

छद्मसङ्गीतिपुच्छक

अग्गमहापण्डित महोपकारक

महास्थविर महाशी सयादोद्वारा

उ

ष

दे

शि

त

महान धर्मचक्र सूत्रोपदेश

भाय् ह्यूम्हः

भिक्षु ज्ञानपूर्णिक (धम्माचरिय)

प्रकाशक :

सन्ति सुखावास

चाकुपाट-२२, ललितपुर

प्रकाशन सहयोगीपि :

भा. श्रीमान् उपासक अनिमित्त

श्रीमती उपासिका सुनिमिसा

कार्यपि मेत्तानन्द व पञ्जानन्द

कुचिङ्ग, पूर्व मलेशिया ।

बु. सं. २५३९

वि. सं. २०५२

ने. सं. १११६

इ. सं. १९९५

(सर्वाधिकार सुरक्षित)

Dhamma.Digital

मू. १२०।-

धाकू :

नेपाल प्रेस

न्यूरोड, काठमाडौं, नेपाल ।

फोन नं. २२ १० ३२

भूमिका

शाक्यमुनि बुद्धं दकसिबे न्हापां धर्मप्रवर्तन ऋषिपतन मृगदायय् वाराणसी याना बिज्याःगु खः । त्रिपिटकया सुत्तपिटकयागु संयुक्तनिकाय महावग्ग सच्चसयुत्तय् धम्मचक्कप्पवत्तनसुत्त नामं व विनयपिटकया महावग्ग पालिस महाखन्धकय् धम्मसक्कप्पवत्तन नामं वया च्वंगु दु । जिनमहानिदानं धयागु पालिभाय्या बुद्धया अभिनीहार निसं परिनिर्वाण तकया निदानकथाय् (गुकियात बुद्धचरितं नं धाः) धया तःकथं वसपोल कासिपुरय् दकसिबे न्हापां धर्मचक्र प्रवर्तनया निति बिज्याःगु खः । (धम्मचक्कं पवत्ते तुं ; गच्छामि कासिनं पुरं । अन्धीभूतस्मि लोकस्मि, आहञ्छं (आहंञ्च) अमतदुन्दुभिन्ति) । थ्व न्यना दकसिबे न्हापां 'यं किञ्चि समुदयधम्मं सब्वन्तं निरोधधम्मन्ति' धका आयुष्मान कोण्डञ्जयात आषाढया प्रतिपदाखुनु (आसाल्हमासस्स पाटिपद-दिवसे) विरज वीतमल धर्मचक्षु उत्पन्न जूगु खः । थ्व घटनायात बुद्धवंस-य् उल्लेख जुया च्वंगु दु, 'धम्मचक्कं पवत्तयि' (धर्मचक्र प्रवर्तन याना); महावंशय् "वाराणसी थ्यंका अन धर्मचक्र हीकुगु अन हे वर्षाकालय् च्वना बिज्यासे-ख्वीम्ह (अनुयायीपिन्त) गहंत् याना बिया बिज्यात" धयागु उल्लेख दु ।

जातकट्टकथा कथं बुद्ध पञ्चवर्गी भिक्षुपि वाराणसी मिगदाय च्वं च्वंथाय् आषाढ पुन्ही खुनु सायण्ह समये इसिपतने थ्यंकाः बिज्याःगु खः । थन पञ्जात्तवरबुद्धासने फेतुना बिज्याना उत्तरासाल्हनक्खत्तयोगे बुद्धं धम्मचक्कप्पवत्तनसुत्त देशना याना बिज्यात । ललितविस्तर-य् वाराणसी लिक्क च्वंगु ऋषिपतनया मृगदावय् पञ्चभद्रवर्गीययात हे धर्मदेशना याना बिज्याःगु खः । थ्वयात तथागतया मध्यमा प्रतिपदा देशना धया बिज्याःगु दु ।

ललितविस्तरया नीखुगुणु अध्यायय् ध्वयात धर्मचक्र प्रवर्तन परिवर्त
धका धया तःगु दु ।

बुद्धचरितया संस्कृत भाषाया महाकाव्य पूर्व बुद्धचरित
महाकाव्य फिप्यंगू सर्गं क्वचाइ च्वंगु दुसा उपलब्ध अनुदित
भाषाया बुद्धचरित्र महाकाव्यय् फिन्यागूगु सर्गं धर्मचक्र प्रवर्तन खः ।
ध्व हे सर्गया शब्दय् धाःसा बुद्धत्व प्राप्ति लिपा (शाक्य) मुनि
कोशगृह्या दुनेया भागर्थे काशीनगरीयात खंका सुगदावय् बिज्यात ।
थन सिमासिमाया दथुइ महर्षिगण च्वं च्वंगु दुसा कोयलया सः
ध्वया च्वंगु खः । बुद्धं निगू अति मार्गं तोता प्रीति-सुखं उखेयागु
दुःख-अन्तया मध्यम मार्गं अष्टांगिक मार्गया उपदेश बिया
बिज्यात ।

बुद्धया जीवनी व धर्मचक्र प्रवर्तन सूत्र कथं धर्मचक्र प्रवर्तन
सूत्र बुद्धयागु न्हापांगु न्हाथने बहःगु, उपलब्धिमूलकगु व पूर्वंगु
धर्मदेशना खः । तर अथे नं ध्व सूत्र सूत्रपिटकया न्हापांगु निकाय
दीघनिकायय् न्हापांगु सूत्र जुया च्वंगु मदु । स्वंगूगु निकाय संयुक्त
निकाय महावग्ग सच्चसंयुत्तय् तिनि धम्मचक्रकप्पवत्तन सुत्त बइ
च्वंगु दु ।

नेपाल भाषाय् भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरयागु शब्दार्थ व
भावार्थ सहित बु. सं. २४६२ स सफूया कथं दकसिबे न्हापां घ्वाना
सफूति पिहाँ वःगु खः । थुगु सफूया अनुवादक भिक्षु ज्ञानपूणिक
महास्थविरया नं बु. सं. २५१४ स “धर्मचक्र सूत्र” नामं सूत्र
पिदने धुंकूगु दु ।

फ्रांसीसी पण्डित सेनार्टया विचारय् इसिपत्तन ऋषिपत्तन
वा ऋषिवदन नं जुये फु । “इसिपत्तन” शब्दया “प” आख “व”
“त” आखःया “द” नं जुइफु धका प्राकृत नियमं वयं । “प” व
“व” वर्थे हे “त” व “द” आखः या च्वयेगु धायेगु हिला बुला जु
हे जू-। महावस्तु स ऋषिवदनस्मि ऋषिवदने मृगदामे जूगु खने दु ।

ऋषिपत्तनया अर्थ ऋषित् चवनीगु वस्ती वा नगर जूसा ऋषिपत्तनया अर्थ ऋषिपिं व्वहाँ वइगु थाय् वा उगु थासं व्वया वनीगु थाय् खः । अर्थकथा कथं इसयो एत्थ निपतन्ति उप्पतन्ति चाति- इसिपत्तनं ऋषिपिं व्वया वया जूवइगु व्वया वनीगु जुया इसिपत्तन धाइगु खः ।

मिगदाय-या अर्थ मृगतयूत दान विया तःगु; अथे धयागु मृगतयूत तोता तयागु थाय् (मृगाणां दायो दिन्नो मृगदायोति ऋषिपत्तनो महावस्तु निग्रोधमिग जातक) खः । थौं कन्हे थ्वयात् सारनाथ नं धाः । सारनाथ अर्थात् मृगतयू अधिपति बोधिसत्त्व निग्रोध शब्दं सारनाथ जू वंगु धाइ ।

ईसाया १३-गुगु शताब्दीया गोविन्द चन्द्रया जहान कुमार देवीया ताम्रशासन दान कथं थन धर्मचक्र जिनशासन दुगु जुया च्वन । अशोकस्तम्भया सिंह मूर्ति दुगु च्वकाय् दुगु धर्मचक्र चित्र गुप्तकालया धर्मचक्र प्रवर्तन-निरत बुद्धमूर्तिया पादपीठय् दुगु गोलूगु धर्मचक्रया चिन्ह व ल्वहंया कुसापातय् च्वंगु निगूगु वा स्वंगूगु शताब्दीया कुशान युगया लिपि किया तःगु अभिलेखं धर्मचक्र वा आर्यसत्यया प्राचीनता स्पष्ट याः । अभिलेखय् दु-

- १) चत्तर- इमानि भिक्खवे अ (ि) रय सच्चानि ।
- २) कतमानि (च) त्तरि दुक्खं (इ) दि (भि) क्खवे अरिय सच्चं ।
- ३) दुक्ख समुदयो अरियव (स) च्चं दुक्ख निरोधो अरिय सच्चं ।
- ४) दुक्ख निरोधगामिनी (च) पटिपदा अरि (य) सच्चं ।

(Saranath Catalogue No. D. (c.). II)

वर्थे हे खुगूगु वा न्हेगूगु शताब्दीयागु लिपिया आपालं चायागु मुलि (Seal) लूगु दु । थुकी चक्र व मृगया किपा दु । अरु श्री सद्धर्मचक्रे मूलगन्धकुट्या भगवतः अभिलेख तकं लू (Saranath Catalogue F (D) 5) ।

बुद्धं न्हापां देशना याना विज्याःगु थुगु थासय् ह्वेनसांगं
 निसः फोटति तःजाःगु विहारय् किन्यासः स्थविरवादी भिक्षुपिं
 दुगु, विहारया दथुइ म्हति पाय्धिकःगु धर्मचक्र मुद्राया बुद्ध दुगु,
 विहारया दक्षिणपश्चिमय् अशोकं दयेका तःगु ल्वहँ स्तूपया अवशेष
 दुगु, ध्वया न्होने ल्वहँ थौं दुगु खँ न्हयथना तःगु दु । त्रिपुरीया
 वेदिबंशीय कर्णदेवं ८१० कचलुरि सम्बत् (ईसवी १०५८) या
 अभिलेखय् सद्धम्मचक्र प्रवर्तन महाविहारया उल्लेख जुया च्वंगु दु ।
 वाचाणसीया थौं दुगु १०४ फूट तःजाःगु ६३-ब्यासगु पुलांगु स्तूपयात
 थौं नं धम्मिक स्तूप घाइ । थ्व धम्मिक स्तूप धम्मचक्रया हे
 ज्यःगु शब्दं व्वज्वःगु धाइ ।

श्रीमान् स्थिरपाल व बया किजा श्रीमान् वसन्तपालं
 (सं. १०८३ पौष दिने ११=११४० ईसवी पाखे) धर्मराजिका व
 सांग (सारंग) धर्मचक्रयात हानं संस्कार याना गन्धकुटी हानं
 दयेकूगु दु । (S. C. No. B [C]) ।

महावग्गय् धर्मचक्र सूत्र छुना तःगु दु-

“अथ खो भगवा पञ्चवग्गिये भिक्षू आमन्तेसि,
 द्वे मे भिक्षवे अन्ता पब्बजितेन न सेवित्त्वा ।”

महावस्तुस छुना तल-

तत्र भगवा आयुष्मन्ताम् पञ्चकाम् भद्रवर्गीयाम् आमन्तेसि
 भिक्षव इति; भगवन् इति भिक्षू भगवन्तम् प्रत्यश्रोषीत् । भगवा
 सानमेतदुवाच । द्वाविमौ भिक्षवः प्रव्रजितस्य अन्तौ ।

ललितविस्तरय् धया तःगु दु, “तथागत ..... रात्रा पश्चिमे
 यामे पञ्चकां भद्रवर्गीयाम् आमन्त्रैतदवोचत् । द्वाविमौ भिक्षवः
 प्रव्रजितस्य तावत् कमौ ।”

ललित विस्तरय् धर्मचक्रयात व्याकक धर्मया प्रकृति व
 स्वभाव धया तःगु दु । संदर्शनया चक्र, अनुत्पादया, अनुरोधया व

सम्भबया चक्र, अनालय चक्र, शून्यता चक्र, अनभिःसंस्कारचक्र, निरोधचक्र, धर्मघातुया असंभेद चक्र, अनिर्यूह (अपरित्याग) चक्र आदि नाना विशेषणया चक्र कथं वर्णन याना तःगु दु ।

थुगु धर्मचक्र सूत्रोपदेश सफू च्याला गुलाया दुने कना तःगु धम्मचक्कप्पवत्तन सुत्तया उपदेश खः । सम्बोधि लाये धुंका दकसिबे न्हापां तथागतं धर्मचक्र प्रवर्तन याना विज्यात । उगु प्रवर्तनया बारे सुनानं हानं धायेगुयात वा धर्मया घःचाः ह्यगु क्यनेगुयात उकीसनं छम्ह भिक्षु जुइवले ला धर्मचक्र सूत्रया उपदेश धायेगु सिबे त्वःगु नं ला मदु ? थुगु सफू संयुक्त म्यान्मा (बर्मा) देशयें जाःगु बुद्धशासनया अनुयायी जुयाच्चर्वापि अफ त्वाः त्वाः पतिकं हे धर्मचक्र व्रत समित्थियें जाःगु दयेका न्ह्यज्याना चर्वापि म्यान्माःमिपिन्त कना तःगु उपदेश खः धका नं सफूया छुबां नं हे सी दु । थ्व सफूया मूताःतुना धम्मचक्कप्पवत्तन सुत्त—यात भावनाया उद्योग व अभ्यास विधिकथं बांलाक व क्वक्वजीक कनेगु खः । थुगु उपदेश म्यान्माः देशया राजधानी यांगुनल्य च्वंगु सासनयैता कर्मस्थान विपस्सना भावना याइगु मूथाय्या उद्घाटन हे धर्मचक्र प्रवर्तन सूत्र उपदेशं याना बिज्याकम्ह, गां गामय् त्वाः त्वाल्य थुजागु विपस्सना केन्द्रया उद्घाटन न्हावलें धर्मचक्र सूत्रोपदेशं याना बिज्याकम्ह, म्यान्माः रेडियो नं धर्मचक्र सूत्रोपदेश याना बिज्याकम्ह, म्यान्माःया विपस्सनाचार्यं विद्वान वा व्याख्याता महाशी सयादो भन्ते खः ।

उकिं थुजागु उपदेशया वाङ्मय रूप सफूया नेपाल भाषानुवाद थुगु सफूया बारे जि हानं छुं च्वयेगु धायेगु नेपाल देशया थौंया उपासक उपासिकापिसं थुगु सफू छु थुइ धायेथें जक खः । पालि त्रिपिटकानुसारयागु बुद्धयागु उपदेश छम्ह निम्ह नेपाःमिपिसं हानं थुयेकेगु कुतः छूगु न्येदँ ख्वीदँति तिनि दत । नेप्रेसि संस्कृति तालं पुजाभः ज्वना गुल्पाः दोहलपा वया च्वनापि कीपिं खः । अले लय् ङ्को पुन्ही, अष्टमी, औशी संलहू खुनु घौछि, गुंसा लच्छि घौछि

घोछि; सिकं बुकबलेथें बले निन्हु प्यन्हु घोछि घोछि किगूति थेरवाद विहारय् वया च्वनापि कीपि खः । किम्ह किनिम्ह नेपाःमि उल्लेखनीय भिक्षुपिसं व उल्लेखनीय छम्ह निम्ह अनागारिका-पिसं व छम्ह निम्ह उपासकपिसं च्वया भाय्हिला तःगु पालि त्रिपिटकानुसारयागु तःघं चीघंगु सः बसः सफूत व पत्रिकायात अथे अथेक पुद्केथें स्वया ब्वना च्वनापि कीपि खः । भारतं पिदंगु वा मेमेगु देशं पिदंगु हिन्दीभाय्या अले अंग्रेजी भाषाय् निगू प्यंगू बुद्ध धर्मया पालि त्रिपिटकयागु सफू छें त्वाक तुक्क ब्वना च्वनापि कीपि खः ।

कीके मेगु छुं धर्म साहित्य निकायया दुग्यंक फुदंक दुगु ज्ञानया लिघंसा नं ला उस्त मद्दु । दानयागु संस्कार छुं कीगु हिनुली दुसां त्रिपिटकयागु सम्यग्दृष्टिया शुद्धता कीगु ही मद्दुनि । नये नांघ्रा, छयंगुली दांघ्रा, लासाय् त्यांघ्रा जुया नं धर्मय् धांघ्रा धांघ्रापि कीपि खः । अथे नं समुद्र मखंम्ह तुथी ब्वलंम्ह ब्यांचां थनथें जाःगु लः थुलिमछि लः मेथाय् गनं मद्दु; अऊ थुलि साःगु, भिगु व निगु लः गनं मद्दु घका घ्वांक, घ्वांक, घ्वांक, घ्वांघ्वांक फाय् फुई, तांय्ति, धाय्धि हाला च्वनापि कीपि ।

कीत कीसं हे नातिकुंति चिका च्वना । थित्तिरीति कुंका च्वना । अले कीत थथे हे चिका कुंका तये यःपि न्ह्यापि यक्व दु । मेखे छम्हूगु छगू जालं चिना लिसाला व्वसाला तःगु ला द हे दु । थौं, थन्याय्, थय् स्थिती च्वना छुं च्वयेत स्वयेबले, विशेष याना थुजागु धर्मचक्र सूत्रोपदेश सफूयात ब्वना थ्व बारे छुं च्वयेत स्वयेबले जि अकिचनयागु अनुभूति व बुद्धि अथें हे घे घे चुला छु धाये थें जक खः । मेगु नुगलय् दोगु खें खः; विपस्सनाया सवाः मथुनिम्ह थ्व सफूया बारे थुयेकाःगु तुयागु ति त्वना सवाः कयागु मखु, तुयागु ति त्वना ल्ह्याया तःगु तुयागु कसद खनाथें जक जूगु तथ्य खः ।

अथे नं जि खना-

थुगु धर्मचक्र सूत्रोपदेश सफूती न्हापां हे (पृष्ठ ३-६) थ्व सूत्र उपदेश त्रिपिटक्य गन थाय् लाः हानं गथे गबले वःगु धका बाँलाक क्यना तःगु दु । धर्मचक्र चाः हीकेगु कुतः गबले निसैं जुजुं वल धयागु खँ निदानया स्वथी खं थुयेका बी । दीपंकर तथागतं सुमेध ऋषियात लीपा तर धात्थे नं बुद्ध जुइ धका आज्ञा जुया बिज्याःगु नियत व्याकरण निसैं धर्मचक्र प्रवर्तन प्रयास छुयेगु जुल । थ्व दूरेनिदान थुयेकेत सुमेध ऋषिया वाखँ व्वनेमाः । वयां ल्यु अविदूरे निदान थुयेकेत पूज्य कुमार भन्ते लिसे जाना च्वयागु नेपाल भाषाया दशपारमिता सफू स्वयेत इनाप याना । अविदूरे निदानया खँ अन्तिम जन्मया बोधिसत्त्व सिद्धार्थया वाखँ ६८- महासंवत् स्वांयापुन्ही शुक्रवार खुनु लुम्बिनी शालोद्यानय् जन्म निसैं न्हाका तःगु दु (पृष्ठ-७) । कीसं स्यूगु मिनित्त खंगु बाखँयात थन क्यना तःगु हीन पर्येषण व उत्तम पर्येषण शब्दार्थ (पृष्ठ- ७-१०) एकान्तय् च्वना लय्तया सः वयेक बुलुं व्वना स्वःसा रसतायेक थुइ । महाभिनिष्क्रमणया दसुइ विचाः लूबले हे राहुया किचः जुया राहुल बुल । अथे नं पारमितां याना प्याखँ ल्हूवःपि तर द्यना च्वंपि नर्तकीपिन्त अशुभ संज्ञां खना । बोधिसत्त्व महाभिनिष्क्रमणं लिपा च्यागु लौकिक ध्यानय् न्हेगुगु तँ आकिञ्चन्यायतन तक थ्यंम्ह कालाम गोत्र आलार ऋषियाथाय् च्वना स्वयं बोधिसत्त्वं नं आकिञ्चन्यायतन तवया ध्यान पूर्वका विज्यात । थम्हं नये मछाःगु वासः मेपिन्त नके मज्यू (पृष्ठ १४) धाःसा की थौं विपस्सनाय् च्वना नं ध्यानभूमि पार जूगु मचाःपिसं मचाःपिन्त गथे धाये ? कीगु निति वस्पोल ला पारमिता हे दुम्ह धायेगु सिबे विकल्प हे मदु । तर सिद्धार्थं थुलि तृष्णा निरोध वा निर्वाण मध्यंगु चाल । उकि सिद्धार्थयात समश्रेणीयाम्ह गुरु जुया च्वनेत बच्छि शिष्यपि अथे धयागु सत्या शिष्यपि बियेगु शिष्य संग्रह यात नं कामभूमी उत्पन्न जूतले दुःख जुइ तिनिगु जुया वसपोल

अनं न्हां बिज्यात । ललितविस्तर कथं राजगृह्य उदक रामपुत्तया
थाय् वया गुरुं प्राप्त याना तःगु नैवसंज्ञानासंज्ञायत्तन ध्यानभूमी
साक्षात्कार जूसां व नं क्लेश उपशमया निति पूर्ण मषूगु खंका
नैवसंज्ञानासंज्ञायत्तन ध्यान तोता बिज्यात । लः व भिक्षा दुगु
उरुवेलय् च्वना बिज्यात । नकत्तिनि पाला लखे थुना तःगु अथवा
नकत्तिनि पाला तःगु उदुम्बर सिमायाःसिं ल्वाका मि पिहां वइ
मखुर्थे कलाः काय् म्हाय् ज्वना अथवा ह्वनेगु तोतुसां म्ह्वंनिसां
मनं ज्वना च्वंतले लोकुत्तर धर्मं लाये फइ मखु । थथे उपमा मने
लुल नं अबलेया धर्माभ्यासया वातावरणं चित्तं चित्तयात् ववत्यलेगु
दुष्कर चर्या याना बिज्यात । अळ श्वास प्रश्वास दिक्केगु ध्यानम्
च्वना बिज्यात । थुगु ध्यानया अवस्थाय् अति तिन्न फसं चसुप्पालय्
थहाँ वना छयले मुइकुर्थे वेदना जुल । म्ह छम्हं मि द्वय् लाःबलेथे
पुत । अले नयेगु तोतेगु अनेक कथं याना बिज्याबले वसपोलयागु
शरीरया रंग व अंगप्रत्यंगया अवस्था छु जुल बांलाक वर्णन याना
तःगु दु (पृ. २४-२५) । अळ निर्वाणया उद्देश्यं जुया च्वंगु थ्व
कुतःयात् मथुयेवं पुष्य नं माःगु धयागु अर्थं निष्काम कर्मया भ्रम
व्याख्या जुये यःगुली होश बियाच्वंगु दु । (पृष्ठ- २६) थ्व थाय्
निथाय् दुष्कर चर्या नं निर्वाणया लागी मज्जुगु चायेवं थः मचाबले
यानागु आनपान निसें ध्यान याना बिज्यात । अले थ्वया अभ्यास
यायेत्त हानं नसा त्वसा सेवन याना बिज्यात । थथे नसा त्वसा
सेवन यायेवं पञ्चवर्गीयपिसं वसपोलयाय तोता व्वन । थ्व घटना
बाख्खाया सिल सिलाय् छगू घटनार्थे जक कयां मगाः । बरु अबलेया
धार्मिक पत्याःया छगू संस्कार कथं हे कायेमाः । बुद्ध हे जुइ धयागु
थःगु भविष्यवाणी अथवा छेँ तोतुसा घाइ बुद्ध हे जुइ धयागु थःगु
भविष्यवाणी हे थःपिन्त म्वायेचूगु तथ्य थन दु । अळ थःगु भविष्य-
वाणीया क्वातुगु पत्यालय् थःपिसं छेँ तोता ततकं थःपि थुपि
मद्रवर्गीयपिसं वसपोलयात् तोता वन, थुकिया आधार वस्पोलं
निराहार दुष्कर तपस्याया परित्याग याना बिख्याःगु छता सिबे

मेगु गुगुं कारण मदु । थुक्किया सारांश थुलि हे जुल, अबलेया मिखाय् दुष्कर तपस्या हे धर्म खः, धर्म धयागु दुष्कर तपस्या विना असम्भव खः ।

अथे जुया ला बोधिज्ञान लाये न्ह्यो सिद्धार्थ बुद्ध जुइ धयागु थःगु भविष्यवाणी, थःगु शास्त्र, दर्शन व अध्ययनया सारांश, अळ थ्व विश्वासय् थःपिसं छेँ तोता वया वस्पोलयागु सेवा याना च्वनागु कुतः समेतं वांछ्वया वन । उखे, धात्थेंगु खँ धाःसा थ्व दुष्कर तपस्या बोधिया लँपु मखुगु जुया च्वन । थ्व हे यथार्थता बोधिज्ञान लाये धुंकूगु अवस्थाय् उगु ज्ञान कनां सुना नं थुइकी ला ग्रहण याइ ला धयागु शंका अर्थात् बोधि खँ कंसां कनेगु जक जुइ धयागु मती वन धयागु धापुती थ्वयाः च्वंगु दु । अळ थ्व हे कारणय् बुद्धं थःगु मध्यम मार्ग, अष्टाङ्गिक मार्गं क्यना बिज्याये न्ह्यो न्हापांगु शर्त कथं निगू अतिवादयात तोतेगु उपदेश कनां बिज्यागु खः । थुगु खँयात प्रस्तुत सफुती शिशु सिद्धार्थया भविष्यवाणी निसें महा सम्बत् १०३ खुनु बुद्धत्व लाभ जूगु तकया खँ बाँलाक वर्णन याना तःगु दु । बुद्धत्व प्राप्ति लिपा विपश्यना कर्मस्थानया निति योग्य विशिष्टपि लुमंका विज्याःगु क्रमय् कालाम गोत्रया आलार व रामपुत्त उदक लुमंकूगु खं स्पष्ट याः । धर्मचक्र प्रवर्तनया निति आधारभूत खँ विपश्यना खः; लिसें लौकिक ध्यानं नं लोकोत्तर ध्यानय् अभिमुख परिवर्तं जुया न्ह्यज्याये फु । (पृष्ठ-३६-४३) । तर कालाम न्हेन्हु न्ह्यो उदक छन्हु न्ह्यो जक संस्कारं थ्वाका च्वने माःगुलि अले परिव्राजक उपकं पटिपुग्गला (नुगःचा चक्कंका प्रतिस्पर्धा याये फुम्ह पुद्गल) नाप लात नं द्वंगु मिथ्यायात क्वातुक ज्वना तःगुलि पुण्य संयोगया सुवाः अबले वं फये मफुत । अबले बुद्ध नाप लात नं बुद्धया दर्शन याये मफुत । छम्ह ब्याधाया म्हाय्मचा चापा लिसे गृहबन्धनय् चिके धुंका वं फसंग वंकल । गुरुं व्यूगु मदयेकं हे स्वयं नं ज्ञां काये फु धयागु चाल । लीपा बल्ल बुद्धया न्ह्योने शरणागत जू वल- थ्व तहाःकगु बाखँ,

गृहत्यागी जूसां तृष्णा विरक्तियात पालन याये मफइगु अथवा तृष्णाया चोटं तःसकं घाःपा लायेवं तिनि विरति धम्म थुइगु सत्य सागरया तःजाःगु तब्यागु बाखँ थन सूचना कथं वया च्वंगु दु (पृष्ठ ४४-४६)। थुकथं थ्व सफूया गुलिखे दुवाखँयात थुइकेत बौद्ध संस्कार माला च्वंगु दु ।

थनं लिपा बुद्ध धर्मचक्र प्रवर्तन यायेत काशीपुरय् बिज्यात । पञ्चवर्गीपिसं अबले तक नं दुष्कर तपस्या हे धर्मया आधार खना च्वंगु अन्धविश्वास व संस्कार धर्मं वसपोलया बारे टीका टिप्पणी याना च्वंगु खः । तर बुद्ध न्होने थ्यंलिसे इपि थःगु निर्णयय् च्वने मफुत, बुद्धयात तुति सिलेत क्वपु तथा बीगु लः बीगु व लासा लाया बीगु यात । बुद्धं इमित्त अमतमधिगत (निर्वाण धर्म अधिगत) जुइ धुंगु खँ थुइका बिया (पृ. ५०-५२) आपाढ पुन्हीया सूर्य व तिमिला नितांया जः दुबले धर्मचक्र सूत्रया देशना छुना बिज्यात (पृ. ५३) । गन कि ललितविस्तरय् चान्हसिया अन्तिम पहरय् खः । थनं ल्यू पालि मूल, शब्दार्थ व भावार्थ बिया तःगु दु । अन्त शब्दया व्याख्या ब्वने हे बहः जू (पृष्ठ ५५) । कामसुखया अर्थ थुइके बिया न्हापांगु द्या क्वचाया च्वन । धर्मचक्र सूत्रोपदेशया निद्यागु द्या कामसुखया हीन, ग्रामोण शहरिया बानि ब्यहोरा, जनसाधारण पृथग्जनपिनि चाल चलन, अनार्य असत्पुरुषपिनिगु आचरण, थःपिसं म्वाःगु व थःत ख्यले मदुगु भिमजुइगु कथं दुग्येक बयान यासे प्रव्रजितपिसं जक मखु सत्पुरुषपिसं तकं थ्वयात तोते त्वःगु खँ न्ह्यथना तःगु दु (पृ. ६२-७१) । महावग्गया कामसुखल्लिकानुयोगो हे महावस्तु व ललितविस्तरया कामसुखल्लिकायोगो खः । अले महावस्तुस थ्वयात हीन घया तःगु खने मदु । थुगु सफुती दीघनिकायया पासादिक सूत्र कथंया प्यथी सुखल्लिकानुयोगयागु वर्णन (पृ. ७१-७२) याना शरीरयात दुःख कष्ट बीगु संवर व निज्जरा कम्म (कर्म) घयागु दृष्टिकोणया समीक्षा जुया च्वंगु दु (पृ. ७५) ।

निगूगु अन्त महावग्गय् अत्तकिलमथानुयोगो दुक्खो, अन-
रियो, अनत्थसंहितो खःसा महावस्तुस दुक्खो अनार्यो, अनर्थसंहितो
खः । ललितविस्तरय् काय्कलमथानुयोगो नार्योपसंहितो दृष्ट धर्म
अश्रयत्यां च दुक्खो विपाकः धया तःगु दु । शरीरयात् पूर्व
संस्कारया भोग पाः यायेत् धका शरीरय् दुःख वीगु निज्जराया
वर्णनय् न्याता मि पुका च्वनेगु गथे दुःख जकया निति खः, अनर्थ
लिसे जक स्वाःगु मिथ्या खः धयागु थुइका वीगु अले शील पालन
यायेगु धयागु अत्तकिलमथानुयोग मखु धका वयनेगु याना तःगु दु
(पृ. ७३-८२) । लिसं इयपिथय् वइगु वेदना सह यायेगु मात्र
खन्ती संवर (क्षान्ति संवर) खः (पृ. ८२) धका थुइका विया
तःगु दुसा सिद्धार्थया महाभिनिष्क्रमण तकया गृही जीवन न्हापांगु
अन्तया अले खुदंया दुष्करचर्या मेगु अन्तया लंय् लाःगु खं न्हयथना
तःगु दु (पृ. ८७) ।

तथागतं थुपि निगू अत्तिमार्गयात् प्रतिवेध याना दथुया लं
(आचरण) साक्षात्कार याना विज्यात् । थ्व प्रज्ञा मिखा छुना
वीगु प्रज्ञा ज्ञान थना वीगु आचरणया खं विपस्सनाया साधकयाके
नं स्मृतिप्रस्थान भावना विधि गथे याइ धयागु खंया चर्चा अनिच्च
दुक्ख व अनत्त-या आयामिक वर्णन हे कीत तःधंगु मार्ग दर्शन
जुया च्वंगु दु (पृ. ९४-१०२) । विपस्सनां क्लेशया शमन तदंग
कथं जुजुं गथे सन्तानानुशय क्लेश आर्य मार्गं चीका यंकी हानं
भावनाभिसमय जुया प्रतिवेधं निर्वणि साक्षात्कार जुइ क्रमशः
क्यना तःगु दु (पृ. १०२-१०३) ।

दथुया लंपु (मज्झिमपटिपदा) च्यागू अंगया खः । थुकिया
व्याख्या सफुत्तो सूत्रोपदेशया प्रासंगिक खं वर्षावास पवारणां लिपा
(पृष्ठ ११७ निसं) शील समाधि व प्रज्ञा क्रमं अष्टाङ्ग मार्गया
व्याख्या सारं हे सरल स्पष्ट व सरस भाषां सतिपट्टानया पृष्ठभूमी
जुया च्वंगु दु (पृ. ११८-१३८) । गबले थ्व सफूया पाठर्कपि

सम्मादिट्ठि (सम्यक् दृष्टि) या व्यापक व शूक्ष्म अध्ययन कम्मस्स-
कता, फान, विपस्सना, मग्ग व फल सम्मादिट्ठि (पच्चवेक्खणा
सम्मादिट्ठि) धयाथाय् ध्यनी स्यूगु थुगु खँ मस्यूनिगु मयूनिगु दुखँय्,
सःतीगु खँ थःगु अनुभूति तापाः खँय्, सरलगु खँ गम्भीरगु खँय्
न्यायेकेगु शिक्षण शैली (पृ. १४३-१६१) धर्माविबोधया स्थिती
ध्यनी । थन हे सूत्रोपदेशया स्वद्यागु द्या क्वचाइ च्वंगु दु ।

धर्मचक्र सूत्रोपदेशया प्यद्यागु द्याय् प्यंगु सत्यया खँ छुना
दुःख सत्यया खँ वया च्वंगु दु । दुक्खसच्चय् दुःखया थीथी वर्णनय्
व्याधिदुःख पाठ भेदया खँ त्रिपिटकया पाठभेदया दुखँ सीकेत
ग्वाहालि जू (पृ. १६४-१६६) । जन्म दुःखया खँ न्हेथी प्रकारया
दुःखया खँ कना तःगु दु । शारीरिक व मानसिक सहयाये थाकूगु
दुःख दुक्ख दुक्ख; न्हापां सुख ताया च्वनीगु लिपा ताया च्वंगु
सुखया आधार तना स्यना फुना वनेवं दुःख ताइगु विपरिणाम
दुक्ख खःसा उपेक्षा वेदनाया गुगु दुःख संखार दुक्ख निसँ दुःखया
विषयवस्तु गम्भीर जुया च्वंगु दु । जन्मया दुःखय् मांया प्वाथय्
दुबले जन्म इलय् वृद्ध वृद्धा व मरणया इलय्या दुःखया वर्णन
(पृ. १७५-१८०) स्पष्ट जू । जीवनय् शोक सन्ताप गनं गथे वइ
धयागु खँय् त्रातिव्यसन, भोगव्यसन व रोगव्यसन तक सकसिनं
स्यू । सीलव्यसन व दिट्ठिव्यसन दुःखया खँ कीसँ काचाक खनीगु
दुःख मखु (पृ. १८१) । स्मृतिप्रस्थान विधि गथे शारीरिक
दुःखय् मानसिक दुःखं मुक्त जुइगु दौर्मनस्यं दुःख क्वलाना वनी,
अले तःसकं दुने नुगलय् पुइगु, मयः ताइगु लिसे प्यपुना यः ताइगु
केच्याना, इच्छायात वेपुना जूगु दुःखं तापाये फइ कना तःगु दु
(पृ. १८३-१८७) । उपादानस्कन्ध दुःखायत धाइ, बार बार
व्वनेवं तिति बुलुं बुलुं थूथें जुइ (पृ. १८७-२०६) ।

दुक्खसमुदयया खँ धर्मचक्र सूत्रोपदेशया न्यागूगु द्याया विषय
वस्तु खः । तृण्णाया याचा याचा प्यपुना हे हानं हानं जन्म जुया

चवनी । ध्व प्यपुनेगुली यःताया न्ह्याइपु ताया चवनेगु दुःखयात
दुःख कथं मखनेगु खः । थन थाय्या जीवन् दर्शन तःसकं गम्भीर ।
दुःख नं सुखथे खने फयेमा धायेगु अथवा नवःगु म्यातनालय् फा
सना च्वंगु खना मनूयात घच्चासां वयात ला न्ह्याइपु हे ताः धायेगु
दृष्टिकोण थन मदुगु मख् । ध्व खँयात चम्पेय्य नागराजया बाखनं
कुला च्वंगु दु (पृ. २१४-२१५) । अस्सक जुजु व उपरि
महारानीया न्ह्याइपुसे च्वंगु बाखनं तन्नतत्राभिनन्दिनी यात थुइके
बीत स्वःगु दु (पृ. २१५-२२३) ।

वथे हे जन्म मरणया चक्रय् चाःहिला चवनीपि गबले ब्रह्मा
जुया ज्वारररां थीसा हानं गबले माफा जुया म्यातना गालय् बुद्दुबुद्दु
दुना चवने माली धयागु खँ फिस्वंगू जन्म क्रमया बाखनं न्ह्यथना
च्वंगु दु (पृ. २२७-२३४) । धर्मचक्र सूत्रोपदेशया विपस्सनाया
पृष्ठभूमि जुया च्वंगु दुग्गःगु व्याख्या थन थाय् श्रमण देवपुत्रया
बाखँ कलाः यया सर्प खिचा द्रहँ जूवंगु बाखँ, धर्मकथिक महास्थविर
सयादोया पूर्वजन्म कनीगु बाखँ, पीतका दां त्यासा बिया तयागु
काये धुंका नं काये जक धुंगु खःसा छे म्ये जुया जन्म जुये धाःगुलि
म्ये जुया जन्म जूगु व मुद्दा जूगुथे जाःगु बाखँत वया च्वंगु दु ।
थुपि बाखँत वांला, न्ह्याइपुसे च्वं । तर अथे नं धर्मचक्र सूत्रोपदेशया
विपश्यनाया पृष्ठभूमि जुया च्वंगु गहन व्याख्याय् दथुइ वया च्वंगु
थुपि बाखँ नं व्यवधान प्यना च्वंगु दुथे ताया ।

अथे नं कामतृष्णा, भवतृष्णा व विभवतृष्णाया व्याख्यां
निसे हानं विषयवस्तु दुग्गया वना न्याद्यागु द्या ववचाया च्वंगु
दु (पृ. २५८-२६८) ।

धर्मचक्र सूत्रोपदेशया खुद्यागु द्यां निरोध सत्य थुइका
बिया च्वंगु दु । तन्हा (तृष्णा) या असेसविराग निरोधो ल्यं पुल्यं
हे मदयेक निरोध, त्याग, मज्जनेगु हे स्वंगूगु सत्य खः । ध्व
अपायगामी कामतृष्णा शान्तावस्था श्रोतापत्तित्व, कोडागु काम-

तृष्णाया शान्तावस्था सकृदागमिष्व; निरवशेष कथंया कामतृष्णा शान्तावस्था अनागामिष्वं लिपा विपस्सनां विरति आदि सिद्धि जुइ । सूर्यं लुइवं ख्युं तना वनी, अरहत्त जुइवं तृष्णा सदां शान्त जुया वनी । न्हूगु जन्म नामरूप स्कन्ध भिनकं शान्त जुइ (पृ. २७१) ।

धर्मचक्र सूत्रोपदेशया न्हूगु दद्याय् आर्यसत्य ज्ञानयागु अनु-भूति उद्गारं न्हा वना च्वंगु दु । प्यंगु सत्यया साक्षात्कार जुइवं प्रज्ञा मिखा छुना बिल, ज्ञान (त्राण) लुया वल, विभेद याना स्यूगु प्रज्ञा (पञ्चा) लुया वल, प्रतिवेधं स्यूगु विद्या (विज्जा) लुया वल अले जः (आलोक) थिना वल । खंक्व, ताक्व, नतुक्व, नक्व, थिक्व विचाः जुक्व पतिकं ध्वःदुगु न्यागु उपादानस्कन्धया दुःखद स्वभाव चाल । मिखा, ज्ञान, प्रज्ञा, विद्या व जः धका न्यागु नामं धया तःगु विभिन्न व्यक्तिपिसं प्रकट रूपं खंके बीत खः । विपस्सना कथं परमार्थतः तत्त्वत्त यथात्वया सत्यताया सत्यज्ञान; सत्यज्ञान नाप स्वापु तथा यायेमाःगु याये बहःगु ज्यां थूगु कृत्यज्ञान व सत्य भाविता याना चायेका अनित्य, दुःख व अनात्म बोध अनुभूत विपश्यना ज्ञान कृतज्ञानं ज्वने फयेक बीत खः (पृ. ३२०-३२३) ।

दुःखया निरोध व शान्त यायेत दुःखया उत्पत्ति व वृद्धिया कारण चीका छ्वयेमाः, गथे ल्वय् लायेके माःसा ल्वय्या उत्पत्ति कारण वासलं चीका छ्वयेमाः । थथे चीकेत स्वथी कथंया नं तृष्णायात बांलाक म्हसीकेमाः (पृ. ३२८-३३१) ।

थुगु दद्याय् कना तःगु दुःख, समुदय निरोध व मार्गसत्यय् सत्यज्ञान कृत्यज्ञान व कृतज्ञानया विवेचन हथाय् मचासे व्वना वनेवं दुखं नुगलय् थाइ कथं थुइ ।

धर्मचक्र सूत्रोपदेशया च्याद्यागु द्या प्यंगु आर्य सत्य, सत्यज्ञान, कृत्यज्ञान, कृतज्ञान कथं स्वंगु परिवर्तं अले थुगु स्वंगु परिवर्तयात प्यंगु आर्य सत्यं किनिगु आधार यथाभूत विशुद्ध कथं

खनेवं तिति बुद्ध जूगु खँ न्ह्याना च्वंगु दु । अले श्रोतापिन्त अथवा पाठकपिन्त विशेष धर्म लाभ जुइगु तथ्य चीके माःगु चीकेवं, तोते माःगु तोतेवं, सेवन याये माःगु सेवन यायेगुली निहित जुया च्वंगु खँ कुला तःगु दु । धर्मचक्र सूत्रोपदेश बुद्धं कना बिज्याना च्वंबले हे आयुष्मान कोण्डञ्जयात धू मद्दुगु मल मद्दुगु श्रोतापत्ति मार्गज्ञानया धर्मया मिखा उत्पन्न जुल । उत्पन्न स्वभावया धर्म दक्वं व्याक्कं निरोध जुइगु स्वभाव खः धका थुल । उचितगु (कल्ल) कोमलगु (मुदु) नीवरण रहितगु (विनीवरण), हर्षं उत्तेजितगु (उदग्ग), लय्ताःगु (पसन्न) चित्त लुया च्वनीबले धम्मावबोध गन अ.पुक जुल (पृ. ३६५), अथे हे पारमिता गुणधर्म परिपाक अवस्था नं ला जूगुली उपदेश न्यं न्यं विपश्यना मार्गाङ्ग वृद्धि जुल । कोण्डञ्जया टिप्पणीयात बुद्धं कोण्डञ्जं सीका काल, कोण्डञ्जं सीका काल धयागु उदानं साधुवाद बिया बिज्यात । महावग्ग संयुक्त पालीया धर्मचक्र सूत्रय् विनय पाली कथं अले कोण्डञ्जं प्रज्ञां धम्मबोध साक्षात्कार याये धुं कूगु जुया विश्वासया श्रद्धाधर्मय् (अवेच्चप्पसाद) लाना जक मखु, प्यंगू सत्य धर्मया थम्हं दिट्ठधम्मं लाना (अपर-पच्चयो) जुया श्रामणेरत्व व उपसम्पदाया निति प्रार्थना याना बिज्यात (पृ. ३७७-३८४) ।

धर्मचक्र सूत्रोपदेश सफूया मू उद्देश्य विपस्सना कथं अध्ययन याकेगु खः । उद्देश्यर्थे हे मू शब्दया व्याख्याय्, भावया व्याख्याय्, तत्त्वया व्याख्याय् उर्कि ध्यान वा विपस्सनाया पृष्ठभूमी जुया च्वंगु दु । थ्व हे आधारय् हानं नेपाःमि श्रद्धालु उपासक उपासिकापिसं नं विपस्सनाया साधक-साधिकापिं जुया धर्मचक्र सूत्रोपदेश व्वना, बिचाः याना, थःके नुगलय् दुने थना काये फइ धका आशा याना ।

वसपोल महाशी सयादो भन्तेयागु उपदेशया सफूत तथा-गतया न्हापांगु उपदेश, विश्वधर्म प्रचार देशना १-२ भाग, वस्मिक सुत्त, लुम्बिनी विपश्यना, संक्षिप्त भावना विधि, तथागतया अमूल्य

[१६]

भूमिका

उपदेश, महास्मृतिप्रस्थान सूत्र, महान उल्लेख सूत्रोपदेश (१-२-
द्या) आदि व अगममहापण्डित वासेट्टाभिवंस महास्थविरया न्हूगु
परित्राण निश्रय आदि सफूया भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविरयागु
अभ्यस्त भाषानुवादया नेपाल भाषाया माध्यमं ब्वना तये धुं कूपि
बौद्ध श्रद्धालुपिन्त थ्व सफू फन थुइगु व धर्म प्रीतिया विषय जुइगु
ला जु हे जुल ।

अन्तय थुगु धर्मचक्र सूत्रोपदेश सफूया अनुवादय व प्रका-
शनय स्वाहालि याःपिनिगु पुण्य कार्यय जि आपालं साधुवाद बिया
च्वना ।

Dhamma.Digital

नगर मण्डप श्रीकीर्ति विहार
कीर्तिपुर
२०५२

- भिक्षु सुदर्शन

छद्दसंगीतिपुच्छक, अगममहापण्डित, महोपकारक
महास्थविर महाशी सयादो नं कना बिज्याःगु

धर्मचक्र सूत्रोपदेश

धर्मचक्र उपदेशया निदान

ल्यूल्यू वना अनुशरण यायां

महान चक्ररत्न चाःहिला वये धुंकल; लँ स्वया स्वीकार
याना ल्यूल्यू वनेत तयार जुया च्वनेमाल, हे सत्पुरुषगणपि ! उगु
महान धर्मचक्ररत्नया ल्यूल्यू अनुशरण याना वन धाःसा सदां सुख
शान्ति दुगु क्षेत्रय् सुनिश्चित रूपं धात्थे थ्यंक वने दइ । वने धुंकूगु
२५००-दँ न्हापा तथागत सम्यक्सम्बुद्धं धर्मचक्रयात न्हापां
चाःहिका विया बिज्यात । उगु इलं निसे थुगु धर्मचक्र महान रत्न
चाःहिला च्वंगु दु । न्हापां शुरु याना चाःह्यूगु इलय् लिना वंपि
आयुष्मान कोण्डञ्ज (कौण्डिन्य) प्रमुख प्रमाण रहित्तिपि आपालं देव
ब्रह्मापि सदां सुख शान्ति दुगु निर्वाणय् विशिष्ट ज्ञानदृष्टि सीका
खंका थ्यंक वन । लिपा लिपायागु इलय् नं थुगु धर्मचक्र महान रत्न
लिसे लिना वंगुलि सदां सुख शान्ति दुगु क्षेत्रय् थ्यंक वंपिनि संख्या
ल्याः चाः यानां याये मफयेक आपालं दया वने धुंकल ।

अथे नं उगु धर्मचक्र महान रत्नयागु विषययात बांलाक
मस्यूनिगुलि याना लिना वने मफूर्तिपि व्यक्तिपि सुख शान्ति दयेके
मंदुपि जुया नं सुख शान्ति मदुसे विभिन्न दुःखत ध्वदुइका अनुभव
याना च्वनेमाःपि जुया च्वन तिनि । उकथं सुख शान्ति दयेके मं
दुपि सत्पुरुषपिन्त थुगु महान चक्ररत्नया विषययात बांबांलाक

ध्वाथुया तुरन्त लिना वने फयेके बीगु आशा व उद्देश्य तथा महो-
पकारक अग्गमहापण्डित महास्थविर महाशी सयादो नं उगु धर्मचक्र
महान रत्नयात विविध विधिं छायेपिया वर्णन याना (बर्मेली
सम्बत्) १३२४-दंया भाद्र महिना कृष्णपक्ष आमाईया दि निसें
अवसर चू लाःगु उपोसथ दि पत्तिकं यांगुन् सासना यैता फान्थिङ्क
(स्फटिक) धर्मशालाय् च्याको तक उपदेश याना बिज्यात । उगु
दंया चैत्र पुन्ही खुनु क्वचायेका बिज्यात ।

महाशी धर्मचक्रया प्रतीक्षाय्

उगु इलय् न्यने खंपि थुम्ह च्वमि लिसें उपदेश श्रोतागण
परिषद्पिसं उगु उपदेश सफूया रूप्य पिहां वइगु प्रतीक्षा व प्रार्थना
याना च्वं च्वन । उगु उपदेश ततप्यंक न्यने मखंसा नं महोपकारक
सयादो महास्थविरयागु धार्मिक सफूत ब्वने स्वये खंपि सत्पुरुषपिसं
नं तथागत सम्यक्सम्बुद्धयागु न्हापांगु उपदेश धर्मचक्र सूत्रोपदेशयात
महोपकारक महास्थविर महाशी सयादो नं वर्णन याना च्वया
सफूया रूप्य पिथना प्रचार प्रसार याना बिल घाःसा अति हे
उपकार जू वनी घका प्रतीक्षा व प्रार्थना याना च्वं च्वन ।

उकथं आपालंसिनं प्रतीक्षा याना च्वंबले बुद्धसासनागुग्गह
समितिया थोंकन्हेयाम्ह सचिव पुलांम्ह न्यायाधीश ऊ. तैहान् जुं
महोपकारक महास्थविर महाशी सयादोया ल्हाती टाइप याना तःगु
पौल्याः ३००-सलं मयाकं दुगु धर्मचक्र पाण्डुलिपि सफू लः ल्हाता
बिल । उगु सफू (पाण्डुलिपि) ब. सं. १३२४-दं भाद्र महिनाया
आमाई खुनु निसें चैत्र पुन्ही खुनु तक महोपकारक महास्थविर
महाशी सयादो नं च्याको तक कना बिज्याःगु इलय् टेप याना तःगु
टेपरिकर्डरं सारे याना ल्हाया कया तःगु सफू खः । फुसंद् फुसंद्य
(लाइगु लाइगु इलय्) उपदेश संशोधन याना बिया बिज्याये निति
नं ऊ. तैहान् जुं निवेदन यात । उगु कोडागु खेला कापीयात महा-

स्थविर सयादो नं फुसिद् दुदुबले (इलं लाः लाः बलय्) स्वया संशोधन याना लत्याःया दुने टाइप द्वारा सफागु कापीया रूप्य् थ्यंके बिया संग्रह (उपकार) याना बिज्यात ।

धर्मचक्रयात अतिकं गौरब तः

थुगु धर्मचक्र देशना तथागत सम्यक्सम्बुद्धं दकसिबे न्हापां कना विज्याःगु उपदेश जुया निंति धर्मचक्र धाल कि बुद्ध-शासनिक प्रत्येक व्यक्तिपिसं घयार्थे हे न्यने नंगु सीके नंगु जुया च्वन । अतिकं गौरब व मर्यादा तइगु उपदेश जुया च्वन । अति गौरब व मर्यादा तइगुलि याना न्हापा न्हापायापि आचार्य प्राचार्यपिसं धर्मचक्र सूत्र पालि निश्रय (अर्थ) या रूप्य्; धर्मचक्र लिसः न्ह्यसयाः रूप्य्; धर्मचक्र अनुवाद व्याख्याया रूप्य् अनेक प्रकारं वर्णन याना च्वया विज्याना थकूगु दु । उकी मध्य्य् “धर्मचक्र न्हूगु महाटीका ग्रन्थ” पौल्याः ६३० लि मयाक दया दकसिबे तःधंगु सफू जुल ।

उकथं आपालं आपाः व्याख्यात्मक सफूत दया च्वंसां धर्मचक्र सूत्रया पाखें अभ्यास, उद्योग, आचरण यायेगु विधि प्रत्यक्षीकृत ज्ञानया रूप्य् क्वक्वजीक क्यना तःगु (सफू) मदु ला घयार्थे जुया च्वंगु खः; उकि हे महोपकारक महास्थविर सयादो नं कार्यधर्म क्रम दुगु धर्मचक्र उपदेश माला विज्याना च्वंम्ह सयादो छम्हसिगु घटना न्ह्यव्वया क्यना विज्यात । (पौल्याः २)

थुगु ग्रन्थ्य् कार्यधर्म क्रम पूर्ण जूगु जक मखु

महोपकारक महास्थविर सयादो नं उपदेश बिया च्वया बिज्याःगु धर्मचक्र सूत्रोपदेश्य् प्रत्यक्षीकृत ज्ञानत भावना कार्यक्रम-तय्त क्षेत्र अनुसार उल्लेख याना क्यना तःगु जक मखु अर्थकथा टीका ग्रन्थत व मेमेगु ग्रन्थ्य् क्यना मतःनिगु स्मरणीय विषयतय्त नं क्षेत्र अनुसार उल्लेख याना क्यना तःगु दु । गुलि गुलि उल्लेख

याना क्यने माल धाःसा आलार, उदक ऋषिपिनिगु वासस्थान ब इमि शिष्य परिषदपिन्त थेरवाद ग्रन्थय् उल्लेख याना क्यना तःगु मदु । उरिपि तथ्यतयत्त नं वस्पोल महास्थविर सयादो नं बहुश्रुतया रूपय् स्मरणया निरिति उल्लेख याना क्यना तःगु दु । (पौल्याः १२, १६ व १७)

अले हानं उपक घयाम्ह गुजोम्ह ऋषिश्रमण खः घका मस्यूरिपि हे आपाः । महास्थविर सयादो नं उपक निगण्ठनाटपुत्त आचार्यया शिष्य जुया च्वंगु खँ; वस्त्र मपुंसे आचरण याना च्वंम्ह तीर्थंकर जुया च्वंगु आदि खँतयत्त बहुश्रुतया रूपय् स्मरणया निरिति उल्लेख याये धुंका, उपक मिथ्यावादी गणिक जुया च्वंगुलि तथागत सम्यक्सम्बुद्धयागु स्वीकारोक्ति खँयात थुंदिक् लय् लय् तातां विश्वास याये मफूगु खँयात साधक नमूनाया रूपय् क्यना थौंयागु युगय् नं द्वंगु मिथ्या धारणायात आस्थातया आशक्त जुया च्वन घाःसा बुद्धमती कथं सही जुया च्वगु धर्मयात विश्वास याये मफुसे च्वने फूगु खँ; सही धर्म पद्धतियात कना क्यना आचरणे याना जुया च्वनीपिन्त नं निस्ति खना दोषारोपण याये यःगु खँयात करुणा न्ह्यचीका होश बिया बिज्याना तःगु दु । (पौल्याः ४४-४६)

कामसुख व आत्मकिलमथ स्पष्टीकरण

कामसुखल्लिकानुयोगया सम्बन्धय् प्रत्येक पदयात स्पष्ट याना क्यना तःगु अति हे स्पष्ट सुनिश्चित जुया स्मरणीय आचरणीय जुया च्वन (पौल्याः-६१-७१) । अत्तकिलमथानुयोगया सम्बन्धय् द्वंक धारण याइगु तथ्ययात उल्लेख याना क्यना करुणा पूर्वगामि जुया पालि अर्थकथा द्वारा व साक्षात्कार द्वारा स्पष्ट याना क्यना होश बिया बना च्वंगु नं अति हे स्मरणीय जुया च्वन । (पौल्याः-७२-७६)

सुगतगुण वर्णन सम्बन्धय् स्पष्टीकरण

सुगतगुण वर्णनय् बोधिसत्त्व कामसुख व अत्तकिलमथ भाग वा अन्त निगुली थ्यंक मवंसे मध्यम प्रतिपदा द्वारा जक बांलाक गमन याना विज्यात धया तःगुली उगु भाग वा अन्त निगूया स्वरूपयात व उगु भाग वा अन्त निगुली मथ्यंनिगु पहःयात टिप्पणी द्वारा विस्तृत रूपं स्पष्ट याना क्यना तःगु नं स्मरणीय जुया च्वन ।
(पौल्या-८७ टिप्पणी)

प्रज्ञामिखा चार्लिगु कारण

धर्मचक्र सूत्रय् कना विज्याना तःगु मध्यम प्रतिपदा आचरणं प्रज्ञामिखा चायेका वीगु पहःयात थौं कन्हे योगीपिनिगु प्रत्यक्षीकरण कथं प्रष्ट जुया च्वंगु खँ निम्नः रूपं उल्लेख याना क्यना तःगु दु ।-

“स्मृतिप्रस्थान देशना अनुरूप उत्पत्ति क्षण पत्तिकया नाम रूपयात दिपा मदयेक भाविता याना चायेका सिया सिया च्वनीपि योगीपिके “चक्खुकरणी ज्ञाणकरणी” धयागु थुगु देशना अनुसार भाविता याना चायेका वृद्धि जुइके माःगु मार्गाङ्ग च्यागू आचरण मार्गं प्रज्ञामिखायात चायेका ब्यू; प्रज्ञाज्ञानयात उत्पन्न जुइकु धयागु साक्षात्करण कथं स्पष्ट जुया च्वंगु दु ।” (पौल्याः-६७)

खालि संज्ञाज्ञान मात्रं विशिष्टगु ज्ञान दये फइमखु

उत्पत्ति क्षणया नाम रूपयात भाविता याना चायेका धात्थें स्यूगु प्रज्ञाज्ञानं जक विशिष्टगु ज्ञान दयेका वी फूगु खँ; न्वये वयेका लुमंका स्यूगु संज्ञाज्ञान मात्रं बारवार निरीक्षण व प्रत्यवेक्षण याना चत्रंसां विशिष्टगु ज्ञान उत्पन्न जुइके फइ मखुगु खँयात नं प्रत्यक्ष परोक्षण याना स्वये निति निम्नः रूपं क्यना तःगु दु ।-

“अभिधर्म सम्बन्धी ग्रन्थतयसं क्यना तःगु अनुरूप स्वरूप छुटे यायेगु पहःयात न्वये वयेका लुमंका निरीक्षण याना च्वने मात्रं युक्तं विशिष्टगु ज्ञानदृष्टि लुया वये फइ ला ? न्ह्यवः न्वये वयेका लुमंका तःगु स्वया नं विशिष्टगु ज्ञानदृष्टि लुया वये फइ ला ? विचाः व निरीक्षण मयाःसे वांछवया तल धाःसा न्वये वयेका लुमंका तःगु नापं त्वःमना मवंनि ला ? व छाय् लय् धाःसा साक्षात्कार याना स्यूगु प्रज्ञाज्ञान मखुसे न्वये वयेका लुमंका तःगु संज्ञाज्ञान मात्र जुया हे खः धयागु स्पष्ट जू ।” (पौल्याः ६८- हे)

संज्ञाज्ञानयात प्रज्ञाज्ञान धका भाःप्यूगु पहः

युगु निदान च्वया च्वनाम्ह जिगु प्रत्यक्ष अनुभवयात थन दुध्याका उल्लेख याना क्यने मास्ति वः । ब. सं. १३०६-दं मंसीर महिनाय् कर्मस्थान भावना स्थान छगुली वना जि भावना उद्योग याना वया । न्हापांगु दिं निन्हु हवाइ जहाज थहाँ कुहाँ जूगु सलं याना मन शान्त स्थिर मजू, समाधि मजू । स्वन्हु दुखुनु हवाइ जहाजयागु सःयात हे ताया च्वन, ताया च्वन धका भाविता याना चायेका च्वं च्वं मन शान्त स्थिर जुया वन । मन शान्त स्थिर जुइवं तुं शब्दत छगू छगू टुक्रा टुक्रा जुया कू कू दला वया च्वंगुथें हे स्वारा स्वारा २ मनय् खने दया बल । अले चित्त सन्तोष जुया वया फेतुना थासं दना खःगु न्ह्याका च्वना, जःगु न्ह्याका च्वना धका चायेका इरू थिरू जुया १ इरू थिरू जुयाबले नं तुति संकु पतिकं खुरुखुह २ ज्ञानय् खने दया वया च्वन । ल्हाः तुति कय्कुकेबले नं अथे हे खने दया वया च्वन ।

कम्हे खुनु ध्यान स्यना बिज्याःम्ह सयादो नं ऊ, फलानाम्हं छु छु विशेषतात खन लय् धका न्यन । अबले जि (ज्ञानक्रमतय्त सफूयागु बहुभुत कथं सीका तये धुंगु अनुसार) जि उदयव्यय ज्ञानय् ध्यने धुंकल धका निवेदन याना । गुक्तं खंगुलय् धका सयादो नं

हानं न्यन । जि नं खंगु पहःयात विस्तृत रूपं तुं हानं निवेदन याना । अले सयादो नं गावकं सन्तोष जुल । उगु स्थानय् (७) न्हृति जक अभ्यास व उद्योग याना वया ।

अनं लिपा मेगु कर्मस्थान स्थान छगुलो वना कनी विधि अनुसार न्हापांगु दिनय् ल्याः ख्यायेगु गणना विधि; तिन्हु खुनु दुहाँ पिहाँ जुइगु सासःया तहाः पतिहाःयात भाविता यायेगु दीर्घ ह्रस्व विधि; स्वन्हु खुनु दुहाँ पिहाँ जुइगु सासःया आदि-मध्य-अन्त्य सीकेगु सर्वकाय प्रतिसंवेदी विधि; प्यनु खुनु दुहाँ पिहाँ जुइगु सासः शान्त जुइगु पस्सम्भय विधि कथं उद्योग व अभ्यास याये धुंका न्यान्हु दुखुनु विपश्यना पाखे सरे जुया भाविता याये माल । उकथं भाविता यानाबले म्ह छम्हं ख्वारा ख्वारा २ जुया च्वंगु खने दया च्वन । म्ह छम्हं यच्चुसे च्वना च्वंगु नं खने दया च्वन (व समाधि वः लाना खने दया वःगु खँ लिपा तिति थःथःमं निर्णय बी फत) । उगु खंगु पहः कर्मस्थान स्यंम्ह सयादोयात निवेदन याना । विपश्यना भाविता यायेगुली ला ताउ माले यः; थःगु थासय् तुं लिहाँ वना भाविता या हुँ धाःगु जुया लिहाँ वये माल ।

अनं पिहाँ वये धुंका लिपा स्वाकं तुं महोपकारक महा-स्थविर महाशी सयादो च्वना बिज्याःगु छैख्वन् गां मूल महाशी विहारय् वना । दिं ला ब. सं. १३१०-दं जेठ महिनाय् खः । अन थ्यंबले महास्थविर महाशी सयादो नं गनं वयागु आदि धका न्यन । अबले जिं विधि परस्परय् मिले मजूगु कनी विधि अनुसार उद्योग व अभ्यास याना वयागु खँ निवेदन मयाःसे परस्परय् विधि मिले जूगु अँय् शई क्षेत्रय् उद्योग व अभ्यास याना वये नंगु जुया उदय-व्यय ज्ञानय् थ्यंका वयागु खँ अनुभव याना वयागु पहःयात समेतं निवेदन याना । अबले महास्थविर सयादो मुसुं न्हिला बिज्यात । न्हिले धुंका आः छ स्वैभवः शहरया पतैं विहारं वयागु मखु ला

धका स्वाकं न्यना बिज्यात । अबले जि निवेदम मयानानिवं तुं हे पतं विहारं वयागु खं सयादो नं सिया बिज्याना च्वने धुं कूगु जुया जितः तःसकं अचम्भ जुल । तःसकं लय् लय् नं ताल ।

अनं लिपा न्यने बहःगु न्यने धुंका थथे हे जुल धाःसा किंन्यान्हु ति उद्योग व अभ्यास यायेवं तुं सिद्ध सम्पन्न जुइ फु धका उत्साह बिया भाविता याना चायेकेगु पहः कना बिज्यात । तर जिके चायेकेगु त्व त्व फिना च्वंगु आपाः जुया च्वंगुलि किंन्यान्हुं सिद्ध व सम्पन्न मजूसे हानं मेगु किंन्यान्हु नं स्वाकं उद्योग व अभ्यास याये माल । अन्तिमय् महास्थविरं सयादो नं ज्ञान क्रमत स्पष्ट याना क्यना बिज्याबले तिनि अबले ऊ. सुजातं धाःगु उदयव्यय ज्ञान धयागु थन ला नामरूप परिच्छेद ज्ञान मात्र तिनि धका उल्लेख याना आज्ञा दयेका बिज्यात । मतलब ला अबले भाः-पिया वयागु उदयव्यय ज्ञान ला संज्ञाज्ञान मात्र तिनि धयागु खः । धात्थें खः, धात्थेंगु उदयव्यय ज्ञान उत्पन्न जुइबले खने दइगु अवभाश (तेज प्रकाश), प्रीति, प्रश्रब्धि आदि उपक्लेशत महास्थविर महाशी सयादोयाथाय् उद्योग व अभ्यास यानाबले तिनि ग्रन्थयागु अनुभव व ज्ञानानुभव समेतं पाय्छि मिले जुया च्वंगु स्वयं थःमं हे सीके दत्त । थथे थःथःमं पूपूर्वक धात्थें उद्योग व अभ्यास याःसा तिनि संज्ञाज्ञान व प्रज्ञाज्ञानयात्त अलग्ग विभेद याना थःथःमं हे निर्णय याये फूगु जुया च्वन ।

अः कना वयागु ला नामरूप परिच्छेद ज्ञान पाखें जूगुयात हे खुरु खुरु ख्वारा ख्वारा खनेवं तुं उदयव्यय ज्ञान लुया च्वन धका श्रुतमय ज्ञान लिसे सम्बन्ध तथा स्वयं थःमं हे दृष्टि द्वंका वये नंगु संज्ञाज्ञान उत्पत्ति पहः हे जुल । उर्कि थन महास्थविर सयादो नं परीक्षण याना क्यना बिज्याना तःगु अनुसार श्रुतमय ज्ञानद्वारा विचाः याना च्वने मात्रं विशिष्टगु ज्ञान उत्पन्न जू-मजूयात तःतः-प्यंक परीक्षण याना स्वये निति छुमा छगू जुया च्वन ।

नहापा वर्णन याना क्यने मननिगु जुया विशेषता व सम्पन्नता दु खनि

मध्यम प्रतिपदा धयागु मार्गाङ्ग च्यागूयात वर्णन याना कना विज्याःगुली मेभेगु सूत्र पालित व व्याख्या अर्थकथा टीकात समेतं न्ह्यञ्चया क्यना विज्याःगु जक मखुसे साक्षात् भाविता याना चायेका वृद्धि जुइकेगु पहःतय्त नापं क्यना तःगु जुया पुलांगु धर्मचक्र वर्णन ग्रन्थत लिसे तुलना याये मत्वयेक हे विशेष वांलाना अतिकं हे सारं सम्पन्न जुया च्वन । उक्तं विशेष रूपं वांलाःगु सार सम्पन्नगु पहःत वर्णन याना कना विज्याःम्ह महास्थविर सयादो-यागु परियत्ति, प्रतिपत्ति, प्रतिवेध गुणयात उल्लेख याना क्यना च्वंगुथें जुया च्वंगु खँ उपदेश श्रोतागण ब्वमि पुचःपिन्त छर्लङ्ग व स्पष्ट जुया च्वनीगु खँय् शंका यायेथाय् महु ।

अले हानं समुदयया कारणं दुःख उत्पत्ति पहःयात थुइका बीया निंति कथावस्तु साधक नमूनातय्त उल्लेख याना क्यनेगु; थुइके थाकूगु पद वाक्यतय्त सीके अःपुइक स्पष्ट याना क्यनेगु; गम्भीरगु विषयतय्त छर्लङ्ग खने दयेक उल्लेख याना क्यना क्वात्तुक निर्णय बीगु आदि द्वारा विभाजन याना कना तथा विज्याःगु, ग्रन्थ साहित्य सः स्यूपिं विद्वानजनपिं तकं आश्चर्य चाये मायेक वांलाना सिद्ध सम्पन्न जुया च्वंगु दु ।

बुद्धशासनया अन्तराययात नं चीका विज्यायेगु बानि दु

महोपकारक महास्थविर सयादोयाके धाये ल्वःगु तथ्य्य प्रतिपत्ति शासनयात तिबःवीगु मात्र जकं मगाकुसे दया वया च्वंगु भय अन्तरायतय्त नं क्वात्तुसे च्वंगु साधक नमूनात द्वारा चीका विज्यायेगु बानि दु । चीका विज्याःगु पहःयात उल्लेख याना क्यने माल धाःसा- पौल्याः २८४-य् “ये धम्मा हेतुप्पभवा धयागु वाक्य द्वारा पञ्चस्कन्ध धयागु दुःख सत्ययात कना विज्याःगु खँ; तेसं हेतुं तथागतो ग्राह- धयागु वाक्यं समुदय सत्ययात कना विज्याःगु खँ...

(धुगु कारण कार्यं धर्मयात न्यना सीके दया आयुष्मान सारिपुत्र श्रोतापन्न जुया वन) उर्कि दुःख सत्य व समुदय सत्ययात संक्षिप्तं न्यना सिल धाःसा प्रतीत्य समुत्पादयात संक्षिप्तं स्यूगु श्रुतमय ज्ञान सिद्ध सम्पन्न जुइगु खँ अतिकं स्पष्ट जू । उर्कि प्रतीत्य समुत्पादयात चक्राकार दुगु चित्र सहित विस्तृत रूपं मसिल धाःसा भावना धर्म अभ्यास याये मज्यू धका कना जुया च्वंगु खँ धुगु अर्थकथा टीकात लिसे विरोध जुया च्वंगु प्रतिपत्ति शासनयात स्यंकीगु खँ खः धका सीका चायेका तयेमाः” धका होश बिया तःगु दु । व “प्रतीत्य समुत्पाद स्यने सयेके नंसा तिनि थूसा तिनि स्यूसा तिनि भावना धर्म उद्योग व अभ्यास यायेमाः; प्रतीत्य समुत्पादयात मसीकं स्यने सयेके मनंकं भावना उद्योग व अभ्यास यात धाःसा अधार्मिक रूपं उद्योग व अभ्यास याःगु खः” धका परियत्ति प्रतिपत्ति क्षेत्र्य दक्षता मदयेकं हे लालाथे कना जुया च्वंफि व्यक्तिपिन्त महास्थविर सयादो नं करुणा न्ह्यचीका धया बिज्याना च्वंगु होश बीगु खँत खः । उगु खँ ताल सिल धाःसा शासन स्यनीगु कारण खँ ल्हाये मलाइ कथं विरत जुइगु प्रतिपत्ति शासन भय अन्तरायं अलग जुइगुया कारण नं जुया च्वन ।

अनं हानं पौत्याः २८६-ल्य् “नाम रूप संस्कार दुःख धर्मतयत् भाविता याना च्वन धाःसा दुःख मुकं जक ध्वदुइका च्वने माली । निर्वाणयात भाविता याःसा तिनि सुख ध्वदुइके दइ आदि धका तथागतयागु मनोभावना लिसे प्रतिपक्षी जुया कना क्यना च्वंगु शासन स्यंकीगु उपदेशत दया च्वंगुलि सही पद्धति सही मार्गयात क्वक्वजीक थुया वइ कथं बारबार धया च्वनेमाः” धका आज्ञा दयेका तथा बिज्यात । व ला थौयागु युग्य् परियत्ति नं मसः मस्यू; प्रतिपत्ति नं सही रूपं अभ्यास व उद्योग मयाः; आचरण याये मनंकं ग्रन्थ ग्रिन्थ प्रमाण छुं छां मदयेक मती लूये धारणा दयेका न्ह्यागु याःसां दुःख जक खः, दुःखसत्ययात भाविता याये मज्यू; निरोध सत्य निर्वाणयात जक भाविता यायेमाः” आदि धका परियत्ति, प्रतिपत्ति (दसु) मदयेक लालाथे कना क्यना जुया च्वंफि

शीलव्रत परामर्शवादीतयत् होश बीगु अववाद वचन हे खः ।
सत्पुरुषपिनिगु मनदुपि जुल धाःसा थःगु वादयात हानं परीक्षण
याना सही मार्गय् थ्यनी कथं सचे याना यंके निति अति मूल्यवानगु
वचन हे जुल ।

शीलव्रतपरामार्श

शीलव्रतपरामार्श दृष्टि धयागु खिचा द्वहँतयसंथे आचरण
याइगु आचरण मात्र जक मखु; पालि अर्थकथाय् दुमथ्याःगु वानि
व्यवहार आचरण धाक्वयात विश्वास यायेगु आशक्त जुइगु शील-
व्रतपरामार्श दृष्टि जक खः । पौल्या १०४- लय् “सत्य मखं
मार्गाङ्ग मडु; मात्र व्रताचरणं जक । सुख जुइ नित्य भाः पाः
यायेगु; आस्था विश्वास निर्णय, शीलव्रतपरामार्श हे खः; द्वंगु व
उगु धारणा ।” धका स्मरणिका द्वारा क्यना वःगु अनुसार प्यंगू
सत्ययात सीकेत भाविता यायेगु नं मखुसे; मार्गाङ्ग च्यागू उत्पत्ति
जुइ कथं आचरण यायेगु नं मखुसे मेमेगु (कथं यायेगु) आचरण
धाक्व शीलव्रत जक खः । उजोगु आचरणयात विश्वास व आशक्त
जुइगु धाक्व नं शीलव्रत परामार्श मिथ्यादृष्टि मुक्कं हे खः ।
उकि-

“मन मन अनुसार च्वं च्वनीगु सुख शान्ति दया च्वंगु दु
खनि सा; शीतल शान्त जुया च्वंगु दु खनि सा; शीतल शान्त
निरोध स्थिति खनि सा; निर्वाण खनि सा; थनं उखे छुकीसं नं
वृद्धि यायेम्वाः खनि सा; थ्व स्वया अप्वः वृद्धि याना यंकल धाःसा
मुक्कं संस्कारथे जाःगु जक जू वनी; थुगु अनुरूपं तुं शीतल स्थिति
वृद्धि याना यंकल धाःसा दुःख जुइगु स्वभावत दया वया तना
विनाश जुया वनीगु स्वभावत जू वनीगु जुल धका निश्चित रूपं
सिया वंगु छुटे छुटे याना सिया वंगुयात परिच्छेद याना स्यूगु खः
धका कना तःगु, थ्व ला दुःख;... .. थ्व ला मार्ग खः धका छुटे
याना स्यूगु थ्व स्वया वृद्धि याये मजिल धका स्यूगुलि अन्त जुया

च्वंगु दु; धर्मस्कन्ध अन्त जुइक स्यूगु ज्ञान दर्शनकृत्य लोकोत्तर धयागु श्रोतापत्ति मार्ग ज्ञान; थ्व तिनि श्रोतापन्न जूगु निर्वाण खंगु खः”
घका व;

“निर्वाण खंकेत छुं नं यायेम्वाः; याये म्वाःगु जुया निर्वाण घाःगु; निर्वाण सुख छुं नं याये म्वायेक हे स्वतः दया च्वने धुं कल; याये म्वाःगु जुया हे सुख खः” आदि घका थुजोगु कने क्यनेगु धारणा दयेकेगु चिन्तन यायेगु विश्वास व आशक्ति दयेकेगु नं शीलव्रतपरामार्श दृष्टि जक खः ।

कारण छाया घाःसा- थुगु धर्मचक्र सूत्र उपदेश आदि बुद्ध भाषित उपदेशत “दुःखयात भाविता याना परिच्छेद याना सीकेमाः; समुदययात प्रहाण यायेमाः; मार्गसत्य धयागु मार्गाङ्ग च्यागु वृद्धि जुइकेमाः; (उकी दुने सम्यग्-व्यायाम अनुसार उद्योग यायेमाः; सम्यक्-स्मृति अनुसार स्मृतिप्रस्थान प्यंगू वृद्धि जुइकेमाः; सम्यक्समाधि अनुसार उपचार समाधि अर्पणा समाधियात उत्पन्न जुइकेमाः) निरोधसत्ययात आर्य मार्ग ज्ञानद्वारा प्रत्यक्ष सीके खंकेमाः” घका थुकथं सुनिश्चित रूपं छर्लङ्ग जुइक क्यना तल । अथे जुइक जुइकं नकतिनि उल्लेख याना क्यना वयागु लालाथे कनेगु ला “दुःखयात नं भाविता मयासे परिच्छेद याना मसिकुसे; समुदययात नं चीका मछ्वःसे; मार्ग सत्य धयागु मार्गाङ्ग च्यागूयात नं वृद्धि मजुइकुसे निरोध सत्य निर्वाणयात सामान्य मनुयागु प्रकृति चित्तं हे शान्त पूर्वक तथा सीकेमाः; साक्षात्कार यायेमाः ।” “उद्योग व अम्यास याये माःगु मद्दु, उद्योग व अम्यास याना च्वनेगु दुःख हे खः ।” उक्तं बुद्धोपदेश लिसे विरोध जुया च्वंगु धारणा चिन्तन मनन दया च्वंगुलि हे खः ।

छुं भति हानं स्पष्ट याये मास्ति वःनि । मिखा, न्हायपं न्हाय म्ये, शरीर, चित्त धयागु आध्यात्मिक आयतन (६) गू वर्ण रूप शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श, धर्म धयागु बाहिरिक आयतन (६)गू; खना स्यूगु ताया स्यूगु नंतुना स्यूगु नया स्यूगु थिया स्यूगु विचाः याना

स्यूगु धयागु विज्ञान (६) गू; खना स्पर्श जुइगु ताया स्पर्श जुइगु आदि स्पर्श (६) गू; खना अनुभव जुइगु ताया अनुभव जुइगु आदि वेदना (६) गू; थुपि (६) गू न्याथी याना ३०-गू धर्मत मुक्कं दुःख सत्य खः; सामान्य मनुतयसं थुगु दुःखसत्ययात हे जक चान्हं न्हिनं दिपा मदयेक (सामना याना) ध्वदुइका च्वनेमाः । थुगु दुःख सत्यं विपरित्त जुया च्वंगु निर्वाणयात धाःसा पृथग्जन चित्तं सुना नं गबलें नं लुइके खंके मफु । अथे जुइक जुइकं नं लुया वया च्वंगु दुःख सत्ययात भाविता मयाःसे; लुइके खंके मज्यूगु मस्यूनिगु निरोधसत्य निर्वाणयात भाविता यायेमाः धयागु छु गुगु चित्तं भाविता यायेगु लय ? प्रकृति सिया च्वंगु लुया वया च्वंगु चित्तं भाविता यायेगु ला ? उकथं प्रकृति चित्तं भाविता यायेगु जूसा पृथग्जन चित्तं धात्थेंगु निर्वाणयात आरम्भण याये फइ मखुगु सीके फइ मखुगु जूया निति अनुमानं सीकेगु मात्र जू वनी; उकथं अनुमानं अथें अथें स्यूगुयात निश्चित रूपं स्यूगु धात्थें स्यूगु धका धारण व चिन्तन मनन यायेगु द्वंक मिथ्या कथं स्यूगु हे खः । द्वंक मिथ्याकथं स्यूगु खंगुयात मिथ्यादृष्टि धाइगु खः ।

उकि उकथं मिथ्यादृष्टि जुइ मलाःनिपि, जू जक तिनि जुया दृढ मजूनिपि ब्यक्तिपिन्त सही पद्धति सही मार्ग सीके बिया सही आचरणयात आचरण याके बी फयेक क्वात्तुसे च्वंगु पालि अर्थकथा टीका उद्धृत याना क्यना महोपकारक महास्थविर सयादो नं दया माया व करुणा तया बारबार तको मछि क्यना कना उपदेश बिया बिज्यात ।

निगमन

थुगु धर्मचक्र सूत्रोपदेश प्रशंसनीय गुणतयत्त पिकया पिकया प्रशंसा याना क्यना वना च्वन धाःसा थुगु उपदेश स्वया फिदुगं मथाक विस्तृत व व्यापक जुया वंसा नं फुइ फइ मखु । अथे जुया थुलि हे दिना सारांश मात्रयात क्यना यंकल धाःसा-

- (१) थुगु धर्म सफुत्ति पालि अर्थ क्वातुसे च्वंगु;
- (२) स्पष्टगु अर्थ अभिप्राय दुगु;
- (३) काम सुख, अत्तकिलमथ, मध्यम प्रतिपदातयत् स्पष्ट जुइक स्पष्ट याना क्यनीगु;
- (४) मार्गाङ्ग च्यागु वृद्धि यायेगु पहःयात प्रत्यक्ष भावना कार्य द्वारा पूर्वक उल्लेख याना क्यनीगु;
- (५) प्यंगु सत्त्व सीकेगु पहःयात स्पष्ट जुइक क्यनीगु;
- (६) सत्यज्ञान कृत्यज्ञान कृतज्ञानतयत् उत्पत्ति काल सहित उल्लेख याना क्यनीगु;
- (७) दृष्टधर्म आदियागु अभिप्राययात गम्भीर रूपं वर्णन याना क्यनीगु आदि कारणं याना—

न्हापा उत्पन्न जुइ मनंनिगु विशिष्ट धर्म उपदेश जुया च्वंगु दु ।

थुगु सूत्रोपदेश सफू पिदना वःगुलि वास्तविक पद्धति सही मार्ग आचरण याये मांस्ति वपि सत्पुरुषपिनि निति धर्मचक्र महान रत्न थःपिनि न्ह्योने हानं छको न्हूघाः ज्वना चाःहिला वःथें विचाः व भावना तथा प्रफुल्लित प्रमुदित जुइ बहः जू ।

थुगु उपदेशयात बारबार व्वना स्वया परामर्शन व निरीक्षण याये धुंका थुगु धर्मचक्र रत्न लिसे ल्यूल्यू वना सदां सुख शान्ति दया च्वंगु घात्थेंगु सही निर्वाण उत्तम धर्मयात आर्य मार्ग ज्ञान फलज्ञानं थाकनं याकनं थ्यंका साक्षात्कार याना वने फइ धका नं विश्वास तथा आशा कया च्वं च्वना ।

थुगु विश्वास व आशा अनुरूप सिद्ध व सम्पन्न जुयेमाल !

व.सं. १३३७— आषाढ कृष्ण नवमी

३१-७-७५

आयुष्मान सुजात

कर्मस्थानाचार्य

सासना यैता, यांगुन

न्यापांगु उपदेश संक्षिप्त विवेचना

सद्धर्मवर चक्रवर्तीयात नमस्कार

वने धुंकूगु २६१६-दँ पाखे भारतय् मानव इतिहासय् रेकर्ड तये ल्वःगु महत्वपूर्णगु महान घटना छगू जुयावन; व उगु महान घटना मेगु मखु; स्वयं थःम्हं हे बुद्ध धका व जिन धका स्वीकार याना बिज्याःम्हं छम्हं विशिष्टम्हं व्यक्ति थःगु न्हूगु वादयात घोषणा यासे उपदेश बिद्या प्रकाशय् हया बिज्याःगु हे खः । घोषणा याना कना बिज्याःगु थाय् वाराणसीया लिव्क ऋषिपिं न्याइपु ताःगु ऋषिपतन मृगदावनया दुने कोण्डञ्ज आदि न्याम्हं ऋषिपिनिगु वासस्थान खः । समय ला ताल्लाया अन्त आषाढ पुन्ही खुनु जुल । वर्षाया आरम्भ समय जुया सिमात नं वाउँसे च्वना न्हूधालं जाया विभिन्न प्रकारया सुगन्धित वास युक्त स्वाँतय्सं नं वन जङ्गल छगुलियात हे मगमग वास वयेके बिया छायेपिया तःगु ई नं जुयाच्वन ।

समय कथं नं न्हिनसिया क्वाःगु ताप फुना सिलिलिल्ल सिलिलिल्ल वइगु फसं सिचुया वयेत सना च्वंगु सन्ध्याया समय जुयाच्वन । पूर्वं लुयावःगु चन्द्रराजयात नं बापाः जक खने दत्त तिनिगु ई, पश्चिम पाखे नं न्हिच्छिया ज्या क्वचाये धुंगु जुया थःगु तेजयुक्त राप दुगु जःयात बुलुहुँ बुलुहुँ वेग थामे याना बिना वना च्वंगु सूर्यराजयात नं बापाः ति जक खने दयाच्वन तिनिगु ई जुयाच्वन ।

न्हूगु वादयात न्यने निंति मुं वयाच्वंपिं परिषद्पिं ला मंनूतय् पुचलं न्याम्हं जक दुगु जुल । इपिं खः, कोण्डञ्ज, वप्प,

भद्विय, महानाम व अस्सजि; भविष्य्यु "पञ्चवर्गी" धका नां दनीपि ऋषिपि जुल । इपि न्याम्ह साधारण व्यक्तिपि मखु; इमिगु इलय् अतिकं थाकूगु वेद ग्रन्थत, लक्षण शास्त्रत, ज्योतिष शास्त्रादि सयेके सीके बहःगु विभिन्न शिल्पविद्यात पारंमत्त जुइक सया सियां पृष्ठभूमि प्रज्ञा अति हे बांलाःपि जुयाच्चन । इमि दथुइ नं कोण्डऊत्र दकसिबे जाःम्ह जुयाच्चन ।

इपि न्याम्हसित घोषणा याना कना बिज्याःगु न्हूगु वाद ला मेगु मखु; थों "धर्मचक्र" धाइगु न्हापांगु उपदेश हे जुयाच्चन । न्हापांगु उपदेश जूगु जुया नं थुगु देशना अतिकं महत्त्वपूर्ण जू । देशनाधिकारी महापुरुषया संसार सम्बन्धी धारणा व सम्पूर्ण सत्त्व-पिसं अतिआशावादी जुया आकांक्षा तथा च्वंगु यथार्थ सुख धार्येगु सही सुख प्राप्त जुइ कथं कार्य क्षेत्र्य न्ह्यव्वाना आचरण याना बिज्याःगु पद्धतियात थुगु देशनाय् व्वया क्यना तःगु दु । संसार्य् न्हूगु सरकार वा न्हूगु संघ संस्था लुया बल धाःसा उगु सरकार वा संघ संस्थाया ज्याऊवः सिद्धान्त आपालं जनतपिसं सीके लंके व प्रतिक्षा याना अनुमान याये फयेकेया निरिति घोषणा यायेमाःथें "विश्व्य बुद्धवाद धयागु यथार्थवाद सत्यवाद लुया बल" धका घोषणा याये निरिति थुगु न्हापांगु उपदेशयात व्वया क्यना बिज्याःगु जुल । अथे जुया बुद्धयागु वादयात थुइके वःपिसं थुगु न्हापांगु उपदेशयात दुग्यथेक क्वजीक थुइ कथं अध्ययन याये माःगु दु ।

उकथं अध्ययन यायेबले नं धर्मयात अध्ययन याये न्ह्यवः धर्माधिकारीयात न्हापालाक अध्ययन याःसा तिरिनि धर्मयात विस्तृत व व्यापक रूपं पूपूर्वक थुइके फइगु जुया धर्माधिकारी जुवा बिज्याकम्ह बुद्ध नां दुम्ह विशिष्ट व्यक्तियागु विषययात अध्ययन यायेमाली ।

बुद्ध नां दुम्ह विशिष्ट उत्तम व्यक्ति गुजाम्ह व्यक्ति खः धयागु विषय लिसें वस्पोलयागु जीवनी घटना क्रमस्य आपालं व्यक्तिपिसं सिया च्चने धुं कूगु जुया च्चये हे मालीथें वताः ।

नं न्वये वये धुंकूगु पाठयात हानं दोहरय् यायेकथं सी हे धुंकूगु
जूसा नं न्हूधाः जुइकेत चीहाकलं अध्ययन याना वने माली ।

चीहाकलं जीवनी

शुरुइ क्यना वयागु मानव इतिहासय् रेकर्ड तये माःगु
महान कार्य लुया वये ३६-दँति न्हवः वर्तमान भारतया उत्तर
पाखे दुगु नेपाः देया लुम्बिनी नां दुगु शालोद्यानय् दुने मां महामायां
भावी बुद्ध- बोधिसत्त्व मचाम्ह राजकुमारयात जन्म बिया बिज्यात ।
अबुजु खः कपिलवस्तुया अधिपति महाराज शुद्धोदन । शुद्धोदन
महाराज व महामाया देवी महारानीपिं शाक्यवंशीपिं जुया उगु
इलय् प्रभावशालीपिं जुजु व रानीपिं जुयाच्चन । न्हापां जन्म जूह
काय्मचा जुया महाराज नं अति हे लय् लय् ताया च्वच्चन ।

बोधिसत्त्व जन्म जुया न्यान्ह दुखुनु नां छुइगु मङ्गल ज्या
जुयाच्चन । उगु मङ्गल ज्याय् १०८-म्ह ब्राह्मणपिन्त निमन्त्रण
याना नके त्वंके याये धुंका मचाचाम्ह राजकुमारयागु लक्षण च्याग्ह
ब्राह्मणपिन्त व्वंके बिल । छम्हसित तोता ल्यंदुपिं न्हेम्ह ब्राह्मण-
पिसं नं पतिं निपतिं धःस्वाका “थुम्ह मचाम्ह राजकुमार अबु
जुजुयागु पद स्वाकं लःल्हाना कया राज्य शासन चले याना जुजु
जुल धाःसा प्यंगुलिं द्वीपतय्त अधीनस्थ याना महान चक्रवर्ती जुया
बिज्याइ; अथे मखुसे घर-गृहस्थी त्याग याना महाभिनिष्क्रमण
यासे श्रमण जुल धाःसा लोकय् सर्वोत्तम धात्थेम्ह सम्यक्सम्बुद्ध जुइ”
धका भविष्यद्वाणी यात । इमि पुचलय् दकसिबे चीधिकम्ह
कोण्डञ्ज ब्राह्मणं ला पतिं छर्पतिं जक धःस्वाका “थुजोगु उत्तम
विशिष्ट लक्षणतप्सं पूर्णम्ह व्यक्ति घर गृहस्थी जमे याना गृहस्था-
श्रमय् च्वने फइ हे मखु; निस्सन्देह गृहत्याग याना श्रमण जुया
बुद्ध हे जुया बिज्याइ” धका ठोके याना भविष्यद्वाणी पिकाल ।
वयागु भविष्यद्वाणी जक सही जुयाच्चंगु तथ्य नं ब्वमिपिसं सिया
हे च्वने धुंकल मखु ला ?

अबुजु महाराजया काय्मचा राजकुमारयात गनं जक गृह-
त्याग याना श्रमण जुइके मास्ति वइ धका ? थःगु राजगद्दी थामे
याना चक्रवर्ती जुजु हे जक जुइके मास्ति वया च्वनी । अथे जुया
जुजुं हाकनं ब्राह्मणतय्के न्यन “छु गुजागु पूर्व निमित्तत खना
जिम्ह काय्मचां गृहत्याग याइ ?” तःसकं चतुरम्ह जुजु हे खः ।
ब्राह्मणपिसं नं बुढा, रोगी, सोम्ह व भिक्षु धयागु तःवंगु प्यंगू
निमित्त खना गृहत्याग याइगु खँ विन्ति चढे याःबले “जिम्ह
काय्मचां खनीथाय् तकयागु क्षेत्रय् बुढा आदि मंभिगु दृष्यत छुं छुं
हे दये मज्यु; जिम्ह काय्मचा बुद्ध जुया वनीगु जित आवस्यक मजू;
चक्रवर्ती जुजु जुया प्यंगुलि द्वीपतय्त अधीनस्थ याइगु जक जि स्वये
मास्ति वः” धका लिसः ब्यूगु जुयाच्वन धाइ । अनं हानं थः
काय्मचा गृहत्याग याना वने मफइ कथं याये माःगु व्यवस्थात नं
याःगु जुल ।

थुगु रूप हे बुँ ज्यायेगु मङ्गल उत्सव न्यायेकेगु ई त्यया
वल । उगु दि खुनु शुद्धोदन महाराजं थःमं हे उत्सव न्यायेका बुँ
ज्या याये माःगु जुया काय्मचाचित्त लिक्क दुगु जामुन माया क्वय्
सेवक परिचारिकापि लिसे तोता बुँ ज्यायेगु याये माःगु जुयाच्वन ।
जुजु थः हे दुध्याःगु बुँ ज्यायेगु मङ्गल उत्सव जुया अति हे भव्य
जुइमाः । अथे जुया परिचारिकापि नं उगु बुँ ज्यायेगु मङ्गल उत्सव
स्वये मास्ति वयेका मचा राजकुमारयात पालया दुने तया वना
स्वः वन । परिचारिकापिसं नं गुलिखे ई फुका तिनि “मचा राज-
कुमारयात याकचा वाना वयागु लुमना वया काचाकाचां लिहाँ
वःबले राजकुमार मुलेपति थ्याना कर्मस्थान भावनाय् फेतुना च्वंगु
अजुचाये मायेक खना जुजुयात विन्ति चढे यात । जुजु नं ह्यासं
वया काय्मचाचित्त खनेवं हे काय्मचाचित्त स्वको तक प्रणाम
यात । थन राजकुमार आनापान प्रथमध्यान समापत्तिस दुहाँ ववा
च्वंगु जुल । थुगु तप्ययात होश तया लुमंका तये माल ।

अनंलि राजकुमार उमेर दया वया शिल्प विद्यां पूर्ण जूसैलि
 १६-दया उमेरय् यशोधरा राजकुमारी लिसे इहिपा याना ह्वंका
 बी धुंसैलि राज्याधिकार समेतं लःहाना व्युगु जुल । कामगुण
 रसरंगतय्त नं पूपूर्वक हे विया तःगु जुल । काय्मचा संसारयात
 घृणा तायेका मयइपुका गृहत्याग याना वने मफयेकेया निति
 धायेमाल । थुकथं लोकसुख कामगुण आरम्मणतय्त अनुभव यायां
 हे १३-दँ तक विते याना च्वंचवन । अबले छन्हु उद्यान क्रिडाय्
 वंवेले प्यंगू निमित्तत खना संसारयागु मज्जा ताये बहः मज्जूगु
 पहःतय्त बिचाः याये लात । न्ह्याकथं न्ह्यावक हे बांलाःसां, धन
 सम्पत्ति यक्व दुसां, आणा प्रभाव दुसां अन्तस छन्हु मृत्युराजया
 महुतुइ चिलां चिले मफयेक दुहाँ वने मानिगु स्वभावयात नं बिचार
 विमर्श याये लात । थुगु रूपं जक सिना च्वने माल धाःसा ला
 सुख धयागु दये फइ मखुगु खँयात नं थुया वया “सी यःगु स्वभाव
 दुसा सी म्वाःगु स्वभाव धर्म नं दये हे माः; उगु सी म्वाःगु स्वभाव
 धर्मयात जि लुइके फयेक माले फुसा तिति धात्थेंगु सुख ध्वःदुइगु
 जुल । थुगु धात्थेंगु सुखयात जि ध्वःदुसा तिति सत्त्वपिन्त नं जि
 मुक्त याना वो फइ” आदि धका ज्ञानय् खने दयेक वल ।

अनं हानं सुमेध ऋषियागु जन्मं निसें दुःखकष्ट सिया संसार
 ज्वःछि पारमीत पूर्वका वयागु नं थुगु अमृत स्वभाव धर्मयात माले
 निति हे जुयाच्वन । पारमीत नं आः बोधिसत्त्वयागु अन्तिम जन्मय्
 पूर्ण जुया च्वने धुंकल । तर मिग्वारायात खरानि त्वःपुया तल
 धायेथें लौकिक आरम्मणतय्सं त्वःपुया तःगु जुया २६-दँ तक सुख
 ऐश्वर्यत भोग याना च्वने लात । प्यंगू महानगु निमित्तत खंसैलि
 तिति प्रज्ञा ज्ञान जःत दुहाँ वया गृहत्याग कार्ययात गम्भीर रूपं
 बिचाः याना सुनिश्चित रूपं निर्णय याःगु जुल । उकथं निर्णय
 याना राजदरवारय् लिथ्यंका काय्मचा बूगु समाचार न्यने माःबले
 लय् मताःगु जक मखु कं दकले मनय् धौबजि वाल । “जि ला थन
 ताउ बिका च्वं लिसे कं कं हे पिहाँ वने मफया वनी बा; थौं

बहनी हे गृहत्याग याये माली” धका निर्णय याये धुंका उगु रात्री हे गृहत्याग याना बिज्यात ।

जङ्गल्य् थ्यंक वने धुंका लिपा उगु युग्य् नां दंम्ह आलार ऋषि व उदक ऋषिपिथाय् उपसंक्रमण याना अमृत धर्मं लुइके निति विधि सयेकेगु यात; तर थःमं तातुनागु अमृत धर्मयात ला इपि ऋषिपिसं वी मफूगु जुल । स्यु नं मस्युगु जुयाच्चन । अथे जुया अन्तस “थःत थमं लिघंसा काये माये माली का” धका मनय् वायेका याकचां हे उद्योग व अम्यास यायेत छगू जङ्गलं मेगु जङ्गल्य् दुहाँ पिहाँ जुजुं उरुवेल वन नेरञ्जरा खुसी सिथय् थ्यंक बिज्यात । उगु थासय् वन जङ्गल सिमात नं न्हाइपुसे, खुसीयागु लः नं यच्चुसे पिच्चुसे, जःखः नं सून्य शान्त जुया च्वंगु जुया भावना धर्म उद्योग व अम्यास याये निति तच्चतं ल्वःगु जूगुलि उगु हे थासय् च्वना याकचा भावना धर्मया आचरण याना बिज्यात ।

आपालं सत्त्वपिन्त मुक्त याना बीया निति धयागु लक्ष्यं उगु हे थासय् च्वना बिज्याना तीव्र रूपं चर्चा याना बिज्यात । उगु युग नं शरीरयात गुलि गुलि सास्ति याये फत उलि उलि लाभ आपाः जुइगु खः धयागु धारणा दया शरीरयात सास्ति यायेगु द्वारा तःधं तायेका च्वनीगु युग जुया बोधिसत्त्वं नं उगु विधियात हे आचरण याना बिज्यात । गुलि त्क आचरण याना बिज्यात ल्य् धाःबले मेमेपिसं शरीरयात सास्ति याना आचरण याइगु थी थी आचरण धाक्वयात याकचां जिम्मा कया आचरण याःगुथें हे जुयाच्चन । न्हिच्छ यंकया बूबःति छयःति जक त्वना आचरण याना बिज्यात । उकथं आचरण याःगुलि न्हापायागु सुवर्ण वर्णगु यइपुसे ज्वारररां च्वना हृष्टपुष्टगु शोभायमानगु शरीर म्हसीके हे मफयेक गंसिचा जुयाच्चन । छविवर्ण न हाकुसे च्वना वना बवंचय् छ्यंगु प्यपुना च्वंगुथें जक जुया ल्यना च्वंच्वन ।

बोधिसत्त्वं दुष्करचर्या याना विज्याना च्वंगु किपात स्वये नं जुइमाः । बोधिसत्त्वयागु अवस्था उगु किपा स्वया नं कं अप्वः बढे चढे जुइगु जक दुगु जुल । उकिं पाः जुइथें ला मच्चं ।

थुलिं तकं कष्ट फया दुःख सिया आचरण याना विज्यात नं थःमं यः तायेकाःगु अमृत धर्मयात ला ध्वःमदुनिगु जुल । वास्तविक खँ धायेगु खःसा ला कं कं हे ता पापां वना च्वंगु जुल । बोधिसत्त्वं भावना धर्म आचरण याना च्वं ज्वःछिया दुने नं वस्पोल-यागु लक्षण व्वना वःपिं कोण्डञ्ज व वया पासापिं प्यम्ह ऋषि जुया बोधिसत्त्वया लिक्कसं वस्पोलयात सेवा याना च्वंच्वंगु जुल । इमिसं “थुम्ह व्यक्ति निस्सन्देह बुद्ध जु हे जुइ; वस्पोल बुद्ध जुल कि वस्पोलं सीका विज्याःगु वस्पोलं प्राप्त याना विज्याःगु धर्म (जिमिसं नं) द हे दयेके” धयागु विचारं च्वंच्वंगु धायेमाल । बोधिसत्त्वं तीव्र रूपं आचरण याना च्वना विज्याबले ला इपिं नं तःसकं हे उत्साहित जुया च्वंच्वन जुइमाः ।

अथे नं बोधिसत्त्वं थः याकचा विचाः याना विज्यात; “जि थुगु धर्म लाभ यायेत आचरण याना वयागु खुदँ धयाथें दया वये धुंकल । अले शरीरयात कष्ट बिया सास्ति याना आचरण याना धाइपिं मनूतयसं नं जि स्वया अप्वः सुना नं आचरण याये फइस्वाः भवः । उलि तक याना नं थुगु विशिष्ट धर्मयात जि लाभ याये मखंनि धाःसा थुगु आचरण पद्धति थुगु मार्गं विधि सही मज्जूगुलि जुइमाः; जि लिना वनागु थुगु लँ द्वंगु लँ हे खः; सही मार्गं ध्वःदुइ कथं माःसा तिति उचित जुइ ।” थुकथं विचार विमर्श याना विज्याबले ल्युंसे च्वंगु चाया रात्री हावलासा त्वया ब्यूथें हे थः मचाबले अबुजु महाराजं बुँ ज्यायेगु मङ्गल उत्सव न्यायेका च्वंगु इलम् जामुन माया क्वय् च्वना समापत्ती च्वना वये नंगु आनापान प्रथमध्यान क्सक लुमना वल । “जि उगु आनापान ध्यान समापत्ती च्वना वये नं । उगु ध्यान जकं सही लँ जुइ ला छुथें”

धका निरीक्षण याःगु अवस्थाय् उगु ध्यान जक सही लँ जुयाच्चन धयागु ज्ञानय् प्रकट रूपं खने दया बल । अथे खने दया वःकथं थुगु सही लँय् हे लिना वने निरिति नुगलं दृढ निश्चय यांना बिज्यात ।

थुकथं निर्णय याये धुंसा नं वर्तमान शरीर अतिकं क्लान्त जुया गंसिचा जुया च्वंगुलि थुगु परिस्थिति हाकनं उद्योग व अम्यास याये फइ मखु; शारीरिक बल शक्ति हाकनं दया वइ कथं आहार सेवन याःसा तिनि पाय्छि जुइ धका मती वना भिक्षाटन यांना आहार सेवन यांना बिज्यात । उकथं हानं आहार सेवन याये साथं हे लिक्क सेवा यांना च्वंपि न्याम्ह ऋषिपि “शात का आः, श्रमण गौतमं ध्यान धर्म उद्योग व अम्यास यांना च्वंच्वं थसः पाया आहार समेतं यक्व यक्व सेवन याये धुंकल । आशा कायेथाय् मन्त” धका भाःपिया मन स्यंका बोधिसत्त्वयात वाना मेथाय् पिहाँ वना बिल । बोधिसत्त्वं नं आहार सेवन यांना हाकनं बल शक्ति दया वःसेलि मचाबले च्वना वये नंगु आनापान प्रथमध्यानयात पृष्ठभूमि यांना याकचां प्रयत्न पूर्वक उद्योग व अम्यास यांना बिज्याःसे वैशाख-पुन्हिया अरूणोदयया इलय् हे थःमं प्रतिक्षा यांना वया च्वनागु अमृत धर्मयात ध्वःदुइका सम्पूर्ण धर्मतय्त सम्यक् रूपं गुरु मदयेक हे सीका बिज्याःम्ह सही बुद्ध सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्यात ।

उकथं बुद्ध जुया बिज्याये धुंका लिपा बुद्ध जुया बिज्याःगु थासय् हे तुं लच्छि मयाक धयाथे च्वना बिज्यांना उपदेश बीया निरिति बिचाः यांना बिज्याःबले बोधिसत्त्व अवस्थाय् न्हापां उप-संक्रमण यांना वये नंम्ह आलार ऋषि व उदक ऋषिपि परलोक जुया वने धुंकूगुलि थःत सेवा यांना वंपि जुया आपालं उपकार दुपि न्याम्ह ऋषिपि (पञ्चवर्गी) पिन्त उपदेश बिया बिज्याये निरिति मनय् लुइका बिज्यात । इपि न्याम्ह गन च्वंच्वनथे धका निरीक्षण

याना विज्यासेलि वाराणसी ऋषिपतन मृगदावनय् च्वंच्वंगु खँ
सीका इमित न्हापांगु उपदेश विया विज्यायेत १८-गू योजन
तापाःगु इमिगु थासय् भगवान बुद्धं द्रुतगतिं यात्रा न्हाका
विज्यात ।

द्वंगु लँ

द्वेमे भिक्खवे ! अन्ता पब्बजितेन न सेवितब्बा

थुकथं उपदेश विया विज्याकम्ह तथागतया सः कोण्डञ्ज-
पिनिगु थाय् उलि जक मखुसे ऋषिपतन मृगदावन छगुलि व च्वय्
वना भवाग्र, ववय्वना अवीचि थ्यं कं थ्यना किद्वल चक्रवाल लोक-
धातुयात तकं त्वःपुया वंगु जुल । अथे त्वःपुया वंसेंलि तिनि १८-गू
कोटी ब्रह्मार्पिं नं न्हापांगु उपदेश न्यनेत ऋषिपतन मृगदावनय् मुं
वःगु जुल ।

च्वय् कना वया कथं कना विज्याकम्ह तथागतयागु सः
क्वक्वजी स्पष्ट जू । छगू छगू शब्द दत्तले छुटे जुया प्रष्ट प्रष्ट जुइक
पिहाँ वःगुलि याना न्यनाच्वंपिनि सीके अःपुगु जुया च्वन । सीके
अपुःगु जक मखु; सः अति हे मज्जा दुगु जुया न्यने नं न्हाइपुसे
च्वंच्वन । अनं हानं सः गुलुलुल्ल गुलुलुल्ल तूगु जुया चत्त चत्त वं;
चिल्लाय् मलाय् दंथे मजू; उलि जक नं मखुनि; सः गम्भीर जू;
गम्भीर जूगुलि गुञ्जे जू । थुगु रूपं अने अने कथया बांलाःगु सःया
लक्षणं पूर्णं जुया न्यने दुपिनि निंति न्हायपनय् दुने माकुक्क
सिच्चुक दुहाँ वं जुइमाः । चिकनं थ्यूगु कपाय्थे धयागु उपमायात
प्रत्यक्ष अनुभव जुया मन स्वाँ ह्वयेके फू जुइ । अर्थे अभिप्राय मथू-
निसां सः जक तायेके दया नं प्रसन्न ताइगु श्रद्धा व सन्तोष ताइगु
प्रीति व्वं व्वं दना वये वहः जू । थुगु रूपं विशिष्टगु वांलाःगु सःया
थुवाः छम्हसिया पाखें गम्भीरगु उपदेशत न्यना च्वने दुपिनि निंति
गनं जक परिपूर्णं रूपं सुपरिणाम अनुभव मयाःसे च्वने फइगु जुइ ?

भगवान् बुद्धः यः गु नृपांगु उपदेशं ह्रीन् धर्मं निरूपाय अस्त
धर्मं निरू अथवा अतिधर्मं निरूयात् उला क्कनेगु द्वारा कुम्भ
विज्यात् । गृहकन्दनतयत् त्वाःथला भ्रमणत्वय् थ्यंक्कर्विपि झाक्क
सिनं थुगु अतिधर्मं निरूयात् सेवन याये मत्वः, मज्यू । उगु
जुया च्वंगु लें निपुयात् लिना जुल धाःसा थःपिसं माला चाहना
याना च्वंगु अमृत धर्मयात् ध्वःदुहके फइ मखु धका कना विज्यायेगु
हे मूल लक्ष्य जुल ।

द्वंगु लें निपु

उगु अतिलय् थ्यना च्वंगु द्वंगु लें निपु घयागु नं मेगु मखु;
(१) कामसुखल्लिकानुयोग व (२) अस्तकिलमधानुयोग हे खः ।
उकी मध्यय् (१) कामसुखल्लिकानुयोग घयागु कामगुण सुखम् हे
जक प्यपुना तासे जुया लिच्छु लिना जुहगु आचरण खः । उगु
आचरण नं हीनी=क्वह्यंगु; गम्मो=गृहस्थीपिनिगु आचरण
जक खः; पोयुञ्जानिको=प्रज्ञा मिसा कां जुयाच्च्वं पि साधारण
मनूतयगु आचरण खः । अनरियो=शुद्ध निर्मल उत्तमगु आचरण,
अर्यं गोत्री सत्पुरुषपिनिगु आचरण मखु । अनत्थसंहितो=अर्यं हित
मज्जूगु ज्या नं जुयाच्च्वन ।

(२) अस्तकिलमधानुयोग घयागु कःगु स्कन्धकायः सरीरे
व धित्तियात् दुःखं व पीडा बीकयं ज्या याना जुहगु हे खः । थुक्
आचरण नं बुक्खी=कंथय् छोने चनेगु आदिहारा दुःखं व सारित्त
फयेगु आचरण खः । अनरियो=शुद्ध निर्मल उत्तमगु आचरण, अर्यं
गोत्री सत्पुरुषपिनिगु आचरण मखु । अनत्थसंहितो=अर्यं आचरण
नं अर्यं हित मज्जूगु ज्या जुयाच्च्वन । अये जुया कना अये थुंगु लें
निपुति हे अर्यं मदुगु निरर्थकमु लें जक हे जुयाच्च्वन । थुक्क
निरर्थकगु लें जक जुक्का थुगु द्वंगु निरर्थक्ये लिना मयके की मयक
घयागु तात्पर्यं जुल ।

विचाः याये बहः

थुथाय् विचाः याये बहःगु छुवां लुया वल । भगवान् बुद्धं
छाय् थःमं न्हापांगु उपदेश शुरु जक याना बिज्यायेवं तुं थुगु द्वंगु
निकालैयात उला क्यना आज्ञा दयेका बिज्यात ? थथे आज्ञा दयेका
बिज्याःगु उपदेश कना बिज्याःगु उगु ई लिसे पाय्छिक मिले जू
ला ? थथे विचाः याये माःगु लुया वल ।

थुगु विषययात विचाः याये मास्ति वःसा न्ह्यवःयागु
विषययात भति हानं पुनरावलोकन याये माली । बोधिसत्त्व जन्म
जुया बिज्याये मधुनिबले निसें हे धार्मिक वादत आपालं आपालं
लुया वये धुकूगु जुया उगु युगय् बहुसंख्यक जनतां स्यूगु वाद निगू
जक दया च्वंगु खः ।

उकी न्हापांगु वाद लौकिक सुख अनुभव याइगु वाद खः ।
थुगु वाद अनुसार “मनू धयाम्ह लौकिक सुख अनुभव यायेत जन्म
काःवःगु खः । उकिं लौकिक (भौतिक) सुखयात गुलि फत उलि
अनुभव यायेमाः । संसार दुःख खः; दुःख भूमि खः आदि धका थःमं
याये मफूगु ज्या-खँयात चिन्तन याना सुकु धन्दा कुविया च्वने
माःगु मदु । थुजोगु चिन्तनतयसं याना लौकिक सुख ऐश्वर्य अनुभव
यायेगुली बिघ्नबाधा वा पंगल जुइके मज्यू । थःत फाइदा दइगु
जुल धाःसा माँ-बौ हे जूसा नं स्याये फु । यथिजाःगु ज्या थःजुइ
व्यु थःत फाइदा जुइगु जुल धाःसा यायेमाः । भिं मभिं कुशल
अकुशल धयागु नं दुगु मखु । परलोक आदि नं दुगु मखु । थुगु
वर्तमान स्कन्धकाय शरीर सिना वन धाःसा ज्या-खँ पाचुल । मि
छ्वयेका नौ जुया वनीगु थ्व शरीर गनं जक हानं छको लिहाँ वया
च्वने फइ धका ? अथे जुया भविष्य जीवन धयागुयात नं चिन्तन
याना च्वने माःगु मदु । मौका चूलाना च्वंगु इलय् कामगुण सुखयात
लुधं फुधं जुइक अनुभव यायेमाः” इत्यादि धका क्यना कना च्वंगु
जुयाच्वन । थुगु सिद्धान्तयात हे भगवान् बुद्धं कामसुखल्लिकानु-

योग- धका नां बिया बिज्याःगु खः । थुगु सिद्धान्त थौकन्हेयागु भौतिकवाद लिसे बिल्कुल ज्वः लाःगु “चारबाक” आचार्यया लोकायत वादर्थे जाःगु हे खः । थुगु कामगुण सुखयात लित्तुलिना जुइगु सिद्धान्तयात बोधिसत्त्वं १३-दँ तक लिना अनुभव याना बिज्याये नंगु हे जुयाच्चन ।

निगूगु वादं मेकथं धया च्वंच्वन । संसार दुःखं जाया च्वंगु दु । थुगु दुःखतयसं जाया च्वंगु संसारं मुक्त जुइगु धयागु अःपुगु ज्या मखु । कामगुण सुखतयत अनुभव याना च्वनां जी फइ मखु । थःगु शरीरयात सास्ति ब्यूसा तिनि जी फइ । शरीरयात सास्ति बिल धाःसा थःके दुने आध्यात्मिक सन्तती दया च्वंगु क्लेशत सुना गना वनी । क्लेशत फुना वंसा तिनि दुःखं मुक्त जुइ फइ । अथे जुया जाराजारां च्वंक तांन्वया च्वनीबले मिद्वं प्यद्वंया दथुइ च्वनेमाः । शरीरय् स्याना-सिना च्वनीबले लोभादि क्लेशत लुया वये मफु । उर्कि कैथय् दाने च्वनेमाः । थुलि जक मखु गुलि फत उलि इच्छा पाः जुइकेत खिचार्थे द्रहँनर्थे नं जुइ च्वनेमाः” इत्यादि धका शरीरयात सास्ति यायेत जक कना कयना च्वनीगु खः । थुगु आचरण ला थौकन्हे हिन्दू योगीतयगु आचरणर्थे ज्वः लाना च्वन । थुगु सिद्धान्तयात ला भगवान बुद्धं अत्तकिलमथानु-
योग- धका नां बिया बिज्यात । थुगु सिद्धान्तयात नं बोधिसत्त्वं खुदँयंक लिना आचरण याना बिज्याःगु जुल ।

च्वय् कना वये धुंगु सिद्धान्त निगूयात सारांश कथं स्वल धाःसा निगुलि हे अनरियो अनत्यसंहितो- मुकं जुया सत्पुरुषपिनिगु पवित्र क्रियाकलाप मखुगु व निरर्थकगु ज्या-खँ जक जुया च्वंगु लुइके दइ । थुगु सिद्धान्त निगूयात स्वयं थःमं लिना आचरण याना वये नंगु जुया नं थुगु द्रंगु निका लँ निरर्थक जुयाच्च्वंगु पहः, ज्या-ख्यले मदया च्वंच्वंगु पहःयात बांवांलाक सिया बिज्याःगु जुल । बुद्धत्वय् नकतिनि नकतिनि थयंक बिज्याःगु अवस्थाय् ला “जि थुगु निरर्थकगु दुष्करचर्या आचरणं बांवांलाक हे मुक्त जुइ दत्त खनि”

धका हे विचाः लुया वये नंगु जुयाच्च ।* नकतिनि नकतिनि बुद्ध जुया बिज्याःगु अवस्था जुया निगूगु अत्तकिलमथ सिद्धान्तयागु निरर्थक पहः ला ँं दकले स्पष्ट जुया च्वनीगु जुल ।

अथे जुया आःथें द्वंगु सिद्धान्त निगुली लगे जुइ धुंका तिनि सही लें लुया वया नकतिनि विशिष्ट धर्म लाभ जूगु दुम्ह भगवान बुद्धं उपदेश विया बिज्यात धाःसा छुकियात उपदेश याना बिज्याइ ? “जि ला थ्व द्वंगु निगू सिद्धान्त्य् लिना वने लाना जि मनं तुनागु धर्म लिसे तापाका वये माले धुंकल । द्विपि नं विशिष्ट धर्म यः धयापि खःसा थुपि द्वंगु सिद्धान्ततयत् लिना जुइ मत्यः” धका कना बिज्याइगु अवश्यम्भावी हे जुल । उकथं कना बिज्याइगु स्वभावसंगत नं जुल । द्वंगु सिद्धान्त्य् लगे जुइ धुंका तिनि सही लें लुइकीपि यथिजापिसनं थजु मेपिन्त द्वंगु लेंय् लिना मजूसे सही लें लिना जुइत दकसिबे न्हापां धाइ धयागु सुनिश्चित हे मखु ला ? उकिं नं भगवान बुद्धं न्हापांगु उपदेश देशनाया शुरुइ थुगु सिद्धान्त निगू द्वना च्वंगु पहः ज्या ख्यले मदुगु पहःतयत् कना बिज्याःगु जुल ।

थुकथं द्वंगु निगू सिद्धान्तया विषययात न्यने दयेवं उपदेश न्यना च्वंपि कोण्डञ्जपिनि मन्य् थथे विचाः लुया वया च्वन जुइ ; “अं ..... जिमिसं तःधं तायेका च्वनागु शरीरयात सास्ति यायेगु विधि आचरणत निरर्थकगु धालनि सा ; उकिं हे सिद्धार्थं गौतमं उगु आचरणयात त्याग याना हानं आहार सेवन याःगु जुयाच्वन खनि सा । उगु आचरणयात त्याग वया बुद्ध जुया वःगुयात वःकाल धाःसा उगु आचरण धात्थें हे द्वंगु लें हे जुल नि । थ्वस्पोल गौतम बुद्धयात लिधंसा कया जिमिसं नं थुगु सिद्धान्तं द्वना च्वंगु पहःयात सोके दत” धका विचाः याना मन्य् मन्य् प्रसन्न ताःगु सन्तोष ताःगु स्वभावत स्वारा स्वारां ह्वारा ह्वारां लुया वया च्वन

* सगाथावग्ग संयुत्त पालि ; मार संयुत्त पौल्याः १०४ (छट्ट संस्करण)

बुद्धिमाः । सन्तेष तायेगु घयागु नं प्रीति हे सः । बुकथं धर्मं सम्बन्धी प्रीति लुया वल घाःसा उगु प्रीतिभात हे पृष्ठभूमि कना विशिष्ट धर्मं लाये फूगु जुयाच्चन । पञ्चवर्गी न्याम्हसित विशिष्ट धर्मं लाभ यायेत छुवां लुया वया च्वने धुंकल ।

युकथं द्वंगु निका लँयात कना बिज्यावे धुंका लिपा स्वाकंतुं हे स्वयं थःमं गुरु मदयेक थःमं बःकया माला लुइका परीक्षण याना सिद्ध जुइ धुंकूगु सही सिद्धान्तयात ज्वया क्यना उपदेश याना बिज्यात ।

सही सिद्धान्त

कना वये धुंगु सिद्धान्त निगूयात स्वल घाःसा इपि छगू त्विसे मेगु तःतःप्यंक हे प्रतिपक्षी जुया च्वंगु खने दइ । थःथःगु क्षेत्र कथं अन्तया चरम सीमाय् थ्यना च्वंगु वादत नं जुया अन्याय पूर्णगु वादत नं जुयाच्चन । तथेभातयगु सही सिद्धान्त ला उगु द्वंगु निकालं लिना मवसे इमि दथुइ च्वंच्चंगु सिद्धान्त जुयाच्चन । न्हापांगु सिद्धान्तथे कामसुख अनुभव यायेगुया ल्यूत्यू नं मव, भिगुगु सिद्धान्तबा शरीरबात अतिकं सास्ति यायेगु विधितय्त नं प्रयोग मयाःसे पाय्छिक दथुइ लाका आचरण याना लिना च्वने भाःगु वाद हे जुयाच्चन । धुगु दथुइ मथुइ लाःगु सिद्धान्तभात हे पालि मज्झिमपट्टिपदा धका सम्मति बिया बिज्याःगु जुल ।

उगु मज्झिमपट्टिपदा घाःगु दथुया सिद्धान्तं— प्रज्ञा भिक्षा दर्शन दइ कथं नं याये सः । प्रज्ञा ज्ञान दर्शन दइकथं नं याये सः । क्लेश सन्तापत शीतल शान्त याये निति नं जुयाच्चन । प्यंगु सत्य विशिष्ट धर्मयात विशेष ज्ञान दर्शनं सीके खंकेया निति नं जुयाच्चन । उगु विशिष्ट धर्मयात हे सही कथं सीके खंकेया निति नं जुयाच्चन । निर्वाणयात साक्षात्कार याये निति नं जुयाच्चन । “प्रज्ञाभिक्षा ज्ञान दर्शन काहे जुल घाःसा, थःगु शरीरम् दुने क्या

च्वंगु क्लेश सन्तापत बिल्कुल शीतल शान्त जुइका छ्वये यःसा, विशिष्ट धर्मयात प्रतिवेध याना सीके खंके मास्ति वःसा, जि स्वयं लुइका परीक्षण याना सिद्ध याना तयागु दथुयागु सिद्धान्त जुया च्वंगु “मज्झिमपटिपदा”यु लगे जुया आचरण याये माल” धयागु मुख्य तात्पर्य जुयाच्वन ।

थुगु मज्झिमपटिपदा दथु लँ सिद्धान्त धयागु छु खः धाःसा सही दृष्टि दइ कथं उद्योग व अम्यास यायेगु, बांलाःगु भिगु कुशल चिन्तनतयत् जक चिन्तन यायेगु, बांलाःगु भिगु खंयात जक धायेगु ह्लायेगु, बांलाःगु ज्या खँतयत् जक यायेगु, निर्दोषगु, परिशुद्धगु जीवन हनेगु द्वारा जीविका यायेगु, बांलाःगु सत्यगु उद्योगयात जक उद्योग यायेगु, सही जुया च्वंगु स्मृति दयेका च्वनेगुयात यायेगु व सही जुया च्वंगु चित्त स्थिर व स्वच्छ जुइगु समाधि दया वइ कथ प्रयास यायेगु थुपि च्याथी हे जुयाच्वन । थुपि च्याथीयात थःगु आन्तरिक सन्तती लुया वया च्वनी कथं आचरण याना जुइ च्वने यातसा थुगु दथु लँ जुया च्वंगु मज्झिमपटिपदा सिद्धान्तयात लिना वना च्वंगु धाइ । उकि मज्झिमपटिपदा सिद्धान्त वा सम्यक्सम्बुद्ध-यागु सही जुया च्वंगु सिद्धान्तयात लिना वने यःपि भाजु मयजुपिसं कना वये धुंगु ज्या च्याथीयात फयां फक्व प्रयास व उद्योग याये माःगु जुल ।

प्यंगु सत्य कने माःगु पहः

कना वये धुंगु मज्झिमपटिपदा कार्यक्रम च्याथी मध्यय न्हापांगु सही दृष्टि दयेक उद्योग यायेगु धयागुली गुकथं खनीगुयात सही दृष्टि धाइ लय् ? अथवा छुकियात खनीगुयात सही दृष्टि धाइ लय् ? धका विचाः याये माःगु हानं दया वल । उगु विचाः याये माःगुयात लिसः बीगु भाव कथं ‘थुपि धर्मतयत् क्वक्वजीक प्येप्येदक प्रष्ट प्रष्ट जुइक सीके खंके व बुइकेभे जाःगुयात सही दृष्टि

घाइ' घका क्यने निंति तथागतं मज्झिमपटिपदायात् ब्वया क्यना बिज्याये धुंका सत्यं प्यंगूयात् स्वाकं न्हापांगु उपदेशाय हानं देशना याना क्यना बिज्यात् ।

उगु खँ सही खः । भगवान बुद्धं न्हापांगु उपदेश मज्झिम-पटिपदा सिद्धान्तयात् जक कना बिज्याना प्यंगू सत्ययात् कना बिमज्याःगु जूसा उगु न्हापांगु उपदेशं बुद्धयागु वादयात् पूपूर्वकं ब्वया क्यना बिज्यात् घका धाये फइ मखु । न्हापांगु उपदेश धयागु नं वाद घोषणा छथी हे जुया थःगु वाद पूर्वकं दये त्वःजू । अथे जुया थःगु वादयात् पूपूर्वकं ब्वया क्यने निंति नं न्हापांगु उपदेश देशना दुने प्यंगू सत्ययात् दुध्याका क्यना बिज्याःगु खः ।

'सिद्धार्थं गौतमं वस्पोलया यःगु विशिष्ट धर्मयात् लुइके धुन घका धया बिज्यात् । उगु विशिष्ट धर्मं धयागु छु खः लय् ?' घका धमश्रोता परिषद् जुया च्वंपि पञ्चवर्गी न्याम्हसिनं सीके मास्ति वयेका च्वन जुइ । अथे जुया इमित "जि लुइका वये धुंगु विशिष्ट धर्मं धयागु थुपि हे खः" घका विशिष्ट धर्मयात् स्पष्ट स्पष्ट जुइक सी खनी कथं क्यने निंति नं न्हापांगु उपदेश देशनाय् प्यंगू सत्ययात् दुध्याका कना बिज्याःगु खः ।

संसारय् न्हूगु वादयात् प्रतिपादन याःपि व्यक्तिपिसं थःपिनिगु वादयात् अनुशरण यात् धाःसा दइगु प्रतिफल धर्मतयत् घोषणा-पत्रय् ब्वया क्यने माःगु जुयाच्वन । अथे जूसा तिनि थःगु न्हूगु वादयात् अनुशरण याये मास्ति वयेकी । अथे हे बुद्ध-धर्म धयागु न्हूगु वादयात् स्थापना याना बिज्याकम्ह तथागतं नं थःगु मज्झिमपटिपदा धयागु वाद सिद्धान्तयात् अनुशरण यात् धाःसा थुजोगु प्रतिफलत लाभ याये दइ घका दइगु फलधर्मयात् पूपूर्वकं ब्वया क्यना बिज्याये मास्ति वया नं न्हापांगु उपदेशय् प्यंगू सत्य-यात् दुध्याका कना क्यना बिज्याःगु जुल ।

सही दुःख धर्म

तथागतं संसारं पिहाँ वनेगुयात माला बिज्याःगुली अति हे स्वभावसंगतगु विधियात निर्देशित याना तथा बिज्याःगु दु । थुगु संसार छु धयागु मसोकं हे संसारं पिहाँ वनेगु विषययात माला जुल धाःसा हास्यास्प्रद जक जुइ । उकि संसारं पिहाँ वनेगु विषय-यात माले न्ह्यवः वा ममानिवं थुगु संसार छु जुयाच्वन धयागुयात दकसिवे न्हापां थुइकथं विवेचन याना स्वये माली । तथागतं सजीव निर्जीव सहितगु सम्पूर्ण संसारयात थःगु ज्ञानं क्वजीक विवेचन याना स्वया बिज्याःबले थुगु संसार दुःख पुचः मात्र जुयाच्वन धयागु तथ्ययात बांबालाक सीका खंका बिज्यात । संसारयागु सर्वसाधारणगु संक्षिप्त सारांश धर्मयात पिकया स्वःगु बखतय् 'दुख' धयागु लिसः छगू जक पिहाँवल । संसारय् न्हाइपु ताये बहःगु मज्जा ताये बहःगु धका भाःपी माःगु रमरुम आलम्बनत धात्थे परीक्षण याना स्वयेबले सुख मखुसे दुःख धर्मत जक कष्टप्रद धर्मत जक जुया च्वंगुयात सही कथं सिया खना वःगु जुल । थुकथं सही स्वभाव अनुसारं स्वल धाःसा दुःख पुचः मात्र जक जुया च्वंगु धर्मतयत् हे तथागतं "दुखसच्च (=दुःख जुइगु सही धर्म)" धका नामकरण याना बिया बिज्यात । अथे जुया थुगु दुखसच्च धयागु वाद सही कथं धाये माल धाःसा गौतम बुद्धयागु विश्वदृष्टि हे जुयाच्वन । धात्थे खः; तथागतं सजीव निर्जीव सम्पूर्ण विश्वयात "दुख = दुःख" कथं जक खंका बिज्यात ।

संसार दुःख धर्मतयसं जाया च्वंगु दु धाःगुली छुछु धर्मत दुःखधर्मत जुयाच्वन लय् ?

जरा दुःख

सत्त्वपि निहं हे वृद्ध वृद्धा जुया च्वंच्वनेमाः । मचाबलेथें उत्तेजितगु हृष्टपुष्टगु रूपत नं वुलुहुँ वुलुहुँ तना तना वइगु खः ।

मिक्षात नं बुलुया वया चक्ष्माप्रस हे ऋकया च्वनेमाः । वात नं मचाबलेथे मखुसे छाःगु नसा त्वंसात न्ह्ये मफया वनीगु खः । न्हायपं नं न्हापाथे क्रियाशील मजूसे वास्यां च्वथे च्वना वनीगु जुल । यःगु ज्या थया जांगर चले याना याये मफु । नम वंसां शरीर मन्हाइगु जुल । मचाबलेथे धिसिमिसि धाधा, चलाख चलाखं याये कयाये मास्ति वः; स्वालयं नं न्हापाथे पिच्युसे च्वना टन्के जुया बांलाःगु वा हि छयंगु दयेका च्वने मास्ति वः; तर जराजीर्ण जुइगु चोटं याना छयंगु ह्यह्य कुना वःगुयात फवे मवः- सां फया च्वनेमाः । सँ तुयुया भुयुया वइपितं नं धेपितं लनी धका च्युता कया रंगं छिना च्वनेमाः । तर छुं क्षण जक च्वना हानं तुयुया तुं वइगु जुयाच्वन । इत्यादि रूपं थःपित्त मयेके मयःगु परिवर्तनत वृद्ध वृद्धा जुया वःलिसे छं छं प्रकट जुया वइगु जुवा च्वन । थुगु रूपं मयःसां हे वृद्ध वृद्धा जुइका च्वने माःगु सुख ला कि दुःख धका निरोक्षण याना स्वल्न धाःसा "दुःख" धकागु लिस्तः जक पिहाँ वइगु अवश्यम्भावी जुधाच्वन । धक्ष्थे धावेगु खःसा मानव जीवनकाँछि जन्म जुया वःसां निसै सिना वनीगु ई तखं थुगु जरा धयागु जीर्ण जरजर अवस्थायामु चोटयात धो मपाक किनेट मपाक ग्वारा ग्वारा तुइक हे अनुभव याना च्वनेमाः । जये जुवा जीर्ण जुइगु जरा "दुःख=दुःख खः" धका थुल धाःसा सम्पूर्ण जीवन नं दुःखधर्म कष्ट धर्म जक खः धयागुवात नं अःपुक धाउँके थुया वनीगु जुल ।

व्याधि दुःख

अनं हानं छगु जीवनया इलय न्ह्यावले सँ फज्ज च्वन धयागु दये मफु । प्यंगु धातु त्रिपरीत जुइगुलि वा मेमेगु कारणतयसं याना ज्वर जिर वइगु रोग व्याधित नं छन्हु मखुसां छन्हु ध्वः- दुइके म्हालीगु मिश्रित जुल । सामान्य ज्वरदिह दवाधर्म जाःगु ला धार्मिक कर्म जक जुवा इलि मफु मफुसक नं धुनि धुनि धेपित का

जीवनकारिणं मनु मजुइक सास्ति याये यःगु जुया वइसिकं मज्युगु रोगतयसं ला ज्यान प्राणयात हे शत्रुथें व्यवहार याना च्वनेयः । थुगु रोग ब्याधित्थें जाःगुयात नं सुयां हे यः ताइ मखु । थुकथं थः-पिन्त मयःगु ग्यानापूगु घृणितगु, शत्रु भावना दुगु रोगब्याधित लिसे सामना याये मालीगु नं जन्मं ब्यूगु दुःखधर्मं धात्थें हे जुयाच्चन ।

मरण दुःख

थुकथं धया वये धुंगु अनुसार जीवन जरा ब्याधि धयागु जोर्णं जुइगु, रोग जुइगु दुःख धर्मत लिसे जाया च्वंगु धाःसा नं न्हूधाःपि सत्त्व धाक्वसिनं थःथः पिनिगु जीवनयात ला यइपुका त्वःवंका आशक्त जुयावं च्वनीतिनिगु जुयाच्चन । थुगु जन्म सिना वने मालीगुयात तःसकं ग्याका च्वनीगु खः । सिना वनी धका भय कया सी मफइगु विधित उपायत, सिना वने माःतले नं फयां फक्व मरण धर्मयात रोके याना तये फइगु दीर्घायु जुइगु वासःतयत्त माला सेवन याना च्वनेमाः । अथे नं मरण धर्मं ला वयागु ई त्ययेवं छुं गुगुकथं नं रोके याये ज्युगु मखु । घूस उपहारत बिया वये मत्यःनि धाःसा नं घूस उपहारयागु ख्वाःपाः स्वया च्वनीगु मखु । थुगु रूपं थःपिनि यःगु आशक्तगु जीवनयात त्याग याना वनेगु धयागु छगू जीवनया दुने तःसकं तःसकं हे भयंकरगु दुःख हे जुया-च्चन ।

प्रतिसन्धि च्वने माःगु जन्म दुःख

च्वय् क्यना वयागु जरा दुःख, ब्याधिदुःख, मरण दुःखतयत्त सत्त्वपिसं भोगे याना च्वने माःगु कारणं छु लय् धका विचाः याना स्वल धाःसा मनुष्य जन्म मनुष्ययागु जरा, ब्याधि, मरण दुःख-तयत्त भोगे याये माःगु मनु जुया वःगुलि हे खः । अथे हे थें पशु प्राणी तिरश्चीनयागु जरा ब्याधि मरण दुःखत भोगे याये माःगु नं तिरश्चीन जुया वःगु कारणं हे खः । देव ब्रह्मपिनिगु जरा, ब्याधि

मरण दुःखघात नं देव ब्रह्मा जुया वःगु कारणं जक भोगे याये माःगु जुल । अये जुया थुकथं जरा व्याधि मरण दुःखतय्त भोगे याना च्वने माःगुया कर्तायात माला स्वयेबले मनुष्य जन्म, तिरश्चीन जन्म देवब्रह्मा जन्मयात हे ध्वःदुइगु जुल । मनुष्य लोक्य प्रतिसन्धि च्वना मनु जुया वःगुलि मनुष्य दुःखयात भोगे याये माःगु जुया मनुष्य प्रतिसन्धि वइतिनिगु जरा, व्याधि, मरण दुःखतय्त, कारण “कर्ता” जुया व नं दुःखघमं हे जुयाच्वन । अनं अतिरिक्त मांया गर्भय् दुने च्वंच्वनेबले सामना याना भोगे याये माःगु दुःखतय्त विचाः याना स्वल घाःसा नं प्रतिसन्धि च्वने माःगुया दुःखपहःयात सीके खंके फइगु जुल । तिरश्चीन जन्म आदियात नं ल्वः कथं विचाः याना सीकेमाः । उकिं प्रतिसन्धि च्वने माःगु नं दुःखघमं हे जुयाच्वन ।

मयःपिं लिसे नापं ह्वना च्वने माःगु दुःख

गबलें गबलें मनुतय्सं थःत स्नेह महुपिं मयःपिं व्यक्ति लिसे नं नापं च्वने माःगुथें जाःगु स्थिति नं सामना याये माले यः । “मिले मजूसा नापं च्वं” धयागु भनाइ अनुसार मिले मजूमह मनु लिसे ँं जक नापं च्वने मालीगु अनुभवतय्त ध्वःदुइके नं जुइ । अबले गुलि तक मानसिक दुःख फये मालीगु खंयात विशेष धया च्वने माली मताः ।

यःपिं लिसे बाया च्वने मालीगु दुःख

गबलें गबलें घाःसा यःपिं व्यक्तिपिं लिसे बाया च्वने माःगुथें जाःगुयात नं सामना याना च्वनेमाः । बाया च्वनेगु धयागु नापं च्वने मदइगु कथं बाया च्वनेगुथें जाःगु नं दु; सिना बाया च्वने माःगु बाया च्वनेगुथें जाःगु नं दु । न्याकथं हे जूसा नं थःपिनि स्नेह दुपिं यःपिं व्यक्तिपिं लिसे नापं च्वने मखंनिगु, बाया च्वनेगु धयागु पालुगु खायुगु तीब्रगु सह याये थाकुगु दुःख हे जुल । थःपिन्त मइपुसे च्वंगु चीजवस्तुत तनीगु स्थिति नं उत्तं हे जुयाच्वन ।

इच्छा यानागु मदइगु दुःख

संसारय् मनू धका जुया वल कि ज्यूगु बांलाःगुयात ध्वःदुइका अनुभव याये मास्ति वइगु मनूयागु स्वभाव हे जुयाच्चन । बांलाःगु छेँ च्वने मास्ति वः । नसा त्वंसा साजसज्जा नं भि भिगुयात जक छयले मास्ति वः । लुँ हीरा ल्वःवं । मोटर कार दयेके मास्ति वः आदि कथं चाहनात रोके यानां याये मफयेक थामे यानां याये मजीक दयाच्चन । गरीबगृह मनुखं नं गरीब जूगु अनुसार धनीमह मनुखं नं धनी जूगु अनुसार इच्छा व कामना याये मास्ति वःगु चीजवस्तुत दु । थःपिन्त ल्वःवंगु चीजवस्तु दइबले ला सन्तोष तायेकीगु खः । लय् ताइगु खः । हर्षं गद्गद् जुया च्वनीगु खः । तर मदइबले धाःसा नुगः मछिका च्वनीगु खः । मन स्यंका च्वनीगु खः । शोक याना च्वनीगु खः । ल्वःवंगु चित्त तीव्र जुइगु कमजोर जुइगु आपाः भतिया अनुपातय् नुगः मछिनिगु म्हो व आपाः जुया च्वनीगु खः । मन स्यनीगु तःधं चीधं जुयाच्चनीगु खः । अथेया कारणय् इच्छा यानागु मदइगु नं दुःखधर्म छगू हे जुया च्वंगु खँ स्पष्ट जुयाच्चंगु दु ।

थुगु दुःख ला मोटामोटि जक तिनिगु जुल । प्रतिसन्धि च्वने मालीगु, जीर्ण जुइगु, रोग जुइगु सी मालीगु द्वारा सास्ति नया फया च्वने माःपि सत्त्वपिन्त “जिपि हानं छको प्रतिसन्धि च्वने म्वाःसा, जीर्ण, रोगी व सी म्वाःपि जूसा गुलि जक ज्यू” धका कामना याना च्वनीगु जुइमाः । उकथं कामना याःसा नं थःपिसं कामना याःथें प्राप्त जुइ मफइगु नं दुःख जुइगु धर्म हे जुयाच्चन ।

ध्व क्यना वयागु दुःखधर्मत ला सुना नं हे दावी याना च्वने मफइगु दुःखधर्मत जक खः । थुपि दुःख धर्मतयत दुःख मखु धका सुना नं हे दावी याये फइ मखु । धात्थें खः धका न्ह्याम्हसिनं नं स्वीकार याये माःगु धर्म जक जुया च्वन ।

संक्षिप्तं ला च्वमि च्च व्वंभिपिनिगु शरीर छगुलि, जीवन छगुलि हे दुःखघर्मंत जक जुयाच्चन ।

तर्कं माये बहः

शुकथं तर्कं व्वलयने माःगु स्थिति खने दयेक वइगु जुल । गुलिसिनं घाइ- “संसार दुःखं जाया च्वंगु दु; संसारय् मुक्कं दुःखं त्वःपुया तःगु दु घयागुयात थः तायेकी मखु । शुकथं घायेगु संसारयात सामान्य कथं जक स्वया मभि पाखे लिना वना यःयः थे टीका टिप्पणी घायेगु मात्र जुयाच्चन । संसारय् न्याइपु तायेके बहःगु, मज्जा तायेके बहःगु, त्यानुगु चित्तयात कासु लंके बी बहःगु आरम्भगत थक्व थक्व दु मखु ला ? सिनेमा हलत, नाट्यशालात, विश्रामगृहत आदित नं आपालं आपाः दु मखु ला ? काय् म्हाय्पि नापं कः कः घायेक च्वनेगु नं छथी कथंया सुख हे मखु ला ? युपि विषय वस्तुतय्त उपेक्षा याना भिखा निष्पां कस्सिक सिना घाःसा तिनि संसार मुक्कं दुःखं जाया च्वन घका घाये फइ । छुं भति दुःख दुगु ला अवश्यं खः, तर उगु दुःखं त्वःपुयां मतःगु जक मखुसे उकि याना हे संसार कं जक मज्जा ताये बहःगु जुया वया च्वंगु खः । उकि संसार दुःखया तः ग्वारागु ग्वारा खः घका घाइगु दुःखसत्य घर्मयात ययेके फइ मखु” शुकथं तर्कं यात घाःसा तर्कं माये मास्ति वयाच्चनी ।

सुखं सा ? दुःखं ला ?

शुभाय् “संसार सुखं ला ? दुःखं ला ? घयागु प्रश्न लुया वल । शुकु प्रश्नयात छगू पक्षं जक स्वयेगु पाखें निराकरण याये फइमखु । तःजाःगु धरहराया च्वय् च्वना स्वयेयें थःत थःमं जीवन लिसे अज्जग ताया जीवनयात स्वयेगु अध्ययन मायेगु याये फुला तिनि जुइफइ । संसारय् लुया चक्क घटनात छगू जक अलग बाधा लुया वल घयागु महु । थः छगू मखु छगू कारणं याना लुवाःथःगु

स्वःथे थःनं लिपा लुया बह्इतिनिगु छगू नं मखु छगू घटनाया कारण जुइ थःनि । थुपिं घटनात मध्यय् थःत यइपु ताःगु विषय नं दया यइपु ताये बहः मज्जुगु विषयत नं दुध्याना वःगु दइतिनि । उकथं दुध्याना बइगुली बइपु ताये बहः मज्जुगु विषयया कारणं यइपु ताये बहःगु विषयत नापं यइपु ताये बहः मज्जुगु विषय जू वने फु । उपमा छम्ह ज्यामि छगू लाख वंगु चिट्ठा लाना न्ह्यवःनिसें याना च्वंगु ज्यां पिहाँ वना चिट्ठां लाःगु ध्येवा जथाभावी खर्चं याना दक्व दिक्कं फ्वाय् जुइका न्हापा स्वया नं परिस्थिति मभिन्या च्वंच्वन । न्हापायागु ज्यां पिहाँ बये लाःगुलि ज्या नं मन्त । उगु अवस्थाय् उम्ह व्यक्ति चिट्ठां लाःगुयात हे वयागु विनाशया छगू कारण कथं भाःपाः धारणा दयेका च्वनी ।

अथे हे निम्हतिपुया ताकाल तक काय् म्हाय् मदया च्वंगुली कर्मानुसार काय्मचा छम्ह दयावल धायेनु । थःपिसं तःसकं प्रार्थना याना च्वंगु लक्ष्य पूर्वगुलि याना अतिकं हे लय्ताया च्वनी । तर कर्म कारण वांमलाना उम्ह मचा सिना वन धाःसा तःसकं तःधंगु दुःख शोक सन्ताप फये माला च्वनी ।

च्वय्यागु उपमातय्त सारांश पिकयां स्वल् धाःसा थःत मानसिक सुखं वं न्ह्याइपुयात बीगु सजीव निर्जीव चीजवस्तुत थःगु थारसं तना भवंसे सदां स्थिर जुया च्वंसा तिति थःत न्हाबले सुख बी फयां च्वनी । अथे मखुसा नक्कलिगु सुख मात्रयात जक बीगु जुइ । उगु नक्कली सुख ला चिनि भुना तःगु विष ग्वारथे जुया वास्तवय् दुःखया कारण जक जुइगु जुल । अथे जुया छुं छुं हे सदां स्थिर जुयाच्वन धयागु मदुगु थुगु संसारय् धात्थेगु सुख धका म्याः भति नं लुइके फइ मखु । 'थुगु संसार सुख मखु, दुःख जक' धयागु लिसं नं पिहाँ बइगु जुल । उकिं नं भगवान् बुद्धं लिपा कना बिज्याइतिनिगु उपदेशय् "यदनिच्चं तं दुक्खं = अनित्य धाक्व दुःख मुक्कं जक स्वः" धका कना बिज्याःगु जुल । उगु 'यदनिच्चं तं

दुःखं" धयागु कथन सुख ला, दुःख ला धयागु प्रश्नयात समाधान यायेगुली लिधंसा काये मानिगु तःजीगु शस्त्र छगू जुयाचवंगु दु ।

मेकथं नं सुख जू न्ह्याइपु धयागु थःगु इच्छा पूर्ण जू; सन्तोष जू धयागु तात्पर्य खः । थौंकन्हे मन्तयसं न्ह्याइपुसे च्वंके बहःगु विभिन्न आरम्भणयात लिच्छु लिला अनुभव याना जुया च्वंसा नं इच्छा पूर्ण जुल धयागु मदु । न्ह्याक्व हे बांलाःगु सिनेमा स्वःसा नं सिनेमा स्वये मास्ति वःगु आशा व इच्छा पूवन धयागु मदु । मदया नं बारबार स्वया च्वनीगु खः । यदि इच्छा पूवन धयागु खःसा ला गबलें नं हानं स्वये मास्ति बइ मखुत । मेमेगु आरम्भण-तय प्रति नं थ्वथें हे धका सीकेमाः । उकिं इच्छा पूर्ण मजुल कि सुख जू धका धाये फइमखु । सुख मजुल धाःसा दुःखधर्म जक जुया पिनेयागु दृष्टि सुख धका भाःपी माःगु विषयत धाथें विवेचन याना स्वयेवले सुख धका नक्कल कया च्वंगु धाथेंगु दुःख हे जक जुया च्वनीगु जुल ।

धौ पलख आशा शान्त जुइगुयात नं सुख धका धया च्वन धाये नु, उगु खँ नं पाय्छि मजू । सिनेमा स्वये मास्ति वःगु आशा थःगु छें दुने मोजं फयेतुना च्वनां शान्त जुइ मखु । उगु आशा तंका लंका छवयेत सिनेमा दुथासय् वना स्वये मानि । सिनेमा हलय् वनेत सं छयना थिथाय् लाक्क वसः इसः पुनेगु, वये वने यायेगु, स्क्रोनय् द्योने दुगु रूपयात मिलां छुटे मयाःसे क्वथीक स्वयेगु आदि इत्यादि मयासैं मगाः । थुपि ज्याखँतय्त याना जुया च्वनेगु सुख ला दुःख ला धका थःमं थःके न्यना स्वःसा दुःख धयागु लिसः जक इमान्दारीगु लिसःया रूपय् पिहाँ वइ । मेमेगु आरम्भण-तय्त अनुभव यायेगुली नं थथे हे धका चायेके माल । उकिं बांलाःगु आरम्भणतय्त अनुभव याना च्वनेगु क्षणय् व उगु क्षणया न्ह्यो ल्यू छचाख्यलं दक्वदक्व हे सुख धका भाःपी माःथें च्वंसा नं छुं भति क्वथीक स्वल धाःसां हे धाथेंगु दुःख जक जुया च्वंगुयात बांवांलाक च्वाय्या वये फूगु जुल ।

त्वहः चिनेगु तर्क

थुकथं दुःखसत्य धर्म अनुसार “संसार दुःखं जाया च्वंगु दु” धयागुयात त्वहः चिना बुद्धवाद मभिगु मज्यूगुयात जक स्वये सःगु वाद धका द्वँपँ वीगु जुयाच्वन । उगु द्वँपँ ला बिल्कुल पाय्छि मजू । बुद्धवादं दुःखयात जक तःतःसकं न्ह्यव्वया क्यना दुःखं मुक्त जुइ वहःगु, जुइगु कारणयात मक्यंसे च्वंगु जूसा ला इमिसं द्वँपँ ब्यूगु छुं कथं पाय्छि जुइगु खः । अथे नं बुद्धवादं दुःखतय्त जक स्वया उगु उगु दुःखतय्पाखें मुक्त जुइ फइ मखुत पिहाँ वने फइमखुत धका निराश जुया उद्योग प्रयत्न यायेगु मदुसे हे नपुंसक जुया ब्वहः कय्कुंका भुग्लुं च्वंच्वनीगु वाद मखु । दुःखयात धात्थें खनी कथं प्रकट जुइ कथं क्यने धुंका दुःखं पिहाँ वने वहःगुयात, व दुखं पिहाँ वने जीक याये माःगु विधियात यथाथंता दयेक क्यना तःगु वाद जक खः । उकिं इमिगु द्वँपँ निराधार खः । बुद्धवादयात पूपूर्वक अध्ययन मयाःसे हे ध्वःदुकथं द्वँपँ ब्यूगु मात्र जक जुया च्वन । इमिसं ला थःपिसं त्वना च्वनागु लःयात मेम्ह छम्हसिनं कया अणुवीक्षण यन्त्रया क्वय् तथा स्वया “छिमिसं त्वना च्वंगु लखय् कीटाणुत दु” धका धाइ धाइबले “थ्व मनुखं सित्तिकं ह्येका जिमित निराश जुइ कथं धया च्वंगु खः” धका द्वँपँ ब्यूपिथें प्रज्ञाविद्विपिनि निरिति हास्यास्पद जक जुयाच्वन ।

दुःखया धात्थेंगु सही कारण धर्म

संसारया वा जीवनया दुःखं भयेबीक जाया च्वंगु पहःयात च्वया क्यना वये धुंगु जुया दुःखसत्य धर्मयात स्वीकार याये फइथें ताल । संसारया वा जीवनया धात्थेंगु दुःखयात स्यूगुलिं नं जीवनं मुक्त जुइगु इच्छा जुया वइगु खः । थःत न्ह्याबलें सास्ति बिया च्वनीगु थासय् सुया जक च्वंच्वने मास्ति वइ ? उगु थासं मुक्त जुइ दइगु विषययात जक विचाः याना माला जुया च्वनीगु स्वभाविक

जुयाच्चन । आः नं दुःखयानु विषययात बांवांलाक सी धुं कूगु जुया त.सकं हे दुःखं मुक्त जुइ मास्ति ववाच्चनी । दुःखं मुक्त जुइत गुकयं विचाः बाये माली लय् ? दुःखं मुक्त जुइ बहःगुयात माला जुइगुली भगवान् बुद्ध बुद्ध नामधारी मेपि सुं छम्हलिसे नं समानि मज्जुगुयात खके ज्यु । दुःखयागु कारणयात मसीकं हे दुःखयासिं छुं गुगु विधि नं आक्रमण याना मदयेका छ्वये फइमसु । रोगयागु निदानयात मसीकं ऊवात्त वासः नकां रोग लना तना वनी मसु ।

धुगु क्षेत्रय् वस्योल तथागत अतिकं हे दक्षता दया विज्या-कम्ह बैद्यराज समान जुया विज्याना च्वंगु दु । बैद्यराज धयाम्हं रोगीयाके लुया वया च्वंगु रोगयात दकसिबे न्यापां निर्णय याना उगु रोग लुया वःगुया कारणयात माले माःगु जुयाच्चन । कारण लुया वःसा तिनि जक उगु कारणयात लंका तंका छ्वये फइगु वासः बीमाः । भगवान् बुद्ध नं लोक धयाम्ह रोगीयागु रोगयात दुःख घका क्वकवजीक निर्णय याना विज्याये धुंका उगु रोग दुःख-यागु कारण निदानयात माला विज्यात । उगु निदान ध्वःदुसैलि तिनि उकीयात त्याके फूगु वासः निर्देशित याना विज्यात । उकि दुःखयात मयःपि हटे याना मदयेका छ्वये यःपि जुल धाःसा दुःख-यात हे ज्वनां मज्यु ; उकीयात दयेके सःगु कारणयात माःसा तिनि जी ; दुःखया कारण छु लय् सा ?

कारण माले बहःगु उपमा

दकसिबे सी दुगु छगू उपमा द्वारा विचाः याना स्वये नु । व्यवहारिके जात मिलि बूगु साइज मिलि बूगु मू उतेंतु फाउन्टेन मिपु दु धाये नु । इपि मिपु मच्चय् छपुयात ला मच्च-बापिसि ध्युक्ति वा मेगु छु कथं सामान्ये रूपं प्राप्त जुया च्वंगु जुल । मेगु छगु धाःसा वः तःसकं यःमहसिं यःगु जन्म दि खुनु सुमन्तिरु रूपय् उपहार स्वयं विद्या प्राप्त जुया च्वंगु धाये नु । इपि मिपु फाउन्टेन मच्चय् नु पत्ति फाउन्टेन तनिगुलि व्यवहारिके अप्पः दुःख दुःखी ?

इमान्दार पूर्वक लिसः विल धाःसा यःम्हसिनं बिया तःगु चीज तनिगुलि अप्वः दुःख जुइकी धका लिसः बी माली । थनथाय् प्रश्न लुया वल । फाउन्टेन निपु जात मिले जूगु साइज मिले जूगु मू उत्तेगु जुया नं छाया इपि तनिगुलि जुइगु दुःख उत्ते मजूगु लय् ? क्वजीक विवेचन याना स्वल धाःसा ब्वमि निपूगु फाउन्टेनय् आशक्ति मन क्वसालिगु मान्यता बीगु यक्व अप्वः जुया च्वंगुयात खनी । उकथं यक्व अप्वः जूगु कारणं याना नं दुःख जुइगु अप्वः हे जूगु खः ।

थुकथं अप्वः दुःख जुइगु फाउन्टेनया कारणं धायेगु ला ? अथे खः धयागु जूसा न्हापांगु फाउन्टेन तनीगुली नं दुःख एकसमान हे जुइमाली । आः दुःख एकसमान मजूगुयात बःकाल धाःसा फाउन्टेनया कारणं जुइ फइ मखुत । वास्तवय् फाउन्टेन प्रति थःगु आशक्ति मन क्वसाःगु मान्यता दुगु कारणं याना जक अप्वः दुःख जुइके माःगु खः । आशक्ति आपाः भतियात स्वया दुःख आपाः व म्हो जुइगु जुयाच्वन । अथे जुया फाउन्टेन तना लुया वःगु दुःख फाउन्टेन धयागु भौतिक चीजया कारणं खः ला ? अथवा आशक्ति धयागु नामधर्मया कारणं खः ला ? फाउन्टेन धयागु कारणं जूसा मेमेपिनि फाउन्टेन तनीगुली नं समान रूपं हे मनय् दुःख जूवनेमाः । जूगु धाःसा मदु । उकिं संक्षिप्तं धाये माल धाःसा चीजवस्तु तनीगुया कारणं उत्पन्न जुया वःगु मानसिक दुःख चीज-वस्तुया कारणं मखुसे चीजवस्तु प्रति आशक्त जुइगु कारणं धयागु स्पष्ट जुया च्वंगु जुल । उकिं नं चीजवस्तु प्रति आशक्ति मदुपिन्त दुःख मजूगु जुयाच्वन । चीजवस्तु प्रति बिल्कुल हे आशक्ति मन्त धाःसा उकिया कारणं जुइगु दुःख नं बिल्कुल दया वइ मखुत । उकिं दुःखया उत्पत्ति कारणयात माला स्वः धाल धाःसा आशक्ति-यात हे ध्वःदुइगु जुल । थुगु आशक्त जुइगु, प्यपुनेगुयात हे पालि तण्हा धका धाइ । उकिं समुदयसत्य वा दुःखसत्यया सही कारण छु लय् धका न्यन धाःसा तण्हा धका हे लिसः बी माली । (तण्हा

धयागु शब्दय् सामान्य कथं आशक्त जुइगु, प्यपुनेगु निसें कया क्षुद्रगु कोडागु राग इत्यादित्त नं दुध्याना च्वंगुयात होश यायेमाः ।) अथे जुया दुःखसत्य धयाःगु दुःखधर्मयात मयःम्ह व्यक्तिसमुदयसत्य धयागु उगु दुःखधर्मया कारण जुया च्वंगु तृष्णायात हटे याना मदयेका छ्वये मालीतिनि ।

भय उत्पत्ति कारण

चव्य क्यना वये धुंगु दुःखया कारण मालेगु पहः जीवनय गबलें गबलें सामना याये माःगु दुःखतय्गु निरिति जक जुया च्वन-तिनि । अथे नं सत्त्वपि उगु गबलें गबलेंयागु दुःखथें जाःगुलि जक सास्ति नया च्वने माःपि मखुनि । जन्म जूसें निसें मरण तक वृद्ध-वृद्धा जुइगु, मरण जुइगु, प्रतिसन्धि च्वने माःगु धयागु चिलां मुक्त जुइ फइ मखुगु दुःखतय् पाखें नं सास्ति नया च्वंच्वनेमानि । थुपि दुःखतय् पाखें मुक्त जुइक गथे यायेगु लय् ? थः मनूया रूपय् जन्म कया वःम्ह जुया थुगु जन्मया निरिति बुढा बुढी जुइगु रोगी जुइगु मरण जुइगुयात ला चिलां चिले मजीक हे सामना याये माली-तिनि । थुपि दुःखतय् पाखें ला न्ह्याकथं जूसां हे मुक्त जुया वने फइगु मखु । अथे नं लिपा भविष्यय् लुया वइगु थुगु जीवनय सामना याये माःगु दुःखथें जाःगुयात ला लुया मवयेक रोके याये फु ।

तःमाःगु सिमाय् फलत दुगु जुया इपि फलतय्त मयः सयेके मंमदुसा दया च्वंगु फलतय्त कुरका छ्वयां जक जी फइमखु । कारण फल धका प्रकट जुया वये धुंकूगु जूया निरिति खः । तर लिपा लिपायागु दैय् सइगु फलतय्त ला मसइ कथं याये फु । सिमायागु फल सयेके सःगु शक्ति फुना वनी कथं विषकैतय् पाखें सुत्तु सुइगु आदि विधित्त द्वारा मरम्मत याना विल धाःसा लिपा फल सइ मखुत । अथे हे थें सत्त्वपिनिगु सन्तती दयाच्वंगु प्रति-सन्धियात उत्पन्न जुइके सःगु शक्ति दुगु धर्मयात मदयेका छ्वल

धाःसा लिपा प्रतिसन्धि लुया वइ मखुतगु जुया प्रतिसन्धियात कारण याना लुया वइगु बुढा बुढी जुइगु, रोगं कइगु, सीगु धयागु दुःखधर्मत नं लुया वइ मखुत । अथे जुया प्रतिसन्धि अथवा जीवनयात दयेके सःगु कारण छु लय् ? उगु कारणयात ध्वःदुइके फुसा तिति दुःख शान्त जुइगुया वास्तविक रूपरेखा उला क्यने फइ । थुगु जीवनयात दयेके सःगु कारण दु मडु स्वया यंके नु ।

नहापायागु व लिपायागु जन्म दुगु साधक प्रमाण

वने धुं कूगु ३६-दँति न्हवः बर्मा (म्यान्माः) य् सकुन्तला देवी धयाम्ह भारतीय मय्जु छम्ह थ्यंक वःगु जुल । व संख्याया क्षेत्रय् ज्वः मदयेक हे सः स्पृम्ह जूया निति पश्चिमी राष्ट्रया संख्या विद्वपिसं हे अजू चायेका च्वनेमाः । गिन्ति याइगु मिशिन नापं हे प्रतिस्पर्धा याना ल्याः चाः याना क्यने नं धाइ । थुम्ह मय्जु तःसकं बुद्धि तीक्ष्ण जू । थुम्ह मय्जु थुलि तक बुद्धितीक्ष्ण जूगुया कारण छु लय् ? कुल वंश लिना वना जुइगु (Heredity) धका धायेगु ला ? अथे धायेगु खःसा वया माँ-बौपि नं वथें हे बुद्धितीक्ष्णपि जुइमाली ? अथे धाःसा जूगु मडु । जूगु जूसा वथें हे विश्वय् नांदंपि जुइमाली । जःखःयागु वातावरणं स्यना वीगु आदि कारणं जूगु धका धायेगु ला ? अथे धायेगु खःसा वं दयेका वःगुथें जाःगु जःखः वातावरण व स्यना वीगु दुपि मेपि आपालं मनूत छाय् व ति बुद्धितीक्ष्णपि मजुल ? उम्ह मय्जु बुद्धितीक्ष्ण जूगु कारण मदयेक अथें अथें हे जुया वःगु का धका धायेगु ला ? यथे धायेगु खःसा यथिजाःगु स्वभावत हे थःजु कारणं अलग मजू धयागु कारण व कार्य सम्बन्ध तयेगु विश्व नियाम धर्मयात अतिक्रमण याःगु जूवनी । मस्तिष्क भिगुलि बुद्धितीक्ष्ण जूगु का धाये ला धाःसा; छाय् मस्तिष्क भिने माल लय् ? धयागु प्रश्न नं ल्यूल्यू त्वःमफिक लिना वया च्वनीगु हे जुल ।

अग्ने जुया थुम्ह मम्जु बुद्धितीक्ष्ण जुइ माःगुया कारण्यात थुम्हु जन्मम् माला जुयां ला लुइके फइ मखुत । बुद्धितीक्ष्ण जुइम्हु बिना कारण्यात् मखुम्हु जुया कारण्यात लुइ कथं हे मालेगु स्वःस्व उम्ह मय्जु थुगु जीवनम् मध्यनिवं न्हापा दया च्वंगु छगू नं मखु छगू कारणं याना हे जुइ माली । व थुगु जीवनम् मध्यनि न्हावः छगू जन्म दये मालीतिनि धयागु मतलब स्वः । (थुकथं विचार विमर्श यायेगु द्वारा हे सत्त्वपिन्त थुगु जन्म जक मखु न्ह्यो ल्यूयागु जन्मत नं दु धयाकुवात चित्त बुके जुया बवे माली । पुनर्जन्म धयागु घातये दु धका विश्वास याना वयेमाली ।) उगु न्हापायागु जन्मम् बं याना वःगु छगू मखु छगू कुशल कार्यया कारणं जक जुया ववइ च्वंगु स्वः धका न्हापायागु जन्मबा कारणं धवःदुया वइ । न्हापायागु जन्मम् बुद्धितीक्ष्ण जुइकीम्हु ज्या-खैथें जाःगु कुशल कार्य याना वःगुलि हे जक थुगु जन्मम् थुम्हु रूपं बुद्धितीक्ष्ण जूगु स्वः धयागु कुशा वइम्हु जुल । थुकथं ज्ञान विशिष्टम्ह सकुन्तला देवीयें जाःभि व्यक्तिधि जक मखु; जुम्ह्याह्म जुय्म नं मनोवृत्ति स्वभावं सक्षित रूपं ह्यमद्भि त्कं मिलेमजूर्धिके व वःथः सन्तानत जुया नं मन भि मर्धिक, रूप बांला बांमला, क्षीर्षायु जू मजू आदि पाना च्वंज्वंगुली न्हापा न्हापायागु जन्मम् याका वया तःगु कुशल अकुशल कर्म हे जक मुख्य साधन जुय्म च्वंगुयात लुधें फुधें तथ्येक हे विश्वास याये फइ ताका ।

जीवन सृजना याइगु धर्म

थुगु वर्तमान जन्मयात दयेकीगु कारण न्हापायागु जन्मम् याना वःगु कुशल (अकुशल) कर्म हे जुया च्वंगु खँ सोके धुन । अग्ने नं उगु कुशल अकुशल कर्मत नं छु गुजागु कारणं दया वःगु स्वः धयागुवात स्वाकं बिचाः यामे माली । छाया घाःस्त अकुशल कर्म कुशल कर्म लुया वइ कथं कारण दयेके वःगु माध्यमबात लुइके मफुनितल्ले कुशल अकुशल लुया मवइ कथं छु कथं याये फइ

मखुनिगु जुया हे खः । उकिं स्वाकं हानं विचाः यात धाःसा-पृथग्जन धवाम्ह वैथें खः । उगुं थुगुं विचाः याना मती लूथे आशक्त जुया क्वात्तुक ज्वना ज्यायाये थः । मनुष्य लोक देवलोकादि भिगु उत्तन्नगु भूमी जन्म काये दइगु सुख जू । उगु उगु भूमी उत्पन्न जुइ मास्ति वया उगु उगु भूमी थ्यंक वनेत विचाः यायेगु ज्या यायेगु यायेबले गुलि गुलि मूर्खपि गुरुपिनिगु खँ न्यने लाना पशुप्राणीयात स्याना यज्ञ पूजा यायेगु आदि अकुशल ज्या-खँत याये लाइगु जुल । गुलि गुलिसिनं धाःसा भिपि गुरुपिनिगु अववाद उपदेश दुपि जुया कुशल कर्मतय्त याये लाइगु जुयाच्वन । थुगु रूप अकुशल व कुशल याये लाइगु उगु उगु भूमी उत्पन्न जुइ मास्ति वइगु धयागु उपादानया कारणं हे जुयाच्वन । थुजोगु उपादान मदुगु जूसा वा उगु उगु भूमी थ्यंक वने मास्ति वःगु चित्त धाथें क्वातु मजूगु जूसा याये लाइ मखुगु जुयाच्वन । गुलि गुलि मिथ्या धारणा धयागु उपादानया कारणं याना कुशल अकुशलतय्त याये लाइगु जुयाच्वन । अथे जुया उकथं याना वःगु कुशल अकुशलतय्तु कारणयात माला स्वः क्षाल धाःसा च्वय् धया वयागु उपादानं अलग्ग मेगु मदइगु जुल । उगु उपादान धयागु क्वात्तुसे च्वंगु इच्छा व मिथ्या धारणात नं सामान्य इच्छा जुइगु आशक्त जुइगु धयागु तृष्णा मन्त धाःसा जुइ फइ मखु । व खँ अवश्यं खः । यथिजाःगु चीजवस्तु सत्त्वपि हे थः धा तीत्र तीत्र रूपं आशक्त जुया च्वंगु दु धयागु इमित इच्छा जुइगु आशक्त जुइगु तृष्णा धयागु सामान्य आशक्ति हे जक सृजना जुया लुवा वइगु जुयाच्वन । उकिं क्वात्तुसे च्वंगु उपादानया कारणयात माला स्वल धाःसा तृष्णा धयागु आशक्ति हे जुयाच्वन ।

तृष्णाया स्वभाव

उकथं जुल धाःसा मू हा परीक्षण याना स्वल कि हा पृथ्वील्य धया तःथें प्रतिसन्धि च्वनेगु धयागु जातियागु कारणयात माला स्वः धायेबले तृष्णा धयागु कर्त्तयात ध्वःदुया च्वनीगु खः ।

थुगु तृष्णा दुगु जुया हे सत्त्वपि छगू जन्मं मेगु जन्मय् फाता फाता पुपुं चाःचाःहिला च्वंच्वने माःगु जुयाच्वन । उकिं नं बस्पोल तथागतं तृष्णायात “पोनोभबिका -- हानं हानं न्हगु जन्मयात दयेके सः” घयागु पदद्वारा विशेषता क्यना बिज्याःगु खः । अनं हानं थुगु तृष्णा छगू आरम्भणय् छको जक मखुसे बारबार हानं हानं नं लुया वये सःगु जुयाच्वन । थुगु रूपं बारबार हानं हानं उत्पन्न जूसा त्तिनि तृष्णा तीब्र रूपं आशक्त जुइगु पाखे सरे जुया वने फइगु जुल । अले हानं थःपि उत्पन्न जूजुगु भव भूमी प्यपुनेगु, यइपु तायेगु दया वया च्वनीगु नं थुगु तृष्णायागु सामर्थ्यं हे जुयाच्वन । उकिं नं सत्त्वपि न्ह्याक्व हे दुःख दुगु भवय् ध्यना च्वने माःसा नं उगु भवं सौ मालीतिनिगुयात ला क्षिषे हे ग्याना थारा न्हुइका च्वनीगु जुयाच्वन ।

तृष्णा स्वथी

थुगु दुःखधर्मया कारण जुया च्वंगु तृष्णा नं उत्पत्ति पहः कथं स्वथी ब्वः दला वना च्वंगु दु । बांलाःगु भिगु रूप वर्णादि आरम्भणतय्त कः ताना मज्जा ताया च्वनीगु अवस्थाय् उकीयात कामतृष्णा धका धाइ । “रूपारम्भणादि आरम्भणय् आत्म दु; उगु आत्म दुगु रूपारम्भणादित सदां स्थिर जुयाच्वंगु दु” घयागु दृष्टि लिसे सम्प्रयुक्त जुया दया वया च्वनीबले भवतृष्णा धका धायेमाः । “रूपारम्भणादि आरम्भणतय्के आत्म दु; उगु उगु आत्म दुगु रूपारम्भणादित थुगु जन्म फुइवं प्यदना वनीगु खः; विनाश जुया वनीगु खः; हानं छको छुं नं दया वइ मखुत” घयागु दृष्टि लिसे सम्प्रयुक्त जुया लुया वइगु अवस्थाय् विभवतृष्णा धका धायेमाः । यःगु थःजु क्यना वये धुंगु तृष्णा स्वथिकं हे दुःखया धात्वेंगु सही कारण जुया च्वंगु जुया समुदयसत्य धका धाये माःगु जुयाच्वन ।

समुदय सत्य कने माःगुया लिच्चवः

थुगु दुःखया धात्थेंगु सही कारण जुयाच्चंगु समुदय सत्ययात उला क्यने फूगु नं साधारण खँ मखु । थुकथं उला क्यने फूगु नं बुद्धवादयात मेमेगु दक्कदिव्व वादत लिसे बिल्कुल हे उत्तं मजुइक छगू कथं विशेषता दयेक याना वीगु हे जुयाच्चन । दुःखया कारण-यात मालेगुली अथवा सत्त्वर्षि छाया दया वये माला च्वन धयागुयात मालेगुली बुद्धवादं मेगु यर्थिजाःगु वादय् थःजुइ व्यु परमेश्वर अथवा महाब्रह्मां सृष्टि याइगुलि हे अन्त याना च्वनीगुयात ध्वःदुइका च्वने दु । बुद्धवादय् थ्यंका तिति जक आःथें विशिष्ट रूपं स्वभाव-संगत जूगु धात्थेंगु सही कारणयात उला क्यना च्वंगुयात लुइका च्वने दत । भगवान् बुद्धं थुगु न्हापांगु उपदेशयात कना बिज्याःगु युगय् थुगु समुदय सत्य सिद्धान्तं प्रचलित सिद्धान्ततय् मूहा निसें ज्वना काटापातां संका ब्यूगुथें जुया च्वनीगु जुल । बुद्ध प्रादुर्भावं न्ह्यवः निसें अतितीव्र रूपं क्वात्तुक ज्वना आशक्त जुइका वया च्वंगु बराय्धंगु सिद्धान्तयात धूधू जुइक ध्वस्त याना छ्वःगु हे जुया विश्व धार्मिक इतिहासय् हि बा वयेके म्वाःगु महान क्रान्ति नं जुयाच्चन । थुकथं साहसपूर्ण व स्पष्ट रूपं उला क्यने फूगु कारणं याना नं उगु युगं निसें थौं तकं बुद्धवाद विश्वय् विशिष्टगु छगू वादया रूपय् धःस्वाना च्वने फूगु जुयाच्चन । उकिं थुगु समुदय-सत्य बुद्धया उपदेशत मध्यय् महत्वपूर्णगु छगू काण्ड कथं दुथ्याना च्वंगु जुयाच्चन ।

दुःख शमन सही धर्म

संसार दुःखं जाया च्वंगु जुया न्हाइपु ताये बहः मज्जुगु पहःयात व उकथं दुःख दयेका च्वने माःगुया कारण नं मेगु मखु प्यपुना च्वनेगु तृष्णा हे खः धयागुयात चित्त बुके जुइका “उगु दुःखं जाया च्वंगु दुःख धर्मत मद्दुगु सुखधर्म मद्दुला लम् ? दुःखया

कारण जुया च्वंगु समुदय सत्ययात चीका छ्वयेवं दया वइगु प्रतिफल धर्म छु खः लय् ? उगु धर्म गुजागु स्वभाव दुगु जुयाच्वन लय् ?” आदि धका हानं हानं चिन्तन जुइका च्वने यः नि । उगु खँ सही खः; दुःख लिसे सामना याना च्वने माःम्ह व्यक्ति उगु दुःखया प्रतिपक्ष सुखयात ल्वः वंका सीके मास्ति वयेका च्वनीगु स्वभाविक धर्मता हे जुयाच्वन । बये जुया दुःखया प्रतिपक्ष दुःख निरोध धर्मयात क्यना बिज्याये मास्ति वया स्वंगुगु निरोधसत्ययात तथागतं स्वाक कना बिज्याःगु जुयाच्वन ।

निरोध सत्यया स्वभाव

उगु निरोधसत्य समुदयसत्य खण्डय् क्यना वये धुंगु न्हूगु जन्मयात दयेकीगु तृष्णा स्वथीयात ल्यं पुल्यं मदयेक चीका छ्वयेगु, उगु तृष्णायागु ल्यंपुल्यं मदयेक बिना वनीगु स्वभाव, उगु तृष्णायात त्याग यायेगु स्वभाव, हानं त्याग यायेगु प्रतिनिसर्गं स्वभाव, उगु तृष्णां मुक्त जुइगु स्वभाव, कामगुणय् बिल्कुल प्यपुनेगु महुगु स्वभाव कथं प्रकट जुया च्वंगु छगू धर्म जुयाच्वन । उगु धर्म गुगु लय् घाःसा आमालंसिनं सिया च्वंगु निर्वाण धर्म हे जुयाच्वन । उगु निर्वाण धर्म प्रतिसन्धि च्वनेगु, बुढा बुढी जुइगु, रोगं कयेका च्वनेगु, सिना वनेगु, शोक सन्ताप जुइका च्वनेगु विलाप अयेगु आदि दुःखत महुगु धर्म हे खः । कारण तृष्णा धयागु प्यपुनेगु स्वभाव ल्यं पुल्यं मदयेक बिना वनीगु धायेबले (कारण कार्य स्वाना च्वनीगु प्रतीत्य समुत्पाद विधि कथं) प्यपुनेगु कारण उत्पन्न जुइगु उपादान नं बिना वनीगु जुयाच्वन । व बिना वनेवं उकीयागु प्रतिफल जुया च्वंगु भव नं दये फइ मखुत । भव मन्त घाःसा उगु भव लिसे जोडे जुया च्वंगु प्रतिसन्धि च्वनेगु, बुढा बुढी जुइगु, रोगं कयेका च्वनेगु, सीगु आदि दुःख धर्मत नं लुया वये फइ मखुत । उकि हे खः ।

धातृथे दुगु धर्म

उगु निर्वाण धातृथे दुगु धर्म खः ला ? धका विवेचना यायेथाय् दया वल । निर्वाण धयागु थःगु निजि जुया च्वंगु (नाम-रूपत निरोध व शान्त जुइगु) स्वभाव लक्षण द्वारा प्रकट रूपं दुगु छगू धर्म खः । कीसं नामधर्मत व रूपधर्मत दुगुयात विश्वास याना स्वीकार याना च्वनागु दु । रूपधर्म ला मिखां हे खंके फूगु जुया प्रकट रूपं दुगु विषय निश्चित जुया च्वंगु दु । नामधर्म धाःसा मिखां खंके फूगु धर्म मखु । अथे मखुसा नं चित्त, चैतसिक धयागु नामधर्मतय्त थःपिसं स्वयं अनुभव याये फूगु जुया मिखां हे खंके मफुसा नं प्रकट रूपं दया च्वंगु विषययात विश्वास याना स्वीकार याये माःगु जुल । लोभ लुया वइगु अवस्थाय् थःपिनि चित्त लुया च्वनीगु पहः, दोष लुया वइगु अवस्थाय् थःपिनि चित्त लुया च्वनीगु पहःतय्त विचार विमर्श याना स्वल धाःसां हे लोभ, दोष धयागु नामधर्मत प्रकट रूपं दया च्वंगु विषय सी दया च्वंगु दु । थुकथं प्रकट प्रकट रूपं सीके दुगु नं लोभ दोषादि नामधर्मत भौतिक वस्तुत लिसे व मेमेगु (थःपिसं लुइके नंगु ध्वदुइके नंगु) नामधर्मत लिसे स्वाना च्वंगु कारणं याना खः । निर्वाण ला छथी कथंया नामधर्म हे जूसा नं उगु रूपं भौतिक वस्तुत लिसे व मेमेगु नामधर्मत लिसे स्वापु तथा दया वयेगु मदुगु जुया प्रकट रूपं दया च्वंगु विषययात याउंक अःपुक सीके फइमखु । अथे जूसा नं मेमेगु नामधर्मत दुगु खंयात मिखां मखंसा नं विश्वास याना स्वीकार याये फु धाःसा निर्वाण धयागु नामधर्म दुगु विषययात नं स्वीकार याये फयेके माल । धातृथे थःपिसं क्वक्वजीक साक्षात्कार याना सीकेत ला आर्यं जूसा तिति हे जक समर्थं दये फइगु जुयाच्चन ।

निर्वाण दुगुया अनुमान

मेकथं नं आर्यं मजूनि तितिपिसं निर्वाण दुगु विषययात छुं गुगुं कथं नं सीके फइ मखु ला लय् ? सीके फु; तर तप्यंक

सीगु कथं मखुसे छतं ग्रहण याये माःगु ज्ञान, अनुमान कर्षयागु ज्ञानं जक सीके फु । उपमा इगलैण्ड वने मननिम्ह छम्ह व्यक्ति विश्वास याये बहःपिनिगु रचना, (इमिसं) धाःगु वर्णनतयत्त कारण याना इगलैण्ड दुगु विषय, उगु दे भव्य विशाल जुया च्वंगु विषय आदियात्त सीके दत्त । थःस्वयं वने नंम्ह नं जुल, विश्वसनीयम्ह व्यक्ति नं जुया इमिगु खँयात्त निर्धक्क रूपं हे विश्वास याइगु जुया-च्चन । तर छतं ग्रहण याना सीके माःगुथें जाःगु ज्ञानं जक सीके दुगु जुया अस्पष्ट ला जुया हे च्वनीतिनि । अथे हेथें संसारय् बेजोडम्ह विश्वसनीयम्ह व्यक्ति नं जुल, थःपि स्वयं निर्वाण धर्मयात्त माला लुइका अनुभव याये नंम्ह व्यक्ति नं जुया च्वंम्ह भगवान बुद्धं “निर्वाण धयागु विशिष्ट धर्म प्रकट रूपं दु” धका कना बिज्याना तःगुलि उगु निर्वाण धर्म धात्थें दुगु विषययात्त निर्धक्क जुया हे विश्वास याये फु ।

अनं हानं लोकय् क्वाःगु दुसा ख्वाउंगु नं दयेमाःथें, मभिगु दुसा भिगु नं दयेमाःथें हे तःसकं मज्युगु तीब्रगु दुःख धयागु दुसा दुःख प्यदना च्वनीगु धयागु सुख नं दयेमाः । थुगु संसार दुसा संसारं पिहाँ वनेगु निर्वाण नं अवश्यमेव दये हे माःगु जुयाच्चन । अनं हानं संसारय् बुद्ध अरहन्त आर्य पुद्गलपि दुगुयात्त स्वीकार यायेगु द्वारा हे निर्वाण दु धयागु तथ्ययात्त स्वाकं तुं स्वीकार याःगु जुइगु जुल । कारण छाया धाःसा निर्वाण धर्मयात्त स्वयं खना ध्वःदुइका सीका साक्षात्कार याये धुं कूपिसं जक बुद्ध अरहन्त आर्य धयागु विशेषता दुगु नांयात्त ग्रहण याना काये फूगु जूया निरति खः । क्यना वये धुंगु ज्ञान नं छतं न्यना वा, अनुमान ज्ञानं जूसा निर्वाण धयागु विशिष्ट धर्म उत्तम धर्म छगू प्रकट रूपं दया च्वंगु विषय सामान्य ज्ञान मात्र जक जुयाच्चन । थुगु रूपं सीका मात्रं “जि निर्वाण धर्मयात्त सिल” धका ला छुं गुगु कथं नं धाये फइ मखुनि । उपमा लः हाइड्रोजन व अक्सिजन धातुत ल्वाक छयाना तःगु धयागु तथ्ययात्त आपालंसिनं हे स्यु । अथे नं स्वयं थःथमं

धातु विभाजन याना परीक्षण याना सीकेगुथें जाःगु ला मखु । स्वयं थःमं धातु विभाजन याना परीक्षण याना लुया वःगु ध्वःदुपि बैज्ञानिक आचार्यपिनिगु खँयात नापं उद्धृत याना आपालं मनूतयसं विश्वास तथा धारण याना च्वंगु जुयाच्वन । लः हाइड्रोजन ष अक्सिजन धातुत त्वाक ज्याना च्वंगु वस्तु जुया च्वंगु विषययात ला स्यू; तर धातुथें खुलस्त व स्पष्ट जुइक स्यूगु ला मखुनिथें तुं हे निर्वाण धयागु विशिष्ट धर्म दु धयागुयात ला सिया च्वंगु दु; तर आर्यं पुद्गलपिसंथें धातुथें स्यूगु ला जुइ फइ मखुनि ।

निर्वाणयागु स्वभाव

थुगु निर्वाण गथे च्वं ? इत्यादि धका नं न्यने यःगु बानि दया च्वंगु स्वये खने दु । खः; निर्वाणयागु विषययात मसीकुसे निर्वायात दयेके मास्ति वः घाल धाःसा हास्यास्पद जूवनी । तर निर्वाणयात गुजोगु रंग रूप दु; गुजोगु संस्थान आकार प्रकार दु; छु गुजागु वस्तुथें च्वं; आदि धया उल्लेख याना धया क्यने फइ मखु । निर्वाण ला संस्थान आकार प्रकार द्रव्य पदार्थ मदुगुया रूप्य जक आर्यं पुद्गलपिनि ज्ञानय प्रकट जुया वइगुथें जाःगु स्वभाव धर्म खः । निर्वाण धयागु रूपधर्म मखया गुजागु वर्ण संस्थान दु धका धया क्यने फइ मखु धयागु मत्तलब खः । निर्वाण धयागु गुलि मनूतयसं विचाः याइथें अलग भूमि नं मखु । भूमि दरवार प्रासादत लिसे अतिकं न्ह्याइपुसे च्वंगु स्थान नं मखु । वास्तवय ला निर्वाण धयागु सदां उत्पत्ति विनाश जुया च्वनीगु नाम रूप संस्कार धर्मत बिल्कुल लुया मवःसे निरोध शान्त व शून्य जुया च्वंगु स्वभाव हे जुयाच्वन ।

अभाव प्रज्ञप्ति मखु

अथे जूसा निर्वाण छुं हे मजुइगु मदइगु धयागु अभाव प्रज्ञप्ति लिसे उक्तें हे जुल ला लय् ? धकां न्यनेथाय् दयावल ।

निर्वाण धयागु छुं हे मज्जुइगु मवइगु धयागुषे जाःगु अभाव प्रज्ञप्ति ला मखु । संस्कार धर्मत शान्त जुइगु, मवइगु शून्य जुइगु, लुया मवइगु, मदइगु स्वभाव कथं प्रकट रूपं दया च्वंगु धर्मं जक खः । उकथं प्रकट रूपं दया च्वंगु कारणं नं उगु उगु संस्कारत शान्त जुइगु स्वभावयात प्रत्यक्ष ध्वःदुइका सीका मार्गं फल धयागु धर्मत लुया वये फइगु खः । उगु धर्मत लुया वया नं लोकय् बुद्ध अरहन्त आर्यं धयापिं विशिष्ट व्यक्तिएपिं प्रकट रूपं दया च्वंगु खः । पृथग्जनपिं मामं बुइकुसें निसें कां जुया वःपिंथे खः । इमिसं मेमेपिसं म्हासु, ह्याउंगु आदि धका वर्ण संस्थानतय्त कना वयना ब्यसां मनय् दुनय् प्रकट जुया बइकथं ध्वाथुइके मसः । म्हासुगु धयागु गुकथं, ह्याउंगु धयागु गुकथं धका न्ह्याक्व हे धाःसा नं थुइका काये मफु । कारण थःगु जन्मकार्छि रंगरूपयात छकोबको धका हे स्वये मनंगुलि खः । अये हे पृथग्जनपिसं नं उगु उगु जन्मय् उत्पन्न जुया वःसां निसें नाम रूप संस्कार धर्मतय्सं जक विचाः याये सः, चिन्तन याये सः । नाम रूप संस्कारं अलग जुया छुं छगु धर्मयात नं ध्वाथुइका काये मफु । निर्वाण धयागु धर्मं नं नाम रूप संस्कार लिसे बिल्कुल स्वापु मदुगु धर्मं जूगुलि याना ध्वःदुइके खंके थुइके ध्वाचुइकेत अति हे थाकूगु जुयाच्वन । विषयना कार्ययात उद्योग याना मार्गं फलयात लाभ जूसा तिति स्पष्ट स्पष्ट रूपं ध्वःदुइके खंके दइगु खः ।

निर्वाण म्हाइपुसे च्वं ला ?

च्वय् कना वये धुंथे निर्वाण धयागु बुढाबुढी मज्जुसे सिना मवंसे सदां स्थिर जुया च्वना न्ह्याइपुसे च्वंगु सुखतय्सं सम्पन्न जुया च्वंगु भूमि विमान मखु घाल धाःसा निर्वाण त्वःवंके बहःगु धर्म खइ ला लय् ? म्हाइपुसे च्वंगु धर्मं जुया त्वःवंके बहः मज्जुगु जक जुया मच्चं ला ? मज्जा तायेका अनुभव यायेगु मदया सुख धका सुनु धाये फइगु खः ला ? धका न्ह्यसः तये बहः जुयाच्वन । लिसः

ला “निर्वाण धात्थे त्वःवंके बहःगु धर्मं नं खः; धात्थे सुखं दुगु धर्मं नं खः । विस्तृतं याये; दुःखसत्यं खण्डय् क्यना वयाथे प्रायः मनु-
तयसं सुखं धका भाःपिया च्वंगु लौकिक (भौतिक) सम्बन्धी
आरम्भण अनुभव यायेगु धयागु धात्थे परीक्षणं याना स्वयेगु बलतय्
अनित्यं धर्मतं जुया गुलिचां मदुवं दुःखया भावय् परिणतं जुया
वनीगु नक्कली सुखतं जक खः । छुं भतिचा समयं दुने हे दुःखया
भावय् परिणतं जुया वनीतिनिगु नक्कली सुखं धयागु त्वःवंके
बहःगु सुखं छुं गुगुं कथं नं जुइ फइ मखु । निर्वाणं सुखं ला उकथं
परिणतं जुइगु मदुगु जुया धात्थे त्वःवंके बहःगु धर्मं जक जुया-
च्वन ।

निर्वाणं व अनुभूति

अनुभव यायेगु मदुगु कारणं सुखं धका धाये फइ ला धयागु
न्यासलय् अनुभव यायेगु मदुगु कारणं हे सुखं धका धाये माःगु खः
धका लिसः वी माली । वास्तविकं कथं नं अनुभव यायेगु मदुगु सुखं
हे जक धात्थेगु सही सुखं जुया अनुभव यायेगु दुगु सुखं स्वया
गुलिखे गुलिखे च्वय् ला । तःसकं कोडागु मोटामोटी कथंया उपमा
कथं क्यनेगु खःसा छम्ह मनुखं अतिकं भिगु साःगु नसा त्वंसा, वर्णं,
गन्धं, शब्दं आदियात नये त्वने याना, स्वया, नंतुना, न्यना जुइ
धुंका सिच्चुसे शान्तं सुखं छगू थासय् स्याक्क न्ह्यो वयेकल
धायेनु । उकी मध्यय् साःगु भिगु नसा त्वंसा नये त्वने दुगु आदि
कारणं जगू सुखं अनुभव यायेगु दुगु सुखं जुया स्याक्क न्ह्यो वयेके
दुगु सुखं अनुभव यायेगु मदुगु सुखं समानं जुयाच्वन । अनं हानं
थःपिनि छे दुने च्वं च्वं बले न्यागू आरम्भणयात अनुभव याना लुया
वःगु सुखं व मन्दीरं, विहारं आदि थासय् वने दइवले लुया वइगु
थःगु मनयागु शान्तं शीतलं सुखयात दांजे याना स्वलं धाःसा नं
अनुभव यायेगु मदुगु सुखं तःजि जुया च्वंगु खँ सिया खना वइ ।
उजो कथं सुखं २-थी पाना च्वंगु पहःयात स्यया नं निर्वाणं अतिकं

उत्तम पवित्रगु घातर्षेणु सुख सही सुख जुया च्वंगुयात अनुमानं सीके लके कइगु जुयाच्वन ।

संक्षिप्त कथं ला तृष्णां सहित जुया नाम रूप संस्कार धर्म बर्क्या ल्यं पुत्यं हे भदयेक बिल्कुल मदया प्यदना निरोध जुइगु स्वभाव जुया दुःख धर्मयात घातर्षे हे च्वाथुया उगु दुःखधर्मं मुक्त जुया वने मास्ति वःपिनि निति अतिकं त्वःबंके बहःगु जुया संस्कार धर्मतयगु शान्त जुइगु धयागु थःपिनि व्यक्तिगत लक्षण द्वारा प्रकट रूपं दया च्वंगु विशिष्ट धर्म जुया च्वंगु निर्वाण धर्मयात हे भगवान् बुद्धं न्यापांगु उपदेश देशनाय् “निरोधसत्य” धका नां बिया बिज्याःगु जुल धका भाःपीमाल ।

आत्म समर्पण वाद ला ?

थुगु निरोध सत्य जुया च्वंगु निर्वाण धर्म लिसे सम्बन्ध तया गुलिं गुलिसिनं आरोप लगे याइगु जुयाच्वन । भगवान् बुद्धया निर्वाण वाद मन अतिकं निराश जूगु पाखें लुया वःगु आत्म समर्पण वाद खः धका इमिसं धयाच्वन । थुगु जीवनयात स्वया जीवनयागु आपालं आपालं दुगु दुःखया समस्यातयत् समाधान याये मफया जीवनं मुक्त जूसा तिनि मुक्ति प्राप्त जुइ धका जा-ति क्वाना वया म्ये छले याना खें ल्हाइगु वाद जक खः धका छुच्चा तालं आरोप लगे याइगु जुयाच्वन ।

थन “मुक्ति” धयागु खैयात स्पष्ट याये माःगु दयावल । इमिसं धाये त्यंगु स्वतन्त्रता मनुष्य लोकय् ध्येबा मदयेक दुःखी जुया च्वंगु जीवनं मुक्त जुया नसा त्वंसा पुंसा च्वंसा पूवना संसारं बिया तःगु सुखतयत्त योग्यतानुकूल अनुभव याना घन्दा सूता व च्यूता काये म्वाक च्वने दुगु जीवनथें जाःगुयात धाये त्यंगु खः । भगवान् बुद्धं ला इमिसं धाये त्यंगुथें जाःगु सुख, मुक्तियात घातर्षे सही जुया च्वंगु धका धारणा तया बिमज्याः । न्याकथं जूसां प्रत्याक्रमण

याना स्यंके मफइगु प्रतिसन्धि च्वनेगु, बुढाबुढी जुइगु, सीगु आदि दुःखधर्मतय् पाखें मुक्त जुइगुयात जक धात्थेंगु मुक्ति धका कना बिज्यात । थुकथं इमिगु मुक्ति व भगवान बुढ्यागु मुक्तित आकाश व पातालथें हे तापाना च्वंगु दु ।

इमिगु आरोप थातय् ला मला स्वये नु । भगवान बुढं च्वय् कना वयाथें दुःखं पिहाँ वनेगुयात मालेबले वर्तमान जीवनय् सामना याना अनुभव याये माःगु प्रतिसन्धि च्वनेगु दुःख, बुढाबुढी जुइगु दुःख, सीगु दुःखतय्त् छुं छुं कथं नं छुं याये फइ मखुगु खँयात धात्थें सही रूपं सीका खंका बिज्यात । सु गुजोम्ह व्यक्तित मनुष्य जीवनय् न्हियान्हिथं बुढाबुढी जुइका च्वने माःगु व अन्तिमय् सी माःगुयात रोके याये फइगु जुइ ? उकथं छुं गुगुं कथं नं रोके याये फइ मखुगु दुःखयात रोके याये फइ मखु, उगु स्वाभाविक रूपं दया च्वंगु दुःखं मुक्त जुइ फइ मखु धका धाःम्ह व्यक्तियात आत्म समर्पण वाद धका न्याय पूर्वक धाये फइ ला ? थःम्ह वर्तमान अबु-यात अबु नाले मयः धका न्ह्याकथं हे गाईगुईं याना जूसा नं अबु मनासैं च्वने जी ला ? थुगु जन्मय् थुम्ह व्यक्तियात अबु नाले मयः-यां छुं गुगुं कथंयागु विधि नं जुइ फइ मखु धका धाःम्ह व्यक्तियात नं आत्म समर्पण वादी धका इमिसं धाये छाली ला ?

मेकथं नं थः बर्मेली मां-बौपिनि पाखें जन्म जुया वयाम्ह जुया बर्मेली नागरिक (जाति) जुया वया च्वना । उकथं बर्मेली जुइ दुगुयात यः मतायेका थुगु जन्म अंग्रेजी जाति, अमेरिकन जाति; रसियन जाति जुइ मास्ति वः धयां जुइ फइगु खः ला ? थुगु जन्मय् छुं गुगुं कथं नं जुइ फइ मखुत । (नागरिक भाव ग्रहण यायेगु नागरिक जुइगु हे जक जुया जाति हिला उत्पन्न जुया वःगु मखया थुकी तर्क याना च्वनेगु आवश्यकता मदु) उकथं थुगु जन्मय् जुइ फइ मखुगुयात हे “जुइ फइ मखु; लिपायागु जन्मय् जूसा तु जुइ फये फु” धका धाइम्हसित आत्म समर्पण वादी

(निराशावादी) धका धाल धाःसा अन्याय पूर्वक आरोप लगे याःगु जक जूवनी । जुइ फइ मखुगु जुया जुइ फइ मखु धका धाःमहसित दोष मालेगु हे खः धयागु जूसा सुं नं दोषं मुक्त जुइ फइ मखुत । अथे जुया इमिगु आरोप बुद्धवादयात मथुया जूसां जुइमाः; थु हे थुसा नं खालि थःपिनि अनुयायीपिन्त द्वंगु लैपुइ छ्वयेत क्वह्यंगु मनोवृत्ति द्वारा जवर्जस्ति मिखा माखा तिस्सिना आरोप लगे याना च्वंगु नं जुइमाः । अथे जुया इमिगु आरोप मनूया ल्याखय् मवंगु अत्ति हे दुर्बल अस्वस्थगु आरोप हे जक जुया च्वंगु जुल । बुद्धयागु बादं ला संसारयात क्वक्वजीक क्वात्तुसे क्वात्तुसे च्वंक परीक्षण याना स्वइगु जुयाच्चन । अनलि संसारयागु वा दुःखयागु कारणयात मालीगु जुयाच्चन । अले तिति उगु कारणयात मदयेका छ्वये निरति विधितयत्त निर्देशित याना क्यनीगु जूया निरति तःसकं तःसकं हे स्वभावसंगतगु वाद हे जक जुया च्वंगु जुल ।

दुःख शमन सही मार्ग पद्धति

मार्गं सत्य कने माःगु पहः

वैद्यराजं रोगीयागु रोगयात व उगु रोग लुया वये माःगुया कारणयात सी खनी कथं परीक्षण याना लुया वःगु रोग लना वनीगुया प्रतिफलतयत्त रोगीयात कने सिधयेका उगु रोगयात लंके फइगु शक्तिशालीगु वासः बीगु धर्मता अथवा स्वभाव जुया च्वंथें भगवान बुद्धं नं दुःख रोगं क्वत्यला सास्ति जुइका च्वंपि रोगी सत्त्वपिन्त दुःख धयागु रोग, तृष्णा धयागु दुःखरोगया कारण, दुःख शान्त वं निरोध जुइ धुंका लाभ जुइगु निर्वाण धयागु प्रतिफलतयत्त कना बिज्याये धुंका शक्तिशालीगु वासः संमानगु मार्गसत्य (=निर्वाण प्राप्ति कारण मार्गपद्धति) यात कना बिज्याःगु जुयाच्चन । रोगीया रोग लनीगु विषयय् वासः महत्वपूर्ण जूथें सत्त्वपिनिगु दुःखरोग लनीगु विषयय् नं मार्गसत्य महत्वपूर्ण जू ।

थुगु मार्गसत्ययात जक कना बिमज्याःगु जूसा न्हावः कना वयागु स्वंगू सत्य अभिप्राय दुगु जुइ मखु । दुःखं मुक्त जुइगु विषययात घात्थें वयेके मास्ति वयेक कने क्यने धुंका तिति उगु मुक्तिया विषययात लाभ जुइक ज्या यायेगु विधियात कन क्यन धाःसा उपदेश श्रोता परिषद्यात पीडा कष्ट व सास्ति याःगु जक जूवनी । उकि सत्त्वपिन्त “छिपि दुःख मुक्त जुइ मास्ति वःसा थुगु लँपु लिना हूँ” धका निर्देशन बी मास्ति वया प्यंगू सत्य मध्यय धुरी समानगु मार्गसत्ययात कना क्यना विज्याये माःगु जुल । थुगु मार्गसत्य धमागु नं मेगु मखु न्हापांगु उपदेशया शुरुइ कना बिज्याःगु मध्यम प्रतिपदा धयागु दथुयागु लँ हे जुयाच्चन ।

मार्गाङ्ग च्यागू

वैद्यराजं ब्यूगु वासलय् जडीबुटी यक्व मुंका तःगु दुथें भगवान बुद्धं विया बिज्याःगु मार्ग सत्यय् नं अंग प्रत्यंग च्याथी दुथ्याना च्वंगु दु । वासलय् दुगु वासः वानतयत् वासःया अंग प्रत्यंग धायेमाःथें मार्ग सत्य दुथ्याना च्वंगु धर्म च्याथीयात नं मार्गया अंग प्रत्यंग वा मार्गाङ्ग धका धायेमाः । उकि मार्गसत्य धयागु मेगु मखु मार्गाङ्ग च्यागू धर्मत हे जुयाच्चन ।

छुं छगू ज्या याये मास्ति वल धाःसा न्हापां उगु ज्या लिसे स्वापु तया सही दृष्टि दये माःगु आवश्यक जू । सही दृष्टि मदयेकं ज्या यात धाःसा द्वं विद्वं जक दयाच्चनी । अये हेथें निर्वाण लाभ याये निति उद्योग यायेगुली न निर्वाण नापं दुथ्याःगु प्यंगू सत्य लिसे स्वापु तया सही दृष्टि दयेकेत न्हापां उद्योग याये माली । उगु सही दृष्टि धयागु नं सत्य जुया च्वंगु विचाः यायेगु निरीक्षण यायेगु चिन्तन यायेगुली आधारित यायेमाः । विचार विमर्शं थातय लाःसा तिति जक थःगु दृष्टि नं सही जुइ फइ । उगु सही विचार विमर्शं सही दृष्टि दयेके निति जक मखुनि; सही वचन जुइत नं

उर्कि हे उपकार याइगु लः । चिन्तन मनन सही जूसा तिति सही वचन नं पिहाँ वये फइ । वचन सही जूसा तिति ज्या सही जुइ फइ । मनु धयापिसं ज्या छगूयात याये त्यना धका चिन्तन याना धाये धुंका तिति जक ज्या याइगु जूया निरति बोलि वचन सही मजुल धाःसा नं ज्या-खँ नं सही जुइ फइगु स्थिति महु । सही सही वचन, सही कर्म जूसा तिति थःगु जीवन यापन सही जूवनी । विशुद्धगु निर्दोषगु जीवन यापन दुसा तिति थःत थःमं गौरव तथा उच्च श्रेणी यहाँ वने फइ ।

उकथं सही वचन सही कार्यं सही जीवन यापन दये मात्रं नं सन्तोष जुइथाय् महुनि । थःमं इच्छा यानागु विषयवस्तुयात प्राप्त जुइकथं उद्योग प्रयत्न यायेगु नं दयेमानि । उगु रूपं उद्योग यायेगुली नं चायेकेगु धयागु स्मृति दःसा तिति जक जुइ फइगु जुया उगु स्मृतियात नं दयेका ह्येमानि । स्मृति अप्वः अप्वः दया वःसा तिति विसयागु ध्यान व समाधि दया वये फइ । स्मृति दया वइगु म्हो जुया मन ब्वया वना च्वन धाःसा चित्तयागु स्थिरता दया वये फइ मखु । स्थिर चित्त दःसा तिति सही दृष्टि दये फूगु क्षेत्रय् यहाँ वने फइ । ध्यान व समाधि मन्त धाःसा छुं छगू ज्यायात नं पूपूर्वक सिद्ध जुइक याना वने फइ मखु । वये जुया भगवान बुद्ध भवं पिहाँ वनेगु ज्याया निरति आवश्यकगु तथ्यसय्त माला बिज्याःगु अवस्थाय् थुपि च्यागू धर्मयात हे ध्वःहुइका बिज्यात । थुगु धर्म च्यागू द्वारा हे गाना पूवने धुं कूगु जुया वस्पोलयागु मार्गसत्ययात थुगु धर्म च्यागुलि जक स्थापना याना बिज्याःगु जुल ।

उगु च्यागू मध्यय् सम्यग्दृष्टि धयागु सही दृष्टि छु लय् धाःबले दुःख, समुदय, निरोध व मार्गं धयागु प्यंगू सत्ययात छुटे छुटे जुइक प्यप्यदंक दुस्तिना सीकेगुयात धायेत्यंगु लः । सम्यक्संकल्प धयागु सही चिन्तन मनन भिक्षु, श्रामणेर, अनगारिका जुइया निरति चिन्तन मनन यायेगु, निर्वाणयात आरम्भण याइगु चिन्तन

मनन यायेगु, मैत्री पूर्वक चिन्तन मनन यायेगु, सत्त्वपिन्त सास्ति याये मास्ति मवइगु करुणां युक्तगु चिन्तन मनन यायेगुयात धाइगु खः ।

सम्यग्चन सही खँ धयागु ह्येका खँ मल्हायेगु, ल्वापुख्यापु जुइगु खँ मल्हायेगु, छाक्क खँ मल्हायगु, ब्वःमबीगु, निरर्थकगु खँ मल्हायेगु लिसें इपिं लिसे प्रतिपक्षी जुया च्वंगु सत्य खँ ल्हायेगु, शत्रुभाव तना शान्त जुइगुया कारण जुया च्वंगु खँ ल्हायेगु, नाइक कोमल छाँटं खँ ल्हायेगु, अर्थ दइगु कारण जुया च्वंगु मार्ग फल लिसे स्वापु दुगु खँ ल्हायेगु हे खः । सम्यक्कर्मन्त नां दुगु सही ज्या धयागु परप्राण हत्या यायेगु, परधन खुया कायेगु, परस्त्री परपुरुषयात अतिक्रमण यायेगु धयागु थुपिं ३-गू मभिगु आचरण व व्यवहारं लिचिला च्वनेगु जुया सम्यक् आजीव नां दुगु सही जीवन हनेगु धयागु पो ब्याधा-ज्या यायेगु, शस्त्र अस्त्रादि मीगु न्यायेगु, ह्येका ठगे याना आर्थिक आर्जन यायेगु आदि धर्म व न्यायानुकूल मज्जुगु जीवन हनेगुथें जाःगुयात लिचिका सही सलामतगु व्यापार ब्यवसाय, खेती किसान ज्या यायेगु, सरकारी कर्मचारी जूसा नं कर्तव्य पूर्वक भार वहन यायेगु आदि इत्यादि-तय्त धाइगु खः ।

सम्यग्ब्यायाम नां दुगु सही उद्योग धयागु लुया मवःनिगु अकुशल धर्मत लुया मवइ कथं उद्योग यायेगु, लुया वये धुं'कूगु अकुशल धर्मतय्त हानं लिपा धन्दा सूतां कया मच्चसे तंके न्हंकेया निती उद्योग यायेगु, लुया मवःनिगु कुशल धर्मत लुया वइकथं उद्योग यायेगु व लुया वये धुं'कूगु कुशल धर्मत तनंतं अप्पः व वृद्धि जुया वइकथं उद्योग यायेगु; थुपिं प्यथीयात धाइगु खः । सम्यक्-स्मृति नां दुगु सही कथं चायेका च्वनेगु धयागु शरीरं, वचनं अथवा मनं यायेगु धायेगु विचाः यायेगु धाक्वयात थातय् थातय् लाक्क स्मृतिद्वारा लुमंका च्वनेगुथें जाःगुयात धाइगु खः । सारांश कथं

ला प्यंगू स्मृतिप्रस्थान हे जुल । सम्प्रक्समाधि नां दुगु संहो रूपं चित्त स्थिर जुइगु घयागु कर्मस्थान भावनाय् फेतुना गुलिखे श्रेणी च्वय् थहाँ वइगु अवस्थाय् थःगु आन्तरिक सन्तती ध्यानचित्तत लुया वया च्वनीगु हे खः । उकथं ध्यानचित्तत लुया वया च्वन धाःसा चित्त अतिकं स्थिर शान्त जुया च्वय् च्वय्यागु श्रेणी अपुक याउँक थहाँ वने फइगु जुयाच्वन ।

धात्थेंगु मार्गाङ्ग

च्वय् कना वयागु मार्गाङ्ग धर्मतय्त स्वल धाःसा गुलि गुलि मार्गाङ्ग धर्मत ब्वमिया सन्तती उचित रूपं लुया वये नंगु ध्वदुइ तिति । तर थुकथं सामान्य रूपं दया वये मात्रं जक लुधं फुधं तायेका च्वने मत्वः । धात्थें धायेगु खःसा श्रोतापत्ति मार्गं चित्त आदि मार्गं चित्तत लिसे सम्प्रयुक्त जुया मार्गाङ्ग धर्मतय्त जक धात्थें सही मार्गसत्य धका धायेमाः । मार्गं चित्त धयागु नं विपश्यना कर्मस्थान अभ्यास व उद्योग याना तनंतं थहाँ वना सर्वोच्च स्थिती लुया वइगु विशिष्ट चित्त जुयाच्वन । उगु मार्गं चित्त लुया वइगु समय नं छगू सेकेण्ड ति नं ताउ ब्यूगु मखु । मार्गं चित्त लुइ धुंका तुरुन्त हे फलचित्त स्वाकं दथुइ खालि मजुइक लुया वइगु जुल । उकथं मार्गचित्त फलचित्तत थःगु सन्तती लुया वये धुनेवं तुं छकोलनं थःनं पृथग्जन धयागु स्तरयात पुला वना आर्य धयागु स्तरय् थ्यंक वनीगु जुयाच्वन । सर्वोच्च स्तर कथं अरहन्त तक नं जू वने फु । अरहन्त जुइ धुन कि नं तृष्णादि बलेशधर्मत दक्क निरोध व शान्त जूवनीगु जुया अरहत्त मार्गं चित्तय् दुगु मार्गाङ्ग च्यागू तृष्णा निरोध व शान्त जुइगु क्षेत्र निरोध सत्यय् निश्चित रूपं थ्यंका बी सःगु जुयाच्वन । उकि हे थुगु मार्गाङ्ग च्यागूयात "बुक्खनिरोधगामिनी पट्टिपदा = दुःख निरोध जुइगु पाखे थ्यंका बी सःगु आचरण प्रतिपदा" धका कना बिज्याःगु जुल ।

पृथग्जन व मार्गसत्य

थुगु रूपं मार्गं चित्तय् दुगु मार्गाङ्गं धर्मयात जक मार्गसत्य वा दुःखं पिहाँ वनेगुया कारण दथुयागु लँ धका धायेवले पृथग्जन-पिसं गुकथं जक मार्गसत्ययात वृद्धि याये फइ लय् ? मध्यम प्रतिपदा नां दुगु दथुयागु मार्गयात गुकथं लिना वने फइ लय् ? थुगु मध्यम प्रतिपदा मार्गं प्रत्यक्ष आचरण यानां जी मखुगु मार्गं जुया मच्चं ला लय् ? धका न्यने मास्ति वया च्वने फयेफु । लिसेः ला “मार्ग-सत्ययात पृथग्जनया रूपय् च्वना नं वृद्धि याये फु । उकिं प्रत्यक्ष आचरण याना ज्युगु मार्गं जक खः” धयागु हे जुल । विस्तृत याये ; निरोध सत्यय् सुनिश्चित रूपं मद्धकं थ्यंका बीगु धर्मयात जक उद्देश्य तथा मार्गं चित्तय् दुगु मार्गाङ्गं च्यागूयात मार्गसत्य धायेमाः । वास्तवय् धात्थेंगु सही मार्गसत्यय् थ्यंका वने फयेकेत पूर्वभाग प्रतिपदा धयागु न्ह्यवः न्ह्यगवाना च्वनीगु आचरणत ल्यं दनि । उगु आचरणतय्त नं निरोध सत्यय् थ्यंका बी सःगु जुया निति मार्गाङ्गं धर्मं धका हे धायेमाः ।

अथे जुया धात्थेंगु सही मार्गसत्य जुया च्वंगु सम्यग्दृष्टि थःगु सन्तती लुया मवनि तिनिसा लौकिक सम्यग्दृष्टि जुया च्वंगु कर्म व कर्मया प्रतिफलयात विश्वास यायेगु धयागु कर्मस्वकत्व ज्ञान व नामरूप धर्मतय्गु स्थिरता मदुगु, दुःख जुया च्वंगु व ठोस सार छुं मदया च्वंगु पहःयात निरीक्षण वा वृद्धि याना सिया खना वइगु विपश्यना सम्यग्दृष्टितय्त न्हापालाक लुया वइ कथं उद्योग याये मानी । लौकिक मार्गाङ्गं लोकोत्तर मार्गाङ्गया न्ह्यवः न्ह्यज्याना च्वंगु मार्गं जुया व मस्त धाःसा लोकोत्तर मार्गाङ्गं नं लुया वधे फइगु सम्भावना हे मदु ।

अथे हे सम्यक्संकल्पादि धर्मतय्त नं सामर्थ्यं भ्यावे जुक्व उत्पन्न जुइकेगुयात उद्देश्य तथा “मार्गं चित्त लिसे संयुक्त जुया उत्पन्न जुइगु धर्मत जक धात्थें सही मार्गाङ्गं खः” धका धायेमाः ।

वास्तव्यु थःपिसं फक्व चाक्व उद्योग प्रयत्न याना च्वन धाःसा नं मार्गाङ्ग धर्मतयत् वृद्धि याना च्वंगु दु धका हे धाये फइगु जुल । उपमा कीसं सदां बांलाःगु भिगु चिन्तन मननयात जक चिन्तन याना च्वनीगु मखु, गबलें गबलें परयात सास्ति याये निति याइगु चिन्तनतयत् नं चिन्तन याना च्वनीतिनि । अथे नं थःपिसं फक्व कोशिस याना बांलाःगु चिन्तनयात जक चिन्तन याना च्वन धाःसा थः नं मनय सुख दु, मार्गाङ्ग धर्मयात नं वृद्धि याना च्वंगु जुइगु खः । अथे हे लिपा लिपायागु मार्गाङ्गयु नं थःपिसं फक्व कोशिस याना मखुगु खँ ल्हायेगु आदियात लिचिका च्वनेगु, पर प्राण हत्या यायेगु आदियात लिचिका च्वनेगु, अधार्मिक पूर्वक जीवन हनेगुयात मयायेगु, अकुशल म्हो जुया कुशल अप्वः दइ कथं कुतः यायेगु, स्मृतिप्रस्थान धर्मयात शक्ति म्यावे जुक्व कुतः याना वृद्धि यायेगु, मन स्थिर जुइ कथं ज्या यायेगु आदियात याना च्वन धाःसा नं सम्यग्वचन आदि मार्गाङ्ग धर्मतयत् वृद्धि याना च्वंगु, मध्यम प्रतिपदा धयागु दथुयागु मार्गयात लिना वना च्वंगु हे धाइगु जुयाच्वन । अथे नं यथिजाःगु मार्ग हे थ जु, दिलोज्यान बिया लिना वने फुसा तिनि इच्छित्ति दिपुइ थ्यंक वने फइगुथें मार्गाङ्ग धर्मतयत् नं दिलोज्यान बिया उद्योग प्रयत्न पूर्वक वृद्धि याःसा तिनि निर्वाण लिसे सतिना वनी धयागु तथ्य नं होश तये बहःगु जुयाच्वन ।

संक्षिप्त मार्गाङ्ग

च्वय् कथना वयागु मार्गाङ्ग च्यागु धयागु नं संक्षिप्तं धायेगु खःसा शील, समाधि व प्रज्ञा स्वथी जक जुल । दथुयागु स्वंगू सम्यग्वचन, सम्यक्कमन्ति व सम्यग्आजीविकात शरीर व वचन-यात अनुशासन याना संयम यायेगु ज्या जुया शील धर्मत हे जुयाच्वन । अन्तिम स्वंगू सम्यग्व्यायाम, सम्यक्स्मृति व सम्यक्-समाधित्त ला चित्त स्थिर यायेगु लागी याये माःगु धर्मत जुया

समाधि क्षेत्रय् दुध्याना न्होनेयागु निगू सम्यग्दृष्टि व सम्यक्-
संकल्पत ला क्लेशयात पूर्णतः नाश याये फूगु प्रज्ञाखण्ड सम्बन्धी
(धर्मत) जुयाच्चन । अथे जुया अवस्थानुसार शील समादान
यायेगु, जपमाः हीकेगु, कर्मस्थान भावनाय् फेतुइगु ज्या-खँत नं
मार्गाङ्ग च्यागुली दुध्याना च्वंगु हे जुया उगु उगु वांलाःगु ज्या-
खँतय्त याना यंका च्वन धाःसा मार्गाङ्ग च्यागूयात आचरण याना
च्वंगु धाइगु जुल ।

शुकथं मार्गसत्य सत्य ४-गुली दकसिबे महत्वपूर्णगु जुया
च्वंगु जुया दुःखधर्मयात बांवांलाक सीका खंका समुदयसत्य नां
दुगु तृष्णायात हटे याना नाश याये निरिति व निरोधसत्य नां दुगु
निर्वाणयात साक्षात्कार याये फयेकेया निरिति “लखे दबे जुया वना
च्वंह व्यक्ति उद्धार याये निरिति चक्कंका ब्यूगु ल्हाःयात क्वात्तुक
ज्वनीथे” थुगु सही आचरण जुया च्वंगु मार्गाङ्ग च्यागू मार्गयात
क्वात्तुक अध्ययन आचरण उद्योग व अभ्यास याये बहः जुयाच्चन ।

सत्य स्यूगु विभिन्न ज्ञानत

भगवान बुद्धं प्यंगू सत्ययात स्वयं थःमं सीका खंका
बिज्याये धुंका तिनि कोण्डञ्ज आदि न्याम्ह श्रावकपिन्त न्हापांगु
उपदेशया रूपय् कना बिज्याःगु जुल । उकथं सीका बिज्याःगुली
सामान्य कथं प्रतिवेध याना सी जक सीका बिज्याःगु कथं जक
मखुसे छगू छगू सत्यय् ज्ञान स्वथी स्वथी विभाजन याना विस्तृत
व व्यापक रूपं सीका बिज्याःगु जुयाच्चन । उकथं विभाजन याना
सीका बिज्याःगु ज्ञान धयागु नं बुद्ध जुइ न्ह्यवः न्हापायागु अवस्थाय्
न्यने त्कं हे मंनंगु प्यंगू सत्य धर्मय् प्रज्ञामिखा चाला वंगु हे जुया-
च्चन । प्रज्ञाज्ञान धर्म प्रकट जूगु हे जुयाच्चन । थीथी कथं सिया
बिज्याःगु नं जुयाच्चन । सीके त्वःगु सीके बहःगु धाक्वयात सीका
खंका बिज्याःगु नं जुयाच्चन । प्रज्ञाज्ञान आलाक प्रकट जुइक लुया
वःगु नं जुयाच्चन ।

विभाजन व चिरफार याना सिया विज्याःगु गुकथं धाःसा दुःखसत्यय् (१) 'थुगु धर्मं धात्थे सहीगु दुःख धर्मं खः' धका, (२) 'थुगु दुःखधर्मं ववक्वजीक छुटे छुटे याना सीके माःगु धर्मं खः' धका व (३) 'थुगु रूपं छुटे छुटे याना सीके माःगु दुःखसत्यय् धर्मयात्त जि ववक्वजीक छुटे छुटे याना सीके धुन' धका युक्तयं स्वथी चिरफार याना सीका विज्याःगु जुल ।

उगु सीका विज्याःगु पहः ज्ञान स्वथी नं. (१) ज्ञानमात्त 'सत्यज्ञान' (सत्यधर्मं सही धर्मं धका स्यूगु ज्ञान) धका, नं. (२) ज्ञानयात्त 'कृत्यज्ञान' (सत्यधर्मं याये मानिगु कार्ययात्त स्यूगु ज्ञान), नं. (३) ज्ञानमात्त 'कृतज्ञान' (सत्यधर्मय् याये माःगु कार्ययात्त याये धुन धका स्यूगु ज्ञान) धका अलग्ग अलग्ग नं धियात्तन । लिपा लिपायागु सत्यय् नं थुगु हे विधि अनुरूप हे सीकेमाल ।

समुदयसत्यय् (१) 'थुगु तृष्णा दुःखया सही कारण धर्मं खः' धका (२) 'थुगु तृष्णा त्याग याये माःगु धर्मं खः' धका व (३) 'थुगु त्याग याये मङ्गु तृष्णा धर्मयात्त जि त्याग याना वये धुन' धका सीका विज्याःगु जुल ।

निरोधसत्यय् नं. (१) 'थुगु निर्वाण धर्मं दुःखया पूर्णं रूपं निरोध व शान्त जुइगु सही धर्मं खः' धका (२) 'थुगु निर्वाण धर्मं साक्षात्कार याये माःगु स्वयं प्रतिवेध यान्त सीके माःगु धर्मं खः' धका व (३) उक्तयं साक्षात्कार याये माःगु निर्वाण धर्मयात्त जि साक्षात्कार याना वये धुन' धका सीका विज्याःगु जुल ।

अथे हे मार्गसत्यय् नं. (१) 'थुगु च्यामू मार्गाङ्ग दुःख रामन पासे ध्यंका बी सःगु सही धर्मं खः' धका (२) 'थुगु मार्गाङ्ग च्यामू धर्मं वृद्धि जुइकथं उद्योग याये माःगु धर्मं खः' धका व (३) 'थुगु वृद्धि जुइ कथं उद्योग व अभ्यास याये माःगु मार्गाङ्ग च्यामू धर्मयात्त जि भाविता याना वये धुन' धका सीका विज्याःगु जुल । युक्तयं छगू छगू सत्यय् सही धर्मं धका स्यूगु ज्ञान याये माःगु

कृत्ययात स्यूगु ज्ञान व उगु कृत्ययात याये धुन धका स्यूगु ज्ञानया
हिसाबं स्वथी स्वथी दुगु जुया स्वथी प्यको जोडे यायेबले प्यंगू
सत्यय् ज्ञान १२-गू दया वया च्वंगु जुल ।

प्रमाण शिलापत्रथें छ्द्यले बहः

भगवान बुद्धं च्वय् उल्लेख याना वयागु ज्ञान १२-थी
उत्पन्न जुइगु पहःयात कना क्यना बिज्याये धुंका हानं स्वाकं
“प्रियपुत्रपि ... .. जि थुगु सत्यधर्म प्यंगूयात स्वथी प्यको हिसाबं
१२-थी विभाजन व चिरफार याना स्यूगु प्रज्ञाज्ञान दया मवःनि-
तल्ले तक, उगु प्रज्ञाज्ञान बांबांलाक परिशुद्ध मज्जुनितल्ले तक देव,
मनुष्य ब्रह्मा आदिपि सहितगु थुगु संसारय् सर्वोत्तम जुया च्वंगु
सम्पूर्ण धर्मयात स्वयं थःमं सही कथं स्यूगु प्रज्ञाज्ञान लाभ जुया, वा
बुद्ध जुया बिज्याये धुन धका स्वीकार मयाना । उगु कना वये धुंगु
प्रज्ञाज्ञानयात क्वक्वजीक परिशुद्ध परिशुद्ध रूपं प्राप्त जुइ धुनिगु
अवस्थां निसें तिति जक बुद्ध जुइ धुन धका स्वीकार याना” धका
कना बिज्यात । थुगु खंपुद्वारा ‘प्यंगू सत्ययात १२-थी चिरफार
याना क्वक्वजीक स्यूम्ह व्यक्ति तिति संसारय् सम्यक्सम्बुद्ध धयागु
संज्ञाविशेषयात ग्रहण याये ल्वः जू’ धयागु अभिप्राययात नं सीके
बिया बिज्याःगु हे जुल ।

उकथं आज्ञा दयेका बिज्याम्ह भगवान बुद्धं बुद्धशासनानु-
यायीपि सहित सम्पूर्ण सत्त्वपिन्त निरीक्षण व परीक्षण याये बहःगु
प्रमाण शिलास्तम्भ छगू, भिगू शस्त्र अस्त्र छगू बिया बिज्याःगु हे
जुयाच्वन । यथिजाःम्ह हे थजु थःत थमं बुद्ध धका स्वीकार याना
वःम्हथें जाःम्ह व्यक्तियात “छं प्यंगू सत्ययात स्यू ला ? उगू
४-गू सत्य धर्मयात १२-थी १२-थी कुकु थला चिरफार याना
प्रतिवेध याना सीके खंके धुन ला ?” धका न्यना स्वया “मस्यू”
धका धाल धाःसा “उम्ह व्यक्ति धात्थें नं सही बुद्ध मसू; नक्कली

जक खः" धका सुनिश्चित रूपं हे निर्णय वी फयेके माली । उलि जक नं मखुनि; यथिजाःम्हसिगु धर्मयात जूसं घात्थेंगु धर्म, सत्य धर्म खः मखु परीक्षण याये मास्ति वल धाःसा नं थुगु ४-गू सत्य देशना भिगु शस्त्रयात हे प्रयोग याये माली । यथिजाःगु धर्मय् थजु ४-गू सत्यधर्मथें जाःगु दु, महु परीक्षण याना महुसा घात्थेंगु धर्म सही धर्म मखु धका निर्भय रूपं निर्णय याये फु । अथे जूगुलि याना ४-गू सत्यधर्म घात्थेंमह सही बुद्ध खः मखु, घात्थेंगु सहीधर्म खः मखु निरीक्षण व परीक्षण याये निति भिगु छगू शस्त्र नं जुया-च्चन ।

प्रत्यवेक्षण ज्ञान

४-गू सत्य धर्मयात बांलाक सीका बिज्याये धुंका थःगु सन्तानय लुया वःगु निरीक्षण यायेगु (प्रत्यवेक्षण ज्ञान) उत्पत्ति पहःयात नं स्वाकं न्हापांगु उपदेशय् देशना याना बिज्यात । उगु ज्ञान उत्पत्ति पहः ला "४-गू सत्ययात सीके धुंका क्लेशतय् पाखें जिगु विमुक्ति गबलेसं हे नाश जुइ फइ मखुत । थुगु जन्म जिगु निति अन्तिम जन्म जुल । हानं छको न्हूगु जन्मय् उत्पन्न जुइगु जिके मन्त" धया कथं हे जुल । प्यंगू सत्ययात अरहत्त मार्गं द्वारा प्रतिवेध याना सीके धुनेवं तु हे तृष्णा इत्यादि क्लेशतय्त नं लिपा गबलेसं हे लुया वइ मखुगु कथं अन्तिम रूपं चीका तंका पाला छवये धुंकूगु जुयाच्चन । उकथं सम्पूर्ण क्लेशयात लिपा लिहाँ वये मफयेक पाला छवये धुंकूगु जुया नं उगु उगु क्लेशतय् पाखें मुक्त जुइगु, विनाश जुइ फइ मखुगु मुक्त जुइगु जुयाच्चन । उकथं तृष्णादि क्लेशतय्त निरवशेष रूपं पाला छवये धुंकूगु जुया इमिगु कारणं लुया वइगु जन्म घयागु नं मदये धुंकूगु जुया भगवान बुद्धयागु उगु जन्म अन्तिम जुया च्वंगु जन्म, सर्वन्तिम जन्म हे जुया च्वंच्चन । थुगु जन्म सर्वन्तिमगु जन्म जुया नं हानं छको न्हूगु जन्म घयागु बुद्धया निति दये फइ मखुत ।

थुकथं मध्यम प्रतिपदा धयागु दथु लँयात प्यंगू सत्य, उगु प्यंगू सत्यय् उत्पन्न जुइगु १२-गू ज्ञान, बुद्ध धका स्वीकार याना बिज्याःगु ई, प्रत्यवेक्षण निरीक्षण ज्ञान उत्पत्ति पद्धतित लिसें विस्तृतं देशना याना बिज्याःगुयात न्यने दुपि कोण्डञ्ज आदि न्याम्ह व्यक्तिपिसं अतिकं लयल्य तातां भगवान बुद्धयागु उपदेशयात गोरव पूर्वक स्वीकार याःगु जुल ।

आयुष्मान कोण्डञ्जयात विशिष्ट धर्म लाभ पहः

थुगु धर्मयात न्यने धुनेवं तुं हे कोण्डञ्जं विशुद्धगु सही दृष्टि लाभ याना वंगु जुल । “उत्पत्ति जुइ यःगु धर्मत निरोध व विनाश जुइगुलि अन्त जुइगु खः” धयागु प्रज्ञाज्ञानयात क्वजीक हे लाभ याना श्रोतापन्न स्थिती ध्यंक वंगु जुल ।

थुम्ह आयुष्मान कोण्डञ्ज मनुतय् पुचलय् दकसिबे न्हापां विशिष्ट धर्म लाभ जूम्ह विशिष्टम्ह व्यक्ति हे जुयाच्वन । उकि नं लिपा भगवान बुद्धं श्रावस्ती जेतवन विहारय् विहार याना बिज्याना च्वंबले “थुम्ह कोण्डञ्ज जिमि श्रावकपि मध्यय् दकसिबे वर्ष छिपे जूम्ह श्रावक खः” धका दकसिबे छिपे जूगु वर्ष दुम्ह वा प्यंगू सत्य धर्मयात सीके धुकूपि शिष्य श्रावकपिनि पुचलय् सर्वोत्तमम्हया रूपय् एतदग्ग क्षेत्रय् तथा संग्रह याना बिज्याःगु जुल । भगवान बुद्धया शिष्य श्रावकपि मध्यय् आयुष्मान कोण्डञ्ज स्वया न्हापालाक प्यंगू सत्ययात स्यूपि खंपि धका मदुगु जुल ।

थुकथं धर्मचक्र उपदेशयात न्यने धुनेवं तुं हे आयुष्मान कोण्डञ्ज विशिष्ट धर्म लाभ जुया वन धयागुली उम्ह आयुष्मानं विशिष्ट धर्म लाभ याःगु अति हे याउंसे अःपुसे च्वं धका भाःपिमाः-थे च्वं; तर थुकथं मेपिसं स्वया न्हापालाक विशिष्ट धर्मयात सीकेया निति पारमी पूर्ण याना वये माःगु ईयागु परिच्छेद ला कम मजू । छगू लाख कल्प तकं आपालं आपालं जन्म तक हे पारमी

पूर्ण यान्ता वये माःगु जुयाच्चन । दान प्रदान यायेगुली नं अप्रोत्तमगु
दान प्रदान याना वःगु दयाच्चन । थुगु जन्मय् नं बोधिसत्त्वयागु
लक्षण व्वमे धुंका बोधिसत्त्वं महाभिनिष्क्रमण याना बिज्याःगु सीवं
हे न्ह्यवः तुं गृहस्याग याना पिहाँ वना खुदं तक बोधिसत्त्वयात्त
उपस्थान व सेवा टहल याना च्वंच्चन त्तिनि ।

थुम्ह आयुष्मान परिषद् लिसे च्वनेगुली न्ह्याइपु मताःम्ह
जुयाच्चन । याकचा च्वनेगुली हे जक न्ह्याइपु ताःम्ह जुयाच्चन ।
उर्कि नं थुम्ह आयुष्मान हिमालयय् दुगु छद्दन्त दहलय् जक अप्वः
च्चना बिज्याइगु जुल । परिनिर्वाण जुया बिज्याबले नं उगु छद्दन्त
दहलय् हे बिज्याना परिनिर्वाण जुया बिज्याःगु जुल ।

देवब्रह्मापिसं उद्घोषण याःगु

च्चय् कयना वयागु अनुसार भगवान बुद्धं धर्मचक्र न्यापांगु
उपदेश बिथा बिज्याये धुनेवं हे भूमियात वःकया च्वं च्वंपि भूमिष्ठ
देवतापिसं “वाराणसी ऋषिपत्तन मृगदावनय् संसारय् सुं गुम्ह
श्रमण, ब्राह्मण, देव, मार, ब्रह्मापिसं तकं कने मफूगु ज्वः मदुगु थुगु
धर्मचक्र उपदेशयात्त सम्यक्सम्बुद्धं कना बिज्यात्त” धका अभिनन्दन
याना तनंतं उद्घोषण याःगु जुल ।

भूमिष्ठ देवतापिनिगु साधुकार शब्द ताया चातुर्महाराजिक
देवतापिसं नं च्वय् कना वयागु विधि अनुसारं तनंतं उद्घोषण
याःगु जुल । अथे हे तुं त्रयस्त्रिंशत् देवता, यामा देवता, तुषित
देवता, निर्माणरति देवता, परनिमित्त वशवर्ती देवतापिसं नं तनंतं
तायेका तनंतं च्वय् कना वयागु विधि अनुसारं उद्घोषण याःगु
जुल । परिनिमित्त वशवर्ती देवतापिनिगु उद्घोषण शब्द ताःगु
अवस्थाय् ब्रह्मलोकयापि ब्रह्मापिसं नं तनंतं उद्घोषण याःगु जुया
अभिनन्दन सः अकनिष्ठ ब्रह्मलोक थ्यंकं फिजे जुया थहाँ वंगु
जुयाच्चन । थुगु विश्व ब्रह्माण्ड समेत जातिक्षेत्र धयागु फिक्कल

चक्रवाल लोकधातु नं भगवान् बुद्धयागु उपदेशयात् साधुकार बीगुथें याना तीव्र रूपं कम्प जुल । उकथं कम्प जूसा नं सत्त्वपिन्त गुगुं कथंयागु नं भय उपद्रव तकं मजू । अप्रमाणगु अवभाश नं देवता-पिनिगु आनुभाव प्रभावयात् अतिक्रमण याना लोकय् प्रकट रूपय् लुया वया च्वंगु जुल । सम्पूर्ण विश्वय् अप्रमाण कथं विशालगु तेज प्रकाशं त्वःपुया च्वंगुजुल धयागु भाव खः ।

आज्ञात कोण्डञ्ज

उगु अवस्थाय् भगवान् बुद्धं “अञ्जासि वत भो कोण्ड-
ञ्जो; अञ्जासि वत भो कोण्डञ्जो” धका उदान प्रीति वाक्य व्यक्त याना बिज्यात् । अभिप्राय ला “हे भिक्षुपि, कोण्डञ्जं सही धर्म जुया च्वंगु ४-गू सत्ययात् प्रतिवेध याना सीका काल” धयागु मतलब जुल । उकथं स्वयं भगवान् बुद्धं “अञ्जासि वत भो कोण्डञ्जो” धका उदान व्यक्त याना बिज्याःगु दुम्ह जुया नं आयुष्मान कोण्डञ्जयागु नां आज्ञात कोण्डञ्ज (अञ्जासि कोण्ड-
ञ्जा) धका जू वल । थनं लिपा थुम्ह आयुष्मानयात् मेपि कोण्डञ्ज नां दुपि भिक्षुपि लिसे भेद जुइकेत “अञ्जासि कोण्ड-
ञ्जा” धका जक धायेगु याःगु जुल ।

श्रोतापन्नया गुण

उम्ह आयुष्मान कोण्डञ्ज श्रोतापन्न जुइ धुं कूम्ह जुया ४-गू सत्यधर्मयात् ज्ञानमिखां खंके धुंम्ह (दिट्ठधम्म) नं धाइ । ४-गू सत्यधर्मय् ज्ञानं थ्यंक वने धुंम्ह (पत्तधम्म) नं धाइ । ४-गू सत्यधर्मयात् सीके धुंम्ह (विदितधम्म) नं धाइ । ४-गू सत्यधर्मय् ज्ञानं दुत्तिने धुंम्ह (परियोगाल्हधम्म) नं धाइ । विचि-
कित्सा धयागु बुद्ध, धर्म, संघादिस द्वन्द संशययात् पुला वने धुंम्ह (तिण्णविचिकिच्छ) नं धाइ । उकथं द्वन्द संशय मदुगुलिं अथे ला

थथे ला धका विचाः यायेगु नं उम्ह आयुष्मानयाके लुइ मखुतगु जुल (विगतकथंकथ) । उकथं स्वयं थःम्हं ४-गू सत्यधर्मयात सी धुंकूगु जुया भगवान बुद्धयागु शासनय् निर्भयगु स्थिती थ्यंम्ह धाइ । धर्म लिसे स्वाना वल कि ग्यायेगु लिचिलेगु कय्कुनेगु मद्दु निर्धक्क रूपं कनेगु क्यनेगु लिसः बी फूगु स्थिती थ्यने धुंकूगु जुल (वेसारज्जप्पत्त) । थः स्वयं ४-गू सत्यधर्मयात स्यूम्ह जुइ धुंकूगु जुया वया निरति भगवान शास्ता तोता हानं मेम्ह विश्वास याये बहःम्ह ब्यक्ति धका मदये धुंकल । धर्म लिसे स्वाना वल कि मेम्ह सुं छम्हसिगु खँ तकं नं विश्वास याये माःगु मदये धुंकल (अपरप्पच्चय) ।

एहिभिक्षु श्रमणभाव

उकथं श्रोतापन्न जुइ धुंका कना वये धुंगु गुण उपकारतय्सं सम्पन्न जुया बिज्याःम्ह आयुष्मान कोण्डञ्जं उगु क्षणय् हे भगवान बुद्धयात “थः प्रव्रजित व उपसम्पन्नत्व प्राप्त याये मास्ति वःगु खँ व भगवान बुद्धया सन्मुखय् शिष्यत्व ग्रहण याना भिक्षु जुइ मास्ति वःगु खँ” निवेदन याःसेलि भगवान बुद्धं नं “एहि भिक्षु, स्वाक्खातो धम्मो; चर ब्रह्मचरियं सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाय = वा भिक्षु, जि धर्मयात बाँलाक कना तये धुन; संसार वर्त दुःख-यात अन्त याये निरति वा वर्त दुःख अन्त जुइ कथं ज्या याये निरति उत्तम आचरणायात बाँलाक आचरण या” धका चीवर वस्त्रया दुने जःगु ल्हाः पिकया आज्ञा दयेका बिज्यात । उकथं आज्ञा दयेका बिज्याःगु क्षणय् हे कोण्डञ्जयागु ऋषिभेष योगी भेष, ग्वाय् डाढी आदि पुलांगु रूप रेखात तना वना ६०-दँ वास दये धुंकूम्ह भिक्षु-यागु भेष लुया वःगु जुल । आयुष्मान कोण्डञ्जया लागी थौं कन्हेथें सीमाय् दुहाँ वना उपसम्पदा कया च्वने माःगु मन्त । ‘एहि भिक्षु’ आदि भगवान बुद्धयागु वचन द्वारा हे उपसम्पन्नत्वय् थ्यंक वंगु जुल ।

थुकथं भगवान् बुद्धं एहि भिक्खु धका सःते मात्रं भिक्षु जुइम्ह भिक्षुयात् एहिभिवखु श्रमण धका धाइ । थुकथं एहि भिक्खु धायेके दुम्हर्थे जाःम्ह भिक्षु ला न्हापा न्हापायागु जन्मय् प्रार्थना नं दया, पात्र चीवरयात् नं मेपिन्त दान याना वये नंम्ह विशिष्ट गुणवान् व्यक्ति हे जुल । पात्र चीवर गवलें दान याना वये मनंम्ह जुल धाःसा ला एहि भिक्खु श्रमण जुइ फइगु अवसर म्दु । अथे जुया लिपा उत्पन्न जुया बिज्याइपि बुद्धपिनि सन्मुखय् एहि भिक्खु श्रमण जुइ न्ह्यापि व्यक्तिपिसं पात्र चीवरयात् थुगु जन्मय् बुद्धशासन लिसे ध्वःदुया च्चंबले बांलागु अवसर चूलाना च्चंबले दान वी नंक दान याये माल ।

लिसा कया सीके माःगु

वस्तुतः धर्मचक्र नां दुगु न्हापांगु उपदेश देशना ला क्वचाला वने धुं कल । थुगु देशनाय् आयुष्मान् कोण्डञ्ज छम्ह जक विशिष्ट धर्म लाभ याना श्रोतापन्न जुया वंगु खँ दु । ल्यंदुपि वप्पादि पुद्गलपिसं विशिष्ट धर्म लाभ याः मयाःया बारे ला छुं खँ म्दु । वास्तवय् भगवान् बुद्धं आषाढ पुन्ही खुनु थुगु न्हापांगु उपदेश देशनायात् कना बिज्याये धुंका ऋषिपतन मृगदावनय् हे स्वाकं बसोबास याना बिज्यात् । तर कृष्णपक्ष पारु खुनु निसें भिक्षाटनया निति ला बिमज्याः । ल्यंदुपि वप्प आदि ऋषिपिन्त कर्मस्थान बिया कर्मस्थान लिसे सम्बन्ध दुगु समस्या लुया वल घाःसा इमिसं नं भगवान् बुद्धयाथाय् वया न्यनेगु निवेदन याइगु जुयाच्चन । भगवान् बुद्धं नं इमिथाय् बिज्याना स्यना क्यना बिज्याइगु खः ।

इपि मध्यय् गबले गवलें निम्ह जक भिक्षाटन बिज्याना इपि निम्हसिनं भिक्षाटन याना लाभ जूगु भोजन द्वारा खुम्हसिनं हे यापन याना बिज्याइगु खः । गवलें गवलें ला स्वम्ह भिक्षाटन बिज्याना प्राप्त जूगुलि खुम्हसिनं हे यापन याना बिज्याइगु खः ।

उगु रूपं इमितं भिक्षाटनं याना ह्यगु भोजनं द्वारा यापनं याना पञ्चवर्गीपित्तं कर्मस्थानं स्वना बिया अनुशासनं याना क्यना विज्याः बले कृष्णपक्षं पारं सुनु आयुष्मानं वप्पं, निम्हु सुनु आयुष्मानं भद्दियं, स्वन्हु सुनु आयुष्मानं महानामं, प्यन्हु सुनु आयुष्मानं अस्सजि म्हाति म्हाति विशिष्टं धर्मं प्राप्तं याना श्रोतापन्नं भावयं ध्यं कं विज्यात । इमितं नं भगवानं बुद्धं एहिभिक्खु धका सःता विज्यायेगु द्वारा भिक्षुं याना बिया विज्यात । उकिं पञ्चवर्गी भिक्षुपि ५-म्हं हे एहिभिक्खु श्रमणापि मुक्कं जूगु जुल ।

कृष्णपक्षं पञ्चमी सुनु ला पञ्चवर्गी ५-म्हसितं हे मुंके बिया धनसत्तलक्खजसुत्तं कना विज्यात । उगु सूत्रयात् न्यने दुगुया अन्तयं पञ्चवर्गी भिक्षुपि ५-म्हं हे अरहन्तं जुया विज्यात । अरहन्तं जुइ धुंका वसपोलपिनिगु सन्तती लोभं, दोषं, तृष्णां, मानं दृष्टिं आदि धर्मं त्यंपुत्थं मदयेकं निरोधं जुल । तृष्णायात् त्यंपुत्थं मदयेकं चीका छवये धुंगुलि इमिगु कारणं उत्पन्नं जुइगु हानं छको प्रति-सन्धिं च्चवेगु नं इमिगु निरितिं मदुगु जुल । भगवानं बुद्धया सन्मुत्तयं उत्तमाचरणयात् अन्त्यं ध्यं कं आचरणं याये धुंकूगु जुया भिक्षुपिसं याये माःगु कृत्ययात् याये धुंगु घाइगु जुयाच्चन । इपि उकथं ४-गु सत्यधर्मयात् स्वयं सीका क्लेशतयं पाखें मुक्कं जुइगु नं मुक्कलें हे विनाशं जुइ फइ मखुत्तं । इमिगु वर्तमानं जीवनं ला इपि आयुष्मान-पिनिगु निरितिं अन्तिमं जुया च्चंगु जीवनं हे सः । थुगु जीवनं लिमा उत्पन्नं जुइ सिनिगु जीवनं धका महुगु जुल । चिकं फुना वा, इत्ता फुना शान्तं जुया सिना धंगु चिकं मतःथे हे इपि आयुष्मानपि नं थुगु जन्मं च्च्युत्तं जुल कि अन्त्यं कथं निरोधं व शान्तं जुयाच्चनी । निरोधं व शान्तं नं जुया वने धुंकल । उकथं निरोधं व शान्तं जुया वंगुयात् हे परिनिर्वाणं जूगु धका धायेमाः ।

अन्त्येस आयुष्मानपिधे तृष्णायात् त्यंपुत्थं मदयेकं मदयेकं नाशं याना छवया सम्पूर्णं दुःखं निरोधं व शान्तं जुया च्चंगु

धात्थेंगु सुख सही सुख जुया च्वंगु निर्वाणयात् साक्षात्कार याये
 मास्ति वःपि कुलपुत्र कुलपुत्रीपिसं नं धर्मचक्र न्हापांगु उपदेशय
 निर्देशित याना वयना तःगु मार्गाङ्ग पद्धतियात् धात्थें हे लिना
 आचरण याये माःगु जुयाच्चन । मनुष्य लोकयागु कंफ्त तन्ताया
 दथुं पिहाँ वने फइ मखुनिगु जुया मार्गाङ्ग पद्धतियात् दिलोज्यान
 बिया अनुसरण यायेगु आचरण याये फइ मखुनिपि इमिसं नं थुगु
 धर्मचक्रय वया च्वंगु अर्थ अभिप्रायतयत् थःपिसं नं सीके खंके फयेक
 उद्योग यायेगु, मेपिन्त नं सीके खंके फयेक सहयोग व संरक्षण बिया
 थःपिसं फक्व मार्गाङ्ग धर्मतयत् भाविता यायेगु अम्यास व उद्योग
 द्वारा भगवान बुद्धया कर्तव्य पूर्वपि शिष्य शिष्यापि जुइ फयेमाः
 धका प्रार्थना यासे थुगु “न्हापांगु उपदेश” नां दुगु धर्मचक्र संक्षिप्त
 विवेचनायात् थनं तु इतिथी याना च्वनागु जुल ।

Dhamma.Digital

महाविज्जोदय

आयुष्मान सीलानन्दाभिवंस

म्यान्माः

वर्तमान— सन्फ्रान्सिस्को, अमेरिका

प्रकाशकीय

“सन्ति सुखावास” या मू उद्देश्य फूचा कथं बुद्धोपदेशया प्रचार प्रसारया निरिति कीगु थःगु देशय् अतिकं अभाव जुया च्वंगु सफूत छसिकथं पिथना प्रामाणिक बुद्धवचन ग्रन्थत प्रकाशय् हयेगु खः ।

थुगु ज्याय् विशेषतः ग्वाहाली जुया च्वंगु कथं म्यान्माः देया अतिकं ख्याति प्राप्तम्ह विश्वय् नां दना विज्याकम्ह “छट्ट-संगीतिपुच्छक अग्गमहापण्डित परमपूज्य महोपकारक महाशी सयादो महास्थविर पाखें व्याख्यात्मक व विश्लेषणात्मक ढंगं धर्मदेशना याना विज्यायेगु रूपय् प्रतिपादन जुया च्वंगु महान् धर्मचक्र सूत्रोपवेश स्मृतिप्रस्थान विषयना भावनायात कार्य क्षेत्रय् न्ह्यग्वाका यंके फइगु तरीकां वस्पोल तथागतं गुकथं निर्देशन विद्या विज्याना तःगु दु घइगुयात समेतं कुला उला गम्भीर रूपं ग्यसु दयेक कना विज्याना तःगु सफू जुयाच्वन । उकीयात मूल उपदेश लिसे फयां फक्व सत्तिक च्वना विषयभाव व अर्थ व्यञ्जनभाव मस्यंक भाय् हिलेगु कुतः याना कीगु थःगु मांभासं वस्पोल भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविरं कीगु न्ह्योने न्ह्यव्वया विज्यात । उकिं थ्व सफू थौं छिगु / छःपिनिगु ल्हाती थ्यना च्वंगु जुल ।

वस्पोल स्थविरं थ्व सफू थःगु विदेश धर्मदूत सेवक जुया ज्या याना विज्याना च्वंगु यात्राया अवस्थाय् देशं पिने च्वना नं थःगु मांदेयागु सेवा यायेगु कथं इलं ब्यूब्यूवले परिस्थिति भाय् ल्हाः ल्हाःवले ईयागु महत्वयात थुइका उकीयात सदुपयोग यायेगु कथं व थःगु देयात आध्यात्मिक व धार्मिक ग्यसुलाःगु उपहार बी फयेकेत धका थःगु ल्हाती दुगु अमूल्य रत्न समानगु सम्यक्सम्बुद्ध तथागतयागु बोधि प्राप्ति तुरन्त लिपा अले दकसिबे न्हापां थःमं

लुइकाःगु ज्ञानया घोषणा यासे धर्मया धाः थायेथें च्वंक हे देशना याना विज्याःगु “धम्मचक्कप्पवत्तनसुत्त” उपदेशया भाय् हिले ज्या याना विज्याना तःगु रूप्य् पिथना तःगु सफू जुयाच्चन ।

अनुभवया परिप्रेक्षं स्वयेगु खःसा थुजोगु सफू कीथें जाःगु घलमल पञ्चक्वाःया धर्मया संस्कारं भय् भय् बिया अबुं मस्यु व्वाजुं मसोका च्वंगु देशय् च्वंपि जनपिनिगु निति आलु धाःगु ला पालु धाःगु ला जुया च्वनीगु असम्भव मखु । थुकी पञ्चक्वाःया सवाः मखुसे सर्वरसयात त्याके फूगु शुद्धगु धर्मरसं बिलि बिलि जाया च्वंगु खँ धात्थेपि साक्षात्दर्शी प्रत्यक्षकर्तृ शुद्ध बुद्ध श्रावकपिसं ध्वाःथुइके फइगु जुयाच्चन । पत्याः मजूसा निरीक्षण परीक्षण अनुसन्धान व अन्वेषण याना यंकेफु । तर छुयाय्, भिक्षु सुदर्शन महास्थविरं थःगु दुदंगु भूमिकाय् खंका विज्याना तःगु विष्मयकारी भावनाया शब्द तरंगय् दुवाला अर्थावभास पिकायेगु क्षमता व दक्षता हीनपिं जनपिसं उगु छगू मात्र सवाः दुगु धर्मरसयात गबले थुइके फइगु जुइ ? दनं दँया परिश्रम अत्यावश्यक तिनि इमिगु निति; व खँ थुइकेत जक मखु खालि महसूस जक यायेत नं । अथेसां सूर्यया जःतकं मदुगु थासय् चिकं मतःया जः जक जूसां कयना बीगु छुं खंकेत अवश्यं तिवः जू वनीगु खः । अथे जुया न्ह्याबलें छुं मसीक ल्युंका बिया तयेगु उचित मखुगु जुया चिकं मतः जक च्याका जूसां छुं भति जः काये सःपिं जुइ ला धइगु आशं थुगु सफू पिथनेगु साहस याना च्वनागु खः । थुगु सफू ब्वना अभ्यास याना सूर्यया जः हे काये फुसा तु अहोभाग्य हे सम्के जुइ दइगु जुल ।

थुगु सफू पिथनेत माःगु अनुदान याना विज्याःपि अत्यन्त प्रबल व स्वच्छगु हृदय घाना बुद्ध-शासनयात चिरस्थायी बाना लोकोपकार यायेगु भावना ज्वना थःगु देशय् जक मखुसे बुद्ध जन्म-भूमि देश प्रदेशय् नं उत्तं ग्यंक जग स्वनेगु श्रद्धा दुपि मलेशियन परिवारपिं जुयाच्चन । वय्क अनिमित्त उपासक परोपकारय् न्ह्याबलें

लहाः व पलाः न्हावम्ह जुयाच्चन । परय्य सेवा हे थःभुः सेवा भाःपी
 फूम्ह वःःम्ह नं जुमाच्चन । विशेषतः बुद्ध-शासनया सेवा परमोत्तम
 सेवा भाःपीम्ह जुया शासनिक कार्यः क्षेत्रय् दुगु वय्क्या परिवारपिनि
 श्रद्धा अतुलनीय धाःसां अत्युक्ति जुइ मताः । छाय् धासा थुगु
 ग्वाहाली व अनुदानय् वय्कपिन्त व वय्कपिनि देयात छुं नं दइगु
 आशा कायेथाय् दुगु मखु; खालि नेपाःमि व नेपाः देयात बाहेक ।
 थःगु छप्ति स्वाथंया निति न्हागुं यायेत तयारगु थ्व युगय् छु
 वय्कपिनिगु चेतना थ्व दृष्टि अतुलनीय मजू ला ? उकिं वय्कपिन्त
 आपालं आपालं सुभाय् व आभार प्वंका च्चं च्वना ।

थुगु सफू प्रकाशनय् ह्येत्त मेमेकयं हःपाः व सहयोग ब्कूपि
 नं आपालं दुगु जुल । वस्पोल वय्कपिं सकलसितं दुनुगलं निसो
 साधुवाद देखाया च्वना ।

थुगु पुण्यं सकलसित परमोत्तम शान्तिपद प्राप्त जुइमाः !

सन्तिः सुद्धावास
 चाकुवट, कल ।

२०५२ आश्विन २०

धलः पौ

विषय

पौल्याः

भूमिका	१
धर्मचक्र उपदेशया निदान	१७
न्हापांगु उपदेश – संक्षिप्त विवेचना	३१
प्रकाशकीय	६०

न्हापांगु द्या

१-५९

उपदेश दबू	१
सूत्रया निदान	३
कना विज्याःगु दँ व ई	४
निदान स्वथी	६
बोधिसत्त्व व मनुष्य वैभव	७
हीन पर्येषण	७
उत्तम पर्येषण	८
बोधिसत्त्वया महाभिनिष्क्रमण	१०
आलार ऋषियाथाय् गमन	११
आलार ऋषियाथाय् शिष्यत्व ग्रहण	१२
सन्तोष व उत्साहप्रदगु भिगु बांलागु खँ	१३
थःमं नये मच्छाःगु वासः मेपिन्त नके मज्यू	१४
कथं हंगु विचाः	१४
संग्रह याये त्वःगुली संग्रह यायेगु गुरुया कर्तव्य	१५
उदक ऋषियाथाय् गमन	१६
उरुवेल वनय् दुष्करचर्या आचरण	१६
उप्रमा स्वंगू	१६

चित्तं चित्तयात क्वत्पलेगु दुष्कर चर्या	२१
श्वास प्रश्वास रोके याना अप्राणक ध्यान प्रवेश	२३
नसा मनसे दुष्कर चर्या	२४
मार देवपुत्रं ह्येका धाः वःगु	२६
सही विमर्शन ज्ञान उत्पत्ति	३०
बाल्यकालय् ध्यान लाभ पहः	३१
नसा त्वंसा हानं सेवन	३२
पञ्चवर्गीयपि लिचिला पिहां वंगु	३३
बुद्धत्वय् थ्यंक बिज्याःगु	३४
दुष्करचर्या आत्मकिल मथय् दुथ्याः	३८
न्हापांगु उपदेश वीया निति निरोक्षण	३९
न्हेन्हू चाँछि न्ह्यवः सी लाना मार्गफलं परिहानि	४१
छन्हू चाँछि न्ह्यवः सिना परिहानि	४२
न्हापांगु उपदेशया निति प्रस्थान	४३
उपक तीर्थंकर ध्वःदुगु	४४
द्वंगुयात क्वात्तुक ज्वनाः तयेगुलि सत्य प्रति आस्था मदु	४८
पञ्चवर्गीयपिनिगु थासय् आगमन	४९
उपदेश न्यने निति प्रेरणात्मक आमन्त्रण	५०
धर्मचक्र सूत्रोपदेश	५४
भाग वा अन्त निगू प्रव्रजितपिसं सेवन याये अयोग्य	५४

निगूगु द्या

६०-११४

उपदेश स्वापु	६०
भाग वा अन्त निगू श्रमणपिसं सेवन याये अयोग्य	६०
भाग वा अन्त निगू	६१
कामगुण अनुभव यायेगु हीन खः	६३
कामगुण अनुभव यायेगु ग्रामीण मनुतय्गु आचरण	६४
दृष्टधर्म निर्वाणवाद	६५

काश्चिद्गुण अनुभव यायेगु जनसाधारणपिनिगु बालि	६७
आर्य सत्पुरुषपिनिगु आचरण मखु	६७
धात्थेगु अर्थ व हित लिसे नं सम्बन्धित मजू	६८
गृहस्थीपिसं ला सेवन याये योग्य ला ?	७०
सुखल्लिकानुयोग ४-थी	७१
शरीरयात कष्ट वीगु आचरण	७२
शरीरयात कष्ट वीगु आचरण पद्धति	७३
निगण्ठ ग्रन्थया धापू	७५
मात्र दुःखया निरति जक	७६
अनर्थ लिसे जक स्वा	७७
मिथ्या कथं अत्तकिलमथ ग्रहण पद्धति	७९
सुख दुःख भाविता याये मज्जू धका तकं दृष्टि द्वं नि	८२
छम्ह आचार्यया धारणा	८२
मध्यम प्रतिपदा दथु लं आचरण व प्रतिफल	८६
अन्त निगुलि लिचिला आचरण यायेगु पद्धति	९२
नसा द्वनिबले पचे जुइगु वासः नयेथे	९३
प्रज्ञा मिखा व ज्ञान उत्पन्न जुइके कःगु पहः	९४
प्रज्ञामिखा व प्रज्ञाज्ञान तनंतं लुया वइगु पहः	९५
लिपः लिपायागु ज्ञान विशेष पहः	९८
अर्थकथा वर्णन पहः	९९
स्वरूपभेद यायेगु पहः न्वये वयेका भावित्ता यात धाःसा	
यःथासं शुरु याना भाविता याये फु	१०१
क्लेशयात शमन जुइकु	१०२
मिथ्याचरणयात सम्यगाचरण भाःपिवं शीलव्रत पशामार्क	
दृष्टि जू	१०४
तदंग रूपं शमन जुइकीगु	१०५
विशेष ज्ञानं स्यूगु पहः	१०६
प्रतिवेद्य याना स्यूगु पहः	१०८

निर्वाण साक्षात्करण पहः	१०६
दथु लँ आचरणया स्वरूप	१११
आर्य मार्गाङ्ग च्यागू	११३

स्वंगूगु द्या

११५-१६१

उपदेश स्वापु	११५
पवारणा विषय	११५
विस्तृतं मार्गाङ्ग च्यागू	११७
सम्मावाचा मार्गाङ्ग	११६
सम्माकम्मन्त मार्गाङ्ग	१२०
सम्माआजीव मार्गाङ्ग	१२२
सम्मावायाम मार्गाङ्ग	१२४
सम्मासति मार्गाङ्ग	१२६
मार्गाङ्ग च्यागू विस्तृत रूपं कना विज्याः विमज्याः विवेचना	१३०
विपश्यना स्मृति उत्पन्न जुइके यःसा	१३२
विपश्यना क्षणिक समाधि स्पष्टीकरण	१३३
उत्पत्ति क्षणया नामरूपयात भाविता याःसा तिनि धात्थेंगु	
प्रज्ञाज्ञान उत्पत्ति	१३५
स्मृतिप्रस्थान मदयेकं प्रज्ञा उत्पन्न मजू	१३६
सम्मासमाधि मार्गाङ्ग	१३८
ध्यान लाभ मजुइकं विपश्यना भाविता याये मज्यू हँ	१३६
सम्मादिट्ठि मार्गाङ्ग	१४२
कम्मस्सकता सम्मादिट्ठि	१४४
वृद्धि जुइके माःगु मार्गाङ्ग स्वतं	१४८
ध्यानलाभि विपश्यना भाविता पहः	१५१
प्रकीर्णक संस्कार भाविता पहः	१५३
विपश्यना मार्गाङ्ग न्हापां उत्पन्न जुइगु पहः	१५६
विपश्यना समाधि मार्गाङ्गत उत्पत्ति पहः	१५६

विपश्यना प्रज्ञा मार्गाङ्ग उत्पत्ति पहः	१५७
सम्यक्संकल्प मार्गाङ्ग	१५८

प्यंगु द्या

१६२-२०९

उपदेश स्वापु	१६२
दुःख-सत्य	१६२
पालि व्यवस्थापन टिप्पणी	१६३
दुःखसत्य स्वरूप प्रदर्शक सही पालि	१६६
आर्य सत्य प्यंगु	१६७
दुःख सत्य स्मरणिकात	१६९
(१) न्हूगु जन्म जुइगु दुःख=जाति दुक्ख	१६९
दुःख ७-ताः	१७१
(१) दुक्खदुक्ख	१७१
(२) विपरिणामदुक्ख	१७१
(३) संखारदुक्ख	१७१
(४) पटिच्छन्नदुक्ख	१७१
(५) अपटिच्छन्नदुक्ख	१७१
(६) परियायदुक्ख	१७१
(७) निप्परियायदुक्ख	१७१
माँया गर्भय् दुने दुःख	१७५
जन्म अवस्थाया दुःख	१७७
जन्मकाँछि दुःख	१७७
(२) जरा दुक्ख=बुढा बुढी जुइगु दुःख	१७८
(३) मरण दुक्ख=सीगु दुःख	१७९
(४) सोक दुक्ख=शोक सन्ताप दुःख	१८१
(५) परिदेव दुक्ख=विलापदुःख	१८२
(६) दुक्ख धयागु शारीरिक दुःख	१८२
(७) दोमनस्स धयागु मानसिक दुःख	१८३

(८) उपायास दुःख = तीव्र डाह जुइगु दुःख	१८४
(९) अप्रिय स्थिति लिसे स्वाना च्वंगु दुःख	१८५
(१०) यःगु, यःपि लिसे बाया च्वने माःगु दुःख	१८६
(११) इच्छा यानागु पुरे मजुइगु दुःख	१८७
(१२) उपादानस्कन्ध न्यागू दुःख	१८७
खनिगु क्षणय् उपादानस्कन्ध न्यागू	१८८
विपश्यना भाविता निश्चित विधि	१९१
ताइगु क्षणय् उपादानस्कन्ध न्यागू	१९१
नं तुनेगु क्षणय् उपादानस्कन्ध न्यागू	१९२
नया सिया च्वनीगु क्षणय् उपादानस्कन्ध न्यागू	१९३
थिया स्यूगु क्षणय् उपादानस्कन्ध न्यागू	१९४
बिचाः याना स्यूगु क्षणय् उपादानस्कन्ध न्यागू	१९७
उपादानस्कन्धत दया दुःख सीमाः	२०३
उपादान व उपादानस्कन्ध	२०४

न्यागूगु द्या

२१०-२६८

उपदेश स्वापु	२१०
समुदयसत्य	२११
चम्पेप्य नागराज कथावस्तु	२१४
उपरि महारानी कथावस्तु	२१५
हाकनं न्हूगु जन्म उत्पत्ति पहः	२२३
ब्रह्मा जुया ज्वारररां म्यातना गालय् बुद्रुबुद्रु	२२७
श्रमण देवपुत्र कथावस्तु	२३४
कलाः यया सर्प खिचा द्रहँ जूवं	२४६
धर्मकथिक महास्थविर सयादो छम्ह	२४९
प्योतका दांथा निंति म्ये जू वं ला ?	२५१
डञ्चया जाकि कूछि	२५२
साखय् जुइगु द्रहँ जुइगु ग्यानापुसे	२५५

द्वहं खिचा जुइ धुंका तिनि हानं भनू षू	२५६
तःधिकम्ह च्वम्हुलु ब्याँचा तकं जुइ नं धाइ	२५७
कामतृष्णा	२५८
भवतृष्णा	२६०
विभवतृष्णा	२६२

खुगूँ घा

२६१-३०५

उपदेश स्वापु	२६६
निरोध सत्य	२७०
मार्गा सत्य	२७८
सम्यग्दृष्टि मार्गाङ्ग वर्णन	२७९
चतुःसत्य कर्मस्थान	२८०
आवश्यक श्रुतमय ज्ञान	२८३
पूर्वभाग मार्गं धयागु विपश्यना मार्गाङ्गयात वृद्धि जुइकेगु पहः	२८८
नामरूप विभाजन पहः बुद्धोपदेश उपमा	२८९
विपश्यना भाविता क्षण्यु विरति कृत्य सिद्धि पहः	२९७
विपश्यना ज्ञानद्वारा प्यंगू सत्यया ज्ञान	२९९
आर्यमार्गं ज्ञानं प्यंगू सत्ययात छकोलनं सीके खकेगु	३०१
विपश्यना नं निरोधगामिनी प्रतिपदाय दुध्याः	३०३

न्हेगूँ घा

३०६-३४९

उपदेश स्वापु	३०६
दुःखसत्यय् सत्यज्ञान	३०६
दुःखसत्यय् कृत्यज्ञान	३१४
दुःखसत्यय् कृतज्ञान	३१८
समुदयसत्यय् सत्यज्ञान	३२३
समुदयसत्यय् कृत्यज्ञान	३२८

अनुशय क्लेश दु धइगु प्रकट जू	३३१
समुदयसत्यय् कृतज्ञान	३३३
निरोधसत्यय् सत्यज्ञान	३३५
निरोधसत्यय् कृत्यज्ञान	३३६
निरोधसत्यय् कृतज्ञान	३३८
मार्गसत्यय् सत्यज्ञान	३३८
मार्गसत्यय् कृत्यज्ञान	३४१
मार्गसत्यय् कृतज्ञान	३४५
आर्य मार्ग क्षणय् प्यंगू सत्ययात छगू पाखें स्यूगु पहः	३४७

च्यागूगु द्या (काण्ड)

३५०-३९८

उपदेश स्वापु	३५०
बुद्ध धका स्वीकार याना विमज्याःनिगु पहः	३५०
बुद्धभाव स्वीकार याना बिज्याःगु	३५४
निगमन वचन	३५६
विचाः यायेथाय् दु	३५८
धर्म श्रोतागणपिन्त विशिष्ट धर्म लाभ जुइ फूगु पहः	३५९
संगायन रेकडं	३६३
उपदेश न्यं न्यं आयुष्मान कोण्डञ्जयात विशिष्ट धर्म लाभ	३६४
मार्ग ज्ञानय् घू मलत्त निरोध	३६६
विपश्यनां फक्व हटे याये धुंका तिति मार्ग ज्ञानं हटे याइ	३६८
विपश्यना ज्ञान हे मार्ग ज्ञान जुया वःगु खः	३६८
मार्ग फलया आरम्मण निर्वाणय् नाम रूप दक्वं निरोध	३७०
उपदेशित धर्म चित्त बुक्के जुइवं जक मार्ग ज्ञान लुया वइगु	
मखु खनि सा	३७२
देव ब्रह्मापिनिगु साधु अनुमोदन	३७३
तेन लयेन पटिसं. - अर्थकथाय् मडु	३७५
भूकम्प व तेज प्रकाश उत्पत्ति	३७६

तथागतं उदान व्यक्त याना विज्याःगु	३७७
आयुष्मान अञ्जासि कोण्डञ्जं उपसम्पन्नभाव प्रार्थना याःगु	३७८
वंश परम्परागत धर्म त्याग याये अःपु मजू	३७८
दिट्ठधम्म आदि गुणात्मक पदं सम्पन्नगु स्थिति	३७९
चित्त गृहपति व नाटपुत्त	३८३
तःसकं प्रसन्न तायेके बहः	३८४
एहि भिक्खु उपसम्पन्न जूगु	३८६
न्हापांगु उपदेश न्यने दया विशेष धर्म लाभ जूपिं	३८६
अभ्यास व उद्योग याये धुंका तिनि विशेष धर्म लाभ	३८७
शासनया शुरु शुरुइ कथंहंक अभ्यास व उद्योग याःगु पहः	
लिसें संरक्षण याना विज्याःगु पहः	३८८
न्यना मात्रं मज्जू उद्योग व अभ्यास याःसा तिनि	३९३
आयुष्मान वप्प आदिपिसं उद्योग व अभ्यास याःगु पहः	३९५
भगवान बुद्ध सहित अरहन्तपिं खुम्ह	३९७
महानिगमन उपदेश इतिश्री प्रार्थना	३९७

धर्मचक्र सूत्र पालि

३९९-४०७

महान धर्मचक्र सूत्रोपदेश

(न्हापांगु द्या)

(ब. सं. १३२४ दँ भाद्रकृष्ण आमार्ई खुनु शुरु याना कंगु जुल ।)

नमो तस्स भगवतो श्ररहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

उपदेश दबू

थौं ब. सं १३२४-दँ भाद्र आमार्ईया दि खः । थनि निसें तथागतं दकसिबे न्हापां उपदेश याना बिज्याःगु धम्मचवकप्पवत्तन सुत्त नां दुगु धर्मचक्र सूत्रोपदेश कने ।

थव उपदेश ला थुगु बुद्ध-शासनय् दकसिबे न्हापां उपदेश याना बिज्याःगु उपदेश जुया दकसिबे पुलांगु दकसिबे सरलगु उपदेश हे खः । बुद्ध-शासनानुयायी जुयाच्चंपि संयुक्त वर्मा (म्यान्माः) या मनूतय् पुचलय् ला थुगु धर्मचक्र सूत्रोपदेश न्यने मनंपि द हे मदु ला धयार्थे च्वंक हे अभाव जुया च्वनी । थुगु सूत्रयात कण्ठस्थ याना न्वये वयेका धारण याना तःपि व्यक्तिपि नं आपालं दु । धर्मचक्र ब्रत समिति नामं समिति गठन याना ब्वना स्वाध्याय याना च्वनीगु नं शहर पतिकं त्वाः त्वाः पतिकं धयार्थे दया च्वने यः । तथागतं दकसिबे न्हापां उपदेश याना तथा बिज्याःगु उपदेश धका बुद्ध-शासनानुयायी व्यक्तिपिसं अतिकं सन्मान व गौरव तथा च्वंगु उपदेश

नं जुया च्वन । थुगु सूत्र पालियात निश्रय (शब्दार्थ) विधि कथं वा मेमेगु विधि कथं बर्मेली भाषाय् भाय् हिला वर्णन याना क्यना तःगु सफू-सिफूत नं यक्व यक्व हे दु । तर मार्ग, फलय् थ्यनी कथं भावना कार्य धात्थे याये मास्ति वःपि मनुतय् निति थुगु सूत्र गुकथं विधि ग्रहण याना गुकथं उद्योग व अभ्यास याये माली धका वक्ववजीक सुनिश्चित रूपं क्यना तःगु धर्म-सफू धयागु ला द हे मदु ला धाःसां ज्यू ।

जि थःमं स्वयं ला थुगु सूत्रयात प्रत्यक्ष भावना कार्य उद्योग व अभ्यास यायेगु पहः समेतं दुध्याका गोको गोको मछि कना वये नं । थुगु (रंगून) सासना यैतायात कर्मस्थान स्थलया रूप्य् न्हापां उद्घाटन यानाबले नं थुगु धर्मचक्र सूच कना उद्घाटन याना वया । लिपा नं थुगु यैताय् थुगु धर्मचक्र सूत्रोपदेश हानं दोहरे याना कना वये नं । मेमेगु शहर, गां, त्वाः त्वाल्य् कर्मस्थान स्थल उद्घाटन याक्व पतिकं थुगु धर्मचक्र सूत्रोपदेशयात हे कना उद्घाटन याना वया । तको तको मछि हे जुइ धुकल । अथे नं उगु विस्तृत रूपं कना तयागु उपदेशतय्त ला सफूया रूप्य् पिथने मनं, प्रचार प्रसार याये मनं नि । रेडियो स्टेशनं प्रसार याना कना तयागु संक्षिप्त धर्मचक्र सूत्र मात्र जक सफूया रूप्य् पिथना प्रसार याये नन तिति । उकिं कार्य-पद्धति दुगु धर्मचक्र उपदेश माला जुया बिज्याना च्वंम्ह महास्थविर सयादो छम्हसित उगु संक्षिप्त सफू जक निर्देशित याना छ्वया ।

उम्ह सयादो नं धर्मचक्र सूत्र सफू यक्वं यक्व स्वये नं; तर भावना कार्य लिसे सम्बन्ध तया क्यना तःगु सफू स्वये मनं हँ । साहित्यिक ग्रन्थया रूप्य् च्वया तःगु जक स्वये दया वस्पोलया मन सन्तोष मजुया च्वन हँ । उकिं जि उगु संक्षिप्तं प्रसारण जूगु धर्म सफू हे, स्वया नि बिज्याहुँ धका निर्देशन बिया छ्वये माल । उम्ह सयादो नं जि कना तयागु उगु रेडियो प्रसारित संक्षिप्त उपदेश

स्वये दया तिति धर्मचक्र सूत्र व भावना कार्ययात सम्बन्ध तथा चित्त बुद्धे जुडका बिज्यात धाइ ।

थूगु धर्मचक्र सूत्रोपदेश सूत्र, विनय व अभिधर्म धका स्वंगु पिटक दुगुलि सूत्र पिटकयागु खः । दीघ-निकाय, मज्झिम-निकाय, संयुत्त-निकाय, अंगुत्तर-निकाय, खुद्दक-निकाय धयागु निकाय न्यागु मध्यय् संयुत्त-निकाययागु खः । उगु निकायय् नं सगाथावग्ग संयुत्त, निदानवग्ग संयुत्त, खन्धवग्ग संयुत्त, सलायतनवग्ग संयुत्त, महावग्ग संयुत्त धका न्याथी दुगुलि महावग्ग संयुत्तयागु खः । उगु महावग्ग संयुत्तय् नं मग्ग संयुत्त, बोज्जङ्ग संयुत्त, सतिपट्टान संयुत्त आदि धका १२-गु दुगुलि दकसिबे क्वय्यागु सच्च संयुत्तयागु खः । उगु सच्च संयुत्तय् दुतियवग्ग पठम सुत्त-या रूप्य् संगायन आरूढ याना तःगु खः । छट्ठ संगायन मुद्रित सफू कथं ला संयुत्त पालि ततिय भाग, पौल्याः ३६८-३७१-ली दु । उकी निदानयात थुकथं कयना तःगु दु ।

सूत्रया निदान

एवं मे सुतं; एकं समयं भगवा बाराणसीयं विहरति इसिपतने भिगदाये । तत्र खो भगवा पञ्चवग्गिये भिक्खू आमन्तेसि ।

व तथागत परिनिर्वाण जुया विज्याये धुंका लिपा ३-ला फुना ४-ला कयंवले दकसिबे न्हापां शुरु याना संगायन आरूढ याःगु इलय् आयुष्मान आनन्दं लिसः विया विज्याःगु पहःयात कयना च्वंगु निदान खँ खः । उगु इलय् आयुष्मान महाकाश्यप महास्थविरं-

धम्मचक्कप्पवत्तनसुत्तं खो आबुसो आनन्द, कत्थ केन केसं कथं भासितं- आबुसो आनन्द, धम्मचक्कप्पवत्तन धयागु धर्मचक्र सूत्रोपदेशयात गुगु थासय् गृम्ह व्यक्ति सुयात गुकथं कना बिज्यात लय्-धका थये न्यना बिज्याःवले आयुष्मान आनन्द स्थविरं-

(भन्ते=आयुष्मान महाकाश्यप); मे=जि आनन्दं; एवं=थथे; सुतं=न्यना तये नं । एकं समयं=छगू इलय्; भगवा= तथागत भगवान्; बाराणसियं=बाराणसी शहरय्; इसिपतने= प्रत्येक बुद्धपि व तथागत सम्यक्सम्बुद्धपिनि कुहाँ बिज्याइगु थाय् जुया इसिपतन (ऋषिपतन) नां दुगु; मगदाये=जंगली जीवजन्तु-तय्त अभय बिया तःगु मृगदावन जंगलय्; विहरति=विहार याना बिज्याना च्वन । तत्र=उकथं बिज्याना च्वंगु अवस्थाय्; भगवा= तथागत भगवान्; पञ्चवग्गिये भिक्खू=न्याम्ह पुचः जुया पञ्चवर्गीय नां दुपि भिक्षुपिन्त; आमन्तेसि=((द्वेमे भिक्खवे अन्ता पब्बजितेन न सेवितब्बा-आदि खँ) व्यक्त याना उपदेश बिया बिज्यात- आदि धका लिसः बिया बिज्यात ।

कना बिज्या:गु दँ व ई

उगु निदानय् धर्मचक्र सूत्र उपदेश जूगु ईयात छगू इलय् धका सामान्य कथं जक क्यना तल । मेमेगु सूत्रय् नं उपदेश जूगु ईयात (एकं समयं) छगू इलय् धका मुक्कं सामान्य कथं जक क्यना तल । प्रत्येक सूत्रय् गुगु दँय् गुगु महिनाय् गुगु दिनय् उपदेश बिया बिज्यात धका निश्चित रूपं ठोके याना क्यना तल धाःसा तःसकं ज्यूगु खः । तर उकथं ठोके याना उल्लेख याना तल धाःसा कण्ठस्थ याना न्वये वयेका तयेबले लुमंका तयेत तःसकं थाकुइ । उकि क्वक्वजीक ठोके याना मक्यंसे छगू इलय् धका जक क्यना तःगु खः । अथे जुया गुगु सूत्रयात गुगु दँय् गुगु महिनाय् गुगु दिनय् कना बिज्यात धका क्वक्वजीक सीकेत धायेत ला अःपु मजू । अथे नं थुगु धर्मचक्र सूत्रोपदेश ला दकसिबे न्हापां उपदेश जूगु उपदेश जुया च्वंगु कारण छगू; मेमेगु सूत्रत व विनय-पिटक आदिलय् क्यना कना तःगु खँपुत दुगु कारणं याना छगू; उपदेश जूगु ईयात किते याना क्वक्वजीक सीके दु । महासम्बत् १०३-दँ

बैशाख पुन्हीया बहनी (राजकुमार सिद्धार्थ गौतम सम्यक्सम्बुद्ध तथागतत्वय् थ्यंक बिज्यात । अनं लिपा आषाढ पुन्ही खूनु सन्ध्या इलय् प्रथम यामय् (वस्पोलं) थुगु धर्मचक्र सूत्रोपदेश उपदेश याना बिज्यात । आःयागु ब सं. १३२४-दँ हानं लिखतं ल्याःचाः याना स्वल धाःसा तथागत परिनिर्वाण जुया बिज्याये धुंका लिपा दँ ल्याख २५०६-दँ दये धुंकल । परिनिर्वाण जुया मबिज्यानि न्हवःयागु ४५-दँ जम्मा याना विल धाःसा २५५१-दँ दत । उर्कि वने धुंकूगु २५५१-दँया आषाढ पुन्ही सन्ध्या ई प्रथम यामय् उपदेश बिया बिज्यात धका सुनिश्चित रूपं लुमंका तयेमाः । ध्व नं एशियावासीपिनिगु धारणा कथं खः । पश्चिमी विद्वानपिनिगु धारणा व दृष्टि कथं ला ६०-दँ पाः याना कायेमाली तिनि । उर्कि इमिगु धारणा अनुसार ला वने धुंकूगु २४६१-दँया इलय् उपदेश बिया बिज्यात धका धाये माली ।

अथे नं एशियाय् कना बिज्याःगु उपदेश जूगुलि एशिया-वासीपिनिगु धारणा व दृष्टि कथं हे वने धुंकूगु २५५१-दँया इलय् उपदेश बिया बिज्यात धका धाये माली । अले हानं भिगदाय-जंगली जीव जन्तुतय्त अभय बिया तःगु मृगदावन जंगलय् वा वनय् धयागु नं उगु युगय् ला जीव जन्तुत मृगत दया च्वंगु धात्थेंगु जंगल वा वन क्षेत्र हे जुया च्वनी ; थौं कन्हे ला उगु क्षेत्र जंगलया सिमा सामा नं मदये धुंकल ; खुल्लमखुल्लागु मैदान जुया च्वने धुंकल । जःखः छ्वाख्यरं बुँया फाँटत व मनूत च्वनीगु थाय्त जुया च्वने धुंकल । न्हापा न्हापा ला आर्यं प्रत्येक बुद्धपि गन्धमादन पर्वतं ऋद्धि आकाश मार्गं बिज्याना उगु मनूतय्गु आवहवां रहितगु वन प्रदेशय् कुहाँ बिज्याइगु खः । न्हापा न्हापायापि सम्यक्सम्बुद्धपि नं न्हापांगु उपदेश कना बिज्यायेत बिज्याइगु इलय् आकाशं उगु थासय् हे कुहाँ बिज्याइगु जुया च्वन । उर्कि इतिपत्तन (ऋषिपत्तन) धाःगु खः ।

थुगु सूत्रय् दुगु निदानया धापू कथं तथागत सम्यक्सम्बुद्ध
 बाराणसी जिल्लाया मृगदावन प्रदेशय् विहार याना बिज्याना
 च्चंबले पञ्चवर्गीय भिक्षुपिन्त थुगु धर्मचक्र सूत्रोपदेश उपदेश बिद्या
 बिज्यात धका थुलि जक स्पष्टं सीके दु । तर थुलि ला पूमर्वनि ।
 उकिं मेमेगु सूत्रय् क्यना तःगु विषय वस्तुतय् सभतं उल्लेख याना
 क्यना थूगु सूत्रया निदानयात विस्तृत याना कनेगु आवश्यक जू ।
 उकिं उचित कथं विस्तार याना कने माली ।

निदान स्वथी

निदान धयागु सूत्रोपदेशयात कनेगुया प्राथमिक विषय वस्तु
 हे खः । उगु निदान दूरेनिदान, अविदूरे निदान, सन्तिके निदान—
 धका स्वथी दु । सूत्र देशना कनेगुलि तापाःगु विषयवस्तुयात
 दूरेनिदान धाइ । व ला दीपंकर तथागतया सन्मुख्य नियत ब्याकरण
 (सुनिश्चित भविष्यद्वाणी) ग्रहण याना बिज्याःसैं निसैं तुषित
 देवलोक थ्यंका स्वेतकेतु देवराजया स्थिति तक बोधिसत्त्वयागु
 पारमी पूर्ण याना बिज्याःगु पहः सम्बन्धी विषयवस्तुत हे खः ।
 उगु दूरेनिदानयात ला थ्वथासिबे अप्वः धाये माःगु मदु । धायेगु ई
 नं मदु । अविदूरे निदान धयागु ला सूत्रोपदेश कनेगुया तापाः नं
 मजू सःति नं मजूगु विषयवस्तुत खः । व ला तुषित देवलोकं
 बोधिमण्डप तकयागु विषयवस्तुत हे खः । उगु विषयवस्तुया
 सम्बन्धय् ला धाये त्वःगु दक्क धाये माली । सन्तिके निदान धयागु
 ला उगु धर्मचक्र उपदेश कने त्ययेकायागु विषयवस्तुत हे खः । व ला
 नकतिनि कना वयागु एवं मे सुतं आदि निदान खँपु अनुसार हे
 जुल । इपि स्वता निदानत मध्यय् आः अविदूरे निदानय् दुध्याःगु
 धाये त्वःगु दक्क उल्लेख याना कने माली । इपि विषयवस्तुत छुकी
 दु लय् धाःसा अंगुत्तर तिकनिपात सुखुमाल सुत्त; मूलपण्णासपालि
 पासरासि नां दुगु अरियपरियेसन सुत्त; महासच्चकसुत्त; मज्झिम-

पण्णासपालि बोधिराजकुमार सुत्त; संगारव सुत्त; सुत्तनिपात पब्बज्जा सुत्त; पधान सुत्त आदि आपालं सुत्तयं दु । उगु उगु सूत्रं गुलिं गुलिं ग्रहणं याना कने माली ।

बोधिसत्त्व व मनुष्य वैभव

बोधिसत्त्व तुषित देवलोकं च्युत जुया कपिलवस्तुया जुजु शुद्धोदनया महारानी जुया च्वंम्ह महामाया देवीयागु कोख्य् प्रतिसन्धि च्वना बिज्यात । महासम्बत् (६८-) दँ बैशाख पुन्हीया शुक्रवार खनु लुम्बिनी नां दुगु शालोद्यानय् जन्म जुया बिज्यात । सिद्धत्थ (सिद्धार्थ) धका नां छुना विल । उम्ह सिद्धार्थ राजकुमार (१६-दँ) या उमेरय् थ्यंबले देवदह नरेश जुजु सुप्रबुद्धया म्हाय् यशोधरा देवी नापं इहिपा याना बिया प्यीद्वः राजकुमारी परिषद्पि लिसे विशालगु राज वैभव अनुभव याना बिज्यात ।

उकथं कामगुण आरम्भण द्वारा न्ह्याइपुका च्वंबले छन्हु उद्यानय् परिषद्पि लिसे न्ह्याइपुकेया निति पिहाँ बिज्यात । अबले लँय् दथुइ वृद्धयात खना संवेग उत्पन्न जुया वया उगु थासं हे लिहाँ बिज्यात । लिपा छको पिहाँ बिज्याबले नं रोगीयात खन । लिपा छको मृतकयात खन । अथे खंबले नं संवेग उत्पन्न जुया वया उगु थासं हे लिहाँ बिज्यात । संवेग उत्पन्न जूगु पहः अरियपरियेसन सुत्तय् क्यना तःगु दु—

होन पर्येषण

थः स्वयं वृद्ध स्वभाव दुम्ह जुया वृद्ध जुइगु स्वभाव दया च्वंगुयात माला घयेसुया च्वनेगु योग्य मजू । वृद्ध जुइ यःगु छू छू लय् धाःसा कलाः, काय्, म्हाय्, दास-दासी; च्वले, दुगु, फँ, खा, फा, सल, किसि, म्ये, सा-द्वहँ, लुँ, वहः आदि सजीव निर्जीव

कामगुणत हे खः । थः स्वयं वृद्ध जुइ यःगु स्वभाव दुम्ह जुया उगु वृद्ध जुइ यःगु कामगुणतयत् चिचि पापा याना माला घयेसुया च्वनेगु उचित मजू धका विचाः लुल ।

अथे हे थः स्वयं रोगी जुइ यःगु मरण जुइ यःगु स्वभाव दया रोगी जुइ यःगु मरण जुइ यःगु कामगुणतयत् माला घयेसुया च्वनेगु उचित मजू धका नं विचाः लुल । उकथं माले अयोग्यगुयात माला जुया च्वनेगुयात (अनरियपरियेसना = अनार्य पर्येषण) हीनगु मालेगु धाइ ।

उत्तम पर्येषण

थः स्वयं वृद्ध, रोगी, मरण जुइ यःगु स्वभाव दुगुलि वृद्ध, रोगी, मरण जुइ यःगु धर्मयात मालेगु ला (अरियपरियेसना = आर्य पर्येषण) उत्तमगु मालेगु खः ।

बोधिसत्त्वं न्हापां हीनगु पर्येषण द्वारा पर्येषण याना जुया च्वंगु विषययात उगु सूत्रय्—

भिक्षवे = भिक्षुपि; अहम्पि = जि नं; पुब्बेव सम्बोधा = प्यंगु सत्ययात मस्युनिबले न्हापा हे; अनभिसम्बुद्धो = प्यंगु सत्ययात मस्युनिम्ह; वा = बुद्ध मज्जुनिम्ह; बोधिसत्त्वो समानो = बोधिसत्त्व त्तिनि जुया च्वनाबले; अत्तना जातिधम्मो समानो = थः स्वयं न्हूगु जन्म जुइगु स्वभाव दुम्ह जुया; जातिधम्मं येव परियेसामि = उत्पन्न जुइगु स्वभाव दुगुयात जक माला घयेसुया च्वना । अत्तना जराधम्मो समानो = थः स्वयं जरा स्वभाव दुम्ह जुया; जराधम्मं येव परियेसामि = जरा स्वभाव दुगुयात जक माला घयेसुया च्वना आदि धका क्यना तल ।

व यशोधरा देवी प्रमुख राजकुमारी परिवारपि लिसे न्हाइपुका च्वंगु पहःयात क्वथुना क्यंगु हे खः । उकथं क्यने धुंका जन्म (उत्पन्न जुइगु) वृद्ध जुइगु, रोगी जुइगु, मरण जुइगु आदि

रहित जुया च्वंगु निर्वाण शान्त धातु स्वभावयात माले त्यल धका विचाः लूगु पहःयात नं थुकथं उल्लेख याना वयना तल ।

अत्तना जातिधम्मो समानो = थः स्वयं उत्पन्न जुइगु स्वभाव दुगु कारणं याना; **जातिधम्मे आदिनवं विदित्वा** = उत्पन्न जुइगु स्वभावय् दोषयात खंका; **अजातं अनुत्तरं योगक्खेमं निब्बानं** = उत्पत्ति मदुगु योग क्षय जुया च्वंगु ज्वः मदुगु उत्तमगु शान्तधातु निर्वाणयात; **परियेसेय्यं** = माले दत धाःसा; **यंनून** = गुलि ज्यू; **अत्तना जराधम्मो समानो** = थः स्वयं वृद्ध जुइगु स्वभाव दुगु कारणं याना; **जराधम्मे आदिनवं विदित्वा** = वृद्ध जुइगु स्वभावय् दोषयात खंका; **अजरं अनुत्तरं योगक्खेमं निब्बानं** = वृद्ध (जीर्णं) जुइगु मदुगु योगक्षय जुया च्वंगु ज्वः मदु उत्तमगु शान्तधातु निर्वाणयात; **परियेसेय्यं** = माले दत धाःसा; **यंनून** = गुलि ज्यू !

थुकथं थुगु विधि जीर्ण जुइगु, रोगी जुइगु मरण जुइगु मदुगु शान्तधातु निर्वाणयात माले निति विचाः याना बिज्यात । व अति बांलाःगु उत्तमगु विचाः हे खः । बांलाना उत्तमगु स्थिति-यात स्पष्ट व छर्लङ्ग जुइकथं भति हानं विचाः याये नु ।

थः जीर्ण जुया शक्तिहीन जुइ धुकल धाये नु; उजोम्ह मनुखं जीर्ण जुया शक्तिहीन जुया च्वं पि मिसा, मिजं, वृद्ध वृद्धा छम्ह छम्हसित नापं च्वनेत व्वना सःता हल धाःसा उचित जुइ ला ? आः वृद्ध वृद्धा मज्जिसां गुलिचा मदुवं वृद्ध वृद्धा जुइतिनिम्ह छम्हसित पासा माला हल धाःसा उचित जुइ ला ? जुइ मखु । उकीसनं रोगी जुया तःसकं दुःख जुइका च्वंम्हसिनं रोगी जुया तःतःसकं दुःखवेदनां सास्ति नया च्वने माःम्हसित पासा माला हल धाःसा कं हे अनुचित जुइगु जुल । आः निरोगी जुया च्वंसां छं समयया दुने रोगं सास्ति जुइका तःतःसकं दु ख सिया च्वनीम्हसित माला हल धाःसा व नं अनुचित जुल । गुलिसिनं ला जीवनकाछि नाप नापं न्हाइपुसे च्वंक च्वने दइ भाःपाः इहिपा याइगु जुया

च्वन । तर भाग्य मदया कारण मिले मजुइबले छम्ह मखू छम्ह गुलिचा मदुवं रोगी जुइका उम्ह रोगीयात सेवा याना दुःख जुइका च्वनेमाः । गुलि गुलिसिया विवाहया पासा जुया च्वम्ह छुं ई लिपा हे मरण जुया वना शोक ग्रस्त जुइका तःतःसकं दुःख जुइका च्वनेमाः । उकथं मखुसा नं अन्तिमय् छन्हु निम्हं जीर्ण, रोगी, मरण स्थिती थ्यना दुःख जुइका च्वने मालीतिनिपि हे जुल । उकि जीर्ण जुइ यःगु, रोगी जुइ यःगु, मरण जुइ यःगु कामगुणतयत् माला जुया च्वनेगु ला अनुचितगु व बांमलाःगु हे जक जुल । जीर्ण, रोग, मरण जुइ मखुगु धर्मयात मालेगु हे जक भि जू, बांला जू । उकथं मालेगु दकसिबे उत्तम जू । आः थुगु सासना यैताय् भावना धर्म उद्योग व अभ्यास यानाच्च्वं पि श्रमण गृहस्थ योगीपिसं उगु दकसिबे उत्तमगु मालेगु द्वारा माला जुया च्वंगु हे खः । तःसकं लय्तायेथाय् दु ।

बोधिसत्त्वया महाभिनिष्क्रमण

बोधिसत्त्वं प्यकोखुसी उद्यानय् पिहाँ बिज्याबले भिक्षुयात खंका बिज्यात । उम्ह भिक्षुया पाखें भिक्षु जुया कुशल धर्म माला जुया च्वनागु खँ न्यने दुबले गृहस्थभावं पिहाँ वना श्रमण भेष धारण याना जरा व्याधि मरणं मुक्त जुया च्वंगु धर्म मालेत भिगु विचाः लुया वल । जरा व्याधि मरण मदुगु धर्मयात स्वयं थःमं लाभ याना काये फइ कथं माला आपालं सत्त्वपिन्त नं उगु जरा व्याधि मरण मदुगु धर्म लाभ जुइक कना वयना बीगु निति धका उद्देश्य तया लुया वःगु विचाः हे खः । अतिकं उत्तमगु विचाः धाये माल । उखुनुया दिनय् उगु इलय् हे लाक्क बोधिसत्त्वया कलाः जुया च्वम्ह यशोधरा देवि पुत्ररत्न जन्म बिल । उगु खबर न्यने दुबले “चन्द्रमायात त्वःपुइम्ह राहु समानम्ह उत्पन्न जुया वल ; बन्धन उत्पन्न जुया वल” धका बोधिसत्त्वं उद्विग्न पहलं धाये लात ।

उगु वचनयात कारण याना अबुजु शुद्धोदन महाराजं बोधिसत्त्वयात गृह त्याग याये मफयेक राहुँथें हे ज्वना तये फूम्ह काय्मचा जुइमाः धयागु उद्देश्यं उम्ह काय्मचायात राहुल धका नां छुना बिल धाइ ।

तर बोधिसत्त्व संसारय् न्ह्याइपु मताः; उद्विग्न व उदास तायेका उख्नु वहनी वाजं थाना म्ये हाला प्याखँ ल्हुया न्ह्याइपुक वया च्वंपि नर्तकीतय्त तकं मस्व.से रात्रीया न्ह्यवः हे न्ह्यो वयेका छ्वल । अबले बाजं थाना प्याखँ ल्हुया न्ह्याइपुका बियाच्वंपि नर्तकीतय्सं नं अन हे न्ह्यो वयेका छ्वल । बोधिसत्त्वं न्ह्यलं चायेका स्वःबले थसःथिसः पाया न्ह्यो वयेकाच्वंपि नर्तकी (कण्टक) तय्त खंबले लाशथें ताःगु अशुभ संज्ञा लुया वया बाच्चा इलय् कण्डक नांम्ह मंगल सल गया ल्यूल्यू छन्न मन्त्री नापं ब्वना गृहत्याग याना बिज्यात । अनोमा खुसी थ्यंबले उगु खुसीया फिसलय् द्योनय् सँ ग्वाय् दाढी खाना घटिकार ब्रह्मां प्रदान याःगु चीवर धारण याना भिक्षु जुया बिज्यात । अबले बोधिसत्त्व उमेरया हिसावं २६ दँ तिनि दत । दकसिबे न्ह्याइपुके ज्यूगु उमेर धाये माल । अथे नं उकथं बांलाःगु उमेरय् राजपाट सुख वैभव व यशोधरा आदि राजपरिवारपिन्त लिफः मस्वःसे त्याग याना जंगलय् वना श्रमण भेष धारण याना बिज्याःगु तःसकं हे आश्चर्य तायेके बहःजू अजुगति चायापु ।

आलार ऋषियाथाय् गमन

तर उगु इलय् बोधिसत्त्वयाके धर्माचरणया विधि ला मदुनि । उकि अबले ख्याति प्राप्त जुया च्वंम्ह आलार धयाम्ह ऋषियाथाय् विधि सयेकेत बिज्यात । उम्ह ऋषि साधारणम्ह ऋषि मखु । लौकिक ध्यान समापत्ति च्यागू दुगुलि आकिञ्चन्यायतन ध्यान तक समापत्ति (७) गू स्वयं थःमं प्राप्त याना कया शिष्य-पिन्त साक्षात् रूपं निर्देशन बिया स्यने कने याना च्वंम्ह विशिष्ट

व्यक्ति जुया च्वन । बुद्ध प्रादुर्भाव जुया विमज्ज्यानिवले ला ध्यान समापत्तित स्वयं प्राप्त याना थुकथं प्रत्यक्ष रूपं निर्देशन बिया स्यने कने याना च्वंम्ह व्यक्ति धयाम्ह धात्थें लिधंसा काये बहःम्ह आचार्य हे खः । उकि उगु इलय् छम्ह बुद्धथें हे नां दना प्रख्यात जुया च्वंम्ह आचार्य खः । उम्ह आचार्य गन च्वना च्वंम्ह; शिष्य परिषद् गुलि दु लय् धयागु खँ थेरवाद पिटक वाङ्मयय् उगु स्थान व परिषद् विषयय् क्यना तःगु मदु । उत्तरीय बौद्ध साहित्य धाये माःगु ललित विस्तर (बुद्ध-जीवनी) ग्रन्थय् ला उम्ह आलार ऋषि बैशाली प्रदेशया भूभागय् च्वंम्ह खः; वयाथाय् विधि सयेका आचरण यानाच्वंपि शिष्य परिषदपि ३००-दु धया तल । व थेरवाद साहित्यय् च्वंगु मखुसा नं लुमंके बहःगु लुमंके त्वःगु खँ हे खः । कारण् छाया धाःसा “वयागु थाय् मस्यू” धायेगु स्वया थाय् उल्लेख याना क्यने फइगु कं बांलाः । शिष्य परिषदपित क्यने मफइगु स्वया क्यने फइगु कं बांलाः । उकि हे खः ।

आलार ऋषियाथाय शिष्यत्व ग्रहण

आलार ऋषियाथाय वना शिष्यत्व ग्रहण याःगु पहःयात थुकथं क्यना तःगु दु ।—

सो ग्रहं = बोधिसत्त्व जुया च्वनाम्ह व जि; पब्बजितो समानो = गृहत्याग याना श्रमण जुइ धुंका; कि कुसलानुएसी = कुशल छ् धका माला; अनुत्तरं सन्तिवरपदं = व सिबे उत्तमगु मदुगु शान्तिधातु पवित्र निर्वाणयात; परियेसमानो = माला जुजुं; येन आलारो कालामो तेनुपसंकमि = कालाम गोत्रयाम्ह आलार ऋषि दुथाय् थ्यंक वना; उपसंकमित्वा = थ्यंक वने धुंका; आबुसो कालाम = मित्र कालाम; (गोत्रयात हे नां याना धाःगु खः । गौरव तये बहःम्ह व्यक्तियात मूल नामं मधाःसे थुकथं गोत्र आदि द्वारा धायेगु ल्हायेगु प्रज्ञावानया व्यवहार व चलन हे खः) आबुसो

कालाम = मित्र कालाम; इमस्मि धम्मविनये = मित्रं निर्देशन बिया
 स्यने कने याना च्वनागु थुगु धर्म विनयंय्; वा = मित्रया अववाद
 उपदेश शासनय्; ब्रह्मचरियं चरितुं = उत्तमाचरण आचरण यायेगु;
 अहं इच्छामीति = जि इच्छा याना च्वना धका; एतं = थुगु प्रार्थना
 वचनयात; आलार कालामं = कालाम गोत्रयाम्ह आलारयात;
 अबोच = धाल ।

संक्षिप्त कथं-आलार ऋषियाथाय् वना “मित्र कालाम,
 मित्रं निर्देशन बिया स्यने कने याना च्वनागु उत्तमाचरणयात
 आचरण याये मास्ति व” धयागु मतलव खः । अबले आलार
 ऋषि—

आयस्मा = गौतम गोत्रयाम्ह आयुष्मान श्रमण; विहरतु =
 थुगु क्षेत्र थुगु शासनय् च्वं, आचरण या । अयं धम्मो = जि कना
 क्यना च्वनागु थुगु आचरण कार्य धर्म; तादिसो = उजोगु स्वभाव
 दया च्वन; वा = आः कने त्यनागु आकार प्रकार स्वभाव दया
 च्वन; यत्थ = गुगु आचरण कार्यधर्मय्; विञ्जा पुरिसो = विद्वान्ह
 व्यक्ति; न चिरस्सेव = ताकाल मदुवं हे; सकं आचरियकं = थः
 आचार्यं लुइका सीका तःगु विशिष्ट धर्मयात; सयं अभिञ्जा
 सच्छिक्तवा = स्वयम्भू ज्ञानं साक्षात्कार याना; उपसम्पज्ज विहरेय्य
 = ध्यंका लाभ याना च्वने फु-धका उत्साहितगु खँ धाये धुंका
 उद्योग व अभ्यास यायेगु पहः स्यना कना बिल ।

सन्तोष व उत्साहप्रदगु भिगु बांलाःगु खँ

उगु आलार ऋषि धाःगु खँय् “वं कथं आचरण याइम्ह
 व्यक्ति गुरुं स्यूगु विशिष्ट धर्मयात गुलिचा मदुवं स्वयं थःगु ज्ञानं
 लुइका सीका च्वने फु” धयागु खँ तःसकं लिधंसा काये बहःगु
 विश्वास याये बहःगु खँ खः । साक्षात्कृत धर्म जुल धा.सा थुकथं

स्वयं लुइके खंके फूसा तिति हे उत्साहवद्धक सन्तोषजनक जू । अले हानं गुलिचा मदुवं स्वयं थःमं लुइके खंके व सीके फु धयागु नं उत्साहवद्धक जू । याकनं याकनं तुरन्त लुइगु जूसा तिति उत्साह वृद्धि जुइगु खः । उकि आलार ऋषियागु उजोगु वचन न्यने दुगुलि बोधिसत्त्वं मन लुधंका थथे विचाः यात ।

थःमं नये मछ्छाःगु वासः मेपिन्त नके मज्यू

आलारं थुगु धर्म विश्वास व श्रद्धा मात्रं धया च्वंगु मखु । वास्तव्य ला वं स्वयं लुइका खंका सीका कना च्वंगु खः धका विचाः यात । खः; आलारं धाःगु खँय् “ग्रन्थं गुकथं धया तल” धका थुकथं ग्रन्थयात बःकया धया च्वंगु नं मखु; ‘ थथे सीके दु धाइ” आदि धका छतं न्यना तयागु कथं धया च्वंगु नं मखु; “गुरुं स्यूगु विशेष धर्मयात स्वयं थःमं हे स्यू” धका थथे थःमं खंगु कथं धया च्वंगु खँ जक खः । भावना कार्य निर्देशन बीम्ह गुरु जुल धाःसा थथे निर्भिक व निर्धक्क जुया धाये फयेकेगु आवश्यक जू । स्वयं थःमं उद्योग व अभ्यास याये मनकं; स्वयं थःमं छुं हे लुइके खंके सीके मनकं हे खालि ग्रन्थय् लुइका तःगु मात्रं जक गुरु जुया च्वंपि; भावना कार्य धर्म कना क्यना जुया च्वंपि; भावना कार्य सम्बन्धी ग्रन्थ च्वया पिकया च्वंपि अपायसकं ज्या ख्यले मवं । स्वयं थःमं नये मनं; सेवन याये मनंगु वासः; स्वयं थःमं नये मछ्छाःगु वासः मेपिन्त नका त्वंका च्वर्थे जक जुया च्वन । उकथं कनी क्यनीगु, उजोगु सफू, ग्रन्थत विश्वास याना बःकया उत्साह वृद्धि यायेगु उलि कथं महं ।

कथं हंगु विचाः

आः आलार ऋषि निर्देशन बिया कना क्यना च्वंगु ला साक्षात्कृत कथं निर्भिक रूपं निर्देशन बिया कना क्यना च्वंगु जूया

निति बोधिसत्त्वं निश्चित रूपं विश्वास याना वस्पोल उत्साहित जुल । आलारयाके जक विश्वास यायेगु श्रद्धा दुगु मखु; जिके नं दु; आलारयाके जक वीर्य, स्मृति, समाधि, प्रज्ञा दुगु मखु; जिके नं दु-धका थथे विचा: याना आलार ऋषि प्राप्त याना त:गु धर्मयात स्वयं थ मं लुइकेया निति उद्योग व अभ्यास यात । उद्योग व अभ्यास या:बले गुलिचा मदुवं हे उगु आकिञ्चन्यायतन ध्यान समापत्ति धर्म लाभ जुया वन । अबले बोधिसत्त्वं आलार ऋषि-याथाय वना “आचार्य, छिसं स्वयं थ:गु ज्ञानं प्रत्यक्ष लुइका थ्यंका च्वना घा:गु आकिञ्चन्यायतन ध्यान धर्म जि आ: लुइका च्वनागु थुगु धर्म अनुसार हे ख: ला” धका न्यना स्वल ।

संग्रह याये ल्व:गुली संग्रह यायेगु गुरुया कर्तव्य

अबले आलार ऋषि ‘ख:; जि स्वयं थ:गु ज्ञानं लुइका थ्यंका च्वनागु धयागु धर्म आवुसो गौतमं लुइका व:गु धर्म अनुसार हे ख:; जि नं थुलि हे लुइका च्वनागु ख:” धका लिस: बिया धाये धुंका थुकथं नं प्रशंसा खँ धाल- ‘आवुसो गौतम, अति हे विशिष्टम्ह व्यक्ति जुया च्वन । थुगु आकिञ्चन्यायतन ध्यान धयागु अ:पुक लाभ जुइगु धर्म मखु; आवुसो गौतमं छुं दिया दुने हे थुगु धर्म दयेका काल । त:सकं आश्चर्य ख: । थुकथं विशेषता दुम्ह सब्रह्मचारीयात लाभ याये दया जिमित त:सकं लाभ जुया च्वन; जिपि त:सकं भाग्यमानी जुया च्वना । जि साक्षात्कार याना लुइका सीका च्वना धयागु धर्मयात आयुष्मान गौतमं सिया वल; आयुष्मान गौतमं सिया व:गु धर्म प्रमाण ति जक जि नं सीका च्वना । उकि आयुष्मान गौतम जिगु विशिष्ट गुण लिसे समान जुया च्वने धुं कल । आयुष्मान गौतम थन हे च्वनेमाल । थुगु गणय् शिष्य परिषदपि आपालं दया च्वन; आयुष्मान गौतम व थ:पि समश्रेणीयापि गुरुपि जुया निर्देशन बिया संरक्षण बिया वने नु-धका

धया बच्छि शिष्यपि निर्देशन विया स्यने कने याये निति बोधि-
सत्त्वयात ब्वःथला बिल । व न्होने धया वयापि ३००-शिष्यपि
मध्यय् १५०-म्ह सित ब्वःथला ब्यूगु जुइमाः । उकथं संग्रह याःगु
गुरुं शिष्ययात थः लिसे समश्रेणी तथा संग्रह याःगु हे जुल ।

तर बोधिसत्त्व उगु थासय् छुं ई तक जक च्वना बिज्यात ।
उकथं च्वना च्वं च्वं विचार विमर्श यात । “थुगु आकिञ्चन्यायतन
ध्यान निबिदा ज्ञान उत्पत्तिया निति, विरागया निति, निरोधया
निति नं जुया मच्चं; क्लेश शमनया निति, अभिज्ञाया निति,
प्रतिवेध ज्ञानया निति, सम्पूर्ण दुःख शमनया निति नं जुया मच्चं ।
आकिञ्चन्यायतन भूमी थ्यंक वनेया निति मात्र जक जुया च्वन ।
उगु भूमी थ्यंका (६०) स्वीद्वः कल्प तक दीर्घायु जुया च्वने निति
जक खः । उगु जन्मं च्यूत जुइबले हानं यथावत् कामभूमी उत्पन्न
जुया यथावत् दुःखया सामना याना च्वने हे माली तिनि । जि
आकांक्षा तथा च्वनागु मरण रहित जुया च्वंगु धर्म ला थ्व मखुनि”
धका विचार विमर्श याना उगु आकिञ्चन्यायतन ध्यान धर्मयात
प्राथमिकता मब्यूसे त्याग याना बिज्यात । उगु आलारयागु कर्मस्थान
स्थलं नं पिहाँ बिज्यात ।

उदक ऋषियाथाय् गमन

अनं पिहाँ वया अनुत्तर (वयासिबे ज्वः मद्दुगु) सन्तिवरपद
(उत्तमगु शान्तिधातु निर्वाणपद) धयागु अमृत (मरण रहितगु)
धर्मयात स्वयं थःगु ज्ञानं हे माला जुया बिज्यात । उकथं माला
जुया च्वंच्वं रामपुत्त (रामया काय्-रामाचार्यया शिष्य) धयाम्ह
उदक ऋषियागु कीर्तिशब्द ताया उम्ह उदक ऋषियाथाय् बिज्याना
रामाचार्ययागु भावना विधि न्यना ग्रहण याना कया बिज्यात ।

अन नं बोधिसत्त्वं विधि ग्रहण याना बिज्याःगु पहः; उदक
ऋषि कंगु क्यंगु पहः; बोधिसत्त्वं मन लुधंका विचार विमर्श याःगु

पहः; उद्योग व अभ्यास यांना गुलिचा मदुवं आचार्य कंगु धर्मयात प्राप्त यांना उदक ऋषियाथाय् थःमं प्राप्त यांना कयागु धर्म कंगु पहः आदित वाक्य परस्परय् समानथें हे जुया च्वन ।

विशेषता छु धाःसा- उदक ऋषि धयाम्ह रामपुस्त-धया त.थें रामाचार्यया काय्, अथवा शिष्य जुया च्वन । रामाचार्य नैवसंज्ञानासंज्ञायतन ध्यान तक समापत्ति च्यागुलि लाभ यांना तःगु दु । तर बोधिसत्त्व थ्यंक विज्याबले रामाचार्य मदये धुंकल । उकिं “रामं गनथाय् तक साक्षात्कार यांना लुइका सीका तयागु दु धका कनाथके न” धका बोधिसत्त्वं उदकयाके न्यना बिज्यात । उगु न्ह्यसलय् “(पवेदेसि) कने नं लय्” धका पुलांगु अवस्थाया घटना विषय वस्तुया रूपय् न्यंगु नं खने दु । अले हानं “रामयाके जक श्रद्धा, वीर्य, स्मृति, समाधि, प्रज्ञा दया वंगु मखु; जिके नं दु” धका विचार विमर्श याःगु पहः नं लुइके दु । अनं हानं “रामं सीका वंगु धर्मयात छं स्यू; छं स्यूगु धर्मयात रामं सीका वन । उकिं राम व छ समान जुया च्वन । आवुसो गैतम, थुगु गणयात आचार्यया रूपय् च्वना अनुशासन याये माल” धका उदक ऋषि गुरुया रूपय् लः ल्हाना न्युगु नं खने दु अनं हानं “उदक रामया शिष्यया रूपय् जि लिसे धर्माचरण याःम्ह सब्रह्मचारी जुया नं जितः गुरुया रूपय् आचार्यया क्षेत्रय् तया तल” धका बोधिसत्त्वं विचार विमर्श याःगु पहः नं खने दु ।

उकिं बोधिसत्त्वं रामाचार्ययात ला ध्वःमदु; वया शिष्य उदक ऋषिलिसे जक ध्वःदुल । उदक ऋषि रामाचार्यया भावना उद्योग विधि बोधिसत्त्वयात कना क्यना बिल । उगु कथन अनुसार उद्योग व अभ्यास याःगुलि बोधिसत्त्वं स्वयं रामाचार्य लुइका खंका सीका तःगु नैवसंज्ञानासंज्ञायतन ध्यान तक गुलिचा मदुवं प्रत्यक्ष खंका व सीका बिज्यात । रामाचार्यथें हे नैवसंज्ञानासंज्ञायतन ध्यान लाभ जूगुलि बोधिसत्त्वयात उदक ऋषि गणाचार्यया रूपय् नियुक्त यात धयागुयात विशेषं लुमंकेगु हे खः ।

अले हानं उमह उदक ऋषिया वासस्थानं गन; शिष्य परिषद् गुलि दु धा:सा- थेरवाद वाङ्मयय् ला उकीयात् वयना त:गु मडु । उत्तरीय बौद्ध साहित्य धयागु ललितविस्तर नां दुगु बुद्ध-जीवनी ग्रन्थय् ला उदक ऋषिया वासस्थान कर्मस्थान क्षेत्र राजगृह प्रदेशय् दुगु खँ; शिष्य परिषद् ७००-स: दुगु खँ वयना तल । व नं लुमंका तये बह.गु हे जुल ।

अले हानं बोधिसत्त्व लिसे नाप ला:बले तक उदक ऋषि नैवसंज्ञानासंज्ञायतन ध्यान प्राप्त याना मकानि । उकिं रामाचार्य प्राप्त याना का:गु धर्मया रूपय् जक कंगु ख: । अले हानं नैवसंज्ञानासंज्ञायतन ध्यान तक लाभ या:गुलि थ: स्वया च्चन्हाह जूगु जुया बोधिसत्त्वयात् आचार्यया रूपय् नियुक्त या:गु जुल । “लिफा त्तिनि उदक ऋषि नं बोधिसत्त्वयाके उत्प्रेरित जुया उद्योग या:सेल्लि नैवसंज्ञानासंज्ञायतन ध्यान लाभ याना वन” (व टीकाय् उल्लेख याना त:गु खँ जुल) । उगु तथ्ययात् नं विशेषं लुमंका तये मा:गु ख: ।

बोधिसत्त्वं उगु कर्मस्थान स्थलय् छुं ई तक जक आचार्यया रूपय् च्चना निर्देशन बिया स्थने कने याना बिज्यात् । उकथं च्चना च्चं च्चं बोधिसत्त्वं विचार व विमशं याना बिज्यात् । गुकथं धा:सा- “थुगु नैवसंज्ञानासंज्ञायतन ध्यान नं निर्विदा ज्ञान उत्पन्न जुइकैयां निति रागं रहित जुइया निति निरोधया निति जुया मच्चं; क्लेश शमनया निति अभिज्ञाया निति प्रतिवेधया निति सम्पूर्ण दु:ख उपशमनया निति नं जुया मच्चं । नैवसंज्ञानासंज्ञायतन भूमी थ्यंका वनेया निति मात्र जक ख: । उगु भूमी थ्यंका च्यप्यद्द: कल्पतक दीर्घायु जुया च्चनेया निति मात्र जुया च्चन । उगु जन्मं च्युत्त जुइगु अवस्थाय् कामभवय् यथावत् उत्पन्न जुया सदांयार्थे हे दु:ख ध्व:दुइका च्चने मालीगु हे जुल । जि आकांक्षा याना च्चनागु अमृत धर्मं मखुनि” धका विचार विमशं याना उगु नैवसंज्ञानासंज्ञायतन

ध्यान धर्मयात नं च्यूता मतःसे त्याग याना बिज्यात । उगु उदक-
यागु कर्मस्थान स्थलं नं पिह्नीं बिज्यात ।

उरुवेल वनय् दुष्करचर्या आचरण

अनं पिहाँ वने धुंका अनुत्तर शान्तिवर पद धयागु अमृत
धर्मयात थःगु स्वज्ञानं हे माला जुया च्वं च्वं मगध राष्ट्र्य चाःचाः
हिला च्वना बिज्यात । उकथं चाःचाः हिला च्वं च्वं सेना निगमया
लिक्क उरुवेल वनय् ध्यंक बिज्यात । उगु वन प्रदेशय् नेरञ्जरा
खुसी नं यच्चुसे च्वंगु लः बाः वना च्वंगु खना बिज्यात । नेरञ्जरा
खुसी धयागु थौं कम्हे खने दया च्वंगु कथं ला माथ महिना पाखे जुल
घाःसा लः बा वना न्ह्याना च्वंगु खने मदये धुंकल । फिसःया फांट
जक खने दया च्वने धुंकल । वर्षायाअय् व चिकुलाया मध्य भागय्
जक लः दइ खाः वःगु लक्षण दु । अथे नं उगु निद्रः दें नं मयाक
न्हापायागु ई कथं ला दच्छि यंक लः घाः न्ह्याना च्वंगु नं दये फु ।
उकि उगु खुसी यच्चुसे च्वंगु लः न्ह्याना वना च्वंगु नं खने दु ।
उकथं बांलाःगु भूमि, बांलाःगु वन, यच्चुमु लः दया भिक्षाटनया निति
गां नं खंगुलि “थुगु थाय् ध्यान भावना उद्योग व अभ्यास याये
मंदुम्हसिया निति ध्यान भावना यायेत अनुकूलमु थाय् खः” धका
विचाः याना उगु उरुवेल वनय् हे च्वना बिज्यात ।

अबले बोधिसत्त्वयाके ध्यान भावना उद्योग व अभ्यास याये
निति सुनिश्चितगु सही विधि दुगु मखुनि । शरीरयात कष्ट बिधा
उद्योग व अभ्यास यायेगु आचरण ला अबले भारत भूमि न्यंकनं
लोकप्रिय जुया प्रकट जुया च्वंगु दया च्वन । उकि उगु आचरण
पद्धतियात बः कया बोधिसत्त्वयाके उपमा स्वंगू लुया बल ।

उपमा स्वंगू

न्हापांगु उपमा ला— उदुम्बर माया सिंग्वे नकतिनि ध्यं जक
धयना प्याना च्वंगु नं जुया च्वन; लखय् नं थुना तःगु जुया च्वन

धाःसा उजोगु प्याःगु सिंयात परस्परय् वा मेगु सिं लिसे त्वाका च्वत्तु च्वःसा नं मि पिहां वइ मखु । मि दया वये फइ मखु । अथे हे कलाः काय् न्ह्याय् आदि कामगुण आरम्भण वस्तुत नं दया च्वन ; यइपु न्ह्याइपु ताइगु क्लेश कामत नं उत्पन्न जुया च्वन धाःसा शरीरयात कष्ट व सास्ति बिया न्ह्याक्व हे उद्योग व अभ्यास याःसा नं लोकुत्तर ज्ञानदृष्टि विशिष्ट धर्म लाभ जुइ फइ मखु धयागु खः । थ्व न्हापांगु उपमा जुल ।

निगूगु उपमा ला- उदुम्बर माया सिंग्वे लखं ला मप्याः ; तर सिमां ध्यं जक तिनि ध्यना प्यानावं च्वन तिनिसा उगु प्या गु सिंयात च्वत्तु च्वला मि पिकाये जी मखु, मि पिहां वये फइ मखु । अथे हेथे कलाः काय् न्ह्याय् आदि कामगुण आरम्भण वस्तुत नं न्ह्याने घयेसुया सचे याना तःगु मदुसा नं कल्पनां यइपु न्ह्याइपु ताइगु क्लेशकामत उत्पन्न जुया च्वन धा सा शरीरयात कष्ट व सास्ति बिया न्ह्याक्व हे उद्योग याना जूसां लोकुत्तर ज्ञानदृष्टि विशेष धर्म लाभ याये फइ मखु” धयागु जुल । थ्व निगूगु उपमा खः । थुगु उपमा ला ब्राह्मणधम्मिकपिनि ऋषि जुइगुयात उद्देशित याना तःगु खँ अर्थकथाय् क्यना तःगु दु । इपि ब्राह्मणधम्मिक धयापि ब्राह्मणतय्सं मचाबले निसे कया ४८-दँ तक ब्रह्मचर्य आचरणयात आचरण याइगु खः । अनं लिपा कुलवंश मन्हंकेत धका उद्देश्य तथा आचरणं पिहां वया विवाह याइगु जुया च्वन धाइ । थथे धायेबले इमिके ब्रह्मचर्ययात आचरण याना च्वंबले नं कामरागत उत्पन्न जुया हे च्वनी ।

स्वंगूगु उपमा ला- उदुम्बर-मगु गना च्वंगु नं जुया च्वन ; लखं नं ध्वःमदु मध्यगु जुया च्वन धाःसा उगु गंगु सिंयात च्वत्तु च्वल कि याउँसे अ.पुक मि पिहां वइ । अथे हेथे कामआरम्भण वस्तुतय्त नं त्याग याना तइगु जुया च्वन ; कल्पनां यइपु न्ह्याइपु ताइगु क्लेश कामतय्त नं आलय (आशा) पयना बांलाक चीका

छ्वया तये धुंगु जुल धासा शरीरयात कष्ट व सास्ति बिया उद्योग व अभ्यास यात धासा नं लोकुत्तर जानदृष्टि विशेष धर्म लाभ जुइ फु । शरीरयात कष्ट व सास्ति मब्यूसे सुखपूर्वक अःपुसे याउंगु आचरण द्वारा नं लोकुत्तर ज्ञानदृष्टि विशेष धर्मयात प्राप्त याना काये फु धयागु खः । थ्व स्वंगुगु उपमा खः ।

चित्तं चित्तयात क्वत्यलेगु दुष्करचर्या

थगु उपमा स्वंगु लुया वये धुंका लिपा स्वंगुगु उपमाय् निगु विधि दुगुली न्हापांगु विधि द्वारा अति तीव्र रूपं उद्योग व अभ्यास याये मास्ति वया थथे विचाः लुया वल धाइ- -

अहं=जि; दन्तेभि = क्वय्यागु वां; दन्तं=च्वय्यागु वायात; आघाय=लहना धारण याना; वा=वाक्कुछिना; जिह्वाय = म्ये; तालुं आहच्च = म्येया च्वय् तालु स्थानयात धिना; चेतसा = चित्तं; चित्तं = आफुखुशी उत्पन्न जुया वया च्वंगु चित्तयात; अभिनिगण्हेय्यं अभिनिष्पीलेय्यं अभिसन्तापेय्यं = दवे याये दःसा; नित्तु नी दःसा, सन्ताप जुङ्के दःसा; यं नून = बांलाइ ता; धका चिन्तन लुया वल धाइ ।

थगु थासय् क्यना तःगु पालिगति व वितक्कसण्ठान सुत्तय् क्यना तःगु पालिगति उत्ते हे जुया च्वंगु दु । तर वितक्कसण्ठान सुत्तय् क्यना तःगु चित्तं चित्तयात परस्परय् क्वत्यलेगु पहःयात ला

१. अर्थकथा व टीकायागु धापू कथं; दन्ते = क्वय्यागु वायां चोन्य; अभिदन्तं = च्वय्यागु वायात; आघाय = तया-धका भाय् हिलेमाः । तर च्वय्यागु वा निष्क्रिय जुया च्वंगु जुया उकीयात सचे याना तयेगु जुइ फइ मखु । सद्रिय जुया च्वंगु क्वय्यागु वां जक लहना तये फु । वाक्कुछिना धयागु मुख्य मतलब खः । गम्भीर रूपं विचा याये योग्य जू ।

बुद्ध जुया बिज्याये धुंका तिति कना बिज्याःगु आचरण पद्धति जुया च्वंगुलि आफुखुशी थःथःमं उत्पन्न जुया वःगु क्लेश चित्तयात स्मृतिप्रस्थान पालि आदिलय् क्यना तःगु विधि अनुसार भावना चित्तं भाविता याना सीका हटे याये निति जुया च्वन । आः थन क्यना तःगु चित्तयात क्वत्यलेगु पहःयात ला मध्यम प्रतिपदा दथू लँ आचरणयात मस्युनि न्हावः आचरण याना वःगु विधि जुया च्वंगुलि उगु स्मृतिप्रस्थान सही विधि मार्ग ला मखु । अथे नं अर्थकथाय् वर्णन याना तःगु पहः कथं ला अकुशल चित्तयात कुशल चित्तं क्वत्यला च्वन धका धया तल । उकथं हे खत धाःसा स्मृतिप्रस्थान सूत्र आदिलय् च्वंगु सही विधि हे जुया च्वनी । उगु अवस्थाय् सही विधि द्वारा चित्तयात क्वत्यला छ्वःगु खत धाःसा उगु सही विधि द्वारा हे बुद्धत्वय् ध्यनेमाःथे च्वं । तर उगु विधि द्वारा बुद्धत्वय् मध्यंगु जक मखु खालि सास्ति नयेगु मात्र फल दुगु कथं क्यना तःगु दु । अनं लिपा नं द्वंगु बिधित्त आचरण याना च्वंगु पहःतय्त थूगु थासय् स्वाकं क्यना तःगु दु ।

उर्कि बुद्ध-शासनानुयायी नामधारी गुलि गुलि गणय् आचरण याना च्वंगु चित्तयात तँका छ्वयेगुथे जाःगु विधि जुया च्वन ला धका भाःपी माला च्वन । जिपि जापानय् धर्मदूत मण्डलय् वनाबले तःधंगु विहार छगुली कर्मस्थानय् फेतुना च्वंगु स्वया वया । इमिगु विधि ला लुयावक्क चित्तयात तँका छ्वयेमाः धका धाल । उकथं तँका छ्वया छुं हे चित्त तकं लुया मवइगु अवस्थाय् शून्य (छुं हे मदुगु स्वभाव) धयागु धर्म मार्गया अन्तय् ध्यनीगु खः धका धया तल । इमि उद्योग व अभ्यास याइगु पहःया क्रम ला ध्यान भावना उद्योग याइपि महायानी नवयुवक भिक्षुपि छसिकथं मुलेपति ध्याना फेतुना च्वंच्वन । (६-म्ह ति दु) गुरु भिक्षु छम्हसिनं फेतुना च्वंपि भिक्षुपिन्त दायेगु कथि क्यना यंकल । छुं ई लिपा कर्मस्थाना-चायं भिक्षुं फेतुना च्वंपि व्यक्तिपिनिगु जन्हुफाटय् कथि छथु छथु

दाया चन । उक्तं दायेका च्वनीगु क्षणय् चित्तत दक्वं तना वना
 शून्यय् ध्यंक् वनीगु नं दये यः । उकिं दाया दाया वने माःगु खः
 धका धाल । गजवगु ध्यान खः । व लुयावक्व चित्ततयुत क्वत्यला
 लंका श्रवयेगु ध्यान भावना उद्योग यायेगु विधि हे खः । बोधिसत्त्वं
 अबले चित्तं चित्तयात परस्परय् लित्तु लिना क्वत्यला यंकीगु कथं
 उद्योग याना यंकूगु पहः उगु उद्योग व अभ्यास पहः लिसे सायद
 मिले जुया जकं च्वन ला धका भाःपीथाय् दया च्वन । बोधिसत्त्वं
 उगु इलय् वाक्कुछिना चित्तं चित्तयात परस्परय् जवर्जंस्ति लिना
 वना च्वत्यला यंका च्वनेगु अति हे कष्टकर खः धाल धाइ । कष्ट
 जूगुलि याना याक्वप्वालं चःति नापं वा वः धाइ । तर उक्तं कष्ट
 जुइक उद्योग याःगुलि याना ज्ञान विशेष धर्म विशेष ला लाभ
 जुइका मकाः ।

श्वास प्रश्वास रोके याना अप्राणक ध्यान प्रवेश

चित्तं चित्तयात क्वत्यलेगु विधि द्वारा ज्ञान विशेष धर्म
 विशेष लाभ मज्जनिगु जूया निरति बोधिसत्त्वं “श्वास प्रश्वासयात
 रोके याना श्वास प्रश्वास मदुगु अप्राणक ध्यानय् प्रवेश जुइ दःसा
 गुलि ज्यू” धका विचाः यात । उक्तं विचाः याये धुंका म्हुतुं नं
 म्हासं नं श्वास प्रश्वास पिहाँ वने मफइ कथं क्वत्यला तइ तल ।
 अबले न्हायपं प्वालं जवर्जंस्ति धित्तु धिना पिहाँ वःगु फय्यागु सः
 भौ पुइबलेसिगु फय्यागु सःथे हे सः वया च्वन धाइ । उकिं शरीरय्
 नं तःसकं पुना कष्ट जुया च्वन धाइ । अथे नं बोधिसत्त्वं तोता
 म्छवः, सिथिल मथाः । म्हुतु प्वालं व न्हाय प्वालं अले न्हायपं
 प्वालं समेतं फय् पिहाँ वने मफइ कथं फय्यात तिना विया रोके
 याना तया तल । अबले अति तीव्रगु फसं चसुप्वालय् थहाँ वना
 श्वास्तु ध्वाना च्वं च्वन । उकिं शक्तिशालीम्ह मनुखं मुकिं छ्यनय्
 मुइकुथे च्वंक हे स्याः धाइ । अनं लिपा शक्तिशालीम्ह मनुखं

छ्योयात छ्यंगु- खिपतं जोरतोरं हित्तुहिना व्युथे नं स्यात धाइ । अनं हानं प्वाथय् नं फसं जवर्जस्ति ध्वाना यंकूगुलि ला ध्यनीगु च्चुर्फि ला ध्यना यंकुथे च्वंक तःसकं स्यात धाइ । अले हानं म्ह छम्हं फसं धित्तुधिना ध्वाना यंका च्वंगुलि मि-गाः मि-द्वय् पुका च्वनेमाःथे च्वंक हे म्ह छम्हं अति तीव्र रूपं पुना च्वंच्वन धाइ । उकथं पुना सास्ति जूगुलि याना बोधिसत्त्व ग्वारातू वना सने स्वये मफयेका च्वंच्वन । उकथं जुया च्वंगु अवस्थायात खंपि गुलि गुलि देवतापिसं “श्रमण गौतम मरण जुल” धका धाल । गुलि गुलि देवतापिसं “मरण ला मज्जुनि; जुइथे जुइथे च्वंच्वने धुंकल” धका धाल धाइ । गुलि गुलि देवतापिसं ला “मरण जूगु नं मखु; मरण जुइथे जुइथे च्वंच्वंगु नं मखु; थथे सने स्वये मफयेका च्वंच्वंगु उत्तम अरहन्त पुद्गलपिनि (विहार) च्वनेगु हे खः” धका धाल धाइ । तर उकथं दुःख कष्ट सिया उद्योग व अभ्यास याना धका ज्ञान विशेष व धर्म विशेष ला लाभ मज्जुनिगु जुया च्वन ।

नसा मनसे दुष्करचर्या

उकि बोधिसत्त्वं “नसा त्वंसा बिल्कुल चफुना आचरण याये दःसा गुलि ज्यू” धका विचाः याये लात । उगु विचाःयात स्यूपि देवतापिसं “आयुष्मान गौतम, नसा त्वंसा ला बिल्कुल त्याग याये मत्य; त्याग यात धाःसा जिमिसं आयुष्मानया शरीरय् चिमिसं प्वालं दिव्यओज तया बी माली, उगु दिव्यओज द्वारा आयुष्मान गौतमं यापन याना च्वने माली” धका धाल । अबले बोधिसत्त्वं थुकथं विमर्शन यात ।— “जि बिल्कुल नसा त्वंसा सेवन याये मखु धका नं स्वीकार याना च्वने; देवतापिसं चिमिसं प्वालं स्वथना व्युगु दिव्यओजं नं जीवन निर्वाह याना च्वने माल धाःसा बिल्कुल नसा सेवन याये मखु धका जि स्वीकार यायेगु ह्ययेकेथे जू वनी” थथे धका विमर्शन याना “दिव्यओज तया बीगु जित आवश्यक मजू” धका इपि देवतापिन्त निषेध याना बिल ।

उकथं निषेध याये धुंका बोधिसत्त्वं नसा त्वंसा पाः याना सेवन याना बिज्यात । गुलितक पाःयात लय् धाःबले बूबःया ति छम्हु ति तक पाः याना सेवन याना बिज्यात । ल्हाः निपा जोडे याना ग्रहण यायेगुयात छपासः धाइ । पाः ल्हाः छपाति जक ग्रहण यायेगुयात छयः धाइ । प्यंगू न्यागू चमचा ति मखा दइगु जुइ । छन्हु छन्हुया निति उंगु छयः छयः बूबः ति नं जक जीवन निर्वाह याना बिज्यात । उकथं बूबःति छयःति जक जीवन निर्वाह याना यंकूबले बोधिसत्त्वया रूपकाय शरीर ला हि पाः जुजुं वना गंसिचा जुया वन । छ्यंगु, नसा व क्वँय् जक ल्यं दया च्वन । दुगः क्वँय् स्वापूत थला क्वला जुया ग्वाराचा ग्वाराचा यथ्या क्वथ्या जुया च्वंगु खने दया च्वन । बःपी क्वँय्त नं छवां छवां खनेदया माथं मवंसे खने दया च्वन । दुष्करचर्या मूर्ति व किताप स्वये हे नं जुइमाः । उगु मूर्ति व किपाथें हे जुया च्वंच्वन । मिखात नं गाः गाः वना दुहाँ वना च्वन । तुँथी च्वंगु लः खने दइथें हे जुया च्वन । छ्यनय् च्वंगु छ्यंगु नं कयातुसे च्वंगु लौका खाना निभालय् पाना तःगुलि ह्य् ह्य् कुना कय् कय् कुना च्वनीगुथें जुया च्वन । शरीर गंसि जुया च्वंगु ला प्वाथय् ल्हाति थिया स्वयेबले दुगः क्वँचय् ध्वःदुक वनीगु जुया च्वन । दुगः क्वँचय् थिया स्वयेबले प्वाथय् च्वंगु छ्यंगु ध्वःदुक वइगु जुया च्वन । उकथं अति अति हे गंसिचा जुया वंगु नसा त्वंसा कम जुजुं वंगु कारणं हे खः । दिशा पिसाब यायेत उद्योग याइगु अवस्थाय् नं तःसकं सास्ति जुया क्वबसां पुइक गोत् वनीगु जुया च्वन ।

उगु रूपं अति अति हे गंसि जुया वंगुलि गुलि गुलि मनूतय्सं “आयुष्मान गौतमया रूप रंग हाकुसे च्वं” धाइगु जुया च्वन । गुलि गुलिसिनं ला “रूप रंग म्हय् म्हय् धाः” धाइगु जुया च्वन । गुलि गुलिसिनं “कून्यायागु रंगथें वंचु वंचु हाकु हाकु कं खनि का” धाइगु जुया च्वन । व नसा त्वंसा कम जुया वंगु कारणं प्रकृति कथं म्हासुसे जहाँ थीगु अति विशुद्धगु रूप रंग समेतं स्यना वंगु धाये माल ।

मार देवपुत्रं ह्ययेका धाः वःगु

उक्तं नसा त्वंसा पाः जुया वना शरीर्य दुःख कष्ट जुइक
अति तीव्र रूपं उद्योग याना च्वंगु अवस्थाय् मार देवपुत्र वया
ह्ययेका धाः वःगु पहः व बोधिसत्त्वं लिसः ब्यूगु पहःयात्त नं थन
दुथ्याका कने माली ।

दया माया व करुणा चायापुसे च्वंगु पहलं मार देवपुत्रं
थथे धाल ।--

किसी त्वमसि दुब्बणो; सन्तिके मरणं तव ।
सहस्सभागो मरणस्स; एकंसो तव जीवितं ।
जीव भो जीवितं सेट्थो; जीवं पुञ्जानि काहसि ॥

मारिस=आयुष्मान गौतम; त्वं=छ; किसी=तःसकं
गँसिचा जुया; दुब्बणो=रूप लावण्य स्थना वना स्वये हे गयेखेसे
दुर्वर्णम्ह; असि=जुया च्वन । तव=छंगु; मरणं=मरण; सन्तिके
=लिवक थयना च्वने धुंकल । सहस्सभागो मरणस्स=मरण जुइया
लागी व्वः द्वःछि व्वः दया च्वने धुंकल । तव=छंगु; जीवितं=
म्वाना च्वनेगु; एकंसो=छगू भाग जक दनि । (जं वित जुया
च्वनेत व्वः द्वःछिव्वय् छव्वः जक दनि धयागु मतलब खः) ।
भो=भो आयुष्मान गौतम; जीव=म्वाये निर्ति उद्योग या ।
जीवितं सेट्थो=म्वायेगु सीगु स्वया बांलाः, भि जू । जीवं=म्वाना
च्वन धाःसा; पुञ्जानि=कुशल कर्मत; काहसि=याये खनि ।

मार देवपुत्रं उद्देश्य याना धाःगु कुशल कर्म धयागु मार्ग
फल निर्वाणय् थयनीगु दान शील आदिथे जाःगु कुशल कर्म नं मखु;
विपश्यना कुशल आर्य मार्ग कुशल नं मखु; गुजागु कुशलतःस्य
धाःबले--

चरतो च ते ब्रह्मचरियं; अग्निहृत्तञ्च जुहतो ।
पहृतं चीयते पुञ्जं; किं पधानेन काहसि ॥

ब्रह्मचरियं = मैथुनं विरत जुइगु उत्तमाचरणयात; चरतो
च = आचरण याइम्ह जुया व; अग्निहृत्तञ्च जुहतो = पूजा याये
बहःगु मियात पूजा याइम्ह जुया; ते = छन्त; पहृतं पुञ्जं =
आपालं आपालं पुण्य; चीयते = मुंकूगु जू वनी । पधानेन = कण्ट
व सास्ति जुइक तीन्न रूपं उद्योग यानां; किं काहसि = छु गुजागु
फल वा अर्थं सिद्ध जुइके फइ धका ।

मार देवपुत्रं उद्देश्य तःगु कुशल कर्म मैथुनं विरत जुइगु व
मि पूजा यायेगु मात्र जक खः । उगु कुशल कर्म भिगु जन्म उत्तमगु
भव लाभ जुया सुख जुइगु खः धका उगु युग्य विश्वास याना धारण
याइगु जुया च्वन । बोधिसत्त्वयात उजोगु भव सुख माःगु मद्दु ।
उकिं थथे लिसः बिया बिज्यात—

अणुमत्तोपि पुञ्जो न; अत्थो मय्हं न विज्जति ।
येसञ्च अत्थो पुञ्जो न; ते मारो वत्तु मरहति ॥

मय्हं = जित; पुञ्जो न = छ मारं धाःगु कुशल पुण्यं;
अत्थो = आवश्यकता वा इच्छा; अणुमत्तोपि = अणु मात्र तक नं;
न विज्जति = मद्दु । येसञ्च = सुयात सुयात; पुञ्जो न अत्थो = छ
मारं धाःगु कुशल पुण्यं आवश्यकता दु, इच्छा दु; ते = आवश्यकता
दुपि, इच्छा जूपि इमित इमित; मारो = छ मारं; वत्तु मरहति =
धाये ल्वः जू ।

उकथं लिसः ब्यूगु खँय्- “कुशल पुण्यं आवश्यकता मद्दु;
इच्छा मजू” धयागु बोधिसत्त्वयागु वचनयात आधार याना गुलि
गुलिसिनं द्वंक द्वंक मिथ्या कथं धारणा दयेका धया लहाना जुइ यः;
“संसारं पिहाँ वने मास्ति वसा बोधिसत्त्वर्थे हे कुशल पुण्यं न इच्छा

याये त्वः मजू; याये अयोग्य; चीका छ्वयेमाः” धका थुकथं द्वंक
द्वंक धारणा दयेका धया लहाना जुइ यः । उगु विषय लिसे सम्बन्ध
तया मनु छम्हसिनं जिथाय् वया न्यंवःगुलि जि थुकथं लिसेः विया
छ्वये माल । “निर्वाणय् थ्यंका बी यःगु, सःगु दान, शील भावना
कुशल, विपस्सना कुशल, मार्ग कुशल धयागु मार देवपुत्रं नं सी
मखु; बोधिसत्त्वं नं अबले निर्वाण थ्यंका बी सःगु उगु उत्तमगु
कुशलयात ववक्व जीक सी मखुनि; अथे ववक्व जीक स्यूगु मखया
हे नसा त्वंसा छां लायेगु आदि दुष्कर चर्यातयत् श्रेष्ठोत्तम भाःपाः
आचरण याना च्वंगु खः । उकि अबले कुशल पुण्यं आवश्यकता
मदु; इच्छा मजू धका बोधिसत्त्वं धया विज्याःगु निर्वाण थ्यनीगुया
कारण कुशल पुण्ययात धाःगु मखु । भव सुख प्राप्त जुइके फु धका
विश्वास व धारणा तये वहःगुथें जाःगु कुशल पुण्ययात जक धाये
त्यंगु खः” धका स्पष्टीकरण बिया धया छ्वये माल । उगु लिसेः
मार देवपुत्रं धाःगु कुशल पुण्य लिसे सम्पर्क तया स्वल धाःसा
तःसकं स्पष्ट जुया च्वंगु दु । उकि अर्थकथाय् नं “पुञ्जोना त्ति=
कुशल पुण्यं आवश्यकता मदु धयागु खँयात; वट्टगामि मारेन वुत्तं
पुञ्जं सन्धाय = मार देवपुत्रं धाःगु भव वर्तय् थ्यंका बी सःगु कुशल
पुण्ययात उद्देश्य याना; भणति = बोधिसत्त्वं धाःगु खः ।” उकि
निर्वाणय् थ्यनीगुया कारण जुया च्वंगु कुशल पुण्ययात निषेध याःगु
मखु धका सुनिश्चित रूपं लुमंका चायेका तयेमाः ।

अले हानं बोधिसत्त्वं अबले नसा त्वंसा मनसे छां लाना
च्वनेगु दुष्कर चर्या आचरणयात ज्ञान विशेष धर्म विशेष प्राप्त
जुइकीगु भिगु आचरण धका नं विश्वास तया धारण यानाव च्वन
तिनि । उकि--

नदीनमपि सोतानि; अयं वातो विसोसये ।
किञ्च मे पहितत्तस्स; लोहितं नुपसुस्सये ॥

लोहिते सुक्कमानम्हि; पित्तं सेम्हञ्च सुस्सति ।

मंसेसु खीयमानेसु; भिद्यो चित्तं पसीदति ॥

भिद्यो सति च पञ्जा च; समाधि मम तिट्ठति- धका नं
धया च्वंगु खः ।

अयं वातो = वया च्वंगु थुगु फसं; नदीनमपि सोतानि =
खुसीयागु लःधात तक नं; विसोसये = गंका छ्वये फये फुनि ।
पहितत्तस्स मे = तीव्र रूपं उद्योग यायेगु चित्तं दुम्ह जिगु; लोहितं =
हियात; किञ्च न उपसुस्सये = छाया गंका मछ्वःसे च्वंच्वने फइ
ल्य् ।

लोहिते सुक्कमानम्हि = हि गना वन धायेवं; पित्तं
सेम्हञ्च सुस्सति = पित्तं व खै नं गना वनी । (मंसञ्च = ला नं
गना वनी ।) मंसेसु खीयमानेसु = ला फुना गना वनेवं; चित्तं =
चित्तं; भिद्यो पसीदति = फं हे यच्चुसे च्वना वनी । मम = जिक्के;
सति च पञ्जा च समाधि च = स्मृति, प्रज्ञा व समाधि नं; भिद्यो
तिट्ठति = फं हे दृढ रूपं स्थिर जुया च्वनी ।

व नसा त्वंसा मनसे मत्वंसे च्वनेगु द्वारा ला हि पित्तं खै
गना वनी; अथे गना वनीबले चित्तं यच्चुसे च्वना स्मृति समाधि
प्रज्ञात विशेष रूपं उत्पन्न जुया वइ धका विश्वास याना बोधिसत्त्वं
मार देवपुत्रयात लिसः ब्यूगु खै हे खः । मार देवपुत्रं नं नसा मनसे
च्वनेगु पाखे विशेष धर्म लाभ जुया वनी भाःपा। विशेष धर्म लाभ
जुइ खना ग्याना (अन) वया ह्ययेका धया च्वंगु हे खः; अले हानं
पञ्चवर्गीय श्रमणपि न्याम्हसिनं नं नसा मनसे आचरण यायेगु द्वारा
ज्ञान विशेष धर्म विशेष लाभ जुया बुद्ध जुइ धका विश्वास याना
इमिसं न्हापांगु उपदेश न्यने निति उद्देश्य तथा बोधिसत्त्वयाथाय्
तःषं चीधंगु व्रत द्वारा सेवा यायां प्रतीक्षा याना च्वंच्वंगु खः ।
उकिं दुष्कर चर्या आचरणयात हे उगु इलय् बुद्धकारक भिगु आचरण
धका विश्वास तथा धारण याना च्वंगु खै स्पष्ट जुया च्वंगु दु ।

सही विमर्शन ज्ञान उत्पत्ति

तर दुष्कर चर्या आचरणात आचरण यायां खुदं दया वःसेलि बोधिसत्त्वयाके थथे विचार विमर्श यायेगु ज्ञान लुया वल । पुलां पुलांपि न्हापायापि श्रमण ब्राह्मण धयापि सत्पुरुष श्रमणपिसं थःत थःमं दुःख कष्ट बिया तःसकं सह याये थाकूगु दुःखवेदनायात अनुभव याना वये धुंकल धयागु नं जि आः अनुभव याना च्वनागु ति जक हे दयेमाः । लिपा लिपा भविष्ययापि श्रमण सत्पुरुषपिसं थःत थःमं दुःख कष्ट बिया तःसकं सह याये थाकूगु दुःखवेदनायात अनुभव याइ तिनि धयागु नं जि आः अनुभव याना च्वनागु ति जक हे जुइमाः; आः वर्तमान युग्य् श्रमण ब्राह्मण धयापि सत्पुरुष श्रमणपिसं थःत थःमं दुःख कष्ट बिया तःसकं सह याये थाकूगु दुःखवेदनायात अनुभव याना च्वन धयागु नं आः जि अनुभव याना च्वनागु ति जक हे दयेमाः; ध्वयासिबे अप्वः ला जुइ फइ मखु । तर अथे नं जि तःसकं सह याये थाकूगु दुष्करकारिका धयागु दुष्कर चर्या आचरणं सामान्य मनुतयसं प्राप्त याये फूगु कुशल धर्मं स्वया अत्यधिक उत्तमगु क्लेशतय्त हटे याये फूगु आर्यमार्गं ज्ञानदृष्टि विशेषयात प्राप्त याये ला मखं खनि । (सिया नु खो अड्डो मग्गो बोधाय) शरीरयात सास्ति बिया आचरण यायेगु थुगु दुष्कर चर्या मेगु आचरण मार्गं जकं यथार्थतायात सीकेत (मार्गं) जुया च्वन ला; यथार्थतायात सीकेत मेगु आचरण मार्गं जकं दया च्वन ला ? धका बोधिसत्त्वयाके चिन्तन ज्ञान लुया वल ।

उकथं चिन्तन ज्ञान लुया वये धुंका मचाबले अबुजु शुद्धोदन महाराजं हलो जोटे यायेगु मंगल उत्सव न्यायेका च्वंबले जामुन माया क्वय् प्रथमध्यान लाभ याना समापत्तिस च्वना वये नंगु हाकनं लुमंसे वया वल । (सिया नु खो एसो मग्गो बोधाय) उगु प्रथमध्यान आचरण मार्गं यथार्थतायात सीकेत जुया च्वन ला धका विचार विमर्श याना स्वल ।

बाल्यकाल्य ध्यान लाभ पद्दः

बोधिसत्त्व बंशाख पुन्ही खनु जन्म जुया विज्यात । जेष्ठ आषाढ महिना पाखे शुद्धोदन जुजुं हलो जोटे यायेगु मंगल उत्सव न्यायेकूगु खने दु । उगु हलो जोटे यायेगु मंगल उत्सव न्यायेका च्वंबले जामुन माया वव्य किचलय् बोधिसत्त्व मचाचित भिगु बांलाःगु लासाय् गोतुइका तल । छचाख्यरं पालं घेरे याना सुरक्षित जुइका तल । धाइतय्सं नं आदर गौरव पूर्वक रक्षा याना च्वंच्वन । तर हल्लो जोटे याना च्वंगु उत्सव स्वयं जुजुं न्यायेका च्वंगु मंगल उत्सव जूबले तःसकं विशाल व भव्य जुया अति हे शोभायमान जुया च्वन जुइमाः । स्वयेगु मौका दुपि दक्क मनूतय्सं स्वये मास्ति वयेका च्वन जुइमाः । उकिं धाइतय्सं नं मचाम्ह राजकुमार न्ह्यो वयेका च्वन भाःपाः पलखया निरति धका हलो जोटे याना च्वंगु मंगल उत्सव स्ववना च्वंच्वन ।

अबले मचाम्ह राजकुमार बोधिसत्त्वं उखें थुखें स्वया धाइत मदु धयामु सीवं थसः पाया दाना च्वंम्ह दना वया मुलेपति ध्याना फेतुल । जन्म जन्मान्तरया पारमी प्रभाव दया वया च्वंगुलि न्हासं दुहाँ पिहाँ जुया च्वंगु सासःयात भाविता याना च्वंच्वन । पलखया दुने हे (आरम्मणयात विचाः याइगु— वितर्कं; आरम्मणयात आमर्शन परामर्शन याइगु विचार, प्रसन्न प्रफुल्लित जुइगु प्रीति, चित्त हर्षोल्लास जुइगु— सुख, क्वात्तुक स्थिर जुइगु समाधि— धयागु) न्यागू अंग दुगु प्रथमध्यानय् थ्यना च्वंच्वन । धाइत पलख धका उद्देश्य तथा वंसा नं अन थ्यंबले स्वयेगु नये त्वने यायेगु दुबले वा मचायेक हे ई फुना वना ताउति हे माला वन । सिमातय्गु किचःत समेतं छखे फःपुले धुकल । तर बोधिसत्त्व दुगु सिमा किचः धाःसा थिला पाना मवंसे न्हापा गथे खः अथे हे दया च्वंच्वन । बोधिसत्त्व मचा नं मसंसे हे शान्त पूर्वक फेतुना च्वन । व स्वये खने दुबले धाइतय्सं शुद्धोदन महाराजयात कं वन । शुद्धोदन जुजुं नं निभा

किचः हिला पाना चिला मवंसे न्हापा गथे खः अथे हे स्थिर जुया च्वंगु व काय्मचाचा शान्त दान्त पूर्वक फेतुना च्वंगु खंबले अतिकं आश्रयं चाया काय्मचाचित्त वन्दना यात ।

उगु हलो जोटे यायेगु मंगल उत्सव न्यायेका च्वंबले मचाचिगु अवस्थाय प्राप्त याना वये नंगु आनापान ध्यानयात नकतिनि कना वयाथे हाकनं लुमंसे वया वल । उकथं लुमंसे वया वःसेलि “उगु आनापान ध्यान आचरण मार्गं यथार्थतायात सीकेया निति जकं जुया च्वन ला” धका नं विचार विमर्श याये लात । उकथं विचार विमर्श याये धुंका (एसेव मग्गो बोधाय) एसेव= थुगु आनापान ध्यान आचरण हे; बोधाय=चतुः सत्य सही धर्मयात सीकेया निति; मग्गो=धार्थेगु मार्गं खः- धका निर्णय याना बिज्यात । उगु इलय् अनुभव याना वये नंगु ध्यान सुख तःसकं शान्त शीतल बांलाःगु जुया च्वन । उकिं “(किं तु खी अहं तस्स सुखस्स भायामि) जि उगु आनापान ध्यान सुख लाभ जुइ कथं उद्योग व अभ्यास याये खना ग्याः ला” धका थःथःमं ध्यना स्वल । (न खी अहं तस्स सुखस्स भायामि) जि उगु आनापान ध्यान सुखयात लाभ जुइ कथं उद्योग व अभ्यास याये खना मग्गाः” धका नं विचाः याना बिज्यात ।

नसा त्वंसा हानं सेवन

उकथं विचाः याये धुंका “अतिकं गँसिचागु दुबंलगु थुजोगु शरीरं ला उगु आनापान ध्यानयात लाभ जुइ कथं उद्योग व अभ्यास याये फइ मखु । साबिक वमोजिम नये त्वने यायेगु स्थूल आहार भोजन सेवन याये हे माली; उकथं सेवन याये धुंका बल शक्ति दया वइबले तिति उगु आनापान ध्यान लाभ जुइ कथं उद्योग व अभ्यास याये फइ” धका नं विचार विमर्श याना बिज्यात । अथे विचार विमर्श याये धुंका न्हापा सेवन याना वया च्वंगु आहारः

भोजन सेवन याना बिज्यात । नसा त्वंसा दिक्का तथा हानं सेवन यायेबले नाइसे क्यातूगु नसा त्वंसा निसें शुरु याना भति भति यायां नये त्वने यायेमा । अले तिति पाचक शक्ति स्वीकार याये फइ, पचे जुइके फइ । उकि उगु रूपं भति भति यायां शुरु याना सेवन याना बिज्याःगु जुइमाः ।

पंचवर्गीयपि लिचिला पिहां बंगु

उकथं स्थूल आहार हानं सेवन याना बिज्याःबले पंचवर्गीय भिक्षुपिनि विचाः व दृष्टि पाना वन । पंचवर्गीय धयापि मेपि मखु; बोधिसत्त्वयात तःधं चीधंगु सेवाया ज्या याना बिया च्वंपि हे खः । इमिसं बोधिसत्त्व नकतिनि जन्म जुया बिज्याःबले मचाचाम्ह बोधिसत्त्वयात बुद्ध जुइ तिति धका ज्योतिष शास्त्र अनुरूप भविष्यद्-वाणी याना वःपि राजगुरु पुरोहित ब्राह्मणपि हे खः ।

अबले ज्योतिष शास्त्र अनुसार भविष्यद्वाणी याना लक्षण निमित्त ब्वंपि ब्राह्मणपि च्याम्ह दु । इपि च्याम्ह मध्यय् स्वम्हसिनं पति निपति धःस्वाका “चक्रवर्ती जुजु जूसां जुइ; बुद्ध जूसां जुइ” धका निताजि कथं व्यक्त यात । ल्यं दुपि न्याम्हसिनं ला “च्वलापति छपति जक धःस्वाका “निश्चित रूपं हे बुद्ध जुइ” धका किटे याना भविष्यद्वाणी यात । इपि किटे याना भविष्यद्वाणी याःपि न्याम्ह ब्राह्मणपि गृहबन्धन संयोजन मदुवं गृहत्याग याना श्रमणभाव ग्रहण याना वःपि व्यक्तिपि खः धका मूलपणास अटुकथा (द्वितीय-६२)-ली क्यना तःगु दु । बुद्धवंस अटुकथा आदिलय् ला (७)-म्ह ब्राह्मणपिसं निताजि कथं भविष्यद्वाणी यात । भावी आयुष्मान कौण्डिन्य दकसिबे चीधिकम्ह ब्राह्मणं च्वलापति छपति जक धःस्वाका बुद्ध जुइ धका किटान याना भविष्यद्वाणी यात । उम्ह आयुष्मान कौण्डिन्य मेपि ४-म्ह ब्राह्मणपिनि ४-म्ह काय्पि लिसे श्रमणभाव ग्रहण याना वःपि ५-म्ह व्यक्तिपि खः धका क्यना तःगु दु ।

उगु रूपं न्ह्यवः हे श्रमणभाव ग्रहण याना च्वने धुंका बोधिसत्त्वं गृहत्याग याना श्रमणभाव ग्रहण याना बिज्याःगु पिया च्वं च्वन । बोधिसत्त्वं उरुवेल वनप्रदेशय् दुष्कर चर्या आचरणयात आचरण याना च्वंगु दु धयागु न्यने दुबले अन वया बोधिसत्त्वयात तःषं चीधंगु सेवा याना च्वं च्वंगु खः । “विशेष धर्म सी खनीबले जिमित दकसिबे न्हापां वयनी कनी ; जिमितं न्हापांगु उपदेश न्यने” धयागु उद्देश्य तथा आशा कया च्वं च्वंगु खः । उकथं आशा कया च्वं च्वंगुली बोधिसत्त्वं शारीरिक बलं सम्पन्न जुया आनापान ध्यान लाभ जुइ कथं आचरण याये फयेकेत स्थूल आहार सेवन याना बिज्यात । अबले तःषं चीधंगु सेवा याना आशा कया च्वं च्वंगुपि पंचवर्गीय भिक्षुपिनि धारणा च्वद्यला मन स्यना वन । बुबः छम्हुति तक नसा त्वंसा पाःयाना त्वाःथला आचरण याना नापं ज्ञान विशेष धर्म विशेष लाभ मजू ; आः स्थूल आहार न्हापाथे हे नया त्वना जुल धाःसा ज्ञान विशेष धर्म विशेष प्राप्त याना काये फइ मखुत । जिमि आचार्यं अति तीन्न उद्योग प्रधान कार्यं पिहां वना चीज वस्तु वृद्धि जुइ कथं भाग्य वृद्धि जुइ कथं ज्या याना जुल धका भावना द्वंका च्वद्ययेका इपि पंचवर्गीय भिक्षुपि बोधिसत्त्वयात वाना पिहां वना बिल । बाराणसी प्रदेशया मृगदावनय् वना च्वं वन ।

बुद्धत्वय् ध्यंक बिज्याःगु

उगु रूपं पंचवर्गीयपि पिहां वना ब्यूगु बोधिसत्त्वया निति कायविवेक प्राप्त जुया भावना धर्म उद्योग व अभ्यास याये निति अवसर अप्वः दुगुया कारण जुया च्वन । उकिं--

बोधिसत्तो = बोधिसत्त्वं ; तेषु गतेसु = इपि पंचवर्गीयपि पिहां वना ब्यूसेलि ; अद्दमासं = बाद्धि तकं ; (इपि चैत्र कृष्ण आमार्ई खुनुया इलय् पिहां वना ब्यूगुथे च्वं) कायविवेकं लभित्वा = जःखः सःतिक मनु मित्त मदुसे शान्त शून्य जुइगु धयागु कायविवेक लाभ

जुया; बोधिमण्डे अपराजितपल्लङ्गे = बोधिमण्डप अपराजित पलंकय; निसीदित्वा = फेतुना; सब्बञ्जुतञ्जानं = सम्पूर्णयात सीके फूगु ज्ञानयात; वा = बुद्ध जुइगुया कारण ज्ञानयात; पटि-विज्जि = प्रतिवेध याना सीका प्राप्त याना कया बिज्यात- धका मूलपण्णास अट्टकथा (द्वितीय-१६२)-लय क्यना तःगु दु ।

बोधिसत्त्वं २६-दैया उमेरय् गृहत्याग याना बिज्यात; अनं लिपा खुदं तक दुष्कर चर्या आचरणयात आचरण याना बिज्यात घायेबले उगु इलय् ३५-दैया उमेर जक दया च्वन तिनि । उमेर नं यौवनावस्थाय् तिनिगु; प्रकृति स्वास्थ्य नं तःसकं बालाना च्वन तिनिगु जूया निति किन्थान्हुया दुने आहार भोजन सेवन याना न्हापायागुथे हे ला हि छ्यंगु हानं हृष्ट पुष्ट जुया बल । तःवं चीधंगु लक्षणत नं प्रकट जुया बल । उकथं भोजन आहार सेवन याना बलशक्ति दया वसेलि बोधिसत्त्वं ज्ञानापान धयागु श्वास प्रश्वास वायुयात भाविता याना वितर्क विचार प्रीति सुख एकाग्रता धयागु न्यागु अंग दुगु प्रथम ध्यानय् नं प्रवेश जुया ध्यान सुखं च्वना बिज्यात । प्रीति सुख एकाग्रता धयागु स्वंगु अंग दुगु द्वितीयध्यानय् नं प्रवेश जुया ध्यान सुखं च्वना बिज्यात । अथे हे सुख एकाग्रता धयागु अंग निगु दुगु तृतीयध्यान; उपेक्षा एकाग्रता धयागु निगु हे अंग दुगु चतुर्थध्यानय् नं प्रवेश जुया ध्यान सुखं च्वना बिज्यात ।

उगु रूपं प्यंगु ध्यानय् प्रवेश जुया ध्यान सुखं च्वने धुंका महासम्बत् १०३-दैं; आःयागु ब. सं. १३२४-दैं निसें लिखतं ल्याःचाः यात घाःसा २५५१-दैया बैशाख पुन्ही खुनुया दिनय् सुथ न्हापनं सेना निगमनया लिक्क तःमागु बर्माया क्वय् भिक्षाटन बने निति ई पिया च्वंच्वं फेतुना बिज्याना च्वंच्वन । उगु इलय् सेना निगमनया श्रेष्ठीपुत्री सुजातां उगु बर्माया देवतायात पूजा सत्कार याये धका मय्जु छम्हसित उगु बर्माया क्वय् सफा सुघर याये निति ब्रह्मे याना छ्वल । उह्य मय्जु बोधिसत्त्व फेतुना बिज्याना च्वंगु

खंबले उगु बर्माया देवता पूजा ग्रहण याये निति शरीर प्रकट रूप्य् क्यना फेतुना च्वन खनी धका भाःपिल । उकिं श्रेष्ठीपुत्री सुजाता-याथाय् काचाकाचां लिहाँ वना कं वन ।

सुजातां नं सुथ न्हापनं हे पूजा याये निति न्ह्यवः थुया तःगु क्षीर भोजनयात छगू लक्ष मू वंगु लुँयागु थलय् तया लुँयागु थलं हे त्वःपुया ज्वना वया छगू लक्ष मू वंगु लुँयागु थल समेतं बोधिसत्त्वया ल्हाती लःल्हाना दान बिल । “जिगु मनोकामना सिद्ध व परिपूर्ण जूथें छःपिन्त नं सिद्ध व परिपूर्ण जुइमाः” धका भिगु प्रार्थना नं प्रार्थना याना लिहाँ वन । वयागु मनोकामना परिपूर्ण जुल धयागु ला “समान जाति कुलयाम्ह मिजं लिसे गृह बन्धनय् लाना न्हापां काय्मचा दयेमाः; उगु वरदान सम्पूर्ण जुल धाःसा पूजा याये” धका उगु बर्माय् कुमारी अवस्थाय् प्रार्थना याना वःगु दया च्वन । उगु प्रार्थना परिपूर्ण जूगुलि उगु बर्माया वृक्षदेवतायात उद्देश्य तया पूजा याःगु खः । अथे नं लिपायागु इलय् “बोधिसत्त्व उगु क्षीर भोजन सेवन याना बुद्ध जुया विज्यात” धयागु सीके दुगुलि हर्षोल्लास पूर्वक आरम्मण याना सर्वश्रेष्ठ दान कुशल उत्पत्ति व वृद्धि जुया वन धाइ ।

बोधिसत्त्व नेरञ्जरा खुसी वना मोल्हुया विज्यात । मोल्हुइ सिधयेका सुजातां दान ब्यूगु क्षीर भोजन ४९-प्यय् सेवन याना विज्यात । भोजन सिधयेका “थौं हे जि बुद्धत्वय् थ्यनीगु जुल धाःसा (थ्व) लुँया थल लःधाःया विपरीत च्वय्पाखे थःस्वया थहाँ वनेमाः” धका अधिष्ठान याना लुँयागु थल चुइका छवया विज्यात । लुँयागु थल बेगं न्ह्याना च्वंगु लःधाःया च्वय्पाखे गबयेत तक् थहाँ वना काल नागराजयाथाय् दबे जुया वना न्हापायापि स्वम्ह बुद्धपिनि लुँयागु थलया ववय् दुहाँ वना तँ तँ जुया च्वंवन ।

बोधिसत्त्व उखुनुया दिनय् न्हिच्छयंकं उगु वन प्रदेशय् हे दिवा बिहार याना सन्ध्या इलय् बोधिवृक्ष दुपाखे विज्यात । उकथं

बिज्याःबले सोत्थिय धयाम्ह घाँस्या छम्हसिनं घाँ । च्याम्हु लःल्हाना
बिया छ्वल । बँय लाया फेतुइत हे खः । भारतय् ऋषि श्रमर्णापि
घाँय लाया फेतुइगु छनेगु वानि दया च्वन । उकि लाया फेतुइत
दान बिया छ्वःगु खः । थनं लिपा ला संक्षिप्तं जक कना यके
माली । विस्तृत रूपं ला सल्लेख सुत्त उपदेश सफुति- आदिलय्
कयना वये धुन । बोधिवृक्षया क्वय् थ्यंबले पूर्वपाखे घाँय च्याम्हु
चक्कंका लाया बिल । उकथं लाये धुंका “बुद्धत्वभाव बोधिज्ञानय्
मथ्यंतल्ले थुगु वज्रासनयात स्यंके मखु” धका अधिष्ठान याना उगु
घाँय्यागु आसनय् द्योनय् पूर्वाभिमुख जुया मुलेपति थ्याना फेतुना
बिज्यात ।

अबले मार देवपुत्रं अधिष्ठान भंग जुया बुद्धत्वय् थ्यंक वने
मफइ कथं धका उद्देश्य तथा पलंक क्षेत्र वया लाका का वल ।
बोधिस्तवं दानादि पारमीयागु आनुभाव द्वारा निभा द्यो बी न्ह्यवः
हे मार देवपुत्रयात त्याका विज्यात । अथे त्याका विज्याये धुंका
ध्यान भावनाया सामर्थ्य द्वारा न्हापांगु प्रथम यामय् पूर्वनिवास
ज्ञान प्राप्त याना कया विज्यात । बाच्चा इलय् मध्यम यामय्
दिव्यचक्षु ज्ञान प्राप्त याना कया विज्यात । नसंचा ई अन्तिम
यामय् प्रतीत्य समुत्पादयात प्रत्यवेक्षण याना विज्याये धुंका
उपादानस्कन्ध न्यागूयागु उत्पत्ति विनाशयात भाविता याना खनिगु
विपश्यना ज्ञानयात वृद्धि जुइका प्यंगू आर्य मार्गं ज्ञानयात छसिकथं
क्रमशः थ्यंका सम्यक्मम्बुद्ध तथागतत्वय् थ्यंक विज्यात ।

बुद्धत्वय् थ्यंक विज्याये धुंका उगु बोधि पलंक स्थान सहित
(७) गू स्थानय् (७) न्हु (७) न्हु याना विहार याना विज्यासे
अरहत्त फल सुख अनुभव यायेगु, धर्मयात निरीक्षण व प्रत्यवेक्षण
यायेगु द्वारा (४९) न्हु बिते याना विज्यात । उगु सप्ताह (७) गू
मध्यय् न्यागूगु सप्ताह अजपाल निग्रोध धयागु सिमाववय् (७) न्हु
थ्यंकं छगू हे आसनय् विहार याना विज्यात । अबले तथागतं

दुष्करकारिका धयागु शरीरयात दुःख कष्ट बिया आचरण यायेगु
आत्मकिलमथ आचरणं मुक्त जुया बिज्याये दुगुयात प्रत्यवेक्षण ययां
थये मनय् विचाः लुइका बिज्यात । गुकथं धाःसा--

दुष्करचर्या आत्मकिलमथ्य दुध्याः

ताय दुष्करकारिकाय = शरीरयात दुःख कष्ट बिया आचरण
यायेगु उगु दुष्करचर्या आचरणं; मुत्तो = मुक्त जुइ दुम्ह; अम्हि वत
= धन्य जुइ दत; अनत्यसंहिताय = अर्थ हित लिसे सम्बन्ध मदुगु;
ताय दुष्करकारिकाय = उगु दुष्करचर्या आचरणं; मुत्तो = मुक्तम्ह
जुइ दया; साधु अम्हि वत = धात्थे बांला जुल । मुत्तो = मुक्तम्ह
जुइ दया; बोधि समज्जनं = बोधिज्ञान प्राप्त जूगु; साधु अम्हि वत
= धात्थे भि जुल- धका थये मनय् विचाः लुया वल ।

अबले मार देवपुत्रं तथागतयागु कायिक वाचिक मानसिक
गतिविधितयत् सदां हे पिया स्वया जुया च्वंगु खः । दोष दत धाःसा
आरोप लगे याये निति हे खः । उकि तथागतयागु उगु मनोविचार-
यात सिया लिसः बी मास्ति वःगु पहलं मार देवपुत्रं “शरीरयात
दुःख कष्ट बीगु आचरण तपकर्म चिला वना सत्त्वपि शुद्ध मजू ।
आयुष्मान गौतमं शुद्ध हे मज्जनिवं शुद्ध जुल धका भाःपिया च्वन ।
शुद्ध जुइगु आचरण मार्गं च्वद्यला लँ द्वना च्वने धुंकल” धका धा
वल ।

अबले तथागतं थुकथं हानं लिसः बिया बिज्यात ।--

अनत्यसंहितं आत्वा; यंकिञ्चि अमरं तपं ।

सब्बं नत्यावहं होति; फियारित्तं व धम्मनि ॥

यंकिञ्चि = सम्पूर्णं दक्वं; अमरं तपं = सी म्वायेगुया लक्ष्य
तया याइगु आत्मकिलमथानुयोग आचरण; अत्यि = दु; सब्बं = व
आचरण दक्वं; धम्मनि = गना च्वंगु पृथ्वी फिसलय् धोनय्;

फियारित्तं व = चतं, घःकू न्वकू ज्या ख्यले मदुथें; न अत्यावहं
 होति = अथं हितयात वहन याये मफु । इति = युक्तयं; अनत्त्वसंहितं
 आत्वा = अर्थं हित लिसे स्वापु मदुगु कारणयात स्युगु जूया निति;
 (विस्सज्जोस = आत्मकिलमथ आचरण धाक्वयात जि वांछ्वया
 वया) आदि धका हानं प्रतिकार याना लिसः बिया बिज्यात ।
 उगु लिसलय् “अमरं तपं” पदयात अर्थकथाय् “अमरं तपं = सी
 म्वालिगु आचरण; अमरभावत्थाय कतं = मरण मजुइगु निति लक्ष्य
 तथा याये माःगु; लूखतपं = नसा त्वंसा वस्त्र आदि रूक्ष जुया च्वंगु
 आचरण; अत्तकिलमथानुयोगो = थःगु शरीरयात कष्ट जुइ कथं
 उद्योग यायेगु” धका वर्णन याना वयना तःगु दु । उकिं दुक्कर-
 कारिका धयागु दुष्कर चर्या आचरणयात नं आत्मकिलमथानुयोग
 आचरणय् समावेश जुया च्वंगु खें लुमंका तयेभाः । अले तिति
 धर्मचक्र उपदेशय् बांवांलाक ध्वाःथुया वनी । उकिं मार संयुत्त पाखें
 तथागतया मनोविचार उत्पन्न जूगुयात थन दुध्याका वयना यंकागु
 खः ।

न्हापांगु उपदेश बीया निति निरीक्षण

(७) गू थासय् (७) न्हु (७) न्हु जम्मा ४९-न्हु विहार
 याना बिज्याये धुंका (५०) न्हुगु (आषाढ शुक्ल षष्ठी) खनु
 नकतिनि कना वयागु अजपाल निग्रोध मूलय् लिहां बिज्यात । अन
 फेतुना च्वना बिज्याज्यां “सुयात न्हापां उपदेश बी माली लय्; सुनां
 थुगु धर्मयात तुरन्त याकनं सीका काये फइ लय्” धका तथागतं
 उपदेश बिया बिज्याये निति निरीक्षण याना बिज्यात । उक्तं
 निरीक्षण याना बिज्यावले “कालाम गोत्रयाम्ह आलार ऋषि
 प्रज्ञावानम्ह खः; सः स्यूम्ह खः; तीक्ष्ण बुद्धि दुम्ह खः; प्रज्ञा रूपी
 मिखाय् क्लेश घू पाः जुया च्वंगु आपालं दये धुंका; उम्ह आलार-
 यात न्हापां उपदेश कने दुसा बांला जुइ; वं थुगु धर्मयात तुरन्त
 याकनं थुइका सीका काइ” धका प्रकृति चिन्तनय् सुया वल ।

उकथं निरीक्षण याना बिज्याःगुली याकनं सीकीम्ह व्यक्ति-
यात न्हापां उपदेश बीगु धयागु लक्ष्य दया च्वन । उगु लक्ष्य तःसकं
महत्वपूर्णगु खः । थौं कन्हेयागु युग्य् अध्ययन क्षेत्र न्हूगु चायेकेबले
ज्ञानवानपि विद्यार्थीत दयेकेगु आवश्यक जू । इपि ज्ञानवान
विद्यार्थीपिसं यक्वं यक्व परीक्षा पास याना काःसा तिनि उगु
अध्ययन क्षेत्र नां दना विकास जुया वये अःपुइ । अथे हेथें न्हूगु
कर्मस्थान स्थल चायेकेबले नं श्रद्धा, छन्द, वीर्य, स्मृति, प्रज्ञा
बांलाःपि व्यक्तिपि आवश्यक जू । उजोपि व्यक्तिपिसं शुरु याना
उद्योग व अभ्यास याना यंकूसा तिनि ज्ञान विशेष धर्म विशेषयात
याकनं याकनं खनी । अथे खंसा तिनि मेमेपिसं नं लिना अनुशरण
याना उद्योग व अभ्यास याना यंकी यदि न्हापां उद्योग व अभ्यास
याइपि व्यक्तिपि श्रद्धा, छन्द, वीर्य, स्मृति, प्रज्ञा हीनपि जुया च्वन;
वा वृद्ध वृद्धा जुया शक्ति सामर्थ्य मद्दुपि जुया च्वन धाःसा उजोपि
व्यक्तिपि समाधि ज्ञान विशेष्य् थ्यंक वने ध्वःदुइक वने अःपु मजू ।
इपि प्राथमिक योगीपिसं विशिष्ट विशिष्ट प्रकारं लुइके खंके मफुत
धाःसा; ज्ञान विशेषयात याकनं याकनं मखन धाःसा मेमेपि
मनूतय्सं अनुशरण याना उद्योग व अभ्यास याये निति मं मदयेका
क्वातु मजुइका वना च्वनी ।

उकि न्हूगु कर्मस्थान स्थल्य् ज्ञान विशेष धर्म विशेषं सिद्ध
जुइ अःपुइपि व्यक्तिपिन्त ल्ययेगु आवश्यक जू । जिं स्मृतिप्रस्थान
विपश्यना कर्मस्थानयात दकसिबे न्हापां स्यने कने यानागु अवस्थाय्
भाग्यवश विशेष ल्यया च्वने म्वाक हे विशिष्ट व्यक्तिपि स्वम्ह खने
दयेक वल । जिमि थःथिति दाजु किजा पुचलय्च्वंपि हे खः ।
इमिसं उद्योग व अभ्यास याना स्वन्हया दुने उदयव्यय ज्ञानय् थ्यंका
तेज प्रकाश प्रीति प्रश्रब्धि आदित लुइका अतिकं हर्ष प्रसन्न जुइका
च्वन । इमिसं उद्योग व अभ्यास याःगु पहःयात ला विपश्यना
प्राथमिक उपदेश आदिल्य् उल्लेख याना क्यना तये धुंगु दु ।

उक्तं दक्षसिद्धे न्हापां शुरु याना उद्योग व अभ्यास याना यंकूपि व्यक्तिपिसं अतिवेगं ज्ञान विशेषतयत् लुडका का गुलि महाशी स्मृतिप्रस्थान विपश्यना कार्य आःथे विश्वव्यापी प्रचार प्रसार जुया वंगु खः ।

थथे द्रुतगति सीके खंकेगु आवश्यक जूगु जुया तथागतं तीव्रवेगं सीके खंके फइम्ह व्यक्ति आलारयात न्हापांगु उपदेश कना बिज्याये निति निरीक्षण याना बिज्याःगु जुया च्वन । अथे निरीक्षण याना बिज्याःगु नं प्रकृति चित्तं जक जुया च्वन । ज्ञान विशेषं निरीक्षण याना बिज्याःगु मखया च्वन । उकिं अबले आलार दु मद्रुयात ज्ञानं निरीक्षण याना बिमज्याःनिगु जुल । अबले तथागत-यागु मनोविचारयात स्यूम्ह देवता छम्हसिनं “भन्ते, आलार परलोक जुया वंगु न्हेनु दत्” धका निवेदन यात । अबले तथागतं नं ज्ञानं निरीक्षण याना स्वया बिज्यात । निरीक्षण याना स्वया बिज्याःबले आलार वंगु न्हेनु खनु परलोक जुया वना वं प्राप्त याना तःगु ध्यान कुशलया प्रभावं आकिञ्चन्यायतन धयागु अरूप भूमी थ्यंक वना च्वंगु सीका खंका कया बिज्यात । अबले तथागतं—

महाजानियो खो आलारो कालामो— धका मनं मनं भुनुभुनु हाला बिज्यात ।

न्हेनु चाँछि न्ह्यवः सी लाना मार्गफलं परिहानि

कालामो = कालाम गोत्र दया च्वंम्ह; आलारो = आलारं; महाजानियो = तःसकं परिहानि जुडका वन— धका भुनुभुनु हाला बिज्यात । कारण छाथ् धाःसा- यदि आलारं तथागतयागु उपदेश न्यने दुगु जूसा तत्क्षणय् तुरन्त धर्मयात सीका खंका अरहत्त मार्गं फल लाभ याना अरहन्त तकं जुइ फु । उलि तक विशिष्टगु गुणानु-भाव दया नं (७)—न्ह्यति जक न्ह्यवः सिना वंगुलि छुं धर्मं

विशेषयात तकं लाभ याना वने मखन । व ध्यना च्वंगु आकिञ्चन्या-
यतन भूमि धयागु नं रूप मद्गु जुल । चित्त चैतसिक नाम धर्म
जक दु । रूप मद्गु जुया न्यने फइगु न्हाय्पं नं मद्गु । उकिं वयाथाय्
वना उपदेश कं वने नं मज्यु । उगु भूमी आयु नं ख्वीद्वः कल्प दु ।
उगु आयु फुना च्युत जुया वल धाःसा मनुष्य जन्मय् व हानं ध्यंक
वइ । अबले नं बुद्धोपदेश न्यने खनी मखु । उकिं व पृथग्जनया
रूपय् हे संसारय् कर्म अनुसार चाः चाः हिला जुया च्वने माली
तिनि । प्यंगू अपायय् ध्यंक वना नं दुःख कष्ट तकोमिच्छि अनुभव
याये माली तिनि । उकिं तथागतं आलारं (७) न्हु न्ह्यवः जक
सिना वंगुलि तःसकं परिहानि जुइका च्वने माल- घका मनं मनं
भुनुभुनु हाला बिज्याःगु खः ।

आःयागु अवस्थाय् नं जिमिसं कना च्वनागु स्मृतिप्रस्थान
कार्यं धर्मयात मताः मन्यंसे वा ताःसां न्यंसा नं उद्योग व अभ्यास
याये मखंक हे सिना वंपि मनुतय् पुचलय् थथे धर्म विशेषतय्त् लाभ
याये योग्य लाभ याये बहः जुया नं छुं हे लाभ मजुइकुसे हानि
जुइका वंपि दयेमाः । उकिं आः थुगु धर्मयात तायेके न्यने दुपि
सत्पुरुषपिसं ला उकथं परिहानि मजुइकेया नितिं विशेष होश याये
माली ।

छन्हु चाँछि न्ह्यवः सिना परिहानि

अनं लिपा रामपुत्त=रामाचार्यया काय् (शिष्य, उदक
ऋषियात न्हापांगु उपदेश कने नितिं तथागतं हानं निरीक्षण याना
बिज्यात । अबले देवता छन्हिसिनं “उदक ऋषि प्रथम यामय्
परलोक जुया वंगु खँ” निवेदन यात । तथागतं ज्ञानं निरीक्षण याना
बिज्याःवले “उदक ऋषि प्रथम यामय् परलोक जुया वं प्राप्त याना
कया तःगु नैवसंज्ञानासंज्ञायतन ध्यान कुशलया आनुभावं नैवसंज्ञा-
नासंज्ञायतन भूमी ध्यना च्वंगु खँ” खंका बिज्यात । उगु भूमि नं

रूप मदुगु भूमि हे खः । आयु ८४-द्वः कल्प दु । ३१-गू भूवन
 धयागु लोक्य उगु भूमि दकसिबे च्वय् लाःगु भूमि खः । उकि
 भबग्ग=भवाग्र, दकसिबे उच्च व श्रेष्ठगु भूमि धका नं धाइ । अन
 नं उपदेश न्यने मफु; तायेके मफु । अनं च्यूत जुया मनुष्य लोक्य
 थ्यंक वइबले नं बुद्धोपदेश न्यनेगु अवसर मदु । तथागतयागु उपदेश
 न्यने दुसा ला तत्क्षण्य दुने हे अरहत्त मार्गं फल तक धर्मं विशेषयात
 सीके खंके फु । अथे नं चच्छि ति (१२-घण्टाति) मरण जूगु
 न्ह्यथ्याना लाभ याये योग्यगु लाभ याये वह गु धर्मं विशेषं परिहानि
 जुइका वने माल । उकि तथागतं--

रामपुत्ती=रामाचार्यया काय् (शिष्य) जुया च्वंम्ह;
 उदको=उदक ऋषि; महाजानियो=तःसकं परिहानि जुइका वन-
 धका मनं मनं भुनुभुनु हाला बिज्यात ।

अनं लिपा सुयात न्हापांगु उपदेश कने मालील्य धका हानं
 निरीक्षण याना बिज्याःबले पञ्चवर्गीय न्याम्ह भिक्षुपिन्त न्हापांगु
 उपदेश बी निति लुया वल । इमिगु वासस्थान ज्ञानं निरीक्षण याना
 स्वया बिज्याःबले बाराणसी प्रदेशया मृगदावन धयागु वन क्षेत्र्य
 च्वंच्चंगु खना बिज्यात ।

न्हापांगु उपदेशया निति प्रस्थान

उकथं खना बिज्याःबले बाराणसी नगर स्वया यात्रा न्ह्याका
 बिज्यात । गथे बिज्यात लय् धाःबले- मेमेपि तथागतपि ऋद्धि
 बिज्याःगु नं दु । की शरण स्थल गौतम तथागत सम्यक्सम्बुद्ध ला
 लँय् बिन्वे उपक तीर्थङ्कर नाप लाना धया बिज्याये माःगु कारण
 दया च्वंगुलि न्यासि हे बिज्यात । छु दिनय् छु खूनु बिज्यात लय्
 धाःसा- आषाढ पुन्ही खूनु बिज्यात धका बुद्धवंस अटुकथा व जातक
 अटुकथाय् धया तल । थथे धायेबले बोधिमण्डपं बाराणसी मृगदावन
 तक (१८) गू योजन; थौं कन्हेयागु माइल हिसाबं (१४२) माइल

तापाना च्वंगु जुया प्रकृति सामान्य कथं न्यासि वन धा.सा छन्हं तुं
थ्यंक वने फइ मखु । ऋद्धि वंसा जक थ्यंक वने फइ । उकि आषाढ
शुक्ल षष्ठी खनु निसें बिज्यात धका का.सा नं उचित जुइगु
सम्भावना दु ।

उपक तीर्थङ्कर ध्वदुगु

अथे बिज्याःगु अवस्थाय् गयाय् मथ्यवं लँय् दथुइ उपक
तीर्थङ्कर लिसे चुलिचु ध्वदुल । बोधिमण्डप व गया स्वंगू गावृत
तापाः धका अर्थकथां वयना तःगु दु । थौं कन्हेयागु माइलया ल्याखं
६-माइल दु । उकी गया शहरं (दक्षिण पाखे) बोधिमण्डप तक
मोटर सडकया धुच्छि माइल स्तम्भत किटे जुइक दु । तीर्थङ्कर
धयापि वस्त्र मपुसे आचरण याना च्वनीपि छता प्रकारया ऋषिपि
हे खः । नाटपुत्त धयाम्ह आचार्यया गणय् दुथ्याःम्ह छम्ह शिष्य खः ।
उम्ह उपक तीर्थङ्करं तथागतयात खंवले “आवुस, छंगु ख्वाः मिखा
आदि इन्द्रियत तःसकं यच्चुसे पिच्चुसे च्वं नि; रूप लावण्य नं
तःसकं शुद्ध सुच्चुसे च्वं । गुम्ह आचार्ययात उद्देश्य याना श्रमण भेष
धारण याना बयागु; छं गुरु सु; सु गुम्ह गुरुयागु धर्मयात छं यः
तायेका चित्त बुझे जुइका च्वना लय्” धका न्यन । खनेवं तुं प्रसन्न
तायेका न्यंगुथें च्वं । अबले तथागतं--

सब्बाभिभू सब्बविदूहर्मास्मि;
सब्बेसु धम्मेषु अनुपलित्ति ।
सब्बज्जहो तण्हाक्खये विमुत्तो;
सयं अभिञ्जाय कमुद्दिसेय्यं ॥

ग्रहं=जि; सब्बाभिभू=मिखा वर्ण रूप आदि सम्पूर्ण
धर्मयात दक्वं त्वःपुया दमन याये फुम्ह खः; (थुग खँपु द्वारा
“स्वयेगु न्यनेगु आदि सम्पूर्ण धर्मयात दक्वं वंशय् तये फूगू खँ”

स्वीकार याना उल्लेख याना क्यना बिज्याःगु हे खः; “आपालं सत्त्वपिसं उगु खनिगु ताइगु आदियात बशय् तये मफूगुलि उगु खनिगु ताइगुया ल्यूल्यू वना च्वने माःगु जुया दुःख जुइका च्वने माःगु खः; खाः मिखा आदि इन्द्रियत प्रसन्न प्रफुल्लित मजूसे नं च्वना च्वन; तथागतयाके ला इपि फुकंयात दक्वं बशय् दया च्वंगुलि याना सुख जुया इन्द्रियत नं प्रसन्न प्रफुल्लित जुया च्वन” धयागुयात नं सीके बिया च्वंगु दु ।) **सबबिदू** = सम्पूर्ण धर्मयात दक्वं स्यूम्ह; **अस्मि** = जुया च्वना; **सब्बेसु धम्मेषु अनुपलित्तो** = सम्पूर्ण धर्मय् प्यमपुंम्ह आसक्त मजूम्ह जुया च्वना । **सबबज्जहो** = सम्पूर्णयात त्याग याये फूम्ह जुया च्वना; **तण्हाक्खये** = तृष्णा क्षय जुया च्वंगु निर्वाणय्; **विमुत्तो** = विमुक्त जुया च्वम्ह नं जुया च्वना; **सयं अभिञ्जाय** = स्वयम्भू ज्ञानं सीके धुंम्ह जुया; **कं** = सुयात; **उद्दिसेय्यं** = जिमि आचार्यं गुरु धका जि निर्देशन याना क्यने फइगु गनं । (मेपिके विधि सयेका मकाःसे स्वयं थःमं आचरण याना सिया च्वम्ह जूया निति निर्देशित याना क्यने बहःम्ह गुरु मदु-- धयागु मतलब खः ।)

उकथं आज्ञा दयेका बिज्याये धुंका खं स्पष्ट याना बीया निति थुकथं नं हानं आज्ञा दयेका बिज्यात ।

न मे आचरियो नत्थि;
सदिसो मे न धिज्जति ।
सदेवकस्मि लोकस्मि;
नत्थि मे पटिपुगगलो ॥

मे = जिम्ह; **आचरियो नत्थि** = लोकुत्तर धर्म विशेष सीकेत निर्देशक गुरु मदु । (थुगु खेंपु द्वारा लौकिक ध्यान लाभ जुइ कथं निर्देशन ब्यूपि आलार उदकपि दुगु जूसा नं लोकुत्तर धर्म विशेष लाभ जुइ कथं आचरण मायेगुली ला गुरु मदु- धयागु भाव जुल)

मे=जि लिसे; सदिसो=गुण कथं ज्वः लाःम्ह व्यक्ति; न विज्जति = मदु । (थुगु खँपु द्वारा गुणांग कथं समानम्ह हे मदु; पुला वंम्ह आचार्य ला गनं जक दये फइ धका- धयागु खँ सीके बिया च्वंगु दु) सदेवर्कास्मि लोर्कास्मि=देव सहित लोकय्; वा=देव, मनुष्य ब्रह्मा-पिनि दथुइ; मे=जि लिसे; पटिपुग्गलो=छाती चक्कंका प्रतिस्पर्धा याये फूमह; नत्थि=मदु ।

अले अरहत् धयाम्ह अरहन्त ला जुइ धुंनम्ह जुल ला लय् धका उपक तीर्थङ्कर हानं न्यन । उर्कि थथे नं हाकनं आज्ञा दयेका बिज्यात ।--

अहं हि अरहा लोके;
अहं सत्या अनुत्तरो ।
एकोम्हि सम्मासम्बुद्धी;
सीतीभूतोस्मि निम्बुतो ॥

लोके=लोक छगुलीसं; अहं हि=जि हे जक; अरहा=याकचाम्ह अरहन्त जुया च्वन । (थुगु खँपु द्वारा उगु अवस्थाय् अरहत्=अरहन्त धका स्वीकार याना च्वंपि, समर्थन याना च्वंपि धात्थेपि सही अरहन्तपि मखु; जि छम्ह हे जक अरहत्- धात्थेम्ह सही अरहन्त खः धका सीके बिया च्वंगु दु ।) अहं=जि; अनुत्तरो =ज्वः मदुम्ह सर्वोत्तमम्ह खः; सत्या=मभिगु चीका भिगु निर्देशन बी सःम्ह उत्तमम्ह गुरु धात्थेम्ह शास्ता खः; अहं=जि; एको=छम्ह मात्र; सम्मासम्बुद्धी=स्वयं थःमं हे यथार्थ रूपं स्यूम्ह सम्यक्-सम्बुद्ध; अम्हि=जुया च्वन; निम्बुतो=क्लेश मि शमन याये धुंम्ह जुया; सीतीभूतो=सुख शान्ति दुम्ह; अस्मि=जुया च्वन- धका नं हानं आज्ञा दयेका बिज्यात ।

अथे जूसा आः छु ज्या-खँया निति गन गुथाय् बिज्याये त्यनागु लय् धका उपक तीर्थङ्कर हानं न्यंसैलि तथागतं—

धम्मचक्कं पवत्तेतुं; गच्छामि कासिनं पुरं ।
अन्धीभूतस्मि लोकास्मि; आहञ्छं अमत्तदुन्दुभि ॥

धम्मचक्कं पवत्तेतुं = धर्मचक्रयात् चाःहिकेया निति; कासिनं = काशी राष्ट्रापिनिगु; पुरं = बाराणसी शहरय; गच्छामि = वना च्वना; अन्धीभूतस्मि = प्रज्ञा मिखा मदया कांथे जुया च्वंपि; लोकास्मि = लोक धयापि मनुष्य देव ब्रह्मा आपालं सत्त्वपिनि पुचलय; अमत्तदुन्दुभि = मरणं रहित जुइगु कारण अतिकं बांलाना मधुर स्वर दुगु अमृत समानगु धर्म दुन्दुभि (घा:); आहञ्छं = थायेथे याना कं वने त्यना- धका आज्ञा दयेका विज्यात् ।

अबले उपक तीर्थङ्करं (यथा खो त्वं आवुसो पटिजानासि) आवुसो, छं स्वीकार याःगु अनुसारं जुल धाःसा (अरहसि अनन्तजिनो) अन्त मदयेक विजय प्राप्तम्ह अनन्तजिन नं जुइ योग्य जुल ला लय; अनन्तजिन धयागु पदबी ग्रहण याये त्वःम्ह जुल ला लय- धका हानं न्यन । थये न्यंगु कारण छाया लय धाःसा- इमिगु निगण्ठ (निग्रन्थ) गणय अकुशल क्लेश दक्वंयात् हटे याना विनाश याना विजय प्राप्त याये फूम्हसित अनन्तजिन खः धका धारणा तइगु जुया च्वन । उकि इमि गणाचार्य जुया च्वंम्ह नाटपुत्तयात् जिन- धका नं घाः । भारतीय शब्द कथं जैन धाइ । उम्ह जिन (जैन) आचार्य कंगु उपदेश व वया शिष्यपिन्त जैन धाइ । भारतय नाटपुत्तया शिष्य जैन धर्मावलम्बीपि आः नं यक्व हे दया च्वंगु दु । उकथं उपक तीर्थङ्कर जैन धर्मावलम्बी जुया जिन- धयागु नांयात् तःसकं गौरव तइगु जूया निति हानं थये न्यंगु खः । अबले तथागतं--

मादिसा वे जिना होन्ति; ये पत्ता आसवक्खयं ।
जिता मे पापका धम्मा; तस्माहमुपक जिनो ॥

उपक = उपक तीर्थङ्कर; ये = जिथे जाःपि गुपि व्यक्तिपि;
आसवक्खयं = आश्रव क्लेश क्षय अवस्थाय; पत्ता = ध्यने धुंकल;

[४८] द्वंगुयात क्वात्तुक ज्वना तयेगुलि सत्य प्रति आस्था मद्दु

ते माबिसा=जिये जाःपि इपि व्यक्तिपि; वे=निश्चय नं; जिना होन्ति=जिन नां दुपि जुया च्वन । (थुगु खँपु द्वारा जिये क्लेश धात्थे फुइ धुंकूमह व्यक्ति हे जक जिन धाइ; छिमिगु गणय् क्लेश-यात त्याके धुन धका मती वना जिन धका नां धारण याना च्वंसां धात्थे क्लेश मफूनिगु जूया निति जिन धयागु नां धारण याये मत्वःनि धका सीके बिया च्वंगु दु ।) मे=जि; पापका धम्मा=मभिगु हीनगु अकुशल क्लेश धर्मतय्त; जिता=त्याका वये फये धुंकल; तस्मा=उकथं अकुशल क्लेश धाक्वयात त्याके फये धुंकूमह जूया निति; अहं=जि; जिनो=जिन नां दुम्ह खः- धका आज्ञा दयेका बिज्यात ।

द्वंगुयात क्वात्तुक ज्वना तयेगुलि सत्य प्रति आस्था मद्दु

अबले उपक तीर्थङ्करं (हुपेय्यपावुसो) श्रावुसो=मित्र; हुपेय्यपि=छं स्वीकार याथे खःसा नं खये फु; जुल धाःसा तु जुइ फये फु धका धया छयो ल्हुकु ल्हुकु संका सदां जुइगु न्यासि वनेगु लं छले चिला तथागतयात लं बिया वया वने माःथाय् स्वया वन । उकीयात विशेष होश तये बहःजू । उपकं धात्थेम्ह बुद्ध ध्वःदुया च्वनं हे धात्थेम्ह बुद्ध धका वं मस्यु । तथागतं धात्थेम्ह बुद्ध खः धका स्पष्ट रूपं स्वीकार याना धया बिज्याना च्वन नं धात्थेम्ह बुद्ध हे धका वं बांलाक विश्वास मयानि । अथे जूगु छु कारणं लय् धाःबले व तीर्थङ्कर गणया मिथ्या सिद्धान्तय् आशक्त जुया च्वंगुलि हे खः । थौं कन्हे नं द्वंगु विधियात क्वात्तुक ज्वना तल धाःसा सही विधियात न्यने दुसा नं विश्वास याये मफया च्वने यः । सही विधि अनुरूप कना क्यना आचरण याना च्वंपिन्त नं नित्ति खना अगौरब याये यः; धाये ल्हाये यः । उकथं मद्दुकेया निति विशेष रूपं होश तये माःगु हे जुया च्वन ।

उपकं तथागतयात निश्चित रूपं विश्वास मयाःसा नं छुं अंशय् विश्वास याःगु श्रद्धा धर्म ला लाभ याना वन । उकिं व

लिपा ब्याधाया म्हाय् चापा (छावा) लिसे गृहबन्धनय् लाना काय् छम्ह दयेका विरक्त जुया तथागतयाथाय् लिना वल । अबले बुद्धयाथाय् भिक्षु जुया आचरण याःगुल अनागामि जुया वन । अनं लिपा परलोक जुया शुद्धावास आवहा भूमी थ्यना गुलिचा मदुवं अरहन्त जुया वन । उकथं उत्पन्न जुइतिनिगु परिणामयात खंका बिज्याःगुलि तथागतं उपक नाप लायेत न्यासि बिज्याना वं न्यगु धाक्वयात नं लिसः विया बिज्याःगु खः ।

पञ्चवर्गीयपिनिगु थासय् आगमन

उकथं लिसः बिया बिज्याये धुंका लिपा तथागत नं थःगु यात्राय् यथावत् न्ह्या बिज्यात । उगु रूपं बिज्याना च्वंगु पञ्चवर्गीय-पिसं तापाकं निसें खन । अबले इमिसं कराल वचन (सत्यक्रिया) लहात; यात; गुकथं धाःसा- “आवुसपि; हुँ खं ला श्रमण गौतम वया च्वन; वं नसा त्वंसा त्याग यायेगु प्रधान आचरणं पिहाँ वना लाभ सत्कार आपाः दयेकेगु उद्योग याना च्वन; उकि वयात वन्दना प्रणाम याये माःगु मदु; लँस्व वने माःगु मदु; वयागु पात्र चीवर कया बी माःगु मदु; अथे नं व उच्चकुलयाम्ह जूया निंति थाय् ला तयार याना तयेमाः; वया फेतुइ मंदुसा फेतुइ” धका कराल ल्हाना तल ।

अथे नं तथागतयागु भाग्य आनुभावं याना सःतिक थ्यंक बिज्याःगु अवस्थाय् पञ्चवर्गीयपि थःपिनि करालय् च्वने मफुत । छम्हसिनं लँ स्वया पात्र काल; छम्हसिनं चीवर काल; छम्हसिनं आसन लाया बिल; छम्हसिनं तुति सिलेगु लः लःल्हाना बिल । छम्हसिनं तुति सिलेगु क्वपु लाया बिल । तर इमिसं समान स्तर कथं सःता धया ल्हाना च्वंगु अनुसारं तथागतयात गौतम धयागु मूल नामं नं धया ल्हाना च्वन । आवुसो- धयागु अगौरब वचनं नं धया ल्हाना च्वन । अबले तथागतं इमिसं लाया ब्यूगु आसनय् फेतुना बिज्याये धुंका थथे आज्ञा दयेका बिज्यात ।

उपदेश न्यने निति प्रेरणात्मक आमन्त्रण

(पञ्चवर्गीय) भिक्षुपि, न्हापायापि तथागतपि लिसे समान आगमन दुम्ह जि तथागतयात (गौतम धयागु) नामं नं व्यवहार याये मत्य; आवुसो धका नं धाये मत्य । भिक्षुपि, जि (अरहं) पूजा विशेषयात ग्रहण याये योग्यम्ह बुद्ध जुया वये धुन; (तथागतो) न्हापायापि तथागतपि लिसे समान आगमन दुम्ह जुया वये धुन; (सम्मासम्बुद्धो) स्वयं थःथःमं यथार्थं रूपं स्यूम्ह बुद्ध जुया वये धुन; भिक्षुपि न्यं; न्हायुपं ब्यू । (अमत्तमधिगतं) मरण रहित जुया च्वंगु अमृत निर्वाण धर्मयात जि सी धुंकल । जि विधि क्यना निर्देशन बी । जि उपदेश याये । जि निर्देशन बियागु अनुसार यदि छिमिसं आचरण यात धाःसा कुलपुत्रपि भिक्षुभाव ग्रहण याःगु इलय् (संसारवट्टदुक्खतो मोचनत्थाय- आदि धका) मूल लक्ष्य तःथे परिणाम जुया च्वंगु उत्तमाचरणया अन्त नं जुया च्वंगु सर्वोत्तम अरहत्त फल (निर्वाण) यात थुगु जन्मय् हे थ्यना लाभ जुइका च्वने दइ धका निर्भिक रूपं स्वीकार यांना आज्ञा दयेका बिज्यात ।

उकथं आज्ञा दयेका बिज्याःबले पञ्चवर्गीय भिक्षुपिसं तथागतयागु वचनयात न्हापां विश्वास मयाः । उकिं इमिसं थुकथं लिचः क्यना धया च्वन । आवुसो गौतम; अबले कोडागु स्थूलगु नसा त्वंसायात त्याग यांना दुःख कष्ट सिया आचरण याःगु उगु दुष्कर चर्या आचरणं तक नं साधारण मनुखं प्राप्त यांना काये फूगु सामान्य कुशल स्वया अत्यधिक रूपं श्रेष्ठोत्तमगु (उत्तरिमनुस्सधम्म धयागु) क्लेशयात हटे याये फूगु आर्यज्ञान विशेष दर्शनयात छं प्राप्त यांना काये मफु मखु ला ? उगु दुष्करचर्या आचरणं पिहाँ वया प्रत्यय लाभ सत्कार अप्वः दइ कथं उद्योग यांना च्वंम्ह छं आः कया उगु धर्म विशेष उत्तम धर्मयात गनं प्राप्त यांना काये फइ धका- थुकथं हानं लिचः क्यना धया च्वं च्वन ।

व नं अति विचारणीय खं हे जुया च्वन । शुपि पञ्चवर्गीय भिक्षुपि बोधिसत्त्व जन्म जूसें निसें बुद्ध जुइ तिति धका इमिगु विश्वासं निमित्त लक्षण व्वना भविष्यद्वाणी याना वःपि खः । स्थूल आहारयात त्याग याना आचरण याना च्वंगु दुष्करचर्या आचरणं पिहाँ वया स्थूल आहार हाकनं सेवन यायेवं हे बुद्ध जुइ फइ मखूत धका इमि दृष्टि व धारणा च्वद्यला वल । इमिस न्ह्यवः निमित्त लक्षण व्वना भविष्यद्वाणी याना वःगुयात अनविश्वास जुया वन धका धाये माल । आः तथागतं अमृत धर्म सिया वल ; धात्थेम्ह सही सम्यक्सम्बुद्ध जुया वये धुन धका किटे याना स्वीकार यासे धया च्वना बिज्यातं नापं इमिसं अनविश्वास हे याना च्वन तिति । व अथे छाय् जूगु लय् धाःसा- इमिसं दुष्करचर्या आचरणयात सही आचरण भिगु आचरणया रूप्य् विश्वास याना आशक्त जुइका च्वंगुलि हे खः । अथे हेथे थौं कन्हे नं द्वंगु मिथ्यायात विश्वास याना आशक्त जुइका च्वने लात धायेवं सही यथार्थगुयात यथिजाःगु कथं धा धा अनविश्वास हे जुया च्वनीगु जुल । सही व यथार्थ खं धाइम्हसित नं निख्ति खना क्वह्यंका दोषारोपण याना धाये ल्हाये यः । उकीयात होश तयेगु अत्यावश्यक जू ।

उकथं पञ्चवर्गीयपिसं लिक्कः क्यना प्रतिकार याना धया च्वंबले तथागतं महारुणा द्वारा दया माया वना थथे आज्ञा जुया बिज्यात । (पञ्चवर्गीय) भिक्षुपि, न्हापा न्हापायापि तथागतपिथे समानगु आगमन दुम्ह जि तथागतं प्रत्यय लाभ सत्कार आपाः दयेकेया निंति उद्योग याना च्वनागु नं मखू; क्लेशयात शमन जुइके फूगु यथार्थगु प्रधान सही आचरणं पिहाँ वयागु नं मखू; चीजवस्तु यक्व दयेकेया निंति हानं आचरण यानागु नं मखू धका आज्ञा दयेका बिज्याये धुंका न्हापां धया वयार्थे (अरहं तथागत सम्मासम्बुद्ध जुया वये धुन; न्यं न्हाय्पं न्यु- आदि धका) निकोखुसी नं दोहरे याना आज्ञा दयेका बिज्यात ।

निकोखुसी नं पञ्चवर्गीयपिसं लिचः क्यना घया हे च्वन तिति । तथागतं पञ्चवर्गीयपिसं मस्युनिगुलिं धाये मत्वःगु खँ घया जुया च्वंगु खः— घका सिया बिज्याःगु जुया दया माया वना स्वको-खुसी नं न्हापायें हे आशा जुया बिज्यात । उकीयात नं पञ्चवर्गीय-पिसं हानं लिचः क्यना विरोध याना हे च्वंच्वन ।

अथे जूसैलि तथागतं “(पञ्चवर्गीय) भिक्षुपि, छिमिसं विचाः या । जि व छिपिं आः तिति घ्वःदुपि मलु । दुष्करचर्या आचरणयात आचरण याना च्वनाबले छिपिं खुदें यकं तःघं चीबंगु व्रत याना सेवा टहल यायां जि नापं च्वना वःपि खः । उगु न्हापायागु इलय् जि छिमित आः घया च्वनायें जाःगु खँ घाये ल्हाये नंगु दु ला” घका न्यना बिज्यात । अले तिति पञ्चवर्गीयपिसं विचार विमर्श याना स्वल । अबले थ्वयें जाःगु खँ छको हे नं घाये ल्हाये मनं । अबले विशेष धर्मयात मलुइकुनि; सीका मकानिगु जुया मधाःगु, मल्हाःगु खः । आः घया ल्हाणा च्वंगु घात्थें लुया सिया वःगुलिं जुइमाः घका विचार विमर्श याना आस्था व विश्वास दया वल । उकिं “न्हापा थये घाये ल्हाये मनं भन्ते” घका आदर गौरव पूर्वकं लिसः बिया निवेदन यात ।

उगु अवस्थाय् तथागतं “भिक्षुपि, जि तथागत (अरहं) पूजा विशेषयात ग्रहण याना बिज्याये योग्यम्ह बुद्ध जुया वये धुन । (तथागतो) न्हापा न्हापायापि तथागतपि लिसे समानगु आगमन दुम्ह जुया वये धुन । (सम्मासम्बुद्धो) स्वयं थःगु ज्ञानं आचरण उद्योग व अम्यास याना यथार्थ रूपं स्यूम्ह जुया वये धुन । भिक्षुपि, न्हायपं बिया न्यं; (असतमधिगतं) मरण रहित जुया च्वंगु अमृत निर्वाण धर्मयात जि सीका वये धुन । (अहमनुसासाभि) जि विधि बिया निर्देशन याये । (अहं धम्मं देसेमि) जि धर्म उपदेश याये । (यथानुसिट्ठं पटिपज्जमाना) जि निर्देशन बियागु अनुसार छिमिसं आचरण यात घाःसा कुलपुत्रपिसं श्रमणभाव ग्रहण याःबले (संसार-

वट्टदुक्खतो मोचनत्थाय आदि धका) मूल उद्देश्य अनुरूपगु परिणाम जुया च्वंगु उत्तमाचरणया अन्त नं जुया च्वगु सर्वोत्तम अरहत्तफल (निर्वाण) यात प्रत्यक्ष वर्तमान जीवनय् गुलिचा मदुवं हे स्वयं थःगु विशेष ज्ञानं साक्षात्कार याना थ्यंका प्राप्त याना च्वने दइ” धका हाकनं स्वीकार याना आज्ञा दयेका बिज्यात ।

अबले पञ्चवर्गीय भिक्षुपिसं तथागतं कना बिज्याये त्यंगु धर्मयात न्यने मास्ति वःगु प्रबल चित्तं गौरव पूर्वक न्हाय्पं बिया न्यना च्वंच्वन । सीके थुइकेत मन न्हाग्वाणा च्वंच्वन ।

आः थुथाय् तक कना वया च्वंच्वनागु खँत ला अबिदूरे निदानय् दुथ्याःगु उचित जुइ कथं जक गुलि गुलि खँयात उद्धृत याना कना वयागु खँ हे खः । (न्हापां कना बिज्याःबलेसिगु गुलि गुलि खँयात पाण्डुलिपि दयेकूगु अवस्थाय् लिकया संक्षिप्तं क्यना तयागु दु ।)

उकथं पञ्चवर्गीयपिसं गौरव पूर्वक न्हाय्पं बिया न्यना च्वंबले (एवं मे सुतं- आदि धका) सूत्रयागु निदानया प्रारम्भय् उल्लेख याना क्यना वयागु दकसिबे सःतिगु सन्तिके निदान खँपु अनुसार तथागतं थुगु धर्मचक्र सूत्रोपदेश शुरु याना कना बिज्यात । ई ला आः थ्यंक वया च्वंगु व सं १३२४-दं लिखतं ल्याःचाः यात धाःसा वने धुंकूगु २५५१-दं आषाढ पुन्हीया सन्ध्या ई निभाः बी त्यःगु इलय् खः । पश्चिम लोकधातुइ सूर्यराजयागु बी त्यंगु ह्याउँगु प्रभा दुगु चक्राकार दया च्वन । चन्द्रमा पूर्व लोकधातुं सुवर्ण वर्ण धारण याना नकतिनि नकतिनि पिज्वया वया च्वन । उकथं सूर्य चन्द्र नितां प्रकट जुया च्वंगु इलय् थुगु धर्मचक्र उपदेश प्रारम्भ याना कना बिज्यात धका महावग्ग संयुत्त अट्टकथा (३२७)-लय् क्यना तःगु दु ।

उपदेश श्रोता परिषद् गण ला मनूया रूप्य् धाल धाःसा पञ्चवर्गीय भिक्षुपिं न्याम्ह जक दु । ब्रह्मापि ला १८-गू कोटी दया

च्वन । देवतापि ला थुगु उपदेश न्यना विशेष धर्म लाभ याना वंपि अनगिन्ति रूपं हे यक्व दया च्वन धका मिलिन्द पञ्हा-लय् क्यना तःगु दुगुलि असंख्य रूपं हे यक्व दया च्वन धाये माली । उकथं न्हापांगु उपदेश न्यने योग्यपि देव ब्रह्मापि सहित पञ्चवर्गीय भिक्षुपि न्याम्हसिनं गौरव पूर्वक न्हायुपं विया न्यना च्वगु इलय् तथागत सम्यक्सम्बुद्धं “द्वे’मे भिक्खवे अन्ता पढ्बजितेन न सेवितब्बा” आदि धका धर्मचक्र सूत्रोपदेशयात प्रारम्भ याना कना विज्यात ।

धर्मचक्र सूत्रोपदेश

भाग वा अन्त निगू प्रव्रजितपिसं सेवन याये योग्य मजू

द्वे’मे भिक्खवे अन्ता पढ्बजितेन न सेवितब्बा ।

भिक्खवे=भिक्षुपि, (पञ्चवर्गीय भिक्षुपिन्त तथागतं होश बीगु कथं सःता विज्यात; अबले पञ्चवर्गीयपि बुद्ध-शासनय् दुने च्वंपि भिक्षुपि मखुनि । बोधिसत्त्वं गृहत्याग याये न्ह्यवः निसं इपि थःथः हे भिक्षु जुया च्वंपि शासनं पिनेयापि श्रमणपि जक खः । तर इपि बोधिसत्त्व बुद्धत्वय् थ्यंक विज्याःवले बुद्ध श्रावकपिनि रूपय् आचरण याये निति श्रमण जुया वःपि जुया बुद्ध-शासन लिसे विरोधीपि परिव्राजकथं जाःपि श्रमणपि ला मखु । तथागतयात उद्देश्य याना चीवर वस्त्र धारण याना वःपि आयुष्मान महाकाश्यपथं बुद्ध-शासन लिसे सम्बन्धितपि श्रमणपि हे जुया च्वन । उकिं तथागतं शासनय् दुने च्वंपि भिक्षुपिन्तथं हे भिक्खु धयागु व्यवहार द्वारा भिक्खवे=भिक्षुपि धका सःता आज्ञा दयेका विज्यात ।)

भिक्खवे=भिक्षुपि; पढ्बजितेन=श्रमण भिक्षु जुया च्वंम्ह व्यक्ति; इमे द्वे अन्ता=आः कने त्यनागु थुपि निगू भाग निगू अन्तयात; न सेवितब्बा=सेवन याये मज्यू । सेवन याये मत्वः धका प्रारम्भ याना कना विज्यात ।

युथाय् अन्त-शब्द कोट्टास, भाग धयागु अर्थवाची जुया च्वंगु कारण आपालं अर्थकथाय् वर्णन याना वयना तल तर लिपा कना विज्याइतिनिगु मध्यम प्रतिपदा दथु-लँ आचरण मार्ग धयागु-यात वः कया स्वल धाःसा अन्त-निगू-निखे धयागु अर्थ नं ल्वःजू । भाग धाःसा नं सामान्य भाग मखू । उखेयागु अन्त थुखेयागु अन्त धयागु भागयात धाःगु खः धका ग्रहण यात धाःसा ँ हे अर्थ स्पष्ट जू । उकिं जिं भाग, अन्त धका भाय् हिला तयागु दु । श्रीलंका, थाइलैण्डयागु आपालं अर्थकथाय् ला लामककोट्टासा धका दु । हीनगु भाग धयागु अर्थ दया च्वन । व न्हापा न्हापा भाय् हिला तःगु नीच तुच्छगु धर्म धयागु लिसे उत्तं उत्तं थें जुया च्वन । अथे जुया श्रमण भिक्षु जुया च्वंम्ह व्यक्ति आः थत्थें स्वरूप उल्लेख याये त्यनागु भाग वा अन्त नीच तुच्छगु धर्मयात सेवन याये अयोग्य सेवन याये मत्वः सेवन याये वामलाः धका दकसिबे न्हापां संक्षिप्तं लुमंका तये माली ।

कतमे द्वे ? यो चायं कामेसु कामसुखल्लिकानुयोगो हीनो गम्भो पोथुज्जनिको अनरियो अनत्थसंहितो; यो चायं अत्तकिलमथानुयोगो दुक्खो अनरियो अनत्थसंहितो ।

कतमे द्वे = गुगु अन्त वा भाग निगू लय् ? कामेसु = ल्वःवकै यइपु तायेके वहःगु आरम्मण कामगुणवस्तुलय्; कामसुखल्लिकानुयोगो = यइपु न्हाइपु ताया सुख दुगु कामसुखयात उद्योग यायेगु, उत्पन्न जुइकेगु, अनुभव यायेगु धयागु; यो च्चायं अन्तो = गुगु थुमु अन्त वा भाग नं; हीनो = हीन खः; गम्भो = ग्रामीण शहरियातय्गु बानि व्यहोरा चाल चलन खः; पोथुज्जनिको = आपालं पृथग्जनपिनिगु बानि व्यहोरा चाल चलन खः; अनरियो = आर्य सत्पुरुषपिनिगु आचरण मखू. वा = अनार्य अपरिशुद्ध खः; अनत्थसंहितो = थःपिसं कामना याइगु धात्थेंगु अर्थ हित लिसे असम्बन्धितगु खः; सो च्चायं = उगु कामसुखल्लिकानुयोग आचरण नं सेवन याये अयोग्यमु छगु अन्तवा छगु भाग खः ।

त्वः वंके यद्गु तायेके बहः जुया च्वंगु वर्णं, शब्दं, गन्धं, रसं, स्पर्शं धयागु बांलाःगु आरम्मणतयत्त कामगुण आरम्मण वस्तुत घाइ । उगु वस्तु आरम्मण कामगुणतयत्त यद्गु न्ह्याइपु तायेका शरीरय् मनय् सुखं जुइगु बांलाइगुयात कामसुखं घाइ । उगु कामसुखं उत्पन्नं जुइ कथं ज्या याना उद्योगं याना जुया च्वनेगु, ज्या याना उद्योगं याये धुंका उगु कामसुखं अनुभवं याना च्वनेगुयात कामसुखल्लिकानुयोगं घाइ । सारांशं कथं धालं धाःसा— कामगुणं आरम्मणतयत्त न्ह्याइपु तायेका आशक्तं जुया मज्जा तायेका अनुभवं याना च्वनेगुयात हे धाःगु खः । उक्तं कामं सुखतयत्त न्ह्याइपु तायेका, आशक्तं जुया मज्जा तायेका अनुभवं याना च्वनेगु हीनं खः; नीचं खः । हीनं व नीचगु पहंयात ला लिपायागु उपोसथय् तिनि कने माली । थौं ला संक्षिप्तं छ्यो मात्रं जक हे धाये फइ ताः । निदानयात कना च्वने माःगु जुया ई ला गावकं फुइ धुं कल । अले हानं उगु कामं सुखं अनुभवं यायेगु ग्रामीणं शहरियातय्गु चालं चलनं जुया च्वनं । पृथग्जनं धयापि आपालं जनपिनिगु चालं चलनं नं जुया च्वनं । आर्यं सत्पुरुषपिनिगु भिगु आचरणं नं मखु; परिशुद्धं नं मजू । थ.पिसं इच्छितं हितं व अर्थं लिसे नं सम्बन्धं मदु । उकिं उगु कामसुखयात न्ह्याइपु तायेका आशक्तं जुया मज्जा तायेका सेवनं यायेगु धयागु भागं वा अन्तयात नं श्रमणं भिक्षुपिसं सेवनं व उपभोगं याये त्वः मजू । विरतं जुया च्वनेमाः । उकीयात पतिहाकः याना लुमंका धारणं याना तयेत जिं थुकथं स्मरणिका दयेका तयागु दु । “कामसुखं उपभोगं; तोतेमाः विरतं जुया । का (आः) उगु स्मरणिका धाये माली ।

कामसुखं उपभोगं; तोतेमाः विरतं जुया ।

असकिलमथानुयोगो = थःगु शरीरयात कण्ठं व सास्तिं जुइ कथं उद्योगं ज्या यायेगु धयागु; यो च्छं अर्थं अन्तो = गुगु ध्वं भागं वा अन्तं नं; दुक्खो = दुःखं मात्रं जक जुया च्वनं । (दुःखसिगु मात्रं

जक खः; छुं हे फल दुगु मखु; उकीयात नं लिपायागु उपोसथ दिनय् तिति विस्तृतं कने माली); अनरियो=आर्य सत्पुरुषपिनिगु आचरण मखु; वा=भिगु परिशुद्धगु आचरण मखु । अनत्थसंहितो =थःपिसं कामना याये बहःगु अर्थ हित लिसे असम्बन्धितगु खः । सो च=उगु आत्मकिलमथानुयोग आचरण नं सेवन याये अयोग्यगु भाग वा अन्त छगु खः ।

नसा त्वंसा पुंसा निसें कया उपभोग याये योग्यगुयात नं उपभोग मयाःसे हे थःत थःमं दुःख कष्ट जुइ कथं उद्योग यायेगु आचरण ला खालि दुःख कष्ट फयेया निति जक खः । छुं नं लाभ दुगु मखु । आर्य सत्पुरुषपिनिगु भिगु आचरण नं मखु । पवित्र परिशुद्धगु आचरण नं मखु । थःपिसं कामना याये बहःगु अर्थ व हित लिसे नं सम्बन्धितगु मखु । उकिं उगु शरीरयात सास्ति जुइक ज्या यायेगु आचरण धयागु भाग वा अन्तयात नं श्रमण भिक्षुपिसं सेवन व उपभोग यायेगु योग्य मजू मत्वः । विरत जुया छखे चिला च्वनेमाः । उकीयात नं पतिहाकलं लुमंका धारण याना तये निति स्मरणिका दयेका तथा । “शरीरंत बिया कष्ट; मया औचित्य सेवन । थ्व नं तोते माःगु अन्त; चीकी छखे विरत जुया ।” उकीयात धाये माली ।

शरीरंत बिया कष्ट; मया औचित्य सेवन ।

थ्व नं तोते माःगु अन्त; चीकी छखे विरत जुया ॥

उपभोग याये बहःगु नसा त्वंसा पुंसा थाय्वाय्त थुकथं थुपि उपभोग याये योग्यगु चीजवस्तुतय्त समेतं उपभोग मयासे थःगु शरीरयात सास्ति जुइक दुःख कष्ट बोगु आचरणयात नं छखे चीका विरत जुया च्वनेमाः धयागु भाव खः । लिपायागु उपोसथ दि खनु तिति विस्तृत रूपं कने माली । उगु अन्त निगुयात अलग्ग तथा आचरण याये माःगु मध्यम प्रतिपदा धयागु मार्ग दथु लँ हे खः । उकिं—

एते खो भिक्खवे उभो अन्ते अनुपगम्म मज्झिमा पटिपदा तथागतेन अभिसम्बुद्धा चक्खुकरणी आणकरणी उपसमाय अभि-
उत्ताय सम्बोधाय निब्बानाय संबत्तति— धका स्वाकं कना विज्यात ।

भिक्खवे = भिक्षुपि; एते खो उभो अन्ते = आः कना वयागु भाग वा अन्त निगूयात; अनुपगम्म = लिक्क मवंसे; तथागतेन = छिमि शास्ता जि तथागतं; मज्झिमा पटिपदा = दथु लँ जुया च्वंगु आचरण मार्गयात; अभिसम्बुद्धा = प्रतिवेध याना सीका वये धुन । अभिसम्बुद्धा = प्रतिवेध याना सीका वये धुंगु; मज्झिमा पटिपदा = दथु लँ जुया च्वंगु आचरण; चक्खुकरणी = प्रज्ञा मिखायात नं दयेके सःगु उत्पन्न जुइके सःगु जुया च्वन । आणकरणी = प्रज्ञा ज्ञानयात नं दयेके सःगु उत्पन्न जुइके सःगु जुया च्वन । उपसमाय संबत्तति = क्लेश शमन याये निति नं जुया च्वन । अभिउत्ताय = विशेष ज्ञान द्वारा सीकेया निति नं जुया च्वन । सम्बोधाय = प्रतिवेध याना सीकेया निति नं जुया च्वन । निब्बानाय संबत्तति = सम्पूर्ण दुःख शान्त यायेया निति नं जुया च्वन ।

उगु अर्थ अभिप्राययात नं पतिच्चा हाकलं धारण याना लुमंका तये निति स्मरणिका निगू दयेका तथा । “हटे यायेवं निगू अन्त; लँ द्वं चीका छ्वयेवं नं । मध्यमार्गं लुइ जुल; सत्य तथ्य यथार्थगु ॥ छिवं पलाः सत्य मार्गय्; ज्ञानदृष्टि लुइ जुल । ध्यनी जुल तप्यंक हे; निर्वाण नगरय् अले ॥ इपि स्मरणिकात धाये माली ।

हटे यायेवं निगू अन्त; लँ द्वं चीका छ्वयेवं नं ।
मध्य मार्गं लुइ जुल; सत्य तथ्य यथार्थगु ॥

थुगु स्मरणिका ला अर्थ अभिप्राय स्पष्ट जुया च्वने धुंकल ।
मेगु छगू पाद धाये मानि ।

छिवं पलाः सत्य मार्गय्; ज्ञानदृष्टि लुइ जुल ।
ध्यनी जुल तप्यंक हे; निर्वाण नगरय् अले ॥

मध्यम प्रतिपदा धयागु मार्गाङ्ग च्यागु सही आचरण मार्गयात आचरण यात धाःसा चक्खुकरणी त्राणकरणी आदि धका कना तथा बिज्याःगु अनुसार प्रज्ञामिखा नं चाला वइ । प्रज्ञा ज्ञान नं लुया वइ । क्लेशत नं शान्त जुइगु आदि विशेष प्रतिफलत नं प्रत्यक्ष रूपं वर्तमान अवस्थाय् हे प्राप्त जुइगु खः । प्रज्ञा मिखा चालिगु पहः प्रज्ञा ज्ञान लुया वइगु पहः क्लेश शान्त जुइगु पहः आदियात ला लिपायागु उपोसथ दिं खुनु तिति कने माली । इमित नं बुलुहुँ बुलुहुँ विस्तृत व व्यापक रूपं कंसा तिति थुइके अःपुइगु खः । थीं ला उपदेश कनेगु ईं फुइ धुंकल । उकिं थन हे दिना उपदेश ववचायेका छवये ।

प्राथमिक निदान सहित थुगु धर्मचक्र सूत्रोपदेशयात आदर गौरव पूर्वक श्रवण व धारण याये दुगु धर्मश्रवण कुशल कर्म चेतनाया आनुभाव प्रभावं याना आः धर्मश्रोतागण सत्पुरुष समूहपिसं भाग वा अन्त निगू धयागु द्वंगु लँपुयात योग्यतानुसार हटे याये फूपिं जुया मध्यम प्रतिपदा आर्यश्रष्टांगिक मार्गं पवित्र धर्मयात उद्योग, अभ्यास व अभिवृद्धि याये फया प्रज्ञामिखा विशेष ज्ञानत उत्पन्न जुया वया सम्पूर्णा दुःख शान्त जुइगुया क्षेत्र जुया च्वंगु पवित्र धर्म निवर्णयात द्रुतगति थ्यंक वना साक्षात्कार याना काये फये माल ।

साधु ! साधु !! साधु !!!

धर्मचक्र सूत्रोपदेश न्हापांगु द्या ववचाल ।

धर्मचक्र सूत्रोपदेश

(निगूगु ध्या)

(ब. सं. १३२४ ई. आश्विनशुक्ल (८) ष्टमी खुनु उपदेश जगू खः ।)

उपदेश स्वापु

बंगु भाद्र महिनाया आमाई खुनुनिसें शुरु याना धर्मचक्र सूत्रोपदेश कना वया । तर निदान कना चवने माःगु जुया ई फुना बंगुलि धर्मचक्र सूत्र सारयात ला शीर्षकया रूपय् जक न्होनेयागु खँ भति तिति कना वये धुन । आः उगु न्होनेयागु भागनिसेंतुं शुरु याना विस्तृत रूप कनायके ।

भाग वा अन्त निगू श्रमणपिसं सेवन याये अयोग्य

द्वे'मे भिक्षवे अन्ता पञ्चजितेन न सेवितव्या ।

भिक्षवे = भिक्षुपि; पञ्चजितेन = श्रमण भिक्षु जुया च्वंम्ह व्यक्ति; इमे द्वे अन्ता = धाः कने त्यनागु थुपि निगू भाग वा अन्तयात; न सेवितव्या = सेवन याये मज्यू, सेवन याये अयोग्य ।

छाय् सेवन याये अयोग्य लय् धाःबले पञ्चजित = श्रमण भिक्षु धयाम्ह "पञ्चाजयं असनो मलं पञ्चजितोति वुच्चति । असनो = थःगु; मलं = राग दोष आदि फोहर मलयात; पञ्चाजयं = पितिना मदयेका छवये सःम्ह व्यक्तियात; पञ्चजितोति = श्रमण

भिक्षु प्रव्रजित धकाः; वृच्छति=धायेमाः” धयागु देशना उपदेश अनुसार राग दोष आदि क्लेश मल धाक्वयात हटे याना वांछ्वया छ्वये फयेक आचरण यायेमाः । आः कने त्यनागु भाग वा अन्त निगू सेवन याना च्वन धाःसा राग दोष आदि क्लेश मलतय्त हटे याना पित्तिना छ्वये मफइगु जक मखु उगु मलतय्त भं दोहरय् याना तकं उत्पत्ति व वृद्धि जुइका च्वनेयः । उकि उगु भाग वा अन्त निगूयात सेवन याये अयोग्यगु खः ।

उकी अन्त-धयागुयात अर्थकथाय् कोट्टास-भाग धका वर्णन याना क्यना तल । भाग धयागु चीजवस्तु छता छतायात धाइगु खः । उकि भाग निगू धयागु थन आचरण धर्म निता धयागु हे मतलब खः । उगु भागत नं सामान्य भागत मखु । छतालिसे मेता बिल्कुल अःखः जुया प्रतिपक्षी जुया च्वंगु भागत खः । अले हानं उगु छता छता भागतय्गु पक्षय् मत्यूसे मध्यस्थ जुया च्वंगु आचरणयात मज्झिमपटिपदा=दथुया लँ आचरण मार्ग धका लिपा उपदेश जुइतिनि । उगु मध्यम मार्ग आचरणयात वःकया लिधना स्वल धाःसा थुपि निगू भाग थुखेयागु अन्त व उखेयागु अन्तय् लाना च्वंगु आचरण मार्गत जुया च्वन । उकि जिगु थःगु विचाःकथं धाल धाःसा अन्त निगू धायेगु भं हे व्यक्त व स्पष्ट जुइ ताः । अन्त-शब्दं नं सीथय् धयागु अर्थयात व्यक्त याः । तर अर्थकथा वर्णन नं तना न्हना मवनी कथं भाग वा अन्त निगू धका भाय् हिला तथाः ।

भाग वा अन्त निगू

कतमे द्वे ? यो चायं कामेसु कामसुखल्लिकानुयोगो हीनो गम्भो पोथुज्जनिको अनरियो अनत्थसंहितो; यो चायं अत्तकिलम-थानुयोगो दुक्खो अनरियो अनत्थसंहितो ।

कतमे द्वे = छु छु भाग वा अन्त निगू लय् ? (थुगु न्ह्यसः खँपु विदेशी सफुति मदु । बर्मेली लिपिया पिटक सफुति जक दु ।) कामेसु = ल्वःवनापुगु यइपुगु आरम्मण कामगुण वस्तुइ; कामसुख-ल्लिकानुयोगो = यइपु न्ह्याइपु ताया सुख दुगु कामसुखयात उद्योग यायेगु उत्पन्न जुइकेगु अनुभव यायेगु धयागु; यो च अयं अन्तो = गुगु थ्व भाग वा अन्त नं; हीनो = हीन खः; गम्मो = ग्रामीण शहरिया-तय्गु वानि ब्यहोरा चाल चलन खः; पोथुज्जनिको = जनसाधारण पृथग्जनपिनिगु वानि ब्यहोरा चाल चलन खः; अनरियो = आर्य सत्पुरुषपिनिगु आचरण मखु । वा = अपरिशुद्ध, बांमलाः; अनतथ-संहितो = थःपिसं कामना याये माःगु धात्थेंगु अर्थ व हित लिसे सम्बन्धित मजू । सो च = उगु कामसुखल्लिकानुयोग आचरण नं सेवन याये अयोग्यगु भाग वा अंश छगू खः ।

कामसुखल्लिकानुयोग आचरण धयागु थःगु भाषं संक्षिप्तं धायेगु खःसा ल्वःवनापुगु यइपुगु कामगुणतयत् यइपु, न्ह्याइपु, मज्जा तायेका अनुभव यायेगु खः । उगु कामगुण आरम्मणय् यइपु न्ह्याइपु मज्जा ताइगु तृष्णालिसे सम्प्रयुक्त जुया सुखानन्द दयेक उद्योग यायेगु अनुभव यायेगु हे खः । ल्वःवनापुगु यइपुगु कामगुण आरम्मणत न्याता दु । ल्वःवनापुसे यइपुसे च्वंगु वर्ण रूप आरम्मण, शब्दारम्मण, गन्धारम्मण, रसारम्मण, स्पष्टव्यारम्मण, थुपि न्याता हे खः । लौकिक उपभोग्य कथं धायेमाल धाःसा आः थौंकन्हे मनुतय्सं प्रयोग याना च्वंगु सजीव निर्जीव चीजवस्तुत दक्वं हे खः ।

बांला शोभा दु भाःपी माःगु वर्ण रूप आरम्मण वस्तुतयत् यइपु न्ह्याइपु मज्जा तायेका स्वया अनुभव याना च्वनेगु कामसुख-ल्लिकानुयोग आचरण हे खः । थन वर्ण रूप आरम्मण धाःसां मिखां खने दुगु वर्ण रूपारम्मण मुक्कं जक मखु; उगु वर्ण रूपया आधार क्षेत्र मिसा, मिजं आदि धका धाये माःगु दक्वं वस्तु आरम्मणतयत् तकं वर्ण रूप आरम्मण धाइ । शब्दारम्मण गन्धा-

रम्मण स्पष्टव्यारम्मण आदिलय् नं ध्व हे विधि अनुसार खः । शब्दया आधार, गन्धया आधार, स्पर्शया आधार मिसा, मिजं बाजागाजा आदि दक्वं वस्तु आरम्मणतयत्त शब्दारम्मण, गन्धारम्मण, स्पष्टव्यारम्मण कामगुणत धाइ । रस ला रसया आधार, भोजन मरीचरी, फलफूल आदित व, थुया खुना व्यवस्था याना वीपिं, मिसा, मिजं व्यक्तिपिं फुकंयात रसारम्मण कामगुणत धाइ । न्ह्याइपुसे मज्जा दुगु शब्दत न्यना, बास दुगु गन्धत नंतुना न्ह्याइपु ताया मज्जा ताया अनुभव याना च्वनेगु कामसुखल्लिकानुयोग आचरण हे खः । भिंभिगु रसत सेवन याना न्ह्याइपु ताया मज्जा ताया अनुभव याना च्वनेगु कामसुखल्लिकानुयोग आचरण हे खः । छाइसे नाइसे च्वंगु लासा दस्ता, मिसा मिजंत लिसे थिया स्पर्श याना न्ह्याइपु ताया मज्जा ताया अनुभव याना च्वनेगु कामसुखल्लिकानुयोग आचरण हे खः ।

कामगुण अनुभव यायेगु हीन खः

उगु उगु कामगुण सुखतयत्त यइपु न्ह्याइपु मज्जा ताया अनुभव याना च्वनेगु (हीन) खः । कारण छाया धाःसा— उगु कामगुणतयत्त सेवन यायेगु अवस्थाय हीनगु क्लेशत उत्पन्न जुइगु खः । आशक्त जुइगु मज्जा ताइगु कामराग कामतृष्णात उत्पन्न जुइगु खः । जि जक थुजोगु भिगु अनुभव याये दु धयागु रूपं मान नं उत्पन्न जुइगु खः । थःगु अधीनय् दुगु सजीव निर्जीव कामगुणतयत्त मेपिलिसे सम्पर्कं तयेके बी मास्ति मवइगु कपटि स्वभाव मात्सर्यं नं उत्पन्न जुइगु खः । थःथें मेपिन्त सम्पन्न जुइके मास्ति मवइगु नुगः मुइगु ईर्ष्या नं उत्पन्न जुइगु खः । विरोधी शत्रु भाःपी माःपि व्यक्तिपिन्त आघात तइगु दोष नं उत्पन्न जुइ यः । लज्जा भय रहितगु अहिरिक अनोत्तप्प धयागु नं उत्पन्न जुइगु खः । सुख दु, आनन्द दु, आदि धका द्दं क सीकीगु मोह नं उत्पन्न जुइगु खः ।

[६४] कामगुण अनुभव यायेगु ग्रामीण मनुतय्गु आचरण

पृथग्जनपिके जुल घाःसा सजीव आत्मया रूप्य कर्म व कर्मफल मद्गु रूप्य द्वंगु दृष्टि द्वंगु धारणा मिथ्यादृष्टि नं उत्पन्न जुइ यः । उकथं हीनगु क्लेशतयत् वृद्धि जुइके यःगु जूया निति कामसुखल्लिकानुयोग आचरण हीन खः ।

अले हानं उगु काम सुखयात हीनपि तिरस्चीन पणु, प्रेत सत्वपिसं नं सेवन व अनुभव याना हे च्वनीगु खः । अतिकं नीच व हीनपि मलमूत्र गालय च्वंपि त्वंतयसं नं अनुकूलता अनुसार सेवन व अनुभव याना च्वंगु हे दु । उकथं हीनपि सत्त्वपि लिसे सम्बन्ध दया च्वंगुलि नं हीन खः । अथे हीन जुया च्वंगुलि उगु कामसुखल्लिकानुयोग आचरणयात श्रमण भिक्षुपिसं सेवन याये अयोग्य जुया च्वन । बिचाः याना स्वये माल । गृहस्थी मनुतयसं थःथःपिनिगु आरम्भणयात गुलि ज्यू गुलि ज्यू घका तःघं तायेका च्वंथेतु, खिचा, फा, खा, त्वं आदि सत्त्वपिसं नं इमि थःथःपिनिगु आरम्भणयात गुलि ज्यू गुलि ज्यू, क्या मज्जा क्या मज्जा घका तःघं तायेका च्वनीगु मखा जुइ । अले खिचा, फा, खा, त्वंतयगु अनुभव व मनुतयगु अनुभव उते मजू ला ? उकथं हीनपि सत्त्वपिनि अनुभव लिसे समान जुया च्वंगु कारणं याना नं हीन खः । उगु रूपं हीनगु जूया निति काम सुख अनुभव यायेगुयात श्रमण भिक्षुपिसं सेवन याये अयोग्य जुया च्वन ।

कामगुण अनुभव यायेगु ग्रामीण मनुतय्गु आचरण

अले हानं कामसुख अनुभव यायेगु गृहस्थी संसारं पिर्हावना च्वंच्वंपि श्रमण भिक्षुपिनि ज्या मखु । गृहबन्धन दयेका गृहजालय च्वंच्वनीपि गृहस्थीपिनि क्या जक खः । उकिं गम्भी = ग्रामीण शहरिया मनुतय्गु बानि ब्यहोरा चाल चलन खः । घात्ये खः ; श्रमण भिक्षु मखुपि गृहस्थीपिनि निति थुगु कामगुण सुख सर्वोत्तम सर्वश्रेष्ठगुथे जुया च्वंगु दु । कामगुण आरम्भणतयत् मक्क मक्क

अनुभव यायेफूलिसे कं कं ज्यू धका आपालंसिनं भाःपिया च्वंगु दु ।
 न्हापा न्हापायागु युगय् हकुमधारी जुजुपि, धन सम्पत्ति थूपि साहु
 महाजनपिसं ला गुलिफत उलि काभगुण वस्तु आरम्मणतय्त माला
 माला सेवन व अनुभव याना च्वनीगु खः । जवर्जस्ति त्वःपुया
 अधीनस्थ याना नं सेवन व अनुभव याना च्वनीगु खः । थौकन्हे नं
 गुलिं गुलिं प्रदेश प्रदेशय् उगु हे रूपं जुइगु जुया च्वन । सम्पत्ति हीनपिं
 मनूतय्सं नं इमिसं फुथे चाःथे माला माला सेवन व अनुभव याना
 जुया च्वनीगु खः । वाल्यावस्थां पुला उमेर जाया वःलिसे गृहवन्धन
 दयेका कामसुख अनुभव याये नितिं विचाः याना च्वनीगु जुया
 च्वन । बुद्धोपदेशयात ध्वःमदु मस्युनिपिं गृहस्थोपिनि नितिं ला उगु
 कामसुख सर्वोत्तम धका तःधं तायेका च्वने माःगु जुया च्वन ।

दृष्टधर्म निर्वाणवाद

उकिं बुद्धोत्पन्न इलं न्ह्यवः हे दृष्टधर्म निर्वाणवादी व्यक्ति-
 पिसं “काम सुख अनुभव यायेगु सर्वोत्तम खः; उगु काम सुख स्वया
 तःजीगु धका मन्त; मरणं लिपा छुं नं दुगु मखु । लिपायागु जन्मय्
 तिति अनुभव याये मानिगु सुख धयागु दुगु मखु । लिपायागु जन्मया
 सुखया नितिं थुगु जन्मनिसें उद्योग व व्यापार याना च्वन धाःसा
 सुख अनुभव यायेगु ई सिंति वनी; उकथं सिंति मवंकुसे लौकिक
 दोष मन्त धाःसा न्ह्याकथं जूसां माला कल्पना याना काम
 आरम्मणतय्त लुधं फुधं जुइक अनुभव यायेमाः । व दृष्टधर्म निर्वाण
 सुख हे खः” आदि धका थुकथं तकं कना कयना जुया च्वनीगु खः ।
 उगु दृष्टधर्म निर्वाणवाद धयागु सिद्धान्त ला दीघनिकाय सीलवखन्ध
 पालि ब्रह्मजाल सुत्त-य् तथागतं कना बिज्याना तःगु ६२-गू
 मिथ्यादृष्टिलय् दुथ्याना च्वंगु छता प्रकारया मिथ्यादृष्टि हे खः ।

आः कना वयार्थे कामसुख अनुभव यायेगु मनुष्यलोकया
 शहरिया ग्रामीण गृहस्थोपिलिसे जक सम्बन्धितगु बानि व्यहोरा

चालचलन जुया च्वंगुलि नं श्रमण गृहस्थीपिसं सेवन याये योग्य मजू । खः नं खः; श्रमण भिक्षु धयापिं कामगुण आरम्भण धाक्वयात त्याग याना श्रमण भिक्षु जू वया च्वंपि मखु ला ? उकथं त्याग याना तये धुंगु कामगुणतय्त हानं सेवन व अनुभव याना च्वन धाःसा उचित जुइ ला ? ग्रामीण व शहरिया गृहस्थीपि समान जुया मच्चं ला ? गृहस्थीपिसं ला श्रमण भिक्षुपिन्त “प्याखं उत्सव, विसभाग आरम्भण आदि कामगुणतय्त छखे चीका आचरण याना विज्याना च्वंपि खः” धका विश्वास याना सत्कार सन्मान पूर्वक पूजा अभिवादन याना च्वंच्वन । इमिसं स्वयं थःपिसं समेत मनः मत्वंसे, इमि अतिकं यःपिं कलाः काय् म्हाय्पिन्त तकं मब्बूसे मनकू मत्वंकुसे भोजन चीवर वस्त्र आदि श्रमण भिक्षुपिन्त दान प्रदान याना च्वन । उकथं दान प्रदान याना च्वंगु चीज वस्तुत सेवन व प्रयोग याना च्वना गृहस्थीपिसंथे हे काम आरम्भणतय्त सेवन व उपभोग याना च्वनेगु उचित जुइ ला ? उचित मजू धयागु लिसः पूर्ण रूपं स्पष्ट जुइक पिहाँ वयाच्च्वंगु दु ।

अनं हानं श्रमण भिक्षु जुइगु धयागु “संसारवट्टदुबल्लतो मोचनत्थाय निब्बानस्स सच्छकरणत्थाय” धका धया वयाथे संसार चक्र दुःखं मुक्त जुइ निति, निर्वाणयात साक्षात्कार याये निति धयागु उद्देश्य तथा जुइगु खः । उकथं उत्तम पवित्रगु उद्देश्य तथा श्रमण भिक्षु जुया वःपिसं कामसुखयात गृहस्थीपिसंथे हे न्हाइपुका मज्जा ताया अनुभव याना च्वन धाःसा थःपिनि उद्देश्य अनुरूप संसार चक्र दुःखं मुक्त जुया वने फइ ला ? आर्यं मार्गं ज्ञान द्वारा निर्वाणयात साक्षात्कार याये फइ ला ?” मुक्त जुइ फइ मखु; साक्षात्कार याये फइ मखु धयागु अति हे स्पष्ट जुया च्वंगु दु । उकिं नं श्रमण भिक्षुपिसं कामसुखल्लिकानुयोग आचरणयात सेवन याये योग्य मजू; उपभोग यायेगु उचित मजू । उकीयात जिं स्मरणिका दयेका तथागु दु । उगु स्मरणिका धाये माली ।

कामसुख उपभोग, तीतेमाः विरत जुया ।

कामगुण अनुभव यायेगु जनसाधारणपिनिगु बानि

अनं लिपा उगु कामसुखल्लिकानुयोग आचरण (पोथुज्जनिको) जनसाधारण पृथग्जनपिनि बानि व्यवहार चाल चलन जक जुयाच्चन । पुथु = आपालं; जन = मनुष्यपिनि; इक = बानि चानि; पोथुज्जनिक = आपालं मनु- आपालं जनपिनिगु बानि व्यवहार, चाल चलन । संसारय् मनु धायेका जन्म काः वःसां धर्म स्वभाव स्यूपि मनूत, उत्तमगु आचरणयात आचरण याये फूपि मनूत धयापि तःसकं कम । नये त्वने पुनेगु कामगुण सेवन यायेगु मात्र जक स्यूपि निम्नकोटीयापि मनूत जक आपाः । उजोपि निम्नकोटीयापि आपालं जनसाधारणपिनिगु वानि व्यवहार चाल चलन जूया निति नं उगु कामगुण सेवन यायेगुयात श्रमण प्रव्रजित भिक्षुपिसं सेवन याये अयोग्य जुया च्वन ।

आर्य सत्पुरुषपिनिगु आचरण मखु

अनं हानं उगु कामसुखल्लिकानुयोग आचरण (अनरियो) आर्य सत्पुरुषपिनिगु आचरण नं मखु । अथे जूसा आर्य जुयाच्चंपि विशाखा अनाथपिण्डक शक्र देवराजपिसं छाया कामगुण अनुभव याना च्वंगु लय्- धका न्यनेथाय् दु । लिसः ला- कामसुख अनुभव यायेगु आर्यपिन्त विशेष गुण दयेका वी फूगु आचरण ला मखु; अथे नं श्रोतापन्नपिके कामराग रहित मज्जुनिगुलि उगु कामरागया रापं व तापं याना सुख संज्ञा द्वारा बांला जू, सुख दु भाःपाः कामसुखयात लिक्क तथा अनुभव याना च्वनीगु खः । उपमा गथे धाःसा- तःसकं तःसकं सुघर सफा यःम्ह व्यक्ति जूसां रागमस्त जुया च्वंम्ह किसि खना ग्याःगुलि मलमूत्र दुगु थासय् थ्यंक वना छले जुइमाःथें हे खः । (अं. दृ. प्र. ३५३) 'मेकथं कामसुख अनुभव यायेगु आचरण (अनरियो) अपरिशुद्ध मलीन आचरण खः । आर्य

[६८] धात्थेंगु अर्थ व हित लिसे नं सम्बन्धित मजू

सत्पुरुषपिनिगु आचरण नं मखु; शुद्ध विशुद्धगु आचरण नं मखुगुलि कामसुखल्लिकानुयोग आचरणयात श्रमण प्रव्रजित भिक्षुपिसं उपभोग व सेवन याये अयोग्य जुयाच्चन । विरत याये योग्य जुयाच्चन । उकिं “कामसुख उपभोग, तोतेमाः विरत जुया” धका स्मरणिका दयेका तयागु खः ।

धात्थेंगु अर्थ व हित लिसे नं सम्बन्धित मजू

अनं हानं कामसुखल्लिकानुयोग आचरण (अनत्थसंहितो) थःपिसं अभिलक्षितगु अर्थ व हित लिसे नं सम्बन्धित मजू । थुगु थासय् लौकिक पक्ष कथं स्वया यंकल धाःसा ला काम आरम्भणतयत् चिन्तन याना माला जुया च्वनेगु नं अर्थ व हित लिसे सम्बन्धित खः धकाः भाःपीथाय् दु । नसा त्वंसा नं दयेमाः; पुंसा नं दयेमाः; जुइ च्वनेथाय् नं दयेमाः; नापं जुइ च्वनीपिं पासाभाई पुचः नं दयेमाः; यश परिवार इष्ट मित्रपिं नं दयेमाः; उपभोग परिभोग याये बहूगु माल सामान चीजवस्तुत नं सम्पन्न जुया च्वनेमाः; उगु उगु कामगुण विषय वस्तुत पूवंसा त्तिनि इच्छानुसार उपभोग व परिभोग याना सुख जुइ । उकिं कामआरम्भणतयत् चिन्तन याना माला सेवन यायेगु नं थःपिसं अभिषिप्तगु अर्थ व हित लिसे सम्बन्धित हे खः धका भाःपीथाय् दु ।

तर अथे नं इपिं चीजवस्तुत सत्त्वपिसं धात्थें अभिषिप्तगु धात्थेंगु अर्थ व हित मखुनि । धात्थें अभिषिप्तगु अर्थ व हितत छु छु लय् धाःबले; सत्त्वपिनि वृद्ध वृद्धा जुइ मयः; रोगं कयेका च्वने मयः; सी मयः; सम्पूर्णं सास्ति सम्पूर्णं कष्ट शान्त याये मास्ति वः; उगु वृद्ध वृद्धा जुइगु, रोगी जुइगु, मरण जुइगुलि रहित जुइगु, सम्पूर्णं दुःख शान्त जुइगु सत्त्वपिनि धात्थें यःगु अभिषिप्तगु अर्थ व हितत हे खः । उगु सम्पूर्णं दुःख शान्त जुइगु धयागु अर्थ व हितयात शील, समाधि, प्रज्ञा आचरणं जक लाभ जुइ फइगु खः । उकिं

शील, समाधि, प्रज्ञा ध्यागु नं धात्थे अभिषिप्तगु अर्थ व हितत हे जुल ।

अथे जुया कामगुण आरम्मणतयत् अनुभव याना च्वनां जक वृद्ध रोग मरण रहितगु धर्म, सम्पूर्ण दुःख शान्त विमुक्तगु धर्म लाभ याना काये फइ ला ? फइ मखुगु खँ स्पष्ट जू । कामगुण आरम्मणत अनुभव याना च्वनां जक शील उत्पन्न जुइ ला ? जुइ फइ मखुगु खँ स्पष्ट जू । सेवन अयोग्यगु असेवनीयगु कामगुणतयत् सेवन यात धाःसा कं शील जक स्यनेथाय् दु । गृहस्थीपिसं कामेसु मिच्छाचार शिक्षापदयात उल्लंघन याना सेवन यात धाःसा शील भंग जू । श्रमण प्रव्रजित भिक्षुपिसं हीनगु मैथुन कर्म याना अनुभव यात धाःसा शील भंग जू । गृहस्थ वा श्रमण प्रव्रजित भिक्षुपिसं स्यायेगु खुइगु ह्ययेकेगु आदि द्वारा सम्पत्ति माला कामगुण अनुभव यात धाःसा शील भंग जू । काम आरम्मणतयत् प्रत्यक्ष अनुभव मयाःसां कल्पना मात्रं जक कल्पना याना च्वन धाःसा समाधि प्रज्ञात भंग जू । उगु उगु शील, समाधि, प्रज्ञात परिपूर्ण मजुल धाःसा सम्पूर्ण दुःख शान्त जुया च्वंगु निर्वाण प्राप्त याये फइ ला ? याये फइ मखुगु खँ स्पष्ट जू ।

शील भंग जुल कि प्यंगु अपायय् कुतुं वना भयानकगु दुःख कष्टत अनुभव याना वने माली । शील परिपूर्ण जुया नं समाधि प्रज्ञा परिपूर्ण मजुल धाःसा ला सुगति भवय् छगुलि मेगुली बारवार उत्पन्न जुया बारवार वृद्ध वृद्धा जुइका च्वने माली ; रोगं कयेका च्वने माली ; सी माली ; अनेक प्रकारया दुःखत सामना याना अनुभव याना च्वने माली । थःपिसं इच्छा याइगु दुःख शान्त जुया च्वंगु निर्वाणय् ला थ्यंक वने फइ मखु । श्रमण प्रव्रजित भिक्षु जुया वयेगु नं उगु निर्वाणय् थ्यंकेत खः । तर कामगुण आरम्मणतयत् न्ह्याइपु तायेका अनुभव याना च्वनेगुलि शील, समाधि, प्रज्ञा परिपूर्ण मजुगु कारणं याना थःपिसं इच्छा याइगु दुःख शमन जुया

[७०] गृहस्थीपिसं ला सेवन याये योग्य ला ?

च्वंगु निवर्णय् थ्यनी मखुगु जुल धा:सा अर्थ व हितं हानि जुइका च्वनेगु हे खः । उकिं कामगुण आरम्मणतयत् न्ह्याइपु तायेका अनुभव याना च्वनेगु आचरण थःपिसं अभिषिप्तगु शील, समाधि प्रज्ञा धात्थेंगु अर्थ व हितत लिसे असम्बन्धित खः धका धया तःगु जुल ।

नकतिनि स्पष्ट याना कना वयाथें कामसुख अनुभव यायेगु हीनगु क्वह्यंगु आचरण नं जुया च्वन, ग्रामीण शहरियातयगु वानि ब्यहोरा नं जुया च्वन; विशिष्ट ज्ञान मद्रुपिं जनसाधारणपिनिगु चाल चलन नं जुया च्वन; आर्यं सत्पुरुषपिनि आचरण नं मखु; मेकथं अपरिशुद्ध मलीनगु आचरण नं जुया च्वन; थःपिसं अभिषिप्तगु शील समाधि प्रज्ञा धयागु धात्थेंगु अर्थ व हित; वृद्ध, रोग, मरण रहितगु सम्पूर्ण दुःख शान्त जुइगु निवर्ण धयागु धात्थेंगु अर्थ व हित लिसे नं सम्बन्ध मद्रु । उगु उगु धात्थेंगु अर्थ व हित विनाश व हानि जुइगुया कारण जक जुया च्वन । उकिं कामसुख-ल्लिकानुयोग आचरणयात श्रमण प्रव्रजित भिक्षुपिसं उपभोग, परिभोग व सेवन याये अयोग्य जुया च्वन; विरत जुइ योग्य जुया च्वन । का.....हानं स्मरणिका धाये तु ।-

कामगुण उपभोग; तीतेमाः विरत जुया ।

गृहस्थीपिसं ला सेवन याये योग्य ला ?

उकी “पब्बजितेन=श्रमण प्रव्रजित भिक्षु जुया च्वंम्ह व्यक्ति सेवन याये अयोग्य” धका जक धया तःगुलि “गृहस्थीपिसं ला मती लूथे सीमाना मद्रयेक सेवन याये योग्य जू ला ?” धका न्यनेथाय् दु । सत्पुरुष धर्म आचरण यायेगु मन मद्रुम्ह मनु जुल धा:सा ला वया थः मती लूथे सेवन याये फु धाये माली । कारण छाया धा:सा-उम्ह व्यक्तियात सेवन याये मज्यू धका निर्देशन ब्यूसा नं खँ न्यनी मखु । (गम्भो) ग्रामीण शहरियातयगु वानि

व्यहोरा धका धया तःगु अनुसार सर्वसाधारण जनपिनिगु बानि व्यहोरा चाल चलन जुया च्वंगुलि उक्तथंयापि सामान्य जनपिनि निति विरत जुइया लागी धाये त्वः मजू । उकिं थन पव्वजितेन-धका श्रमण प्रव्रजित भिक्षु जुया च्वंम्ह व्यक्तियात जक वयना तःगु खः । तर सत्पुरुष धर्म आचरण याये मास्ति वःम्ह व्यक्ति जुल धाःसा सत्पुरुष धर्म आचरण यायेगु अवस्थाय कामगुणयात उचित रूपं फक्व विरत याना तये त्वः जू । पञ्चशील पालन याना च्वंम्ह जुल धाःसा कामेसु मिच्छाचारं विरत जुया च्वनेमाः । स्यायेगु, खुइगु, ह्ययेकेगु आदि अधार्मिक सम्पत्ति उपार्जनं माला माला कामसुख अनुभव यायेगुलि नं विरत जुया च्वनेमाः । उगु स्यायेगु आदि द्वारा आर्थिक उपार्जन याना कामसुख अनुभव यायेगुयात नं विरत याये वहःगु सुखल्लिकानुयोग आचरण जुया च्वंगु खँ दीघ-निकाय पाथिकवग्ग पासादिक सुत्त (पौट्याः १०८) लय्-

“इध चुन्द एकच्चो बालो पाणे वधित्वा वधित्वा अत्तानं सुखेति पीणेति, अग्रं पठमो सुखल्लिकानुयोगो” आदि धका कना विज्यात ।

सुखल्लिकानुयोग ४-थी

चुन्द = प्रिय पुत्र चुन्द; इध = थ्व लोकय्; एकच्चो बालो = गुलि गुलि मूर्खतय्सं (एकवचनं भाय् भति वांमलाःगुलि बहुवचन छ्याता तयागु खः- भाय् ह्यूह); पाणे = खा, फा, सा, म्ये, द्रहँ, डया तिरस्चीन पशु प्राणीपिन्त; वधित्वा वधित्वा = स्याना स्याना; अत्तानं = थःत वा थःगु शरौरयात; सुखेति पीणेति = सुख वीगु हृष्ट पुष्ट जुइकीगु जुया च्वन । अग्रं = थुगु आचरण; पठमो = न्हापांगु; सुखल्लिकानुयोगो = कामसुख अनुभव याइगु आचरण खः ।

खुया ह्ययेका ताका वया आत्रमण याना नयेगु निगूगु आचरण खः; छलकपट याना ठगे याना कंगः लाना नयेगु स्वंगूगु

आचरण खः । उगु स्यायेगु, खुइगु, कंगः लायेगुलि अलग मेगु उपायं सम्पत्ति माला अनुभव यायेगु प्यंगुगु आचरण खः धका उकी क्यना तःगु दु । उगु सुखल्लिकानुयोग आचरण प्यंगुलि तथागत सम्यक्-सम्बुद्धया श्रावक भिक्षुपिं विरत जुया च्वंगु खँ नं उकी क्यना तःगु दु । व नं कामसुखल्लिकानुयोगं श्रमणपिं विरत जुइ योग्यगु खँ क्यना तःगु विषय हे जुल । उकीयात नं विशेष होश तथा लुमंका तयेमाः ।

अष्टांग उपोसथ शील, दश शील समादान याना आचरण याना च्वंपिं जुल धाःसा अब्रह्मचरिय, विकाल भोजन, नच्च गीत आदि शिक्षापदत लिसे स्वापु दुगु कामगुणतय्त नं विरत याना तयेमाः । शमथ विपश्यना भावना धर्म उद्योग याना च्वंपिं गृहस्थीपिं जुल धाःसा ला थःपिसं उद्योग याना च्वंगु इलय् कामगुण धाक्वलि श्रमण भिक्षुपिसंथें हे विरत जुया च्वनेमाः । विरत मजुल धाःसा समाधि प्रज्ञा तीव्र तीक्ष्ण जुइ फइ मखु । उकिं गृहस्थी हे जूसां शमथ विपश्यना भावना धर्मयात उद्योग व अभ्यास याना च्वनीगु इलय् कामसुखल्लिकानुयोगयात सेवन, उपभोग व परिभोग याये मत्वः; विरत जुया च्वनेमाः धयागु नं लुमंका तयेमाः । कामसुखल्लिकानुयोग विषययात ला थन थुलि गात का धायैमाली । स्पष्ट याना धाये माःगु गुलि गुलि खँयात लिपा तिनि हे जक धयायंके ।

शरीरयात कष्ट बीगु आचरण

अत्तकिलमथानुयोगो = थःगु शरीरयात कष्ट जुइक उद्योग याना ज्या यायेगु धयागु; थो च् अयं अन्तो = गुगु थ्व भाग वा अन्त नं; दुक्खो = कष्ट मात्र जक बीगु जुया दुःख हे खः । अनरियो = आर्य सत्पुरुषपिनिगु आचरण मखु; वा = शुद्ध, विशुद्ध, पवित्रगु आचरण मखु; अनरथसंहितो = (थःपिसं कामना याये माःगु) अर्थ व हित लिसे स्वापु मद्दु- वा अनर्थ लिसे हे जक स्वापु दया च्वन ।

सो च=उगु आत्मकिलमथानुयोग आचरण नं सेवन याये अयोग्यगु भाग वा अन्त छगू खः ।

अत्तकिलमथानुयोग=आचरण धयागु थःत थःमं कष्ट व सास्ति बीगु कथं ज्या यायेगु आचरण हे खः । छाया थुगु आचरण-यात आचरण याइगु लय् धाःवले थःत थःमं उचितगु कामगुणं हेरविचार याना पालन पोषण याना तल धाःसा इच्छा व आशक्ति क्लेशत वृद्धि जुइगु खः । तिसा वसः आदि कामगुणतय्त मब्युसे दुःख, कष्ट व सास्ति जुइक आचरण याःसा तिनि इच्छा व आशक्ति जुइगु क्लेशत निरोध व शान्त जुइ । इपिं क्लेशत निरोध व शान्त जूसा तिनि वृद्ध जुइगु, रोग जुइगु, मरण जुइगु आदि सम्पूर्ण दुःखत शान्त जुया वनी आदि धका थुकथं चिन्तन मनन व धारण याना शरीरयात सास्ति जुइक ज्या यायेगु आचरणयात आचरण याइगु खः । गुकथं धाःसा-

शरीरयात कष्ट बीगु आचरण पद्धति

तांन्वइबले तांमन्वयेक; ख्वाउँइबले ख्वाउँ मजुइक; पति भुजि आदितयसं मन्यायेक; शरीरांगत सुरक्षित जुइक चीवर वस्त्रत श्रमण प्रव्रजित भिक्षुपिसं नं न्ययेमाः, पुनेमाः । सुरक्षित जुइगु जूसां शरीरयात कष्ट जुइक आचरण याइम्ह व्यक्तिला उकथं वस्त्र धारण मयासे मपुंसे मछ्यःसे पतिनांगां च्वना कष्ट फइगु जुया च्वन । ख्वाउँइगु इलय् ख्वाउँगु लखय् दुना च्वं च्वनीगु खः । तांन्वइबले निभालय् च्वनीगु खः । प्यंगू दिशाय् मिद्वं प्यद्वं दयेका न्याता मिया अनुभव याइगु खः । उकीयात पञ्चातप=न्याता मि आचरण धाइ । वांलाःगु थाय्वाय् लासाय् मच्चंसे बँयसं तुं च्वनीगु खः । गुलि गुलि ला कँथय् नापं छता मखु छता टन्ना लाया गोतुलीगु खः । तन्हुयंकं पुतुं फेतुना सास्ति नया च्वनीपि नं दु । दना दना कष्ट फया च्वनीपि नं दु । सिमा कच्चाय् तुति निपां

कत्ताका छ्यो नं क्वस्वका यांतां प्यांतां खाया यःगाया च्वनीपि नं दु । छ्यो नं चुया च्वनीपि नं दु ।

पित्याः प्याःचाः तंकेत उचितगु नसा त्वंसात भिपि श्रमण प्रव्रजित भिक्षुपिसं नं सैवन यायेमाः । तर शरीरयात सास्ति जुइक आचरण याइम्ह व्यक्ति ला नसा त्वंसा विल्कुल तोता च्वनीगु नं दु । छन्हु अतः; निन्हु अतः; स्वन्हु अतः नसा तोता च्वनीगु नं दु । प्यन्हु, न्यान्तु, खुनु, न्हेनु अतः नसा तोता च्वनीगु नं दु । छिन्यान्हु तकं नसा तोता च्वनीगु नं दु । जा छप्यय् तक पाः याना नइगु नं दु । वाउंगु तरकारी घाय् नइगु नं दु । सौ खि नइगु नं दु । (६१—गू कल्प न्हापा स्वयं बोधिसत्त्वं हे थुजोगु आचरणत आचरण याना वये तंगु खँ; मरणासन्न अवस्थाय् नर्कया गतिनिमित्त खने दया वःसेलि तिति द्वन धकाः सीका उगु आचरणयात त्याग याना ब्यूगुलि स्वर्ग लोकय् थ्यंगु खँ एकनिपात लोमहंस जातक (नं. ६४) अर्थकथाय् क्यना तःगु दु । अले हानं मूलपण्णास महासीहनादसुत्त (पौल्याः ११०) आदिलय् नं क्यना तःगु दु । न्हापांगु द्याय् कना वयागु दुष्करचर्या आचरणय् नं बुवःति छम्हुति जक सेवन याःगु खँ क्यना वये धुन ।)

थुकथं शरीरयात कष्ट बिया ज्या याइगुथे जाःगु आचरण-यात अत्तकिलमथानुयोग आचरण धाइ । थुजोगु शरीरयात कष्ट जुइक ज्या याइगु आचरणयात बुद्ध प्रादुर्भाव मज्जुनि न्ह्यवःनिसें निगण्ठ नाटपुत्त गधिक व्यक्तिपिसं आचरण याना च्वंच्वन । थौकन्हेयापि जैन धर्मविलम्बी धयापि उगु निगण्ठ नाटपुत्त गणयापि खः । थुगु अत्तकिलमथ आचरणयात गुगुं युगय् बांलाःगु आचरणया रूपय् आपालंसिनं धारण व विश्वास याना च्वंगु खः । उकि बोधिसत्त्वं उगु दुष्करचर्या आचरणयात आचरण याना च्वंच्वं स्थूल आहार हानं सेवन याना विज्याःवले अत्ति घनिष्ठपि पञ्चवर्गीयपिसं तकं बोधिसत्त्वयात “**पधानविडभन्त**—सही प्रधान आचरणं विभ्रान्त

जुल, पिहाँ वल, विशेष धर्म लाभ याये फइ मखुत” धका धारणा
द्वंक तोता लिचिला वन तिति ।

निगण्ठ ग्रन्थया धापु

शरीरयात सास्ति विया आचरण याइगु निगण्ठवादीपिनिगु उगु उगु ग्रन्थय् संसार वर्त दुःखं विमुक्तिया लागी आचरण याये निति संवर व निज्जरा— धका निथी दु धयातल । उगु निथील्य— संवर धयागु संयम यायेगु, प्वाः तीगु हे खः । छुकी छुकीयात प्वाः तिना संयम यायेमाः लय् धाःवले (कम्मपुगल) धका इमिसं धाइगु । कर्म वने जुइ फूगु रूपतय्त थःथःपिनिगु शरीरय् दुहाँ वये मफयेक प्वाः तिना संयम यायेमाः । इमिगु अभिप्राय खः— मिखाय् वर्ण रूप दुहाँ वल धाःसा खना सिल धाःसा उगु खने दुगु वर्ण व आत्मा संगम जुइ लाना न्हूगु कर्म उत्पन्न व वृद्धि जुइगु जुया च्वन । अये हे न्हाय्पं, न्हाय्, म्ये, काय प्रसादय् नं शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श धयागु रूपत दुहाँ वल धाःसा इपि रूपत लिसे आत्मा संगम जुइ लाना न्हूगु कर्म उत्पन्न व वृद्धि जुइगु जुया च्वन । इपि न्हून्हूगु कर्मतय्सं न्हून्हूगु जन्मत दयेके बी सःगु जुया च्वन । उकि न्हून्हूगु कर्मत उत्पन्न मजुइक वर्ण, शब्द आदि रूपत शरीरय् दुहाँ मवयेक प्वाः तिना संयम याना तयेमाः धयागु भाव खः ।

निज्जरा धयागु ला शरीरयात कष्ट विया न्हापायागु पुलांगु कर्मतय्त फुके वीगुयात धाःगु खः । इमिगु विचाः कथं आः दुःख-सिया वल धाःसा पुलां पुलांगु अकुशल कर्मतय्सं फल वी धुंकीगु जुया वनीगु जूगुलि पुलांगु कर्मत फुत धका धारण व विश्वास याइगु खः । उकि तथागतं इपि दुःख कष्ट सिया च्वंपि निगण्ठ गणिक तीर्थङ्करतय्के न्यना विज्यात । छिमिसं पुलां पुलांगु जन्मया अकुशल कर्मतय्त फुना वनी कथं दुःख कष्ट सिया च्वना धाल । छिमिसं न्हापा न्हापायागु जन्मय् अकुशल कर्मत याना वया धयागु स्यूला ?

धका न्यना विज्याःबले— मस्यू धका लिसः बिल । अथे जूसा न्हापा न्हापायागु जन्मया अकुशल कर्मतयत्त गुलि तक याना वया तयागु दु लय् धका स्यूला लय् ? थौं कष्ट स्यूगु जूया निंति पुलांगु अकुशल कर्मत गुलि फुना वने धुंकल, गुलि जक त्यं दनि— धका स्यूला लय् ? धका नं न्यना विज्यात । मस्यू धका जक निगण्ठतयसं लिसः बिल । अथे जूवले “अकुशल दु— मदु धयागुयात नं मसीकं गुलि पुना वने धुंकल आदि धका नं मसीकं हे शरीरयात कष्ट जुइके छुं मसीक अथे अथे अन्दाजं आचरण याना च्वनेगु उचित मज्जु खँ” निगण्ठतयत्त निरीक्षण व परीक्षण ज्ञान पारमी वीज उत्पन्न जुइके वीत तथागतं आज्ञा दयेका विज्यात । अनं लिपा पुलांगु अकुशल कर्मत फुकेगु उद्देश्य तया कष्ट सिया च्वंपि व्यक्तिसं पुलां पुलांगु जन्मया अकुशल कर्मतयत्त यक्व याना वःपि मनूत धका भाःपी मालीगु सम्भावना दुगु खँयात नं आज्ञा दयेका विज्यात ।

बोधिसत्त्वं दुष्कर चर्या आचरणयात आचरण याना विज्याःगु ला पुलांगु अकुशल कर्मतयत्त फुकेया निंति आचरण याना विज्याःगु मखु । उगु आचरणं विशेष ज्ञान विशेष धर्म लाभ जुइ भाःपाः आचरण याना विज्याःगु खः । तर खुदं दया वःसेलि न्ह्यवः धया वयाथे “थुगु आचरण विशेष धर्म सीकेया निंति लँ मखु । (सिया नु खो अञ्जो मग्गो बोधाय) विशेष धर्म सीकेत (माःगु) लँ मेगु आचरण लँ जकं जुया च्वन ला” आदि धका निरीक्षण व निर्णय याना उगु दुष्कर चर्या आचरण मार्गयात त्याग याना विज्यात ।

मात्र दुःखया निंति जक

उकि अत्तकिलमथ आचरण (दुःखो) शरीरय् दुःख कष्ट बीया निंति जक खः । मुक्कं दुःख जक खः धका कना विज्यात । अथे नं उगु अत्तकिलमथ आचरणयात नाटपुत्त आदि ऋषि श्रमण-

पिस उत्तम आचरणया रूप्य धारण व विश्वास याना च्वंगु जूया निति इपि व्यक्तिपिनिगु मनयात धक्का लगे मजुइकेया लागी (हीनो) हीन खः” धका नं कना विमज्याः । ग्रामीण शहरिया आपालं जनपिसं आचरण याये फइगु मखया (गम्मो) धका नं कना विमज्याः । आपालं जनपिनिगु आचरण मखुगु जुया (पोथुज्ज-निको) धका नं कना विमज्याः धयागु विषययात पटिसम्भिदामग्ग अट्टकथा (द्वितीय-२१५)– लय् क्यना तःगु दु ।

अले हानं थुगु अत्तकिलमथ आचरण (अनरियो) आर्य सत्पुषपिनि आचरण नं मखु । विशुद्ध पवित्रगु आचरण नं मखु । थ्व ला बुद्ध-शासनिक व्यक्तिपिनिगु दृष्टि अनुरूप स्पष्ट जुया च्वने धुं कूगु दु ।

अनर्थ लिसे जक स्वा

अनं हानं थुगु अत्तकिलमथ आचरण (अनत्थसंहितो) (थःपिसं अभिषिप्तगु) अर्थ व हित लिसे नं स्वापु दुगु मखु । थुगु आचरण ला शील, समाधि, प्रज्ञा आदि लोक्तर अर्थ व हितत लिसे स्वापु मदुगु जक मखु लौकिक अर्थ व हितत लिसे नं स्वापु मदु । उकोयागु प्रतिफल खालि शरीरयात कष्ट व सास्ति बीगु मात्र जक खः । तःसकं तःसकं दुःख सिन धाःसा छगू मखु छगू रोग थाना वया सिना तकं नं वने फूनि । छुं छुं हे लाभ मदुगु आचरण हे जुल । तर बुद्ध उत्पन्न जुइ न्ह्यवःनिसें उगु युग्य ला वतं (चक्र) दुःखं मुक्त जुइके फूगु धात्थें वांलाःगु उत्तमगु आचरणया रूप्य जम्बुद्वीप धयागु उगु भारत भूमि छगुलिसं विश्वास याना च्वंगु जुल । अन्धवर्गीयपिसं नं विश्वास याना च्वच्वन । उकि तथागतं शरीरयात कष्ट जुइक ज्या यायेगु आचरण (दुखो) दुःख मात्र खः; (अनरियो) आर्य सत्पुषपिनिगु आचरण मखु; विशुद्ध पवित्रगु आचरण नं मखु; (अनत्थसंहितो) अर्थ व हितत लिसे नं

स्वापु मदु; उकिं थुगु अत्तकिलमथानुयोग आचरणयात नं श्रमण प्रव्रजित भिक्षुपिसं सेवन याये अयोग्य धका स्पष्ट रूपं उल्लेख याना आजा दयेका बिज्यात ।

थुकथं स्पष्ट व व्यक्त रूपं उल्लेख याना कना बिज्यायेगु नं अत्यावश्यक जुया च्वन । कारण छाया धा:सा- उगु युगय् मनूतयसं “शरीरयात कष्ट बिया ज्या या:सा तिनि आचरण या:सा तिनि विशेष धर्म लाभ जुइ फु” धका विश्वास याना आशक्त जुया च्वंच्वन । पञ्चवर्गीयपिसं नं उक्तं हे विश्वास याना आशक्त जुया च्वन । उगु आशक्ति उपादानयात चीका छ्वये मफुत धा:सा तथागतं कना बिज्याइगु मार्गाङ्ग च्यागू धर्मयात दुग्यथेक विश्वास याये फइ मखु । उकिं शरीरयात कष्ट बिया ज्या यायेगु आचरण दु:ख मात्र जक ख:; छुं छुं हे लाभ मदु; अनर्थयात जक उत्पन्न जुइके स:गु ख: धयागु स्पष्ट व व्यक्त रूपं उल्लेख याना कना बिज्याये मा:गु ख: । उगु शरीरयात कष्ट बिया ज्या यायेगु आचरण संक्षिप्तं धाल धा:सा सेवन याये बह:गु नसा त्वंसा पुंसा आदियात समेतं सेवन मया:से दु:ख सीगु आचरण हे ख: । उकीयात जि संक्षिप्तं सारांश स्मरणिका दयेका तया । “शरीरैत बिया कष्ट; मया औचित्य सेवन । ध्व नं तोते मा:गु अन्त; चीकी छखे विरत जुया ।” न्हापांगु स्मरणिका “कामगुण उपभोग, तोतेमा: विरत जुया” धया तया । व लिसे स्वाका स्वल धा:सा “मया औचित्य सेवन” धयागु “सेवन याये योग्यगु उचितगुयात समेतं सेवन मया:से” धयागु भाव स्पष्ट जुया च्वंगु दु । उगु स्मरणिका धाये माल ।

“शरीरैत बिया कष्ट; मया औचित्य सेवन ।

ध्व नं तोते मा:गु अन्त; चीकी छखे विरत जुया ॥

कामसुखयात न्ह्याइपु व मज्जा तायेका अनुभव यायेगु धयागु न्हापांगु भाग वा अन्त थ:गु मन व शरीरयात धा:धा:थे

याना न्ह्यछुका तथा तोता तःगु जूया निति छ्वासुगु भाग वा अन्त खः । शमथ विपश्यनायात अभ्यास व उद्योग मयाःसे चित्तयात संयम व दमन मयाःसे तोता तल धाःसा थुगु कामसुखल्लिक आचरणय् थ्यना च्वने यः । गुलिसिनं भावना कार्य अभ्यास व उद्योग याये माःगु मद्दु; चित्तयात वयागु स्वभाव अनुसार तथा पेन्शन बिया सुमुक तथा तयेवं ज्या पूर्व धका कना वयना जुया च्वन धाइ । चित्त धयागु शमथ विपश्यना द्वारा दिपाः मदयेक भाविता याना चायेका संरक्षण याना तःसा नापं काम आरम्भण आदिलय् थ्यंक थ्यंक वनेयः; शमथ विपश्यना अभ्यास व उद्योग मयाःसे चित्तयात पेन्शन बिया तल धाःसा ला काम आरम्भणतय्त चिन्तना व कल्पना याना कामसुखल्लिक आचरणय् जक थ्यं वना च्वनीगु सुनिश्चित जुल । उकिं जि थुगु कामसुखल्लिक आचरण स्वरूप सी दयेक “मनं धाःथे तोता तयेगु, कामसुखानुयोग खः ।” धका नं स्मरणिका छगू दयेका तथा । उकीयात धाये माल ।

“मनं धाःथे तोता तयेगु; कामसुखानुयोग खः ।”

सेवन याये उचितगुयात तकं सेवन मयाःसे शरीरयात कष्ट जुइक ज्या यायेगु निगूगु भाग आचरण ला सुख जुइगु आराम जुइगु मदइगु जूया निति अतिकं कसे जूगु भाग वा अन्त खः । थुगु अति कसे जूगु आचरण भागयात नं चीका तोता छ्वयेमाः ।

मिथ्याकथं अत्तकिलमथ ग्रहण पद्धति

थुगु थासय् गुलिसिनं अत्तकिलमथ आचरण धयागु अर्थ अभिप्राययात तथागतयागु विचाः लिसे प्रतिपक्षी जुया धारण याना कना वयना च्वंच्वन । इमिसं धाइगु पहः गथे धाःसा— दुःख कष्ट सिया भावना धर्म उद्योग व अभ्यास यायेगुयात नं अत्तकिलमथ जू धका थुकथं नं धया च्वन । व ला तथागतयागु विचाः लिसे

तःतःप्यंक हे विरोध जुया च्वंगु जुल । तथागतं प्राण व शरीरयात तत्कं आशा मतःसे च्यूता मकाःसे समाधि प्रज्ञा भावना कार्ययात तीव्र रूपं अभ्यास व उद्योग याये निंति प्रेरणा बिया बिज्याना तःगु दु । “छ्यंगु, नसा, क्वय् जक ल्यंसां थः ल्यं; ला हित गना वंसां थः गना वं; कामना यानागु मार्गं फल विशेष धर्म प्राप्त मजूतल्ले दिपाः मदयेक उद्योग व अभ्यास याना वने” धका थुकथं अधिष्ठान याना प्रबल व तीव्र रूपं उद्योग व अभ्यास याये निंति प्रेरणा बिया बिज्यात ।

उत्किं समाधि प्रज्ञायात उत्पन्न जुइके फूगु भावना कार्य उद्योग यायेगुयात ला अत्तकिलमथानुयोग धका धाये मज्यू । समाधि प्रज्ञा उत्पन्न जुइकीगु आचरणयात अर्थे हे ति, शीलाचरण यायेगुली तत्कं शरीरय् कष्ट जूसां अत्तकिलमथानुयोग धका धाये मज्यू । बिचाः याये नु । च्यागु शील (अष्टशील) समादान याना आचरण याना च्वनीपिं गुलिं गुलिं मस्तय्के नये पित्याना च्वंसा नं सन्ध्या इलय् बहनी मनःसे विरत जुया च्वनेगु सास्ति मजू ला ? गुलिं गुलिं चीधिकतिनिपिं श्रामणेरपिं भिक्षुपिसं नं नये पित्याना च्वंसा नं बहनी सन्ध्या इलय् मनःसे विरत जुया च्वनेगु कष्ट मजू ला ? कष्ट जूगु स्पष्ट जू । अथे नं शीलं सम्पन्न जुइगु आचरण जुया अत्तकिलमथ आचरण धका ला धाये मज्यू ।

गुलिं मनूतय् पाणातिपात आदिं विरत जुया हानि जुइका च्वने माःगु नं सास्ति हे खः । तर शीलं सम्पन्न जुइकीगु आचरण जुया च्वंगुलिं अत्तकिलमथ आचरण धका धाये मज्यू । उक्तं दुःख कष्ट सिया आचरण यायेगुयात तथागतं “वर्तमान अवस्थाय् दुःख व कष्ट जूसां लिपा भिगु प्रतिफल वीके फूगु आचरण खः” धका प्रशंसा याना मूलपण्णास महाधम्मसमादान सुत्त (पौल्याः ३८८-९) लय् कना तया बिज्याःगु दु । कना बिज्याःगु संक्षिप्तं गथे धाःसा-

इध भिक्खवे एकच्चो = भिक्षुपिं, थुगु लोकय् गुलिं व्यक्तिपिं;
(थन नं बहुवचन अर्थ प्रयोग जुया च्वंगु दु- भाय् ह्यूम्ह) **सहापि**

दुःखेन सहापि दोमनस्तेन = शारीरिक दुःख कष्ट, मानसिक दुःख कष्ट लिसेलिसें; पाणातिपाता पटिविरतो होति = सत्त्वपिन्त हनन यायेगुलिं विरत जुइगु जुया च्वन; पाणातिपाता वेरमणिपच्चया च = हनन यायेगुलिं विरत जुइगु धयागु कारणं याना नं; दुःखं दोमनस्सं पटिसंवेदेति = शारीरिक दुःख मानसिक दुःख अनुभव याइगु जुया च्वन । (.....) सहापि दुःखेन सहापि दोमनस्तेन = शारीरिक दुःख कष्ट, मानसिक दुःख कष्ट लिसेलिसें; सम्मादिट्ठि = सम्यग्दृष्टियात जक धारण याइगु; होति = जुया च्वन; सम्मादिट्ठि-पच्चया च = सम्यग्दृष्टि धारण याइगु कारणं याना नं; दुःखं दोमनस्सं = शारीरिक मानसिक दुःखयात; पटिसंवेदेति = अनुभव याइगु जुया च्वन; सो = वर्तमान जीवनय् दुःख कष्ट सिया धर्माचरण याइम्ह उम्ह व्यक्ति; कायस्स भेदा परं मरणा = शरीर भेद जुया मरणं लिपा; सुगतिं सगं लोकं = सुगतिं स्वर्गं लोकय्; उपपज्जति = थयंक वनीगु जुया च्वन । भिक्खवे = भिक्षुपिं; इदं धम्मसमादानं = थुगु सुचरित्र धर्मं किगु (१०) धारण याना आचरण यायेगुयात; पच्चुप्पन्नदुःखं = प्रत्यक्ष वर्तमान जीवनय् दुःख जुया; आर्यातिं सुखविपाकं = लिपायागु जीवनय् भिगु फल वी सःगु आचरण धका; वुच्चति = धाये माःगु जुया च्वन ।

उकिं शील, समाधि प्रज्ञायात उत्पन्न जुइके सःगु आचरण जुल धाःसा (अनत्थसंहित मखु; अत्थसंहित = अर्थ व हित लिसे स्वापु दुगु आचरण जुया) सेवन याये अयोग्यगु अत्तकिलमथ आचरण मखु; सेवन याये योग्यगु मध्यम प्रतिपदा आचरण मुक्कं खः धका निश्चित रूपं किटे याना लुमंका तयेमाः । शील समाधि प्रज्ञा छुं हे मज्जेसे शरीरयात कष्ट जुइगु आचरण मात्रयात जक अत्तकिलमथानुयोग धाइ । उकीयात नं स्वरूप स्पष्ट जुइक स्मरणिका छगु दयेका तयागु दु । “कष्टं जक यायेगु उद्योग, अत्तकिलमथानु-योग खः ।” उकीयात धाये माली ।

कष्टं जक यायेगु उद्योग, अत्तकिलमथानुयोग खः ।

[१२२] सुख दुःख भाविता याये मज्जू धका तर्कं दृष्टि द्वंति

सुख दुःख भाविता याये मज्जू धका तर्कं दृष्टि द्वंति

कुलिसिनं विषयवत्ता भाविता यायेगुली तर्कं "सुखयात्
 भाविता यायेवं कामसुख आचरण जू; दुःखयात् भाविता यायेवं
 अस्तकिलमथ आचरण जू; उकिं सुख व दुःखयात् भाविता याये
 मज्जू; उपेक्षायात् जक भाविता यायेमाः" धका इवेका दवेका ध्याः
 जुया च्चन त्तिनि । व ता बुग्गहितग्गाह धकागु मखु मज्जू कथं
 धास्स धास्सेनु इत्ता द्वं गु मिच्छायात् धारण यन्ता धास्सेनु उल्लयेनु सः ।
 कुं कुं हे प्रस्ता प्रन्थ प्रमाणं दुग्गु खं मत्तु । तत्थक्कं महासतिग्गुत्त
 कुत्त पालि वेदनानुपस्सना पक्क-म् "सुखं वा वेदकं वेदकमज्जे सुखं
 वेदकं वेदकामीति पजानासि; दुःखं वा वेदकं वेदकमज्जे सुखं वेदकं
 वेदकामीति" कज्जनासि अस्सि धका सुख दुःख उपेक्षं वेदता स्वं कुं
 यात् भाविता याये निंति स्पष्ट रूपं कना विज्याता ताः गु दुः । अजं हानं
 धास्सिपयं धास्सिपयं धास्सिपयं धास्सिपयं उपपत्तति वेदयितं सुखं वा दुःखं
 वा धास्सिपयं सुखं वा; तन्नि धास्सिपयं धास्सिपयं धास्सिपयं धास्सिपयं
 धका आचालं अपालं सूक्कं स्वंगुलि वेदनायात् भाविता याये माः गु
 सीके माः गु खं स्पष्ट रूपं कना विज्याता । उकिं उपादानस्सक
 न्यागुली दुय्याना च्वंगु धर्म धास्सिपयं भाविता याये माः गु भाविता
 याये जग्गु हे जुल धका निश्चित रूपं किटे वाना लुम्का तायेमाः ।

सुख आचरणं धारणा

सुखस्यो कर्मस्थानाचार्यं सुखसिनं ता "सुखं मज्जू सुख
 इयं पियं स्वानुया पुना स्याना पीइसे च्चन्ना सह याये थाकुया कल
 धाः सा कुत्तं सधे वाना मिले यायेमाः; मिले मवाः से भाविता
 याया च्चन धाः सा असलिकमयानुभोगं जू" धका धाल धाह । व नं
 सास्यक सम्पज्ज्जायात् महत्व वियय अयोग्य कथं धारण याया
 धायेगु धायेगु है सः । कामम विषयवत्ता धास्सिपयं धर्म उभोग व

अभ्यास यायेगुली खन्तीसंवर' (क्षान्ति संवर) धयागु तःसकं आवश्यक जू । “छुं भति दुःखयात ला सह याना भाविता याना च्वंसा तिनि समाधि ज्ञान उत्पन्न जुइ फइ; सह मयाःसे पलख पलखय् सचे याना हीका फेरे याना च्वन धाःसा समाधिज्ञान उत्पन्न जुइ फइ मखु” धयागु खँ क्वक्वजोक उद्योग व अभ्यास याये नंपि सकसिनं सी धुंकूगु जुया च्वन । उकिं सह याये थाकूगु दुःख वेदना लुया वल धाःसा फयांफक्व सह याना भाविता याना च्वनेमाः । उकथं सह याना च्वनेगुलि क्षान्ति संवर जक जुया च्वनी; अत्तकिल-मथ ला मजू । कारण छाय् धाःसा- उकथं सह याना भाविता याना

१- भिक्खवे=भिक्षुपि; इध भिक्खु=थुगु शासनय् च्वंम्ह भिक्षु'; पटिसङ्गा योनिसो=उचितगु कारण द्वारा निरीक्षण याना; खमो होति सीतस्स= ख्वाउंगुयात सह याइगु जुया च्वन; उहस्स=पूगुयात सह याइगु जुया च्वन; जिघच्छाय पिपासाय=नये पित्याइगु त्वने प्याःचाइगुयात सह याइगु जुया च्वन; उंस मकस वातातप सरीसप सक्कस्सानं=भुजि, पति, फय् निभाः सर्प विच्छेतय्सं न्याइगु छाइगु थीगु स्पर्शतय्त सह याइगु जुया च्वन; बुद्धस्तानं बुरागतानं बन्नपथानं=दोषारोपण याना आलोचना याइगु ब्वःबीगु शब्दतय्त सह याइगु जुया च्वन; उप्पन्नानं सारीरिकानं वेदनानं बुद्धानं=उत्पन्न जुया वःगु शारीरिक दुःख वेदनातय्त; तिब्बानं खरानं कट्टकानं=कडागु तीन्नगु तीक्षणगु सह याये थाकूगु दुःख वेदनातय्त; असातानं अननापानं पाणहरानं= यडपुसे न्याइपुसे मज्जा ताये बहःगु मखु—घृणा चायापुसे म्यानापुसे च्वंच्वंगु प्राणयात हरण याये यःगु—मरण जुइके यःगु दुःख वेदनातय्त; अघिवासकजातिको होति=सह याये सःगु स्वभाव दया च्वन । भिक्खवे =भिक्षुपि; हि=परिणाम छु धाःसा; अनघिवासयतो=उगु ख्वाउंगु, पूगु, नये पित्याइगु, त्वने प्याःचाइगु, भुपि पति आदिपिनिगु स्पर्श, मभिगु बोलिवचन, शारीरिक दुःख वेदनातय्त सह मयात्त धाःसा;

अस्स=उम्ह भिक्षुयात; सं उप्पज्जेम्यं आसवा विघातपरिलाहा=गुगु
 आश्रवत व दुःख कष्ट जुइगु पुइगु परिडाहत उत्पन्न जुइ फु । अघिवास-
 यतो अस्स=सह याःम्ह उम्ह भिक्षुयात; एवं=ध्व कना वयागु अनुसार
 सह यायेगु कारणं; ते आसवा विघातपरिलाहा न होग्लि=उगु लुया वये
 फूगु आश्रवत व दुःख कष्ट जुइगु पुइगु परिडाहत लुया मवःसे निरोध व
 शान्त जुइगु जुया च्वन । निक्खवे=भिक्षुपि; इमे आसवा=सह मयात
 घाःसा लुया वये फूगु युपि आश्रवतयत्; अघिवासना पहातब्बा=सह
 यायेगुलि हटे याये ज्यूगु हटे याये माःगु आश्रवत घका; बुच्चन्ति=घाये
 माःगु जुया च्वन । (म. १-१३)

उपरोक्त सम्भासव सुत्त पाली सीधे सीधे च्वंक तीन्न तीक्ष्णगु
 दुःख वेदनायात नापं सह याये निर्ति तथागतं निर्देशन विद्या विज्याना
 तःशु हु । उगु निर्देशनयात गम्भीर रूपं दुग्गयेक होश यायेमाः । अनं
 हानं उगु पालिया वर्णन अर्थकथाय् “लोमस नाग स्थविरं अन्तरद्वक
 घयागु मंसीर पुस माघ पुन्हीया ज.ख.यागु च्यान्हुया दुने च्वापु गाइगु
 इलय् लौकन्तरिक नकंयागु ख्वाउंगुयात निरीक्षण व विचाः याना
 कर्मस्थानयात मत्वःतुसे हे सदां च्वनेगु खुल्लमखुल्लागु पासय् ई फुका
 च्वंच्वन” आदि घका क्षान्तिसंवरयात महत्त्व विद्या आचरण याःगु
 पहःयात आपालं कथावस्तुत द्वारा च्वना तल । अघे जुया खुं भति
 त्थानुइगु, पुइगु, स्याइगु पीसे च्वना वइगु मात्रं प्रकृति यथावत् दयाच्यंगु
 इर्यापययात फेरे याये मत्वः; हीके मज्यू । सह याना यथावत् प्रकृति
 इर्यापयय् च्वना हे जक भाविता याना च्वनेमाः । फशा वन घाःसा
 प्राणयात समेतं च्यूता मतःसे यथावत् भाविता याना वना च्वनेमाः ।
 उकथं सह याना भाविता याना च्वनेगुलि क्षान्तिसंवर व विपश्यना
 समाधि ज्ञानत उत्पन्न व वृद्धि जुया वये फु । सह यानां याये अफयेक जुया
 बल घाःसा ला समाधि स्मृति ज्ञानत भंग मज्जुइक विशेष होश तथा सचे
 पायेगु हीकेगु बायेमाः; बाये ज्यू ।

चवनेगु आलपं दुःख जुइक याना चवनेगु नं मखु; मात्र दुःख व कष्ट जक सिया चवनेगु नं मखु । तथागतयागु विचाःयात त्वयेक क्षान्ति संवर व स्मृति, समाधि प्रज्ञात उत्पन्न जुया च्वंगुलि हे खः । तथागतयागु मनोभावना कथं ला फया वन धाःसा फेतुइगु इयापथ-यात सचे मयाःसे महीकुसे छगू आसनया दुने अरहत्त फलय् थ्यंक भतिचा हे लिमच्चूसे हटे मजूसे उद्योग व अभ्यास यायेगुयात कं अप्वः ययेका विज्याः । उकिं मूलपण्णास महागोसिङ्ग सुत्त-य् “जिगु चित्त अनाशक्त जुया आश्रव धर्मतय्पाखें उन्मुक्त मजूतल्ले तरुयात थुगु वज्रासनं फेतुना चवनागुयात स्यंके मखुत्त” धका अधिष्ठान याना फेतुना उद्योग व अभ्यास याना च्वं च्वं उकथं उद्योग व अभ्यास याना चवनीपिं भिक्षुपिसं गोसिङ्ग धयागु शालवन आराम शोभायमान जुया चवने फु धका आज्ञा दयेका विज्यात । उजोम्ह भिक्षु वनारामयात शोभायमान जुइके फूम्ह दकसिबे भिम्ह व्यक्ति खः धयागु मतलब हे जुल । उकिं दुःखवेदनायात सह याना भाविता याना वना चवन धाःसा अत्तकिलमथानुयोग जू धयागु बुद्धयागु मनोविचार अनुरूप उद्योग व अभ्यास याना वना च्वं पिं पवित्र व्यक्तिपिन्त आरोप लगे यायेगु नं जू वं । बुद्ध-वचनयात तिरष्कार यायेगु स्यंकेगु नं जू वं । सचे मयाःसे महीकुसे सह याना भाविता याना वना च्वंसा तिनि समाधि प्रज्ञा बांवांलाक उत्पन्न जुइपिं योगीपिन्त समाधि प्रज्ञा विशिष्ट धर्म विहीन व परिहीन जुइकूगु नं जू वं ।

उकिं नकतिनि धया वयागु “कष्टं जक यायेगु उद्योग; अत्तकिलमथानुयोग खः ।” धयागु स्मरणिका अनुसार शील, समाधि प्रज्ञा लिसे स्वापु मदुसे दुःख कष्ट व सारितिया निंति जक उद्योग यात धाःसा अत्तकिलमथ आचरण जू; उकथं मखुसे शील, समाधि प्रज्ञा उत्पत्तिया निंति उद्योग व अभ्यास यात धाःसा न्हाकथं हे दुःख, कष्ट व सास्ति जूसां अत्तकिलमथ आचरण मजू; बुद्धयागु

[८६] मध्यम प्रतिपदा दधु लँ आचरण व प्रतिफल

मनोविचार अनुरूप मध्यम प्रतिपदा धयागु मार्गाङ्ग च्यागू आचरण जक जू धका निश्चित रूपं किटे याना लुमंका तयेमाः ।

तथागत सम्यक्सम्बुद्ध नकतिनि कना वयागु अनुसार अतिकं छ्वासु प्यासुगु कामसुखल्लिक आचरण व अतिकं व्वात्तुगु कसे जूगु अत्तकिलमथ आचरण धयागु छ्खे अन्तय् थ्यना च्वंगु थुपि निगू भाग वा अन्तयात् प्रहीन याना तोता मध्यम प्रतिपदा धयागु दधु लँ आचरण द्वारा बुद्धत्वय् थ्यकं बिज्यात । उगु विषययात् थुकथं स्वाकं आज्ञा दयेका बिज्यात ।

मध्यम प्रतिपदा दधु लँ आचरण व प्रतिफल

एते छो भिक्खवे उभो अन्ते अनुपगम्म मज्झिमा पटिपदा तथागतेन अभिसम्बुद्धा चक्खुकरणी आणकरणी उपसमाय म्भिसंघाय सम्बोधाय निब्बानाय संवसति ।

भिक्खवे = भिक्षुपि; एते छो उभो अन्ते = नकतिनि कना वयागु थुगु भाग वा अन्त निगूयात; अनुपगम्म = लिकक मवसे; तथागतेन = छिभि शास्ता जि तथागतं; मज्झिमा पटिपदा = दधु लँ जुया च्वंगु आचरणयात्; अभिसम्बुद्धा = प्रतिवेध याना सीका वये थुन; म्भिसंघाय = प्रतिवेध याना सीका वयागु; मज्झिमा पटिपदा = दधु लँ जुया च्वंगु आचरण; चक्खुकरणी = प्रज्ञा मिखायात् नं दयेके सःगु दयेका बी सःगु जुया च्वन; आणकरणी = प्रज्ञा ज्ञानयात् नं दयेके सःगु दयेका बी सःगु जुया च्वन; उपसमाय संवसति = क्लेश समनया निति जुया च्वन; म्भिसंघाय संवसति = विशेष ज्ञान द्वारा सीकेया निति नं जुया च्वन; निब्बानाय संवसति = निर्वाणयात् साक्षात्कार थयेया निति नं जुया च्वन; वा = सम्पूर्ण बुद्ध शान्तिया निति नं जुया च्वन ।

थुगु वचन द्वारा “कामसुख अनुभव यायेगु धयागु अति सिथिलगु भाग वा अन्त व सेवनोयगुयात समेतं सेवन मयाःसे शरीरयात सास्ति बीगु धयागु अतिकं कसे जूगु भाग वा अन्त थुगु छखे अन्तय् थ्यना च्वंगु आचरण निगूयात त्याग याना आचरण याये माःगु दथु लँ आचरणयात लुइका काये धुन; उगु दथु लँ आचरण द्वारा प्रज्ञा मिखा चालिगु क्लेश शान्त जुइगु आदियात नं स्वयं लुइका काये धुन” धका पञ्चवर्गीयपिन्त सीके बिया बिज्यात । गुकथं धाःसा-

बोधिसत्त्व १६-दँया उमेरं निसें २६-दँ तक १३-दँ पर्यन्त कामसुख अनुभव यायेगु धयागु अति सिथिलगु लँय् लिना बिज्यात । २६-दँया उमेरय् गृहत्याग याना वनवास बिज्याना श्रमण भेष धारण यायेगु द्वारा उगु अति छ्वासु फ्यासुगु कामसुखल्लिक आचरण मार्गं लिचिला बिज्यात । उगु लँ वांछ्वया बिज्यात । अनं लिपा दुष्करचर्या आचरणयात ६-दँ पर्यन्त आचरण यायेगु द्वारा शरीर-यात सास्ति बीगु अत्तकिलमथ आचरण मार्गय् लिना बिज्यात । ६-दँ दसैलि उगु अत्तकिलमथ आचरण द्वारा विशेष ज्ञान विशेष धर्म छुं छगूयात तकं लुइके मफूगुलिं लँ द्वंगु सीका उगु आचरण मार्गं नं हानं लिचिला बिज्यात । उगु आचरणयात हानं परित्याग याना बिज्यात^१ । अनं लिपा आनापान ध्यान लाभ जुइक उद्योग

१- गुलिसिन् सुगत गुणया वर्णनय् “दीपंकरपादमूलतो पद्भृति याव बोधि-मण्डा ताव समतिस पारमिपूरिकाय सम्मापट्टिपत्तिया सब्बजोकस्स हितसुखमेव करोन्तो सस्सतं उण्ठेदं कामसुखं अत्तकिलमथन्ति इमे च अन्ते अनुपगच्छन्तो गतो ति सम्मा गतत्तापि सुगतो” धयागु खँयात बःकया “बोधिसत्त्व कामसुख लँय् अत्तकिलमथ लँय् लिना वने धुंका तिति त्याग याना बिज्यात” धयागुयात स्वीकार याना दुत्युं वने मफूपि दया च्वन । उजोपि व्यक्तिपिसं “कामसुख अनुभव यायेगु द्वारा सुगति

निर्वाण्य् ध्यं” धका धारणा व आशक्ति दयेका काम सुख सेवन यायेगु-
यात तिति “कामसुखल्लिकानुयोग” धका धारण याये मास्ति वः ।
उकथं खत धाःसा कामसुखल्लिक आचरण अतिकं संकीर्णं जूवन ।
सुगति निर्वाण्य् ध्यनीगु कारणया रूप्य् धारणा व आशक्ति दयेका
कामगुण सेवन याइपि धयापि अतिकं माले थाकू । थौं कन्हे ला मदु हे
धायेमाःथे च्वं । बुद्धकालीन अवस्थाय् नं उजोगु धारणा दुपि तःसकं हे
म्होथे च्वं । अले हानं “उकथयागु धारणा मदुसे नं कामगुणयात सेवन
यात धाःसा कामसुखल्लिकानुयोग मजू” धका नं इपि गुलि व्यक्तिसिं
धारण याये मास्ति दयेकाच्वं । अथे जुइबले श्रमण प्रब्रजित भिक्षुपिसं नं
उजोगु धारणा मन्त धाःसा कामसुखयात सेवन याये ज्यू धका अनुज्ञा
व्यूवने माली । उकथं ला अनुमति बी योग्य जुइ मखु । कारण छाया
धाःसा तथागतयागु बिचाः “कामसुख अनुभव यायेगुयात सेवन याये
अयोग्य” धका कना बिज्याःगुली काम राग क्लेश उत्पन्न मजुइके बी
मास्ति वया कना बिज्याःगु खः । उकि दीघनिकाय पायिक वग्ग
सम्पसादनीय सुत-य् तथागतयागु कामसुख, अतकिलमथ धयागु भाग
वा अन्त निगुली अलग जुया च्वंगु पहःयात क्याना तःगुली अर्थकथा”
केणिय ऋषि आदि मेमेपि श्रमण ब्राह्मणपिस “परलोक दु धयागु सुनां
स्यू ? थुम्ह ऋषिनीचिगु नाइसे च्वंगु लप्पायागु स्पर्श सुख दु” धका
आशक्त जुया जटा पाले याना तःपि ऋषिनीत लिसे न्हाइपुका च्वन ।
न्होने थ्यंक वक्व रूपारम्मणादि आरम्मणयात अनुभव याना कामसुख
उद्योग याना अनुभव याना च्वन । तथागत ला इपि श्रमण ब्राह्मणपिसंथे
उद्योग यायेगु अनुभव यायेगु दया किमज्या धका क्याना च्वंगु दु” धका
वर्णन याना तल । अनं हानं “गुलि श्रमण ब्राह्मणपि कामसुख आचरण-
यात विरत याये धका लक्ष्य तथा शरीरयात कष्ट बिया आचरण यायेगु
कायकिलमथ आचरण्य् दुब्बां वना च्वन । उगु कायकिलमथ आचरणं
मुक्त जुइकेगु उद्देश्य तथा कामसुख अनुभव यायेगुली दुब्बां वना च्वन ।

तथागत ला उक्तं मखु; वस्पोलं ला उगु अन्त निगूयात छे चोका मध्यमप्रतिपदा धयागु सम्यक् प्रतिपत्तियात जक आचरण याना बिज्यात” धका नं उगु अर्थकथाय् क्यना तःगु दु । उगु उल्लेख्य “दथुयागु सही लँयात मस्यूपि श्रमण ब्राह्मणपिसं कामसुख लँयात विरत यात धाःसा अत्तकिलमथ आचरणय् ध्यनीगु जुया च्वन । उगु अत्तकिलमथ लँयात विरत यात धाःसा कामसुख आचरणय् ध्यनीगु जुया च्वन” धयागु तथ्ययात गम्भीर रूपं होश याये बहः जू । यदि सुगति निर्वाणय् ध्यनीगुया कारण आचरण धका धारणा दयेका अनुभव याःसा तिनि कामसुखल्लिक आचरण जुइगु जूसा नसा त्वंसा वस्त्र आदि दक्वयात त्याग यायेगु प्रावश्यकता दइ मखु । उगु धारणा आशक्ति व मैथुन क्रियायात त्याग यायेगु मात्रं हे उगु कामसुख आचरणं मुक्त जुया वनेमाः । उगु धारणा आशक्ति व मैथुन त्रियायात त्याग याये मात्रं अत्तकिलमथ आचरण जुइ म्वालेमाः । उजोगु धारणा आशक्ति मद्दुपिके अत्तकिलमथ आचरणयात त्याग याना कामगुण आरम्भणतय्त सेवन याना मात्रं नं कामसुखल्लिक आचरण जुइ मफयेफु । वास्तवय् ला कामसुख आचरण व अत्तकिलमथ आचरण तःतःप्यंक विरोधीगु आचरणत खः । उर्कि कामसुख आचरणं मुक्त जुइकैत नसा त्वंसा वस्त्र आदि सम्पूर्णयात त्याग यायेगुलि शरीरयात सास्ति याइगु आचरण जू वनीगु खः । शारीरिक पीडा अनुभव मयाःसे नसा त्वंसा आदियात सेवन यायेगुलि कामसुख आचरण जू वनीगु खः । उक्तं जुइगु पहःयात अर्थकथाय् क्यना तःगु दु । अनं हानं मज्झिमपण्णास पासरासि सुत्त अट्ठकथा (पौल्याः ९७-८) -ल्य् “पब्बजितानं = श्रमण प्रव्रजित भिक्षुपिन्त; चत्तसु पच्चयेसु = प्यंगू प्रत्ययय्; अप्पच्चवेक्खितपरिभोगो = प्रत्यवेक्षण मयाःसे सेवन यायेगु; अनरियपरियेसना एव = हीनगु पर्येषण (मालेगु) हे खः” धका क्यना तल । उगु अनरिय परियेसन व कायसुखल्लिकानुयोग स्वभाव कथं समान जुया च्वन । उर्कि श्रमण प्रव्रजित भिक्षुपिन्त प्यंगू प्रत्यययात ज्ञानं

प्रत्यवेक्षण मयाःसे सेवन यात धाःसा अनरियपरियेसन नं जू; कामसुख-
ल्लिक नं जू । जात्ता उत्सव प्रादि विसभाग आरम्मण आस्थियाद्व सेवन
व अनुभव यात धाःसा ला कामसुख आचरण जुइगु खँ विशेष रूपं ब्रया
चवने मगःगु तकं मन्त । प्यंगू प्रत्यययात प्रत्यवेक्षण याना सेवन यात
धाःसा अनरियपरियेसन नं मुक्तजू; कामसुख आचरण नं मजू । अमथ
विषमना द्वारा भाविता याना सेवन यात धाःसा ला कामसुख आचरणं
मुक्त जुइगु खँ विशेष घमा चवने मगःगु मखुत । मैत्री भावना प्रादि अमथ
भावनायात वृद्धि याना च्चन धाःसा नाम थःमु निति व उपसक्त
रुपास्तिकापिनि निति आपालं फलदायकगु खँ प्रादि संसुत्तर निकाय
एकनिपाल (पौल्याः ६; सुत्त ल्याः ५३-५४-५५ व पौल्याः ४१; सुत्त
ल्याः ३८२-नित्तो ५६२-तक) पालि व उकीबामु बर्षन अर्थकथाम् मयना
तःगु दु । अनं हानं कामगुण अरम्मणयात यइपु च्छादपु मज्जा तामेका
सेवन यायेगु धाक्व कामसुखल्लिकानुयोग धाङ्गु खँ; उगु आचरणं बुद्ध
अवक अमथ प्रवृत्ति भिसुंनि विरत जुया चवने योग्यगु खँयात-वीध-
निकाय पाथिकवग पासादिक सुत्त (पौल्याः १०८) लय “इधेकअथो
पठचहि कामगुणेहि सवपित्तो सवपुत्तीभूतो वरिचारेत्ति; अयं वसुत्थो
बुद्धस्सिकामनुयोगी” प्रादि धका कनर उअत सिज्जात ।

मेसु तथ्य छमू ला बोक्खित्त्वं स्रोमहंघ जतकअ अन्मय्
अतकिलभवातुयोग आचरणयात सम्पूर्ण रूपं अचरण याना वःसु खँ
जहक अट्टकथाय् नं मूलपण्णास महासीहिनस सुत्त (पौल्याः १११-आदि)
लय नं सवण रूपं मयना कना तथ्य सिज्जातःगु दु । अनं हानं अन्तिम
अन्मय् खुई पर्यन्त उअकर चर्था अचरणयात अचरण मयना सिज्जातःगु
खँ मूलपण्णास महासज्जक सुत्त आदिसय् कना सिज्जात । उगु उअकर
चर्था आचरणयात मार संसुत्त पालि व अट्टकथा-म् अतकिलभवातुयोग
अचरण जुया च्वंगु खँ मयतसतःगु दु । इपि विषय वस्तुतय्त लय सुगु
उपदेसय् मयना बये हे खुं जुस ।

याये निति शरीर बल सम्पन्न जुइकेया निति स्थूल आहार हानं सेवन याना बिज्यात । व ला मध्यम प्रतिपदाय् दुथ्याना च्वंगु आनापान कर्मस्थानयात उद्धोग व अभ्यास याये फयेकेत उद्देश्य तथा सेवन याना बिज्याःगु जुया प्रत्यवेक्षण ज्ञान द्वारा निरीक्षण याना नया त्वना सेवन याना बिज्याःगु खः । उकि कामसुखल्लिकानुयोग धका धाये मथ्याः । सेवन मयाःसे शरीरयात सास्ति ब्यूगु मखया अत्तकिलमथानुयोग नं मखु । उगु भाग वा अन्त निगुलि अलग्ग जुया च्वंगु मध्यम प्रतिपदा लँ खः । उकथं सेवनीयगु नसा त्वंसायात सेवन याना शरीर बल सम्पन्न जुया वःबले आनापान धयागु स्वास प्रश्वासयात भाविता याना प्यंगू ध्यान प्राप्त याना कया बिज्यात । उगु ध्यान समाधि ला पूर्वभाग मार्ग धयागु विपश्यनाया पृष्ठभूमि जुया च्वंगुलि मध्यम प्रतिपदा धयागु मार्गाङ्ग च्यागुली दुथ्याना च्वंगु समाधि मार्गाङ्ग हे खः । उगु समाधि मार्गाङ्गयात पृष्ठभूमि याना विपश्यना सम्यग्दृष्टि मार्गाङ्ग वृद्धि जुइकीगु खः । उकथं वृद्धि जुइकेगु द्वारा आर्य मार्ग प्यंगू धयागु आर्य मार्ग च्यागू उत्तम धर्मयात साक्षात्कृत रूपय् प्राप्त याना कया बिज्यात । उकथं प्राप्त याना कया बिज्याःगु स्थूल आहारयात तोता आचरण याना

उकि बोधिसत्त्व नियत भविष्यद् व्याकरण ग्रहणं लिपानिसें बोधिमण्डप तक थुकीया दुने अत्तकिलमथानुयोग आचरणय् छको हे ध्यंक वने मनं धका धाये फइ मखु । अथे जुया उगु आचरण निगुली बोधिसत्त्व ध्यंक मवं धका सुगत गुणया वर्णनय् धया तःगु उगु आचरणय् ध्यंक वना क्वात्तुक च्वना मच्चं; उगु निगू आचरणं पिहाँ वया मध्यम प्रतिपदा आचरणयात आचरण यायेगु द्वारा बुद्धत्वय् ध्यंक बिज्या गुयात जक उद्देश्य तथा तःगु खः धका ग्रहण यात धाःसा दक्वं मिले जुया अनुकूल जू वनी । उगु भाग वा अन्त निगूयात लिक्क ध्यंक मवंसे दथु—लँ आचरणयात जि सीका वये धुन धका आज्ञा दयेका बिज्याःगुली नं थुगु हे विधि कथं जुया च्वन धका ग्रहण यायेमाः ।

[६२] अन्त निगुलि लिचिला आचरण यायेगु पद्धति

बिज्याःगु दुष्कर चर्या आचरण द्वारा प्राप्त याना कया बिज्याःगु नं मखु; कामसुखयात न्हाइपु व मज्जा तायेका अनुभव यायेगु कामसुखल्लिक आचरण द्वारा प्राप्त याना कया बिज्याःगु नं मखु; उगु कामसुखल्लिक आचरण व दुष्कर चर्या धयागु अत्तकिलमथ आचरणयात त्याग याना दथु-लँ आचरण द्वारा प्राप्त जूगु खः । उकि-

भिक्षवे = भिक्षुपि; एते षो उभो घन्ते = आः कना वयागु थुगु भाग वा अन्त निगूयात; अनुपगम्म = लिक्क थ्यंक्क मवसे; तथागतेन = छिमि सास्ता जि तथागतं; मज्जिमा पटिपदा = दथु-लँ जुया च्वंगु आचरणयात; अभिसम्बुद्धा = प्रतिवेध याना सीका काये धुन- धका कना बिज्यात ।

अतिकं छ्वासु फ्यासुगु कामसुख आचरण व अतिकं क्वातुगु कसे जूगु अत्तकिलमथ आचरण धयागु थुगु छखे अन्तय् ध्यना च्वंगु द्वंगु आचरण द्वंगु लँ निगूयात परित्याग याना अति सिथिलगु नं मखुगु अति कसे जूगु नं मखुगु दथु-लँ आचरणयात जि तथागतं सीका कये धुन- धयागु मतलब खः । उकीयात जि संक्षिप्तं स्मरणिका दयेका तथा । “तोति अन्त निगू लँ-द्वं; वथु लँ सही खः घन ।” उकीयात धाये माल ।

तोति अन्त निगू लँ द्वं; वथु लँ सही खः घन ।

अन्त निगुलि लिचिला आचरण यायेगु पद्धति

व गये लय् घाःबले- वर्ण, शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श धयागु काम आरम्मण न्यागुली शील शिक्षा लिसे विरोधी मखुगु आरम्मणत; भावना धर्म आचरण याये निति आधार भरोसा जुया च्वंगु चीज वस्तुत सेवन याये फु । उकथं सेवन याये उचितगुयात सेवन यायेगुलि शरीरयात कष्ट मजूसे सुख पूर्वक भावना धर्म आचरण याये फु । उकि अत्तकिलमथ भाग वा अन्तं मुक्त जू ।

सेवनीयगु प्यंगू प्रत्यययात सेवन यायेबले प्रत्यवेक्षण ज्ञान द्वारा प्रत्यवेक्षण याना सेवन यायेमाः । मखुसा शमथ विपश्यना द्वारा भाविता याना सेवन यायेमाः । पञ्च आरम्भण लिसे संयोग चूलाइवले नं विपश्यना द्वारा भाविता याना सीकेमाः । उक्तं प्रत्यवेक्षण शमथ विपश्यना द्वारा भाविता याना प्रत्यवेक्षण याना सेवन यायेगुलि कामसुखयात यइगु न्हाइपु मज्जा तायेका अनुभव यायेगु कामसुखल्लिक भाग वा अन्तं नं मुक्त जू । उकिं भाग वा अन्त निगुली लिक्क थ्यंक मवंसे दथु—लँ आचरणयात जिं सीका वये धुन धका आज्ञा दयेका बिज्याःगु खः ।

नसा द्वनिबले पचे जुइगु वासः नयेथें

प्रत्यवेक्षण द्वारा निरीक्षण यायेगु, शमथ विपश्यना द्वारा भाविता याना स्यूगु मार्गाङ्ग च्यागुली दुथ्याःगु स्मृति, समाधि व प्रज्ञा हे खः । व छुथें च्वंलय् धाःबले; नसा त्वंसा द्वनिबले पचे जुइगु वासः नयेथें खः; ज्वर वःगु नकतिनि नकतिनि तना विरामी लंसु तिनिपिं व्यक्तिपिसं नये मज्ज्यूगु मनिगु नसा त्वंसा तोता म्हाला च्वनेमाः । म्हाले मफया नये मास्ति वल धाःसा उगु नसा नये धुंका नसा द्वनिबले पचे जुइगु वासः नयेमाः । अथे जुइबले ज्वर नं थहाँ वइ मखु; थः नये मास्ति वःगु नये दया बल शक्ति नं पूर्ण जुइगु खः । अथे हेथें; प्रत्यवेक्षण निरीक्षण यायेगु, चायेका भाविता याना च्वनेगु, उपभोग याना च्वंगु चीज वस्तु आरम्भणत लिसे स्वापु तथा क्लेशत उत्पन्न मजुइ कथं रक्षा यायेगु रोकथाम यायेगु हे खः । विशेषतः खँव पतिकं ताक्व पतिकं ध्वदुक पतिकं स्युक्व पतिकं भाविता याना चायेका उत्पत्ति विनाश अनित्य दुःख अनात्म यथार्थ स्वभावयात सिया च्वंम्ह योगीयाके उगु उगु खनीगु आरम्भण आदित लिसे स्वापु तथा लोभ नं लुया वये फइ मखु; दोष आदि नं लुया वये फइ मखु । प्यंगू प्रत्यय उपभोग यायेबले नं खंगु, ताःगु

[६४] प्रज्ञा मिखा व ज्ञान उत्पन्न जुइके सःगु पहः

नंतु गु नया स्यूगु थिया स्यूगुयात भाविता याना चायेका सिया च्वन घाःसा उगु चीजवस्तुत लिसे स्वापु तया क्लेश लुया वये फइ मखु । अथे जुइबले इच्छा दुगु नं सेवन याये दया दुःख व कष्ट नं जुइ मखुत । भाविता याना सीका सेवन याःगुलि यइपु न्ह्याइपु व मज्जा तायेगु लुया मवःगु जूया निति कामसुखल्लिक नं मजू । च्वः निच्वलं मुक्त जुया च्वन । उकिं भाविता याना सीका सेवन यायेगु दथुलें आचरण जुया च्वन । मज्यूगु मनिगु नया नसा द्वनिबले पचे जुइगु बासः नयेथें जुल । उकिं खुगु द्वारं लुया वक्व आरम्मणतयत् भाविता याना चायेका सही रूपं स्यूगु थुगु मध्यम प्रतिपदा आचरण मार्गं द्वारा प्रज्ञा मिखा चालीगु निसें कया निर्वाणयात साक्षात्कार यायेगु तक आनिवासं प्रतिफलत लाभ यावे फु । उकथं लाभ याये फूगुयात थुकथं स्वाकं आज्ञा दयेका बिज्यात ।

तस्मात्सेन=छिमि शास्ता जि तस्मागतं; अभिसम्बुद्धा= प्रतिवेक्ष यात्रा सीका वयागु; मज्जिमा पटिप्पसा=दथु लें जुया च्वंगु आचरण; अक्खरणी=प्रज्ञा मिखात्मात नं दयेके सःगु उत्पन्न जुइके सःगु सः । अक्खरणी=ज्ञानयात नं दयेके सःगु उत्पन्न जुइके सःगु सः ।

प्रज्ञा मिखा व ज्ञान उत्पन्न जुइके सःगु पहः

दथुलें आचरण धयागु मार्गिं च्यागु सः । उकीयात आचरण यात घाःसा उत्पन्न व वृद्धि जुइकल घाःसा उम्ह आचरण याःम्ह व्यक्तिया सन्तानय प्रज्ञा मिखायात उत्पन्न जुइके सः । ज्ञानयात नं उत्पन्न जुइके सः । थन ज्ञान धयागु (तस्सेव वेवचनं- धका वर्णन याना तःगुलि) प्रज्ञा मिखा धयागु लिसे समानार्थी जुया च्वन । मिखां खनोबलेथें छर्लङ्ग व स्पष्ट रूपं सीके दुगु जुया प्रज्ञा ज्ञानयात हे मिखा धका आइड याना कना बिज्याना तःगु सः । थुगु प्रज्ञा मिखा प्रज्ञा ज्ञानयात काम सुख अनुभव यायेगु द्वारा

उत्पन्न जुइके फइ मखु । शरीरयात कष्ट व सास्ति जुइ कथं ज्या यायेगु द्वारा नं उत्पन्न जुइके फइ मखु । मार्गाङ्ग च्यागू धयागु थुगु दथु लँ आचरणं जक उत्पन्न जुइके फु । उकिं उगु प्रज्ञा मिखा धयागु प्रज्ञा ज्ञान उत्पन्न जुइगु पहः महत्वपूर्णं जू । बुद्ध-शासनय् विपश्यना भावना धर्म उद्योग व अभ्यास यायेगु धयागु थुगु मार्गाङ्ग च्यागूयात उत्पन्न व वृद्धि जुइकेगु खः । मार्गाङ्ग च्यागूयात उत्पन्न व वृद्धि जुइकल धाःसा रूप धर्म व नाम धर्मतय्त मिखां खनीबलेथें हे छर्लङ्ग व स्पष्ट रूपं सीके व खंके दइगु खः । उगु उगु नाम व रूपत न्हून्हू उत्पन्न जुया वइगु पहः तना तना मदया वनीगु पहःयात नं घात्थें उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगु अनुसार छर्लङ्ग व स्पष्ट रूपं सीके व खंके दइगु खः । अनिच्च= नित्य मदु; दुक्ख=दुःख खः; अनत्त= जीव आत्मा मखुगु अधिकार मदुगु स्वभाव धर्मत खः धयागुयात नं सफू व गुरुपिस धाःगु कथं जक मखुसे स्वाधीनस्थ ज्ञान द्वारा हे छर्लङ्ग व स्पष्ट रूपं सीके व खंके दइगु खः । अन्तिमय् ला रूप नाम संस्कार दुःख धाक्व फुकं निरोध व शान्त जुया च्वंगु निर्वाण स्वभावयात नं साक्षात्कार रूपं हे छर्लङ्ग व स्पष्ट रूपं सीके व खंके दइगु खः । उक्तंय् स्यू ला खं ला धका चिन्तन मनन व निरीक्षण याना स्वयेगु आवश्यक जू ।

प्रज्ञा मिखा व प्रज्ञा ज्ञान तनंतं लुया वइगु पहः

उत्पत्ति उत्पत्ति क्षणया नाम रूपयात दिपाः मदयेक भाविता याना चायेका सीके माःगु स्मृतिप्रस्थान भावना विधि द्वारा विपश्यना मार्गाङ्ग धर्मयात अटूट रूपं वृद्धि याना च्वनीपिं योगीपिके थुगु प्रज्ञा मिखा उत्पन्न जुइगु पहः; प्रत्यक्ष अनुभव जन्य प्रज्ञा ज्ञान उत्पन्न जुया वइगु पहः अतिकं प्रकट जू । न्हापां प्रारम्भिक रूपं भाविता याना च्वनीम्ह योगिं फुले जुया च्वन; सुके जुया च्वन; फेत्तुना च्वना, थिया च्वन, खना च्वना, ताया च्वन आदि धका

[६६] प्रज्ञा मिखा व प्रज्ञा ज्ञान तंतंतं लुया वइगु पहः

भाविता याना चायेका च्वंसां बांबालाक समाधि उत्पन्न नज्जुतल्ले तक ला छुं छुं विशेष रूपं सी मखुनि । भाविता याना चायेका स्वन्हु प्यन्हु न्यान्हु आदि दया वइबले तिति चित्त थातं च्वना यच्चुसे च्वनीगु समाधि बांलाना वइ । मेमेगु आरम्मणपाखे चित्त वं हे मवन ला धयाथें तकं जुया च्वनी । भाविता याना सीके माःगु उत्पत्ति उत्पत्ति क्षणया रूप व नाम धर्म मात्रय् जक प्यप्यपुना थातं थातं च्वना च्वनी । अबले चायेका सीके माःगु रूप अलग्ग; चायेका स्यूगु चित्त नाम अलग्ग छुटे जुया खने दया च्वनी ।

नकतिनि नकतिनि भाविता याना चायेका च्वनेबले ला गुरुपिसं निर्देशन बिया तःगु अनुसार फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन आदि धका भाविता याना चायेका च्वंसां नं फुले जुइगु रूप व चायेका स्यूगु; सुके जुइगु रूप व चायेका स्यूगुयात छुटे याना सी मखुनि; फुले जुइगु व चायेका स्यूगु; सुके जुइगु व चायेका स्यूगु-यात छम्ह हे कथं जक भाःपिया च्वंच्वनी; समाधि क्वातुया बःलाना वइबले ला चायेका सीके माःगु रूप व चायेका स्यूगु चित्त नाम स्वभावतः हे छुटे जुया वनी । चायेकु चायेकु पतिकं सीके माःगु रूप अलग्ग स्यूगु नाम अलग्ग छुटे जुया प्रकट जुया वइ । ल्वाकछयाये तकं जी मखु । अबले थुगु शरीरय् दुने थुगु रूप व थुगु नाम थुपि निता जक दु खनि । सजीव आत्म धका मदु खनि; रूप व नाम निगू पुचः मात्र जक दु खनि धका थूगु स्यूगु खंगु ज्ञान लुया वइगु खः । उकथं स्यूगु नं विचाः याना चित्तन याना कल्पनां स्यूगुयें मखु; पाः ल्हाती छोने तथा स्वयेबले खनीगुयें हे स्पष्ट स्पष्ट रूपं छर्लंङ्ग छर्लंङ्ग जुइक सीके खंकेमाः । उकथं सीके खंके दुगुयात प्रज्ञा मिखा लुया वःगु खः धका धायेमाः । प्रज्ञा ज्ञान लुया वःगु खः धका धाःगु नं उकीयात हे धाःगु खः ।

अनं लिपा समाधि ज्ञान छंनं बुद्धि जुया वय्यं च्चत्तिसाली जुया वइबले मिखा दुगुलि खना च्वन; खंके बहःगु वर्ण रूप दया

खना च्वन; न्हाय्पं दुगुलि ताया च्वन; तायेके बहःगु शब्द दुगुलि ताया च्वन; कय्कुंके मास्ति वःगु चित्त दया कय्कुंका च्वन; चक्कंके मास्ति वःगु चित्त दया चक्कंका च्वन; संके मास्ति वःगु चित्त दया संका च्वन; सही रूपं मस्यूगु अविद्या दया यइपुका ल्ववंका च्वन; यइपुका ल्ववंका च्वंगुलि आशक्त जुया च्वन; आशक्त जूगुलि ज्या याना च्वन; ज्या याना च्वंगुलि भिगु मंभिगु प्रतिफलत लुया वये माला च्वन आदि धका नं थुया सिया खना वइगु खः ।

अनं लिपा समाधिज्ञान छतं वृद्धि जुया शक्तिशाली जुया वइबले चायेका सीके माःगु आरम्मण व चायेका स्यूगु नापं न्हून्हूगु उत्पन्न उत्पन्न जुया जुया वया तना तना वंगुयात मिखां खनीबलेथें हे स्पष्ट स्पष्ट रूपं छर्लङ्ग छर्लङ्ग सीके दइगु खः । अबले अनित्य = अनित्य खः धयागुयात नं स्पष्ट स्पष्ट रूपं साक्षात्कार याना सीके दु । दुख = दुःख खः; मुक्कं मंभिगु खः; अनित्य = आत्म जीव मखुगु अधीनस्थ मखुगु स्वभाव धर्म मात्र हे धयागुयात नं स्पष्ट स्पष्ट रूपं साक्षात्कार याना सीके दु । उगु अनित्य दुःख अनात्म प्रज्ञा ज्ञानत परिपक्व जुया क्वातुया सम्पन्न जुया वइबले रूप नाम संस्कार सम्पूर्ण दुःख दक्वं शान्त जुया च्वंगु निर्वाणयात नं आर्य मार्ग ज्ञान द्वारा थ्यंक वना ध्वदुइका सीके खंके दइगु जुल । उकथं स्यूगु खंगु विशिष्टगु प्रज्ञा मिखात हे खः; विशिष्टगु प्रज्ञा ज्ञानत हे खः ।

उंकि स्मृतिप्रस्थान देशना उपदेश अनुसार उत्पत्ति उत्पत्ति क्षणया रूप व नामयात दिपाः मदयेक भाविता याना चायेका सिया सिया च्वनीपिं योगीपिके “चक्खुकरणी ज्ञाणकरणी” धयागु थुगु देशना अनुरूप भाविता याना चायेका वृद्धि जुइके माःगु मार्गाङ्ग च्यागु आचरण मार्ग प्रज्ञा मिखायात चायेके वीगु खः; प्रज्ञा ज्ञान-यात उत्पन्न जुइकीगु खः धका साक्षात्करण कथं प्रकट जुया च्वंगु दु ।

अभिधर्म सम्बन्धी अन्यतथ्यं कयना तःगु अनुत्तरं न्वये वयेका लुमंका निरीक्षण याना मात्रं थुज्जेगु विशिष्टगु ज्ञान दृष्टि उत्पन्न जुइ ला ? न्ह्यवः न्वये वयेका लुमंका तःगु स्वया विशिष्टगु ज्ञान दृष्टि उत्पन्न जुइ ला ? विचाः मयासे निरीक्षण मयासे हे वांछ्वया तल धाःसा न्वये वयेका लुमंका तःगु तपं त्वःमना तमा मवंनि ला ? व अथे छाया लय् धाःसा— साक्षात्कार याना सीकन तःगु प्रज्ञा ज्ञानं मखुसे न्वये वयेका लुमंका तःगु संज्ञा ज्ञान मात्रं थुमं हे खः घयागु स्पष्ट जू ।

लिपा लिपायागु ज्ञान विशेष पहः

साक्षात्कार कथं सीगु रूपय् अभ्यास व उद्योग यात धाःसा न्ह्यवः न्ह्यवःयागु इलय् स्वया लिपा लिपायागु इलय् विशिष्टगु प्रज्ञा ज्ञान उत्पन्न जुया वइगु स्वाभाविक हे जुया च्चन । उकिं छको आयुष्मान आनन्द भिक्षुणी आश्रमय् वन । अबले भिक्षुणीपिसं (इध भन्ते आनन्द सम्बुहुला भिक्षुनीयो) भन्ते आनन्द, थुगु आश्रमय् आपालं भिक्षुणीपिं; (चतुसु सतिपट्टानेसु सुप्पतिट्ठित्तिसा विहरन्तियो) प्यंगू स्मृतिप्रस्थानय् सुप्रतिष्ठितगु चित्तं दुपिं जुयां विहार याता (उत्तरं पुब्बेनापरं विसेसं) न्ह्यवः न्ह्यवःयागु इलं लिपा लिपायागु इलय् पवित्र उत्तम विशिष्टगु प्रज्ञा ज्ञानयात (सञ्जानन्ति) स्यू थू— धका आयुष्मान आनन्दयात निवेदन यात् । आयुष्मान आनन्दं “थुकथं सीगु थुइगु स्वाभाविक हे खः” धका कमे कयने यावे मुंका लिपा उगु विषय तयागतयात निवेदन यात् । अबले तत्परातं—

एवमेतं आनन्द; एवमेतं आनन्द; यो हि कोचि आनन्द भिन्दु वा भिन्दुनी वा चतुसु सतिपट्टानेसु सुप्पतिट्ठित्तिसा विहरति; तस्सेतं पाटिकङ्कं उत्तरं पुब्बेनापरं विसेसं तञ्जानन्तिस्त-
सिद्धि—धका ज्ञाना दयेका विज्यात् ।

आनन्द=आनन्द; एवमेतं=उगु स्यूगु थूगु पहः थुकथं हे पाय्छि जू । आनन्द=आनन्द; एवमेतं=उगु स्यूगु थूगु पहः थुकथं हे पाय्छि जू । आनन्द=आनन्द; यो हि कोचि=सुं छम्ह; भिक्खु वा=भिक्षु वा; भिक्खुनी वा=भिक्षुणी; चत्तसु सतिपट्टानेसु=प्यंगू स्मृतिप्रस्थानय्; सुप्पतिट्ठितच्चित्तो=वांलाक स्थिरगु चित्त दुपि जुया; विहरति=विहार याना च्वनी; तस्स=उम्ह भिक्षु वा भिक्षुणीयात; पुब्बेन=न्ह्यवः न्ह्यवःयागु इलं; वा=न्ह्यवःयागु विशेष ई स्वया; अपरं=लिपा उत्पन्न जुइगु; उलारं विसेसं=पवित्र उदारगु विशेषतायात; सञ्जानिस्सतीति=सीके थुइके दइ धयागु; एतं=थुगु प्रतिफलयात; पाटिकङ्कं=अवश्यं लाभ जुइ धका विश्वास याये दु ।

उकी विशेषं सीके दइगु पहःयात अर्थकथां थुकथं वर्णन याना तःगु दु ।

अर्थकथा वर्णन पहः

उलारं पुब्बेनापरं विसेसन्ति=उलारं पुब्बेनापरं विसेसं धयागु; पुब्बविसेसतो=न्ह्यवःया ईयागु विशेषता स्वया; अपरं=लिपायागु इलय् उत्पन्न जुइगु; उलारविसेसं=उदार पवित्रगु विशेषतायात (धयागु भाव खः) । तत्थ=इपि निगू विशेषता मध्यय्; महाभूतपरिग्रहो=महाभूत रूपयात परिग्रहण यायेगु=विभेद याना भाविता द्वारा सीके फइगु; पुब्बविसेसो=न्ह्यवःयागु ईया विशेषता खः; उपादारूपपरिग्रहो=उपादा रूपतय्त परिग्रहण यायेगु=विभेद याना भाविता द्वारा सीकेगु; अपरविसेसो नाम=लिपायागु ईया विशेषता खः । तथा=अथे हे; सकलरूपपरिग्रहो=सम्पूर्ण रूपयात परिग्रहण यायेगु=विभेद याना भाविता द्वारा सीकेगु; पुब्बविसेसो=न्ह्यवःयागु ईया विशेषता खः; अरूपपरिग्रहो

=नामयात् परिग्रहण यायेगु =विभेद याना भाविता द्वारा सीकेगु;
 अपरविसेसो नाम =लिपायागु ईया विशेषता खः । रूपारूपपरिग्रहो
 =रूप नाम निगूयात् परिग्रहण यायेगु =विभेद याना भाविता द्वारा
 सीकेगु; पुब्बविसेसो =न्हवःयागु ईया विशेषता खः; पच्चय-
 परिग्रहो =कारणयात् परिग्रहण यायेगु =विभेद याना भाविता
 द्वारा सीकेगु; अपरविसेसो नाम =लिपायागु ईया विशेषता खः ।
 सप्यच्चयनामरूपवस्सनं =कारण सहित फल नाम रूपयात् खंकेगु;
 पुब्बविसेसो =न्हवःयागु ईया विशेषता खः; तिलक्खजारोपणं =
 त्रिलक्षणयात् आरोपण यायेगु; अपरविसेसो नाम =लिपायागु ईया
 विशेषता खः । एवं =थुगु विधि कथं; पुब्बेन =न्हवःयागु ईया
 विशेषता स्वया; अपरं =लिपायागु इलय् उत्पन्न जुइगु; उदार-
 विसेसं =उदारगु उत्तमगु विशेषतायात्; जानाति =स्यू; इति एत्थो
 =ध्व अर्थ खः ।

व न्हवःयागु ई स्वया लिपायागु इलय् उदार पवित्रगु
 विशेषतायात् सीकेगु पहः हे खः । स्मृतिप्रस्थान देशना अनुसार
 कायानुपस्थानायात् उत्पन्न व वृद्धि जुइके बिल घाःसा “गच्छन्तो वा
 गच्छामीति पजानाति” आदि धका कना बिज्याना तःगु कथं दनेगु
 क्षणया रूप, दनेगु क्षणया रूप, फेतुइगु क्षणया रूप, गोतुलेगु क्षणया
 रूप, कय्कुंकेगु चक्कंकेगु क्षणया रूप, संकेगु मरम्मत् यायेगु क्षणया
 रूपतय्त शुरु याना भाविता यायेमाः । व ध्वाइगु धिनिगु कसे
 जुइगु टम्म च्वनीगु सनीगु वायोभूतरूपयात् शुरु याना भाविता
 यायेगु खः । उगु उगु भूतरूपतय्त क्वक्वजीक सीके घुंका तिनि
 मिखा वर्ण रूप, न्हाय्पं शब्द आदि उपादा रूपतय्त खना च्वना,
 ताया च्वन आदि धका भाविता याना सीके फु । उकथं रूपतय्त
 भाविता याना सीके घुंका तिनि नामयात् भाविता याना सीके फु ।
 उजोगु क्रम कथं भाविता याना सीकेगु विशेषता उत्पन्न जुइगु
 मन्तय्त क्वना तःगु हे खः ।

स्वरूप भेद यायेगु पहः न्वये वयेका भाविता यात धाःसा
यः थासं शुरु याना भाविता याये फु

अभिधर्म सम्बन्धी ग्रन्थय् क्यना तः कथं स्वरूप भेद यायेगु पहःयात न्वये वयेका लुमंका भाविता यायेगु जूसा ला भूत रूपं निसें शुरु याना भाविता मयाःसे उपादा रूपं निसें शुरु याना भाविता याःसा नं जुइ फु । रूपं निसें शुरु याना भाविता मयाःसे नामं निसें शुरु याना नं भाविता याये हे फु । रूप व नामयात भाविता मयाःसे हे प्रतीत्य समुत्पाद विधि कथं कारण कार्यं निसें शुरु याना भाविता याःसा नं जुइ हे फु । उत्पत्ति विनाशं निसें शुरु याना भाविता याःसा नं जुइ हे फु । अनित्य दुःख अनात्म त्रिलक्षण आरोपण याना नं भाविता याये हे फु । उकि गुलिसिनं “नामरूप परिच्छेद ज्ञानं निसें शुरु याना भाविता यायेगु धिला; उदय व्यय ज्ञान भंग ज्ञानं निसें शुरु याना भाविता यायेगु चलाख; धिलागु भाविता विधि मयः; चलाखगु भाविता विधि थः” धका नापं धाये सः । तर उकथं रूप व नामतय्गु स्वरूप स्वभावतय् न्वये वयेका लुमंका तये नंगु अनुसार यः थासं निसें भाविता यायेगु ला विशिष्टगु धात्थेंगु विपश्यना ज्ञान मजू । “न्ह्यवः न्ह्यवःयागु ईया विशेषता स्वया लिपा लिपायागु इलय् विशेषता दुगु प्रज्ञा ज्ञान उत्पन्न जुया वःगु स्वये दु” धयागु देशनानुरूप उत्पन्न जुइगु पहःयात नं लुइके मदु । विद्यार्थीपिके न्वये वयेका लुमंका तये धुंगु पाठयात बारबार दोहरे त्योहरे याना व्वना च्वन धाःसा उगु पाठ कण्ठाग्र जुइगुथें हे थःपिसं न्वये वयेका लुमंका तये नंगु अनुसार रूप नाम स्वरूप स्वभावत कण्ठाग्र जुइगु मात्र जक हे खः । उत्पन्न जुइ मनंगु ज्ञान विशेष प्रज्ञा विशेष उत्पन्न जुया वःगु ला लुइके मदु । उकि नां दंगु कर्मस्थान केन्द्र छगुली श्रुतमय ज्ञान द्वारा न्वये वयेका लुमंका विपश्यना ज्ञान क्रमत छसि कथं थहाँ थहाँ वना वृद्धि याना वना च्वन धाइ । तर संस्कारूपेक्षा ज्ञान वृद्धि याये सिधःबले ला

अनुलोम गोत्रभू भार्गव फल ज्ञानतयत् उगु बिधि द्वारा थहाँ बना वृद्धि याये मज्जूगुलि शुरुनिसें हानं छोको क्वहाँ बना वृद्धि याना यंके माल धका छतं न्यने दु । व विपश्यना ज्ञान विशेष धर्म विशेषयात थःपिनि थहाँ वने मं दुथे थहाँ वनां मज्जू धयागुली नमूना साधक हे खः ।

स्मृतिप्रस्थान देशानारूप भाविता याना सीके धुंका मध्यम प्रतिपदा धयागु मार्गाङ्ग च्यागू धात्थें उत्पत्ति व वृद्धि जुया वल धाःसा ला “चक्खुकरणी आणकरणी” धका कना तथा बिज्याःगु थुगु धर्मचक्र देशानारूप न्हवः न्हवःयागु ई स्वया लिपा लिपायागु इलय विशेषता दुगु ज्ञान प्रज्ञात् उत्पन्न जुइगु खँय् मुनिश्चित जुया च्वंगु दु; द्वनि मखु ।

क्लेशयात शमन जुइकु

अले हानं थुगु दथु लँ आचरण उपसमाय संवत्तति=क्लेश शमन याये निंति नं जुया च्वन । मार्गाङ्ग च्यागूयात् उत्पन्न जुइकीम्ह व्यक्तिया सन्तानय् मध्यम प्रतिपदा धयागु उगु मार्गाङ्ग धर्मतयसं क्लेशयात नं शमन जुइके सः । विपश्यता मार्गाङ्ग तदंग (क्षणिक) रूपं शान्त जुइकीगु खः । आर्य मार्गाङ्ग पूर्ण रूपं शान्त जुइकीगु खः ।

काम सुख अनुभव याइगु आचरण मार्गं ला क्लेशयात शमन जुइके मफइगु जक मखु; कं वृद्धि जुइकीगु जुया च्वन । छोको ति जक अनुभव याये लायेवं बारबार अनुभव याये मास्ति वइगु क्लेशत् वृद्धि जुया वइगु खः । काम आरम्भण छगू ति जक लाभ जुल कि निगू स्वंगू आदि लाभ याये मास्ति वः । निगू स्वंगू आदि लाभ जुल कि नं हानं फिगू नीगू आदि लाभ बाये मास्ति वः । थुगु रूपं बढे चढे याना लाभ याये मास्ति वइगु जुया च्वन । गांत धका अन्त याये धयागु महु । थौं कन्हे उन्नति वृद्धि जुया च्वंगु

देश्यापि धनी मानी मनुतयत् स्वये नु । इमिके सकतां सकतां तःसकं वृद्धि जुया सम्पन्न जुया च्वंगु दु । तर गात धका ला अन्त यायेगु धयागु मद्दु । उकिं “कामसुख आचरण मार्गं क्लेशयात शमन जुइके मफु । वृद्धि जक जुइकीगु जुया च्वन” धयागु स्पष्ट जुया च्वंगु दु ।

शरीरयात सास्ति वीगु कथं ज्या यायेगु अत्तकिलमथ मार्गं नं क्लेशयात शमन जुइके फइ मखु । उगु आचरणयात यःपि मनुतयगु दृष्टि कथं धाल धाःसा ला तःसकं ख्वाउँका च्वनेगु तःसकं पुका च्वनेगु नसा, त्वंसा द्यां लायेगु आदिया कारणं अतिकं दुःख कष्ट जुया च्वनीबले कामगुण अनुभव याये मास्ति वइगु क्लेश शान्त जुया च्वं धका भाःप्यसा भाःपीथाय् दइ; तर व आचरणया शक्ति शान्त जूगु मखु; शरीरय् सास्ति जुया शारीरिक बल हीन जुया जुइ मफूगु जक खः । उजोगु कथं शान्त जुइगु ला रोगी जुया शारीरिक बल हीन जुया च्वनीबले, दुःख वेदना तीव्र जुया च्वनीबले नं शान्त जुया हे च्वनीगु खः; अथे नं स्वस्थ जुया शारीरिक बल सम्पन्न जुया च्वनीबले ला कामगुण अनुभव याये मास्ति वइगु क्लेशत यथावत् हानं लुया हे वया च्वनी । अथे हेथें शरीरयात सास्ति जुइगु कथं ज्या यायेगु आचरणं दिना च्वनेबले, उकिं पिहाँ वया च्वनेबले शरीर बःलाना वःलिसे शान्त जुया च्वन धयागु उगु क्लेश यथावत् हे हानं लुया वइ तिनिगु जुल । अले हानं अत्तकिल-मथ आचरणयात आचरण याना च्वं च्वं नं कामक्लेशत कोडा मज्जूगु मेमेगु क्लेशत ला लुया हे वया च्वनी तिनि । दुःख शान्त जुया सुख पूर्वक च्वने मास्ति वइगु क्लेशत नं लुया हे वया च्वनी तिनि । जि आचरण याना च्वना धका आशक्त जुइगु आत्मदृष्टि क्लेश नं लुया हे वया च्वनी तिनि । जिथें मेपिसं आचरण याये मफु आदि धका च्वय् च्वय् धाइगु मान नं लुया हे वया च्वनी तिनि । अत्तकिलमथ आचरणयात दुःखं मुक्त जुइगुया । कारणया रूपय् विश्वास व आशक्त जुइगु शीलव्रत परामर्श दृष्टि नं लुया हे वया च्वनी तिनि ।

[१०४] मिथ्याचरणयात् सम्यगाचरण भाःपिवं....

मिथ्याचरणयात् सम्यगाचरण भाःपिवं

शीलव्रतपरामर्शदृष्टि जू

सही मार्गं मखुगु द्वंगु आचरणयात् सही आचरणया रूप्य
विश्वास याना आशक्त जुया ग्रहण याना च्वनेगुयात् शीलव्रत
परामाश धाइ । शील, समाधि प्रज्ञायात् उत्पन्न जुइके फूगु मार्गाङ्ग
च्यागु आचरणं अलग्ग जुया च्वंगु मेमेगु आचरण धाक्वयात्
बुद्धोपदेश अनुसार शीलव्रतपरामाश दृष्टि धाइ । उकीयात् संक्षिप्तं
व पतिहाकलं लुमंका धारण याना तयेत जि स्मरणिका दयेका
तयागु दु ।” सत्य मखं, महु मार्गाङ्ग; याना मात्रं व्रताचरण ।
निर्णयास्था नित्य सुख; भाःपीगु खः शीलव्रत ।” उकीयात्
धाये नु ।

सत्य मखं, महु मार्गाङ्ग; याना मात्रं व्रताचरण ।

निर्णयास्था नित्य सुख; भाःपीगु खः शीलव्रत ॥

खुगु द्वारं प्रकट रूपं लुया वया च्वनीगु उपादानस्कन्ध
धयागु नाम रूप धर्मत, दुःखसत्य धर्मत जक खः । उकीयात् सिया
वइ कथं भाविता यात् धाःसा मार्गाङ्ग धर्मत उत्पन्न जुया वया प्यंगु
सत्य दक्वयात् सीगु खः । उकथं सत्ययात् अवबोध जुइक भाविता
याःगु मखुसे, मार्गाङ्गयात् वृद्धि जुइकूगु मखुसे मेमेगु विधि मेमेगु
आचरणतयत् विश्वास यायेगु आशक्त जुइगु धाक्व शीलव्रतपरामाश
दृष्टि हे जक खः । थौं कन्हे “नाम रूप स्वभाव धर्मतयत् न्यना
लुमंका न्वये वयेका सीकेवं ज्या पू वं; भावना कार्ययात् अभ्यास व
उद्योग याये माःगु महु शीलयात् तर्क आचरण याये माःगु महु” धका
कना क्यना जुया च्वंगु दु; उगु वाद अनुसार विश्वास याना आशक्त
जुया च्वन् धाःसा शीलव्रतपरामाश वादं मुक्त जू, मजू विचाः याना
स्वयेमाः । जिगु दृष्टि कथं ला उगु कथनय शील, समाधि विपश्यना

प्रज्ञा धयागु मद्गु जुया शीलव्रतपरामाश वादय् दुने दुथ्याः धका हे खना च्वनागु दु । श्रोतापन्न व्यक्ति विपश्यना भाविता यायेगु विधि सही आचरण मार्गयात सिया च्वने धुंकूगु जुया (वयाके) उगु शीलव्रतपरामाश मिथ्या धारणा दये फइ मखुत । उकिं लिपा लिपायागु जन्मय् नं दृष्टि द्वनिगु जुइ मखुत । अति हे वांलाःगु जुल । व मार्गाङ्ग आचरणया सामर्थ्य याना क्लेश शान्त जुइगु हे खः ।

तदंग रूपं शमन जुइकीगु

नकतिनि कना वयाथे “विपश्यना मार्गाङ्गं क्लेशयात तदंग रूपं शमन जुइकीगु जुया च्वन” धयागु गुकथं धाःसा— भाविता याये लाना अनित्य दुःख अनात्म स्वभाव मात्र खः धका सीके दुगु आरम्भणय् नित्य, सुख, आत्म जीव रूपय् आशक्त जुया उत्पन्न जुइगु क्लेशत उत्पन्न जुइ फइ मखुत । व भाविता याये मलाना सही रूपं मसिल धाःसा उगु आरम्भणय् उत्पन्न जुइगु अवसर दुगु क्लेशतय्त तदंग प्रहाणं द्वारा हटे यायेगु हे खः । तदंग प्रहाण धयागु (तेन तेन विपस्सनाय अयवयवभूतेन ङाणङ्गेन) सामूहिक विपश्यनाया अंश जुया च्वंगु उगु उगु ज्ञानांश द्वारा (तस्स तस्स पहातब्बधम्मस्स) उगु उगु हटे याये वहःगु क्लेश धर्मयात (पटिपक्खवसेनेव पहांनं) प्रकाशं अन्धकारयात हटे याइगुथे प्रतिपक्षी हिसाबं हटे यायेगुयात धाःगु हे खः । (विशुद्धिमग्ग. द्वि. ३३५) व भाविता याये मलायेवं उत्पन्न जुइगु अवसर दुगु आरम्भणानुशय क्लेशयात भाविता यायेगु विपश्यना ज्ञानांश द्वारा हटे यायेगु अलग्ग जुइकेगु पहःयात वयनेगु हे खः । उगु विशुद्धि मार्गं कना वयना तःगु पहःयात विद्वानपिसं गम्भीर रूपं निरीक्षण याये बहः जू । श्रुतमय ज्ञान द्वारा लुमंका तःगु कथं निरीक्षण यायेगु मात्र द्वारा विपश्यना जुइगु जूसा उगु विपश्यनां गुगु आरम्भणय् उत्पन्न जुइगु अवसर दुगु आरम्भणानुशययात हटे याःगु लय् ?

विचारणीयं जू । भाविता याये माःगु आरम्भण निश्चित रूपं क्वत्त
धाःसा थुगु समस्यायात्त समाधान याये अःपुइ मखु ।

स्मृतिप्रस्थान विधि अनुसार उत्पत्ति क्षणया नाम रूपयात्त
भाविता याना च्वंम्ह योगीयाके ला भाविता याना च्वंगु आरम्भण
नं निश्चित रूपं दया च्वंगु दु; भाविता मयाःनिगु आरम्भण नं दया
हे च्वंगु दु । उकिं “भाविता याना च्वंगु आरम्भणय् उत्पन्न जुइगु
अवसर दुगु आरम्भणानुशय क्लेशयात्त हटे याइगु खः । भाविता
मयाःनिगु आरम्भणय् उत्पन्न जुइगु अवसर दुगु क्लेशतयत्त ला हटे
याये फइ मखु” धका अःपुसे याउँके हे समाधान याये फु ।

उकथं भाविता याना च्वंगु आरम्भणय् उत्पन्न जुइगु अवसर
दुगु आरम्भणानुशय क्लेशयात्त विपश्यना मार्गाङ्गतय्सं तदंग रूपं
हटे याये धुंका उम्ह व्यक्तिया सन्तानय् उत्पन्न जुइ बहुःगु
सन्तानानुशय क्लेशतयत्त आर्य मार्गाङ्गतय्सं हटे याइगु खः । उकिं
श्रोतापन्नयाके सत्कायदृष्टि विचिकित्सा शीलव्रतपरामाशत लिसें
अपायय् पतन जुइके फूगु क्लेश धाक्व फुकं निरोध व शान्त जुइके
वनीगु खः । सकृदागामियाके कोडागु कामराग व्यापादत क्वत्त
शान्त जू । अनागाभियाके शुद्धगु कामराग व्यापादत दक्कं शान्त जू ।
अरहन्तयाके रूपराग आदि क्लेश धाक्व दक्कं शान्त जू । उगु रूपं
विपश्यना मार्गाङ्ग आर्य मार्गाङ्गतय्सं क्लेशतयत्त (तदंग) छुं अंश
कथं वा (समुच्छेद) हामा नापं ल्येंदंक निरोध व शान्त जुइके
फूगुयात्त लक्ष्य तथागतं (उत्तमाय संबत्तति) क्लेश शान्त
याये निंति जुया च्वन धका उपदेश याना बिज्याःगु खः ।

विशेष ज्ञानं स्यूगु पहः

अनं लिपा अग्निञ्जाय संबत्तति = विशेष ज्ञानं सीकेया
निंति नं जुया च्वन । थुगु पद नं अक्खुकरणी आणकरणी धयागु

पदत लिसे स्वरूप कथं ला समान हे जुया च्वन । तर आनिशंस प्रतिफल कथं विशेषता दुगु जूया निति हाकनं आज्ञा दयेका बिज्याःगु खः । प्यंगू सत्य यथार्थ धर्मतय्त विशिष्टगु विपश्यना ज्ञान, आर्य मार्ग ज्ञान द्वारा सीकेया निति नं जुया च्वन । न्हवः न्हवःयागु क्षण क्षणया इलय् उत्पत्ति व वृद्धि जुइका वःगु विपश्यना मार्गाङ्ग धर्मया सहयोगं लिपा लिपा उत्पत्ति व वृद्धि जुया वःगु विपश्यना ज्ञानं प्यंगू सत्य यथार्थ धर्मतय्त सिया सिया वनीगु खः । उकथं स्यूगु नं तप्यंक धाल धाःसा भाविता याना च्वंगु उपादान-स्कन्ध धयागु दुःखसत्ययात जक सिया च्वंगु खः ।

उगु उगु दुःख सत्य नाम रूप धर्मयात अनित्य धका नं स्यू; दुःख धका नं स्यू; अनात्म धका नं स्यू । उकथं स्यूक्व स्यूक्व पतिकं उगु सीके दुगु नाम रूप धर्मय् न्ह्याइपु, यइपु मज्जा ताइगु तृष्णा समुदय उत्पन्न जुइगु अवसर मदुसे निरोध व शान्त शान्त जक जुया वना च्वनीगु खः । उकीयात प्रहाणाभिसमय धाइ । हटे यायेगु कथं समुदय तृष्णायात स्यूगु । तप्यंक धाल धाःसा हटे याःगु शान्त जुइकूगुयात हे स्यू धाःगु खः । आरम्भण याना स्यूगु ला मखु ।

नाम रूप धर्मतय्त स्यूक्व स्यूक्व पतिकं द्वंक सीकिगु अविद्या मदु । अविद्या निरोध व शान्त जुइवं संस्कार विज्ञान आदि दुःखत नं निरोध व शान्त जुया वनीगु खः । उगु रूपं तदंग कथं दुःख शान्त जुइगु तदंगनिरोधसत्य खः । उगु तदंगनिरोधयात नं भाविता याक्व याक्व पतिकं सिद्ध जुइकीगु कथं थ्यंक थ्यंक वनीगु खः । व तदंगनिरोधयात विपश्यना द्वारा साक्षात्कार याःगु खः; आरम्भण याःगु ला मखु; सिद्ध जुइकूगु मात्र हे खः ।

भाविता याना स्यूक्व स्यूक्व पतिकं सम्यग्दृष्टि प्रमुख जुया च्वंगु विपश्यना मार्गाङ्गत उत्पन्न उत्पन्न जुया वनीगु खः । उकीयात भावनाभिसमय धाइ । थःगु सन्तानय् (थःके) उत्पन्न जुइकेगु कथं विपश्यना मार्गसत्ययात स्यूगु धाये माल । भाविता याना च्वंगु

क्षणय् ला आरम्मण याना स्यूगु मखु । अथे नं थःगु सन्तानय् उत्पन्न जुया च्वंगु धर्मयात ला निरीक्षण याना स्वल धाःसा स्पष्ट रूपं सीके फइगु हे जुया च्वन । आः कना वयार्थे दुःखसत्य जुया च्वंगु नाम रूपयात भाविता याना सीके मात्रं हे ल्यं दनिगु स्वंगू सत्ययात नं सीके ल्वःगु कथं स्यूगु जूया निति विशिष्टगु विपश्यना ज्ञान द्वारा प्यंगू सत्ययात स्यू घका हे धाये माल । उकथं विशिष्ट ज्ञानं सीकेया निति जुया च्वन ।

अले हानं विशिष्टगु आर्य मार्गं ज्ञानं नं सीकेया निति जुया च्वन । विपश्यना मार्गाङ्गत प्रबल परिपक्व व परिपूर्णं जुइबले निर्वाणयात प्रत्यक्ष आरम्मण याना (साक्षात्कार याना) आर्य मार्गाङ्गत लुया वइगु खः । अबले आर्य मार्गं ज्ञानं प्यंगू सत्ययात सीके बहःगु कथं सिया वनीगु खः । स्यूगु विस्तृत पहःयात ला लिपा त्तिनि कने माली । उकिं अभिञ्जाय-विशेष ज्ञानं सीकेया निति नं जुया च्वन- घका आज्ञा दयेका बिज्यात ।

प्रतिवेध याना स्यूगु पहः

अले हानं सम्बोधाय = प्रतिवेध याना सीकेया निति नं जुया च्वन । अभिञ्जा व सम्बोधयात धर्म स्वरूप कथं छुटे पाना वर्णन याना तःगु मद्दु । उकिं व्यवहार मात्र जक पाना च्वंगु खः घका धाये माली । विभेद पहः मुकथं धाःसा अभिञ्जा = धयागु न्ह्यवः उत्पन्न जुइ मननिगु विपश्यना ज्ञान आर्य मार्गं ज्ञान हे खः । सम्बोध धयागुयात ला प्रतिवेध याना स्यू घका भाय् हिलेगु चलन दुगु अनुसार न्ह्यवः सीके खंके मफूनिगुयात प्रतिवेध याना स्यू खं धाःगु खः । उपमा कथं पर्दा किना च्वंगुलि छलेपाखे च्वंगु चीज वस्तुतय्त खंके मफु धाये नु । उकथं खंके मफया च्वंगुली पर्दायात ह्वः खना बिल धाःसा छलेपाखे च्वंगुयात खनिगु जुल । हानं मेकथं गथे धाःसा- अंगलं पना तथा खंके मफइगु चीजवस्तुयात ज्याः

चायेका स्वयेबले अंगःयात छिरे याना खंके दु । अथे हेथें खः । खंक्व पतिकं ताक्व पतिकं ध्वदुक्व पतिकं स्यूक्व पतिकं अविद्यां द्वंगुयात सिया सिया च्वना सत्ययात त्वःपुया पना तल । उकिं प्यंगू सत्ययात सीके मफया च्वंच्वन । उकथं च्वंच्वंगुली भाविता याना चायेका मार्गाङ्ग च्यागूयात वृद्धि याःसेलि न्हवः सीके मफया च्वंगु सही धर्मतयत् विपश्यना ज्ञानं न सीके दत; आर्य मार्ग ज्ञानं न सीके दत । व अविद्या बारयात ह्वः खना स्यूगु लिसे समान जुया च्वन । उकिं प्रतिवेध याना स्यू धका धाये माःगु खः । उकथं सीके मफयेक पना त्वःपुया च्वंगु प्यंगू सत्ययात प्रतिवेध याना सीकेया निरति जुया च्वन ।

उगु अभिञ्जा धयागुथें जाःगु विशेष ज्ञान, सम्बोध धयागु गम्भीरगुयात प्रतिवेध याना स्यूगुथें जाःगु ज्ञानयात ला कामसुख आचरण अत्तकिलमथ आचरणतयसं उत्पन्न जुइके फइ मखुगु खँ अतिकं स्पष्ट जुया च्वंगु दये धुंकल ।

निर्वाण साक्षात्करण पहः

अले हानं दथु लँ आचरण धयागु थुगु मार्गाङ्ग च्यागू **निर्वाणाय संबत्ति** = निर्वाणयात साक्षात्कार याये निरति नं जुया च्वन । वा = सम्पूर्ण दुःख शान्त याये निरति नं जुया च्वन । अरहत्त मार्ग ज्ञानं प्यंगू सत्ययात प्रतिवेध याना सिल धाःसा अरहत्त फलं निर्वाणयात साक्षात्कार यायेगु कृत्य नं सिद्ध जुइगु हे जुल । तर निर्वाण धयागु (संसार) वर्तं दुःखं मुक्त जुइ कथं आचरण याइपि व्यक्तिपिनि निरति सर्वोत्तमगु अन्तिम लक्ष्य धर्म जूगु जूया निरति हानं छको अलग्ग उल्लेख याना बिज्याःगु खः । मतलब छु धाःसा थुगु मार्गाङ्ग च्यागू धर्मयात आचरण व वृद्धि यात धाःसा विशिष्टगु आर्य मार्ग ज्ञान द्वारा प्यंगू सत्ययात प्रतिवेध याना सीके खंके धुंका अन्तिम अरहत्त फलं निर्वाणयात प्रत्यक्ष रूपं सीका खंका थयंक

वने दइ । उकथं थ्यंक वने धुंका अन्तिमगु परिनिर्वाण च्युति लिपा न्हूगु जन्म न्हूगु नाम रूप स्कन्धत उत्पन्न जुया मवःसे सम्पूर्ण दुःख दक्वं शान्त जुया वनी । थुगु मार्गाङ्ग च्यागू आचरण उकथं निर्वाणयात साक्षात्कार याना सम्पूर्ण दुःख दक्वं शमनया निरिति नं जुया च्वन घयागु मतलब खः ।

उकि उगु दथुलँ आचरण मार्ग प्राप्त जुइ फूगु आनिशंस फलयात थुकथं स्मरणिका दयेका तथा । “सत्य मार्ग्य पलाः छ्यु, हुँ; दयेकी ज्ञान दृष्टि नं । थ्यंक वनी तप्यंक हे; निर्वाण नगर्य् झले ।” उगु स्मरणिकाय् “दयेकी ज्ञान दृष्टि नं” धम्मगु खंपुं “अक्खुकरणी ज्ञाणकरणी” अनुसार प्रज्ञा मिखा व प्रज्ञा ज्ञान उत्पन्न जुइगु पहःयात तप्यंक क्यना च्वंगु दु । उगु ज्ञान दृष्टि उत्पन्न जुया बल धाःसा क्लेश शान्त जुइगु, विशेष ज्ञान सीगु, प्रतिवेध याना सीगु नं दुथ्याः वं । उकि पत्तिचा हाकलं सिद्ध जुइकेत उगु क्लेश शान्त जुइगु; विशेष ज्ञानं सीगु, प्रतिवेध ज्ञानं सीगुयात “दयेकी ज्ञान दृष्टि नं” घयागुली दुथ्याका दयेका तथागु खः । उगु स्मरणिका नं न्होनेयागु स्मरणिकात लिसे स्वाका स्वःसा तिनि स्पष्ट जुइ । उकि न्होनेयागु स्मरणिकात समेतं मुंका धाये माली ।

कामसुख उपभोग; तोतेमाः विरत जुया ॥
 शरीरत बिया कष्ट; मया औचित्य सेवन ।
 थ्व नं तोते माःगु अन्त; चीकी छखे विरत जुया ॥
 हटे धायेवं निगू अन्त; लँद्वं चीका छ्वयेवं नं ।
 मध्य मार्ग लुइ जुल; सत्य तथ्य यथार्थगु ॥
 सत्य मार्ग्य पलाः छ्यु, हुँ; दयेकी ज्ञान दृष्टि नं ।
 थ्यंक वनी तप्यंक हे; निर्वाण नगर्य् झले ॥

मध्यमं प्रतिपदा घयागु दथुलँ आचरणं प्राप्त जुइ फूगु आनिशंस प्रतिफलत सा पूबन । व वर्त दुःखं पिहँ वने निरिति कामन्ता

दुर्षि व्यक्तिपिनिपाखें धात्थें अभिषिप्तगु सम्पूर्ण प्रतिफलत हे खः ।
 थ्वया सिबे अप्वः कामना याये माःगु प्रतिफल धयागु मन्त । आः
 सीकेगु आवश्यक जुया च्वंगु ला उगु दथु लँ आचरण धयागु गुजागु
 धर्मत खः धका सीकेगु जक आवश्यक जुया च्वन । उकिं तथागतं
 उकीयात उल्लेख याना वयने निति दकसिबे न्हापां थुकथं न्ह्यसः
 न्ह्यव्वया बिज्यात ।

दथु लँ आचरणया स्वरूप

कतमा च सा भिक्खवे मज्झिमा पटिपदा तथागतेन अभि-
 सम्बुद्धा चक्खुकरणी आणकरणी उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय
 निब्बानाय संवत्तति ?

भिक्खवे = भिक्षुपिं; तथागतेन अभिसम्बुद्धा = छिमि शास्ता
 जि तथागतं सीका वये धुन धयागु; चक्खुकरणी आणकरणी = प्रज्ञा
 मिखा व प्रज्ञा ज्ञानयात दयेके सःगु उत्पन्न जुइके सःगु धयागु;
 उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति = क्लेश शान्त
 याये निति विशेष रूपं सीकेया निति प्रतिवेध याना सीकेया निति
 सम्पूर्ण दुःख शान्तिया निति जुया च्वन धयागु; सा मज्झिमा
 पटिपदा = उगु दथु लँ आचरण; कतमा च = छु छु खः ?

व समाधान याना लिसः बी धका उल्लेख याना वयंगु
 न्ह्यसः खः । थौंन्हैयागु प्रयोग अनुसार धाल धाःसा “उगु दथु-लँ
 आचरण छु खः लय” धका थुलि हे पूर्व । तर बुद्धकालीन अवस्थाय
 प्रयोग याइगु व्यवहारत ला उकीया सम्बन्धित गुणात्मक पदत
 समेत पूर्वक उल्लेख याना न्यनेमाः । थौंन्हैयापिं मनूतय्गु दृष्टि
 कथं ला शब्दत अप्वः जुया खँ तःहाक धका मती तथा च्वनी । तर
 उकथं पूर्वक उल्लेख याना न्यना च्वंगु न्वजिना पूर्व धका धाये
 माली । उगु न्ह्यसःया लिसः ला-

अयमेव अरियो अट्टङ्गिको मग्गो । सेट्थयिदं ? सम्माविट्ठि
सम्मासङ्कुण्णो सम्मावावा सम्माकम्मन्तो सम्माप्राणीवो सम्मा-
वायामो सम्मासति सम्मासमाधि ।

अट्टङ्गिको = च्यागू अंग दुगु; अयमेव अरियो' मग्गो = थुगु
आर्यं मार्गं हे खः । मध्यम प्रतिपदा धयागु दथु लँ आचरण धयागु
थुगु आर्यं मार्गं हे खः— मेगु लँ नं मदु धका तथागतं न्होने दुगु
चीज वस्तुयात च्वलार्पति नं सुया क्यना बिज्याःगुथें, ल्हातं ज्वना
क्यना बिज्याःगुथें हे लिसः विया बिज्यात । व विशेष होश याये
बहः जू । तथागतयाके थुगु आर्यं मार्गं धयागु मार्गाङ्ग च्यागू अतिकं
स्पष्ट जुया च्वंगुलि थुकथं क्यना बिज्याःगु खः । थौंकेन्हेयापि
मनूतयुके नं थःपिनि लिक्क स्पष्ट रूपं दया च्वंगु विषययात मेपिसं
छु खः धका न्यन धाःसा थ्व हे खः धका (इमिसं) लिसः बी ।
लिक्कसं प्रकट रूप्यु दया च्वंम्ह मनूयाके न्यन धाःसा थ्व हे मनू

१- महासतिपट्टान-सुत्त मग्गसच्च-या वर्णन अर्थकथायु अरियो-पदयात उगु
उगु मार्गं हटे याना मदयेका छ्वइगु क्लेशं तापाः धका व आर्यंभावयात
दयेके सः धका वर्णनं याना तल । सुत्त महावग्ग अट्टकथा (पौल्याः
१२७)—यु अरिय पदयात दोष मदुगु धका वर्णनं याना तल ।
सीलकखन्ध अट्टकथा (२६५)—यु अरियं-पदयात उवक्किलेत्त (फोहर
मल) मदुगु अतिकं परिशुद्धगु-धका वर्णनं याना तल । सुत्त पाथेय्य
अट्टकथा (२१२)—यु अरिवाय-पदयात परिशुद्धाय (छचाबेरं शुद्धगु)
धका वर्णनं याना तल । उदान अट्टकथा (६४,—यु अरियो-पदयात
विसुद्धो (विशुद्धगु) उत्तमो (उत्तमगु) धका वर्णनं याना तल । अये
जुया अरियो-पदयात अलग्ग अर्थ बिल धाःसा क्लेशं तापाःगु; वा =
आर्यंभावयात दयेके सःगु-धका; दोष मदुगु; वा = परिशुद्धगु; वा =
उत्तमगु धका अर्थ बीमाः । उकी मध्ययु 'दोष मदुगु, परिशुद्धगु,
उत्तमगु'—धयागु थुपि अर्थत उगु पदया मूलगु अर्थत जुहमाः ।

खः धका लिसः बी । अथे हेथें तथागतयाके थुगु आर्यं मार्गं अतिकं स्पष्ट जुया च्वंगुलि थ्व हे मार्गं खः धका लिसः बिया बिज्यात । जिमि शिष्य योगीपिके नं प्रकट जुया च्वंगु विपश्यना मार्गयात मेपिसं न्यन धाःसा थुकथं चायेका सीका च्वनागु दु धका (इमिसं) लिसः बी फु । तर उगु आर्यं मार्गय् दुथ्याना च्वंगु धर्मत छु छु लय् धका प्रकट मजूनि । उकि उगु धर्म स्वरूपतय्त हाकनं थुकथं उल्लेख याना बिज्यात ।

आर्यं मार्गङ्गं च्यागु

सेय्यथिदं = उगु आर्यं मार्गं छु खः लय्- धाल धाःसा-

- १-सम्मादिट्ठि = सम्यक् रूपं खनीगु;
- २-सम्मासङ्कप्पो = सम्यक् रूपं विचाः यायेगु;
- ३-सम्मावाचा = सम्यक् रूपं खँ ल्हायेगु;
- ४-सम्माकम्मन्तो = सम्यक् रूपं ज्या यायेगु;
- ५-सम्माआजीवो = सम्यक् रूपं जीवन हनेगु;
- ६-सम्मावायामो = सम्यक् रूपं उद्योग यायेगु;
- ७-सम्मासति = सम्यक् रूपं स्मृति तयेगु;
- ८-सम्मासमाधि = सम्यक् रूपं क्वात्तुक स्वयेगु, स्थिर जुइगु ।

व मध्यम प्रतिपदा धयागु दथु लय् दुथ्याना च्वंगु मार्गङ्गं च्यागु धर्मं हे खः । थुलि जुइबले मध्यम प्रतिपदा आचरण छु खः धयागु न्ह्यसःया लिसः पूवन धाःसां जिल । अथे नं तथागतयागु वचनय् लिसः बी धुंका नं हानं निगमन खँ (इति श्री) धयागु नं दयेमानि । उकि थुकथं निगमन खँ आज्ञा दयेका बिज्यात ।

अयं खो सा भिक्खवे मज्झिमा पटिपदा तथागतेन अभि-
सम्बुद्धा चक्खुकरणी आणकरणी उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय
निब्बानाय संबत्तति ।

भिक्खवे = भिक्षुपि; तथागतैन अभिसम्बुद्धा = छिमि शास्ता
 जि तथागतं सीका वये धुन धयागु; चक्खुकरणी आणकरणी = प्रज्ञा
 मिखा व प्रज्ञा ज्ञानयात दयेके सःगु उत्पन्न जुइके सःगु धयागु;
 उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति = क्लेश शान्त
 याये निति; विशेष रूपं सीकेया निति; प्रतिवेध याना सीकेया
 निति; सम्पूर्ण दुःख शमन याये निति जुया च्वन धयागु; सा
 मज्झिमा पटिपदा = उगु दथु लँ आचरण; अयं खो = थ्व उल्लेख
 याना वये धुंगु आर्य मार्गं च्यागू हे खः ।

मध्यम प्रतिपदा धयागु मार्गाङ्ग च्यागूयात स्वरूप उल्लेख
 याना क्यना च्वंगु पूवन । थुगु मार्गाङ्ग च्यागूया अर्थ अभिप्राय
 विस्तृत व उत्पत्ति वृद्धि जुइकेगु पहःयात वर्णन याना कना बिज्यायेगु
 हे जक आवश्यक जूनि । थौं ला कनेगु ई मन्त । मेगु उपोसथ
 दिनय् तिनि उगु विस्तृतीकरणयात कने माली । थौं ला थुलि हे
 दिना उपदेश क्वचायेका छवये नु ।

थुगु धर्मचक्र सूत्रोपदेशयात गौरव पूर्वक न्यना लुमंका
 च्वनागु धर्मश्रवण कुशल कर्म चेतनाया सामर्थ्य व आनुभावं याना
 आः थन उपदेश न्यना च्वंपि परिषद् समूह सत्पुरुषपिसं.....द्रुतगति
 थ्यंक वना साक्षात्कार याये फयेमाः ।

साधु ! साधु !! साधु !!!

धर्मचक्र सूत्रोपदेश निगूगु द्या क्वचाल ।

धर्मचक्र सूत्रोपदेश

(स्वंगुगु ध्या)

(ब. सं. १३२४—प्राश्चीनशुक्ल पुन्ही खुनु कना बिज्याःगु खः)

उपदेश स्वापु

थौं ब. सं. १३२४—दँ आश्रीन पुन्हीया दिं खः । भिक्षुपिनि आषाढ कृष्ण पारु खुनुनिसें शुरु याना वर्षावास च्वना बिज्याःगुली थौं वर्षावास स्वला पूवंगु अन्तिम दिं खः । थ्व स्वलाया दुने तथागतं अनुमति बिज्या बिज्याना तःगु विशेष कारण मदयेकं मेगु थासय् चा फुक वने मज्यू । उगु विशेष कारण दत धाःसा ला न्हेनुया दुने वने फु । थौंयागु चाया अन्त अरुणोदय इलंनिसें उगु वर्षावास स्वला फुत । उगु अरुणोदय इलंनिसें वर्षावासं पिने जुइ धुकल । भिक्षुपि चा फुका वने मंदुथासय् वने फत । उकिं थौं वर्षावास पवचाःगु दिं खः ।

पवारणा विषय

कन्हेसंनिसें ला भिक्षुपि वने मंदुथासय् वने फत । उकिं कारण अनुसार वने मास्ति वःपि व्यक्तिपि वनीगु जूया निरिति थौं परस्पर आमन्त्रण याना सूचित यायेगु पवारणा यायेमाः । पवारणा ध्यागु थःपिनि भूलचूक दोष खन, ताल वा शंका संशय दया च्वन धाःसा धाये ल्हाये निरिति आमन्त्रण यायेगु सूचित यायेगु खः । छाय्

थथे आमन्त्रण याना सूचित याये माःगु लय् धाःसा, थःगु दोषयात मेपिसं जक सिया स्वयं थःथमं ला मसिया नं च्वने यः । उकथं दोषत दया च्वन धाःसा मेमेपिं भिक्षुपिसं धाये ल्हाये निति; उकथं कना वयना ब्यूगुलिं दोषयात सीके दत धाःसा दोष रहित जुइक देशना कनेगु आदि द्वारा उपचार याये निति हे खः । उकथं उपचार याना शीलं परिशुद्ध जुइत शीलविशुद्धि सम्पन्न जुइत खः । उकथं शीलविशुद्धि सम्पन्न जुया भावना धर्म उद्योग याना चित्तविशुद्धि दृष्टिविशुद्धि आदि परिपूर्ण जुइत हे खः ।

व बुद्धशासन शुद्ध विशुद्ध यायेत, ध्यान, मार्ग फल धर्म विशेष प्राप्त यायेत अतिकं बांलाःगु ज्या-ऊवः खः । उगु रूपं अतिकं बांलाःगु ज्या-ऊवः जूया निति थुगु आश्वीन पुन्ही खुनु संघर्षिं न्याम्ह दत धाःसा संघयात आमन्त्रण याना सूचित याये निति, न्याम्ह मन्त धाःसा परस्परय् आमन्त्रण व सूचित याये निति तथागतं शिक्षापदया रूपय् प्रज्ञप्त याना तया बिज्यात । श्रद्धा धर्म बांलाःपिं भिक्षुपिनि निति अतिकं गौरवनीयगु शिक्षापद हे खः । आदर गौरव तया प्रवल चेतना द्वारा आमन्त्रण व सूचित याये योग्य जू । सूचित याना तःगु अनुसार मेपिसं धाः ल्हाः वल धाःसा नं सहर्ष पूर्वक थःगु दोषयात उपचार याना सचे याना यंकेमाः ।

उपमा गथे धाःसा— जात्रा उत्सव परिषद् समागमय् वनीम्ह व्यक्तियाके ख्वालय् हाकः दाग किना च्वन धाये नु; घनिष्टम्ह व्यक्ति उगु हाकः दाग दया च्वंगु कारण धाल धाःसा सहर्ष स्वीकार याना उगु हाकः दागयात सफा याना छ्वयेमाः । धाःम्ह व्यक्तियात नं धन्यवाद बीमाः । कारण छाय् धाःसा धाइम्ह व्यक्ति मदया हाकः दाग दयेक परिषद् समागमय् वने लात धाःसा मेपिसं ह्यये स्याका च्वने माःगुलिं मछायेका च्वने माली । उकिं दोष कना ब्यूम्हसित धन्यवाद बीमाः । अथे हेथें स्वयं थःमं मस्युगु दोषयात कना वयना ब्यूम्हसित सहर्ष पूर्वक स्वीकार याना धन्यवाद बीगु हे

खः । थःगु दोषयात नं शुद्ध विशुद्ध जुइ कथं उपचार यायेमाः । व बुद्धशासन परिशुद्ध जुइकेया निति अतिकं उचित व अनुकूलगु आचरण हे खः । रीत पुरे यायेगु मात्र धका भाःमप्युसे तीव्र तीक्ष्ण परिशुद्धगु चेतना द्वारा आमन्त्रण याना सूचित यात धाःसा उगु आमन्त्रण व सूचित याना च्वनीगु क्षण्यं नं तीव्र तीक्ष्णगु कुशलत लुया च्वनी । परस्पर्य् मेपिन्त धाये माःसा नं थःमं धाये निति ; मेपिसं थःगु दोषयात धाःसा नं सहर्ष पूर्वकं स्वीकार याना शुद्ध जुइ कथं सचे याना उपचार याना वने निति उक्तं भावना तथा आचरण याये निति तथागतं प्रज्ञप्त याना विज्याःगु आचरण हे खः ।

उगु प्रज्ञप्त याना विज्याःना तःगु अनुसार थौं जिमिसं संघयात आमन्त्रण याना सूचित यायेगु पवारणा यायेगुली ५०—म्ह संघपिसं म्हति म्हति आमन्त्रण याना धया पवारणा याना च्वंगुलि छघौति धयाथे विस्तार जुया वन । छघौ व बाघौ पुले धुंका तिति पवचाल । अनं पवचालेवंतुं थन २—वजे उपदेश बीत व उपदेश न्यनेत सःतूगु गं थाः सः नं ताये दत । उकिं कासु लंके हे मलाक ई जूगुलि आः उपदेश कनेत थ्यंक वये माल ।

Dhamma.Digital

विस्तृतं मार्गाङ्गं च्यागू

थौं कने माःगु उपदेश ला शुक्लपक्ष अष्टमी खुनु कना वयागु धर्मचक्र उपदेशया स्वापु हे खः । उखुनु मध्यम प्रतिपदा धयागु मार्गाङ्गं च्यागूयात शीर्षक मात्र ति जक उल्लेख याना वया तिति । थौं ला उगु मार्गाङ्गं च्यागूयात विस्तृत रूपं व्याख्या व वर्णन याना क्यना कना यंके माली । उगु शीर्षक क्रम पालि अर्थ धया यंके माली ।

सम्मादिट्ठि = सम्यक् रूपं खन्तीगु ; सम्मासङ्कप्पो = सम्यक् रूपं विचाः यायेगु ; सम्मावाचा = सम्यक् रूपं खँ ल्हायेगु ; सम्मा-

कम्मन्ती = सम्यक् रूपं ज्या यायेगु; सम्माघाजीवी = सम्यक् रूपं जीवन हनेगु; सम्मावायामो = सम्यक् रूपं उद्योग यायेगु; सम्मासति = सम्यक् रूपं स्मृति तयेगु; सम्मासमाधि = सम्यक् रूपं क्वात्तुक स्वयेगु, स्थिर यायेगु ।

उगु मार्गाङ्ग च्यागूयात जि अष्टाक्षर स्मरणिका दयेका तथा ।-

सही वृष्टि सहि चिन्ता; सही वचन व क्रिया ।

सही उद्योग सही स्मृति; सही ध्यान मार्गं च्यागू ॥

उकीयात नं धाये माली ।-

सही वृष्टि सही चिन्ता; सही वचन व क्रिया ।

सही ध्यापार सही स्मृति; सही ध्यान मार्गं च्यागू ॥

उगु मार्गाङ्ग उद्योग च्यागू संक्षिप्तं धाल धाःसा शील समाधि प्रज्ञा धयागु थुपि स्वंगू हे खः । मार्गाङ्ग च्यागुली सम्मावाचा सम्माकम्मन्त सम्माघाजीव धयागु मार्गाङ्ग स्वंगू शील मार्गाङ्गत खः । उगु मार्गाङ्ग स्वंगुलि सम्पन्न जुइ कथं उद्योग यात धाःसा शीलं सम्पन्न जुइगु खः । सम्मावायाम सम्मासति सम्मासमाधि धयागु मार्गाङ्ग स्वंगू समाधि मार्गाङ्गत खः । उगु मार्गाङ्ग स्वंगुलि सम्पन्न जुइ कथं उद्योग यात धाःसा समाधि सम्पन्न जुइगु खः । सम्माबिद्धि व सम्मासङ्कप्प धयागु मार्गाङ्ग निगू प्रज्ञा मार्गाङ्गत खः । उगु प्रज्ञा मार्गाङ्गत उत्पत्ति व वृद्धि जुइ कथं उद्योग यात धाःसा विपश्यना प्रज्ञा मार्गं प्रज्ञा फल प्रज्ञात धयागु थुगु लौकिकं लोकुत्तर प्रज्ञात सम्पन्न जुइगु खः । उकिं उगु शील समाधि प्रज्ञा मार्गाङ्गतयत् आचरणं कम्म कथं धीधी वर्णनं याना कंनो यंके ।

सम्मावाचा मार्गाङ्ग

भिक्षुवे = भिक्षुपि; सम्मावाचा = सम्यक् रूपं खँ ल्हायेगु;
 (मिच्छा = धयागु द्वंगु खः; उगु मिच्छा-या प्रतिपक्षी जुया च्वंगु
 जुया सम्मा-यात सम्यक् वा सही धका भाय् हिला तःगु खः)
 कतमा च = छु खः? मुसावादा = मखुगु असत्य खँ ल्हायेगुलि;
 वेरमणी = विरत जुइगु; पिसुणाय वाचाय = चुगली खँ ल्हायेगुलि;
 वेरमणी = विरत जुइगु; फरुसाय वाचाय = कडागु छाःगु खँ
 ल्हायेगुलि; वेरमणी = विरत जुइगु; सम्फप्पलापा = अर्थ हीनगु
 फुसुलुगु खँ ल्हायेगुलि; वेरमणी = विरत जुइगु; अत्थि = दया च्वन;
 भिक्षुवे = भिक्षुपि; अयं = मुसावादा आदि थ्व विरत जुइगुयात;
 सम्मावाचा = सम्यक् रूपं खँ ल्हायेगु धका; बुच्चति = धाये माल ।

व सम्मावाचायात विस्तृत रूपं वर्णन याना वयना तःगु
 बुद्ध-वचन हे खः । उकी वेरमणी धयागु विरत जुइगुयात हे
 सम्मावाचा धका वयना तल । उकि मखुगु खँ ल्हायेगु, चुगली खँ
 ल्हायेगु, ब्ववीगु छाक्क खँ ल्हायेगु, ज्या ख्यले मदुगु अर्थ हीनगु खँ
 ल्हायेगु कारण चू ला वइबले उजोगु खँ मल्हाःसे विरत जुइगुयात हे
 सम्मावाचा धाइ धका लुमका च्वनेमाः । स्वरूप कथं ला सम्मावाचा
 विरती चैतसिक हे खः । तर उगु मुसावादा आदि विरत जुया च्वन
 धाःसा सत्यगु खँ; मिले चले जुइगु खँ; छाइसे नाइसे च्वंगु खँ;
 अर्थ युक्तगु खँ धयागु थुगु सम्मावाचायात नं ल्हाइगु हे जुल । थन
 मुख्य सार ला मुसावाद आदि विरत जुल धाःसा शील कुशल जुइगु
 खः । न्यागु, च्यागु, फ़िगु शील समादान व आचरण याना च्वंम्ह
 व्यक्ति मुसावादा वेरमणी सिक्खापदं समादियामि- धका समादान
 यायेगु पाखें पिसुणवाचा फरुसवाचा सम्फप्पलाप धयागु वचीदुश्चरित्र
 स्वंगुलि नं विरत जुया च्वनेमाः ।

अनं लिपा खंखं पतिकं ताता पतिकं नंतुवव पतिकं नया
 स्यूवव पतिकं थिवव पतिकं विचाः याना स्यूवव पतिकं लुया ववव

नाम रूप आरम्भणतयत् भाविता याना अनित्य दुःख अनात्म स्वभाव मात्र खः धका सही रूपं सिया च्वन धाःसा उकथं सही रूपं सीके दुगु आरम्भण लिसे स्वापु तथा मिच्छावाचायात धाये ल्हाये फूगु क्लेशत तकं उत्पन्न जुइ फूगु अवसर मदु । व विपश्यनां अनुशय क्लेशं निसैं मिच्छावाचायात तदंग प्रहाण द्वारा हटे यायेगु खः ।

उगु विपश्यना ज्ञान परिपवव जुया परिपूर्ण जुइगु अवस्थाय् आर्यं मार्गं ज्ञान द्वारा निर्वाण साक्षात्कार याना वनीगु खः । उगु अवस्थाय् आर्यं मार्गं सम्मावाचा विरती द्वारा मिच्छावाचायात ल्यंपुल्यं मदयेक हटे याना वनीगु खः । उकिं विशुद्धि मार्गं (द्वि. ३२५)—य् “श्रोतापत्ति मार्गं मुसावादयात हटे याइ । अनागामि मार्गं पिसुणवाचा व फरुसवाचायात हटे याइ । तर थन चेतनायात वाचा धाइ । (चेतना मदयेकं छाक्क खँल्हा बल्हा याइगु ला दये फुनि) । अरहत्त मार्गं सम्फप्पलापयात हटे याइ” धका क्यना तःगु दु । (अपायगमनीय पिसुण, फरुस, सम्फप्पलापतयत् ला प्रथम मार्गं हटे याये धुंकल धका ग्रहण यायेमाः) । उकिं थुगु सम्मावाचा मार्गाङ्गयात आर्यं मार्गं प्यंगू तक सम्पन्न जुइक उद्योग याना वनेगु हे खः । आः मिच्छावाचा प्यंगू व सम्मावाचा प्यंगूयात पतिहाकलं लुमंका धारण याना तयेत स्मरणिका धया यंके माली ।

(क) मुसा, पिसु, फरु, सम्फ; थ्व प्यंगू मिच्छावाचा खः ।

(ख) मिच्छावाचां लिचिलेवं; सम्मावाचा जुइ जुल ॥

सम्माकम्मन्त मार्गाङ्ग

भिक्षवे=भिक्षुपि; सम्माकम्मन्तो = सम्यक् रूपं ज्या यायेगु; कतमो च = छु छु खः ? पाणातिपाता = सत्त्वयात स्यायेगुलि; बेरमणी=विरत जुइगु; भ्रदिन्नादाना=लाका खुया कायेगुलि; बेरमणी=विरत जुइगु; कामेसु मिच्छावाचारा=अधिनस्थ

मखुगु कामगुण्य् द्वंक उल्लंघन यायेगुलि; **वेरमणी** = विरत जुइगु; **अत्थि** = दया च्वन; **भिवखवे** = भिक्षुपि; **अयं** = पाणातिपात आदि थुगु विरत जुइगुयात; **सम्माकम्मन्तो** = सम्यक् रूपं ज्या यायेगु धका; **वुच्चति** = धायेमाः ।

व **सम्माकम्मन्त** = मार्गाङ्गयात विस्तृत रूपं वर्णन याना क्यना तःगु बुद्धवचन हे खः । थन नं **वेरमणी** = विरत जुइगुयात हे सम्माकम्मन्त- धका कना तल । उकिं स्यायेगु खुइगु अधार्मिक रूपं उल्लंघन यायेगु कारण चूलाः वइबले उजोगु ज्या-खँत मयाःसे विरत जुइगुयात हे **सम्माकम्मन्त**- धका लुमकेमाः । नमूना उल्लेख याना क्यन धाःसा थःत न्याना च्वंम्ह पतियात मस्याःसे ख्याना तोता छ्वल धाःसा व स्यायेगुलि विरत जुइगु सम्माकम्मन्त हे खः । थुगु हे विधि खुइगु अन्याय पूर्वक उल्लंघन यायेगुलि विरत जुइगु पहःयात सीके थुइके अःपुइगु जुल ।

तर कामगुण्य् मिथ्या कथं उल्लंघन यायेगु धयागु ला सीके थुइके भति थाक् । उकीयात छं भति व्याख्या याना कने माली । मिजंतयसं उल्लंघन याये मज्यूपि मिसातयत् २०-थी छुटे याना क्यना तःगु दु । संक्षिप्तं ला माँ-बौपिनि संरक्षण दुम्ह; दाजुकिजा-पिनि संरक्षण दुम्ह; तता केहेपिनि संरक्षण दुम्ह; थःथितिपिनि संरक्षण दुम्ह; गोत्रयागु संरक्षण दुम्ह; धर्मचारीपिनि संरक्षण दुम्ह; ग्वय् बिया तये धुंम्ह; भात दुम्ह मिसा थुजोपि मिसातय्गु प्रति उल्लंघन यात धाःसा मिजंयात **कामेसु मिच्छाचार** कर्म लगे जू । भात दुम्ह मिसा, ग्वय् बिया तये धुंम्ह मिसा, थुमित मेपि मिजंत लिसे उल्लंघन जुल धाःसा **कामेसु मिच्छाचार** कर्म लगे जू । उजोगु मभिगुलि विरत जुल धाःसा **सम्माकम्मन्त** जुइगु खः । आः मिच्छा-कम्मन्त स्वंगू व **सम्माकम्मन्त** स्वंगूयात पतिहाकलं लुमका तयेत धाये माली ।-

- (क) स्यायेगु, खुइगु, कामेषु; ज्या खः मिथ्याकर्मान्त ।
 (ख) स्याये, खुइ, कामं लिचिलेगु; चायेकी सम्यक्कर्मान्त ॥

थुगु सम्माकम्मन्त मार्गाङ्गयात शील समादान व धारण यायेगु द्वारा नं वृद्धि जुइकेमाः । विपश्यनायात वृद्धि जुइकेगु द्वारा नं वृद्धि जुइकेमाः । आर्य मार्गं प्यंगू तक वृद्धि जुइकेगु द्वारा थुगु सम्माकम्मन्त मार्गाङ्गयात सम्पन्न जुइकेमाः ।

सम्माआजीव मार्गाङ्ग

नसा त्वंसा पुंसा च्वंसा जीवन निर्वाहया निति याइगु कायदुश्चरित्र स्वंगू व वचीदुश्चरित्र प्यंगूयात मिच्छाआजीव धाइ । उगु मिच्छाआजीवं विरत जुइगुयात सम्माआजीव धाइ । उकीयात तथागतं थुकथं विभाजन याना वर्णन याना वयना विज्यात ।

भिव्खवे=भिक्षुपिं; सम्माआजीवो=सम्यक् रूपं जीवन हनेगु; कतमो च=छु खः लय् ? भिव्खवे=भिक्षुपिं; इध=थुगु शासनय्; अरियसावकौ=आर्यश्रावकं; वा=तथागतया शिष्यं; मिच्छाआजीवं=द्वंगु (अधार्मिक विधि लजगा माला) जीवन हनेगुयात; पहाय=छखे चीका; सम्माआजीवेन=सही जुया च्वंगु (धार्मिक विधि धन उपार्जन याना) जीवन हनेगु द्वारा; जीवितं=जीवन हनेगुयात; कप्पेति=याना च्वन । भिव्खवे=भिक्षुपिं; अर्यं=थुगु धार्मिक पूर्वक जीवन हनेगुयात; सम्माआजीवो=सम्यक् रूपं जीवन हनेगु धका; वुच्चति=धायेमाः ।

मिच्छाआजीवयात हटे याना सम्माआजीव द्वारा जीवन हनेगु धयागुली मिच्छाआजीव धयागु अधार्मिक विधि द्वारा धनोपार्जन याना थःत थःमं पालन पोषण याइगु खः । व छु लय् धाःसा स्यायेगु खुइगु आदि दुश्चरित्र कर्म धनोपार्जन यायेगु मिच्छाआजीव हे खः । जीवन हनेगु लिसे स्वापु मदुगु काय दुश्चरित्र स्वंगू; वची दुश्चरित्र प्यंगूयात ला मिच्छाकम्मन्त, मिच्छावाचा धका जक धायेमाः । मिच्छाआजीव धका ला धाये मज्यू । जीवन हनेगु

धनोपार्जनया निंति ज्या यायेगु खँ ल्हायेगु कायिक कर्म वाचिक कर्मयात जक मिच्छा आजीव धका धायेमाः । उदाहरण उला वयनेगु खःसा दोष अनुसार पति, भुजि, धँय, सर्प, विच्छे आदियात स्यायेगु; शत्रुयात स्यायेगु थुजागु ज्या-खँ मिच्छाकम्मन्त काय दुश्चरित्र जक धाइ । मिच्छाआजीव ला धाइ मखु । धनोपार्जनया लागी मिइत, वा थःपिसं स्वयं दयेका खुना नयेत खा, फा, खसि, न्या आदियात स्यायेगु ला मिच्छाआजीव हे खः । कतपिनि सम्पत्ति लाका कायेगु खुइगु ला धनोपार्जनया निंति हे आपाः जुइ । उकिं उगु लाका कायेगु खुइगु ला मिच्छाआजीव हे आपाः जुइ । आघात वा दागा तथा तँ पिकया कतपिनि सम्पत्ति खुइगु, बानि दया खुइगु थुजागु हे जक मिच्छाकम्मन्तय् दुथ्याः वनीगु सम्भावना दु । कामेसु मिच्छाचार ला जीवन हनेगु लिसे स्वापु मदुगु हे आपाः जुइ । तर तलव ध्येवा कया मिसातय्त स्यंकेगु यात, वा मिसातय्त स्यंका धनोपार्जन यात धाःसा व ला मिच्छाआजीव हे खः ।

मुसावाद ला धनोपार्जनया निंति मखुसे ह्ययेका खँ ल्हात धाःसा मिच्छावाचा हे खः । काल बिलया ज्या आदिलय् वा, अड्डा अदालतय् धनोपार्जनया निंति ह्ययेका खँ ल्हायेगु ला मिच्छाआजीव हे खः । अथे हे धनोपार्जनया निंति मखुसे धाइगु ल्हाइगु पिसुण-वाचा मिच्छावाचा हे खः । धनोपार्जनया निंति धाइगु ल्हाइगु पिसुणवाचा ला मिच्छाआजीव हे खः । थौं कन्हे छले पाखेयाम्ह व्यक्तिया प्रति आस्था व विश्वास भंग जुइकेत होहल्ला मचे याना जुइगु धयागु प्रायः याना धनोपार्जन लिसे स्वापु दया च्वंगुलि मिच्छाआजीवय् दुथ्याःगु हे अप्वः जुइ । फरुषवाचा ला धनोपार्जनया निंति धाये ल्हाये माःगु अति हे स्वल्प जुया च्वनी । सम्फप्पलाप ला थौं कन्हेयागु कहानी, नाटक च्वयेगु नाटक वयनेगु सिनेमा वयनेगु आदि रूपं मिच्छाआजीव ज्या-खँत गुलिखे गुलिखे अप्वः दु ।

उगु मिच्छाआजीव ज्या-खँत (स्यायेगु खुइगु ह्ययेकेगु आदिं

विरत जुइमाः धयागु) सत्पुरुषपिनिगु ब्रताचरण धर्म लिसे अलग्ग जुया याइगु ज्या-खँत जक खः । उगु अर्थ अभिप्राययात पत्तिहाकलं लुमंका धारण याना तये निति स्मरणिका दयेका तयागु दु । उकीयात्त धाये माली ।-

(क) धर्म तोता धनोपार्जन; मिच्छाआजीव जुइ जुल ।

पञ्चशील पालन याइम्ह व्यक्ति न्यागु शिक्षापद समादान यायेगु द्वारा नकतिनि कना वयागु न्हेगु मिच्छाआजीवयात्त विरत यायेमाः । आजीव अष्टमक शील समादान याइम्ह व्यक्ति ला मिच्छाआजीवं विरत जुइया निति अलग्ग समादान याना तःगु जुया अति हे स्पष्ट जुया च्वंगु दु । उगु मिच्छाआजीवं विरत जुया सत्पुरुषपिनिगु कर्तव्य ब्रताचरण लिसे अलग्ग चिला मच्चंसे धार्मिक पूर्वक सम्पत्ति मालेगु सम्माआजीव हे खः । उकि “**धर्मं यायेगु धनोपार्जन; सम्माआजीव जुइ जुल**” धका स्मरणिका दयेका तया । उकीयात्त धाये माली ।

(ख) धर्मं यायेगु धनोपार्जन; सम्माआजीव जुइ जुल ।

तर सम्माआजीव मार्गाङ्ग धयागु नं सम्मावाचा सम्मा-कम्मन्तर्थे हे विरती चैतसिक हे खः । उकि मिच्छाआजीवं विरत जुइगुयात्त जक सम्माआजीव मार्गाङ्ग धका लुमंका तयेमाः । उगु सम्माआजीव मार्गाङ्गयात्त शील समादान याना धारण व पालन याना नं वृद्धि जुइकेमाः । विपश्यना भाविता याना नं आर्य मार्गं विरती सम्पन्न जुइथायू तक वृद्धि जुइकेमाः । (थन सम्माआजीव विषययात्त धवयासिबे अप्वः विस्तृत व व्यापक जुइक सीके मास्ति वःसा सल्लेख सूत्रोपदेश निगूगु सफू पौत्याः ६८-आदिलयू स्वयेमाः) । आः कना वयागु सम्मा-वाचा-कम्मन्त-आजीव धयागु स्वंगू शील मार्गाङ्गत हे खः । आः समाधि मार्गाङ्गत कना यंके ।

सम्मावायाम मार्गाङ्गः

भिक्षवे=भिक्षुपि; सम्मावायामो=सही रूपं सम्यक् कथं उद्योग यायेगु; कतमो च=छु खः लय् ? भिक्षवे=भिक्षुपि; इध =थुगु शासनय्; भिक्षु=भिक्षुं; अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं=थःके उत्पन्न मज्जुनिगु हीनगु पापक अकुशल धर्मतय्गु वा-धर्मतय्त; अनुप्पादाय=उत्पन्न मयायेत उत्पन्न मज्जुइकेत; छन्दं जनेति=उद्योग याये मास्ति वयेकीगु जुया च्वन । वायमति= उद्योग याइगु जुया च्वन; वीरियं आरभति=प्रयत्न व प्रयास याइगु जुया च्वन । चित्तं पग्गहाति=चित्तयात उत्साहित याइगु जुया च्वन । पदहति=कोशिस याइगु जुया च्वन । उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं=थःके उत्पन्न जुइ धुं कूगु हीनगु पापक अकुशल धर्मतय्त; पहानाय=हटे यायेत उत्पन्न मज्जुइकेत; छन्दं जनेति वायमति वीरियं आरभति चित्तं पग्गहाति पदहति=उद्योग याये मास्ति वयेकीगु जुया च्वन; उद्योग याइगु जुया च्वन; प्रयत्न व प्रयास याइगु जुया च्वन; चित्तयात उत्साहित याइगु जुया च्वन; कोशिस याइगु जुया च्वन । अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं=थःके उत्पन्न मज्जुनिगु कुशल धर्मतय्गु वा धर्मतय्त; उप्पादाय=उत्पन्न यायेत उत्पन्न जुइकेत; छन्दं जनेति.....पदहति=उद्योग याये मास्ति वयेकीगु.....कोशिस याइगु जुया च्वन । उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं =थःके उत्पन्न जुइ धुं कूगु कुशल धर्मतय्गु; ठितिया=स्थिरताया निति; असम्मोसाय=त्वःममकेया निति; भिय्योभावाय=ऊं वृद्धि यायेया निति; वेपुल्लाय=विपुलताया निति; भावनाय पारि-पूरिया=वृद्धि जुइकेगु भावना परिपूर्णताया निति; छन्दं जनेति.... पदहति=उद्योग याये मास्ति वयेकीगु.....कोशिस याइगु जुया च्वन । भिक्षवे=भिक्षुपि; अयं=थ्व उद्योग यायेगुयात; सम्मावायामो=सही व सम्यक् रूपं उद्योग यायेगु धका; बुच्चति=धायेमाः । (कनेगु इलय् थीथी याना त्वाः त्वाः थला कनेमाः) ।

व सम्मावायाम मार्गाङ्गयात् विस्तृत रूपं वर्णनं याना क्यना तःगु बुद्धवचन हे खः । मतलव ला (१) थःके उत्पन्न मज्जुनिगु अकुशलयात् उत्पन्न मज्जुइक उद्योग यायेमाः । मेपिसं स्याना च्वंगु खुया च्वंगु ह्ययेका च्वंगु आदि खना च्वन, ताया च्वन, सिया च्वन धाःसा थःके उजोगु अकुशल उत्पन्न मज्जुइक उद्योग यायेमाः । उपमा कथं मेपिके औल ज्वर आदि रोग जुया च्वंगुयात् खन, ताल, सिल धाःसा थःके उगु रोग मज्जुइक उद्योग यायेगु होश तयेगु यायेथें हे खः ।

(२) थःके उत्पन्न जुइ धुं कूगु अकुशलतयत् हटे याये फयेक उद्योग यायेमाः । थन उत्पन्न जुइ धुं कूगु अकुशल धयागु निथी दु । धात्थें उत्पन्न जुइ धुं कूगु स्यायेगु खुइगु ह्ययेकेगु आदि वित्तिक्रम अकुशल व काम वित्तर्क आदि पर्युष्ठान अकुशल छथी ; धात्थें उत्पन्न जुया मवःसा नं कारण समवाय जुल धाःसा यथिजाःगु इलय् थजु उत्पन्न जुइ फूगु अवसर दुगु जुया उत्पन्न जुया च्वन दया च्वन धका धाये माःगु अनुशय अकुशल छथी, थुपि निथी हे खः । इपिं निथी मध्ये वित्तिक्रम अकुशलयात् ला शीलं हटे यायेमाः । शीलयात् गौरव पूर्वक संरक्षण व सुरक्षा याना च्वन धाःसा उगु शरीर व वचनं उल्लंघन याइगु वित्तिक्रम अकुशलयात् हटे याये धुं कीगु जुया च्वन । कामवित्तर्क आदि काल्पनिक पर्युष्ठान अकुशलयात् ला शमथ विपश्यनायात् अटूट रूपं वृद्धि याना च्वनेगु द्वारा हटे यायेमाः । अनुशय अकुशलयात् ला विपश्यना भाविता याना तदंग रूपं हटे यायेमाः । आर्यं मार्गं ज्ञान उत्पन्न जुया वइबले उगु अनुशययात् हा नापं प्यदंक हटे याये फु । उकिं उकथं हा नापं प्यदंक हटे याये फयेक उद्देश्य याना विपश्यना भाविता यायेगु द्वारा नं हटे यायेमाः । थ्व ला गाक्कं गम्भीर जू । धात्थें क्वक्वजीक भाविता याना चायेका उद्योग व अभ्यास याये नपिं व्यक्तिपिसं जक बांवांलाक थुइका काये फु ।

(३) उत्पन्न मज्जुनिगु कुशलत् उत्पन्न जुइक उद्योग यायेमाः ;

दान कुशल, शील कुशल, शमथ भावना कुशल, वा विपश्यना भावना कुशल यथिजाःगु कुशल जूसां फया वन धाःसा उगु उत्पन्न मज्जनिगु कुशलयात थःके उत्पन्न जुइक उद्योग याना वनेगु हे खः । गुलिसिनं “दानादि कुशलत यात धाःसा संसार तःहाकः जुइ यः; कुशल धयागु अविद्याया कारणं उत्पन्न जुइगु संस्कार हे खः । उकिं सङ्खारपच्चया विञ्जाणं धयागु प्रतीत्य समुत्पाद देशनानुसार कुशल संस्कारं न्हूगु जन्म विज्ञान प्रतिफलयात उत्पन्न जुइकीगु खः । अथे जुया कुशलयात नं हटे यायेमाः” आदि धका तथागतयागु मनोभावना लिसे विरोध जुया च्वंगु मिथ्या खँतय्त कना क्यना जुया च्वंच्वन ।

वास्तव्य ला कुशलयात चीका छ्वल धाःसा अकुशल मुक्कं जक जुया च्वनी । व ला कं संसार तःहाकः जुइगु जकं मयाःसे प्यंगू अपायय् जक उत्पन्न जू वने नितिं कारण हे जुल । संसार तःहाकः जुइगु ला अविद्या तृष्णा आदि क्लेशतय् कारणं हे खः । कुशलं उगु उगु क्लेशतय्त चीका हटे याना छ्वये फु । उकथं चीका छ्वये फयेक कुशल धर्मतय्त उत्पन्न व वृद्धि जुइके माःगु खः । सामान्य कुशलं नं सुगति भवय् थ्यंके विया उगु सुगति भवय् सत्पुरुष धर्म न्यनेगु धर्माचरण यायेगु द्वारा आर्यत्वय् थ्यंके विया अपाय दुःख संसार दुःखं मुक्त जुइका वी फु । व मण्डुक देवपुत्रया कथावस्तु द्वारा स्पष्ट जू । उम्ह देवपुत्र ब्यांचा जुया च्वंबले तथागतं कना बिज्याःगु उपदेश अर्थ अभिप्राय मथूसां श्रद्धा जक तथा मात्रं न्यना वःगु कुशल कर्मया कारणं देवलोकय् थ्यंक वने दत्त । उगु देव जन्मय् तथागतयाथाय् हानं उपदेश न्यने दुबले श्रोतापन्न जुया वन धाइ । अथे जुया उत्पन्न मज्जनिगु कुशल धाक्वयात उत्पन्न जुइक उद्योग यायेमाः । विशेषतः आर्य मार्ग कुशल उत्पन्न जुइक विपश्यना कुशलयात उत्पन्न व वृद्धि जुइकेमाः । उकथं उत्पन्न व वृद्धि जुइक उद्योग याक्व याक्व पतिकं सम्मादायाम मार्गाङ्ग उत्पन्न व वृद्धि जुइगु खः ।

(४) थःके उत्पन्न जुइ नंगु कुशलयात दृढ व स्थिर जुइक वृद्धि व सम्पन्न जुइक उद्योग यायेमाः । व ला स्पष्ट जुया च्वने धुंकल ।

खंक्व पतिकं ताक्व पतिकं ध्वदुक्व पतिकं स्युक्व पतिकं भाविता याना चायेका च्वनीपिं विपश्यना योगीपिसं उत्पन्न जुइ मनंनिगु अकुशल उत्पन्न जुइगु अवसर मदयेक, उत्पन्न मजुइक उद्योग याना च्वंगु नं धाःवनी; उत्पन्न जुइ नंगु अकुशलयात चीका हटे याना छ्वये फयेक उद्योग याना च्वंगु नं धाः वनी । उत्पन्न मजुनिगु च्वय् च्वय्यागु विपश्यना कुशलत व आर्यं मार्गं कुशल उत्पन्न जुइक उद्योग याना च्वंगु नं धाः वनी । उत्पन्न जुइ धुंकुगु विपश्यना कुशल दृढ व स्थिर जुइक, वृद्धि व सम्पन्न जुइक उद्योग याना च्वंगु नं धाः वनी । उकिं भाविता याना चायेकु चायेकु पतिकं सम्यक्प्रधान प्यंगू धयागु सम्मावायाम मार्गाङ्गयात वृद्धि याना च्वंगु धाः वनी । उगु सम्यक्प्रधान कृत्य प्यंगूयात लुमंका तये फयेक धाये माली ।

- (१) उत्पन्न मजुनिगु अकुशलयात उत्पन्न मजुइक उद्योग यायेगु;
- (२) उत्पन्न जुइ नंगु अकुशलयात चीका हटे याये फयेक उद्योग यायेगु;
- (३) उत्पन्न मजुनिगु कुशलयात उत्पन्न जुइक उद्योग यायेगु;
- (४) उत्पन्न जुइ धुंकूगु कुशलयात स्थिर वृद्धि व सम्पन्न जू वनी कथं उद्योग यायेगु;

थुपिं प्यंगूयात सम्यक्प्रधान कृत्य प्यंगू धाइ ।

सम्यक्प्रधान प्यंगू धयागु थुगु सम्मावायाम मार्गाङ्ग दान्, शोल, भावना कुशल कर्मयात उद्योग याक्व पतिकं योग्यतानुसार दुथ्याना च्वंगु दु । विशेष याना वर्तं दुःखं मुक्त जुइत उद्देश्य तथा याइगु कुशल कर्मय् दुथ्याः । विपश्यना कुशलय् दुथ्याना च्वंगुयात ला विशेषं धाये माःगु आवश्यक मदु । उकिं “कुशल स्वाप्पु वुगु

कुतः; सम्मावायाम जुइ जुल" धका स्मरणिका दयेका तथा ।
उकीयात धाये माली ।

कुशल स्वापु दुगु कुतः; सम्मावायाम जुइ जुल ।

सम्मासति मार्गाङ्ग

भिक्षवे=भिक्षुपि; सम्मासति=सम्यक् रूपं लुमंका च्वनेगु
स्मृति; कतमा च=छु खः लय् ? भिक्षवे=भिक्षुपि; इध भिक्षु
=थुगु शासनय् च्वंम्ह भिक्षुं; काये=अनित्य, दुःख, अनात्म व
अशुभ जुया च्वंगु रूप समूह शरीरय्; कायानुपस्सी=अनित्य, दुःख,
अनात्म व अशुभ जुया च्वंगु रूप समूह मात्र धका भाविता याना
खंका; (विहरति=विहार याना च्वनी ।) आतापी=उकथं
भाविता याना खंके फयेकेत तीव्रगु वीर्यं दुम्ह जुया; सम्पजानो
सतिमा=चायेका सही रूपं स्यूम्ह जुया; लोके=रूप समूह धयागु
लोकय्; वा=पञ्चस्कन्ध धयागु लोकय्; अभिज्जादोमनस्सं=सही
रूपं मसिल धाःसा उत्पन्न जुइ फूगु अभिध्या व दौर्मनस्ययात;
वा=लोभ व दोषयात; विनेध्य=सही रूपं भाविता याना खंकेगु
कथं हटे याना मदयेका छवया; विहरति=विहार याना च्वनी ।
वेदनामु=अनुभव यायेगु वेदनाय्; वेदानुपस्सी=अनित्य, दुःख,
अनात्म वेदना मात्र खः धका भाविता याना खंका; (विहरति=
विहार याना च्वनी ।) ..... चित्ते=विचाः याना सिया च्वनीगु
चित्तय्; चित्तानुपस्सी=अनित्य, दुःख, अनात्म विचाः याना सिया
च्वनीगु मात्र खः धका भाविता याना खंका; (विहरति=विहार
याना च्वनी ।) ..... धम्मेषु=खना मात्र ताया मात्र आदि स्वभाव
धर्मय्; धम्मानुपस्सी=अनित्य, दुःख, अनात्म स्वभाव धर्म मात्र खः
धका भाविता याना खंका; (विहरति=विहार याना च्वनी ।)
आतापी=उकथं भाविता याना खंके फयेकेत तीव्र प्रवलगु वीर्यं
दुम्ह जुया; सम्पजानो सतिमा=चायेका सही रूपं स्यूम्ह जुया;

[१३०] मार्गाङ्ग च्यागू विस्तृत रूपं कना बिज्या:....

लोके=(वेदना धयागु लोक; चित्त धयागु लोक; स्वभाव धर्म धयागु) लोक्य; वा=पञ्चस्कन्ध धयागु लोक्य; अविज्ज्ञा-दोमनस्सं=सही रूपं मसिल धा:सा उत्पन्न जुइ फूगु अभिध्या व दौर्मनस्ययात; वा=लोभ व दोषयात; विनेय्य =सही रूपं भाविता याना खनोगु कथं हटे याना छ्वया; विहरति=विहार याना च्वनी । भिक्खवे=भिक्षुपि; अयं =सही रूपं सीके फयेक चाया च्वनीगु थुगु स्वभावयात; सम्मासति=सही रूपं चाया च्वनीगु धका; वुच्चति =घायेमा: । (कनेबले ला छतं छतं छुटे छुटे याना कनेमा: ।)

मार्गाङ्ग च्यागू विस्तृत रूपं कना बिज्या: बिमज्या:

विवेचना

व सम्मासति मार्गाङ्गयात विस्तृत रूपं वर्णन याना क्यना त:गु बुद्धवचन हे ख: । आ: वर्तमान अवस्थाय् दया च्वंगु धर्मचक्र सूत्रोपदेश्य् मार्गाङ्ग च्यागू शीर्षकया रूप्य् जक खने दु । थुगु धर्मचक्र उपदेशयात न्हापां शुरु याना तथागतं कना बिज्या:बले विशेष धमंयात सीकि खंकीपि आयुष्मान कौण्डिन्य प्रमुख ब्रह्मा देवपिसं सम्मासति-धयागु थुगु शब्द उलि ताया मात्रं हे “काय, वेदना, चित्त, धर्मयात सही रूपं चायेका स्यूगु स्मृतिप्रस्थान प्यंगूयात धा:गु ख:” धका सिया थुया वन ला ? “शारीरिक क्रिया कलापत, वेदनात, विचा: कल्पनात व स्वभाव धर्मतय्त लुया वक्व वक्व पतिकं लिना वना चाया वया च्वनीगुयात सम्मासति धाइ; उगु शारीरिक क्रिया कलाप आदिन लुया वक्व वक्व पतिकं चायेका उगु सम्मासतियात वृद्धि जुइकेमा:” धका नं सिया थुया वन ला ? व विचारणीय हे जुया च्वन । उकथं मसिल मथुल धा:सा ला उगु सम्मासतियात वृद्धि जुइकेगु सामर्थ्य दये फइ मखु । उगु सम्मासति उत्पन्न मजुल धा:सा आर्य मार्ग फल विशेष धर्म लाभ याये फइ मखु ।

उक्तिं अबले आयुष्मान कौण्डिन्य व ब्रह्मा देवतापिसं न्हापांगु धर्मोपदेश न्यना विमुक्ती थ्यंक वनोगु विशिष्ट पारमी दुपि जुया च्वंगुलि सम्मासति धयागु शब्द न्यने मात्रं हे “उत्पन्न जुक्व जुक्व शारोरिक क्रिया कलाप आदियात भाविता याना चायेका सम्मासति मार्गाङ्गयात वृद्धि जुइकेमाः” धयागु सिया थुया उगु हे रूपं उत्पत्ति वृद्धि जुइकूगुलि याना विशेष धर्म प्राप्त याना वन धका थुकथं जूसा नं लुमंकेमाल । अथवा अबले मार्गाङ्ग च्यागूयात नं आपाःसिनं थुइक वर्णन याना कना बिज्यात । स्मृतिप्रस्थान प्यंगू वृद्धि पहःयात नं आपाःसिनं थुइक वर्णन याना कना बिज्यात । तर उगु विस्तृत वर्णन याना क्यना बिज्याःगु मेमेगु सूत्रय् अलग्ग अलग्ग दया च्वने धुकूगु जुया प्रथम संगायन आरुढ याःबले थुगु धम्मचक्कप्पवत्तन सुत्त-य् च्यागू मार्गाङ्गयात थुगु थासय् नं; लिपायागु मार्गं सत्यया क्षेत्रय् नं शीर्षक नां जक संक्षिप्तं संगायन आरुढ याना तःगु जुया च्वन धका थुकथं जूसां भाःपी माल । थुकथं संक्षिप्त याना संगायन आरुढ याना तःगु मेगु सूत्र दु ला लय् धका न्यन धाःसा, दु धका लिसः बी फु । गुगु सूत्र लय् धाःबले मूलपण्णास-य् सत्तिपट्टान सुत्त धयागु हे खः । उगु सुत्त महासत्तिपट्टान सुत्त-यात संक्षिप्त याना न्हापांगु द्यायात जक न्हापां संगायन आरुढ याना थकल । तर आः छट्ठ संगायन जूबले लिउने पाखे ठपे याना संगायन आरुढ याना तल । तर अथे नं उगु लिउने पाखेयागु वर्णन ला उगु मूलपण्णास अट्ठकथा-य् मद्दु । मेमेगु नं अन्य निकाययागु ताता हाकःगु सुत्त-तयत् खुट्ठकनिकायय् संक्षिप्तं संगायन आरुढ याना तःगु दु । उक्तिं थन नं विस्तृत रूपं वर्णन याना क्यना तःगुयात प्रथम संगायन आरुढ याःबले त्यंका संक्षिप्तं संगायन आरुढ याना थकल धका धाये फु ।

उकथं जुल धाःसा मार्गाङ्ग च्यागू शीर्षक नां मात्रं विस्तृत अर्थयात गुकथं सीके फइ लय् धका विचाः याना च्वने माःगु मन्त । थौं कन्हे जूसा ला नकतिनि जि ब्वना कना क्यना वयागु स्मृति-

प्रस्थान प्यंगूया विषयमात नं सीक सीकं, उगु संक्षिप्त उद्देश्य वचनया विस्तृतीकरण जुया च्वंगु महासतिपट्टान सुत्त—यात नं खना च्वंक च्वंकं; उगु सूत्रया अर्थकथा वर्णनतयत्त नं खना च्वंक च्वंकं “सम्मासति मार्गाङ्गयात गुकथं वृद्धि जुइके माली लय्” धका वक्वक्वजीक पूपूर्वकं थूपिं स्पूपिं व्यक्तियिं ला कम हे तिनि । उकि उगु युगय् नं आपाःसिनं थुइ कथं तथागतं विस्तृत रूपं वर्णन याना कना विज्यात धका हे जि थुइका च्वना ।

थुथाय् “सम्मासति मार्गाङ्ग धयागु स्मृतिप्रस्थान प्यंगू हे खः” धका क्वात्तुसे दृढता पूर्वकं लुमंका तयेमाः । सम्मासति मार्गाङ्गयात स्मृतिप्रस्थान प्यंगू धका धायेवले उगु सम्मासति मार्गाङ्गयात गुकथं वृद्धि जुइके माली लय् धाःसा नकतिनि ब्वना क्यना वयागु वर्णन पालि द्वारा नं छुं भति स्पष्ट जुया च्वने धुंकूगु दु । उगु पालि नं महासतिपट्टान सुत्त—या उद्देश्य संक्षिप्त वचन लिसे समान हे जू । उकि उगु संक्षिप्त वचन मात्रं वांवांलाक मथूनिसा विस्तृतं क्यना तःगु महासतिपट्टान सुत्त—यात गम्भीर रूपं अध्ययन याना स्वया यंकेगु खः । उकथं अध्ययन याना स्वया यंकल धाःसा कायानुपश्यनाया दृष्टि कथं आश्वास प्रश्वास धयागु आना-पानयात जूसां भाविता यायेमाः । मखुसा सँ चिमिसँ आदि ३२—गु कोट्टासयात जूसां भाविता यायेमाः । इपिं निगूयात ला शमथ अर्पणा ध्यान प्राप्त जुइके फूगु कर्मस्थान धका अर्थकथां धया तःगु दु । ल्यं दुगु स्मृतिप्रस्थान १९—गु पर्वयात ला उपचार कर्मस्थान धका धाइ । उपचार कर्मस्थान धायेवले उपचार समाधि ति जक प्राप्त जुइके फूगु विपश्यना कर्मस्थान धयागु भाव हे खः ।

विपश्यना स्मृति उत्पन्न जुइके यःसा

उकि विपश्यना सम्यक्स्मृति मार्गाङ्ग उत्पन्न जुइके यःसा ला उगु ल्यं दुगु १९—गु पर्वय् च्वंगु इच्छा दुगुयात भाविता यायेगु

हे खः । इयपिथ पर्व अनुसार (गच्छन्तो वा गच्छामीति पजानाति-
आदि अनुरूप) वना च्वनेगु क्षण्य वनीगु रूपयात भाविता यायेमाः ।
दना च्वनेगु, फेतुना च्वनेगु, गोतुला च्वनेगु क्षण्य दनीगु, फेतुइगु,
गोतुलीगु रूपतयत् भाविता यायेमाः । (यथा यथा वा पन-आदि
अनुरूप) फेतुइगु क्षण आदिलय मेमेगु शारीरिक क्रिया कलाप
पूपूर्वक दया च्वन धाःसा उकीयात भाविता यायेमाः । उकी
गच्छन्तो वा गच्छामीति आदि द्वारा वर्तमानयात भाविता याये
निर्ति क्यना तःगुयात विशेष होश तयेमाः । अभिधर्म ग्रन्थ्य क्यना
तःगु रूयतयत् न्वये वयेका लुमंका विचाः याना स्वयेगु मात्रं कायानु-
पस्सना सत्तिपट्टान मजू धयागु नं क्वक्वजीक लुमंका तयेमाः ।

अले हानं सम्पजञ्ज-पब्ब अनुसार वनेगु, लिहाँ वयेगु,
तःप्यं स्वयेगु, ब्यथां स्वयेगु, कय्कुंकेगु, चक्कंकेगु आदि शारीरिक
क्रिया कलापतयत् नं भाविता यायेमाः ।

विपश्यना क्षणिक समाधि स्पष्टीकरण

धातु मनसिकार पर्व अनुसार प्रकट रूप्य लुया वःगु प्यंगू
महाभूत धातुयात नं भाविता यायेमाः । उकथं भाविता याना
नीवरणं अलग्ग जुइवले उपचार समाधि जुइगु खं विशुद्धि मार्ग्य
स्पष्ट रूपं वयना तःगुयात नं विशेष रूपं होश तयेमाः । व छुं गुगुं
अर्पणा समाधिया लिकक तकं उत्पन्न जूगु मखुगुलि धात्थेंगु उपचार
समाधि मखुगु व उपचार समाधि लिसे परस्पर्य नीवरण अलग्ग
जुइगु पहः; चित्त स्थिर जुइगु पहः समानता दुगु कारणं याना
सदिसूपचार कथं उपचार समाधि धाःगु खं विशुद्धि मार्गं महाटीका
(प्रथम-४३६)-य क्यना तःगु दु । उकीयात विपश्यनाया दृष्टि
धायेगु खःसा विपश्यना क्षणिक समाधि धका हे धाये माली । उकिं
जिं विपश्यना क्षणिक समाधि धका नं उल्लेख याना च्वना ।
उकीयात गुलिसिनं मथूगु जूया निर्ति क्षणिक समाधि विपश्यना जुइ

फइ मखुगु खँ; यदि जुइफु खः धयागु जूसा विद्यार्थीपिके विपश्यना ज्ञानत उत्पन्न जुइ फूगु खँ दोष क्यना धया ल्हाना जुया च्वन । विद्यार्थीपिनिगु समाधि नीवरणं अलग्ग जुइक शक्तिमान जुल धाःसा, महासतिपट्टान सुत्त देशना अनुसार उत्पत्ति क्षणया नाम रूपयात भाविता याना चायेका च्वंगु नं जुल धाःसा विपश्यना ज्ञान जुइ फु धका हे जिमिसं स्वीकार याये फु । तर न्वये वयेका अभ्यास याना तःगु स्वरूप स्वभावतय्त ब्वना निरीक्षण याना च्वनीगु समाधि मात्रं नीवरण नं अलग्ग जुइ मखुगु, उत्पत्ति क्षणया नाम रूपयात भाविता याना च्वंगु नं मखुगु खँ स्पष्ट जुया च्वंगु दु । अथे जुया दोष क्यना धया ल्हाना जुया च्वंम्ह व्यक्ति धात्थंगु विपश्यना कार्ययात मथुया धया च्वंगु खः । विशुद्धि मार्ग (प्रथम-२८१)—य् विपश्यना क्षणिक समाधियात खणिकचित्ते कग्गता-धका क्यना तःगु दु । उकीयागु वर्णन टीकाय् खणमत्तठित्तिको समाधि आदि धका क्यना तःगु दु । उगु उगु अर्थकथा टीकायात नं वःकया जि सदिसूपचार उपचार समाधियात विपश्यना क्षणिक समाधि धका मुख्य नामं क्यना तयागु खः । उगु तथ्ययात थूसा ला स्पष्ट जुया हे च्वनी ।

आः कना वयार्थे इयापथ पर्व, सम्प्रजन्य पर्व, धातु मनसि-कार पर्वतय्गु अनुसार उत्पत्ति क्षणया रूप समूहयात भाविता याना च्वन धाःसा विपश्यना क्षणिक समाधि धका धाये त्वःगु उपचार समाधि नं उत्पन्न जू । उगु समाधि लिसे छधिं छपांय् जुया विपश्यना सम्यग्दृष्टि धयागु विपश्यना ज्ञान नं उत्पन्न जू । इपिं फुकं कायानुपश्यना स्मृतिप्रस्थान धयागु सम्मासति मार्गाङ्ग व सम्मासमाधि मार्गाङ्ग, सम्मादिट्ठि मार्गाङ्गत हे खः । उगु खँपुइ “धातु मनसिकार पर्व अनुसार भाविता याना उपचार समाधि उत्पन्न जू” धयागु ला विशुद्धि मार्गय् चतुधातुववत्थान धयागु नामं क्यना तःगु कर्मस्थान जुया च्वंगुलि छुं छुं हे संशय पिकाये थाय् मदु । अले हानं इयापथ पर्व सम्प्रजन्य पर्वतय्गु अनुसार भाविता

याना उपचार समाधि उत्पन्न जू धयागुयात नं सतिपट्टान सुत्त वर्णना अर्थकथाय् उकीयात उपचार कर्मस्थान जुया च्वंगु खँ स्पष्ट रूपं वयना तःगुलि छुं हे संशय जुइका च्वने माःगु मडु ।

अनं हानं वेदनानुपश्यना पर्व आदि अनुसार उत्पत्ति क्षणया वेदनात, चित्त व स्वभाव धर्मतय्त भाविता याना नं उपचार समाधि व विपश्यना ज्ञानत उत्पन्न जुइ फु । उकिं विशुद्धि मार्गं दृष्टि विशुद्धि काण्डया शुरु शुरुइ विपश्यना मुक्कं निसँ भाविता याइम्ह व्यक्तियाके प्यंगू धातु भाविता पहःयात वयने धुंका १८-गू धातु दक्वं भाविता पहः; १२-आयतन भाविता पहः ५-गू स्कन्ध भाविता पहः नामरूप निगू भाविता पहःयात नं वयना तःगु दु । व महासतिपट्टान सुत्त आदि बुद्ध-भाषित देशनात अनुरूप वयना तःगु हे खः ।

आः वयना वयागु खँ द्वारा बुद्ध-भाषित सूत्र देशना अनुरूप सम्मासति मार्गाङ्ग उत्पन्न जुइ कथं वृद्धि जुइकेगु पहः थुइके फइगु सम्भावना दु । उकथं थुल धाःसा ला उत्पत्ति क्षणया काय, वेदना, चित्त, स्वभाव धर्मतय्त भाविता मयाःसे ग्रन्थतय्सं वयना तःगु न्वये वयेका लुमंका विचाः व निरीक्षण याना स्वया च्वनेगु द्वारा धात्थेंगु सम्मासति मार्गाङ्ग उत्पन्न जू मजूयात नं निर्णय याये हे फइ । धात्थेंगु सहो सम्मासति मार्गाङ्ग उत्पन्न मजुल धाःसा धात्थेंगु विपश्यना सम्मादिद्धि मार्गाङ्ग नं उत्पन्न मजू धयागु स्पष्ट जू । उकीयात कं अप्वः दृढ व स्थिर जुइ कथं महासतिपट्टान सुत्त वर्णना अर्थकथा कथन छगू वाक्यांशयात नं उल्लेख याना वयने ।

**उत्पत्ति क्षणया नामरूपयात भाविता याःसा तिति
धात्थेंगु प्रज्ञा ज्ञान उत्पत्ति**

यस्मा पन काय-वेदना-चित्त-धम्मेषु कञ्च धम्मं अनाम-सित्वा भावना न.म नदियि; तरमा तेषि इमिनाव मग्गेन सोकपरिदेवे समतिवकन्ताति वेदित्तम्भा । (सुत्त महावग्ग अट्टकथा-३३६ ।)

[१३६] स्मृतिप्रस्थान मदयेकं प्रज्ञा उत्पन्न मजू

कायवेदनाचित्तधम्मेसु = (धात्थे उत्पत्ति क्षणया) काय, वेदना, चित्त, स्वभाव धर्मत मध्यय्; कञ्चि धम्मं = छुं छगू धर्मयात तकं; अनामसित्वा = परामर्श, भाविता व चायेकेगु मया:से; भावना नाम = विपश्यना प्रज्ञा आर्य मार्ग प्रज्ञायात वृद्धि जुइकेगु धयागु; यस्मा = गुगु कारण; नत्थि = मदु; तस्मा = उकि; तेपि = (उपदेश न्यन्यं आर्य मार्ग फल विशेष धर्म प्राप्त जुया वन धयापि) इपि सन्तति महामात्य व पटाचारा स्थविरापिसं नं; इमिना एव मग्गेन = थुगु स्मृतिप्रस्थान प्यंगू धयागु आचरण मार्ग द्वारा हे जक; सोकपरिदेवे समतिक्कन्ताति = शोक, परिदेव विलापयात अतिक्रमण याना वन धका:; वेदित्वा = सीकेमा:, सीके बह: जू ।

स्मृतिप्रस्थान मदयेकं प्रज्ञा उत्पन्न मजू

थुगु अर्थकथाया धापू ला अतिकं ववजीना स्पष्ट जू । उपदेश न्यना च्वं च्वं आर्य मार्ग फल विशेष धर्म प्राप्त याना वन धयागु नं थुगु स्मृतिप्रस्थान मार्ग जक उत्पत्ति क्षणया शारीरिक रूप, वेदना, चित्त वा स्वभाव धर्म छगू मखु छगूयात भाविता याना सीका विशेष धर्म प्राप्त जुया वंगु ख: । न्यना मात्रं जक मखु । कारण छाया धा:सा स्मृतिप्रस्थानया आरम्मण भावनाया विषय जुया च्वंगु काय, वेदना, चित्त, स्वभाव धर्म धयागु थुपि प्यंगू मध्यय् छगू छगूयात तकं भाविता मया:से विपश्यना प्रज्ञा नं उत्पन्न जुइगु स्वभाव मदु, आर्य मार्ग प्रज्ञा नं उत्पन्न जुइगु स्वभाव मदु । उकि हे ख: ।

उकि शरीरय् धात्थे उत्पत्ति जुया च्वंगु क्षणया नाम रूपयात भाविता मया:से न्वये वयेका लुमंका स्वरूप छुटे याना निरीक्षण याना मात्रं विपश्यना ज्ञान आर्य मार्ग ज्ञान धयागु सम्यग्दृष्टि धात्थेगु मार्गाङ्ग उत्पन्न मजू धयागु अति स्पष्ट जुया च्वंगु दु ।

थन सम्मासति = सम्यक् व सही रूपं लुमकेगु धाःसा नं चाया लुमना मात्रं ज्या सिद्ध मजू । चाया लुमना सही रूपं स्यूसा तिति ज्या सिद्ध जुइगु खः । उकिं नकतिति ब्वना न्यंका वयागु स्मृतिप्रस्थान उद्देश्य वचनय् (सम्पजानो सतिमा) धया तःगु दु । विस्तृत वर्णनय् ला; पजानाति = छुटे याना स्यू-धका वयना तल । समुदयधम्मानुपस्सी = आदि द्वारा उत्पत्ति विनाश, उत्पत्ति विनाश-या कारणयात भाविता याना खना च्वन- धका नं वयना तल । उकिं जि थुकथं स्मरणिकात दयेका तया । “स्मृति मार्गाङ्ग लुइके यःसा; भावितां खंके सीकेमाः । यथार्थं सीकेमाः दक्वं; क्षणिक कायिक कर्मत । यथार्थं सीकेमाः दक्वं; क्षणिक चित्तं गु कर्मत । सीकेमाः लुक्व वेदना; भि, मभि, हानं मध्यम । सीकेमाः धर्म स्वभावत; लुइवं चत्त विभाजनं ।” उकीयात धाये माली ।

स्मृति मार्गाङ्ग लुइके यःसा; भावितां खंके सीकेमाः ।

- (१) यथार्थं सीकेमाः दक्वं; क्षणिक कायिक कर्मत ।
- (२) यथार्थं सीकेमाः दक्वं; क्षणिक चित्तं गु कर्मत ।
- (३) सीकेमाः लुक्व वेदना; भि, मभि हानं मध्यम ।
- (४) सीकेमाः धर्म स्वभावत; लुइवं चत्त विभाजनं ।

(उकी भि, मभि हानं मध्यम- धयागु भिगु, मभिगु व मध्यस्थगु स्वंगू वेदनायात स्पष्ट रूपं उत्पन्न जूजुगुयात भाविता यायेमाः सीकेमाः धयागु भाव खः) ।

सम्मासति मार्गाङ्ग महत्वपूर्णगु- जुया आपाःसिनं थुइक विस्तृत रूपं कना च्वने माःगुलि ई गुलिखे फुना वन । आः सम्मा-समाधि मार्गाङ्गयात कने । उगु सम्मासमाधि मार्गाङ्गया निति तथागतं वर्णन याना तया बिज्याःगु दक्वं व्वना वयना च्वन धाःसा व्यापक नं जुया वनी; श्रुत स्वल्पपिसं मथुया नं वनी । उकि बुद्धवचनयात सारांश कथं जक उल्लेख याना कने माली ।

सम्मासमाधि मार्गाङ्ग

भिक्खवे=भिक्षुपिं; सम्मासमाधि=सम्यक् व सही रूपं
 क्वथीक स्थिर जुइगु समाधि; कतमो च=छु खः लय् ? इध भिक्खु
 =थुगु शासनय् च्वंम्ह भिक्षु; विविच्चेव कामेहि विविच्च
 अकुसलेहि धम्मेहि=कामं रहित व शून्य जुया च्वनेगुलि अतिरिक्त
 मेमेगु अकुशल धर्मं नं रहित व शून्य जुया हे; सवितक्कं सविचारं
 =चिन्तन व निरीक्षण यायेगुलि युक्त जुया च्वंगु; विवेकजं पीति-
 सुखं=(नीवरण) अकुशल चिन्तन रहित व शून्य जुया उत्पन्न जुइगु
 प्रीति सुखं नं दुगु; पठमं ज्ञानं=प्रथमध्यानय्; उपसम्पज्ज विहरति
 =ध्यंका च्वनीगु जुया च्वन । आदि धका प्यंगू ध्यान समाधियात;
 सम्मासमाधि मार्गाङ्ग- धका धाये माःगु खँ वर्णन याना विज्यात ।

ध्यान धयागु गेमेगु आरम्भणपाखे चित्त मवंसे थःगु
 आरम्भणय् हे जक क्वथीक दुविना शान्त व स्थिर जुया च्वनीगु
 स्वभाव खः । उगु ध्यान सूत्र विधि कथं प्यथी दु । (१) आरम्भण
 लुया वयेक चिन्तन याइगु वित्तर्कं; लुया वःगु आरम्भणयात वारवार
 परामर्शनं व विमर्शनं याइगु विचारं; यइपुका लय्ताइगु प्रीति;
 चित्त प्रफुल्लित जुया सुख ताइगु-सुख; क्वथीक स्थिर व शान्त
 जुइगु एकाग्रता धयागु समाधि- थुपिं ध्यान अंगत न्यागू समूहयात
 प्रथमध्यान धाइ । (२) वित्तर्कं विचारं अलग जुया प्रीति, सुख व
 एकाग्रता धयागु थुपिं ध्यानांगं स्वंगू समूहयात द्वितीयध्यान धाइ ।
 (३) प्रीति मदुसे सुख व एकाग्रता धयागु थुपिं ध्यानांगं निगू
 समूहयात तृतीयध्यान धाइ । (४) सुख दुमथ्याःसे उपेक्षा व
 एकाग्रता धयागु थुपिं ध्यानांगं निगू समूहयात चतुर्थध्यान धाइ ।

थुपिं ध्यान प्यंगू रूपावचर अरूपावचर नां दुगु लौकिक ध्यान
 नं दु । आर्य मार्गं चित्त लिसे युक्तगु लोकुत्तर ध्यान नं दु । उगु
 लौकिक लोकुत्तर निथी दुगुली लोकुत्तर ध्यान समाधि ला धात्थेंगु

आर्य सम्यक् समाधि मार्गाङ्ग हे खः । लौकिक ध्यान समाधि जक विपश्यनाया पृष्ठभूमि जुल धाःसा सम्मासमाधि मार्गाङ्गया ल्याख्य वनीगु खः ।

ध्यान लाभ मजुइकं विपश्यना भाविता याये मज्यू हँ

थुगु व्याख्या व वर्णनयात् कारण याना गुलिसिनं “ध्यान समाधि प्राप्त जूसा तिनि चित्तविशुद्धि सम्पन्न जुया विपश्यना भाविता याये ज्यू; ध्यान समाधि प्राप्त मजुल धाःसा चित्तविशुद्धि सम्पन्न मजुगुलिं विपश्यना भाविता यायेगु जुइ फइ मखु” धका थये धया ल्हाना च्वनीगु नं भति भति दु । थ्व ला मुक्कं छगू पक्षय् लिना च्वंगु धारणा व सिद्धान्त हे जुल । ध्यानया लिक्कसं लाना च्वंगु उपचार समाधि ति जक प्राप्त जूसां नीवरण क्लेशत रहित जुया च्वंगु जुया उगु उपचार समाधि नं चित्तविशुद्धि सम्पन्न जुया विपश्यना भाविता याये ज्यूगु खँ; उकथं भाविता यायेगु द्वारा अरहत्त फलय् तक थ्यंक वने फूगु व प्राप्त याये फूगु खँ; थ्यंके नंपि प्राप्त याये नंपि नं यक्व दुगु खँ विशुद्धि मार्ग ग्रन्थ आदिलय् स्पष्ट रूपं उल्लेख याना क्यना तःगु दया च्वन । बुद्धभाषित सूत्र पाली न “उपचार समाधि ति जक प्राप्त याये फूगु इर्यापथ पर्व भाविता विधि आदि द्वारा नं अरहत्त मार्ग फल तक थ्यंक वने फूगु खँ (महासतिपट्टान सुत्त आदिलय्) स्पष्ट रूपं कना विज्यात । अंगुत्तर पालि (द्वितीय २७५) अनुस्सति ठान सुत्त-य् बुद्ध गुणादियात् भाविता व निरीक्षण याना उत्पन्न जुइगु समाधि पृष्ठभूमि द्वारा हे (एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्जन्ति) धका अरहन्त तक जुइ फूगु खँ कना विज्यात । सम्प्रजन्य पर्व वर्णना अर्थकथाय् नं बुद्ध-गुण संघ-गुण हे आरम्भण दया च्वंगु प्रीतियात् उत्पन्न जुइका उगु प्रीतियात् हे फुना वना च्वन स्यना वना च्वन धका परामर्श याना अरहत्त फलय् थ्यंक वने फूगु खँ किटे याना क्यना तःगु दु ।

[१४०] ध्यान लाभ मज्झिमं विपश्यना भाविता याये मज्जू हँ

अले हानं तथागतं कना विज्याःगु उपदेश न्यना च्वंचं लखं
लख कोटान् कोटीं मयाक मार्गं फल धर्मं लाभ याना च्वंपि दु
धयागुली ध्यान लाभी व्यक्तिपि मुक्कं जक जुइ फइ मखु । अप्वः
याना ध्यान अलाभी व्यक्तिपि हे जुइगु सम्भावना दु । उजोपि
व्यक्तिपिके चित्तविशुद्धि सम्पन्न जुया च्वंगु पह.यात कल्लचित्ते
मुदुचित्ते विनीवरणचित्ते उदग्गचित्ते पसन्नचित्ते) अनुकूलगु
नायुगु नीवरण रहित जुया च्वंगु उत्साहितगु व प्रसन्नगु चित्त दया
च्वंगु खं क्यने धुंका उगु अवस्थाय् तथागतं सामुबकंसिक = स्वयं
थःमं उल्लेख याना क्यना विज्याये वहःगु चतुसत्यकथा कना
विज्याःगुलि इपि व्यक्तिपिसं विशेष धर्मं लाभ याना वंगु खं स्पष्ट
रूपं क्यना तल ।

उकिं सम्मासमाधियात प्यंगु ध्यान द्वारा विभाजन याना
क्यना विज्याःगु उत्कृष्ट नय कथं क्यना विज्याःगु खः धका ग्रहण
याना कमसलगु निम्नकोटीयागु विधि कथं मेमेगु पालि अर्थकथाय्
क्यना तःगु उपचार समाधि नं चित्तविशुद्धियात सिद्ध जुइकीगु
सम्मासमाधि मार्गाङ्ग हे जुया च्वन धका ग्रहण याये त्वः जू ।
उगु उपचार ध्यान नं नीवरणतयत् रहित जुइकेगु कथं प्रथमध्यान
लिसे समान जुया च्वन । वितकं विचार प्रीति सुख एकाग्रता धयागु
ध्यानांग न्यागु दुगु कथं नं समान जुया च्वन । उकिं सकली नकली
उपचार समाधि निगुलियात न. प्रथमध्यानय् निम्नकोटीगु विधि कथं
तथागतं दुथ्याका कना विज्यात धका ग्रहण यायेमाः ।

ध्यान धयागु आरम्मणयात क्वथीक क्वथीक लिक्क वना
भाविता याइगु स्वभाव हे खः । श्वास प्रश्वास आदि शमथ निमित्त
आरम्मणयात क्वथीक स्वया भाविता यायेगु शमथ ध्यान खः ।
नाम रूपतय्गु स्वभावलक्षण अनित्य दुःख अनात्म लक्षणतयत्
भाविता याना स्यूगु विपश्यना ध्यान खः । उकीयात पतिहाकलं
लुमंका तयेत स्मरणिकात दयेका तयागु दु । “लिक्क च्वनाव

बवथीक स्वयेगु; ध्यान धाइगु जुया च्वन । शमथ विपश्यना ध्यान धकाव; निथी विभाजन जुया च्वन । शान्त स्थिर मात्रया निति; यायेगु भाविता शमथ जुल । स्वंगू लक्षण सीकेया निति; यायेगु भाविता विपश्यना खः । क्षणिकोपचार व अर्पणा; समाधि भेद स्वथी जुल ।” उकीयात धाये माली ।

- (१) लिबक च्वनाव बवथीक स्वयेगु; ध्यान धाइगु जुया च्वन ।
- (२) शमथ विपश्यना ध्यान धकाव; निथी विभाजन जुया च्वन ।
- (३) शान्त स्थिर मात्रया निति; यायेगु भाविता शमथ खः ।
- (४) स्वंगू लक्षण सीकेया निति; यायेगु भाविता विपश्यना खः ।
- (५) क्षणिकोपचार व अर्पणा; समाधि भेद स्वथी जुल ।

अन्तिमगु स्मरणिका अनुसार स्वंगू समाधिलय् क्षणिक समाधि धयागु शमथ कर्मस्थान आरम्भणयात नकतिनि भाविता यायेबले उपचार समाधि उत्पन्न मजुनि न्ह्यवः छुं छुं अंशय् चित्त शान्त व स्थिर जुइगु समाधि व विपश्यना समाधियात हे धाःगु खः । उगु निगुली नं विपश्यना समाधि ला नीवरण क्लेशतय्त शान्त व निरोध जुइकेगु द्वारा उपचार समाधि लिसे लक्षण समान जुया च्वंगु जुया उकीयात उपचार समाधि धका नं धाः । उगु विषययात नकतिनि (पौल्याः १३४-य्) कना वये धुन । उगु विपश्यना क्षणिक समाधि विशेष रूपं शक्तिमान जुइबले अर्पणा समाधिथे हे चित्तयात वांवांलाक शान्त स्थिर जुइक तये फूगु खँ स्मृतिप्रस्थान योगीपिके प्रत्यक्ष अनुभव रूपय् हे स्पष्ट जुया च्वंगु दु । उर्कि विष्णुद्विमार्ग महाटीका (प्रथम, पौल्याः ३४२)-य् “**खणिक-चित्तेकगता** धयागु उत्पत्ति क्षण क्षण मात्र स्थिर जुया च्वंगु (विपश्यना) समाधि हे खः । अवश्यं खः; उगु विपश्यना क्षणिक समाधि भाविता याना सीके माःगु नामरूप आरम्भणय् त्वाः मदयेक प्यमदकं छगू हे प्रकारयागु स्थिरता दुगु आकार प्रकारं छस्वाकं तुं

उत्पन्न जुया च्वन धाःसा विरोधी क्लेशतयसं अभिभूत याये फइ मखुगु जुया अर्पणा ध्यानय् थ्यना च्वंगुथें चित्तयात मसं कुसे तये फु'' धका क्यना तःगु दु ।

उकिं मार्गं व फत्तय् थ्यंक विपश्यना भावना कार्ययात उद्योग याये मास्ति वःम्ह व्यक्तिकया वग धाःसा प्यंगू ध्यान मध्यय् छगू, निगू स्वंगू वा प्यंगुलि जूसां प्राप्त जुइक उद्योग यायेमाः । लाभ याये धुंका वशीभूत जुइक नं अभ्यास यायेमाः । ध्यान लाभ जुइक उद्योग याये मफुसा ध्यानया लिक्क लाःगु उपचार समाधि लाभ जुइक उद्योग यायेमाः । महाभूत प्यंगू आदि नाम रूपं निसैं शुरु याना विपश्यना भाविता याइम्ह व्यक्ति जुल धाःसा ला उपचार समाधिथें हे नीवरणतय्त शान्त जुइके फूगु विपश्यना क्षणिक समाधि सम्पन्न जुइकेमाः । उगु क्षणिक समाधि बांबांलाक सम्पन्न जुइवले भाविता याक्व याक्व पतिकं नाम रूप निगूयात ब्वःथलाः स्यूगु नाम रूप परिच्छेद ज्ञानं निसैं विपश्यना ज्ञानत छसिकथं लुया वइ । उकिं उगु विपश्यना क्षणिक समाधि व उपचार समाधियात नं सम्मासमाधि मार्गाङ्ग धका लुमंकेमाः ।

समाधि मार्गाङ्ग विषय ला गुलिखे पूवन । आः प्रज्ञा माङ्गांगि वर्णन याना कना यंके ।

सम्मादिट्ठि मार्गाङ्ग

भिक्षुवे = भिक्षुपिं; सम्मादिट्ठि = सम्यक् व सही रूपं खनोगु; कतमा च = छु खः लय् ? भिक्षुवे = भिक्षुपिं; दुक्खे = दुःख सत्यय्; वा = दुःख धर्मय्; यं खो ज्ञाणं = गुगु प्रज्ञा ज्ञान; दुक्खसमुदये = समुदय सत्यय्; वा = दुःख उत्पत्ति व वृद्धि जुइगु कारण धर्मय्; यं खो ज्ञाणं = गुगु प्रज्ञा ज्ञान; दुक्खनिरोधे = निरोध सत्यय्; वा = दुःख निरोध जुइगु दुःख निरोध स्वभावम्; यं खो

आणं = गुगु प्रज्ञा ज्ञान; दुःखनिरोधगामिनिया पटिपदाय = मार्ग सत्यय्; वा = दुःख निरोध जुइगु दुःख निरोध स्वभावपाखे थ्यं क वना स्यूगु खंगु आचरण मार्गय्; यं खो आणं = गुगु प्रज्ञा ज्ञान; अत्थि = दुः अयं = थुगु प्रज्ञा ज्ञानयात; सम्मादिट्ठि = सभ्यक् व सही रूपं खनीगु धका; बुच्चति = धायेमाः ।

व सम्मादिट्ठि मार्गाङ्गयात विस्तृत रूपं वर्णन याना क्यना च्वंगु बुद्ध-वचन हे खः । संक्षिप्तं धाल धाःसा प्यंगु सत्ययात यथार्थ रूपं स्यूगु सम्मादिट्ठि मार्गाङ्ग हे खः । थुगु सम्मादिट्ठि मार्गाङ्गयात गुकथं वृद्धि जुइके माली लय् धाःसा; नकतिनि कना वयागु सम्मासति व सम्मासमाधि मार्गाङ्ग वृद्धि पहलय् क्यना वयार्थं वृद्धि जुइकेमाः । तर कं अप्वः स्पष्ट व शुद्ध रूपं सी थुइ कथं व्यापक रूपं हानं कना यंके । थुगु सम्मादिट्ठियात व्यापक व शुक्ष्म रूपं-

- (१) कम्मस्सकता सम्मादिट्ठि
- (२) ज्ञान सम्मादिट्ठि
- (३) द्विपस्सना सम्मादिट्ठि
- (४) मग्ग सम्मादिट्ठि
- (५) फल सम्मादिट्ठि

धका (५) थी ब्वः थला क्यना तःगु नं दनि । (अं. ट्ट. प्रथम ३६९ व अं. ट्ट. द्वितीय ६३) । इपिं न्याथी मध्यय् कान सम्मादिट्ठियात तोता वा ल्यंका पच्चवेक्खणा सम्मादिट्ठि लिसे (५) थी क्यना तःगु नं दनि (उपरिपण्णास-ट्ट-९५) । उगु सम्मादिट्ठि (६) थीयात पुचः चिना क्यना तःगु नं दनि (अं-ट्ट-तृतीय-४५) । उगु सम्मादिट्ठि (६) थी शीर्षकयात धाये माली ।

- (१) कम्मस्सकता सम्मादिट्ठि = कर्म स्वकत्व सम्यग्दृष्टि
- (२) ज्ञान सम्मादिट्ठि = ध्यान सम्यग्दृष्टि
- (३) विपस्सना सम्मादिट्ठि = विपश्यना सम्यग्दृष्टि
- (४) मग्ग सम्मादिट्ठि = मार्ग सम्यग्दृष्टि
- (५) फल सम्मादिट्ठि = फल सम्यग्दृष्टि
- (६) पच्चवेक्खणा सम्मादिट्ठि = प्रत्यवेक्षणा सम्यग्दृष्टि

इपि खुथी मध्यय् फल सम्मादिट्ठि धयागु प्यंगू फल लिसे सम्प्रयुक्तगु ज्ञान हे खः । व आर्यं मार्गं प्यंगूया फल हे खः । आर्यं मार्गं प्यंगू प्राप्त जुल धाःसा उगु फल ज्ञान प्यंगू नं लाभ जुइगु हे जुल । उगु फल ज्ञानया निति विशेष उद्योग याये माःगु मद्दु । अले हानं पच्चवेक्खणा सम्मादिट्ठि धयागु नं मार्गं फल लाभ जुइ धुंका हानं लिखतं निरीक्षणं याना स्वभावतः उत्पन्न जुइगु खः । उगु ज्ञानया निति नं विशेष उद्योग याये माःगु मद्दु । न्ह्योनेयागु सम्मादिट्ठि प्यंगूयात जक उद्योग यायेगु आवश्यक जू । उकिं उगु प्यंगूयात जक सी थुइ कथं वर्णनं याना कना यंकेमाः ।

कम्मस्सकता सम्मादिट्ठि

इपि प्यथी मध्यय् कम्मस्सकता सम्मादिट्ठि धयागु कर्म व कर्मया फल दु धका आस्था व विश्वास तथा स्यूगु खंगु थूगु धारणा हे खः । यायेगु ज्यायात (कम्म) कर्म धाइ । उगु कर्म भिगु मभिगु फलयात लाभ जुइके खः । नमूना उला क्यन धाःसा अयोग्य अनुचितगु ज्या याये लाःपि व्यक्तिपिसं मभिगु बामलाःगु परिणामत भोगे याये माले यः । सरकारी अपराध उल्लंघन याये लाःपि व्यक्तिपिसं राजदण्ड मभिगु परिणाम भोगे यायेमाः । अनुचितगु ज्या यात धाःसा कमसेकम निन्दा याका च्वने माले यः । मेपिन्त ब्वःबिल धाःसा उम्ह व्यक्तियागु ब्वः फये माले यः । तैम्बः मयः पहलं मिखा बागलं स्वये लात धाःसा उम्ह व्यक्तियागु मिखा बागलं स्वःगुयात

भोगे याये माले यः । लय्ताःगु न्ह्यूगु ख्वालं स्वये लात धाःसा उम्ह व्यक्ति नं न्ह्यू ख्वालं प्रसन्न तालं स्वइ । नाइसे च्वंगु वचनं कुशल क्षेम न्यने लायेवं उम्ह व्यक्ति नं नाइक हे हानं कुशल क्षेम न्यनी । मचाबले ज्ञानी जुया वया शिल्प विद्या बांवांलाक सयेका सीका वल धाःसा उमेर जाया वइबले सुखानन्दं च्वने दये यः । आर्थिक उपाजनं जुइगु ज्या यात धाःसा धन सम्पत्ति यक्व दया सम्पन्न जुया च्वने यः । सम्पत्ति विनाश कारण जू आदि म्हितेगु यात धाःसा धन सम्पत्ति विनाश जुइ यः । इपिं फुकं आः वर्तमान दृष्टान्त अवस्थाय् हे स्वये खने दुगु भिगु मभिगु ज्याया भिगु मभिगु परिणामत हे जुल ।

सांसारिक जन्म जन्मान्तरय् नं अथे हे भिगु मभिगु कर्म भिगु मभिगु परिणामत बी यः । न्हापा न्हापायागु जन्मय् मभिगु कर्म याना वःपिं व्यक्तिपिसं थुगु जन्मय् मभिगु प्रतिफल भोगे यायेमाः । अल्पायु जुइगु रोगी जुइगु रूप लावण्य बांमलाइगु चीज वस्तु अभाव जुइगु यश परिवार म्हो जुइगु आदि मभिगु प्रतिफलत भोगे याना च्वने माले यः । थुगु जन्मय् स्यायेगु सास्ति यायेगु लाका कायेगु खुइगु ह्ययेका कायेगु आदि मभिगु ज्या याःपिं व्यक्तिपिसं लिपा लिपायागु जन्मय् हीन नीचगु जन्मय् थ्यंक वना समान रूपगु मभिगु प्रतिफलतय्त हे अनुभव याना वना च्वने माले यः ।

न्हापा न्हापायागु जन्मय् भिगु ज्या याना वःपिं व्यक्तिपिसं थुगु जन्मय् भिगु प्रतिफलत प्राप्त याना च्वंगु दु । दीर्घायु जुइगु निरोगी जुइगु रूप लावण्य बांलाइगु धन सम्पत्ति यक्व दइगु यश परिवार आपाः दइगु आदि भिगु प्रतिफलत प्राप्त जुया सुखी जुया च्वंच्वन । थुगु जन्मय् स्यायेगु सास्ति यायेगु खुइगु ह्ययेकेगु आदि विरत जुइगु दान बीगु संरक्षण व सहयोग यायेगु आदि कुशल कर्म भिगु ज्या याःपिं व्यक्तिपिसं लिपा लिपायागु जन्मय् उत्तम पवित्रगु

जन्म भूमी थ्यंक वना समान रूपगु हे भिगु प्रतिफलतयत् प्राप्त याना सुखी जुया वना च्वनी ।

उगु भिगु ज्या मभिगु ज्याया भिगु मभिगु प्रतिफलत धात्थें हे दया च्वंगु दु । उकथं दया च्वंगु अनुसार आस्था व विश्वास तथा यथार्थ व सही रूपं सीका खंका धारणा दयेका च्वनेगु कम्मस्सकता सम्मादिट्ठि हे खः । कम्म = कर्म हे + सक = निजी सम्पत्ति दुगुया + ता = भावयात + सम्मा = सम्यक् व सही रूपं + दिट्ठि = सीकेगु खंकेगु- धारण यायेगु = कम्मस्सकता सम्मादिट्ठि = कर्म हे निजी सम्पत्ति दुगुया भावयात सम्यक् व सही रूपं सीकेगु खंकेगु धारण यायेगु । तर थुगु ज्ञान दृष्टि ला विपश्यना ज्ञानथें साक्षात्कृत ज्ञानं प्रतिवेध याना सीकेगु खंकेगु ला मखु । सद्धामूलिका = आस्था व विश्वास तयेगु श्रद्धा हे मू हा दु धका धया त.गु अनुसार गुरु मां-बौपिनिगु खँ ग्रन्थयागु खँ लिसें प्रमाण युक्तितयत् तुलना याना श्रद्धा व विश्वास तथा सही रूपं सीका खंका थुइका धारण यायेगु हे खः । व सुचरित्र (१०) गुली दुथ्याना च्वंगु जुया सुचरित्र सम्यग्दृष्टि धका नं धायेमाः । कर्म व कर्मया फल दया च्वंक च्वंकं मदु धका द्वंक विचाः यायेगु खंकेगु थुइकेगुयात ला मिथ्यादृष्टि धाइ । व दुश्चरित्र (१०) गुली दुथ्याना च्वंगु जुया दुश्चरित्र मिथ्यादृष्टि धका नं धायेमाः । थुगु दुश्चरित्र मिथ्यादृष्टि विषय-यात विस्तृत रूपं सीके मास्ति वःसा सल्लेख सूत्रोपदेश सफू निगूगु चालय् स्वयेमाः । आः थन ला स्मरणिका मात्र जक धाये माली ।

(१-क) कर्म व कर्मया फल मदु धका दृष्टि द्वनिगु दुश्चरित्र मिथ्यादृष्टि ।

(१-ख) कर्म व कर्मया फल दु धका दृष्टि सही जुइगु सुचरित्र सम्यग्दृष्टि ।

सुचरित्र सम्यग्दृष्टि नं धाये माःगु ध्व कर्मस्वकत्व सम्यग्-दृष्टि ला दक्व कुशलया मूलाधार मू-हा खः । थुगु सम्मादिट्ठि

दःसा तिति अकुशलयात नं चीका छ्वइगु खः । दान शीलादि सामान्य कुशलतयत् नं याये फइगु खः । शमथ विपश्यना धयागु भावना कुशलतयत् नं वृद्धि जुइके फइगु खः । उकिं थुगु सम्मादिट्ठि व शीलयात समाधि प्रज्ञा कुशलया प्रारम्भिक भागया रूपय् थुकथं कना तःगु दु ।

भिक्षु = भिक्षु; **तस्मा** = याकचा कर्मस्थान धर्म उद्योग याये मास्ति वः; संक्षिप्तं आज्ञा दयेका विज्याहुँ धका छं निवेदन याःगु उगु विषयया कारणं याना; त्वं = छ; **कुसलेसु धम्मेसु** = कुशल धर्मय्; **वा** = कुशल धर्मत मध्यय्; **आदिमेव** = प्रारम्भिक भागयात हे जक; **विसोसेहि** = विशोधन व परिशुद्ध या । **कुसलानं धम्मानं** = समाधि प्रज्ञा कुशल धर्मया; **आदि** = न्हापांयागु भाग; **को च** = छु खः लय् ? **सुविसुद्धं** = वांलाक विशुद्धगु; **सीलञ्च** = शील व; **उजुका** = तप्यगु; **दिट्ठि च** = दृष्टि व धारणा; **आदि** = समाधि प्रज्ञा कुशल धर्मया न्हापांगु भाग हे खः । (यतो खो ते भिक्षु सीलञ्च सुविसुद्धं दिट्ठि च उजुका; ततो त्वं भिक्षु) भिक्षु, छंगु शील वांलाक विशुद्ध जुया दृष्टि तप्यनिगु अवस्थाय् छं (सीलं निस्साय सीले पतिट्ठाय) = शीलयात वःकया शीलय् प्रतिष्ठित जुया (चत्तारो सतिपट्ठाने) प्यंगू स्मृतिप्रस्थानयात (तिविधेन भावेय्यासि) आध्यात्मिक सन्तानय् भाविता यायेगु; बाहिरिक सन्तानय् भाविता यायेगु व आध्यात्मिक बाहिरिक सन्तानय् भाविता यायेगु धयागु स्वथी कथं वृद्धि याः । (महावग्ग संयुत्त पालि-१२४) ।

थुगु बुद्धवचनं कम्मस्सकता सम्मादिट्ठि व शील मार्गाङ्गत भावना कुशल वृद्धि याये न्ह्यवः हे सम्पन्न जुइका तये माःगु प्राथमिक न्हापांगु भाग जुया च्वंगु खँ अति हे स्पष्ट जू । अले हानं विपश्यना भावनाया निति जुल धाःसा चित्तविशुद्धि सम्बन्धी ध्यान समाधि व उपचार समाधित नं प्राथमिक न्हापांगु भाग जुया च्वंगु खँ स्पष्ट जू । अनलि आर्य मार्गाङ्गयात उत्पन्न जुइके मास्ति वल

धाःसा पूर्वभाग मार्ग धयागु विपश्यना मार्गाङ्गयात वृद्धि जुइकेमाः
 धयागु नं स्पष्ट जू । उकिं जि वृद्धि जुइके माःगु मार्गाङ्गतयत्
 (१) मूल प्राथमिक मार्गाङ्ग; (२) पूर्वभाग विपश्यना मार्गाङ्ग;
 (३) आर्य मार्गाङ्ग-धका थुकथं स्वव्वः व्वः थलाः तयागु दु ।
 उकीयात “मूल, पूर्व अले आर्य; स्वंगू मार्गाङ्ग उत्तम । जुइका
 वृद्धि थुपि मार्ग; दुहाँ हें निर्वाणधातुस” धका स्मरणिका दयेका
 तया । उकीयात धाये माली ।

मूल, पूर्व अले आर्य; स्वंगू मार्गाङ्ग उत्तम ।
 जुइका वृद्धि थुपि मार्ग; दुहाँ हें निर्वाणधातुस ॥

वृद्धि जुइके माःगु मार्गाङ्ग स्वतं

बुद्ध शासनानुयायी जुया च्वंपि सत्पुरुषपिसं भिगु कुशल
 कर्म या या पतिकं निर्वाण सुखयात याकनं प्राप्त याये दयेमाः;
 याकनं साक्षात्कार याये दयेमाः; धका प्रार्थना यायेगु बानि दु ।
 प्रार्थना याये मात्रं आः थत्थें प्राप्त जुइगु मखु । उगु कुशल कर्म
 थयंका बीगु छगू मखु छगू सुगति भवय् तिति प्राप्त जुइ फु । व नं
 मार्गाङ्ग च्यागू आचरणयात आचरण याःसा तिति प्राप्त जुइगु खः ।
 अथे जुया उगु लिपायागु ई तक पिया मच्चंसे थुगु जन्मय् हे निर्वाण
 प्राप्त जुइक उद्योग याये योग्य जू ।

गुकथं उद्योग याये माली लय् धाःसा, आर्य मार्ग धयागु
 मार्गाङ्ग च्यागू उत्पन्न जुइक उद्योग यायेमाः । तर आर्य मार्गयात
 शुरु निसें उत्पन्न जुइक उद्योग यानां ला मज्यू । पूर्वभाग मार्ग
 (न्ह्यलुवा मार्ग) धयागु विपश्यना मार्गाङ्गत उत्पन्न जुइक न्हापां
 उद्योग यायेमाः । उकथं उद्योग यायेबले नं पृष्ठभूमि पूर्ण जुइकेगु
 आवश्यक तिति । उकिं मूल प्राथमिक जुया च्वंगु मार्गाङ्गत पूवनी
 कथं न्हापां उद्योग यायेमाः । मूल प्राथमिक मार्गाङ्ग धयागु छु छु

लय धाःसा- नकतिनि कना वयागु कम्मस्सकता सम्मादिट्ठि मार्गाङ्ग, शील मार्गाङ्ग स्वंगू व समाधि मार्गाङ्ग- थुपि स्वंगू हे खः ।

बुद्ध शासनानुयायी व्यक्तिपिके ला कम्मस्सकता सम्मादिट्ठि- पूवना हे च्वने धुंकल । शील मार्गाङ्गत ला गृहस्थीपिनि निति न्ह्यवः पूवना मच्चंनिसां भावना धर्म उद्योग याये त्ययेका शील समादान यात धाःसा पूवनीगु हे जुल । भिक्षुपिनि निति ला न्ह्यवः निसँ हे संशय दया च्वन धाःसा परिवास मानात्म समादान याना नं परिशुद्ध जुइकेमाः । आपत्ति लाइगु चीजवस्तुत दत्त धाःसा इपि चीजवस्तुतयत्त नं त्याग याना देशना कनेगु द्वारा परिशुद्ध जुइकेमाः । अनं लिपा फया वन धाःसा छगू ध्यान, निगू वा स्वंगू वा प्यंगुलि प्राप्त जुइक उद्योग यायेमाः । उलि तक मफुसा नं ध्यानया लिक्क लाःगु उपचार समाधियात् प्राप्त जुइक उद्योग यायेमाः । शमथ समाधियात् अलग उद्योग याये मफुसा ला (नीवरण रहित्त जुइक उपचार समाधि लिसे समानगु) विपश्यना क्षणिक समाधि उत्पन्न जुइक भूतरूप प्यंगू आदियात् क्वक्वजीक दुग्ययेक भाविता यायेमाः । व ला समाधियात् अलग दयेका च्वने माःगु कथं मखु । नाम रूपतय्गु यथार्थ स्वभावयात् सी कथं क्वक्वजीक दुग्ययेक भाविता याना च्वं च्वं विपश्यना समाधि आफूखुशीं हे लुया वइगु खः । तर आपालं आरम्मणतयत्त लिच्छु लिना भाविता याना च्वन धाःसा अथवा स्पष्ट मज्जुग आरम्मणतयत्त लिच्छु लिना भाविता याना च्वन धाःसा समाधि उत्पन्न जुइगु धिला जुया च्वने यः । स्पष्टगु भाविता याये माःगु भतिचा जक तया भाविता याना च्वंसा त्तिनि समाधि लुया वये अःपुइगु खः ।

उकि प्वाथय् स्पष्ट जुया च्वंगु कसे जुइगु टम्म च्वनीगु च्वाइगु धिनिगु सनीगु वायोधातुयात् शुरु याना भाविता याये निति जिमिसं निर्देशन दिया च्वं च्वना । भाविता यायेगु पहः गथे धाःसा- प्वाः फुले जुया वइबले फुले जुया च्वन धका भाविता याना चायेका

चवनेमाः । सुके जुया वनीवले सुके जुया चवन धका भाविता याना चायेका चवनेमाः । उगु फुले जुइगु सुके जुइगु निगू निसैं न्हापां शुरु याना भाविता द्वारा चायेके निंति निर्देशन विया च्वंचवना । तर उगु निगू जक नं मखुनि । फुले जुया चवन सुके जुया चवन धका भाविता याना च्वंच्वं कल्पना लुया वल धाःसा उगु कल्पनायात नं भाविता याना चायेकेमाः । अनंलि फुले जूगु सुके जूगुयात हे हानं भाविता याना चायेका चवनेमाः । शरीरय् सह याये थाकूगु छगू मखु छगू दुःखवेदना प्रकट जुइक लुया वल धाःसा उकीयात नं भाविता याना चायेकेमाः । उकथं चायेका भाविता याना दुःख वेदना तना वन धाःसा वा तना मवंसा नं छुं ई तक भाविता याना चायेके धुंका फुले जूगु सुके जूगुयात हे हानं क्वक्वजीक क्वथीक भाविता याना चायेका चवनेमाः । ल्हाः तुति कय्कुंकेगु चक्कंकेगु संकेगु मिले यायेगु लुया वल धाःसा उगु शारीरिक क्रिया कलापयात नं भाविता याना चायेकेमाः । लिपा फुले जूगु सुके जूगुयात हे हानं भाविता याना चायेका चवनेमाः । खनीगु ताइगु आदि विशेषता प्रकट रूपय् लुया वल धाःसा उकीयात नं खना चवना खना चवना, ताया चवन ताया चवन आदि धका भाविता याना चायेकेमाः । उगु रूपं निको स्वको प्यको खुको ति भाविता याना चायेके धुनेवं फुले जूगु सुके जूगुयात हे हानं क्वक्वजीक क्वथीक भाविता याना चायेका चवनेमाः ।

थुगु रूपं थुगु विधि क्वक्वजीक क्वथीक भाविता याना चायेका च्वंच्वं चित्त स्वच्छ व स्थिर जुइगु समाधि विशेष रूपं दया वःगु खने दया वइ । अवले भाविता याक्व याक्व पतिकं भाविता याना सीके दुगु रूप अलग्ग भाविता याना स्यूगु नाम अलग्ग छुटे जुया प्रकट जुया च्वंचवनी । व चित्त शान्त स्थिर जुइगु समाधियात बःकया रूप व नामयात छुटे याना स्यूगु विषयना ज्ञान विशेष शुरु कथं उत्पन्न जुया वःगु हे खः । थुकथं विशेषता दुगु प्रज्ञा ज्ञान उत्पन्न जूगु पहःयात उद्देश्य तथा चक्खुकरणी ज्ञाणकरणी आदि

धका नं कना विज्यात । पुब्बेनापरं विसेसं सञ्जानन्ति = न्हापायागु ई स्वया लिपायागु इलय् विशेषतायात स्यू धका नं भिक्षुणी आदि-पिसं धाःगु खः ।

ध्यानलार्भि विपश्यना भाविता पहः

न्ह्योने कना वयागु अनुसारं ध्यान लाभ जुइक उद्योग याये फुसा ला उगु ध्यान समाधि लिसे सम्प्रयुक्तगु ज्ञान ज्ञान सम्मादिट्टि खः । तर उगु कान सम्मादिट्टि ला विपश्यना क्षेत्रय् प्रकट मजू । ध्यान समाधि जक चित्तविशुद्धिया रूपय् व पादक ध्यानया रूपय् प्रकट जू । उपकारक नं जू । उपकारक जूगु पहः ला थःमं प्राप्त याना तयागु ध्यानयात प्राथमिक रूपय् प्रवेश याना उगु ध्यानं दनेबले उगु ध्यान उत्पत्ति क्षणय् दुथ्याना च्वंगु वितर्क विचार प्रीति सुख एकाग्रता स्पर्श चेतना मनसिकार चित्त आदि नाम धर्म निसें शुरु याना भाविता यायेमाः । उगु रूपं भाविता यायेबले तुरन्त हे स्पष्टं सीके दु । ध्यानया आधार रूपयात भाविता याना यंकेबले नं प्रकट रूपं लुया वः । थःथःगु क्षण क्षणय् उत्पन्न जुया वया तुरन्त हे तना तना वंगुयात नं प्रकट रूपं सीके दु । तना तना वंगुलि अनित्य खः; दुःख खः; अनात्म स्वभाव धर्म मात्र खः आदि धका नं अःपुक सीके दु । उकि ध्यानय् प्रवेश यात, ध्यान उत्पत्ति क्षणया नामधर्म रूपधर्मतय्त भाविता यात, याना बारबार भाविता व वृद्धि याना यंकुं यंकुं हे विपश्यना मार्गाङ्गत प्रबल परिपक्व परिपूर्ण जुया वया गुलिचा मदुवं हे आर्य मार्ग द्वारा निर्वाणयात साक्षात्कार याना वने फइगु खः । उकथं जुइ फूगु पहःयात अंगुत्तर पालि नवक निपात कान सुत्त आदिलय् थुकथं कना तया विज्यात ।

भिक्षवे = भिक्षुपि; इध भिक्षु = थुगु शासनय् च्वंम्ह भिक्षुं; .....पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति = प्रथमध्यानय् प्रवेश

जुया विहार याइगु जुया च्वन । सो = उम्ह भिक्षु; यदेव तत्थ होति रूपगतं.....विञ्जाणगतं; ते धम्मै = उगु ध्यानय् प्रवेश जूबले दुगु रूप वेदना संज्ञा संस्कार विज्ञानयात; अनिच्चतो दुक्खतो..... अनत्तो = अनित्य दुःख अनात्म धका; समनुपस्सति = ध्यानं दनीबले भाविता याना खनीगु जुया च्वन । .....सो = उकथं भाविता याना खंम्ह भिक्षु; तत्थ ठितो = उगु ध्यान उत्पत्ति क्षणया नाम रूपयात भाविता याना खंगु विपश्यनाय् स्थिर जुया; आसवानं खयं पापुणाति = आश्रव धर्मतय्गु अन्त अरहत्त फलय् थ्यनीगु खः ।

थ्व ध्यान लाभी व्यक्ति ध्यानय् प्रवेश जुइ धुंका थःगु सन्तानय् (थःके) धात्थें उत्पत्ति विनाश जुया वंगु ध्यान चित्त चैतसिक नाम व रूप धर्मतय्त विपश्यना भाविता याना आर्य मार्गय् थ्यंक वंगु पहः हे जुल । उकी विपश्यना भाविता पहःयात गम्भीर रूपं होश तथा निरीक्षण याना स्वयेमाः । श्रुतमय ज्ञानं न्वये वयेका निरीक्षण याना च्वंगु ला; धात्थें उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगु नाम रूपयात भाविता याना च्वंगु ला ? न्वये वयेका निरीक्षण याना च्वंगु मखु । ध्यानलाभी व्यक्तिया सन्तानय् धात्थें उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगु धात्थेंगु नाम रूपयात इपिं उत्पत्ति विनाश जुया वंगु अनुसार भाविता याना खंगु हे खः । उम्ह ध्यानलाभी व्यक्ति ध्यानय् प्रवेश जुया ध्यानं दनीबले न्ह्यवः अनन्तरय् धात्थें उत्पत्ति विनाश जुया वंगु ध्यानचित्त आदियात भाविता याये दुथें हे ध्यान अलाभी व्यक्तिपिसं नं थःके धात्थें उत्पत्ति विनाश जुया वंगु न्ह्यवः अनन्तरय् कामचित्त आदियात इपिं उत्पत्ति विनाश जुया वंगु अनुसार भाविता यायेमाः धयागु स्पष्ट मजू ला ? स्पष्ट जू । अथे जुया ध्यान अलाभी व्यक्तिपिसं नं विपश्यना भाविता यात धाःसा न्वये वयेका लुमंका निरीक्षण याना मात्रं धात्थेंगु विपश्यना ज्ञान उत्पन्न मजू; थःपिनिगु सन्तानय् धात्थें उत्पत्ति विनाश जुया वंगु न्होनेयागु अनन्तरय् दुगु थिया स्यूगु विचाः याना स्यूगु ताःगु खंगु

नं तुंगु नया स्यूगु आदियात इपि उत्पत्ति विनाश जुया वंगु अनुसार भाविता याना खंके फूसा तिनि धात्थेंगु विपश्यना ज्ञान उत्पन्न जुइगु खः धयागुयात दृढ व स्थिर रूपं लुमंका चायेका च्वनेमाः ।

प्रकीर्णक संस्कार भाविता पहः

ध्यानय् प्रवेश जुया भाविता यायेगु मेगु पहः छथी छु धाःसा- थःमं प्राप्त याना तयागु ध्यानय् प्रवेश याये धुंका उगु ध्यानं दना वयेबले उगु ध्यान चित्त चैतसिक रूपत मध्यय् प्रकट जुया च्वंगुयात भाविता याना थिया सीकेगु विचाः याना सीकेगु खनीगु ताइगु आदि लुया वक्व वक्व नाम रूपतय्त लिना भाविता यायेमाः । उकथं प्रकट रूपं लुया वक्व वक्वयात लिना भाविता यायेगु प्रकीर्णक संस्कारतय्त भाविता यायेगु धाइ । उगु भाविता यायेगु पहः ला ध्यान प्राप्त मजूपि शुद्ध विपश्यना यानिक व्यक्त-पिनिगु भाविता पहः लिसे समान जुया च्वन । विशेषता छु धाःसा ध्यानयान पादक याना भाविता यायेगु खः । ध्यान समाधि पादक यायेगु बांलाःगु जूया निति लुया वक्व वक्व नाम रूपतय्त अःपुक स्पष्ट रूपं सीके फइगु खः । थुगु आकार प्रकार निथी हे विशेषता दया च्वन । उकथं लुया वक्व वक्व लिना भाविता याना यंकु यंकु शरीर व मन क्लिष्ट जुया वइबले हाकनं ध्यानय् प्रवेश जू वनेमाः । कष्ट साम्य जुया वनीबले हानं लुया वक्व वक्व नाम रूपयात लिना भाविता यायेमाः । थुगु विधि कथं ध्यानयात पादक याना लुया वक्व वक्व भाविता याना यंकु यंकु विपश्यना ज्ञान प्रवल परिपक्व जुया वइबले आर्य मार्ग ज्ञान द्वारा निर्वाणयात साक्षात्कार याना वनीगु खः । उगु रूपं भाविता यायेगु पहःयात मूलपण्णास अटुकथा द्वेधा वितक्क सुत्त वर्णना (पौल्याः ३८७)-य् थुकथं वयना तःगु दु ।-

एत्तावता = थुलि प्रमाण दुगु कथन द्वारा; **बोधिसत्तस्स** = बोधिसत्त्वया; **समापत्ति निस्साय** = ध्यान समापत्तियात वः कया; **विपस्सनापट्टपनकालो** = विपश्यना उत्पन्न जुइकूगु समय; **कथितो** = आज्ञा दयेका विज्यात । **हि** = अवश्यं खः; **यस्स** = गुम्ह व्यक्तिया; **समाधि पि तरुणो विपस्सना पि** = समाधि व विपश्यना क्यातुनि; **तस्स** = उम्ह व्यक्तियाके; **विपस्सनं पट्टपेत्वा अतिचिरं निसिन्नस्स** = विपश्यना उत्पन्न जुइका तःसकं ताउ तक फेतुना च्वन धाःसा; **कायो किलमति** = शरीर क्लान्त जुइगु खः; **अन्तो अग्गि विय उट्टहति** = शरीर्य् दुनय् मि दन्के जुया छ्वइगुथे च्वंक पुना वये यः; **कच्छेहि सेदा मुच्चन्ति** = याकुप्वालं चःति पिहाँ वये यः । **मत्थकतो उमुमवट्ठी विय उट्टहति** = छ्यनं वाफ् द्वारा द्वारां दना वःथे जुइ यः । **चित्तं हञ्जाति विहञ्जाति विप्फन्दति** = चित्तय् अतिकं सास्ति जुया स्पन्दित जुइ यः । **सो** = उम्ह योगीं; **पुन समापत्ति समापज्जित्वा** = हाकनं समापत्ती समावेश जुया; **तं** = शरीर व मनयागु उगु क्लान्त भावयात; **परिदमेत्वा** = शूक्ष्म जुइका; **मृदुं कत्वा** = मृदु जुइका; **समस्सासेत्वा** = आश्वासित जुइका; **पुन विपस्सनं पट्टपेति** = हाकनं विपश्यनायात उत्पन्न जुइकीगु खः; **पुन अतिचिरं निसिन्नस्स** = हानं तःसकं ताउ विक फेतुना च्वन धाःसा; **तस्स** = उम्ह योगीयात; **तथेव होति** = न्हापार्थे हे क्लान्त जुइगु जुया च्वन; **सो** = उम्ह योगीं; **पुन समापत्ति समापज्जित्वा** = हाकनं समापत्ती समावेश जुया; **तथेव करोति** = न्हापार्थे हे हानं याइगु जुया च्वन । **हि** = उकथं याये योग्य नं जुया च्वन; **समापत्ति** = समापत्ति वा ध्यानय् प्रवेश जुइगु; **विपस्सनाय** = विपश्यनाया निंति; **बहुपकारा** = आपालं उपकारक जू ।

व ध्यानयात पादकया रूपय् प्रवेश याना उगु ध्यानं निसिं शुरु याना लुया ववव ववव प्रकीर्णक संस्कार (त्वावबुक्कगु रूप व नाम) धर्मतय्त लिना भाविता यायेगु पहः खः । ध्यान महुपि

व्यक्तिपिसं ला थिया सीकेगु विचाः याना सीकेगु तांइगु खनीगु आदि लुया वक्व वक्व प्रकीर्णक संस्कारतयत्त जक दिपा मदयेक लिना वना भाविता याना च्वनेमाः । उगु रूपं लुया वक्व वक्वयात दिपा मदयेक लिना भाविता याना यंकु यंकु क्लान्त जुया वइबले ध्यान मदुगु जुया ध्यानय ला प्रवेश जुइ फइ मखु; प्रारम्भिक रूप्य न्ह्यवः अभ्यास याना तःगु प्वाथय फुले जुइगु सुके जुइगु आदि भाविता याये नना च्वंगु भति भति आरम्भणयात हानं भाविता याना च्वनेमाः । उकथं न्हापा भाविता याये नना च्वंगु भति भति आरम्भणयात हानं भाविता याना यंकेबले शरीर व मन क्लान्त जुइगु शान्त जुया वनीगु खः । अबले लुया वक्व वक्व प्रकीर्णक संस्कारतयत्त अटूट रूपं लिना भाविता याना च्वनेमाः । उगु रूपं भाविता याना च्वनेगुलि विपश्यना समाधि ज्ञान प्रवल परिधवव व परिपूर्ण जुया वइबले शरीर व मन क्लान्त जुइगु मदुसे चानं न्हिनं लुया वक्व वक्वयात दिपा मदयेक लिना भाविता याना चायेका च्वने फु । अबले आरम्भणत नं स्वभावत हे ज्ञानय लुया लुया वया विया च्वंगुथें जुया च्वनीगु जुल । भाविता याना स्यूगु स्मृति व ज्ञान नं छुं हे उद्योग व्यापार याये म्वाक थःथःमं हे चाया चाया गथे खः अथे सिया सिया वना च्वनीगु जुल । अनित्य, दुःख, अनात्म स्वभावत स्वभावतः हे प्रकट जुया च्वनीगु जुल । उगु रूपं सिया सिया च्वंगुलि हे विशेष रूपं वेगवान जुया तीव्र तीक्ष्णगु ज्ञानत उत्पन्न जुया वया सीके वहःगु आरम्भण व सिया सिया च्वनीगु नं त्वाः दला निरोध व शान्त जुइगु स्वभावय द्रुतगति थ्यंक वनीगु जुया च्वन । व आर्य मार्गाङ्ग द्वारा निर्वाणय दुब्बां वना थ्यंक वंगु खः । उकिं-

मूल, पूर्वं अले आर्य; स्वंगू मार्गाङ्ग उत्तम ।

जुइका वृद्धि थुपि मार्ग; दुर्हां हें निर्वाणघातुस ॥ धका

स्मरणिका धया तथागु खः ।

[१५६] विपश्यना मार्गाङ्ग न्हापां उत्पन्न जुइगु पहः

विपश्यना मार्गाङ्ग न्हापां उत्पन्न जुइगु पहः

उगु मार्गाङ्ग स्वतं दुगुली कम्मस्सकता सम्मादिट्ठि व शील मार्गाङ्ग धयागु मूल मार्गाङ्ग निथी ला भावना कार्य उद्योग याये न्ह्यवः निसैं सम्पन्न जुइका वयागु खँ न्होने कना वये धुन । शमथ समाधियात पादक याना विपश्यना भाविता याइम्ह शमथ यानिक योगीं ला उपचार समाधि वा अर्पणा ध्यान समाधि धयागु उगु निगू समाधि रूपी मूल मार्गाङ्गयात नं विपश्यना भाविता याये न्ह्यवः निसैं सम्पन्न जुइ कथं उद्योग याना वयेमाः । मुक्कं विपश्यना मात्रं शुरु याना उद्योग याइम्ह शुद्ध विपश्यना यानिक योगीं ला उगु पादक समाधि मार्गाङ्ग विपश्यना भाविता याये बहःगु भूत रूप प्यंगू आदियात भाविता याना यंकु यंकु हे भाविता याये बहः बहःगु आरम्मणय् थ्याक्क थ्याक्क स्थिर जुया सम्पन्न जुया वइगु खः । अबले मेगु आरम्मणय् चिल्लाय् मलाय् दना वनी मखु । उकि विपश्यना भाविता याना स्यूगु चित्त जक परिशुद्ध जुया चित्तविशुद्धि जुइगु खः । उगु इलं निसैं भाविता याना चायेकु चायेकु पतिकं विपश्यना मार्गाङ्ग धर्मत उत्पन्न जुया वइगु खः ।

विपश्यना समाधि मार्गाङ्गत उत्पत्ति पहः

उत्पन्न जुइगु पहः गये धाःसा- फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन, फेतुना च्वना, थिया च्वन, विचाः याना च्वना, सिया च्वन, पुना च्वन, स्याना च्वन, खना च्वना, ताया च्वन आदि धका चायेकु चायेकु पतिकं उकथं भाविता याना चायेके फयेक उद्योग व्यापार याना बीगु सम्यग्व्यायाम मार्गाङ्ग खः; स्मृति दया च्वनीगु [सम्यक्स्मृति मार्गाङ्ग खः । (शरीरयागु आकार प्रकारयात चाया च्वनीगु कायानुपश्यना स्मृतिप्रस्थान खः; वेदना, चित्त, स्वभाव धर्मतय्त चाया च्वनीगु वेदानुपश्यना, चित्तानुपश्यना, धर्मानुपश्यना

स्मृतिप्रस्थान हे खः) भाविता याना चायेकेगु आरम्मणय् जक थ्याक्क थ्याक्क स्थिर स्थिर जुया च्वनीगु सम्यक्समाधि मार्गाङ्ग खः । (विपश्यना क्षणिक समाधि मार्गाङ्ग खः) थुगु सम्यग्व्यायाम, सम्यक्स्मृति, सम्यक्समाधि धयागु समाधि मार्गाङ्ग स्वंगु खः ।

विपश्यना प्रज्ञा मार्गाङ्ग उत्पत्ति पहः

भाविता याना चायेके लाःगु आरम्मणयात यथार्थ रूपं सिया सिया वना च्वनीगु सम्यग्दृष्टि मार्गाङ्ग खः । चित्त विशुद्धि उत्पन्न तिनि जुइ धुंकीबले चायेका सीके माःगु आरम्मण रूप व चाया स्यूगु चित्त नामयात यथार्थ रूपं विभेद याना स्यू । उकथं ज्ञान स्पष्ट जुइबले दृष्टिविशुद्धि उत्पन्न जुइगु खः । अनं लिपा भाविता याना चायेका यंकु यंकु कारण व कार्ययात विभेद याना स्यू । कय्कुंके मास्ति वइगु चित्त दया कय्कुंका च्वना; चक्कंके मास्ति वइगु चित्त दया चक्कंका च्वना; संके मास्ति वइगु चित्त दया संका च्वना; मिखा दुगुलि खना च्वन; खंके माःगु दया खना च्वन; न्हाय्पं दया ताया च्वन; सः दया ताया च्वन; भाग्य दुगुलि सुखी जुया च्वन आदि धका कारण व कार्य मात्र जक दुगु खँ यथार्थ रूपं सिया सिया च्वनीगु खः; अनं लिपा भाविता याना चायेकु चायेकु पतिकं न्हापां उत्पन्न जुया वःगुयात नं खंका काये ज्यू; अन्तिम कथं तना वंगुयात नं खंका काये ज्यू । उकिं भाविता याना सीके माःगु आरम्मण व भाविता याना स्यूगु चित्त स्थिर मजू धका नं यथार्थ रूपं स्यू; क्षण क्षण पतिकं दिपा मदयेक उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगु जुया भयानकगु दुःख खः; यइपुसे मच्चंगु दुःख खः; थःगु इच्छा कथं मजुइगु अनात्म खः; अधिकारय् मदुगु स्वभाव धर्म खः धका नं यथार्थ रूपं सीके दु । उगु रूपं यथार्थ रूपं सिया खना सिया खना वना च्वनीगु सम्यग्दृष्टि मार्गाङ्गत हे खः ।

उकथं स्यूगु पहःयात उद्देश्य याना तभागतं (दुक्खे ङाणं)

दुःख सत्य धातृणु दुःखय् उत्पन्न जूगु प्रज्ञा ज्ञानयात सम्यग्दृष्टि मार्गाङ्ग धका कना कयना बिज्याःगु खः । उगु रूपं भाविता याना चायेकु चायेकु पतिकं दुःख सत्ययात उत्पत्ति विनाश अनित्य दुःख अनात्मलक्षण द्वारा यथार्थ रूपं सिया खना च्वन धाःसा ल्यं दुगु सत्य स्वंगूयात नं सीके खंकेगु ज्या सिद्ध जुइगु हे जुल । उगु कृत्य सिद्ध जूगु पहःयात ला लिपायागु मार्गं सत्य काण्डय् तिनि कने माली । उकथं यथार्थ रूपं सीके खंके फइ कथं नाम रूप स्वभाव, उत्पत्ति विनाश, अनित्य, दुःख, अनात्म आकार प्रकार कथं चित्तयात क्वच्छुका बीगु सम्यक् संकल्प मार्गाङ्ग खः । थुगु सम्यग्दृष्टि व सम्यक्संकल्प मार्गाङ्ग निगू प्रज्ञा मार्गाङ्गत हे खः ।

नकतिनि कना वयागु समाधि मार्गाङ्ग ३-गू व थुगु प्रज्ञा मार्गाङ्ग निगूयात छपुचः यात धाःसा मार्गाङ्ग ५-गू जुल । थुपि न्यागूयात कारक मार्गाङ्ग धका धाइ । भाविता याक्व याक्व पतिकं भाविता याना सीकेगु कृत्य सिद्ध जुइ कथं थुपि मार्गाङ्ग न्यागुलि छपुचः जुया ज्या याना च्वंगु दु; उकिं इमित कारक मार्गाङ्ग धका अर्थकथां नां बिया तःगु दु । ज्यामि मार्गाङ्गत धाये माल । अले हानं सम्यग्-वचन सम्यक्कर्मन्ति सम्यग्-आजीविका धयागु शील मार्गाङ्गत ला विपश्यना भाविता याये न्ह्यवः हे सम्पन्न जुया च्वने धुंकूगु दु । भाविता याना च्वनेबले नं थुगु शील स्यनीगु मखु; फं जक परिशुद्ध जुया वइगु खः । उकिं इपि शील मार्गाङ्गत समेतं जुल धाःसा भाविता याना चायेकु चायेकु पतिकं विपश्यना मार्गाङ्ग च्यागु धयागु पूर्व भाग मार्गाङ्ग धर्मतय्त भाविता याना च्वंगु धाइ । मार्गाङ्ग न्हेगूयात विस्तृत रूपं कने धुन; सम्यक् संकल्प मार्गाङ्ग छगू हे जक ल्यं दनि; थौं उगु मार्गाङ्गयात कने माली ।

सम्यक्संकल्प मार्गाङ्ग

• भिक्षवे = भिक्षुपि; सम्मासङ्कपो = सम्यक् संकल्प; कतमो

च = छु खः ? नेकखम्मसङ्कप्पो = काम गुणं पिहां वनेगु वारय् विचाः यायेगु; अब्यापाद-सङ्कप्पो = मस्यायेगु, सिना वंके वी मास्ति मवयेकेगु; सुख वी मास्ति वयेके वीगु वारय् विचाः यायेगु व; अविहिंसा-सङ्कप्पो = सास्ति याये मास्ति मवयेके वीगु; दया तयेगु, रक्षा यायेगु वारय् विचाः यायेगु; अस्थि = दया च्वन; अयं = थुगु स्वंगु विचाः यात; सम्मासङ्कप्पो = सम्यक् संकल्प धका; वुच्चति = धायेमाः ।

व सम्यक् संकल्प मार्गाङ्गियात विस्तृत रूपं वर्णन याना तःगु तथागतयागु वचन हे खः । कुशल कर्म याये निति, श्रमण भिक्षु जुइया निति; उपदेश न्यनेया निति धर्माचरण यायेया निति आदि रूपं कुशन सम्बन्धी चिन्तन यायेगु धाक्व नैष्कर्म्य संकल्पय् दुथ्याः । (विस्तृतयात सीके मास्ति वःसा सल्लेख सुत्त उपदेश सफू निगूगु द्यालय् स्वयेमाः) ।

पब्बज्जा पठमं ज्ञानं; निब्बानञ्च विपस्सना ।

सब्बेपि कुसला धम्मा; नेकखम्मन्ति पवुच्चरे ॥

धयागु गाथा अनुसार विपश्यना भाविता याक्व याक्व पतिकं नैष्कर्म्य संकल्प धयागु सम्यक् संकल्प मार्गाङ्ग दुथ्याना च्वंगु खँ स्पष्ट जुया च्वंगु दु । कतपिन्त विनाश मजुइकेया निति सुख जुइकेया निति विचाः यायेगु अब्यापाद संकल्प खः । विशेष रूपं मैत्री भावना वृद्धि याना च्वनेबले थुगु अब्यापाद संकल्प उत्पन्न व वृद्धि जुया च्वनीगु खः । दया माया तथा विचाः यायेगु अविहिंसा संकल्प खः । करुणा भावना वृद्धि याना च्वनेबले विशेष रूपं थुगु अविहिंसा संकल्प उत्पत्ति व वृद्धि जुया च्वनीगु खः । विपश्यना भाविता याना च्वनेगु क्षणय् नं भाविता याये लाःगु आरम्भणया सम्बन्धय् मरण जुइके वी मास्ति वःगु विचाः; सास्ति याये मास्ति वःगु विचाः त उत्पत्ति जुइगु अवसर मदुगुलि भाविता याना सियाः

सिया च्वंक पतिकं थुगु संम्यक्संकल्प निगू नं दुथ्याना सिद्ध जुया च्वंगु दु धका हे ग्रहण याये योग्य जू । तर विपश्यना भाविता यायेगु तथ्यय् दुथ्याना च्वंगु संकल्प धयागुयात ला आलपं विचाः व कल्पना यायेगु कथयागु ला मखु । नाम रूप स्वभावया रूपय् विनाश स्वभाव अनित्य, दुःख, अनात्म स्वभावतय्त यथार्थ रूपं सीके फयेक नेतृत्व यायेगुथें चित्तयात क्वछुका बीगु स्वभाव मात्र हे खः । उकीयात हे सम्यक्संकल्प—सही रूपं विचाः यायेगु धका धायेमाः ।

आः कना वयागु मूल मार्गाङ्ग विषय नं पूवने धुंकल; पूर्व भाग मार्गाङ्ग धयागु विपश्यना मार्गाङ्ग च्यागु विषय नं पूवने धुंकल । इपिं विपश्यना मार्गाङ्गत वृद्धि याना प्रबल परिपक्व व सम्पन्न जुइवले आर्य मार्गाङ्गया रूपय् परिवर्तन जुया निर्वाणयात साक्षात्कार याना वनीगु खः । उकिं विपश्यनायात पूर्व—भाग मार्ग न्होनेयागु भागया मार्गं धका धायेमाः । आर्य मार्गयात ला दकसिबे अन्तिमगु भागया मार्गं धका धायेमाः । थुगु विपश्यना मार्गं व आर्य मार्गं पूर्व भागया रूपय् व सर्वन्तिम भागया रूपय् मात्र जक पाना च्वंगु दु । उत्पत्ति जुया वनीगु पहः ला छस्वाकं छगू हे पाखं उत्पत्ति जुया वना च्वनीगु खः । उकिं सर्वन्तिम भाग जुया च्वंगु आर्य मार्गयात लाभ याये मास्ति वल धाःसा पूर्व भाग जुया च्वंगु विपश्यना मार्गयात वृद्धि जुइकेमाः । उकथं वृद्धि जुइकु जुइकु अन्तिमय् आर्य मार्गं स्वभावतः हे उत्पन्न जुया वनीगु खः । उपमा गथे धाःसा— तब्याःगु धः हाचां गाये मास्ति वल धाःसा बेगं ब्वांय् वया तिन्हुया वनेमाः; तिन्हुइ धुंका ला छुं नं उद्योग ब्यापार याना च्वने माःगु मन्त । स्वभावतः हे पारी जू वनीगु हे जुल । अथे हेथें विपश्यना मार्गयात वृद्धि जुइकेगु बेगं तिन्हुया वनेगुथें खः; तिन्हुइ धुंका उद्योग ब्यापार याये म्वाक उखे पारी स्वभावतः हे जू वनीगु विपश्यनाया बेगं आर्य मार्गं उत्पन्न जुया वःगुथें जुल । उकिं—

मूल, पूर्व अले आर्य; स्वंगू मार्गाङ्ग उत्तम ।
जुइका वृद्धि थुपि मार्ग; दुहाँ हूँ निर्वाणघातुस ॥

धका— थुपि स्मरणिका निगू दयेका तयागु खः । अतिकं
त्वःगु स्मरणिकात धाये माल । आः उगु स्मरणिका हानं छको
दोहरे याना थौं उपदेश क्वचायेका छ्वये ।

मूल, पूर्व अले आर्य; स्वंगू मार्गाङ्ग उत्तम ।
जुइका वृद्धि थुपि मार्ग; दुहाँ हूँ निर्वाणघातुस ॥

थुगु धर्मचक्र सूत्रोपदेशयात गौरव पूर्वक न्यना लुमंका
यंकागु धर्मश्रवण कुशल कर्म चेतनाया आनुभाव व सामर्थ्य याना
आः उपदेश न्यना च्वंपि परिषद् समूह सत्पुरुषपिसं मध्यम प्रतिपदा
धयागु मार्गाङ्ग च्यागू पवित्र धर्मयात उद्योग व वृद्धि याये फया
सम्पूर्ण दुःख शान्त व निरोध जुया च्वंगु निर्वाण सुख उत्तम धर्मयात
थःपिसं इच्छित जुया च्वंगु मार्ग ज्ञान, फल ज्ञान द्वारा द्रुतगति
थ्यंक वना साक्षात्कार याये फयेमाः ।

साधु ! साधु !! साधु !!!

धर्मचक्र सूत्रोपदेश स्वंगूगु द्या क्वचाल ।

धर्मचक्र सूत्रोपदेश

(प्यंगूगु या)

(ब. सं. १३२४-वं श्रावणीन कृष्ण अष्टमो खनु कना बिज्याःगु खः)

उपदेश स्वापु

बंगु स्कंगूमु उपोसथ दि खुन्हु धर्मचक्र सूत्रय् दुंगु भाग वः
अन्त निगूमात्त सेवन याये मज्जुगुखँ; उगु अन्त निगूमा स्वरूप;
उकीथात्त त्यागा याना तथागतं मध्यम प्रतिपदा धयागु मार्गाङ्ग
च्यागु आचरण मार्ग खंका सीका कया बिज्याःगु खँ; उगु दधु लँ
आचरण द्वारा प्रज्ञा मिखा प्रज्ञा ज्ञानत उत्पन्न जुया वया क्लेशत
शान्त जुहगु जक मखुसे प्यंगू सत्वयात्त विशेष ज्ञानं प्रतिवेध याना
सीका निर्वाणयात्त नं साक्षात्कार याये फइगु खँ व उगु मार्गाङ्ग
च्यागूया विवरण लिसें वृद्धि जुहकेगु पहःतयत्त उल्लेख याना कना
वये धुन । थौं ला मध्यम प्रतिपदा धयागु मार्गाङ्ग च्यागु आचरण
मार्गं तथागतं सीका कया बिज्याःगु प्यंगू सत्यया विषयय् कने माली ।
अथे नं थौं ला दुःख सत्य मात्र जक कने फइ ताः ।

दुःख-सत्य

इवं खो पन भिक्खवे दुक्खं अरियसज्जं; जातिपि दुक्खा;
जरापि दुक्खा; ब्याधिपि दुक्खो; मरणमपि दुक्खं; अप्पियेहि
सम्पयोगी दुक्खो; पिपेहि विप्पयोगी दुक्खो; यम्पिज्जं न लभति;
तम्पि दुक्खं; संखित्तेन पञ्चुपावानकखन्धा दुक्खा ।

थुगु पालि वर्तमान अवस्थाय् धर्मचक्र सूत्रय् दुगु दुःख सत्ययात स्वरूप उल्लेख याना क्यना तःगु पालि हे खः । थुगु पाली “ब्याधिपि दुक्खो” धयागु पाद मेमेगु सूत्रय् क्यना तःगु दुःख सत्य क्यनीगु पालि लिसे पाय्छि मजूसे अप्वः जुया च्वन । अले हानं मेमेगु सूत्रय् ‘मरणस्मि दुक्खं’ पादया लिउने “सोकपरिदेवदुक्ख-दोमनस्सुपायासापि दुक्खा” धयागु पादत नं दु । उगु पादत थौं कन्हेयागु धर्मचक्र सूत्र पाली ला मदु । उगु रूपं पाना च्वंगु दया च्वन ।

पालि व्यवस्थापन टिप्पणी

उगु पालि विभेद जुया च्वंगुया सम्बन्धय् सारत्थदीपनी धयागु विनयटीका ग्रन्थय् व्यवस्थापन याना क्यना तःगु गुकथं धाःसा “ब्याधिपि दुक्खो— धयागु थुगु पद अभिधम्मपिटक विभंग ग्रन्थया दुःख सत्य विवरण पाली क्यना तःगु खने मदु । उकि हे विशुद्धि मार्गय् नं दुःख सत्ययात विस्तृत याना क्यना तःगुली थुगु पद उल्लेख याना तःगु मदु । धम्मचक्कप्पवत्तन सुत्त पाली जक दया च्वन । उकि उगु सूत्रय् जक थुगु पदयात क्यना तःगु व मेमेगु सूत्रय् क्यना मतःगु कारणायात निरीक्षण व परीक्षण भाये ल्वः जू” धका क्यने धुंका मरणस्मि दुक्खं— पदयात वर्णन याये धुंकागु क्षेत्रय् नं” थुगु क्षेत्रय् नं “सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासापि दुक्खा” धयागु पद विभंग पालि दुःख सत्य विस्तृतीकरणय् उल्लेख जुया च्वंगु दु; थुगु धर्मचक्र सूत्रय् धाःसा उगु पद मदु; उकथं मदुगुली नं कारण माले योग्य जू” धका टिप्पणी याना तःगु दु ।

उम्ह टीकाचार्ययात नं थुकथं पालि भेद जुया च्वंगु लः लः धाः खाः मवः । उकि मेमेगु सूत्रय् नं मदु; अर्थकथाय् नं वर्णन मदुगु उगु ब्याधिपि दुक्खो पदयात उम्ह टीकाचार्य वर्णन याना मतः । उम्ह टीकाचार्य “निरीक्षण व परीक्षण भाये ल्वः जू; कारण

माले योग्य जू” धका लुमंका बिया तःगुलि जि निरीक्षण व अन्वेषण याना स्वयाबले पाठ भेद जुया च्वंगुया कारणयात थुकथं लुइका कया ।

तथागतं दुःख सत्ययात स्वरूप क्यना उपदेश बिया बिज्याः पतिकं छथी कथं छगू हे प्रकारं बिया बिज्याःगु हे जुइमाः । तर विनयधर आयुष्मानपिसं सूत्र व अभिधर्म विषय्य अम्यास व परिचय म्हो जूगु कारणं याना विनयपिटक महावग्गपालि धम्मचक्क उपदेश्य सूत्र व अभिधर्म लिसे समान मजुइक “ब्याधिपि दुक्खो” पदयात अप्वः ठपे याना “सोकपरिवेवदुक्खदोमनस्सुपायासापि दुक्खा” पदयात नं ल्यंका धारण याना वःगु कारणं याना सुत्तन्त पालि अभिधम्म पालि लिसे समान मजुसे पाठ भेद जुया च्वंगु खः— धका यः तायेका च्वना । उकथं यः ताःगुया कारण साधक प्रमाण ला दुक्खसच्च निद्देसपालि—यात वर्णन याना तःगु सुत्तन्त अट्टकथा, अभिधम्म अट्टकथाय “ब्याधिपि दुक्खो” पदयात वर्णन याना मतःगु ; “सोकपरिवेवदुक्खदोमनस्सुपायासापि दुक्खा” धयागु पदयात ला उगु उगु अर्थकथाय वर्णन याना तःगु अले उगु उगु अर्थकथाय व उकी उकीयागु वर्णन टीकाय उजोगु पालि पाठ भेदयात क्यना मतःगु हे जुया च्वन ।

सारत्थदीपनी टीका आचार्य महास्थविर इ. सं. ११५३—व ११६६—दँया दुने राज्य याना वंम्ह परक्कमबाहु जुजुया इलय उत्पन्न जुया बिज्याःम्ह महास्थविर खः । आःयागु ब. सं. १३२४—दँ लिखतं ल्याः चाः याना वन धाःसा वने धुं कूगु न्हेसः च्यासः दँया दुने लाः । अर्थकथा ग्रन्थकार महास्थविर आयुष्मान बुद्धघोषं निसें कया आयुष्मान धर्मपाल महास्थविर तक अर्थकथा टीकाकार महास्थविरपि वंगु १६००—दँ निसें १३००—दँया दुनेयापि खः । संयुत महावग्गपालि सच्चसंयुतय् वया च्वंगु थुगु धम्मचक्कप्पवत्तन सुत्त—यात वर्णन याना बिज्याःपि इपि पुलापि अर्थकथा—टीकाचार्य-

पित्तं थुगु पालि पाठ भेदया विषययात् उल्लेख याना मतः । उक्तं उल्लेख याना मतःगु नं उगु इलय् धर्मचक्र सूत्रय् दुःख सत्ययात् क्यनीगु पालि मेमेगु सूत्र, अभिधर्मय् दुगु दुःख सत्य क्यनीगु पालि लिसे भेद जुया च्वंगु मदुगुलि हे खः । अनं ५००—दं ति लिपा लाःगु सारत्थदीपनी टीकाचार्यपिनि इलय् तिनि थुगु क्षेत्रय् पालि पाठ भेद जुया च्वंगुलि सारत्थदीपनी टीका महास्थविरं थुगु पालि पाठ भेदया सम्बन्धय् निरीक्षण व अन्वेषण याये निति निर्देशन विया तःगु जुया च्वन धका जित यः ताः जू ।

यदि तथागतं न्हापां देशना याना बिज्याःबले हे मेमेगु दुःख सत्य क्यनीगु खँत लिसे पाय्छि मजुइक कना बिज्यात धका धाल धाःसा नकतिनि बुद्ध जुया बिज्याःबले न्हापां कना बिज्याःगु अवस्थाय् छगू तालं कना बिज्यात; लिपा तिनि हानं मेकथं सचे याना कना बिज्यात धका काये माली । थुकथं कायेगु उचित मजू । सर्वज्ञता ज्ञानाधिकारी जुया बिज्याःम्ह तथागतं छगू हे पालि पाठ द्वारा समान रूपं कना बिज्यात । लिपा तिनि तनं तं धारण याःपिनि स्मृति प्रज्ञा परिपूर्णं मजुगुलि पाठ भेद जुया वल धका थुकथं जक ग्रहण याये त्वः जू । कारण् छाया धाःसा वर्तमान युगय् पालि अट्टकथा टीका पालि पाठत छगू देशं मेगु देश लिसे समान मजूसे भेद जुया च्वंगु यक्व दया च्वन । इपि मूल कथं भेद जुया च्वंगु मखु । लिपा तिनि भेद जुया वःगु धका स्पष्ट जू । अये हे जुइ त्वःगु जुया हे खः ।

उक्तं विभिन्न कारणतयत् निरीक्षण व परीक्षण याये लाःगु जूया निति जिगु विश्वास कथं मेमेगु दुक्खसच्च निद्देस—य् दुगु पालि पाठ सही जुया च्वन । वर्तमान अवस्थाय् धर्मचक्र सूत्र दुःख सत्य स्वरूप दयना तःगु पाली “भ्याधिपि बुक्खो” पद अप्वः जुया च्वन । “सोकपरिदेवदुक्खोमनस्सुपायासापि बुक्खा” पद अभाव जुया च्वन धका हे निर्णय याना तया । कारण् छाया धाःसा

“व्याधि = रोग जुइगु” धयागु “सोकपरिवेवदुक्खदोमनस्सुपायासा” पद मध्ययू दुक्ख- धयागु पदय् दुथ्याना च्वंगु दु । सोक आदि पदत ला व्याधि पदय् दुमथ्याः । उकि “व्याधिपि दुक्खो” पद दुमथ्याःसे “सोकपरिवेवदुक्खदोमनस्सुपायासापि दुक्खा” पद दुथ्याना च्वंगु दुःख सत्य स्वरूप क्यना तःगु पालि पाठ हे जक पूवना उचितं जुया तथागतं कना विज्याःगु सही मूल पालि जुया च्वन धका जि धारण व विश्वास तथा च्वना । थुकथं विवरण विया क्यना च्वने माःगु नं उगु विश्वास अनुसार कंसा तिनि ठीक जुइगु जुया हे खः । आः उगु दुःख सत्य स्वरूप क्यना तःगु सही पाठ धका विश्वास याना तःगु पालियात पूबंक च्वना क्यने ।

दुःख सत्य स्वरूप प्रदर्शक सही पालि

इवं खो पन भिक्खवे दुक्खं अरियसच्छं; जातिपि दुक्खा;
जरापि दुक्खा; मरणमि दुक्खं; सोकपरिवेवदुक्खदोमनस्सुपायासापि
दुक्खा; अप्पियेहि सम्पयोगो दुक्खो; पियेहि विप्ययोनी दुक्खो;
यन्पिच्छं न लभति तमि दुक्खं; संखित्तेन पञ्चुपादानखण्वा
दुक्खा ।

भिक्खवे = भिक्षुपि; इवं खो पन = ख. कते. त्यनागु धर्म ला; दुक्खं अरियसच्छं = दुःख आर्य सत्य हे खः; वा = आर्यपिसं सीके माःगु धात्थेंगु सही दुःख हे खः । जातिपि = न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइगु नं; दुक्खा = दुःख हे खः; जरापि = वृद्ध वृद्धा व जीर्ण जुइगु नं; दुक्खा = दुःख हे खः; मरणमि = मरण जुइगु नं; दुक्खं = दुःख हे खः; सोकपरिवेवदुक्खदोमनस्सुपायासापि = शोक जुइगु, सन्नाप जुइगु, विलाप यायेगु, शारीरिक दुःख जुइगु, मानसिक दुःख जुइगु, तःसकं उह जुइगु नं; दुक्खा = दुःख हे खः; अप्पियेहि = मयःमि व्यक्तिपि व संस्कार आरम्भणत लिसे; वा = अत्रिय व्यक्ति, आरम्भणत लिसे; सम्पयोगो = व्यवहृगु सम्प्रयुक्त

जुइगु; **दुखो**=दुःख हे खः; **पियेहि**=ययेके वहःपि व्यक्तिपि, संस्कार आरम्भणत लिसे; **वा**=प्रिय व्यक्ति, आरम्भणत लिसे; **विप्पयोगो**=अलग जुया वाया च्वने मालीगु; **दुखो**=दुःख खः; **यम्पि येनपि**=गुगु इच्छा व आकांक्षा जुइगु द्वारा; **इच्छं**=इच्छा व आकांक्षा याना च्वंक च्वंक नं; **न लभति**=लाभ मजू; **तम्पि**=उगु इच्छा व आकांक्षा याइगु तृष्णा नं; **दुखं**=दुःख हे खः; (सुत्त महावग्ग अट्टकथा ३८८) मेकथं- **इच्छं**=इच्छा जुया च्वंक च्वंकं; **यम्पि न लभति**=गुगु लाभ मजू; **तम्पि**=इच्छा जुया च्वंक च्वंकं उगु लाभ मजुइगु नं; **दुखं**=दुःख हे खः । (विभंग मूलटीका-६८) **संखित्तेन**=संक्षिप्तं धाल धाःसा; **पञ्च**=न्यागू; **उपादानक्खन्धा**=उपादानया आरम्भण जुया च्वंगु स्कन्धत; **वा**=जि, जिगु सम्पत्ति, नित्य, सुख, आत्म-धका आशक्त जुइ फूगु नाम रूप स्कन्धत; **दुखा**=दुःख हे खः ।

आर्य सत्य प्यंगू

संसारय् धर्म-धयागु विभिन्न प्रकारं दु । थःथःपिनिगु धर्म अनुसार सही सार यथार्थ कथं कना तःगु अनेक कथं दया च्वन । उकथं कना तःगु मेमेगु धारणात ला कनीपिसं नं स्वयं थःपिसं अनुभव याना तःगु मखु । न्यनीपिसं नं स्वयं थःपिसं अनुभव याना खना च्वंगु मखु । चिन्तामय ज्ञानं विचाः व कल्पना याना कना च्वंगु अनुशरण याना च्वंगु विश्वास याना च्वंगु मात्र खः । बुद्ध-शासनं पिने लाना च्वंगु उगु उगु वाद, सिद्धान्तत ब्रह्मजाल सुत्त-य् तथागतं कना तया विज्याःगु मिथ्यादृष्टि ६२-गुली दुथ्याना हे च्वनीगु जुल ।

तथागत सम्यक्सम्बुद्धं ला उकथं चिन्तना व कल्पना याना कना विज्याःगु मखु । स्वयम्भू ज्ञानं खंका सीका तिनि उगु सिया खना विज्याये धुं'कूगु सही धर्मयात जक कना विज्यात । उकिं

मध्यम प्रतिपदा धयागु मार्गाङ्ग च्यागू सही आचरण मार्ग द्वारा आचरण याना (अभिञ्जाय = विशेष ज्ञानं सीकेया निति जुया च्वन । सम्बोधाय = प्रतिवेध याना सीकेया निति जुया च्वन- धका क्यना तःगु अनुसार) स्वयं थःमं विशेष ज्ञानं प्रतिवेध याना सिया विज्याःगु आर्य सत्य धयागु सही धर्म प्यंगूयात स्वरूप पिकया कना विज्यात । इपिं छु छु लय् धाःसा-

(१) दुःखसच्च = सही दुःख धर्म; (२) समुदयसच्च = दुःख उत्पत्ति कारण सही धर्म; (३) निरोधसच्च = दुःख शमन जुया च्वंगु सही सुख धर्म; (४) मग्गसच्च = दुःख शमन पाखे थ्यंक वनेगुया कारण सही आचरण मार्ग धर्म । उगु प्यंगू सत्य धर्म शीर्षक धाये माली । (दोहरे यायेगु)

थुगु प्यंगू सत्य धर्मयात सीकेया निति दकसिबे महत्वपूर्ण जू । कारण छाग्य धाःसा धात्थेंगु दुःखयात स्यूसा तिनि उगु दुःखयात चीका छ्वये फइ । तर उगु दुःख उत्पन्न जुइगुया कारण-यात नं स्यूसा तिनि उगु कारणयात हटे याना चीका छ्वये फइ । धात्थें दुःख शमन जुइगुयात नं स्यूसा तिनि उगु धात्थें शमन जुइगु पाखे थ्यनीगु कथं थ्यंक वने फु । तर अन थ्यंक वनेया निति वनेगु आचरण मार्ग विधियात नं स्यूसा तिनि उगु शमन पाखे थ्यनी कथं वने फइ । उकिं थुगु सही धर्म प्यंगू सत्ययात सीकेगु मुख्य खः ।

तथागतं उगु मुख्य जुया च्वंगु सीके माःगु प्यंगू सत्ययात सिया विज्याःगु जूया निति उगु प्यंगू सत्ययात स्वरूप कथं छसि कथं उल्लेख याना कना विज्यात । उकी न्हापां उल्लेख याना कना विज्याःगु दुःख सत्य हे खः । इपिं छु छु लय् धाःसा (१) न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइगु (२) वृद्ध वृद्धा व जीर्ण जुइगु (३) मरण जुइगु (४) शोक जुइगु (५) विलाप यायेगु (६) शारीरिक दुःख जुइगु (७) मानसिक दुःख जुइगु (८) तःसर्क डाह जुइगु (९) अप्रियपि

लिसे च्चदुइगु (१०) प्रियपि लिसे वियोग जुइगु (११) इच्छा दुगु लाभ मजुइगु (१२) संक्षिप्तं उपादानस्कन्ध न्यागू हे जुया च्वन । उकीयात जातिपि दुक्खा- आदि धका उल्लेख याना तःगु बुद्ध-वचनयात नकतिनि व्वना क्यना वये धुन । जि थःगु भाषं नं संक्षिप्तं लुमंका धारण याना तये निरिति स्मरणिकात दयेका तया । उगु स्मरणिकात धाये माली ।

दुःख सत्य स्मरणिकात

- (१) जन्म, जरा, मरण, शोक; विलाप, कायिक दुःख नं ।
- (२) मानसिक दुःख चित्त डाह; थ्व नं सत्य दुःख खः ।
- (३) मयःपि संयोग यःपि; वियोग नं दुःख सत्य खः ।
- (४) मदइगुली जुइगु इच्छा; थ्व नं दुःख खः सत्य नं ।
- (५) संक्षिप्तं पञ्चुपादान; दुःख सत्य जुल थन ॥

(१) न्हूगु जन्म जुइगु दुःख

जाति=न्हूगु जन्म जुइगु धयागु पुलांगु जन्मया अन्तिम नाम रूप स्कन्धत निरोध व विनाश जुया मरणं लिपा कर्मानुसार न्हूगु जन्मय् न्हूगु नाम रूप स्कन्ध न्हापां उत्पन्न जुइगु खः । उकथं उत्पन्न जुइगु न्हापायागु जन्म लिसे स्वापु मय्यंक स्वापु तया उत्पन्न जुइगु जुया निरिति प्रतिसन्धि च्वनीगु धका नं धायेमाः । वास्तवय् ला न्हूगु नाम रूप न्हापां शुरु जुया उत्पन्न जुइगु स्वभाव हे खः । अथे उत्पन्न जुइगुली मांयागु गर्भय् उत्पन्न जुल धाःसा गर्भसेय्यक प्रतिसन्धि धाइ । उकी नं ख्यंचय् उत्पन्न जुल धाःसा अण्डज प्रतिसन्धि धाइ । जन्म जुइबले तक मचा छेँ जक स्थिर जुया च्वने माःगु प्रतिसन्धियात ला जलाबुज धाइ । थुगु गर्भसेय्यक प्रतिसन्धि ला माँ-बौ निम्हसिगु (शुक्र श्रोणित-धयागु) शुक्र व श्रोणित

(हि) घात वःकया प्रतिष्ठित जुइगु खः घका बीइ वाइमय्य
 घाइगु खः । पश्चिमी देशया डाक्टरसय्सं ला बीयागु शुक्रवीट व
 मांयागु डिम्ब (हि-ख्यँचा) मिले जुया उत्पन्न जुया वइगु खः
 घया तल । उगु घातू निथीयास्त षाय्छि याना काल घाःसा बीयागु
 शुक्र व मांयागु श्रोणित सन्मिश्रण जुया च्चंगु रूप सम्भूह निथी
 मध्यय् अपाय भूमी जुल घाःसा अकुशल कर्म याना; मनुष्य लीकय्
 जुल घाःसा कुशल कर्म याना परिणाम कथं नहूगु नाम रूप उत्पन्न
 जुया वइगुयात नहूगु जन्म जुइगु घका सीकेमाः । संसेदज प्रतिसन्धि
 घयागु ला फोहरगु लः आदी आघारित जुया नहूगु नाम रूप उत्पन्न
 जुइगु खः । व ला कीट पसंग आदि गुलि गुलि प्राणीपिनि नहूगु
 जन्म उत्पन्न जुइगु हे खः । मनुसम्भं प्रकृति मिश्रं खंके सफूगु
 (षि) देव, भूत विशवचत, भेतत वारकीय सस्वर्षि खग श्रीवीगु चित्त
 नाम लिसे रूपकय्य पस्विर्ण रूपं छकोलनं प्रकट जुइवा वइगु खः ।
 उकथं उत्पन्न जुइगुयात ला औपपातिक=उपपात प्रतिसन्धि घाइ ।

उगु प्रतिसन्धि घका नहूगु न्हापां शुरु जुयम-उत्पन्न जुइगु
 उत्पादयात जाति=नहूगु जन्म उत्पन्न जुइगु घका निश्चित रूपं
 घाइ । उगु उत्पाद रूपय् न्हापां शुरु जुया उत्पन्न जुइगु स्वभावय्
 शारीरिक दुःख मानसिक दुःख चका ला सन्दु । न्हाये नं उगु रूपं
 शुरु जुया उत्पन्न जुया वःगुलि उगु सम्पूर्ण जन्म लिसे सम्बन्धितगु
 शारीरिक दुःख मानसिक दुःखतय्त अनुभव याना स्वप्नेमाः । उकि
 उगु सकसिबे न्हापां उत्पन्न जुइगुयत हे दुःख घका घावेमाः ।
 उपमा कथं खल घाःसा समाधान जुइ मनुगु ज्याया निश्चि जीवन
 बीभायागु सही तये लायेवं सही तथा च्चंगु इत्यत् ला दुःख लिसे
 सामन्य यथा म्हाःनिहां लिपा छन्दु मखु छन्दु दुःखय् यन्मी विनिगु
 ज्या छुया विरति सकथं सही तये मन्वीगुयस्त पय्चनमुते च्चं चका
 दुःखया रूपय् साःपी माःगुयें खः । उगु कथं स्वभावयात स्वष्ट
 रूपं सीके शुद्धकेल ७-ताः प्रकारयागु दुःखयात कने मानि ।

दुःख ७-ताः

- (१) दुःखदुःख
- (२) विपरिणामदुःख
- (३) सङ्खारदुःख- थुपि स्वथी छपुचः ।
- (४) पटिच्छन्नदुःख
- (५) अण्पटिच्छन्नदुःख- थुपि निथी छपुचः ।
- (६) परियायदुःख
- (७) निप्परियायदुःख- थुपि निथी छपुचः ।

दक्वं याना ७-ताः दया च्वन । उगु ७-ताः मध्यय् शरीरय् स्याइगु क्वाता क्वाता मुइगु आदि द्वारा सह याये थाकूगु शारीरिक दुःख छथी ; मनय् दुने डाह जुइगु, दिक्दार जुइगु, मन सुख मदइगु, नुगः मछिनिगु- आदि द्वारा सह याये थाकूगु मानसिक दुःख छथी ; थुगु शारीरिक दुःख व मानसिक दुःखयात दुःखदुःख धाइ । उकीयागु स्वभाव नं सह याये थाकूगु दुःख हे खः । उकीयागु नां नं दुःख हे खः । उकिं दुःखदुःख धाइ । दुःख स्वभाव दुगु दुःख ।- धात्थे हे दुःखगु दुःख धयागु अभिप्राय खः । उगु दुःखदुःख धयागु शारीरिक दुःख व मानसिक दुःखयात खना ला प्रत्येक व्यक्तिपि ग्याः । प्रत्येक सत्त्वपि ग्याः । दुःख हे खः धयागु अतिकं स्पष्ट जू । का (आः) उगु दुःखया कारणयात धाये माली ।

- (१) शरीरय् व मनय् सह याये थाकूगु दुःखयात दुःखदुःख धाइ ।

बांलाःगु स्पर्शत लिसै स्पर्श याना शरीरय् सुख जुया च्वनीगु (कायिक सुख) शारीरिक सुख छथी ; लय्ताये बहःगुयात आरम्मण याना मनय् प्रसन्न प्रमुदित जुया च्वनीगु (चैतसिक सुख) छथी- थुपि निताः सुखयात ला प्रत्येक व्यक्तिपिसं ययेकू । प्रत्येक सत्त्वपिसं ययेकू । थुपि निथी सुख दयेकेत चानं न्हिनं माला जुया

चवनीगु खः । प्राण समेतं त्याग याना माला जुया च्वंगु दु । इच्छा दुथे लाभ जुया थुगु सुख अनुभव याना च्वनेबले व नं तःसकं तःसकं लयताया च्वंच्वन । तर उकथं न्ह्याइपुका लय लय ताया च्वंच्वं सुखया कारण वस्तु आरम्मणत तना विनाश जुया वन धायेवं अथे च्वने थथे च्वने मदया तःसकं तःसकं दुःख जुइका च्वने यः । मुंका तःगु लुं, वहः आदि परिभोग सामाग्रीत विभिन्न कारणं याना अकस्मात् आकाकां विनाश व नष्ट भ्रष्ट जुया वनेवं; अतिकं स्नेह व ममता दुपिं निम्ह तिपु, यःपिं काय् म्हाय्यपिं सिना वाया वनेवं अथे च्वने थथे च्वने मदया अतिकं दुःख जुइ यः । वेँ उँ जुइगु आदि मानसिक रोग नं जुया वये यः । काचाक्क नं सिना वने यः । उकिं उगु शारीरिक सुख व मानसिक सुखयात विपरिणाम-दुक्ख धाइ । उगु उगु सुखत दयावं च्वनीबले बांलाःसां इपिं विपरीत जुया विनाश जुया वनीबले, मदया वनीबले अतिकं अतिकं शोकग्रष्ट जुया दुःख बी यःगु दुःख धयागु अभिप्राय खः । उगु दुःख कारण-यात धाये माली ।

(२) शरीरय् मनय् भि जुइगु बांलाइगु सुखयात विपरिणाम दुक्ख धाइ ।

सदां खना च्वंगु, ताया च्वंगु, अनुभव जुया च्वंगु मभिं नं मखु भिं नं मखुगु सामान्य वस्तु आरम्मणत लिसे ध्वदुया अनुभव याना च्वनेबले मभिंगु मज्युगु दुःखगु नं मखु; भिंगु ज्युगु सुखगु नं मखु; मध्यस्थ व सामान्य रूपय् दया च्वन । उकथं मभिंगु नं मखु भिंगु नं मखु, मध्यस्थ सामान्य स्वभावयात उपेक्षा वेदना धाइ । उगु उपेक्षायात ला उकियागु स्वभाव अनुसार दुःख धका नं धाये मफु; सुख धका नं धाये मफु । अथेसां—उगु उपेक्षा स्थिर नित्य जुया च्वनीगु नं मखु । अनित्य जुया च्वंगुलिं उगु मध्यस्थ स्थिति अनुरूप उत्पन्न जुइका च्वने मास्ति वःसा उकिया सम्बन्धित कारण द्वारा दिपा मदयेक मरम्मत याना बिया च्वनेमाः । मरम्मत याना बिया

च्वनेबले बोक्क यक्व दया दुःख जुइगु खः । उकिं भि नं मखु मभि नं मखुगु मध्यस्थ अनुभव यायेगु उपेक्षा वेदनायात सङ्खारदुक्ख धाइ । अले हानं वेदनां अलग्ग मेगु लौकिक नाम रूप धर्मतयूत नं दिपा मदयेक मरम्मत याना बिया च्वने माःगुलिं सङ्खारदुक्ख धका हे धायेमाः । स्थिर जूगु स्थिरं तुं जुया च्वंक दिपा मदयेक मरम्मत याना बिया च्वने माःगुलिं अभिभार तच्चः जुया कष्ट जुइकीगु दुःख धयागु मतलब खः । उगु सङ्खारदुक्ख कारणयात धाये माली ।

(३) भिगु नं मखु मभिगु नं मखुगु मध्यस्थ अनुभव यायेगु उपेक्षा वेदना व लौकिक नाम रूप धर्म पुचःयात सङ्खार-दुक्ख धाइ ।

सुख वेदनायात नं सदां स्थिर जुया च्वनी कथं दिपा मदयेक उद्योग व्यापार याना मरम्मत याना बिया हे च्वनेमाः । उकिं सुख वेदना नं थुगु सङ्खारदुक्ख-या दुने दुथ्याये थ्याः । तर- विपरिणामदुक्ख धका अलग्ग नां बिया तये धुंकूगु जूया निति उगु सुखवेदनायात अर्थकथाचार्यपिसं थुगु सङ्खारदुक्खय् दुथ्याका क्यना मतःगु खः । उकीया निति मरम्मत याना बिया च्वने माःगु जुया बोक्क जुया च्वंगु खः; अति स्पष्ट जुया च्वंगु कारणं याना सङ्खारदुक्खय् दुथ्याका नं ग्रहण याना काये योग्य जू ।

नकतिनि कना वयागु दुःख स्वथी सीका लुमंका तये निति अत्यावश्यक जू । थुगु दुःख स्वथीयात बांबांलाक थुइका तल धाःसा दुःख सत्य कारणयात अःपुक सीका थुइका तये फु ।

(४) न्हाय्पं स्याइगु, वा स्याइगु, छयों स्याइगु, बायु वढे जुइगु, इच्छा व आशक्त जुइगुलिं सास्ति जुइका डाह जुइगु, तँ पिहाँ वया मन स्यना डाह जुइगु दिक्दार जुइगु, सन्ताप जुइगु आदि शरीर व मनम् च्वंगु सह माये थाकुमा च्वनीगु दुःख अनुभव याना

चवने माःम्हसिके जक प्रकट जू । मेमेपि व्यक्तिपिके प्रकट मजू ।
न्यना स्वया उम्ह अनुभव यान्ना चवने माःम्ह व्यक्ति कनी क्यनीबले
तिनि सीके दु । उकथं दुःख त्वःपुया तःगुथे गोप्य जुया च्वंगुलि
पट्टिच्छन्नदुक्ख धाइ । प्रकट मजूगु दुःख जूया निति अपाकटदुक्ख
धका नं धाइ ।

(५) तलवारं पायेका चवने मालीगु, भालां सुइका चवने
मालीगु, बन्दूकं कइगु, आदिया कारणं उत्पन्न जुइगु दुःख कष्टत ला
गमेय्य भाव मदुसे प्रकट जुया च्वंगुलि याना अपट्टिच्छन्नदुक्ख
धाइ । अपाकटदुक्ख धका नं धाइ ।

(६) शारीरिक व मानसिक दुःखायात उत्पन्न जुइके फूगु
नाम रूप स्वभाव धर्म धाक्व थः स्वयं दुःख मखुसा नं दुःखा
कारण वस्तु जुया निति परिभयदुक्ख धाइ । उत्पन्न जुया
वइतिनिगु परिणाम आनिशंस लिसे सम्पर्कं तया स्वत्त धाःसा
भयंकरगु दुःख धका धयेमाः । उपमा कथं न्हवः घया वयागु
अनुसार लिमा थःमं पलेसा तया पुला बी मालीगु अपराध फये
मालीगु ज्या खँम् जिम्मेवारी सही याये लाइबलेथे भयंकरगु दुःख
हे खः ।

(७) दुक्खदुक्ख धयागु शारीरिक व मानसिक दुःखायात
निष्परियायदुक्ख धाइ । पर्याय चक्र चाःहिकेगु विधि मदुसे धाल्थेगु
दुःख धयागु भाव खः ।

श्रुति ७-ताः प्रकारयागु दुःखत मध्यय् परियायदुक्ख जुया
च्वंगुलि न्हमु जन्म जुइगु धयागु जातियात दुःख धका कना बिज्यात ।
मुकथं धाःसा अकुशल कर्मवा कारणं नर्कय् उत्पन्न जुया लखं लखं
दे तक नर्कमागु मिआ रापं पुका चवने मालीगु, नर्कपालतय्गु अनेक
प्रकारया यातना फये मालीगु सास्ति सह माये मालीगु आदि
नारकीयदुःख धाक्व नर्कय् उत्पन्न जुइगु जातिया कारणं हे खः ।

अकुशल कर्मया कारणं प्रेत भूमी उत्पन्न जुया पित्याइगु प्याःचाइगु, मि नका च्वने मालीगु आदि लखं लख दँ तक यक्व यक्व भोगे याये मालीगु प्रेत दुःख नं उगु जन्मय् जन्म जुइ लाःगु जातिया कारणं हे खः । सा द्वहँ म्ये सल किसि खिचा फा खा कंगः दुगु खसि आपालं आपालं जातया कीत तिरश्चीन सत्त्वपि दुःख सिया च्वने माःगु नं उगु तिरश्चीन योनी उत्पन्न जुइ लाःगु जातिया कारणं हे खः । मनुष्य लोकय् नसा त्वंसा अपरिपूर्ण जुया मनुष्य जन्म छगुलि दुःख सिया च्वने माःगु नं मनुष्य जन्मय् उत्पन्न जुइ लाःगु जातिया कारणं हे खः । सुखी धनी धायेका च्वंपि मनुत नं रोगी अश्वस्थ वेदनाया कारणं शारीरिक दुःख व मानसिक दुःख जुइगु, इच्छा यानागु पुरे मजुया मानसिक दुःख जुइगु, मनुतयत् दवे याइपि शत्रुत खना ग्याये माःगु, वृद्ध वृद्धा जुइगु आदि दुःख धाक्व नं मनुष्य जन्मय् उत्पन्न जुइ माःगु जातिया कारणं हे खः । उक्तं जन्म छगुलि लिसे सम्बन्ध दुगु दुःख धाक्वया मूल कारण वस्तु जुया च्वंगुलि उगु उगु जन्मय् उत्पन्न जुइगु जातियात दुःख धाये माःगु खः ।

मांया गर्भय् दुने दुःख

मांया गर्भय् प्रतिसन्धि लाभ जुया च्वन धाःसा मांयागु आतापति मल मूत्र छेंया दथुइ घृणास्प्रदगु मचा छें मां-बौपिनिगु शुक्रश्रोणित धयागु मलयात हे प्रमुख आधारया रूपय् वःकया उत्पन्न जुइमाः । घच्चायापुसे च्वं । आःयागु अवस्थाय् उगु शुक्रश्रोणित मल मूत्रय् दुहाँ वना च्वनेमाः धाःसा ग्यानापुसे घृणास्प्रद मजू ला ? उक्तं मांया गर्भय् थ्यना च्वनीगु इलय् मनुया गर्भय् थ्यना च्वन ला; साया गर्भय् थ्यना च्वन ला; खिचाया प्वाथय् थ्यना च्वन ला आदि धका नं सीके फइ मखु ।

वने धुं कूगु २०-दँ ३०-दँ ति न्ह्यवः इर्मकधिक महास्थविइ

छम्हसिनं शीतल धर्मयान, शीतल यान धयागु धर्मगाथा छपु रचना याना कन । उगु धर्म गाथाय् दरवारियापिनिगु रत्नजडित मचाकथि निसें कया विभिन्न गरीव जन साधारणपिनिगु अनेकाँ प्रकारया मचाकथियागु स्वरूप उल्लेख याना क्यना (उमेर नं जाया वये धुंकूगु जुया गुगु मचाकथि लिसे सःतिथें-धयागु) छगू पादयात नं क्यना तःगु दु । वस्पोलयागु खँ गुलिखे स्वाभाविक जू । उमेर जाया वया अन्तिमय् छन्हु सिना ला वने हे मानि अवश्य नं । मरणं लिपा नं तृष्णां रहित मजूनिपि न्हगु जन्म काये मालीतिनि । मनुष्य लोकय् हे उत्पन्न जुइगु जुल धाःसा छथी मखु छथी मचाकथिलय् च्वने हे मानि । कुशल कर्म सम्पन्नम्ह ब्यक्ति जुल धाःसा रत्नजडित शीतल यान धयागु दकसिबे तःजिगु मचाकथी च्वने दइ । कुशल कर्म हीनम्ह जुल धाःसा दुःखीपिनिगु क्वह्यंगु मचाकथी च्वने माली । उकि भिंगु मचाकथी च्वने दयेक कुशल कर्मयात उद्योग याना अभ्यास याये निति प्रेरणा बीगु धर्म हे खः । आः नं जि थन गुगु गर्भय् प्रवेश यायेगु जुइ लय् धयागु विचाः याना स्वयेगु खः । उकथं विचाः याना स्वया स्मृति संवेग लाभ याना कायेगु खः । स्मृति संवेग लाभ याना गुगु प्रतिसन्धिघ्यात तकं प्यपुना मवइ कथं उद्योग याना वनेगु खः । उलि तक नं सामर्थ्य मन्त धाःसा हीनगु प्रतिसन्धी प्यपुं वने म्वाक उद्योग याना वनेगु हे खः । आः कना वयागु मांया गर्भय् थ्यंसें निसें न्हगु जन्म उत्पन्न जुइगु- जातिया कारणं याना भयंकरगु घृणास्प्रदगु दुःख लिसे सामना यायेगु पहः हे खः ।

अले हानं मांया गर्भय् गुला फिला च्वंच्वनेवले नं दुःख अनुभव याना च्वनेमाः । मां जुया च्वंम्हं काचाक्क दनेगु फेतुइगु सनेगु याइवले अय्लाखं काना फाता पातां संका च्वंम्ह मूर्खया (बदमासया) ल्हाती लाना च्वंम्ह फैचार्थें हे दुःख जुइका च्वनेमाः । सपेराया ल्हाती लाना च्वंम्ह सर्पचार्थें नं दुःख जुइका च्वनेमाः । थौं कन्हे खेलकूद अभ्यास याइम्ह मय्जुया गर्भय् च्वनीम्ह मचा

जुल धाःसा ँ हे दुःख जुइका च्वने मालीगु सम्भावना दु । अनंलि
मामं व्वाःगु ख्वाउँगु पालुगु नसा त्वंसा नये त्वने लाइबले मचां
अतिकं पुका ख्वाउँका हीसे च्वंका दुःख सिया च्वनेमाः धाइ ।

जन्म अवस्थाया दुःख

अनं हानं जन्म जुइगु इलय् मां जुइम्हं मरणान्तिक दुःख
अनुभव यायेमाः धाइ । उम्ह मांम्हंथें जन्म जुइम्ह मचां नं
मरणान्तिक दुःख सह याये माली । अनं लिपा नकतिनि जन्म जक
जूम्ह मचाया अतिकं नाइसे च्वंगु शरीरयात कोडागु ल्हाः व कापतं
ज्वना सफा सुधर सुचुकुचु याइबले नं घालय् च्वंगु नायुगु लायात
ध्वइबलेथें हे स्याना दुःख सीमाः धका धया तल । आः कना
वयागु दुःखत ला प्रतिसन्धि च्वने धुंका नकतिनि जन्म जूथाय् तक
अनुभव याये माःगु दुःखत हे खः ।

जन्मकाँछि दुःख

अनं लिपा सने मफु, चिले मफु, फेतुइ मफु, दने मफुनिम्ह
मचायागु जन्मय् थःत थःमं मरम्मत याये मफया त्पानुइगु, पुइगु,
ख्वाउँइगु, चासुइगु, स्याइगु आदि सह याये थाकूगु दुःखायात अनुभव
याना च्वनेगु नं यक्व हे दया च्वनी तिनि । अनं लिपा तःधिक जुया
वइबले नसा त्वंसा पुंसाया निंति मालेगु, मेपिसं सास्ति याइगु,
रोग जुया सास्ति जुइगु आदिया कारणं उत्पन्न जुया वइगु शारीरिक
व मानसिक दुःखत नं ल्याःचाः याये मफयेक कने मफयेक यक्व हे
दया च्वन । उगु दुःखत धाक्व न्हूगु जन्म जुइ लाःगुलि अनुभव याये
माःगु दुःखत हे खः । उगु जीवनकाँछि सम्बन्ध दुगु दुःख धाक्वया
आधार मूल कारण जुया च्वंगुलि न्हूगु जन्म जुइगु जातिघात दुःख
धका तथागतं आज्ञा जुया बिज्यात । उकीयात बांबालाक विचाः
माना स्वल धाःसा धात्थें खःगु जुया च्वन । दुःख जुइगु जिम्मेबारी

भौतय् सही याये लाःगु भयानक जुया च्वथें धात्थें भयानक जुया च्वन । भयानक जुया च्वंगुलि हे दुःख धाःगु खः । शुगु थासय् संक्षिप्तं चायेके माःगु ला जन्म जन्म पतिकं अनुभव याना च्वने माःगु शारीरिक व मानसिक दुःख धावव न्हून्हूगु जन्म शुरु याना उत्पन्न जुइ लाःगुलि हे खः । न्हूगु जन्म जुइगु मन्त धाःसा उगु उगु दुःखत दक्कं दइ मखु । उकिं न्हूगु जन्म शुरु याना उत्पन्न जुइगु स्वभाव मात्रयात हे जक तथागतं दुःख धका कना विज्यात । उगु अर्थ स्वभावयात पति हाकलं लुमंका तयेत स्मरणिकात धाये माली ।

- (१) जन्म जन्म पतिकं यायेमाः; दुःखया उगु अनुभव सो ।
- (२) जाति मदयेवं उगु दुःख; बिल्कुल हे दइ मखु सो ।
- (३) उकिं हे न्हापां उत्पत्ति मात्र नं; दुःख धका व धया विज्याः ।

(२) जरा दुःख

जरा=जीर्ण जुइगु धयागु सँ भुयुया वइगु, वा हाया वनीगु, ला ह्य ह्य कुनीगु, जँ धुसि लुइगु, न्हाय्पं स्वाय् जुइगु; मिखां मछुइगु आदि द्वारा प्रकट रूपं ध्वदुया च्वनीगु छगू जन्मया दुने दया च्वंगु नाम रूप स्कन्धतय्गु जीर्ण शीर्ण जुइगु स्वभाव हे खः । तर चित्त नाम जीर्ण शीर्ण जुइगु ला प्रकट रूपं खने मदु । तःसकं तःसकं छिपे जुइबले स्मृति मदया त्वःमने यःगु; मचा पहः वइगु आदि मात्र जक लिक्क च्वंपिसं सीके दु । रूप जीर्ण शीर्ण जुइगु ला अति हे स्पष्ट जुया च्वन । तर गुलिखे गुलिखे उमेर जाया वइबले तिनि स्पष्ट जुइगु खः । ल्याय्मूचा ल्याय्मूचा तिनिबले ला जीर्ण शीर्ण जुइगु धयागु अपायसकं सी मदु । किदंया दुनेयागु रूप व किदं पुले धुंकायागु रूप उत्तं मजू । परिवर्तन जुया वइगु जुल । नीदं स्वीदं पुले धुंकाय् रूपत नं न्हापा न्हापायागुथें मखुसे हिला हिला वनीगु जुया च्वन । उगु रूपं न्हापा न्हापायागुथें मखुसे हिला हिला वःगु नं

जीर्णं स्वभाव हे खः । तर थन ला सँ भुयुया वइगु आदि द्वारा प्रकट जुया च्वंगु जीर्णत्वयात जक जरा धायेमाः ।

उगु जीर्णत्व नं नाम रूपतयगु स्थिति क्षण तनंतं मात्र जक जूया निति उगु (जीर्णत्व) मात्रं जक सह याये थाकुइगु, दुःख जुइगु मडु । अथे नं वृद्ध वृद्धा जुइगु कारणं याना शारीरिक अंग प्रत्यंगत कमजोर जुया वनीगु जुया च्वन । मिखां मछुया वनीगु जुया च्वन; न्हाय्पं खाँय् जुया वनीगु जुया च्वन; न्हाय् व म्ये नं कमजोर जुइगु जुया च्वन; म्ह छम्हं नं कमजोर जुइगु जुया च्वन; रूप लावण्य नं विनाश जुया वनीगु जुया च्वन; यौवन स्थिति नं नष्ट जुइगु जुया च्वन; स्मृति ज्ञानत नं सिथिल जुया वनीगु जुया च्वन; ल्याय्म्ह ल्यासितय्सं बुढा बुढी ज्याथ ज्यिथी आदि धका गौरव मतःसे धाइ ल्हाइगु नं फया च्वने माले यः; समाजय् दुमथ्याःपिनिगु स्थिती नं थ्यंक वने माले यः । उकथं दक्क दिक्क कथं महंगुयात कारण याना शारीरिक व मानसिक दुःख अनुभव यायेमाः । उगु शारीरिक व मानसिक दुःखया आधार कारण जूगु जुया जरा धयागु जीर्णं जुइगु स्वभावयात दुक्ख=भयानकगु दुःख धका तथागतं कना विज्यात । थुगु जरा-जीर्णं जुइगु धयागुयात मनूतय्सं ग्याका च्वन । वृद्ध वृद्धा मजुइया निति न्हाबलें माला माला जुया च्वन । अथे नं सर्वन्तिमय् सँ भुयुया वइगु वा हाया वनीगु आदि द्वारा व खाः थ्व खाः मदयेक जीर्णं स्वभावय् थ्यंक वने माःगु हे जुया च्वन । उकिं थुगु वृद्ध वृद्धा जुइगुयात भयंकर जुया च्वंगु जुया दुक्ख=दुःख धाइगु खँ व्याख्या याना कना च्वने माःगु मडु । थुलि हे स्पष्ट जुया च्वने धुं कल ।

(३) मरण दुःख

मरण धयागु छगू जन्मय् छगू कर्म प्रतिसन्धि निसें कया दिपा मदयेक उत्पन्न जुया च्वनीगु प्राण धयागु जीवित नाम व

रूपया त्वाःदला वनीगु स्वभाव हे खः । उकीयात उद्देश्य याना (सब्बे भायन्ति मच्चुनो) “सकलें सत्त्वपि मरण खना ग्याः” धका कना तथा बिज्यात । जाति हे कारण दुगु मरण स्याना सीगु, आफूखुंशि सोगु, आयु फुना सीगु, कुशल कर्म फुना सीगु धयागु नं थुगु जीवित नाम व रूप त्वाःदला वनीगुया नां हे खः । थुगु सीगु धयागु नं जीवित नाम व रूपया विनाश जुइगु भंग स्वभाव मात्र जक जुया सह याये थाकुगु दुःख ला मखु । अथे नं मरण जुइवं वर्तमान स्कन्ध शरीर लिसें यःपि व्यक्तिपि, यश परिवारपि थःथिति ज्ञाति बन्धुपि उपभोग परिभोग चीजवस्तुत थुपि फुकंयात त्याग याना वनेमानी । आः खना च्वंगु प्रत्यक्ष लोकयात त्याग याना वनेमानी धका विचाः व कल्पना याना सी खना प्रत्येक सत्त्वपि अतिकं ग्याः । सी धुंका गुजागु भवय् थ्यंका वने मालीथें धयागुयात विचाः व कल्पना याना न ग्याना च्वं । उकथं ग्याना च्वंगुलि भयंकर जुया च्वंगु जुया (दुःखं भयट्टेन = ग्यानापुगु स्वभावया कारणं दुःख धाइ धयागु वचन अनुसार) मरण धयागु सीगुयात **दुःख** = दुःख धका तथागतं कना बिज्यात ।

अर्थकथाय् क्यना तःगु ला मंभिगु अकुशल कर्म दुम्ह व्यक्ति मरणासन्न अवस्थाय् वं याना तःगु अकुशल कर्म, उगु कर्म याःबले-सिगु निमित्त आरम्मण, उत्पन्न जू वने मानिगु अपाय भूमिया निमित्त आरम्मणतय्त खनीगुलि याना मानसिक दुःख जुइका च्वनेमाः । भिगु कर्म दुम्ह व्यक्ति नं यःम्ह व्यक्ति चीज वस्तुत लिसे बाया च्वने माली तिनिगु विचाः याना मानसिक दुःख जुइका च्वनेमाः । दक्व सत्त्वपिन्त हे मरणासन्न अवस्थाय् तीब्र रूपं रोग वेदनां सास्ति याइगु कारणं याना सह याये मफयेक तीब्रगु शारीरिक दुःख जुया वइगु खः; उगु शारीरिक मानसिक दुःखत मरणयात बःकया लुया वया च्वनीगु खः । अथे ग्यानापुसे च्वंगु शारीरिक व मानसिक दुःखया कारण जुया च्वंगुलि मरण धयागु सीगुयात **दुःख** = दुःख धका कना बिज्याना तल ।

(४) शोक सन्ताप दुःख

शोक घयागु थःथित्तिपिनिगु मरण जुइगु विनाश जुइगु (जातिव्यसन) आदियात कारण याना शोक सन्ताप जुइगु हे खः । (१) खुँ डाकुँ विद्रोही भय रोग भय मि भय लः भय फय् भय आदिया कारण थःथित्तिपिनि मरण जुइगु विनाश जुइगुयात जातिव्यसन धाइ । (२) जुजुयागु भय खुँ भय मि भय आदिया कारण धन सम्पत्ति हिना मिना जुइगु विनाश जुइगुयात भोगव्यसन धाइ । (३) दीर्घायु जुइगु निरोगी जुइगुयात विनाश जुइकीगु मभिगु रोग जुइका सास्ति याइगुयात रोगव्यसन धाइ । (४) शील विनाश जुइगुयात शीलव्यसन धाइ । (५) सही दृष्टि दया च्वं च्वं द्वंगु दृष्टी लिना वने लाइगुयात दिद्विव्यसन धाइ । विशेषतः भात कलाः काय् म्हाय् दाजु किजा तता केहेँ आदिपि मरण जुइगु विनाश जुया वनीगु धन सम्पत्ति विभत्स रूपं विनाश जुया वनीगुयात कारण याना शोक सन्ताप जुइ यः ।

उगु शोक सन्ताप जुइगुया धर्म स्वरूप कथं मानसिक दुःख दौर्मनस्य वेदना हे जुया च्वंगुलि दुक्खदुक्ख धयागु धात्थेगु दुःख हे खः । अनं लिपा शोक सन्ताप जुइगु कारणं नुगःयात नं पुका डाह जुइका मभिगु रोग नं प्यपुना वये यः । याकनं याकनं नं वृद्ध वृद्धा अवस्थाय् थ्यंक वने यः । सिना तक नं वने यः । थुकथं मेमेगु शारीरिक दुःखतय्गुया कारण जुया च्वंगुलि नं ग्यानापुसे च्वं । उकिं थुगु शोक धयागु शोक सन्ताप जुइगुयात दुक्ख = दुःख धका तथागतं आज्ञा दयेका विज्यात ।

थुगु शोकयात ला प्रत्येक व्यक्तिपिसं ग्याका च्वंगु दु । उकिं शोकं तापाका च्वने फयेकेगु धयागु सफू सिफूत नं च्वया पिकया च्वंच्वंगु दु । तर शोकं तापाका धात्थे च्वने फयेकेगु ला स्मृतिप्रस्थान धर्म अभ्यासं तिन धात्थे जुइगु खः । स्मृतिप्रस्थान धर्मयात दुक्क

आचरण यात धाःसा सन्तति महामात्य पटाचारा स्थविरापिथें शोक सन्ताप धाक्वलि बिल्कुल विमुक्त व अलग्ग जुया च्वनीगु खः । थौं कन्हे नं भात सिना धन सम्पत्ति विनाश जुया आदि कारणं मानसिक शोक जुइका च्वनीपि व्यक्तिपिसं जिमिगु सासना यैताय् वया स्मृतिप्रस्थान धर्मयात उद्योग व अभ्यास याइगु खः । न्हिया न्हिथं शोकत पाः पाः जुया तना तना वना अन्तिमय् शोकत बिल्कुल तना वनीगु खः ।

(५) विलाप दुःख

परिदेव धयागु थःथिति विनाश जुइगु आदियात कारण याना ख्वयेगु हालेगु शब्द रूप हे खः । सिना वने धुं'कूम्ह व्यक्ति, विनाश जुया वने धुं'कूगु सम्पत्तिया गुणयात उल्लेख याना क्यना नं बरबरे जुया ल्हाइगु हालीगु जुया च्वन । विनाश याःगु भय उपद्रवया अवगुणयात उल्लेख याना क्यना नं बरबरे जुया हालीगु धाइगु जुया च्वन । धर्म स्वरूप कथं बरबरे जुया धाइ ल्हाइगु शब्द रूप मात्र जक जुया च्वंगुलि दुःख स्वभाव ला मखु । अथे नं उकथं ख्वयेगु हालेगु बरबरे जुया धायेगु ल्हायेगुलि याना शारीरिक कष्ट दुःख अनुभव याना च्वनेमाः । उकिं थुगु परिदेव धयागु विलाप यायेगुयात नं तथागतं दुःख=दुःख धका कता विज्यात । लौकिक दृष्टि नं ख्वया च्वनेगु मज्यू धका हे सिया खना च्वंगु दु । उगु मज्यूगुयात पालि भाषं दुःख धका धाइगु खः ।

(६) दुःख धयागु शारीरिक दुःख

शरीरय् त्यानुइगु पुइगु स्याइगु क्वाता क्वातां मुइगु फुं फुं मिनिगु चासुइगु आदि सह याये थाकूगु मयइपुसे च्वंगु दुःख धाक्व-यात दुःख धाइ । थुगु शारीरिक दुःख ला दुःखदुःख धयागु धात्थेंगु

दुःखः खः । प्रत्येक व्यक्ति प्रत्येक सत्त्व प्राणि उकीयात्त दुःखः धका
स्यु । उगु शारीरिक दुःखयात्त तःसकं ग्याका च्वनीगु खः । खिचा
फा खा ङंगः तिरश्चीन प्राणीपि समेतं दायेथे यायेगु, कयेकेथे यायेगु
खन धाःसा शारीरिक दुःख जुइ धका ग्याना छले याना बिस्युं
वनीगु खः । उकिं शारीरिक दुःखयात्त दुःख धाइगु खँ विस्तार याना
कना च्वने माःगु तकं मदु । विशेष रूपं सीके माःगु ला ग्याधि=
रोग जुइगु धयागु न उगु शारीरिक दुःख्यु दुध्याना च्वंगु दु । अले
हानं शारीरिक दुःख जुल धायेवं नं प्रायः याना मानसिक दुःख
जुइगु हे जुया च्वन । उकथं मानसिक दुःख उत्पत्ति वृद्धि जुइगुया
कारण जुया च्वंगुलि नं दुक्ख = मभिगु धर्म-भयानकगु धर्म धका
धायेमाः ।

स्मृतिप्रस्थान विधि अनुसार उगु शारीरिक दुःख दुक्ख
वेदनायात्त भाविता याना चायेका च्वं च्वं शारीरिक दुःख मात्र जक
जुया च्वनी; हानं छको मानसिक दुःख ला जुइ मखु । उगु रूपं
शारीरिक दुःख जक जुया मानसिक दुःख मजुइक भाविता याना
चायेका च्वनेगुयात्त तथागतं प्रशंसा याना बिज्यात्त । शारीरिक
दुःखयात्त भाविता व निरीक्षण याये मफया हानं मानसिक दुःख
जुइगुयात्त ला “न्हापां कया च्वंगु कँयात्त मेगु कथं सुया लिकाये
त्यं त्यं उगु सुया खिति खितियागु कँ नं त्वधुला लाय् दुने ल्यना
च्वनीगुलि न्हापायागु कथं याना नं स्या, निपूगु कथं याना नं स्याना
स्याइगु निथी अनुभव याना च्वने माःगुथे जुल” धका तथागतं
उपहास व निन्दा याना विज्यात्त । व विशेष रूपं होश याये बहःगु
छगू तथ्य खः ।

(७) दौर्मनस्य धयागु मानसिक दुःख

मन प्रसन्न मजुइगु नुगः पुइगु दिवदार जुइगु नुगः मँछिनिगु
ग्याइगु आदि मनसिक दुःख धाववयात्त दौर्मनस्य छाइ । युगु

मानसिक दुःख दौर्मनस्य नं दुःखदुःख घयागु घात्थेंगु दुःख खः । प्रत्येक व्यक्ति प्रत्येक सत्त्वं थुगु दौर्मनस्ययात दुःख घका हे सिया च्वंगु दु । तःसकं ग्याना नं च्वंगु दु । उकिं थुगु दौर्मनस्ययात नं दुःख धाइ घयागु खँ विस्तृत रूपं कना च्वने माःगु मदु । थुगु दौर्मनस्यं नं चित्तयात सास्ति जुइकीगु जुया च्वन । शरीरयात नं कष्ट बी यः । मन प्रसन्न मजुइगु प्रबल जुल धाःसा च्वने मफु नये मफु जुइका छता मखु छता भभिगु रोग नं प्यपुंका बी फु । स्या नं स्याना बी फु । तःसकं ग्यानापुसे च्वंगु दुःख हे खः । थुगु मानसिक दुःख ला अनागामि अरहन्तपिके मदु । कारण लुया वइबले शमन जुइक भाविता याना चायेके फत धाःसा स्मृतिप्रस्थान विधि अनुसार भाविता याना चायेका च्वनीम्ह (पि) व्यक्ति (पिके) नं तना मदया वने यः । पूर्ण रूपं तना मवसां गाक्कं व्वलाना ला वने फु ।

(८) उपायास=तीव्र डाह जुइगु दुःख

उपायास घयागु त्रातिव्यसन-आदि लिसे सामना याये माःम्ह व्यक्ति यात तःसकं तःसकं मानसिक दुःख जुइगु कारणं उत्पन्न जुइगु दोष हे खः । थुगु उपायास- छु जक जूगु ध्व, थथे नं जुइ यः ख नि का घका बारबार डाह जुया मनयात नं पुका छ्वयेका बी यः । शरीरयात नं सास्ति जुइका बी यः । उकर्यं पुका छ्वयेका सास्ति जुइका विया तःसकं तःसकं शारीरिक मानसिक दुःखयात नं उत्पन्न जुइका बी यः । उकिं थुगु उपायास घयागु मनया तीव्र रूपं डाह जुइगुयात दुःख=दुःख घका- तथागतं आज्ञा दयेका बिज्यात । थुगु तीव्र रूपं डाह जुइगुयात नं अप्वःसिनं भयानकगु दुःखया रूप्य स्वीकार याना तःगु दु । थुगु उपायास उत्पन्न जुइ सना अतिकं हे म्याना च्वनीगु खः ।

यन शोकं, परिदेव, उपायासयागु विशेषता व विभेद पहःयात

अथकथाय् थुकथं वथना तल । रंग चिकं दायेकेगु अवस्थाय् कमजोरगु मि थलय् जक ग्वारा ग्वारा दाया बुना च्वनीगुथें शोक उत्पन्न जुइगु समान जुया च्वन । परिदेव उत्पन्न जुइगु मि तच्चः जुया थलं भय बिया दासी वइगु लिसे समान जुया च्वन । उपायास उत्पन्न जुइगु पहः ला दासी वये मफूगु ल्यं पुल्यं फुना सुना वनीबले तकं थलय् जक बुना च्वनीगुथें जुया च्वन धाइ ।

(९) अप्रिय स्थिति लिसे स्वाना च्वंगु दुःख

अप्रिय सम्पयोग = ययेके वहः मजूगु अप्रिय वस्तु लिसे स्वाना च्वंगु धयागु ययेके वहः मजूपिं, अप्रिय व्यक्तिपिं, संस्कार आरम्मणत लिसे ध्वदुया च्वनीगु हे खः । अप्रिय व्यक्तिपिं, अनिष्टारम्मणत लिसे ध्वदुया च्वनीगु सह याये थाकूगु दुःख वेदना ला मखु । अथे नं— ध्वदुइ मयःपिं व्यक्तिपिं, सत्त्वपिं, अनिष्टारम्मणत लिसे ध्वदुल धायेवं तुरन्त हे मानसिक दुःख शारीरिक दुःख जुइगु हे जुया च्वन । उक्तं मानसिक दुःख शारीरिक दुःख जुइगुया कारण वस्तु जुया च्वंगु जुया अप्रिय व्यक्तिपिं, अनिष्टारम्मणत ध्वदुइगुयात दुःख = भयानकगु दुःख— धका तथागतं आज्ञा दयेका बिज्यात । थुपिं अप्रिय तत्त्वत लिसे ध्वदुइगुयात नं लोकया व्यक्ति आपालंसिनं मभिगु दुःखया रूपय् हे स्वीकार याना तथा तल । अप्रियपिं व्यक्तिपिं लिसे जन्म जन्म पतिकं ध्वमदुइमाः; अनिष्टारम्मणत लिसे ध्वमदुइमाः— धका तकं गुलिसिनं प्रार्थना याइगु जुया च्वन तिति । अथे नं भि—मभि नितां दया च्वंगु संसारय् परिस्थिति व ई—ब्यः कथं नितां लिसे ध्वदुया च्वनीगु हे जुल । प्रार्थना दाक्व दक्वं पूवना च्वनीगु ला मखु । आपाः भति मात्र जक पाना च्वनीगु खः ।

महत्वपूर्णगु खँ ला अनिष्टारम्मणत ध्वदुइबले उचित कथं विचाः व निरीक्षण यायेगु यायेमाः । दकसिबे बांलाःगु ला स्मृति-

[१८६] यःगु, यःपि लिसे बाया च्वने माःगु दुःख

प्रस्थान विधि अनुसार खना मात्र, ताया मात्र आदिलय् जक स्थिर जुया च्वने फइगु कथं दिपा मदयेक भाविता याना चायेका च्वनेगु हे खः । शरीरय् दुगु अनिष्टारम्मणत लिसे ध्वदुइबले मानसिक दुःख पाखे थ्यंक मवनि कथं थिया च्वन, सिया च्वन, स्याना च्वन आदि धका अटूट रूपं भाविता याये फयेकेगु महत्वपूर्ण जू, आवश्यक जू ।

(१०) यःगु, यःपि लिसे बाया च्वने माःगु दुःख

पियविषययोग=प्रिय वस्तुत लिसे बाया च्वनेगु धयागु प्रियपि व्यक्तिपि, ययेके वहःगु संस्कार आरम्मणत लिसे बाया च्वनेगु हे खः । उगु बाया च्वनेगु दुक्खवेदना ला मखु; तर अथे नं-यःपि भात कलाः काय् म्हाय् आदिपि लिसे म्वा म्वाकं वायेगु, सिना वना वायेगु; इष्टारम्मण जुया च्वंगु परिभोग सामग्रीत लिसे बाया च्वने माल धाःसा तुरन्त हे मानसिक दुःख जुइगु हे जुया च्वन । सोक, परिदेव, उपायास धयागु नं जुइ यःगु हे जुया च्वन; नुगः मछिनिगु दौर्मनस्य ला तीव्र रूपं लुया वइगु हे जुया च्वन । उकथं विभिन्न प्रकारया मानसिक दुःख उत्पन्न जुइगुया कारण वस्तु जुया च्वंगुलि प्रियपि व्यक्तिपि; ययेके वहःगु इष्टारम्मणत लिसे बाया च्वनेगुयात दुक्ख-भयानकगु दुःख धका तथागतं कना बिज्यात । लौकिक दृष्टि कथं नं थुगु प्रिय वस्तुत लिसे बाया च्वनेगुयात मभिगु दुःखया रूप्य् हे स्वीकार याना तःगु दु । थःपिनि यःपि लिसे जन्म जन्म पतिकं नाप नापं उत्पन्न जुइ दयेमाः धका तकं गुलिसिन् प्रार्थना याना च्वनी तिनि । कुशल कर्म पूर्ण जुल धाःसा उगु प्रार्थना अनुसार पूर्ण जुइगु नं दु । मेण्डक सेंठ व सेंठ साहुनी; इमि काय् व भौमचा इमि दास धयापि थुपि न्याम्ह छगू जन्मय् प्रत्येक बुद्धपिन्त भोजन दान याना नकतिनि धया वयागुथें जाःगु प्रार्थना, प्रार्थना याना वःगु जुया च्वन । प्रार्थना याना वःगु अनुसारं

हे बुद्धकालीन अवस्थाय् इपि न्यामह छपुचः जुया उत्पन्न जुल । तर संयोजनयात तिवः वोगु थुगु प्रार्थना ला संसार वर्त मुक्त जुइ मास्ति वःम्ह व्यक्ति लिसे ला उलि पाय्छि मजू ।

(११) इच्छा यानागु पुरे मजुइगु दुःख

इच्छा जुया न लाभ मजुइगु; वा— लाभ जुइ फइ मखुगुयात इच्छा यायेगु^१ धयागु मार्गाङ्ग च्यागू धर्मयात वृद्धि व आचरण मयाःसे हे उत्पन्न जुइगु जीर्ण जुइगु रोग जुइगु मरण जुइगुलि अलग्ग जुइगु प्रार्थना यायेगु; सोक आदि मुक्त जुइ मास्ति वःगु प्रार्थना यायेगु प्रार्थना याःगु अनुसार लाभ मजुइगुलि मानसिक दुःख कष्टयात उत्पन्न जुइके यः । उकि प्रार्थना यायेगुयात बुक्ख = भयानकगु दुःख धका तथागतं आज्ञा दयेका विज्यात । थन जाति आदि अलग्ग जुया च्वंगु निर्वाणयात प्रार्थना यायेगु जक मखु; प्रार्थना यायेगु मात्रं लाभ जुइ फइ मखुगु लौकिक अर्थ हितयात प्रार्थना यायेगु न थुगु इच्छितालाभ दुक्ख-य् दुथ्याना च्वंगु दु धका हे ग्रहण यायेमाः ।

Dhamma.Digital

(१२) उपादानस्कन्ध न्यागू दुःख

जाति दुक्खं—निसैं इच्छितालाभ दुक्ख तक दुःख ११—गु उपादानस्कन्ध न्यागू दया उपादानस्कन्ध न्यागूयात वःकया उत्पन्न जुया वइगु हे खः । उकि संक्षिप्तं धाल धाःसा दुक्खसच्च (दुःख सत्य) उपादानस्कन्ध न्यागू हे खः ।

उपादानस्कन्ध धयागु आशक्त जुइ यःगु उपादानया आरम्भण जुया च्वंगु नाम रूप पुचः धर्मंत हे खः । उपादानया आरम्भण

१— थनयागु निर्णययात विसुद्धि मग्ग बर्मेली अनुवाद स्वंगूगु छाः पोल्याः

४१३—या टिप्पणी स्वये माल ।

धयागु उपादानं आशक्त जुइ फूगु नाम रूप धर्मत हे खः । ईपि ला (१) रूप उपादानस्कन्ध (२) वेदना उपादानस्कन्ध (३) संज्ञा उपादानस्कन्ध (४) संस्कार उपादानस्कन्ध (५) विज्ञान उपादानस्कन्ध— धयागु थुगु स्कन्ध न्यागू हे खः । सत्त्वपिसं थुपि उपादानस्कन्ध न्यागूयात हे मुख्य पदार्थ याना च्वंच्वनेमाः । रूप समूह जुया च्वंगु रूपकाययात नं जि हे खः, जिगु शरीर खः, नित्य जुया च्वन आदि धका आशक्त जुया च्वन । उकिं रूप समूह रूपकाययात उपादानस्कन्ध धायेमाः ।

सोकीगु चित्त चैतसिक नाम धर्मतयत नं जि हे खः, जिगु चित्त हे खः, जि विचाः याना च्वनागु खः; थुगु चित्त सदां स्थिर जुया च्वंगु दु आदि धका आशक्त जुया च्वंच्वन । उकिं चित्त चैतसिक नामधर्मतयत नं उपादानस्कन्ध धका धायेमाः । ध्व नाम रूप स्कन्धतयत समूह रूप्य आशक्त जुइगु पहः खः ।

खनिगु क्षण्य उपादानस्कन्ध न्यागू

क्वजीक क्वजीक छुटे याना घाल घाःसा खं खं पतिकं नं थुगु उपादानस्कन्ध न्यागू प्रकट जुया च्वंगु दु । अथे हे ता ता पतिकं नं तु क्व पतिकं नया स्युक्व पतिकं, थिया स्युक्व पतिकं विचाः याना स्युक्व पतिकं नं थुगु उपादानस्कन्ध न्यागू प्रकट जुया च्वंगु दु । गुकथं घाःसा खनिगु इलय् शुद्ध स्वच्छगु मिखा नं प्रकट जू । खंके माःगु वर्ण रूप नं प्रकट जू । खना स्यूगु नं प्रकट जू । उगु खना स्यूगुली खना बांलाःगु बांमलाःगु नं दुध्याः । खंके माःगु आरम्भणयात लुमंकीगु नं दुध्याः । खना सीकेगु ज्या कृत्य सिद्ध जुइ कथं उद्योग व्यापार याइगु मनन याइगु नं दुध्याः । खना स्यूगु स्वभाव मात्र नं दुध्याः ।

विपश्यना भावना माये मफूपिसं, भाविता हे माःसां उत्पत्ति विनाश अनित्य, दुःख अनात्म स्वभावयात मस्यूर्निपि व्यक्तिपिसं

उगु खनिगु क्षण्य् प्रकट जुया च्वंगु मिखा वर्ण आदियात जि जिगु सम्पत्ति आदि धका आशक्त जुइगु जुया च्वन । आशक्त जुइगु पहः गथे धाःसा- मिखा यच्चुसे च्वं च्वंगु नं जि खः; जिगु मिखा खः; सदां स्थिर जुया च्वंगु दु आदि धका मिखा रूपयात आशक्त जुइगु जुया च्वन । ल्हाः तुति म्ह आदि खनीबले जिगु म्ह, जि खना च्वना, जिगु ल्हाः हे सदां स्थिर जुया च्वन आदि धका आशक्त जुइगु जुया च्वन । मेपिन्त खनीबले नं सजीव सत्त्व पुद्गलया रूप्य्; सदां स्थिर जुया च्वंगुया रूप्य् आदि रूपं आशक्त जुइगु जुया च्वन; उकथं आशक्त जुइ फूगु जूया निति मिखा रूप व वर्ण रूपयात रूप उपादानस्कन्ध धाइ ।

स्वये बांला बांमला धयागुली बांलाःगु नं मखु बांमलाःगु नं मखुगु मध्यस्थगु उपेक्षा वेदना नं दु । तर खंपु तःहोकः मजुइक भिगु मभिगु वा बांला बांमलाःगु थुपि निथीयात जक उल्लेख याना तथा । बांलाःगु नं मखुगु बांमलाःगु नं मखुगु अनुभवयात ला कुशलया प्रतिफल लिसे सम्बन्धितगुयात बांलाःगुली दुथ्याकेमाः । अकुशलया प्रतिफल लिसे सम्बन्धितगुयात बांमलाःगुली दुथ्याकेमाः । उगु स्वये बांला बांमलाःगुयात जि धका नं आशक्त जुइगु जुया च्वन । जिगु अनुभव धका नं आशक्त जुइगु जुया च्वन । जि सुखी, जि दुःखी धका नं आशक्त जुइगु जुया च्वन । सदां स्थिर जुया च्वंगु दु धका नं आशक्त जुइगु जुया च्वन । उकथं आशक्त जुइगु जूया निति स्वये बांलाः बांमलाः अनुभव जुइगु वेदनायात वेदना उपादानस्कन्ध धाइ ।

खंके माःगु वर्णयात लुमंकेगुयात नं जि लुमं, जि त्वः ममं आदि धका आशक्त जुइगु जुया च्वन । उकथं आशक्त जुइ फूगु जूया निति खंके माःगुयात लुमंकीगु संज्ञायात संज्ञा उपादानस्कन्ध धाइ ।

खनी कथं उद्योग व्यापार यायेगु धयागु चेतना हे खः ।
ग्रन्थ व्यवहारं ला ध्वाना च्वन, धिना च्वन, प्रेरणा बिमा च्वन

धाइ । व्यापार यायेगु रूप्य् हे प्रकट जुइगु जुया च्वन । चिन्तन मनन यायेगु धयागु मनसिकार खः । मेमेगु स्पर्श आदि नं दया च्वन तिनि । अथे नं विशेष प्रकट जुया च्वंगु चेतना व मनसिकार-यात जक उल्लेख याना कना च्वनागु खः । उगु उद्योग व्यापार यायेगु चिन्तन मनन यायेगुयात नं जि हे खः; सदां स्थिर जुया च्वंगु दु आदि धका आशक्त जुइगु जुया च्वन । उकथं आशक्त जुइ फूगु जूया निरिति खनी कथं उद्योग व्यापार यायेगु चिन्तन मनन यायेगुयात संस्कार उपादानस्कन्ध धाइ । संस्कार धयागु मरस्मत याइगु स्वभाव खः; खनीगुली स्वयेगु ज्या सिद्ध जुइ कथं याना बीगु स्वभाव हे खः ।

खना स्यूगु स्वभाव मात्र धयागु चित्त विज्ञान खः । उगु चित्त विज्ञानयात नं जि खना च्वना, जि सिया च्वन, खंके सःम्ह जि सदां दया च्वंगु दु आदि धका आशक्त जुइगु जुया च्वन । उकथं आशक्त जुइ फूगु जूया निरिति खना स्यूगु चित्त विज्ञानयात विज्ञान उपादानस्कन्ध धाइ । उगु उपादानस्कन्ध न्यागूयात लुमंका तयेत धाये माली ।

Dhamma.Digital

- (१) खना च्वनीगु क्षण्य् मिखा व वर्ण रूप उपादानस्कन्ध ।
- (२) खनीबले बांलाइगु बांमलाइगु अनुभूति वेदना उपादानस्कन्ध ।
- (३) खनीगुयात लुमंका तयेगु संज्ञा उपादानस्कन्ध ।
- (४) खनी कथं उद्योग व व्यापार यायेगु चिन्तन मनन यायेगु संस्कार उपादानस्कन्ध ।
- (५) खना स्यूगु मात्र स्वभाव विज्ञान उपादानस्कन्ध खः ।

खं खं पतिकं खना च्वना, खना च्वना धका तुरन्त लिना लिना भाविता याना चायेका च्वनेगु नकतिनि कना वयागु स्कन्ध न्यागू नाम रूपतय्त गथे दु अथे सीका खना मात्र्य् स्थिर जुइ कथं जि जिगु सम्पत्ति नित्य खः सुख खः बांला णू आदि धका आशक्त

मज्जुइ कथं भाविता याणा चायेका च्वनेमाः । उगु उद्देश्ययात नं
थुइ कथं स्मरणिकात दयेका तयागु दु । उकीयात धाये माली ।

विपश्यना भाविता निश्चित विधि

- (१) विपश्यना धइगु भावना; छुक्किया भावितां जुइ जुल ?
- (२) आशक्त जुइ फूगु न्यागु स्कन्ध; सही भावितां जुइ जुल ।
- (३) छुक्किया निंति उगु स्कन्ध; गबले भाविता यायेमाः लय् ?
- (४) आशक्त मदयेकेत तत्क्षणस; यायेमाः भाविता यथार्थतः ।
- (५) अभावं भाविता तत्क्षणस; समूह नाम रूपया ।
नित्य शुभात्माशक्ति; घात्ये हे दुहाँ वइ जुल ॥
- (६) नाम रूपुत्पत्ति क्षणस; यायेवं चायेका भावना ।
खना अनित्य दुःखानात्म; जुइ अनाशक्त ज्ञान नं ॥

उपरोक्त स्मरणिकाय् नं. (५) स्मरणिकाय् “अभावं
भाविता तत्क्षणस” धयागु खनीगु उत्पन्न जुइगु क्षणय् ताइगु उत्पन्न
जुइगु क्षण आदिलय् भाविता मयात धाःसा— धयागु भाव खः ।
नं. (६) स्मरणिकाय् “....उत्पत्ति क्षणस, यायेवं चायेका भावना”
धयागु खनीगु उत्पत्ति जुक्व पतिकं ताइगु उत्पन्न जुक्व पतिकं
आदिलय् चायेका भाविता याणा सिल धाःसा धयागु भाव खः ।

ताइगु क्षणय् उपादानस्कन्ध न्यागु

ताइगु अवस्थाय् यच्चुसे शुद्धगु न्हाय्पं नं प्रकट जू । ताइगु
शब्द नं प्रकट जू । ताया स्यूगु नं प्रकट जू । उगु ताया स्यूगुली
न्यनेगु बांलाः बांमलाः नं दुथ्याः । ताये माःगु शब्दयात लुमंकेगु नं
दुथ्याः । ताया स्यूगु कृत्य सिद्ध जुइ कथं उद्योग व्यापार यायेगु
चिन्तन मनन यायेगु नं दुथ्याः । ताया स्यूगु मात्र स्वभाव न
दुथ्याः ।

ताइगु क्षण्य भाविता याये मफया यथार्थ रूपं मस्यूर्निपि व्यक्तिसं उगु ताइगु क्षण्य प्रकट जुया च्वंगु धर्मयात जि जिगु सम्पत्ति आदि धका आशक्त जुइगु जुया च्वन । उकर्यं आशक्त जुइ फूगु जूया निरि न्हाय्पं व शब्द रूपयात रूप उपादानस्कन्ध धाइ । ताया बांलाः बांमलाः अनुभव यायेगुयात वेदना उपादानस्कन्ध धाइ । ताये माःगु शब्दयात लुमंकेगु संज्ञा उपादानस्कन्ध धाइ । ताइ कथं उद्योग व्यापार यायेगु चिन्तन मनन यायेगुयात संस्कार उपादानस्कन्ध धाइ । ताया स्यूगु मात्र स्वभावयात विज्ञान उपादानस्कन्ध धाइ । उकीयात धाये माली ।

- (१) ताइगु क्षण्य न्हाय्पं व शब्द रूप उपादानस्कन्ध ।
- (२) ताया बांलाः बांमलाः अनुभव जुइगु वेदना उपादानस्कन्ध ।
- (३) ताइगुयात लुमंकीगु संज्ञा उपादानस्कन्ध ।
- (४) ताइ कथं उद्योग व्यापार यायेगु चिन्तन मनन यायेगु संस्कार उपादानस्कन्ध ।
- (५) ताया स्यूगु मात्र स्वभाव विज्ञान उपादानस्कन्ध खः ।

ता ता पतिकं ताया च्वन, ताया च्वन धका तुरन्त लिना भाविता याना चायेकेगु उगु नाम रूप स्कन्धतयत्त यथार्थ रूपं सीका ताया मात्रय् स्थिर जुया च्वने फयेक जि, जिगु सम्पत्ति, सुख खः नित्य खः शुभ खः आदि धका आशक्त मजुइ कथं भाविता याना चायेका च्वनेमाः ।

नं तुनेगु क्षण्य उपादानस्कन्ध न्यागु

गन्ध नं तुनेगु अवस्थाय् यच्चुते शुद्धगु न्हाय् रूपं नं प्रकट जू । गन्ध नं प्रकट जू । नंतुना स्यूगु नं प्रकट जू । उगु नंतुना स्यूगुली नंतुना बांलाःगु बांमलाःगु अनुभव नं दुध्याः । गन्धयात लुमंकेगु नं दुध्याः । नं तुना स्यूगु कृत्य सिद्ध जुइ कथं उद्योग

व्यापार यायेगु चिन्तन मनन यायेगु नं दुथ्याः । नं तुना स्यूगु मात्र स्वभाव नं दुथ्याः ।

नं तुनेगु क्षण्य् भाविता याये मफया यथार्थ रूपं मसिल धाःसा उगु नं तुना स्यूगु क्षण्य् प्रकट जुया च्वंगु धर्मयात जि जिगु सम्पत्ति आदि धका आशक्त जुइगु जुया च्वन । उकथं आशक्त जुइ फूगु जूया निंति उगु न्हाय्, गन्ध, नं तुना स्यूगुयात उपादान स्कन्ध धाइ । उकीयात धाये माली ।

- (१) नं तुनेगु क्षण्य् न्हाय् व गन्ध रूप उपादानस्कन्ध ।
- (२) नं तुना बांलाः बांमलाः अनुभव जुइगु वेदना उपादानस्कन्ध ।
- (३) नं तुनेगुयात लुमंकीगु संज्ञा उपादानस्कन्ध ।
- (४) नं ताइ कथं उद्योग व्यापार यायेगु चिन्तन मनन यायेगु संस्कार उपादानस्कन्ध ।
- (५) नं ताया स्यूगु मात्र स्वभाव विज्ञान उपादानस्कन्ध खः ।

नं तुंक्व पतिकं नं तुना च्वना, नं तुना च्वना धका तुरन्त लिना भाविता याना चायेकेगु उगु नाम रूप स्कन्धतय्त यथार्थ रूपं सीका नं तुना मात्रय् स्थिर जुया च्वने फयेक जि जिगु सम्पत्ति नित्य खः सुख खः शुभ खः आदि धका आशक्त मजुइ कथं भाविता याना चायेका च्वनेमाः ।

नया सिया च्वनीगु क्षण्य् उपादानस्कन्ध न्यागु

आहारयात सेवन याना सवाः सिया च्वनीगु अवस्थाय् यच्चुसे शुद्धगु म्ये नं प्रकट जू । सवाः नं प्रकट जू । सवाः स्यूगु नं प्रकट जू । उगु संवाः स्यूगुली नया सिया बांलाः बांमलाः अनुभव जुइगु नं दुथ्याः । सवाःयात लुमंकेगु नं दुथ्याः । सवाः सीकेगु कृत्य सिद्ध जुइ कथं उद्योग व्यापार यायेगु चिन्तन मनन यायेगु नं दुथ्याः । सवाः स्यूगु मात्र स्वभाव नं दुथ्याः ।

[१६४] थिया स्यूगु क्षण्य उपादानस्कन्ध न्यागुं

नया स्यूगु क्षण्य भाविता याये मफया यथार्थं रूपं मसिल धाःसा उगु नया स्यूगु क्षण्य प्रकट जुया च्वंगु धर्मयात जि जिगु सम्पत्ति आदि धका आशक्त जुइगु जुया च्वन । उकथं आशक्त जुइ फूगु जूया निर्ति उगु उगु म्ये, सवाः, नया स्यूगुयात उपादानस्कन्ध धाइ । उकीयात धाये माली ।

- (१) नया स्यूगु क्षण्य म्ये व सवाः रूप उपादानस्कन्ध ।
- (२) नया बांलाः बांमलाः सवाः दु मडु प्रनुभव जुइगु वेदना उपादानस्कन्ध ।
- (३) नया स्यूगुयात लुमंकेगु संज्ञा उपादानस्कन्ध ।
- (४) सवाः सीगु कथं उद्योग व्यापार यायेगु चिन्तन मनन यायेगु संस्कार उपादानस्कन्ध ।
- (५) सवाः स्यूगु मात्र स्वभाव विज्ञान उपादानस्कन्ध ।

आहार सेवन यायेबले जाप्यय् मिले यायेगु कायेगु म्हुतुइ तयेगु न्ह्येगु—थुजोगु शारीरिक गतिविधित भाविता याना चायेकेगु ला थिया स्यूगु लिसे सम्बन्धित खः । न्ह्याया च्वं च्वं म्येया द्योने सवाः सिया सिया वनीगु ला थुगु नया स्यूगु लिसे सम्बन्धित खः । उकिं उकथं सवाः स्यूस्यू पतिकं तुरन्त लिना वना भाविता याना चायेकेगु उगु सवाः स्यूगु क्षण्य प्रकट जुया च्वंगु नाम रूप स्कन्ध-तय्त यथार्थं रूपं सीका सवाः स्यूगु मात्रय् स्थिर जुइ कथं जि, जिगु सम्पत्ति स्थिर खः नित्य खः सुख खः शुभ खः आदि धका आशक्त मजुइ कथं भाविता याना चायेकेमाः ।

थिया स्यूगु क्षण्य उपादानस्कन्ध न्यागुं

थिया स्यूगु ला अति हे व्यापक जुया च्वन । म्हु छम्हं ला हिं बांलाः थाय् पतिकं स्पर्श रूप प्रकट जुइ फूगु काय प्रसाद रूप धयागु दु । दुनेयागु ला हि नसा क्वय् आदिलय् व पिनेयागु छ्यंगुती

मुलू च्चका छ्थाय् ति तकं खालिथाय् मदु । थाय् थाय् पतिकं
 फिजे जुया च्वं च्वंगु दु । उगु थाय् थाय् पतिकं थिया स्यूगु लुया
 वये फु । उगु थिया स्यूगु लुया वइबले स्पर्शं रूपयात ग्रहण याना
 काये फूगु काय प्रसाद रूप नं प्रकट जू । थिया स्यूगु स्थानया रूपय्
 प्रकट जुइगु हे खः । रूप संस्थान आदि द्वारा प्रकट जुया च्वंगु ला
 मखु । न्हाय्पं रूप न्हाय् रूप म्ये रूपत नं प्रकट जू धयागु नं थुगु
 विधि द्वारा प्रकट जुया हे च्वंगु दु । न्यना स्यूगु नं तुना स्यूगु सवाः
 स्यूगु स्थानया रूपय् प्रकट जुया हे च्वंगु दु । स्पर्ष्टव्य धयागु थिया
 सीके माःगु स्पर्शं रूप नं प्रकट जू । उगु थिया सीके माःगु स्पर्शं नं
 पृथ्वी स्पर्शं तेजो स्पर्शं वायो स्पर्शया रूपय् स्वथी दु । छा कडा
 नायु पिचु—से च्वंगु कथं खने दुगु ला पृथ्वी स्पर्शं हे खः । पूगु
 लुमुगु ख्वाउंगु रूपय् खने दुगु तेजो स्पर्शं हे खः । टम्म च्वनीगु कसे
 जुइगु घ्वाइगु धिनिगु सनिगु कथं खने दुगु वायो स्पर्शं हे खः ।
 उगु स्पर्शं ला थःगु शरीरय् च्वंगु रूप परस्परय् थक्कर नया खने
 दया च्वंगु नं दु । पिनेयागु वसः लासा फांगा थाय् बाय् चा लः
 फय् मि निभा जः आदिलय् थक्कर नया खने दया च्वंगु नं दु ।
 अनं लिपा उगु स्पर्शयात थिया स्यूगु नं प्रकट जू । उगु थिया
 स्यूगुली थिया सीकेगु बांलाः बांमलाः मज्जा दु मदु अनुभव नं
 दुथ्याः । थिया स्यूगुयात लुमंकेगु नं दुथ्याः । थिया स्यूगु कृत्य सिद्ध
 जुइ कथं उद्योग व्यापार यायेगु चिन्तन मनन यायेगु नं दुथ्याः ।
 थिया स्यूगु मात्र स्वभाव नं दुथ्याः । थुगु थिया स्यूगुली भिं मर्भि
 अनुभव यायेगु वेदना विशेष रूपं हे प्रकट जू । शारीरिक दुःख
 धयागु मर्भिगु स्पर्शं थक्कर नया लुया वःगु दुःख वेदना हे खः ।

थिया स्यूगु क्षणय् भाविता याये मफया यथार्थ रूपं मसिल
 धाःसा उगु थिया स्यूगु क्षणय् प्रकट जुया च्वंगु धर्मयात जि जिगु
 सम्पत्ति आदि धका आशक्त जुइ फूगु जूया निंति उगु थिया सीके
 माःगु स्थान काय प्रसाद रूप, थिया सीके माःगु स्पर्शं, थिया
 स्यूगुयात उपादानस्कन्ध धाइ । उकीयात धाये माली ।

- (१) थिया स्यूगु क्षणय्, काय प्रसाद रूप व थिया सीके माःगु स्पर्श रूप उपादानस्कन्ध ।
- (२) थिया मज्जा दु महुयात अनुभव याइगु वेदना उपादानस्कन्ध ।
- (३) थ्यूगुयात लुमंकेगु संज्ञा उपादानस्कन्ध ।
- (४) थिया स्यूगु लुया वइ कथं उद्योग व्यापार यायेगु चिन्तन मनन यायेगु संस्कार उपादानस्कन्ध ।
- (५) थिया स्यूगु मात्र स्वभाव विज्ञान उपादानस्कन्ध खः ।

वना च्वना, दना च्वना, फेतुना च्वना, गोतुला च्वना, कय्कुंका च्वना, चक्कंका च्वना, सना च्वन, फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन आदि धका शारीरिक क्रिया कलापतय्त भाविता याना चायेका च्वनेगु थुगु थिया स्यूगु लिसे सम्बन्धितगु उपादानस्कन्ध-तय्त सीकेत भाविता याना चायेका च्वनेगु खः । वना च्वना आदि धका उगु शारीरिक क्रिया कलापतय्त भाविता याना चायेकेबले विशेष रूपं प्रकट जुया च्वंगु टम्म च्वनीगु कसे जुइगु घ्वाइगु धिनिगु सनीगु वायोधातुयात आरम्मणयात सीके मसःगु रूप स्वभावया रूपय् यथार्थ रूपं सीके दु । भाविता याना स्यूगु स्वभावयात ला आरम्मणयात सीके सःगु नाम स्वभावया रूपय् यथार्थ रूपं सीके दु । भाविता याना चायेकु चायेकु पतिकं चायेका सीके माःगु रूप व चायेका स्यूगु नाम धयागु थुगु नाम रूप निगुयात थःगु निजी ज्ञानं विभाजन याना सीके धुंका वने मास्ति वःगु चित्त दया वनेगु रूप उत्पन्न जुया च्वन आदि धका कारण व कार्ययात नं छुटे याना स्यू । उकथं सीके धुंका सीके माःगु नाम रूप व स्यूगु चित्त न्हून्हुगु उत्पन्न उत्पन्न जुया तना तना वना च्वंगुयात भाविता यायेगु क्षण क्षण पतिकं हे प्रकट रूपं खने दुगु जूया निति अनित्य हे जुया च्वन । दुःख व अशुभ हे जुया च्वन; थःगु स्वभाव अनुसार उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगु स्वभाव धर्मत अनात्म धर्मत हे खः धका स्पष्ट रूपं सिया सिया वनीगु खः; उकथं स्यूगु जूया निति

वनेगु दनेगु फेनुइगु आदिया सम्बन्धय् जि जिगु सम्पत्ति आदि धका आशक्त जुइ फइ मखुत । व-

लोके = रूपकाय धयागु लोकय्; वा = स्कन्ध न्यागु धयागु लोकय्; किञ्च = छुं छगूयात नं; न च उपादियति = आशक्त जुइ मखुत- धयागु महासतिपट्टान सुत्त देशना अनुसार आशक्ति रहित जुइगु पहः हे खः । उकथं आशक्ति रहित जुइकेया निति काय, वेदना, चित्त, धम्म धयागु स्मृतिप्रस्थानया आरम्भणतय्त भाविता याना चायेके माःगु खः ।

त्यानुइगु पुइगु स्याइगु क्वाता क्वातां मुइगु चासुइगु आदि दुक्खवेदनात थुगु थिया स्यूगुली प्रकट जू । उगु दुक्खवेदनातय्त भाविता मयाना यथार्थ रूपं मसिल धाःसा जित त्यानुया च्वन, जित पुना च्वन, जित स्याना च्वन, जित दुःख जुया च्वन आदि धका आशक्त जुइगु उपादान उत्पन्न जुइगु खः । उकथं उत्पन्न जुइ तिनिगु आशक्ति उपादानत उत्पन्न मजुइक धका दुक्खवेदनायात यथार्थ रूपं सोकेत भाविता याना चायेका हे च्वनेमाः । उकथं दुक्खवेदनातय्त क्वथीक दिपा मदयेका भाविता याना च्वं च्वं उगु त्यानुगु पूगु स्याःगु शरीरय् छगुलिं ल्यू मेगु न्हून्हूगु कुतुं कुतुं वया च्वनीगुथें प्रकट जुया वये यः । अबले सह याये थाकूगु दुक्खवेदनात थःथःगु क्षण क्षणय् उत्पत्ति विनाश जुया च्वनीगु जुया अनित्य स्वभाव धर्म मात्र हे खः धका प्रत्यक्ष ज्ञानं हे सीके दु । उकिं जि जिगु सम्पत्तिया रूपय् नित्यया रूपय् आदि धका आशक्त जुइ मखुत; आशक्ति रहित जुया वनीगु खः । उकथं आशक्ति रहित जुइ कथं भाविता याये माःगु खः ।

विचाः याना स्यूगु क्षणय् उपादानस्कन्ध न्यागु

थुगु विचाः याना स्यूगु धयागु नं अतिकं व्यापक जुया च्वन । तःसकं तःसकं उत्पत्ति जुइगु आपाः जुया च्वन । न्ह्यलं

[१६८] विचाः याना स्यूगु क्षण्य उपादानस्कन्ध न्यागु

चाया च्वनीबले जुल घाःसा नित्य हिपा हे मध्येक उत्पन्न जुया च्वनीगु खः । जः खः यइपुसे न्याइपुसे च्वंगु आरम्भण छुं हे महुसा नं विचारय् ला धात्थे दुगुथे हे विचाःत लुया वया च्वने यः । (कामच्छन्द व्यापाद धितमिद्ध उद्धचकुक्कुच्च विचिकिच्छा घयागु) नीवरणत थुगु चिन्तन मनन व विचाः याना सीकेगु हे खः । (कामवित्तर्क व्यापाद वितर्क विहिंसा वितर्क घयागु) चिन्तन व विचाः यायेगु नं थुगु चिन्तन मनन व विचाः यायेगु हे खः । थुगु चिन्तन मनन व विचाः यायेगुयात भाविता याये मफुत सीके मफुत घाःसा सजीव आत्मया रूप्य मती तथा आशक्त जुया च्वनीगु खः । उकिं थुगु चिन्तन मनन व विचाः याना सीकेगुयात भाविता याना सीका यंकेगु अतिकं हे आवश्यक जुया च्वन ।

विचाः याना सीकेगु घयागु विभाजन याना छुटे याना स्वल घाःसा उपादानस्कन्ध न्यागु समूह हे खः । गुकथं घाःसा-विचाः सीकेगुली प्रसन्न प्रफुल्लित जुया विचाः याना च्वनीगु नं दु । मन खुसुक्क च्वना दिक्दार जुया विचाः याना च्वनीगु नं दु । खुसुक्क नं मच्चं प्रसन्न नं मजू मध्यस्थ जुया विचाः याना च्वनीगु नं दु । उकथं जुया च्वनीगुली प्रसन्न प्रफुल्लित जुइगु सौमनस्य घयागु सुखवेदना खः । मन दिक्दार जुइगु दौर्मनस्य घयागु दुःख वेदना खः । खुसुक्क नं मच्चं प्रसन्न नं मजू मध्यस्थ जुया च्वनीगु उपेक्षा वेदना खः । उगु वेदना स्वंगूयात उत्पत्ति क्षण्य भाविता याये मफुत घाःसा जि सुखी जुया च्वन, बांलाना च्वन; जि दुःखी जुया च्वन, बांमलाः । जि बांलाना च्वंगु नं मखु, बांमलाना च्वंगु नं मखु” आदि घका आशक्त जुइगु जुया च्वन । उकथं आशक्त जुइ फूगु जूया निति उगु अनुभव याइगु वेदना स्वंगूयात वेदना उपादानस्कन्ध घाइ ।

अवं विपा कल्पना थ्यं थ्यं थाय् आरम्भयात लुमंकेगु संज्ञा नं प्रकट वु । विज्ञेय याना धाये ल्हाये माःगुयात विचाः याना

च्वनेबले हिसाब किताब स्पष्ट जुया च्वनीगु अवस्था आदिलय् थ्व लुमंकेगु अप्वः स्पष्ट जू । उगु लुमंकेगुयात नं जि लुमं, स्मरण शक्ति वल्ला आदि धका आशक्त जुइगु खः । उकिं उगु लुमंकेगुयात संज्ञा उपादानस्कन्ध धाइ ।

अनं लिपा उगु चिन्तन मनन व विचाः याना स्यूगु अवस्थाय् आरम्भणयात प्रकट रूपं स्पर्श जुहुगु— फस्स नं प्रकट जू । आरम्भण पाखे लक्ष्य याना व्वछुइगु वितर्कं नं प्रकट जू । मनन याइगु मनसिकार नं प्रकट जू । थथे जुइमाः, अथे जुइमाः आदि धका प्रेरणा बीगु—ध्वायेगु—चेतना नं प्रकट जू । उगु चेतनां प्रेरणा बीगु पहः ला धात्थे (ज्या) याये फइ मखुगु वहनीया ई आदिलय् महत्त्व पूर्णगु ज्यायात कल्पना याये लात धाःसा अतिकं स्पष्ट जुइ यः । वन, खँ ल्हात आदि रूपं मनय् प्रेरणा बिया च्वनीगु पहः अति हे प्रकट जुया च्वने यः । अकुशल चित्तं विचाः याना च्वनीगु अवस्थाय् लोभ दोष आदित नं प्रकट जू । कुशल चित्तं विचाः याना च्वनीगु अवस्थाय् अलोभ अदोष अमोह श्रद्धा स्मृति आदित नं प्रकट जू । आः कना वयागु स्पर्श चेतना मनसिकार आदि स्वभाव धर्मतय्सं चिन्तन मनन याइगु व विचाः याइगु तनं तं उत्पन्न जुइ कथं नं प्रेरणा बिया च्वं च्वन । धाये ल्हाये जीक नं प्रेरणा बिया च्वं च्वन । वनेगु दनेगु फेतुइगु दनेगु कय्कुंकेगु चक्कंकेगु आदि शारीरिक क्रिया कलापत याये जीक नं प्रेरणा बिया च्वं च्वन । उगु मानसिक क्रिया कलापत वाचसिक क्रिया कलापत शारीरिक क्रिया कलापत उत्पन्न जुइ कथं प्रेरणा बीगु मरम्मत यायेगु—संस्कारत खः । उगु मरम्मत याइगु संस्कारत पुद्गल सत्त्वपिं समान खः । उकिं उगु मरम्मत याइगु—संस्कारतय्त जि धका भाःपाः आशक्त जुया च्वनीगु खः । जिं विचाः याना च्वना, जिं धया च्वना, जिं वना च्वना, जिं याना च्वना आदि धका आशक्त जुइगु थुपिं संस्कारतय्त आशक्त जुइगु खः । उकथं आशक्त जुइगुयात कारक

[२००] विचाः याना स्यूगु क्षणय् उपादानस्कन्ध न्यागु

आत्मशक्ति धाइ । उर्कि स्पर्श चेतना मनसिकार आदि थुपि संस्कार-
तय्त संस्कार उपादानस्कन्ध धाइ ।

अनं लिपा उगु विचाः याना च्वनीगु क्षणय् विचाः याना
सीकीगु मात्र चित्त विज्ञान नं प्रकट जू । बर्मेली जातितय्गु दृष्टि
कथं उगु विचाः याना सिया च्वंगु चित्त चैतसिक नाम धर्मतय्त
चित्त धका हे प्रकट रूपं सिया च्वंगु दु । उगु विचाः याना सीकीगु
मात्र चित्तयात नं आत्म जीव रूपय् आशक्त जुइगु अति हे आपाः
जुया च्वन । उकथं आशक्त जुइ फूगु जूया निर्ति उगु चित्त विज्ञान-
यात विज्ञान उपादानस्कन्ध धाइ ।

अनं लिपा उगु चिन्तन मनन व विचाः याइगु क्षणय् विचाः
याना स्यूगुया आधार रूप नं प्रकट जू । उर्कि बहुश्रुत मर्दुपि
मनूतय्सं रूप काय शरीरं हे विचाः याना सिया च्वन धका तकं
भाःपिया आशक्त जुया च्वनीतिनि । उकथं आशक्त जुइ फूगु जूया
निर्ति उगु विचाः याना स्यूगुया आधार रूपयात रूप उपादानस्कन्ध
धाइ ।

विचाः याना स्यूगुया आरम्मण ला रूप नं दु, नाम नं दु ।
प्रज्ञप्ति नं दु । उकीयात नं आशक्त जुइगु खः । उर्कि रूप आरम्मण-
यात ला रूप उपादानस्कन्ध धाइ । नाम आरम्मणयात ला नाम
उपादानस्कन्ध प्यंगुली दुथ्याका कायेमाः । प्रज्ञप्तियात ला उगु
प्रज्ञप्तिया आधार नाम रूप दत धाःसा उगु नाम रूप लिसे स्वापु
दुगु उपादानस्कन्धय् दुथ्याका कायेगु हे खः । गुकथं धाःसा-
(यम्पिच्छं न लभति तम्पि दुक्खं) धयागु धापुति इच्छितगु लाभ
मजुइगु हे दुक्ख = दुःख खः । अथे नं लाभ मजुइगु धयागु नाम रूप
धर्म स्वरूप दुगु मखु । प्रज्ञप्ति मात्र जक जुया च्वन । उर्कि उगु
धापूया वर्णन अर्थकथाय् लाभ जुइ फइ मखुगु इच्छा याइगु तृष्णायात
दुःख धका वर्णन याना तःगु खँ मूलटीकाय् वयना तल । अथे हेथें
धका भाःपिमाः ।

विचाः याना स्यूगु अवस्थाय् प्रकट जुया च्वंगु उपादास्कन्ध
न्यागूयात उल्लेख याना वयागु पूवन । संक्षिप्तं लुमंका तयेत धाये
माली ।

- (१) विचाः याना स्यूगु क्षणय् विचाः याना स्यूगुया आधार रूप
रूप उपादानस्कन्ध ।
- (२) विचाः यायेगु सुख दु मडु अनुभव यायेगु वेदना उपादान-
स्कन्ध ।
- (३) विचाः याये लाःगु आरम्मणयात लुमंकेगु संज्ञा उपादान-
स्कन्ध ।
- (४) विचाः याना सीकेगु खँल्हायेगु ज्या यायेगु सिद्ध जुइ कथं
उद्योग व्यापार यायेगु चिन्तन मनन यायेगु संस्कार
उपादानस्कन्ध ।
- (५) विचाः यायेगु मात्र स्वभाव विज्ञान उपादानस्कन्ध ।

विचाः याना सीकेगु धयागु थुगु चिन्तन मनन व विचाः
यायेगुयात लुया वक्व वक्व पतिकं भाविता याना याना यथार्थ रूपं
सीकेगु अत्यावश्यक जू । भाविता याये मफया यथार्थ रूपं मसिल
धाःसा ला उगु विचाः याना सीकेगुयात जि जिगु सम्पत्ति नित्य
खः सुख दु शुभ जू आदि धका आशक्त जुइगु उपादान उत्पन्न
जुइ फु । थौं कन्हे आपालं मनूतय्के थुगु आशक्ति दिपा मदयेक
धयार्थं हे लुया वया च्वंगु दु । आशक्ति उपादान लुया वयेवं
(उपादान-पच्चया भवो) धयागु प्रतीत्य समुत्पाद देशनानुरूप न्हूगु
जन्म उत्पत्तिकारण कर्मत लुया लुया वया न्हून्हूगु जन्मत दया दया
वना च्वनीगु खः । उत्पन्न जू जूगु जन्मय् वृद्ध रोगी मरण जुइमाः ।
शोक परिदेव दुक्ख दोमनस्स उपायास धयागु दुःखयात नं ध्वदुइका
अनुभव याना वना च्वने मानि ।

[२०२] विचाः याना स्यूगु क्षण्य उपादानस्कन्ध न्यागू

विचाः याना स्यूगु लूखू पत्तिकं भावित्तं याना चायेका अनित्तं दुःख अजात्मया रूपय् यथार्थं रूपं सिया सिया कना च्वन्त धाःसा ला उगु विचाः याना स्यूगु लिसे स्वापु तथा आशक्तं जुइगु उपादान उत्पन्न जुइ मखु । उपादान उत्पन्न मजुल कि कर्मभव उत्पन्न जुइ मखु । कर्मभव उत्पन्न मजुल कि न्हगु जन्म काये माली मखु । भव जन्म मन्त धाःसा वृद्ध वृद्धा जुइगु रोम जुइगु मरण जुइगु श्लोक सन्ताप जुइगु आदि दुःखत दक्वं निरोध व शान्त जुइगु खः । उगु रूपं दुःखत निरोध व शान्त जुया वनीगु भाविता याना सीके माःगु विचाः याना स्यूगु छगू छगू लिसे स्वापु तथा तदंग रूपं निरोध व शान्त जुइगु पहः खः । उक्तं भाविता याना स्यूस्यू पत्तिकं तदंग रूपं शमन जुया आर्य मार्गं लुया वइबले हाः माः नापं ल्यं अद्येक निरवशेष रूपं शान्त जुया वनी । उक्तं फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन, फेतुना च्वना, धिया च्वन आदि धका भाविता याना चायेका च्वं च्वं चिन्तन मनन विचाः कल्पना लुया वल धाःसा उगु विचाः कल्पनायात विचाः याना च्वना, कल्पना याना च्वना, चिन्तन मनन याना च्वना आदि धका भाविता याना चायेका च्वनेवाः ।

Dhamma.Digital

आः कना वयागु खनीगु ताइगु नं तुनेगु नया स्यूगु विचय स्यूगु विचाः याना स्यूगु क्षण क्षण धयागु क्षण खगुली प्रकट जुयं च्वंगु उपादानस्कन्ध न्यागू मात्र जक जुया च्वंगु खं स्पष्ट रूपं प्रकट जुइक विस्तृत रूपं स्वरूप छुटे याना कना वयागु हे खः । भाविता याना चायेका काये मफूर्पि सामान्य जर्नापिके खनीगु इत्तं कन्न स्यूगु यःगु पक्षय् नं ब्यक्तिया रूपय् प्रकट जुया च्वं च्वन । कन्धिया विचय बाह्य पक्षय् नं मिस्ता मिजं द्रव्य पदार्थं वस्तुया रूपय् प्रकट जुया च्वं च्वन । ताइगु क्षण आदिलय् नं थुगु हे विचि कन्न जुया च्वन । वास्तवय् ता उक्तं द्रव्य पदार्थं वस्तुत धयागु कुगु मखु । उपादानस्कन्ध न्यागू मात्र जक दया च्वन । उक्तं खनीगु ताइगु

आदि क्षण खुगुलिं अलग्ग जुया नं मद्दु । थुगु क्षण खुगुली जक प्रकट जुया खने दया च्वनीगु खः । प्रकट जुया खने दः वक्व नं उपादानस्कन्ध न्यागु मात्र हे खः ।

उपादानस्कन्धत दया दुःख सीमाः

न्हूगु जन्म जुइ माःगुलिं दुःख जुइगु वृद्ध वृद्धा जुइगु मरण जुइगु शोक सन्ताप जुइगु आदि भयंकर दुःखत थुपि उपादानस्कन्धत दया च्वंगुलिं दया च्वंगु दुःखत खः । थुपि उपादानस्कन्धत दया च्वंतल्ले उत्पन्न जुइगु वृद्ध वृद्धा जुइगु मरण जुइगु आदि भयंकर दुःखत दया हे च्वनी तिनि । उकिं थुगु उपादानस्कन्धत नं भयंकरगु दुःखत हे खः । सारांश कथं धाये माल धाःसा रूप दुगुलिं रूपयात बःकया शारीरिक व मानसिक दुःखत जुइका च्वनेमाः । सीके सःगु नाम दुगुलिं नामयात बःकया शारीरिक व मानसिक दुःखत जुइका च्वनेमाः । उकिं उपादानस्कन्ध धयागु नाम रूप धर्मत भयंकरगु दुःखत हे खः ।

मेकथं शरीरय् मनय् सह याये थाकूगु शारीरिक मानसिक दुःख धयागु दुःखवेदनात दुक्खदुक्ख धयागु धात्थेंगु दुःख जूया नितिं भयंकरगु हे खः । यक्वं यक्व मनूत ग्या नं ग्याः । उकिं दुःखवेदना धयागु उपादानस्कन्ध धात्थेंगु दुःख दुःख सत्य हे खः ।

शरीरय् मनय् बांलाःगु शारीरिक व मानसिक सुख धयागु सुखवेदनात ला इपिं उत्पन्न जुयावं च्वन तिनिबले शरीर व मन समेत सुखी जुया बांलाना च्वंसा नं इपिं मदइबले ला अथे च्वने थथे च्वने मदया दुःख जुइके यःगु विपरिणाम दुक्ख धयागु परिवर्तन व विपरीत जुइगु दुःख जूया नितिं भयंकर जुया च्वन । उकिं दुःख वेदना धयागु उपादानस्कन्ध नं आर्यपिनिगु दृष्टि कथं बांलाःगु वर्णयात क्यना वै उई जुइकीम्ह राक्षसनीथें हे भयंकर जुया च्वन ।

धात्थेंगु दुःख दुःख सत्य हे खः । मेकथं उगु सुख अनित्य जूगु जुया निति सदां स्थिर जुया च्वनी कथं सदां दया च्वनी कथं दिपा मदयेक उद्योग व्यापार याना मरम्मत याना बिया च्वनेमाः । उकथं सदां मरम्मत याना बिया च्वने माःगु कारणं याना नं भयंकरगु धात्थेंगु दुःख सत्य हे खः ।

त्यं दुगु उपेक्षा वेदना व संज्ञा संस्कार विज्ञान रूप धयागु उपादानस्कन्धत दिपा मदयेक प्रत्येक क्षणय् उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगु जुया अनित्य जुया च्वंगुलि आर्यपिनिगु दृष्टि कथं भयंकर जुया च्वन । र्थिं जाःगु इलय् थजु सी फूगु जूया निति दुना वनीथें वनीथें च्वं च्वने धुं कूगु छेँ दुने दुहाँ वना च्वनेगु ग्यानापुसे च्वंथें तुं उगु अनित्यगु उपादानस्कन्धतय्त स्थिर द्रव्य याना च्वनेगु नं ग्यानापुसे च्वं । अनं लिपा अनित्य जुया च्वंगुलि सदां स्थिर जुया च्वनी कथं उद्योग व्यापार याना दिपा मदयेक मरम्मत याना बिया च्वनेमाः । उकथं मरम्मत याना बिया च्वने माःगु संस्कार दुःख जुया च्वंगुलि नं ग्यानापुसे च्वं । उकिं आर्यपिनिगु दृष्टि कथं सुख दुःख वेदनां अलगगु उपादानस्कन्धत नं ग्यानापुसे भयंकरगु धात्थेंगु दुःख दुःख सत्य मुक्कं हे जुया च्वन ।

उकथं उपादानस्कन्ध न्यागुलि आर्यपिनिगु दृष्टि कथं ग्यानापुसे भयंकरगु धात्थेंगु दुःख मुक्कं जूया निति तथागतं “संखित्तेन—संक्षिप्त रूपं धाल धाःसा; पञ्च—न्यागु; उपादान-स्कन्धा—जि जिगु सम्पत्तिया रूपय्, नित्य सुख आत्मया रूपय् आशक्त जुइ फूगु नाम रूप स्वभाव धर्मत; दुक्खा—ग्यानापुसे भयंकरगु दुःख जक खः” धका दुःख सत्य स्वरूपयात इतिश्री याना आज्ञा दयेका बिज्यात ।

उपादान व उपादानस्कन्ध

आः उपादान व उपादानस्कन्धयात छुटे याना कने ।

उपादान धयागु आशक्त जुइगु खः । उगु आशक्त जुइगु काम-उपादान, दृष्टि-उपादान, शीलव्रत-उपादान, आत्मवाद-उपादान धका प्यंगू दु । इच्छा जुया यइपु व मज्जा तायेका आशक्त जुइगुयात काम-उपादान धाइ । तृष्णा द्वारा आशक्त जुइगु खः । आत्मजीवया रूप्य आशक्त जुइगुयात आत्मवाद-उपादान धाइ । आत्मदृष्टि, सत्काय दृष्टि धयागु लिसे समान जुया च्वन । प्यंगू सत्ययात सी कथं आचरण याःगु नं मखु; मार्गींग च्यागूयात उत्पन्न जुइकीगु नं मखुसे छुं छगू व्रताचरण मात्रं संसार दुःखं मुक्त जुइगु खः; वृद्ध वृद्धा मजूसे रोगी मजूसे मरण मजूसे सदां सुखी जुया वनी धका विश्वास यायेगु आशक्त जुइगुयात शीलव्रतउपादान धाइ । द्वंगु आचरणयात सही आचरण धका विश्वास व आशक्त जुइगु छता प्रकारया मिथ्यादृष्टि हे खः । कर्म व कर्मया फल मद्दु, परलोक मद्दु; बुद्ध अरहन्त मद्दु धका धारणा यायेगु आशक्त जुइगुयात दृष्टि उपादान धाइ । आत्मदृष्टि शीलव्रत परामर्श दृष्टि अलगगु मिथ्या दृष्टि धाक्वयात नं दृष्टि-उपादान धाइ । उगु उपादान प्यंगू मध्यय् काम-उपादान यइपु ताइगु मज्जा ताइगु तृष्णा हे खः । ल्यं दुगु उपादान स्वंगू धारणा द्वनिगु द्वंगु सिद्धान्त मुक्कं हे खः । उर्कि “द्वंगु धारणा मज्जा तायेगु; आशक्ति उपादान निगू” धका स्मरणिका दयेका तथा । उकीयात धाये माली ।

(१) द्वंगु धारणा मज्जा तायेगु; आशक्ति उपादान निगू ।

धारणा द्वना आशक्त जुइगु छता प्रकारया दृष्टि आशक्ति; मज्जा ताया यइपु ताया प्यपुना आशक्त जुइगु छता प्रकारया तृष्णा आशक्ति; थुकथं निथी दु धका धयागु भाव खः । उगु उपादान निगुलिं आशक्त जुइ फूगु रूप समूह नाम समूहतय्त उपादानस्कन्ध धाइगु खः । उकीयात नं “जि, जिगु सम्पत्तियाशक्ति; धाइ उपादानस्कन्ध स्व ।” धका स्मरणिका दयेका तथा । उकीयात धाये माली ।

(२) जि जिगु सम्पत्तियाशक्ति; धाइ उपादानस्कन्ध स्व ।

जि धका आशक्त जुइगु आत्मदृष्टि आशक्ति खः । आत्म दृष्टि आशक्ति उत्पन्न जुल धाःसा ल्यं दुगु दृष्टि आशक्ति निगू नं उत्पन्न जुइ फूगु हे जुया च्वन । मज्जा ताया प्यपुना आशक्त जुल धाःसा थःगु सम्पत्ति मखुनिसां थःगु निजी सम्पत्तिथें हे सोहरे याना आशक्त जुइगु खः । उर्कि पाली उगु तृष्णा उत्पत्ति पहःयात “एत्तं मम=थ्व जिगु सम्पत्ति खः;” धका मज्जा तायेका सोहरे याना तये धुनिगु पहःयात क्यना तल । थुगु स्मरणिकाय् नं उगु पालि विधि अनुसार जिगु सम्पत्तिया रूप्य् मज्जा ताया सोहरे याना आशक्त जुइगु पहःयात क्यना तल । उकथं आत्म जीवयां रूप्य् दृष्टि द्वंका धारणा द्वंका वा जिगु सम्पत्तिया रूप्य् मज्जा ताया सोहरे याना घयसुया आशक्त जुइ फूगु वा ज्यूगु नाम रूप समूह धर्मतय्त उपादानस्कन्ध धाइ—धयागु अभिप्राय खः । उकथं तृष्णा व दृष्टि द्वारा आशक्त जुइ फूगु नामधर्म समूहतय्त ला सामान्य स्कन्ध धका जक धायेमाः । उपादानस्कन्ध धका ला धाये मज्यू । उगु सामान्य स्कन्धत गुजागु लय् धाःवले मार्गं प्यंगू फल प्यंगुली दुथ्याःगु वेदना संज्ञा संस्कार विज्ञान धयागु धर्मत हे खः । उगु लोकोत्तर वेदना संज्ञा संस्कार विज्ञानतय्त ला वेदनास्कन्ध, संज्ञास्कन्ध, संस्कार स्कन्ध, विज्ञानस्कन्ध—धका जक धायेमाः । आः थन उपादान द्वारा आशक्त जुइ फूगु उपादानस्कन्ध धयागु छु छु लय् धाःसा न्होने बारबार कना वये धुंगु लौकिक रूप वेदना संज्ञा संस्कार विज्ञान धयागु नाम रूप समूह धर्मत हे खः । उकीयात “रूप, वेदना व संज्ञा; संस्कार विज्ञान थ्व न्यागू” धका स्वरूप क्यनीगु स्मरणिका छगू नं दयेका तया । उकीयात धाये माली । —

(३) रूप, वेदना व संज्ञा; संस्कार विज्ञान थ्व न्यागू ।

उगु न्यागू ला न्होने बारबार तःकोमद्धि धया कना वये धुंगु जुया स्पष्ट जुइ धुंकल हे जुइमाः । उगु लौकिक नाम रूप

उपादानस्कन्ध न्यागू धयागु ध्यान अलाभी व्यक्तियाके जुल धाःसा खंक्व पतिकं ताक्व पतिकं नं तुंक्व पतिकं नया स्युक्व पतिकं थिया स्युक्व पतिकं विचाः याना स्युक्व पतिकं खुगू द्वारय् प्रकट रूप्य् खने दया च्वनीगु रूप धर्मत नं कामावचर चित्त चैतसिकत हे खः । ध्यान लाभी पुद्गलयाके ला मनोद्वारय् प्रकट रूप्य् खने दयेक वइगु ध्यान धयागु रूपावचर अरूपावचर धर्मत नं दुथ्याः । उगु उपादानस्कन्ध धर्म न्यागू विपश्यना भाविता याये माःगु दुक्खसत्य धर्मत मुक्कं खः । लिपायागु इलय् तथागतं परिञ्जोय्य = विपश्यना ज्ञान मार्गं ज्ञान द्वारा विभाजन याना सीके माःगु धर्म जुया च्वंगु खँ आज्ञा दयेका बिज्यात । स्वंगुगु द्या सम्मादिट्ठि मार्गांग वर्णन (पौत्याः १४२) य् दुक्खे जाणं = दुःख सत्यय् प्रज्ञा ज्ञानयात सम्यग्दृष्टि मार्गांग धाये माःगु खँ उल्लेख याना तल । व थुगु उपादानस्कन्ध न्यागू धयागु दुःख सत्ययात भाविता याना चायेका स्यूगु ज्ञानयात धाःगु खः ।

उकिं खंक्व पतिकं ताक्व पतिकं नं तुंक्व पतिकं नया स्युक्व पतिकं थिया स्युक्व पतिकं विचाः याना स्युक्व पतिकं खुगू द्वारं प्रकट रूप्य् लुया वक्व (मिखा व वर्ण न्हाय्पं व शब्द आदि) रूप उपादानस्कन्धत; (खना स्यूगु, ताया स्यूगु आदि) नाम उपादानस्कन्धतय्त भाविता याना चायेका उत्पत्ति विनाश अनित्य दुःख अनात्म स्वभावयात यथार्थ रूपं स्यूगु कथं उपादानस्कन्ध न्यागू नाम रूप धर्मतय्त दुक्खसच्च = धात्थेगु सही दुःख धर्मत हे खः धका स्वज्ञानं सीकेमाः धयागुयात नं क्वात्तुक लुमंका तयेभाः । आः थुगु सासना यैताय् स्मृतिप्रस्थान विधि अनुसार लुया वक्वयात भाविता याना चायेका नकतिनि कना वयागु अनुसार सही रूपं सिया च्वं पि व्यक्तिपिके ला अतिकं लय्ताये बहःगु जुया च्वन । संखित्तेन पञ्चुपादानस्कन्धा दुक्खा- धका तथागतं कना तथा बिज्याःगु अनुसार जिमिसं सीके दत्त धका निरीक्षण याना लय्ताये

निर्ति खः । लयताया प्रज्ञाज्ञान गुलि फत्त उलि पूवंगु स्वया नं पूवंक वृद्धि याना उद्योग व अभ्यास याना वने निर्ति हे खः । आः दुःख सत्य स्वरूप १२-गू स्मरणिका धाये माली ।

(१) जाति जरा व मरण; शोक विलाप दुःख कायिक ।

(२) दौर्मनस्य तीव्र डाह; थुपि फुक नं दुःख खः ।

धापू खः (१) न्हूगु जन्मय् उत्पन्न जुइगु नं दुःख खः । (२) जीर्णं जुइगु नं दुःख खः । (३) मरण जुइगु नं दुःख खः । (४) शोक सन्ताप जुइगु नं दुःख खः । (५) विलाप यायेगु नं दुःख खः । (६) शरीरय् सह याये मफयेक स्याइगु शारीरिक दुःख नं दुःख हे खः । (७) मन प्रसन्न मजुइगु मानसिक दुःख नं दुःख हे खः । (८) मनय् सह यानां सह याये मफयेक तीव्र रूपं डाह जुइगु धयागु नं दुःख हे खः धयागु भाव खः । मेगु छगू पाद नं धाये मानि ।

(३) अप्रिय वियोग प्रिय संयोग; व नं धात्थेंगु दुःख खः ।

(९) अप्रिय व्यक्तिपि, अप्रिय संस्कार अनिष्टारम्मणत लिसे संयोग जुइका नापं च्वने मालीगु नं धात्थेंगु दुःख हे खः । (१०) प्रिय व्यक्तिपि, प्रिय प्रसादनीय संस्कार इष्टारम्मणत लिसे म्वाम्बाकं बाया च्वनेगु सिना बाया च्वनेगु नं धात्थेंगु दुःख हे खः- धयागु मतलब खः । मेगु निगू पादयात नं धाये माली ।

(४) मदुगु इच्छा व नं दुःख; संक्षिप्तं धायेगु जूसा ।

(५) उपादानीय पञ्चस्कन्ध; थुपि नं सत्य दुःख खः ।

(११) मार्गांग च्यागू धर्मयात ला आचरण मयासे वृद्धि मयासे, वृद्ध वृद्धा मज्जे रोगी मज्जे मरण मज्जे सम्पूर्ण दुःख निरोध व शान्त जुया च्वनेगु निर्ति इच्छा व प्रार्थना याना च्वन धाःसा उगु प्रार्थना अनुसार लाभ जुइ फइ मखु । उगु लाभ जुइ

फइ मखुगुयात प्रार्थना यायेगु इच्छा पूमवना दुःख जुइगु मात्र हे खः । उकिं दुःख खः । लौकिक क्षेत्रय् लाभ जुइ फइ मखुगुयात प्रार्थना यायेगु नं दुःख खः । थुगु लाभ जुइ फइ मखुगुयात इच्छा व प्रार्थना यायेगु तक विस्तृतं दुःख ११-गूयात संक्षिप्तं धाये माल धाःसा (१२) गू जि जिगु सम्पत्तिया रूपय् आशक्त जुइ फूगु स्कन्ध न्यागू दुःख सत्य खः धयागु मतलब खः । दुःख सत्ययागु स्वरूप उल्लेख याना क्यना वयागु पूवन धाःसां जिल । ई नं गाक्कं पुला वने धुंकल । थौं थनं हे दिना उपदेश क्वचायेके नु ।

थुगु धर्मचक्र सूत्रोपदेशयात गौरव पूर्वक न्यना लुमंका च्वनागु धर्म श्रवण कुशल कर्म चेतनायागु शक्ति सामर्थ्य आनुभावया कारणं आः उपदेश न्यना च्वंपिं परिषद् समूह सत्पुरुषपिसं परिच्छेद याना सीके माःगु सीके वहःगु उपादानस्कन्ध न्यागू दुःख सत्य धर्म-यात भाविता याना चायेका स्यूगु कथं मज्झिमपटिपदा धयागु मार्गांग च्यागू पवित्र धर्मयात वृद्धि जुइका सम्पूर्ण दुःख शान्त जुया च्वंगु निर्वाण सुख उत्तम धर्मयात थःपिसं इच्छा याना च्वंगु मार्ग ज्ञान फल ज्ञान द्वारा याकनं याकनं थ्यंक वना साक्षात्कार याना काये फये माल ।

साधु ! साधु !! साधु !!!

धर्मचक्र सूत्रोपदेश प्यंगूगु द्या क्वचाल ।

धर्मचक्र सूत्रोपदेश

(न्यागूगु द्या)

(१३२४- आश्विन कृष्ण अष्टमी खनु वर्णन याना कना बिज्याःगु)

उपदेश स्वापु

आश्विन कृष्ण अष्टमी खनु प्यंगूगु द्या कनाबले प्यंगू सत्य मध्यय् दुःख सत्यया स्वरूपयात वर्णन याना कना वये धुन । थौं ला समुदय सत्ययागु स्वरूपयात वर्णन याना कने माली । आः प्यंगू सत्ययागु शीर्षकयात शुरू याना धाये माली ।

- (१) बुक्खसच्च = सही दुःख धर्म ।
- (२) समुदयसच्च = सही दुःख उत्पत्ति कारण धर्म ।
- (३) निरोधसच्च = सही दुःख निरोध व शान्त जुइगु धर्म ।
- (४) मग्गसच्च = सही दुःख निरोध व शमनय् थ्यनीगुया कारण आचरण भिगु मार्ग धर्म ।

प्यंगूगु द्यालय् कना वये धुंगु अनुसार तथागतं मज्झिमपटि-पदा धयागु मार्गांग च्यागू आचरण द्वारा स्वयं थःम्हं प्रतिवेध याना सीका कया बिज्याःगु दुःख सत्यया स्वरूपयात उल्लेख याना क्यना बिज्याये धुंका समुदय सत्यया स्वरूपयात नं थुकथं उल्लेख याना क्यना बिज्यात ।

समुदय सत्य

इदं खो पन भिक्खवे दुक्खसमुदयो^१ अरियसच्चं; यायं तण्हा पोनोभविका^२ नन्दोरागसहगता तत्रतत्राभिनन्विनी; सेय्यथोदं ? कामतण्हा भवतण्हा विभवतण्हा ।

१- आपालं सफुत्ति दुक्खसमुदयं—धका नपुंसक लिंगं दया च्वन । दुक्खसमुदयो दुक्खनिरोधो—धका (मूल पुल्लिंगं हे) धाये योग्य जुयां च्वंगुली दुक्खसमुदयं दुक्खनिरोधं—धका (नपुंसक लिंगं) लिंग परिवर्तनयात ग्रहण याना तल” धका वर्णन याना तःगु पटिसम्भवा मग्गट्ठकथा (प्रथम-५८) लिसे पाय्छि जू । तर विसुद्धिमग्ग महाटीका (द्वितीय-४४६) य् ला “निगू पदया आधार समानभाव दया च्वंसा नं दुक्खसमुदयो अरियसच्चं—धयागु पालिथें (उप्पादो भयं—धका) लिंग भेद जुइगुयात ग्रहण याना तल” धका न्होनेयागु पद पुल्लिंग व लिउनेयागु पद नपुंसक लिंग भेद जुया च्वंगु क्यना तल । उगु टीकायागु धापु मग्गसच्च-यां क्षेत्रय् क्यने तिनिगु “दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्चं—धयागु पालि लिसे पाय्छि जुया युत्तर=अप्वः युक्ति दया च्वन । अनं हानं न्हापायागु विभिन्न अर्थकथाय् नं थुगु विषयय् नपुंसक लिंगय् हिला तःगु विषय क्यना तःगु मदु । उकिं थाइ सफुत्ति नं दुक्खसमुदयो—धका हे मूल पुल्लिंगं दुगु पालियात थन मूल कथं कनाबले हे व्वना कना वयागु खः ।

२- पाली पुन- पद संस्कृतय् पुनर- धका रकारान्तं दया च्वन । उगु पद-यात भव—लिसे समास यायेबले उगु र-या निरिति पुनब्भव- धका भ-ल्य् द्विभाव दये माल । पुनर-ल्य् अर-यात ओ-याना, पुनो, पोनो-धका पद सिद्ध जुइबले धाःसा द्विभाव दये योग्य मजू । अथे जुया पोनोभविका- धका द्विभाव मदुगु सिंहल पालि युत्तर=अप्वः युक्ति दुगु जूया निरिति उगु पालि अनुसार थन न्हापां कनाबले हे व्वना कना वयागु खः ।

भिक्षवे = भिक्षुपि; इदं खो पन- ध्व कने त्यनागु धर्म ला; दुःखसमुदयो = दुःख उत्पत्ति वृद्धि कारण जुया च्वंगु; अरिय-सच्चं = आर्य सत्य हे खः । वा = आर्यपिसं सीके माःगु धात्थेंगु सही धर्म हे खः । या अयं तण्हा = गुगु पित्याइगु तृष्णा; पोनीभविका = हाकनं न्हूगु जन्मयात उत्पन्न जुइके यः । नन्दोरागसहगता = यइपु तायेगु प्यपुनेगु आशक्त जुइगु लिसे संयुक्त जुया च्वन । तत्रतत्राभिनन्दिनी = उगु उगु उत्पन्न जूजूगु भवय् लाभ जूजूगु आरम्भगय् यइपु तायेगु न्ह्याइपु तायेगु वानि वा स्वभाव दु । सेट्यथीदं = उगु तृष्णा छु खः लय् धाःसा; कामतण्हा = इच्छा याये वहःगु कामगुणय् उत्पन्न जुया च्वंगु पित्याइगु तृष्णा छगू; भवतण्हा = नित्य दया च्वन धका भाः पाः पित्याइगु तृष्णा छगू; विभवतण्हा = मरण जुइ धुन कि मन्त धका भाःपाः पित्याइगु तृष्णा छगू; इदं = थुपि तृष्णा स्वंगू दुःख उत्पत्ति वृद्धि कारण समुदय सत्य हे खः ।

दुःख उत्पत्ति वृद्धि कारण दुःख समदय आर्य सत्य धयागु उल्लेख याना वये धुंगु न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइगु निसें शुरु याना, उपादानस्कन्ध अन्त दुगु धात्थेंगु दुःखतयत् उत्पन्न जुइके यःगु वृद्धि जुइके यःगु धर्म हे खः । दुःख निरोध याये मास्ति वःसा उगु धात्थेंगु दुःख उत्पत्ति कारण धर्म सीकेगु आवश्यक जू । रोग लंके मास्ति वःसा रोग उत्पत्ति कारणयात सीका हटे याना मदयेका छ्वयेथें खः । उकथं सीकेगु आवश्यक जुया च्वंगु दुःख वृद्धि कारण समुदय सत्ययात नं तथागतं सीका बिज्याना हटे याना मदयेका बिज्याये धुंकल धयागु मतलब खः । उगु समुदय सत्य छु लय् धाःसा तृष्णा हे खः । तृष्णा धयागु पित्याइगु स्वभाव खः । नये पित्याइगु त्वने प्याःचाइगुथें वया नं आरम्भणत पित्याइगु स्वभाव खः ।

उगु आरम्भणयात पित्याइगु तृष्णा पोनीभविका = हाकनं न्हूगु जन्मयात नं उत्पन्न जुइके यः । उगु तृष्णा निरोध मज्जुल्ले तक

नूहूगु जन्मत बारबार तनं तं उत्पन्न जुजुं वना च्वनीगु खः ।
 उकथं नूगु जन्म उत्पन्न जुइकीगु पहःयात ला लिपा तिनि कने
 माली । अनं लिपा थुगु तृष्णां नन्दीरागसहगता = यइपु न्ह्याइपु
 तायेका प्यपुना आशक्त जुया च्वने यः । वांला भाःपी वहःगु
 आरम्मण वस्तुतयत् वं यइपु तायेकीगु खः । यइपु तायेका चिकं
 रंगं थ्युथ्युगु विषय्य् दाग थाना थाना वना च्वनीगुथें उगु यइपुगु
 आरम्मण्य् आशक्त जुया प्यपुना च्वनीगु खः । अनं लिपा थुगु
 तृष्णा थ्यंथ्यंगु जन्म्य् न्ह्याइपु तायेका च्वनीगु खः । न्ह्याइपु
 धयागु मदु । वांला भाःपीगु आरम्मण्य् दुदुगुली यइपु व न्ह्याइपु
 ताइगु जुया च्वन ।

मनुष्य लोक्य् हे निरीक्षण याना स्वल धाःसा निम्नः
 कोटीयापिं मनूतयगु स्थिति उच्चकोटीयापिं मनूतयगु दृष्टि यइपुसे
 न्ह्याइपुसे मच्चं । तर कारण मिले मजुया उगु स्थिती थ्यंक वन
 धाःसा ला उगु थ्यंक वनीगु जन्म्य् न्ह्याइपु तायेका च्वनीगु खः ।
 मनूतयगु दृष्टि तिरश्चीन पशुतयगु जन्मयात स्वल धाःसा छुं हे
 न्ह्याइपु तायेगु मदु । घृणास्प्रद भयंकरगुया रूप्य् जक खने दु ।
 सर्पयागु शरीर्य् कीटाणुतयगु शरीर्य् दुहाँ वना च्वने माल धाःसा
 तःसकं घृणास्प्रद भयानक जुया च्वन । अथे नं कर्म अनुसार उजागु
 जन्म्य् थ्यंक वन धाःसा थःथःमं मजूजा ताये वहः जुया न्ह्याइपु
 ताया वनीगु जुया च्वन । थ्व तृष्णा धयागु धर्म्य् थ्यंक वंगु जन्म्य्
 लाभ जूगु आरम्मण्य् यइपु न्ह्याइपु ताये सःगु स्वभाव दया हे
 खः । उकिं तथागतं थुगु तृष्णायात तन्नतत्राभिनन्दिनी = उगु गुगु
 थ्यंथ्यंगु जन्म लाभ जूगु आरम्मण्य् यइपु न्ह्याइपु तायेगु स्वभाव
 दया च्वन धका क्यना बिज्याःगु खः । उकीयात चम्पेय्य नागराज-
 यागु कथावस्तु उपरि महारानीयागु कथावस्तु द्वारा प्रकट रूपं
 सीका काये फु ।

चम्पेय्य नागराज कथावस्तु

बोधिसत्त्व छगू जन्मय् चम्पा खुसीया लिक्क लाःगु थासय् गरीवम्ह मनु छम्ह जुया वल । अबले चम्पेय्य नागराजयागु ऐश्वर्य सम्पत्तियात त्ववका प्रार्थना याना बोधिसत्त्व गरीवम्ह मनु नं दान शील कुशलतय्त याना वन । उकिं उगु जन्मं मरण जूबले बोधिसत्त्व गरीव चम्पेय्य नागराजया पलंगय् शारीरिक अंगं परिपूर्णं जुया औपपातिक नागराज जू वन । नागराज धयाम्ह सर्प हे खः । धात्थेम्ह मनु सर्प जुइ माःगु धायेवले ग्यानापुसे घच्चायापुसे च्वं । उकिं नकत्तिनि नागराज जूबले बोधिसत्त्वं थःत थःमं स्वस्वं घःचाया घृणा तायेका च्वन । जिं याना वयागु दान शील कुशल कर्मत खुगु देवलोक दुगुली यथिजाःगु भूमी नं उत्पन्न जुइके फु । तर जिं नागराज सम्पत्ति प्रार्थना याये लाःगुलि थुगु सर्प तिरश्चीन जन्मय् उत्पन्न जुइमाल । थुम्ह तिरश्चीन सर्प जुया म्वाना च्वनेगुया सिबे मरण जुइगु भिं जू धका मरण जुइ नितिं तकं विचाःयाये लात तिति ।

उकीया दुने सुमना धयाम्ह नागनी नं मेमेपि नागनीतय्त न्ह्याइपुका वीत संकेत याना प्रेरित याना छवल । नागनीत सकसिनं ऋःऋः धायेक वांलाःपि देवकन्या रूप निर्माण याना विभिन्न वाजा गाजा थाना म्ये हाला प्याखँ ल्हुया न्ह्याइपुका वियाच्वन । उगु रूपं देवकन्याया भेषय् वाजं थाना म्ये हाला प्याखँ ल्हुया च्वंगु खंबले बोधिसत्त्व चम्पेय्य नागराजया मनय् उगु नाग भूमियात देवेन्द्रयागु भूमि विमान भाःपाः न्ह्याइपु ताया वन धाइ । उकिं वं नं देव भेषं परिवर्तित जुया इपि नागनीत लिसे छपुचः जुया न्ह्याइपुका वन धाइ ।

अथे नं बोधिसत्त्व जुया च्वंगु कारणं स्मृति तये अःपु । उकिं लिपा छन्हु नाग जन्मं मुक्त जुया मनुष्य जन्मय् थ्यंक वनेत,

मनुष्य जन्मय् थ्यना दान शील आदि पारमी कुशलत पूपूर्वक पूर्ण याये फयेक उद्देश्य तथा मनुष्य लोकया जंगल प्रदेशय् उपोसथ शील पालन यात त्तिनि ।

थुगु चम्पेय्य नागराज कथावस्तुइ मुख्य धाये त्यंगु खँ ला मत्तूयागु दृष्टि स्वल धाःसा नागराज सर्पयागु शरीर ग्यानापुसे नं च्वं; घःचायापुसे नं च्वं । नकत्तिनि नाग जूवले ला बोधिसत्त्वं नं उगु नाग जन्मयात घःचाया घृणा तायेकु । अथे नं न्ह्याइपुक वःपि नागनीत खंबले उगु उत्पन्न जन्मय् देव जन्मय्थे हे न्ह्याइपु ताया वन धयागु खः । उगु रूपं जन्म जूगु भवय् न्ह्याइपु ताया वंगु नं मेता कारणं मखु; “उगु उगु जन्म उगु उगु आरम्मणय् न्ह्याइपु ताये यः” धयागु तृष्णाया कारणं हे खः । अनं लिपा बोधिसत्त्वं गरीव जन्मय् दुवले चम्पेय्य नागराज सम्पत्तियात यइपु तायेका ययेका वये नं । उगु यइपु ताःगु यःगु तृष्णाया कारणं चम्पेय्य नाग जन्मय् जन्म काये माल । व “पोनोभविका = हाकनं न्हूगु जन्मयात उत्पन्न जुइके यः” धयागु बुद्ध-वचन अनुसार न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइ माःगु जुल ।

Dhamma Digital

उपरि महारानी कथावस्तु

उपरि महारानी धयाम्ह ला काशी राष्ट्रया पाटलि शहरय् शासन याना च्वंम्ह अस्सक धयाम्ह जुजुया अग्रमहेषी महारानी खः । वयागु रूप लावण्य अतिकं वांलाना शोभा दया च्वन धाइ । न्हापायार्पि जुजुपिसं थःगु देशय् दकसिबे वांलाःम्ह मय्जुयात त्यया कथा महारानी नियुक्त याये यः । उकिं जुजुया महारानी धायेवं वांलाःम्ह पिच्चुसे च्वंम्ह हे जक आपाः जुइगु खः । उम्ह उपरि महारानी ला विशेष रूपं पिच्चुसे वांलाःम्ह जुया च्वन धाइ । अस्सक जुजुया अतिकं वांलाःम्ह उम्ह उपरि महारानीयात तःसकं हे माया ममताः दुगु जुया च्वन धाइ ।

उकथं जुजुया अतिकं माया ममत्ता व स्नेह जुया च्वंम्ह उपरि महारानी अतिकं वांलानां शोभा दया नकतिनियागु यौवनावस्थाय् तिनिबले हे स्वर्गारोहण जुया वन धाइ । स्वर्गारोहण जुइगु धयागु जुजुपि महारानीपि मरण जुइवले धाये माःगु सम्य शब्द मात्र खः । भिन्नुपि परलोक जुइवले ब्वया बिज्यात धायेमाः । सांस्कृतिक सम्य व्यवहार मात्र खः । मरण जुया वंम्ह व्यक्ति ला थःगु कर्म अनुसार न्हूगु जन्मय् उत्पन्न जुइ हे माः । थुम्ह उपरि महारानी सम्यता अनुसार स्वर्गारोहण जुल धाःसां धात्थे स्वर्गारोहण जूगु ला मखु; खि ग्वारा की जुया जक जन्म का वने माल ।

उकथं अतिकं यःम्ह ममता दुम्ह महारानी स्वर्गारोहण जुया वंबले अस्सक जुजुयाके शोक परिदेव मित तःतःसकं छ्वया च्वं च्वन । उपरि महारानीया लाशयात खाःयागु बाकसय् चिकनं फिना थःगु खाताया व्वय् तयेका तल । भोजन समेतं नये मफया फल फल लुमना डाह जुइका ख्वया हाला उगु खाताय् हे गोतुला दना च्वन धाइ । माँ-बौ थःथितिपि विद्वान अमात्यपिसं संस्कार स्वभाव अनित्य स्वभावयात न्ह्याकथं हे कना कयना ब्यूसा नं होश दयेके मफूगु जुया च्वं च्वन । बाकसय् तया तःम्ह महारानीयागु लाश चिकनय् फिना तल धायेबले थौं कन्हे वासःलखय् फिना तःगु लाशतथे हे शरीर मस्यंक हे स्थिर जुया च्वन जुइमाः । अथे जुया वया महारानी बाकसय् दुने गोतुला च्वंगुथे हे भाःपिया च्वन जुइमाः । उकि उगु लाशयात स्वल ख्वल विलाप यात याना शोक परिदेव मित छ्वयेका च्वं च्वंगु न्हेनु नापं दया वंगु जुया च्वन ।

अबले बोधिसत्त्व हिमवन्त प्रदेशय् ध्यान अभिज्ञा लाभी ऋषि जुया च्वं च्वन । उम्ह बोधिसत्त्व ऋषि लोकयात अभिज्ञा द्वारा स्वःगु वखतय् थुम्ह अस्सक जुजु अतिकं दुःखी जुया च्वंगुयात नं खने दु । थःमं बाहेक मेपि सुना नं थुम्ह जुजुयात रक्षा याये फइ मखु धयागु नं सीके दु । उकि बोधिसत्त्व ऋषि अभिज्ञा ऋद्धि शक्ति द्वारा अस्सक जुजुया बगीचाय् थ्यंक बिज्यात ।

अबले पाटलि शहरय् च्वंम्ह ब्राह्मण माणवक छम्ह ऋषिया-
थाय् थ्यंक वल । ऋषि उम्ह माणवकयात अस्सक जुजुया विषयय्
न्यन । उम्ह माणवकं अस्सक जुजु शोक परिदेव मि तःसकं छ्वयेका
च्वंगु पहःयात कने धुंका अस्सक जुजुयात उपदेश बिया रक्षा यायेत
प्रार्थना यात । अबले ऋषि अस्सक जुजुयात जि मस्यु । वं जिथाय्
वया न्यंसा ला वया महारानी जन्म कया च्वंगु जन्मयात कना
कयना बी फु धका धया छ्वल । उम्ह माणवक अस्सक जुजुयाथाय्
वना “महाराज, उद्यानय् दिव्यचक्षु ऋषि छम्ह थ्यंक वया च्वन ।
उपरि महारानी जन्म कया च्वंगु भवयात नं स्यू । कयने नं फू ।
उम्ह महाऋषियाथाय् सवारी जुइगु बांला जू” धका धाल ।

उपरि महारानीयात कयने फू धयागु न्यने दुवले अस्सक
जुजु प्रसन्न प्रफुल्लित जुया सन्तोष तायेका उद्यानय् रथं पिहाँ वल ।
ऋषियाथाय् थ्यंका गौरव पूर्वक अभिवादन याना “भन्ते ऋषि,
उपरि महारानी उत्पन्न जुया च्वंगु जन्मयात स्यू धाःगु खः ला”
धका न्यन । खःगु खँ ऋषि लिसः बिल । गन जन्म कया च्वन लय्
धका न्यन । अबले महाऋषि—

Dhamma.Digital

महाराज, छं महारानी उपरि रूप लावण्ययात जक यइपु
ताया मज्जा ताया अभिमानं चूर जुया च्वं च्वन । रूप लावण्य
बांलाके निरिंति जक लाछि मलाछि सजे धजे याना जुया च्वं च्वन ।
दान शील कुशल कर्म याये निरिंति धाःसा त्वमंका च्वं च्वन । उकथं
त्वमंका अभिमानं चूर जुइका च्वंगुलि उपरि मरणं लिपा हीनगु
जन्मय् थ्यंक वना च्वने माल । थुगु उद्यानय् हे खि ग्वारा की
जुया च्वं च्वने माल— धका यथार्थ रूपं सही कथं स्पष्ट रूपं उल्लेख
याना कयना बिल ।

धन सम्पत्ति, थःथिति, शिक्षा, पदवी वा रूप लावण्य
मेपिं स्वया तीक्ष्ण विशिष्ट जुया च्वन धाःसा उकीयात कारण याना

अभिमान वढे चढे जुइ यः । अभिमान वढे चढे जुया कुशल कर्म यायेगु ल्वःमना च्वने यः । मेपिन्त आदर गौरव तयेगु क्वछुइगु नं मसिया च्वने यः । उगु रूपं अभिमानी जुया च्वंभ् व्यक्ति हीनगु जन्मय् थ्यंक वने यःगु खँ चूलकम्म विभंग सुत्त-य् तथागतं कना तथा विज्यात । उकीयात “जुइवं भिमानी हीन जाति; उच्च जाति जुइ कोमुलि” धका जि स्मरणिका दयेका तथा । उकीयात धाये माली ।

जुइवं भिमानी हीन जाति; उच्च जाति जुइ कोमुलि ।

मतलव खः अभिमानी जुया गौरव तये माःम्हसित गौरव मतल धाःसा हीनगु कुलय् उत्पन्न जुइ यः । अभिमानयात दवे याना गौरव तये माःम्ह व्यक्तियात गौरव तयेवं उत्तमगु कुलय् उत्पन्न जुइ यः धयागु मतलव खः । आः कना वया च्वनाम्ह उपरि महारानी रूप लावण्य नं अतिकं वांलाना श्रेणी नं अग्रमहेषी महारानी धायेवले अभिमानं मस्त जुया गौरव तये माःपिन्त अपमान याःगु अकुशल कर्मया कारणं याना हीनगु खिग्वारा कीया जन्मय् उत्पन्न जुइ माल खनि धका ग्रहण याये माःगु दु ।

उकथं खि ग्वारा की जुइ माःगु कारण न्यने दुवले अस्सक जुजुं (नाहं सद्बहामि) जि विश्वास मयाना धका जिद्धि याना च्वन ।

अथे जूसा मा—कीयात नं वयने; खँ नं ल्हायेके वी धका महाऋषि धाल । ज्यू वयना विज्याहुँ । खँ नं ल्हाये थव्यु धका जुजुं धाल ।

अवले महाऋषि बा—की व मा—की निम्हं अस्सक जुजुया न्होने पिहाँ वये निंति अभिज्ञा द्वारा अधिष्ठान यत्त । बा—की व मा—की सौं खि पिहाँ वया जुजुया न्होने थ्यंक वःवले महाऋषि—

महाराज=महाराज; अग्र्यं=लिपा लिना वःम्ह थुम्ह मा-
की; ते=छंगु; छंम्ह; उपरिदेवी=उपरि नां दुम्ह महारानी हे
खः । तं जहित्वा=राजन, छन्त तोता; गोमयपाणकस्स=खि
ग्वारा कीया; पच्छतो पच्छतो=लिउ लिउ; गच्छति=लिना वना
च्वन; नं=उम्ह उपरि महारानी पाखें उत्पन्न जुया वःम्ह मा-
कीयात; पस्स=क्वक्वजीक स्वये माल धका कन ।

अवले धाःसा जुजुं “भन्ते, अतिकं दक्षता दया च्वंम्ह
धात्थेंम्ह उपरि महारानी थुम्ह खि ग्वारा मा-की जुया च्वन धयागु
जि विश्वास याये मफु” धका हानं अस्वीकार याना जिद्दि याना
च्वन ।

खः; कर्म कर्मया फल वीगु पहःयात बांवालाक विश्वास
मयाइम्ह व्यक्ति, प्रतीत्य समुत्पाद कारण कार्य स्वापु तथा उत्पन्न
जुइगु पहःयात मथूम्ह व्यक्ति, थुजोपि व्यक्तिपिनि निति जुल धाःसा
धात्थेंगु मनुष्यत्वं थये की जुया वन धयागु विश्वास याये थाकुइफु ।
बुद्धोपदेशत अतिकं प्रकट जुया च्वंगु थौयागु युगय् नापं “मनू सिना
वना मनू स्वया क्वह्यंगु जन्म उत्पन्न जुइ फइ मखु” धका धारणा
व विश्वास याइपि मनूत दया हे च्वन तिनि । बुद्धोपदेश न्यने मनंपि
इपि शासनं पिनेयापिनिगु इलय् विश्वास याये मफू धयागुयात
आरोप याये थाय् मदु ।

अथे नं तथागत सम्यक्सम्बुद्धं कना तथा विज्याःगु उपदेश
अनुसार जुल धाःसा आर्यभावय् मध्यंनिम्ह व्यक्ति मनुष्य जन्मं नं
प्यंगू अपायय् थ्यंक वने हे फूनि । देव जन्म देवराज जन्मं नं
अपायय् थ्यंक वने हे फूनि । अकुशल कर्म व मरणासन्न अवस्थाय्
मनन याइगु मनोवृत्ति अनुसार क्यह्यंगु हीनगु अपाय सत्त्व योनी
उत्पन्न जू वने हे फूनि । कुशल व मरणासन्न अवस्थाय् मनन याइगु
मनोवृत्ति बांलात भिन धाःसा न्ह्याक्व क्वह्यंगु जन्मं जूसां श्रेष्ठो-
त्तमगु मनुष्य जन्म देवजन्मय् थ्यंक वने हे फूनि । थन आयुष्मान

तिस्स धयाम्ह भिक्षु मरणासन्न अवस्थाय् चीवरय् आशक्त जुया सिना वना उगु चीवरय् हे सि जुया जन्म जुइ माल । व्याँचा छम्ह तथागतयागु उपदेश न्यना च्वं च्वं सिना वंभले त्रयस्त्रिंशत् देव-लोकय् देवता जू वने दत्त धयागु प्रमाण साधक नमूना हे जुल । अथे नं— उम्ह अस्सक जुजुं ला थुजोगु उपदेशत न्यना कना तःगु मखया वया थः महारानी खि ग्वारा मा—की जू वन धयागुयात् विश्वास याना काये मफया विश्वास याये मफू धका अस्वीकार याना च्वं च्वन ।

अथे जूसेंलि महाऋषि मा—कीयात् खँ ल्हाके वी धाल । ल्हाका बिज्याहुँ धका जुजुं लिसः बिल ।

अवले महाऋषि थःमं धयागु खँ मा—किं सीके थुइके वीत, मा—किं लिसः ब्यूगु खँ नं जुजु व परिषदपिसं समेतं ताया थुइके वीत अभिज्ञा ऋद्धि शक्ति अधिष्ठान याना—

अय् मा—की, छं न्हापायागु जन्मय् छु जुया च्वंम्ह खः लय् धका न्यन ।

अस्सक जुजुया अग्रमहेशी महारानी उपरि जुया वयाम्ह खः भन्ते धका मा—किं लिसः बिल ।

गुकथं खः लय् मा—की, छं आः अस्सक जुजुयात् हे यः ला ; कि त मखु— खि ग्वारा वा—कीयात् हे यः ला धका ऋषि न्यन । अवले खि ग्वारा मा—की नं—

उम्ह अस्सक जुजु धयाम्ह ला न्हापायागु जन्मय् जिमि भात्त जुया च्वंम्ह खः । अवले थुगु उद्यानय् अस्सक जुजु नापं पाचिना जिं रूप शब्द गन्ध रस स्पर्श धयागु पञ्च कामगुण आरम्भणत् अनुभव याना यक्व यक्व चाःहिला जुइ नं । अथे नं आः ला न्हूगु जन्मय् थ्यना च्वने धुं कूगु जुया उम्ह अस्सक जुजु जिं लिसे छुं हे सम्पर्क व सम्बन्ध मदये धुं कल धका लिसः बिल । थन मा—की नं लिसः ब्यूगु पहः अर्थकथाय् क्यना तःगु गुकथं धाःसा—

ग्रहं = जि; इदानि = आः; अस्सक राजानं मारेत्वा =
अस्सक जुजुयात स्याना; तस्स गललोहितेन = उम्ह जुजुया गःपतय्
च्वंगु हि; मग्धं सामिकस्स = जिमि आः याम्ह यःम्ह भात जुया
च्वंम्ह; गोमयपाणकस्स = खि ग्वारा वा-कीया; पादे = तुतियात;
मक्खेय्यं = बुत्तु बुला बी मास्ति वः भन्ते धका समेतं निर्दयी व
क्रूरता पूर्वक उल्लेख याना धाल तिनि ।

श्व ला अति हे क्रूरगु वचन हे खः धका भाःपीथाय् दु ।
तर वया थः भात वा-कीया न्ह्योने धाये माःगु जुया उम्ह वा-की
ल्यतायेकेया निति धाये माःगु नं जुइ फु । अनं लिपा सत्त्वपि जन्म
अन्तर मदयेक हे थुगु छगू जन्मय् हे नं कथं महंन बाया न्हूगु ब्याहा
न्हूगु पारिवारिक सम्बन्ध जुया च्वं धाःसा न्हापायाम्ह पुलां जुइ
धुंम्ह भात प्रति कलाः प्रति भुलेहिजा मतःसे न्हूम्हसिगु प्रति जक
महत्व बीगु जुया च्वन धयागु साधक प्रमाण प्रकट रूपं दया हे
च्वन । उकि उगु अर्थकथाया खँ नं युक्ति दया च्वन । जातक पाली
कयना तःगु मा-कि धाःगु पहः गथे धाःसा-

अयमस्सक राजेन; वेसो विचरितो मया ।

अनुकामाय कामेन; पियेन पतिना सह ॥

भन्ते = महाऋषि; अयं वेसो = थुगु उद्यान प्रवेशयात;
अनुकामाय = अस्सक जुजुयात ममता व प्रेम दुम्ह; मया = जि;
कामेन = जित ममता व प्रेम दुम्ह; पियेन पतिना = उगु ईया प्रिय
पति जुया च्वंम्ह; अस्सकराजेन सह = अस्सक जुजु नाप नापं;
विचरितो = बारबार चाः चाः हिला वा हे मबाःसे निम्हं छज्वं
जुया न्हाइपुका वये धुन ।

नवेन सुखदुक्खेन; पोरानं अपिधीयति ।

तस्मा अस्सकरञ्जाव; कीटो पियतरो मम ॥

नवेन=न्हगु; सुखदुखेन=सुख व दुःखं; पोरानं=पुलांगु
जन्मयात; वा=पुलांगु सुख दुःखयात; अपिधीयति=त्वःपुया तथा
तत्र । तस्मा=उकथं न्हगु सुख दुःखं पुलांगु सुख दुःखयात त्वःपुया
तःगु कारणं; कीटो एव=वर्तमान भात वा-कीयात हे जक;
अस्सकरञ्जा=अस्सक जुजुयात स्वया; मम=जि; पियतरो=ऊं
अप्वः ययेका च्वना भन्ते- धका मा-की नं लिसः बिल ।

थन नं (पियतरो) ऊं अप्वः ययेका च्वना धका धया तःगुली;
(सतगुणेन सहस्सगुणेन) सच्चि मयाक द्वःछि मयाक ऊं अप्वः यः
धाये मास्ति. वःगु विषय द्वारा प्रेमया दोगरी अप्वः जुया च्वंगु
पहःयात परिमाण सहित अर्थकथां वर्णन याना तःगु दनि ।

उकथं खिग्वारा मा-की नं क्रूर व निर्दयता पूर्वक निष्ठूर
रूपं धाःगुयात न्यने माःवले अस्सक जुजुया मनय् खिन्नता वल ।
जि ला वयात तःसकं यःगुलि वयागु लाशयात तकं वांछ्वये
मछाला च्वं च्वन । वं ला जिगु प्रति तःसकं निष्ठूरता क्यना च्वन
धका विचाः याना उपरि महारानी प्रति तःसकं तःसकं मन स्यन ।
उकि उगु थासय् हे फेतुना च्वं च्वं “अय्, व मिसायागु लाशयात
वांछ्वया छ्व” धका हुकुम विया मो मि ल्हया शरीरयात शुद्ध
स्वच्छ जुइके धुंका दरवारय् लिहाँ वन । मेम्ह मय्जु छम्हसित
महारानी नियुक्त याना देशयात धार्मिक पूर्वक राज्य याना वन ।
वोधिस्त्व ऋषि नं जुजुयात उपदेश अनुशासन याये धुंका हिम-
वन्तय् लिहाँ विज्यात ।

थुगु कथावस्तुइ मुख्य धाये मास्ति वःगु छु धाःसा उपरि
महारानी मनुष्य जन्मय् दुबले उगु मनुष्य जन्मया महारानी
भावयात हे यइपु न्ह्याइपु मज्जा तायेका च्वंम्ह खः । खि ग्वारा
मा-कीया शरीरय् उत्पन्न जूवनेगु धयागु ला कल्पना तकं दइ मखु
जुइमाः । तर वया थःगु कर्म अनुसार खि ग्वारा कीया योनी थ्यंक
वंबले धाःसा उगु जन्म व उगु मा-कीयागु शरीरयात यइपु न्ह्याइपु

मज्जा तायेका च्वन । खि ग्वारा वा—कीया शरीरयात् नं अस्सक जुजुयागु शरीरयात् स्वया ङ्खिदुगं द्वःख्खि दुगं मयाक अप्वः तःधं तायेका च्वन । ममता व प्रेम याना च्वन धयागुयात् मुख्य कथं धाये मास्ति वःगु खः । उगु रूपं तःसकं व्वह्यंगु हीनगु खि ग्वारा कीयागु जन्मय् समेतं अत्यधिक रूपं न्ह्याइपु तायेका च्वंगु थ्यंगु लाभ जूगुयात् यइपु तायेकेगु प्यपुनेगु आशवत् जुइगु तृष्णाया कारणं हे खः । उकिं तथागतं थुगु तृष्णायात् “तत्रतत्राभिनन्दिनी=उगु उगु थ्यंगु जीवन लाभ जूगु आरम्मणय् यइपु न्ह्याइपु तायेगु बानि दु” धका आज्ञा दयेका विज्याःगु खः ।

खिचा जुल धाःसा खिचायागु जन्मय् न्ह्याइपु ताः । फा जूवंसा फायागु जन्मय् न्ह्याइपु ताः । खा जू वंसा खायागु जन्मय् न्ह्याइपु ताः । कीटाणुत्त जू वंसा उगु उत्पत्ति जूगु जन्मय् न्ह्याइपु ताः । मनुष्य जन्मय् नापं गुलि उच्चश्रेणी थ्यना च्वंगु धनाढ्य कुलया काय् म्हाय्यपि जुया च्वंगु अवस्थां कारण अनुसार क्यह्यंगु श्रेणी थ्यना गरीव स्थिती थ्यना च्वंगु दु । उकथं मत्त नं थः थ्यना च्वंगु जन्म स्थितो न्ह्याइपु ताया च्वनीगु खः । गुलि गुलि मां—वौपिसं हानं सःतूसां हे मज्जू । थःथःगु जन्मय् न्ह्याइपु ताया च्वनीगु हे जुया च्वन । उकथं जुया च्वंगु थ्यंगु जन्मय् लाभ जूगु आरम्मणय् न्ह्याइपु ताया च्वन धयागु थुगु तृष्णां याना हे खः । आः शुरूइ कना मवयानिगु ल्यंका थकाःगु (पोनीभविका) हाकनं न्हूगु जन्मयात् उत्पन्न जुइके यः धयागु विषययात् विस्तृत रूपं धाये माली ।

हाकनं न्हूगु जन्म उत्पत्ति पहः

थुगु तृष्णा यइपु न्ह्याइपु आशवत् जुइगु स्वभाव दुगु जूया निंति थ्यना च्वंगु जन्मय् थःथःपिनिगु जन्मय् यइपु न्ह्याइपु मज्जा ताया च्वनीगु जुया च्वन । दुगु आरम्मण लिसे नं यइपु न्ह्याइपु

मज्जा ताया च्वं च्वनीगु खः । उकथं यइपु न्ह्याइपु मज्जा ताया च्वनीगु जूया निंति थःगु जन्म थःगु शरीरयात सदां स्थिर रूपं दयेका विया तये मास्ति वः । सदां स्थिर जुइका तये मास्ति वः । वांला भाःपीगु आरम्मणतय्ते नं सदां दयेका विया तये मास्ति वः । सदां स्थिर जुइका तये मास्ति वः । उकथं सदां दयेका तयेत सदां स्थिर याना तयेत उद्योग व्यापार याना च्वनेमाः । उकथं यायेगु कारणं न्हूगु जन्मयात उत्पन्न जुइके फूगु अकुशल कर्म कुशल कर्मत योग्यतानुसार उत्पन्न जुइगु खः ।

उकि मरणासन्न अवस्थाय् छगू मखु छगू कर्म वा उगु कर्म याःगु इलय् परिस्थिति आरम्मण कर्मनिमित्त; थुगु कर्मया कारणं उत्पन्न जुइगु जन्मया परिस्थिति गतिनिमित्त प्रकट जुया वइगु जुया च्वन । उगु प्रकट जुया वःगु कर्म कर्मनिमित्त गतिनिमित्त आरम्मण-यात तृष्णा दया च्वंगुलि चित्तय् आशक्त जुया च्वन । छाप च्वना च्वन । मदयेका छ्वयां मदयेका छ्वये फूगु मखु । सन्ध्या इलय् पर्वतयागु किचः पृथ्वील्य् हानं त्वःपुया वइगुथें; उगु कर्म कर्मनिमित्त गतिनिमित्त आरम्मण चित्तय् प्रभावित जुया प्रकट जुया च्वनीगु जुया च्वन । उकथं प्रकट जुया च्वनीगु जुल । उकथं प्रकट जुया च्वंगु आरम्मणयात (अभिसंस्कार ज्ञान धयागु) मरणासन्न जवन चित्तं क्वात्तुक ज्वना तःगुथें हे क्वात्तुक छाप च्वना आरम्मण याना च्वनीगु दया च्वन^१ । अबले दकसिबे अन्तिम जुया च्वंगु

१- अंगुत्तर पालि तिकनिपात (पौल्याः-२२४) य् कम्मं खेतं; विज्जाणं बीजं; तग्हा सिनेहो — धका कना तथा विज्याःगु अनुसार न्हूगु जन्म प्रतिसन्धि विज्ञान उत्पन्न जुइगुली कुशल कर्म अकुशल कर्मं वुद्धि जुया वःगु बु^० समान जुया च्वन । अभिसंस्कार विज्ञान प्रतिसन्धि विज्ञान उत्पन्न जुइया निंति पुसा समान जुया च्वन । ध्यंगु जन्म लाभ जूगु आरम्मणय् यइपु न्ह्याइपु ताइगु तृष्णा लःधातु प्याःगु धातु समान जुया

च्युति नाम रूप स्कन्ध निरोध जुइ धुनेवं छकोलनं उगु कर्म कर्म-
निमित्त गतिनिमित्तयात हे वः कया आरम्मण याना न्हूगु स्थान न्हूगु
जन्मय् आधार जुया च्वंगु रूप लिसे प्रतिसन्धि चित्त उत्पन्न जुइगु
जुया च्वन । चित्त उत्पन्न जुल धाःसा उकीया सम्प्रयुक्त चैतसिक
नामत नं दुथ्याइगु जुया च्वन । उगु प्रतिसन्धि चित्तं लिपा नं कर्म
शक्ति दुगु अनुरूप भवांगि चित्तत छगू जन्म पर्यन्त तक दिपा मदयेक
उत्पन्न जुया वना च्वनीगु खः । उकथं न्हूगु जन्म उत्पन्न जुया वना
च्वंगु छाया लय् धाःसा कर्म व तृष्णा धयागु कारण निगुलि याना
खः । तर- तृष्णा मन्त धाःसा कर्म मुक्कं न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइके
फइ मखु ।^१ उकिं न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइगुली तृष्णा मुख्यगु

च्वन । उकी मध्यय् अभिसंस्कार (न्हूगु जन्मयात दयेके सःगु) विज्ञान
धयागु चेतना कर्म लिसे उत्पन्न जुइगु चित्त विज्ञान जुया च्वंगु खं
अर्थकथाय् वर्णन याना तःगु दु । मूलगु कर्म उत्पन्न जूबले उगु कर्म
लिसे उत्पन्न जूगुथे लिपा लिपा नं चेतना लिसे तुं हे उत्पन्न जूगु जूया
निर्ति लिपा लिपायागु चित्तयात नं अभिसंस्कार विज्ञान धका हे धाये
त्वः जू । विशेषतः मरणासन्न अवस्थाय् कर्म कर्मनिमित्त गतिनिमित्त-
यात बः कया आरम्मण याना उत्पन्न जुया च्वंगु मरणासन्न जवन
चित्तयात अभिसंस्कार विज्ञान धका धाये योग्य जू । कारण छाया
धाःसा उगु मरणासन्न जवन चित्तं प्रतिसन्धि चित्त विज्ञान उत्पन्न जुइ
माःगु कारणं खः । अनं अतिरिक्त पुसा लः धातु प्याःगु धातु लिसे
सम्पर्कय् वये दुसा तिति सिमा-चा बुं ह्वये फइगुथे विज्ञान पुसा नं व
लिसे संयुक्त जुया वा न्हवःयागु भागया लिक्क उत्पन्न जुया तृष्णां थःगु
प्रभाव दयेके बिया बल बीगुलि याना कर्म कर्मनिमित्त गतिनिमित्त
आरम्मणयात क्वात्तुसे च्वंक आरम्मण यायेगु रूपय् उगु आरम्मणयात
बःकया आरम्मण याना प्रतिसन्धि विज्ञानयात उत्पन्न जुइके फु ।

१- अरहन्तपिके पुलांगु कुशल कर्मं परिनिर्वाण जुइ न्हवः तक भिगु प्रति-
फल नं ब्यू । आयुष्मान् सीवलीयाके लाभ आपाः दुगु, आयुष्मान् बाकुल

कारण हे खः । उक्तं मूल कारणया रूप्य् न्हूगु जन्मयात उत्पन्न जुइके यःगु कारणं याना **पोनोभविका** = हाकनं न्हूगु जन्मयात उत्पन्न जुइके यः धका कना विज्याःगु खः ।

थ्व न्हापांगु उपदेश थुरु याना कना विज्याबले निसें पुनर्जन्म दुगु खँ तथागतं कना विज्याःगु वचन हे खः । थुकथं प्रकट रूपं दया च्चंक च्चंकं “वर्तमान छगू जन्मयात जक तथागतं कना विज्याःगु खँ; भविष्य जन्मयात कना विमज्याःगु खँ” धया ल्हाना जुइपि छपुचः व्यक्तिपि दया च्चन तिति । व ला बुद्धोपदेशयात उच्छेदवाद लिसे छधिछपांय् यायेगु उद्देश्य तथा धया जुया च्चंगु ला धाये मफु । तःसकं तःसकं हे वलजपित्तगु वाद हे खः । वास्तव्य् ला मार्गांग च्यागूयात वृद्धि मयाना वा वृद्धि हे याःसां पूमवंनिगु जुया, तृष्णां रहित्त मजूनिसा थुगु तृष्णाया कारणं न्हून्हूगु जन्म उत्पन्न उत्पन्न जुया हे च्चनी ।

मार्गाङ्ग च्यागू वृद्धि यायेगु पूवना अरहत्त मार्ग फलय् थ्यना थुगु तृष्णा निरोध जुया वन धाःसा न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइ दइ मखुत । लिपायागु जन्म मदइगु जुल । उकिं बुद्ध अरहन्त जुइ धुंका

निरोगी जूगु आदिथें जा.गु भिगु परिणामयात धाये मास्ति वःगु खः । पुलांगु अकुशल कर्मं मभिगु परिणाम यात नं व्यू । आयुष्मान लोसक तिस्सयात भोजन लाभ मजूगु, आयुष्मान महामौद्गल्यायनयात बदमासतय्सं दाया स्याःगु आदिथें जा गु मभिगु प्रतिफलयात धाये मास्ति वःगु खः । अथे नं उजोगु पुलांगु कर्मतय्मं प्रतिसन्धि फलयात ला उत्पन्न जुइके मफु । कारण छाय् धाःसा; तृष्णा मदुगुलि याना उगु तृष्णाया तिबःयात प्राप्त मजूगु जूया निति मरणामन्न अवस्थाय् अभिसंस्कार विज्ञान मदुगु कारणं याना हे खः । उकिं हे तृष्णायात “**पोनोभविका** = हाकनं न्हूगु जन्मयात उत्पन्न जुइके यः” धका कना विज्यात ।

विचाः याइगु पहल्य् “(अयमन्तिमा जाति, नत्थि दानि पुनइभवो)
थुगु जन्म अन्तिमगु जन्म खः; आः हानं उत्पन्न जुइया निति जन्म
मन्त” धका प्रत्यवेक्षणा ज्ञानं निरीक्षण याइगु पहः दया च्वन ।
थुगु धर्मचक्र उपदेशय् नं दकसिवे अन्तिमगु भागय् थुगु निरीक्षण
यायेगु पहः दुथ्याना च्वंगु दु । उगु निरीक्षण यायेगु पहः द्वारा नं
तृष्णा रहित मजूनिसा हाकनं न्हूगु जन्म बारबार उत्पन्न जुया च्वनी
तिनि धयागु स्पष्ट जू ।

आः थुगु तृष्णाया कारणं हानं न्हूगु जन्म बारबार उत्पन्न
जुया च्वने माःगु पहःयात साधक नमूना कथावस्तु द्वारा वयने
माली । साधक कथावस्तुत ला सलंसः द्वलं द्वलं मयाक यक्व दया
च्वन । उगु यक्वं यक्व दुगुली पालि अर्थकथां ३-पु कथावस्तु व
वर्तमान कथावस्तु न्यागु खूगुति उल्लेख याना वयने माली ।

ब्रह्मा जुया ज्वारररां भ्यातना गालय् बुद्धु बुद्धु

छको तथागत राजगृह नगरय् भिक्षाटन या बिज्यात ।
अबले माफा छम्हसित खना मुसुक्क न्हिला बिज्यात । न्हिला
बिज्याःबले वां तुयुगु रश्मि पिहाँ वःगु खना न्हिला बिज्याःगुया
कारण सीकेया निति आयुष्मान आनन्दं “न्हिला बिज्याःगुया कारण
छु खःथे” धका न्ह्यसः तया निवेदन यात । तथागतं आनन्द, हुँकन
स्वःसा; माफायात खं ला ?

(खना भन्ते)

उम्ह माफा क्रकुच्छन्द तथागतया शासन चिरस्थायी व
विकास जुया च्वंबले मनुष्य जन्मया मय्जुया भावं मरण जुया
भोजन शाला छगूया लिक्क माखा जुया बल । उम्ह माखा बाजं
लाना यंका नये यंकूगुलि सिना वन । तर- न्ह्यवःयागु भागय् योगी
भिक्षु छम्हसिगु कर्मस्थान धर्म आवृत्ति याना च्वंगु धर्म-सः ताया

[२२८] ब्रह्मा जुया ज्वारररां भ्यातना गालय् बुद्रु बुद्रु

कुशल उत्पत्ति व वृद्धि याना वःगुलि उगु कुशलया शक्ति याना मनुष्य लोकय् जुजुया दरवारय् उब्जरी नां दुम्ह राजकुमारी जुया वल । उम्ह राजकुमारी लिपा परिव्रालिकारामय् परिव्राजिका जुया च्वं च्वं पाइखानाय् च्वंपि कौतयूत स्व स्वं पुलुवक संज्ञा (ओदात संज्ञा) उत्पन्न जुइका प्रथम ध्यान लाभ याना वल । उगु परिव्राजिका जन्मं सिना वंवेले प्रथमध्यान ब्रह्मा भूमि ब्रह्मा जुया वल । ब्रह्मा जन्मं च्यूत जूवले मनुष्य लोकय् साहुनीया म्हाय्मचा जुया वल । उगु साहुनीया म्हाय्मचाया जन्मं सिना वंवेले थुम्ह माफा चा जुया च्वने माल । उगु विषययात खना जि तथागत न्हिलागु खः धका आज्ञा दयेका विज्यात ।

उगु विषययात न्यना आयुष्मान आनन्द लिसैं भिक्षुपिके तःधंगु संवेग जुया वल । अबले तथागतं भिक्षाटन विज्यान च्वं च्वं लँय् हे दना विज्याना धर्मं गाथा खुपु आज्ञा दयेका विज्यात । आः उगु खुपु गाथा मध्यय् न्हापांगु छपु उल्लेख याना क्यने ।

यथापि मूले अनुपद्दवे बल्हे ।

छिन्नोपि रुक्खो पुनरेव रूहति ।

एवम्पि तण्हानुसये अनुहते ।

निव्वत्ततो दुक्खमिदं पुनप्पुनं ॥

मूले=मू हाः; अनुपद्दवे बल्हे=भय उपद्रव मदयेक स्थिर जुया च्वन धाःसा; छिन्नोपि=च्वय्यागु भागय् च्वंगु कच्चा मचायात त्वाः थला तःसा नं; रुक्खो=सिमा; पुनरेव रूहति यथापि=हानं लिचः पिहाँ वया हे चुलि जाया वया हानं वृद्धि व तःसा जुया वइगुथें; एवम्पि=थुकथं हे; तण्हानुसये अनुहते=सन्तानय् उत्पन्न जुइ योग्यगु अनुशय नृष्णायात आर्य मार्ग द्वारा हटे याये मधुंनिसा; इदं दुक्खं=न्हंगु जन्म उत्पन्न जुइगु आदि थुगु दुःख; पुनप्पुनं=वारवार; निव्वत्तति=उत्पन्न जुइगु जुया च्वन ।

उगु गाथा द्वारा मुख्य उल्लेख याये मास्ति वःगु छु धाःसा—
 उव्वरी राजकुमारी जुया जन्म कया च्वंगु अवस्थाय् परिव्राजिका
 ऋषिनी जुया भावना धर्म मनन याना प्रथम ध्यान प्राप्त याना
 वःगु दु । तर उगु ध्यानं कल्पनाया रूप्य उत्पन्न जुया वइगु काम-
 राग पर्युष्ठानं तृष्णायात जक विष्कम्भन प्रहाण द्वारा हटे याये फु ।
 छुं समयया लागी छुं समय तक तापाका तयेके ज्यू । उकि उगु
 प्रथमध्यान प्राप्त जूगु जन्मय् व ब्रह्मा जुया जन्म जबले कामराग
 तृष्णा उत्पन्न मजूसे अलग्ग जुया च्वं च्वन । अथे नं आर्य मार्ग द्वारा
 निर्मूल रूपं हटे याःगु मखुगु जूया निति मनुष्य जन्मय् साहुया म्हाय्
 जुया च्वंगु अवस्थाय् उगु कामतृष्णा हानं यथावत् उत्पन्न जूगु जुया
 च्वन । भव तृष्णा ला ज्यान लाभ जुया च्वंगु इलय् नं उत्पन्न जुया
 हे च्वंगु दु । उगु रूपं अनुशय तृष्णा हा नापं प्यमदनिगु जूया निति
 ब्रह्मा जुइ धुंका मनुष्य जीवनं छतं फाया जन्मय् नं हानं थ्यक
 वंगु जुया च्वन । तृष्णा रहित मजूतल्ले तक थुगु पहः थुगु विधि
 द्वारा कर्म अनुसार विभिन्न जन्मय् वारवार उत्पन्न जुया वना च्वनी
 धका धया तःगु दु ।

उकी ब्रह्मा जुइ धुंका हानं फा जुइ माःगुयात कारण याना
 न्हापायापि सयादो महास्थविरपिसं “ब्रह्मा जुया ज्वारररां भ्यातना
 गालय् बुद्रु बुद्रु” धका धया बिज्याना तल । तर— ब्रह्म जीवनं
 च्यूत जुइ धुनेवं तुं फा ला जू वने फइ मखु । मेमेपिं तिरश्चीन
 नारकीय प्राणी धका नं जू वने फइ मखु । ध्यान लाभी जीवनं
 ध्यानया लिक्क लाःगु उपचार भावना कुशलया शक्ति याना मनुष्य
 लोक देवलोकय् जक उत्पन्न जू वने फु । आः कना च्वनाम्ह माफा
 नं मनुष्य लोकया साहुया म्हाय्मचा जन्मं छतं फा जन्मय् थ्यक वने
 माल । व नं साहुया म्हाय्या जन्मय् अभिमानी जुया गौरब तये
 बहःम्ह व्यक्तियात गौरब मतःसे अपराध याना वःगु अकुशल कर्मया
 कारणं जुइमाःगु खः ।

[२३०] ब्रह्मा जुया ज्वारररां भ्यातना गालय् बुद्रु बुद्रु

उम्ह माफाचा उगु जन्मं सिना वंवले सुवर्णभूमि धयागु थासय् राजकुलय् जन्म जू वन । सुवर्ण भूमि धयागु तथुं देश धका आपालंसिनं भाःपिया च्वग । मेमेपिं विद्वानपि ला बु. सं. १५००- दँया आसपासय् देवपाल जुजुं च्वया थकूगु ताम्रपत्रयात आधार नया सुमात्रा द्वीपयात सुवर्ण भूमि धाइ धका घया तल ।

उगु सुवर्णभूमि राजकुमारी जन्मं सिना वंवले भारत राष्ट्रय् वाराणसी शहरय् मय्जु जू वन । उगु जन्मं सिना वंवले वनवासी प्रदेशय् मय्जु जू वन । वनवासी प्रदेश धयागु बम्बई प्रान्तया पूर्व दक्षिण भागय् दु । उगु जन्मं सिना वंवले सुप्पारक बन्दरगाह प्रदेशय् सल बंजाःया म्हाय् जू वन । सुप्पारक बन्दरगाह धयागु बम्बई शहरया उत्तर पाखे समुद्रया किनारय् दु । उगु जन्मं सिना कावीर बन्दरगाह प्रदेशय् माछिया म्हाय् जू वन । कावीर बन्दरगाह धयागु भारत द्वीपया पुछारय् पूर्व दक्षिण पाखे दु । न्हापा दमिल धार्यपि तामिल जातिपिनिगु प्रदेश समुद्र किनारय् दु । उगु जन्मं सिना आः श्रीलंका धाइगु सिंहल द्वीप अनुराध शहरय् प्रशासकीय कुलय् जन्म जू वन । उगु जन्मं सिना अनुराध शहरया दक्षिण पाखे भोक्कन्त गामय् सुमन सेंठया म्हाय् जू वन । नां ला अबुम्हसिगु नांथें हे सुमना धाइ । लिपा वया वौम्ह उगु गां तोता दीघवापी प्रान्त महामुनि गामय् वना च्वं वन । उगु गामय् च्वना च्वं च्वं दुद्रुगामणी जुजुया अमात्य जुया च्वंम्ह लकुण्डक अतिम्बर धयाम्हं ज्या छ्गू दया उगु गामय् थ्यंक वःवले मय्जु सुमनायात खना प्रेम जुया वःगुलि भव्य रूपं विवाह मंगल याना वया थःगु प्रदेश जुया च्वंगु महापुण्ण गामय् सःता व्वना यंकल ।

उगु गामय् च्वना च्वं च्वं न्हिथं दक्षिणान्त महाआरामय् बसोवास याना विज्याना च्वंम्ह महाअनुरुद्ध स्थविरं उगु गामय् भिक्षाटन विज्याःवले मय्जु सुमनाया छेँया लुखाय् भोजनया निति दना विज्याना च्वंवले मय्जु सुमनायात खना ल्यूल्यू वर्षि भिक्षुपिन्त थथे धया विज्यात ।

आवुसो = आवुसपिं; **सूकरपोतिका** = तथागतया पालाय् याम्ह माफा; **लकुण्डक अतिम्बर महामत्तस्स** = लकुण्डक अतिम्बर धयाम्ह अमात्यया; **भरियभावं** = अमात्य पत्नीया रूप्य्; **पत्तानाम** = थ्यंक वन खनि । **अहो अन्छरियं** = अहो गुलि जक आश्रयजनक जुया च्वन ।

उगु खँ ताःवले अमात्यपत्नी मय्जु सुमनायाके न्हापायागु पुलांगु जन्मयात हाकनं लुमंके फूगु जातिस्मरण ज्ञान उत्पन्न जुया वल । उगु ज्ञान द्वारा थः उत्पन्न जुया वये नंगु पुलांगु जन्मतय्त हानं विचाः याना स्वःवले संसार खना थारा न्हुया ग्याःगु संवेग ज्ञान नं उत्पन्न जुया वल । उकिं थः भात अमात्ययाके अनुमति कया भिक्षुणी आरामय् भिक्षुणी जू वन । भिक्षुणी जुइ धुंका तिस्समहाविहारय् स्मृतिप्रस्थान सूत्र धर्म न्यना उगु विधि अनुसार भाविता याना चायेका श्रोतापत्ति मार्ग फलय् थ्यंक वन । अनं लिपा दुट्टगामणि जुजुं राज्यारोहण जुइ धुंका थःगु जन्म प्रदेश जुया च्वंगु भोक्कन्त गामय् वना च्वं वंवले कल्लमहाविहारय् आसीविसोपम सुत्त न्यना अरहत्त फलय् थ्यंका आश्रवक्षयम्ह अरहन्तनी जुया वन धाइ । उम्ह सुमना स्थविरायागु जन्म उत्पत्ति क्रमयात जि थुकथं स्मरणिका दयेका तया ।

मनु, खा व राजकुमारी,; ब्रह्मा, श्रेष्ठीपुत्री माफा जुल ।
सुवर्ण, वारा, वनवासी; सुप्पारक व काबीर क्षेत्र ।
सिंहलन्नुराध भोक्कन्त गां; उत्पत्ति क्रमत फिस्वंगू ।
जन्म क्रमत थुपि जुल; मय्जु सुमनाया जीवनी ॥

उम्ह मय्जु सुमनाया फिस्वंगू जन्मयात बांबांलाक क्वक्व-जीक विचाः याना स्वल धाःसा तःसकं संवेग उत्पन्न यायेथाय् दु । ऋकुच्छन्द तथागतया पालाय् मनुष्य जन्मं सिना वंबले काय् म्हाय् परिवारपि व ल्हाती दुगु चीज वस्तुत थःगु शरीर समेतं परित्याग

[२३२] ब्रह्मा जुया ज्वारररां भ्यातना गालय् बुद्रु बुद्रु

याना सिना वन । काय् म्हायर्पि थःथिति आदिपि ख्वया हाला
ल्यना च्वं च्वने माल । व नं सिना वना माखा जुया च्वने माल ।
घात्थेंम्ह मनुया भावं खा जू वनेगु घात्थें हे भयंकर जुयाच्वन ।
उगु खायागु जन्मय् नं काय् म्हाय् परिवारपि दु हे जुइमाः । वाजं
क्वाना ज्वना यंका क्वात्तु क्वाना नःगुलि छ्योँ प्यदना असह्य
दुःख सह याना सिना वनं । अनं लिपा कर्मस्थान धर्म न्यने दुगु
कुशल कर्म याना राजकुमारी जुइ दत धायेबले लय्ताये वहःगु हे
जुल । उम्ह माखां कर्मस्थान धर्मया विषय्य् छुं हे थूगु खइ मखु ।
अथे नं श्रद्धा प्रसन्नगु चित्तं न्यंगु जुया कुशल उत्पन्न जुया उगु कुशलं
याना हानं मनुष्य जन्मय् थ्यंक वया राजकुमारी तकं जुइ दत
धायेबले उपदेश न्यनेगु धयागु तःसकं आधार काये वहः जुया
च्वन । उगु राजकुमारी जन्मं ध्यान लाभ जुया लिपायागु जन्मय्
ब्रह्मा जुइ दुगु नं लय्ताये थाय् दुगु जुल । ब्रह्मा जन्मं च्युत जूसैलि
मनुष्य लोक्य् श्रेष्ठीकुलय् जन्म जुइ दत । व नं लय्ताये थाय्
दुगु जुल । अथे नं उगु जन्मं सिना वंबले काय् म्हाय् आदि
परिवारपि व धन सम्पत्तित लिसे मं मदयेक बाया सिना वने माःगु
ला नुगः मँछिसे च्वंगु जुल । सिना माफा जू वने माल धायेबले
छं नुगः मँछिसे च्वं । ब्रह्मा भावं मनु जुल, मनुष्य भावं फा जुल
धायेबले तःसकं ग्यानापुसे च्वं । संवेग काये थाय् दया च्वन ।
मेमेपि मनुत नं आर्य मार्ग प्राप्त मजूनिपि जुल धाःसा उकथं
क्वह्यंगु जन्मय् थ्यंक वने फु । उकि स्मृति संवेग उत्पन्न याना
भावना धर्मयात गम्भीर रूपं चिन्तन मनन याये फयेक तथागतं
थुम्ह माफाचिगु जीवन क्रमयात कना थका विज्याःगु खः ।

उगु माफाचिगु जन्मय् गुकथं सिना वने माल धयागु ला
क्यना मतः । अथे नं थोंकन्हेथें हे फाचिया थुवाः नं स्याना बिया
सिना वने माःगु जुल जुइमाः । अबले माफाचिया काय् म्हाय्
आदि परिवार पासा भाइपि नं दु जुइमाः । इपि लिसे सिना बायेगु

कथं बाया वये माःवले सम्बन्धितपि सकसितं यक्व यक्व मानसिक दुःखत जुल जुइमाः । अनं लिपा सुवर्णभूमि प्रदेशं अनुराध शहर तक खुगू क्षेत्रय् मनुष्य जन्म मुक्कं प्राप्त याना वने दत्त धायेवले गुलिखे ज्यू नि धका धाये माली । तर उगु खुगूगु जन्मं सिना वने मावव पतिकं थः स्वयं अले सम्बन्धित व्यक्तिपि नं दुःखीपि शोक सन्तप्तपि ख्वया विलाप याना च्वने माःपि हे जक जुल जुइ । अन्तिमय् सुमना स्थविरा जुया अरहन्तनी जुया वने दुगु ता दकसिबे लय्ताये बहःगु हे जुल ।

उगु उत्पत्ति क्रमय् प्रत्येक पुलांगु जन्मं सिना सिना न्हून्हूगु जन्मय् बारबार उत्पन्न जुइ माःगु कारण छाय् लय् धाःसा दुःख उत्पत्ति व वृद्धि कारण समुदय सत्य धयागु तृष्णां याना हे खः । मेमेपि मनूत नं तृष्णां रहित मजूनिसा थथे हे सिना सिना न्हून्हूगु जन्मय् उत्पन्न उत्पन्न जुया च्वने माली तिनि । उकि थुगु समुदय सत्यं धयागु तृष्णा निरोध व शान्त जुइ कथं मार्गांग च्यागू आचरणयात वृद्धि व आचरण यायेगु अति हे आवश्यक जुया च्वन । सुमना स्थविरा ला स्मृतिप्रस्थान सूत्रोपदेशयात न्यना उगु स्मृति-प्रस्थान विधि अनुसार भाविता याना चायेका श्रोतापन्न जुल । अनं लिपा आसीविसोपम सूत्र न्यना हानं चिन्तन मनन यायेगु द्वारा अरहन्त फलय् थ्यंका अरहन्तनी जुया वन । समुदय धयागु तृष्णा निरोध जुया वन । उकि हाकनं न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइगु मन्त । परिनिर्वाण जुया शान्त दान्त जुया वनेगु हे जक त्यं दनिगु जुल ।

उकि उम्ह सुमना स्थविरा आयुसंस्कार फुना वःवले परि-निर्वाण जुइ त्यःगु विषयय् सहधर्मीपिन्त न्यंकल । अवले भिक्षुपि व भिक्षुणीपिसं वयागु विषयय् न्यंगु जुया— “भन्ते, आर्यपि, जि ऋकुच्छन्द तथागतया पालाय् मनुष्य लोकय् मय्जु जुया जन्म कया वया । उगु जन्मं सिना माखा जुया वया । उगु माखा जन्मय् बाजं

क्वाना ज्वना यंका नःगुलि छद्योँ प्यदंका सिना वया । सिना मनुष्य जन्मय् राजकुमारी जुया वया । आदि धका भोक्कन्त गामय् अन्तिम जन्म तकयागु वयागु थःगु विषयत भिक्षुणी संघयात क्रमिक रूपं कने धुंका-

“एवं=आः कना वयाथें; समविसमे=थथ्याः ववथ्याःगु; वा=भि मभि अनेक कथंयागु; तेरस अत्तभावे=फिस्वंगू आत्मभाव जन्मय्; पत्वा=थ्यंका; इदानि=आः थुगु अन्तिम जन्मय्; उक्कण्ठत्वा=संसार खना उद्विग्न ताःगुलि; पब्बजित्वा=भिक्षुणी प्रव्रजित जुया; अरहत्तं=अरहन्तया भाव अरहत्त फलय्; पत्ता=थ्यंका वने धुन । सब्बेपि=सकलें छल्पोलपिं नं; अप्पमादेन=अप्रमादी जुया चायेकेगु स्मृति दयेका; सम्पादेथ=शील समाधि प्रज्ञा सम्पन्न व परिपूर्ण जुइ कथं उद्योग व अभ्यास याना च्वना विज्याथे माल” धका कना प्यंगू परिषद्यात संवेग उत्पन्न जुइका परिनिर्वाण जुया वन । आः कना वयागु माफाचिगु कथावस्तुयात धम्मपद अट्टकथा (द्वितीय पौल्याः- ३३२-५) य् पूर्वकं क्यना तःगु दु ।

श्रमण देवपुत्र कथावस्तु

समुदय सत्य धयागु तृष्णायात हटे याये फयेक भावना कार्य उद्योग व अभ्यास याना च्वंसां उकीयात हाःमाः त्यहें दंका हटे याये फूगु आर्य मार्ग ज्ञानय् मथ्यंनितल्ले उकिं हानं न्हूगु जन्मयात उत्पन्न जुइके फु । उगु विषय श्रमण देवपुत्र कथावस्तु द्वारा सीका काये फु । बुद्धकालीन अवस्थाय् छमह कुलपुत्र बुद्ध शासनय् प्रवल श्रद्धा तथा भिक्षु जू वन । न्यागू वास पूर्वकं आचार्य उपाध्याय्पिन्थाय् तःधं चीधंगु व्रत प्रतिव्रतयात पूर्वकं आचरण व धारण याना द्वेमातिका धयागु भिक्षु व्रताचरण शिक्षापद शीर्षकयात नुगलय् स्वच्चाक सयेका काल । तःधं चीधंगु कर्म यायेगु पहःयात नं ध्वाथुइक अभ्यास याना सयेका काल । उक्तं सयेका काये धुंका

वया यःगु कर्मस्थान ग्रहण आना अरण्य विहार छगुली वना च्वं वन । कर्मस्थान धर्मयात दिपा मदयेक उद्योग याना च्वं च्वन ।

वं उद्योग व अभ्यास याना च्वंगु तीव्र प्रबल जुया च्वन । तथागतं गोतुला छनेगु अनुमति बिया बिज्याना तःगु बाच्चा इलय् तकं गोतुला मद्यं । चानं न्हिनं दिपा मदयेक उद्योग याना च्वं च्वन । उकथं उद्योग व अभ्यास याना च्वं च्वं नसा त्वंसा कमजोर जुया वंगुलि सत्थकवात = धयागु शस्त्रक वायु उत्पन्न जुया वया हितु चफुना विल । उकि उम्ह भिक्षु चंक्रमण याना भावना धर्म अभ्यास याना च्वं च्वं परलोक जुया बिज्यात । व भिक्षुपिनिगु अभिभार जुया च्वंगु कार्यशालाय् परलोक जूगु धका धाइ ।

यो हि लोचि भिक्षु = सुं छम्ह भिक्षु; चङ्कुमे चङ्कुममानो = चंक्रमण स्थलय् चंक्रमण याना च्वं च्वं व; आलम्बनत्थम्भं निस्साय ठितो = वःकायेगु थां लिधंसा कया दना च्वं वले; चङ्कुमकोटियं = चंक्रमण स्थलया फुसय्; चीवरं सीसे ठपेत्वा = चीवर छचनय् तथा; निसिन्नो वा = फेतुना च्वं च्वं वा; निपन्नो वा = गोतुला च्वं च्वं; कालं करोति = मरण वा परलोक जुल धाःसा; सो = उकथं परलोक जूपि सकल भिक्षुपिन्त; धुरस्मि येव कालं करोति नाम = कार्यशालाय् हे परलोक जूपि धाइ-धका अर्थकथां वयना तःगु दु । अनं लिपा संसार दुःख चक्रं मुक्त जुइया निति जक प्राथमिकता बिया उपदेश कना च्वं च्वं परलोक जुया वन धाःसा नं कार्यशालाय् हे परलोक जूगु धाइ धका उगु अर्थकथाय् वयना तल तिनि ।

आः भावना धर्म उद्योग याना च्वंम्ह भिक्षु ला चंक्रमण याना च्वं च्वं परलोक जुल धका धया तल । स्मृतिप्रस्थान देशना अनुसार वनेगु इर्यापथ सम्बन्धी नामरूपतय्त विपश्यना भाविता याना च्वं च्वं परलोक जुया वन धका धाये माली । उकथं तीव्र रूपं विपश्यना भाविता याना च्वंसां (उपनिस्सय मन्दताय) आर्य मार्गं ज्ञानय् थ्यंकेत आधार पारमी कुशल कमजोर जुया च्वंगुलि

अरहत्त मार्ग्य् मध्यसे परलोक जुया वन । अरहत्त मार्ग्य् मध्यंतल्ले तृष्णां विल्कुल अलग मजूनि । थुम्ह भिक्षु ला श्रोतापत्ति मार्ग्य् तकं मध्यनिगु लिपा स्पष्ट जुइ तिति । उकिं (पोनोभविका) हाकनं न्हूगु जन्मयात् उत्पन्न जुइकीगु तृष्णाया कारणं न्हूगु जन्म दये माःगु जुल । गन उत्पन्न जुइ माःगु लय् धाःवले भावना कुशल कर्मया सामर्थ्यं याना त्रयस्त्रिंशत् देवलोक्य् वया निति तयार जुया उत्पन्न जुया च्वने धुंकूगु देव विमानया ध्वाखायाथाय् दुहां वना च्वंगु आकार प्रकारं लासां दना वःम्हथें हे देव शरीर पूर्ण जुया देव अलंकारं सम्पन्न रूपं छायेपिया क्वात्त औपपातिक न्हूगु जन्म उत्पन्न जुल ।

अबले विमानया दुने विमानाधिकारी देवपुत्रयात् प्रतीक्षा याना च्वंपिं द्वःछिति दुपिं देवकन्यापिसं “हुँ खँ ला विमानाधिकारी देवता थ्यंक वल; न्ह्याइपुका बी नु” धया लय् लय् ता तां बाजा गाजा ज्वना छ्वालं लँस्वया च्वं च्वन । अये नं देवपुत्रं ला परलोक जुया वःम्ह धका मस्यूनि । थः थःमं भिक्षु धका भाःपाःवं च्वन तिति । उकिं देवकन्यातयत् खँबले मग्जुपिं विहार दर्शन श्रमण याये निति वःपिं भाःपाः उत्तरासंगं खवय् च्वंगु बोह त्वःपुइ कथं जक त्वःपुया मिखा फुसि क्वच्छुका इन्द्रिय संयम याना च्वं च्वन ।

उजागु परिस्थितियात् खँबले भिक्षु जन्मं उत्पन्न जुया वःम्ह देवपुत्र धका देवकन्यापिसं थुइका “भो देवपुत्र; थ्व देवलोक खः; श्रमण धर्म यायेगु ई मखुत । दिव्य सुख ऐश्वर्य अनुभव यायेगु ई खः” धाल । अये नं— देवपुत्र इन्द्रिय मस्यंकुसे स्थिर जुइगु जुयावं च्वन । अबले देवकन्यापिसं “थुम्ह देवपुत्रं देवलोक्य् थ्यना च्वन धका तकं मस्यूनि । सीके वीत न्ह्याइपुका बी नु” धका धया बाजा गाजा थाना म्ये हाल । अबले तिति कं “अरण्यविहारय् वया मिसामस्त भिहता सना जुया च्वंगु जुइ” भाःपाः इन्द्रिययात् विशेष रूपं संरक्षण याना च्वंच्वन ।

अबले देवकन्यापिसं वया न्होने म्ह छम्हं स्वये ज्युगु न्हाय्कं थना वयन । अबले त्तिनि थःगु किचः खना भिक्षु जीवनं मरण जुया देवलोक्य् थ्यना च्वंगु खँ सीके दत । उकथं सीके दुवले श्रमण देवपुत्रया तःसकं तःसकं मन सुख मन्त । “जि श्रमण धर्म याना वयागु थुगु देवलोक्य् थ्यं वयेत आचरण याना वयागु मखु । सर्वोत्तम अर्थ हित जुया च्वंगु अरहत्त फल प्राप्त यायेत आचरण याना वयागु खः । तर- च्याम्पियन लुँयागु टक्मा दइ ला धका प्रतीक्षा याना मल्लयुद्ध्य् भाग कया मुक्केवाजी म्हिता नं पाछै छथू ति जक पुरस्कार प्राप्त जूगुथें जुया च्वन” आदि धका बिचाः याना मन सुख मदयेका च्वने माल । उकथं मन सुख मदयेका “थुगु दिव्य सुख ऐश्वर्यं धयागु दयेका काये अःपु । बुद्धोत्पन्न काल अतिकं दयेके थाकू । बुद्धया उपदेश न्यना आर्यं मार्गं फल धर्मं दयेका कायेगु आवश्यक जू । दिव्य सुख ऐश्वर्यं याना मोहित जुया ल्वःमंका च्वन धाःसा तथागत लिसे नाप मलाःसे नं च्वंगु जू वने फु” धका विचाः याना वया थःगु विमान्य् दुने तकं दुहाँ मवसे (असम्भिन्नेन सीलेन) भिक्षु जीवन्य् संरक्षण याना वःगु शील मस्यंनिवं तथागतयाथाय् हथासं पथासं थ्यं वन । वया परिवार देवकन्यापि नं नापं लिना वल । देवपुत्र तना वनी धका ग्याना जकं ला धाये मफु । तथागतया- थाय् थ्यंबले उम्ह देवपुत्रं थुकथं निवेदन याना न्यन ।

अच्छरागणसंघुट्टं ; पिसाचगणसेवितं ।

वनन्तं मोहनं नाम ; कथं यात्रा भविस्सति ॥

अन्ते = तथागत; अच्छरागणसंघुट्टं = देवकन्या द्वलंद्धः लखं लख समूहं म्ये हाला प्याखँ ल्हुया च्वंगु घोष शब्दं जाया च्वंगु; पिसाचगणसेवितं = भूत प्रेत पिसाचतय्सं सेवन याना गौचर जुया च्वंगु; मोहनं नाम = देव समूहयात धर्मं विचलित याना अन्धा धुन्ध जुइका बी वःगु कारणं याना मोहन नां दुगु; तं वनं = नन्दवन नां

दुगु उगु उद्यानयात; कथं = छु गुगु विधि; यात्रा = छले याना हटे
याना पिहाँ वने फइगु; भविस्सति = जुइ तिति लय् भगवान् ।

थुम्ह देवपुत्रं देवकन्यातयत् पिसाच = भूत प्रेत पिशाचत
धका क्वथुना धया च्वन । तन्दवन उद्यानयात नं अन्धकार वन धका
क्वथुना धया च्वन । विपश्यना धर्मयात तीव्र व प्रवल रूपं उद्योग
व अभ्यास याना वःगु जूया निति कामगुणतयत् अवहेलना व घृणा
तायेकावं च्वन तितिगु जुया उकथं क्वथुना धया च्वंगु खः । छु
गुजागु विधि पिहाँ वने फइलय्— धयागु न्ह्यसः ला (अरहत्तस्स मे
पवट्टानभूतं विपस्सनं आचिक्खथ) अरहत्त फलया स.तिगु कारण
जुया च्वंगु विपश्यनायात् जित कना विज्याये माल धका धाये त्यंगु
खः । उकथं अर्थकथां वर्णन याना तल । अथे जुया तथागतं देव-
पुत्रया सम्पूर्ण परिस्थितियात् स्वया विज्याये धुंका मार्गाङ्ग च्यागू
विपश्यना धर्मयात स्वपु गाथा द्वारा कना बिज्यात् ।

(१) उजुको नाम सो मग्गो ।

अभया नाम सा दिसा ।

रथो अकूजनो नाम ।

धम्मचक्केहि संयुतो ॥

देवपुत्त = विस्युं वने मास्ति वया निवेदन याना न्यना च्वंम्ह
हे देवपुत्र; उजुको नाम = द्रुतगति विस्युं वनेत तप्यंगु लँ धयागु;
सो मग्गो = भिक्षु जीवनय् छ वना वःगु उगु मार्गाङ्ग च्यागू विपश्यना
मार्ग हे खः । उपदेश न्यना च्वंपि व्यक्तिपिसं थुइके अःपुइकेत धका
जि अर्थ खोले याना विया तथा । उकीयागु पालिया शब्दार्थ मुक्कं
जुल धाःसा (तप्यंगु धयागु उगु लँ हे खः) धका थुलि मात्र जुल ।
थुलि ला आः उपदेश न्यना च्वंपि परिषद्पिसं थुइके अःपु मजू । अथे
नं—थुम्ह देवपुत्र ला भावना धर्म उद्योग यायेगु कर्मस्थान आश्रमं

दना वया न्यना च्वंगुथें जुया च्वंगु जुया वया निति स्पष्ट रूपं प्रकट
जुया च्वंगु दु ।

तथागतं शीलादि परिपूर्णं मज्जनिम्हं व्यक्तियात् कर्मस्थान
वो माल धाःसा (सीलं ताव सोधेहि) दकसिबे न्हापां शील परिशुद्ध
याः; (समाधि भावेहि) समाधि वृद्धि या; (कम्मस्सकता पञ्जां
उजुं करोहि) कर्मस्वकत्व सम्यग्दृष्टियात् तप्यंक ति—धका
प्राथमिक आचरणयात् न्हापां निर्देशन बिया बिज्याइगु खः ।
उद्योग याना च्वंम्ह व्यक्तियात् ला अरहत्त मार्गया पदस्थान जुया
च्वंगु विपश्यना निर्देशन बिया बिज्याइगु खः । थुम्ह देवपुत्र ला
(कारको अभिन्नसीलो) उद्योग याना च्वंम्ह, मस्यंगु शील दुम्ह
खः । आर्य मार्गं छग्गु जक दये मानिम्ह खः । पूर्व भाग विपश्यना
मार्गं ला अभ्यास दया च्वने धुंक्मूह जुया च्वन । उकि विपश्यना
निर्देशन बिया बिज्याये मास्ति वया थुगु धर्मगाथा आज्ञा दयेका
बिज्याःगु खः ।

उकथं अर्थकथां वर्णनं याना तल । उगु वर्णनय् भिक्षु जीवनं
देव जन्मय् थ्यना च्वंक च्वंकं शील मस्यंनि धयागुयात् विशेष होश
यायेमाः । व पाणातिपात अदिन्नादान अब्रह्मचरिय— आदियात्
उल्लंघन मयाःनिगु जूया निति शील मस्यंनि धाःगु खः । उकि
आलपं धारण याना मतःसां याये मत्यः, धाये मत्यःगुयात् मयात्
मधाल धाःसा शील मस्यं धयागुयात् नं विशेष होश याना लुमंका
तयेमाः । अनं मेगु छग्गु ला थुपि गाथातय्सं विपश्यनायात् क्यना
च्वंगु दु धयागु नं लुमंका तयेमाः ।

उकि जि अर्थ खोले याना अर्थ विया वयागु अनुसार
नन्दवन उद्यान सहित देवलोक देवकन्यापिनि पाखें मुक्त जुइत
द्रुतगति विस्सुं वनेया लागी तःप्यंगु दकसिबे ज्युगु लँ ला भिक्षु
जीवनया अवस्थाय् छं भाविता यान्ता वृद्धि याना चायेका वःगु

विपश्यना मार्गाङ्गलं हे खः धयागु भाव जुल । अले हानं गुगु
धासय् थ्यनेवं तिति भयं अनग्ग जुइलय् धाःबलेः-

अभया नाम = भयं रहितगु थाय् धयागु; सा दिसा = भिक्षु
जीवनया इलय् छं प्रतीक्षा याना वःगु थुगु निर्वाण क्षेत्र हे खः ।
उगु निर्वाणय् थयं वने मानि धयागु मतलब खः । अनं लिपा
गुजागु रथं वनेगु लय् धाः बले-

रथो अकूजनो नाम = मेपिसं मतायेक मसीक गोप्य रूपं
विस्सु वनेत सः मवःगु रथ धयागु; धम्मचक्केहि संयुतो = कायिक
व मानसिक वीर्यं धयागु धर्म घःचाः निचाः जोडे याना तःगु
विपश्यना मार्गाङ्गलं रथ हे खः ।

कायिक व मानसिक क्रिया कलाप धाक्वयात्त भाविता याना
चायेके फयेक उद्योग व्यापार याइगु वीर्ययात्त चेतसिक वीरिय =
मानसिक वीर्यं धाइ । वंसां दंसां फेतुसां भाविता याना च्वनेबले
शारीरिक क्रियाकलाप इयपिथ यथावत् उत्पन्न जुइका तयेत, यथावत्
स्थिर याना तयेत उद्योग व्यापार याना वीगु वीर्ययात्त कायिक-
वीरिय = शारीरिक वीर्यं धाइ । गोतुला द्यना च्वं च्वं भाविता याना
च्वनेबले ला शारीरिक वीर्यं मद्दु; मानसिक वीर्यं छगू जक दु । थन
शारीरिक व मानसिक वीर्यं धयागु वीर्यं धर्म घःचाः निचाः जोडे
याना तःगु दु धयागु चंक्रमण याना च्वं च्वं, दना च्वं च्वं, फेतुना
च्वं च्वं भाविता याना चायेकेगु विपश्यना मार्गाङ्गलात्त धाःगु खः ।
उकिं उगु शारीरिक व मानसिक वीर्यं धयागु वीर्यं घःचाः निचालं
पूर्ण रूपं जोडे याना तःगु विपश्यना मार्गाङ्गलं भिगु रथयात्त गया
वनेत गबले चंक्रमण याना भाविता याना चायेका च्वनेमाः ।
चंक्रमण या यां धायेबले (गच्छन्तो वा गच्छामीति पजानाति
धयागु) स्मृतिप्रस्थान देशना अनुसार वना च्वना, ल्हना च्वना
न्ह्याका च्वना दिका च्वना आदि रूपं दिपा मदयेक भाविता याना
चायेका उद्योग याना च्वनेगु हे खः ।

उक्तं उद्योग याना च्वन धाःसा समाधि बलवान जुया वइबले कसे जुया टम्म च्वना सना च्वनीगु रूप व चायेका स्यूगु नाम धयागु थुपि नाम रूप निगूयात भाविता याना चायेकु चायेकु पतिकं परिच्छेद याना स्यू । अनं लिपा समाधि ज्ञान छतं थहाँ वना बलवान जुया वइबले “वने मास्ति वःगु चित्तं याना वनेगु रूप दया वया च्वन । सीके माःगु दया स्यूगु दया च्वन” आदि धका कारण व कार्ययात नं परिच्छेद याना स्यू । अनं लिपा वने मास्ति वःगु चित्तं, वनीगु रूप व भाविता याना स्यूगु चित्तं नाम थःथःगु क्षण क्षण अनुसार उत्पन्न उत्पन्न जुया वया तना तना वना च्वंगुयात ल्हातं थिया स्वये दुगुथें हे स्पष्ट स्पष्ट रूपं छर्लङ्ग जुइक सीके दु । अथे जुया उत्पन्न जुया वया तना विनाश जुया वंगुलि अनित्य खः धयागु नं स्पष्ट रूपं सीके दु । दिपा मदयेक क्षण क्षणय् उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगु जुया भयंकरगु दुःख हे खः धयागुयात नं स्पष्ट रूपं सीके दु । थःगु इच्छानुसार मजूसे वयागु स्वभाव अनुसार उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगु जुया अधीनय् मदुगु अनात्म स्वभाव धर्म खः धयागु नं स्पष्ट रूपं सीके दु । अनं हानं गबलें दना, गबलें फेतुना भाविता याना चायेका च्वनेमाः ।

उकी सः मवःगु रथ धयागु ला न्हापायागु युगय् दुगु सल बग्गीत लिसे तुलना याना धया च्वंगु खँ खः । गुलि रथ प्रकृति रूपं सः मदुसा नं गइपि मनुत आपाः जुया ज्यातुइबले सः पिहाँ वये यः । आः थुगु मार्गाङ्ग रथ ला गइपि न्ह्याक्व हे आपाः दुसां सः पिहाँ वयेगु मदु । गबलें गबलें तथागतयागु उपदेश न्यना च्वं च्वं थुगु विपश्यना मार्गाङ्ग पूर्वगामि जुया च्वंगु आर्य मार्गाङ्ग रथ गया निर्वाण थयंक वना च्वपि ला चय्प्यद्वः आदि आपालं दया च्वंसां छुं सः नं पिहाँ मवः । उकिं **अकूजनो** = सः मवःगु रथ- धका प्रशंसा याना तल । उगु खंपु द्वारा देवकन्यापिसं मसीक गोप्य रूपं बिस्सुं वने मास्ति वःसा नं जुइ फूगु खँ सीके बिया च्वंगु दु । अले हानं-

(२) हिरी तस्स अपालम्बो; सत्यस्स परिवारणं ।
धम्माहं सारथिं ब्रूमि; सम्मादिट्ठि पुरे जवं ॥

हिरी=मद्धाःलेगु ग्यायेगु, तस्स=उगु मार्गाङ्ग रथया;
अपालम्बो=लिउनेयागु लिधंसा खः । रथ्य् लिधंसा मन्त धाःसा
लिखतं थसः पाः वने फु । लिधंसा दत धाःसा थसः पाः वने फइ
मखु । थुगु मार्गाङ्ग रथ्य् ला हिरी ओत्तप्प धयागु अतिकं बांलाःगु
लिधंसा दया च्वन । गुकथं ल्य् धाःसा विपश्यना भाविता याना
च्वंम्ह योर्गि भाविता याये मलाःगु आरम्मणया सम्बन्धय् अकुशल
कल्पनात लुया वइगु प्रति अवहेलना व घृणा तायेकेमाः । मोल्हुइ
धुंका सफा सुघर जुया च्वनीवले फोहर की धका घच्चाया घृणा
तायेका च्वनीथें घच्चाया घृणा तायेका च्वनेमाः । उकथं अकुशल
कल्पना लुया वइ खना घच्चायेगु घृणा तायेकेगु, उत्पन्न जुया
वयेके मास्ति मवइगु (हिरी) मद्धायेका च्वनेगु स्वभाव खः ।
अनं हानं अकुशल कल्पना उत्पन्न जुया वया मभिगु दुश्चरित्र उत्पन्न
जुया मभिगु परिणामत बीगु, संसारं मुक्त मजूसे च्वनी खना नं
ग्यायेमाः । व (ओत्तप्प) अकुशल व अकुशल परिणाम खना ग्यायेगु
खः । उकथं मद्धाःगु व ग्याःगु कारणं याना उत्पन्न जुक्व जुक्व
नामरूपतयत् भाविता याये मफया छुटे जुया मवंति कथं गौरव पूर्वक
भाविता याना चायेका च्वं च्वन । उगु रूपं भाविता याना चायेका
च्वंगु जूया निंति विपश्यना मार्गाङ्गत क्षण क्षण पतिकं दिपा मदयेक
उत्पन्न जुया च्वनीगु खः । व लिउने दुगु लिधंसाया कारणं थसः
पाया जू मवंसे यथावत स्थिर जुया च्वनीगु स्वभाव हे खः । उकिं
हिरी व ओत्तप्पयात विपश्यना मार्गाङ्ग रथया लिउने लिधंनेगु
लिधंसा हे खः धका कना विज्यात । अनं लिपा-

सति = लुमंका च्वनेगु; अस्स = उगु मार्गाङ्ग रथया;
परिवारणं = पर्दा हे खः । रथ्य् पर्दा सुरक्षित जुया च्वन धाःसा
त्वहं कथि आदि भय अन्तरायं संरक्षण जुया च्वनीगुर्थे हे उत्त्वन्न

जुक्व नामरूपतयत् त्वःममकुसे चायेका च्वन धाःसा अकुशल भय उपद्रवत दुहाँ वये फइ मखु । सुरक्षित जुया च्वनी । उर्कि कायानुपश्यना स्मृतिप्रस्थान आदि स्मृतिप्रस्थान प्यंगूयात मार्गाङ्ग रथया पर्दा (पाल) धका कना बिज्यात । अनं लिपा-

सम्मादिट्ठि पुरे जवं=विपश्यना सम्यग्दृष्टि न्होने दया च्वंगु; धम्मं=आर्यं मार्गं सम्यग्दृष्टियात; सारथि=सवार धका; अहं ब्रूमि=जि कना च्वना । कम्मस्सकता-सम्मादिट्ठि, ज्ञान-सम्मादिट्ठि, विपस्सना-सम्मादिट्ठि, मग्ग-सम्मादिट्ठि, फल-सम्मादिट्ठि, पच्चवेक्खणा-सम्मादिट्ठि धका खुगू दुगुली फल-सम्मादिट्ठि धयागु मार्गया फलधर्म हे खः । पच्चवेक्खणा-सम्मादिट्ठि धयागु नं मार्गं फल लाभ याये धुंका लिपा उत्पन्न जुइगु प्रत्यवेक्षण ज्ञान खः । उर्कि उगु फल सम्मादिट्ठि व पच्चवेक्खणा सम्मादिट्ठियात ला अलग वृद्धि जुइके माःगु मखु । कम्मस्सकता सम्मादिट्ठि धयागु भावना कार्य उद्योग याये न्ह्यवः निसें पूर्ण जुइके माःगु सम्यग्दृष्टि हे खः । ज्ञान सम्मादिट्ठि धयागु नं विपश्यनाया प्राथमिक चित्त-विशुद्धि लिसे सम्बन्धितगु सम्यग्दृष्टि हे खः । उर्कि आर्यमार्गं सम्यग्दृष्टि उत्पन्न जुइ कथं सत्तिक तया वृद्धि जुइके माःगु प्रज्ञा विपस्सना सम्मादिट्ठि हे खः । उगु विपश्यना प्रज्ञा सम्पन्न जुइबले आर्यं मार्गं प्रज्ञा धयागु मग्ग सम्मादिट्ठि स्वतः हे उत्पन्न जुया वइगु जुल । उपमा कथं- सिपाहि पुलिसतय्सं लं सफा याना चीका छ्वये धुंका जुजु सवारी जुइगुथें हे खः । उर्कि अरिय सम्मादिट्ठि लिउ लिउ वइगु, विपस्सना सम्मादिट्ठि अगुवा धाइ । विपश्यना भाविता यायेगु क्षणय् विपश्यना ज्ञानं नेतृत्व याना मेमेगु मार्गाङ्ग-तयत् उत्पन्न जुइकीगु खः । आर्यं मार्गं क्षणय् मार्गं ज्ञानं नेतृत्व याना मेमेगु मार्गाङ्गतयत् उत्पन्न जुइकीगु खः । उर्कि विपस्सना सम्मादिट्ठि व अरियमग्ग सम्मादिट्ठियात सारथि धका कना बिज्यात । अन्तिम गाथा ला-

(३) यस्स एतादिसं यानं; इत्थिया पुरिसस्स वा ।
स वे एतेन यानेन; निब्बानस्सेव सन्तिके ॥

यस्सा इत्थिया वा = गुम्ह मय्जुया व; यस्स पुरिसस्स वा = गुम्ह भाजुया; एतादिसं यानं = थुजोगु मार्गाङ्ग च्यागू रथ; अत्थि = दया च्वनी; सा = उम्ह मय्जु व भाजु; एतेन यानेन = थुगु मार्गाङ्ग च्यागू रथं; वे = निस्सन्देह; निब्बानस्सेव सन्तिके = निर्वाणया लिक्क थ्यंक वनीगु हे जुया च्वन ।

थुगु गाथा द्वारा मार्गाङ्ग च्यागू रथ दुम्ह व्यक्ति मिसा मिजं मल्यंसे निर्वाणय् निश्चित रूपं थ्यनीगु जुया च्वन धका धाइ । अथे जुया निर्वाणय् थ्यंक वने यःसा विपश्यना मार्गाङ्गयात मूहाः याना आर्यं मार्गाङ्गयात वृद्धि जुइकेमाः धयागु वांलाक हे स्पष्ट जुया च्वंगु दु ।

लोकय् छता मखु छता रथ दत धाःसा उगु रथं इच्छा दुगु थासय् थ्यंक वने फु । रथ मदयेक रथया विषयय् सिया च्वने मात्रं इच्छा दुगु थासय् थ्यंक वने फइ मखु । अथे हेथें नाम रूप धर्मतयत् स्वरूप छुटे यायेगु मात्रं, मार्गाङ्ग धर्मतयत् स्वरूप छुटे यायेगु मात्रं निर्वाणय् थ्यंक वने फइ मखु । धात्थें उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगु नाम रूपतयत् भाविता याना सीका विपश्यना मार्गाङ्ग धयागु रथयात उत्पन्न जुइका थःगु ल्हाती प्राप्त याना कया तये फूसा तिनि मार्गाङ्ग च्यागू रथय् गया (च्वना) निर्वाणय् थ्यनी धका निश्चित रूपं लुमंका तयेमाः । उगु गाथा स्वपुयात थःगु भाषं पतिहाकलं लुमंका तयेत स्मरणिका दयेका तया । उकीयात धाये माली ।

- (१) तप्यंगु मार्गं खः थ्व मार्गं; निर्भय क्षेत्र निर्वाण थ्व ।
- (२) घःचाः दु निचाः वीर्यं निथी; मार्गं थ्व हे खः मदुगु सः ।
- (३) हिरी ओत्तप्प निता लिधंसा; स्मृति पाल दु थ्वमा ।

- (४) विपश्यना खः न्ह्यलुवा थ्वया ; मार्गं ज्ञानं खः सारथि वया ।
 (५) मिजं मिसा र्थि जाःम्ह थजु ; दु गुम्हस्या रथ थुगु ।
 (६) मार्गाङ्ग रथ्य् याउंक् च्वना ; निर्वाण्य् थ्यंक् हूँ सदा ॥

उगु गाथा स्वपु धर्मयात कने धुंका प्यंगू सत्ययात नं वयना बिज्यात तिनि । उगु सत्य प्यंगू स्यूगु पहःयात ला मार्गं सत्य काण्ड्य् तिनि हानं कने माली । श्रमण देवपुत्र उगु उपदेश न्यन्यं न्हापायागु जन्म्य् वं चिन्तन मनन याना वःगु उगु धर्मयात हाकनं चिन्तन मनन यात । भिक्षु जीवनया अवस्थाय् तीब्र व प्रबल रूपं ताउ तक चिन्तन मनन याना उद्योग याना विशेष धर्म लाभ याना वये मफुसां देव जन्म्य् ला दिव्य रूपत शुद्ध विशुद्ध जुया च्वंगुलि तुरन्त हे विपश्यना ज्ञानत छसि कथं वृद्धि जुया थहाँ वना श्रोता-पत्ति मार्गं फल द्वारा निर्वाणयात साक्षात्कार याना श्रोतापन्न जुया वन धाइ । (सं. दृ. प.-८०-८३)

थुगु श्रमण देवपुत्र कथावस्तुइ मुख्य सीके बी मास्ति वःगु ला विपश्यना कार्ययात तीब्र प्रबल रूपं उद्योग याना च्वंसा नं तृष्णां रहित जुइके फूगु आर्य मार्गं ज्ञान प्राप्त मज्जनिगुलि मरणं लिपा समुदय सत्य धयागु तृष्णां देव जन्मयात उत्पन्न जुइकु धयागु सीके बी मास्ति वःगु हे खः । मेगु खँ थुगु कथावस्तु पाखें मार्गाङ्ग च्यागू वृद्धि जुइकेगु पहः व देव जन्म्य् थ्यंबले अःपुक विशेष धर्म लाभ जुया वंगु पहः नं विशेष होश याये निर्ति खः ।

मेगु तथ्य छगू ला व्यक्तियात वा वस्तुयात आशक्त जुया प्यपुना च्वन धाःसा उगु वस्तु उम्ह व्यक्तिया आसपास्य् थुगु तृष्णां न्हूगु जन्मयात उत्पन्न जुइके सः धका धयागु नं सीका थुइका तयेमाः । इपि निथी मध्य्य् वस्तु प्रति आशक्त जुया प्यपुना च्वनीगु कारणं याना उगु वस्तुया लिक्क न्हूगु जन्म जूगु पहःयात ला चीवर्य् आशक्त जुया परलोक जुया वंम्ह आयुष्मान तिस्र भिक्षु

उमु चीवरय् हे सि जुइ माःगु कारण आपाःसिनं सिया च्वने धुंकल । आः कलाः यया, सर्प, खिचा, द्वहं जूगु कथावस्तु धाये माली ।

कलाः यया सर्प खिचा द्वहं जू वं

(सिहल द्वीपया अरण्य गां छगुली) ^१ मनू छम्हसिनं दाजुया कलाः (भोत) लिगे विपरीत रूपं उल्लंघन याना च्वं च्वन । उम्ह मिसां नं वया थः भात स्वया उम्ह किजाभोतयात अप्वः यया च्वंगु जुया वया थः दाजुयात जालकेलं स्याना छ्वये निंति उम्ह किजाभोत जूम्हसित् प्रेरणा बिल । “अय् मिसा, छं थथे धाये मत्यः” धका किजाभोत जूम्हं न्वात, ब्वबिल । तर-भोत जूम्हं स्वको तक हानं हानं धाःसेलि “गुकथं याना मौका दइ लय्” धाल । अबले भोत जूम्हं हूँ वंगल सिमा दुगु मोल्हुइगु घातय् वसिला ज्वना पिया च्वं च्वं । अन जि छ्वया हये” धासेलि किजाभोत जूम्ह अन वना सिमा कापी सुपिला पिया च्वन ।

१- थुगु ब्राकेटय् दुने च्वंगु खँय् जुइ त्वःगु धाय् कथं उल्लेख याना क्यनागु खः । जुइ त्वःगु पहः गथे धाःसा थुगु कथावस्तु मेमेगु अर्थकथाय् मदु । थुगु अंगुत्तर अट्टकथा (द्वितीय-१८६) य् जक दु । मेमेगु अर्थकथाय् मदुगु मेमेगु आपालं कथावस्तुतय् नं थुगु अर्थकथाय् क्यना तःगु जुया; थुपि कथावस्तुत सिहल द्वीपया दक्षिण प्रान्तं लुया वःगु जुया च्वन । उकिं थुगु कथावस्तु नं सिहल द्वीपं हे जुइ बहः जू धका भाः पिया धाय् नं दये माःगु जुया उकथं क्यना तयागु खः । पश्चिमी विद्वानपिसं ला अंगुत्तर अट्टकथा-य् सिहल द्वीपया दक्षिणी प्रान्तं आपालं कथावस्तुत खने दुगु जुया थुगु अर्थकथाया मूल पृष्ठभूमियात सिहल द्वीपया दक्षिणी प्रान्तं प्राप्त जूगु जुइमाः- धका भाः प्यु ।

भात जूम्ह जंगलय् ज्या याये धुंका छेँ लिहाँ वःबले उम्ह कलाः जूम्हं तःसकं यःगु भावं छद्योने च्वंगु सँ पित्तु पिया छद्यंका ब्युब्युं छयोँ तःसकं न्ह्यतुया फोहर जुया च्वन; हुँकन वंगल सिमा दुगु घाटय् वना छयोँ चाया मोल्हुया कासँ” धया छ्वया बिल । भात जूम्हं “जिमी कलातं जित तःसकं माया याना सेवा या” धका मती तया उगु घाटय् वना छद्योँ क्वछुना छद्योँ प्याकेत ठीक याना च्वन ।” अबले वया किजा जुया च्वम्हसिनं सिमा कार्पि पिहाँ वया वसिलां क्वाना स्थाना ब्युगुलि सिना वने माल ।

सिना वया थः कलाःया प्रति प्यपुना आशक्त जुया च्वंगु तृष्णाया कारणं उगु छेँ हे (धम्मनी) धयाम्ह सर्प जू वन । (सिंहलाचार्यपिसं ला आम्पाफ्यो सर्प धाइ) उम्ह सर्प थः कलाःया प्रति प्यपुना आशक्त जुया च्वंगु जूया निंति छेँया पलि उम्ह मिसाया म्ह्य् थःत थःमं कुर्का कुर्का वनीगु जुया च्वन । उम्ह मिसां थः पुलांम्ह भात जुइमाः धका विचाः याना उम्ह सर्पयात हानं स्याके बिल ।

सर्प योनि सिना वना नं स्नेह वाया मवनिगु जुया उगु छेँ हे खिचा जुया च्वने माल । उम्ह खिचा यःगु चित्तया बेगं उम्ह मिसाया लिउ लिउ लिउ लिउ मत्वःतुसे लित्तु मित्तु लिना जुया च्वन । वाया वने मं मदु । जंगलय् वंसा लिना हे वनीगु । अथे जूबले मनूतय्सं “अय्-खिचा ब्याधा पिहाँ वल । गन वनीगु जुइ मस्यु” धका ह्येस्थाना धाइ ल्हाइगु जुया च्वन । उर्कि उम्ह मिसां उम्ह खिचायात नं स्याके बिल ।

खिचा जन्मं सिना वना नं प्रेम व स्नेह अलग मज्जुनिगु जुया उगु छेँ हे द्वहँ जुया जन्म जू वल । उम्ह द्वहँचा नं उम्ह मिसाया लिउ लिउ लिउ लिना जुया च्वं च्वन । उकथं लिना जुया च्वंगुयात खंबले मनूतय्सं “अय् सा जवाः पिहाँ वल । द्वहँत गन

गौचरय् जये यंकीगु जुइ मस्यु” धका हानं ह्येस्याना धाये ल्हाये याना हल । उकिं उम्ह मिसां उम्ह द्वहंयात नं हानं स्याके बिल । अये नं उम्ह पुलांम्ह भातं ला वया थः पुलांम्ह कलाः प्रति प्रेम व स्नेह चीका छ्वये मफुनि । उकिं उम्ह द्वहंयागु जन्मं सिना वने माःबले उम्ह पुलांम्ह कलाःया गर्भय् हे प्रतिसन्धि च्वना मनु जू वल ।

अबले ला न्हापायागु प्यंगू जन्म तक उम्ह मिसायागु प्रेरणा द्वारा सिना वये माःगु हानं लुमंके फूगु जातिस्मरण ज्ञान प्राप्त जुया च्वंगु जूया निंति “थुजोम्ह शत्रु मिसायागु गर्भय् छाया् जक जन्म का वये माल” धका विचाः याना अति हे मन सुख मतायेका च्वं च्वन । उकिं उम्ह शत्रु मांया ल्हातं तकं थिके मब्यू । काय् धका उम्ह मांम्हं ल्हातं थिल कि ज्वन कि मचा जोर तोरं ख्वइगु जुया च्वन ।

उकिं उम्ह मचायात मचाया बाज्याम्हं संरक्षण याना तये माःगु जुल । खँ ल्हाये सःगु उमेरय् थ्यंबले वया बाज्याम्हं “बाबु, छ छाया् छिमि मामं थिल कि ख्वयागु” धका न्यन ।

“थ्व मिसा जिमि मां मखु । प्यंगू जन्म पर्यन्त तक जित स्याना च्वंम्ह शत्रु खः” धका धया सम्पूर्ण कारण दक्वं कन । अथे जबले बाज्याम्हं उम्ह मचायात घयेपुया ख्वया “जिमि छय्, वा बाबु, कीपि थ्व थासय् च्वं च्वना लाभ मदु” धया उम्ह मचायात व्वना पिहां वन । विहार छगुली वना श्रमण भिक्षु जुया च्वं च्वन । बाज्या व छय् निम्हं उगु विहारय् च्वं च्वं भावना धर्म अभ्यास याना अरहत्त फलय् थ्यंका अरहन्त जुया वन ।

थुगु कथावस्तुइ मुख्य धाये मास्ति वःगु छु धाःसा ययेकीगु आशक्त जुइगु तृष्णाया कारणं याना यया आशक्त जुया बारबार उत्पन्न जुइ माल धयागु हे खः । व “पोनोभविका = तृष्णां हानं न्हूगु जन्मयात उत्पन्न जुइके यः” धयागुयात प्रकट याना क्यनीगु

कथावस्तु छगू खः । अथे नं- उगु सर्प, खिचा, द्वहं जुया भयंकर रूपं जक सी माःगु दुम्ह व्यक्ति मनु जू वःगु अन्तिम जन्मय् ला अरहन्त जुया वंगु जूया निति न्हूगु जन्मयात उत्पन्न जुइके फूगु तृष्णा निरोध जुइ धुकल । उकिं अनं लिपा न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइ म्वायेक हे सम्पूर्ण दुःख दक्वं शान्त जुया वने धुकल । उकथं सम्पूर्ण दुःख दक्वं शान्त जुइ कथं संवेग प्राप्त याना कया विपश्यना धर्म कार्ययात उद्योग यायेगु नं बांला जू ।

पालि अर्थकथा साहित्य वाङ्मय कथावस्तुत कना च्वन धाःसा अन्त जुइ फइ मखु । उकिं उकीयात थुलि हे दिका आः प्रत्यक्ष युगया वर्तमान कथावस्तुत कना यंके ।

धर्मकथिक महास्थविर सयादो छम्ह

जि मोलमिन् शहरया ताउँ वाइँ विहारय् ब. सं. १२६१- दँ निसँ १३०३-दँ तक च्वना वया । अबले मोलमिन् शहरय् नां दंम्ह धर्मकथिक महास्थविर सयादो छम्ह दया च्वन । बेरिस्तर उपासक छम्ह सिना वना घसु भोजन दान याःवले उम्ह सयादो नं भोजन अनुमोदन उपदेश थुकथं कना बिज्यात ।

(अद्घुवं मे जीवितं; धुवं मे मरणं) मे=जिगु; जीवितं =म्वाना च्वनेगु; अद्घुवं=अध्रुव खनि सा; मे=जिगु; मरणं =जुइगु; धुवं=निश्चित रूपं ध्रुव जुया च्वन । (अवस्सं मया मरितब्बमेव; मरणपरियोसानं मे जीवितं) मया=जि; अवस्सं= अवश्यमेव; मरितब्बमेव =मरण जुइ हे मानि खनि । मे=जिगु; जीवितं=म्वाना च्वनेगु; मरणपरियोसानं=मरण जुइगु हे अन्त दया च्वन । (जीवितमेव अनियतं; मरणं नियतं) जीवितमेव = जीवित जुया म्वाना च्वनेगु हे जक; अनियतं=निश्चित रूपं अनित्य खः; मरणं=मरण जुइगु; नियतं=निश्चित खः । धयागु

थुगु मरणस्सति निरीक्षण यायेगु पहः खँयात मूहाः याना कना विज्यात । अबले जि नं उगु दानय् दुगु जुया न्यने दत ।

अनं लिपा न्हेन्हु मब्यूवं छुं दिया दुनय् उम्ह धर्मकथिक महास्थविर सयादो परलोक जुया बिज्याःगु न्यना सीके दत । अबले परलोक जुया बिज्याये धुं कूबले वस्पोलं कना विज्याःगु मरणस्सति उपदेश लुमंसे वयेका परलोक जुया विज्यात जुइमाः धका जिं विचाः याये लात । परलोक जुया बिज्याःगु कारण ला बदमासतय्सं चुफि सुया स्याना वंगु धका धयागु विषयय् नं न्यना सीके दु । अनं लिपा स्वदँ ति बिते जूबले म्यइत् जिल्लाया मचा छम्ह खने दयेक वल । मोलमिन् शहरय् थःगु विहार दु, ब्वना यंकी धका पिरे याःगुलि उम्ह मचाया माँ-बौपिसं ब्वना यंकल । उम्ह परलोक जुया बिज्याम्ह सयादोया विहारय् थ्यंबले व न्हापायागु जन्मय् उगु विहारया नायः महास्थविर जुया च्वंगु खँ आदियात उम्ह मचां कन । उगु विहार सम्बन्धी विषय वस्तुतय्त वं दक्वं कने फूगु जुया च्वन । कंगु दक्वं नं पाय्छि जुया च्वन । सःसःतिक दुपि अनया सयादोपिन्त नं वं दक्वं लुमंगु जुया च्वन । नांत नं न्हापा सःता ब्यवहार याना च्वंगु अनुसारं वं सःता च्वन धाइ ।

उम्ह सयादो महास्थविर लिसे घनिष्ठ सम्बन्ध दुम्ह कप्पिय उपासक छम्हसिगु नां उल्लेख याना न्यंबले थुम्ह मचां “ग्या जि ग्या जि” धाल हँ । छाय् ग्याःगु लय् धका न्यंबले मेपि मनूत छध्व व उम्ह मनू नं वयात चुफि सुया स्याःगु खँ; व विस्युं वना खुसी सिथय् थ्यंबले डुंगा ध्वःदुगु जुया उगु डुंगाय् च्वना वनागु खँ; म्यइत् समुद्रया किनारय् गां छगुली थ्यंबले आः वर्तमान वया माँ-बौपिनि छेँ वना च्वं वनागु खँ उम्ह मचां कंगु जुया च्वन ।

अन विहारं विस्युं वंगु पहः; घाटय् थ्यंबले डुंगा (नांचा) ध्वःदुगु पहः उगु नांचाय् च्वना लिना वंगु पहः; वर्तमान अवस्थाया वया थः माँ-बौपिनि छेँ वना च्वं वंगु पहःत ला परलोक जुइ

त्ययेका खंगु गतिनिमित्तत हे खः । थुगु कथावस्तु नं तृष्णां न्हूगु जन्मयात उत्पन्न जुइके यः धयागुया सम्बन्धय् विशेष रूपं लुमंके बहःगु विषय छगू हे खः ।

प्यीतका दांया निंति म्ये जू वं ला ?

मुंय्वा जिल्लाया छगू शहरय् दां त्याये बिया ब्याजं धनो-पार्जन याना च्वंम्ह मनु छम्ह ब्रिटिश कालीन युगय् दया च्वन । उम्ह मनु नं किसान छम्हसिके त्याये बिया तःगुया ब्याज पवन । किसान दाजुं ब्याज बी धुं गु खँ धाल । त्याय् ब्यूम्ह मनु नं मब्यूनि, बी मानि, ब्यू धका बारवार धया अन्तिमय् “ऋण पुले धुंका नं हानं पवनागु जुल धाःसा उगु हानं त्यासः पूगु प्यीतका दांया निंति छंगु छे जि म्ये जू वयेमाः” धका कराल ल्हाना जवर्जस्ति पवना च्वं च्वन । अथे जुया गरीवम्ह किसान दाजुं सीक सीकं प्यीतका दां हानं पुले माःगु जुल ।

उम्ह दां त्याये ब्यूम्ह मनु सिना वने धुंका उगु ऋण निको पुले माःम्ह किसान दाजुया छे म्येचा छम्ह जन्म जू वल । उम्ह म्येचित्त वया मालिक ऋण दाता पाखें उत्पन्न जुया वःम्ह खः धका भाःपिया उम्ह किसान दाजुं, गुम्ह गरीवम्ह खः, थः मालिकयात न्हापा सःतेथें तुं हे उम्ह म्येचित्त साहु साहु कासँ कासँ धका सःता स्वल । उकथं सःतुवले उम्ह म्येचा वल । अथे जूवले उम्ह किसान दाजुं “वया थः ऋणदाता थःगु सत्य कराल अनुसार थःगु छे म्ये जू वल” धका विश्वास याना धाल । अबले सिना वंम्ह साहुया म्हाय्म्हं वया वौम्हसिगु इज्जत मदयेक धाल धका मुद्दा चले यात ।

अबले न्यायाधीशं म्येचा सहित चोदक (वादी) चुदितक (प्रतिवादी) साक्षित समेत सकसित सःता कया सोधपूछ यात ।

किसान दाजुं ऋणदाता मनूयात साहु धका सःतेगु वानि दुगु अनुसार म्येचित साहु कासँ धका सःतुवले म्येचा उम्ह मनूयाथाय् वल । ऋणदाता साहुया म्हाय्म्हं थः अबुयात शीशी धका सःतेगु वानि दुगु अनुसार उम्ह म्येचित शीशी वा धका सःतुवले नं उम्ह सःतुम्ह मय्जुयाथाय् वल । अथे जूवले न्यायाधीशं किसान दाजुं धाःगु इमान्दार पूर्वक हे धाःगु खः धका विश्वास याना मुद्दा वर्खास्त याना छवत ।

थुगु कथावस्तु नं मनुष्य जन्मं म्ये जुया वनेमाल धयागु विश्वास याये बहःगु कारण दया च्वन । उकिं तृष्णां न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइके यः धयागुयात स्पष्ट जुइकीगु जक मखु द्वंक कराल ल्हाये लात धायेवं कराल ल्हाःगु अनुसार दुःख जुइका च्वने माले यः धयागु नं होश याये बहः जू ।

डन्वया जाकि कूछि

ताउँद्वँय्जी शहरया पश्चिम उत्तर माखे १० माइलति तापाःगु थासय् छ्याउँय्वाः गां धयागु दु । छेँ प्यसः खाति दु । उगु गामय् डन्वः व भा छाई धयापि पासापि निम्ह ग्वाः कुबिया ग्वाः मीगु ज्या याना च्वंपि जुया च्वन । छन्हु ग्वाः मिया लिहाँ वःवले भा छाईया जाकि फुना च्वन । डन्वया थासं जाकि कूछि त्याये कया नये माल । उकथं नये धुंका वहनी तिमिलाया जलं लिहाँ वःवले लँय् सर्पं न्याना भाछाई सिना वने माल । अबले इमिगु उमेर नीदँ मयाक जक दु जुइमाः । दँ ला वः सं. १२७०-निसें १२८०-या दुने जुइमाः ।

भा छाई सिना बना डन्वया छेँ खाचा जुइमाल । जाकि कूछि ऋणय् आशक्त जुया सिना वंगु पहः दु । उम्ह खाचा ल्वाकीम्ह खाचा जुया डन्व नं मेपिं मनूतय् खातलिसे ल्वाकीगु जुया च्वन । स्वको स्वको तक त्याका काल । प्यकोखुसीयागु

त्वापुइ मेम्ह खा उमेर नं छिपे जूम्ह वल शक्ति नं दुम्ह जुया
डन्वया खा बुत । अवले डन्व नं बुका वीगु ला छं धका तँ पिकया
थःम खायात तुति निप्पां ज्वना वँय् वःस्वाना बिल । सी नं म्वाये
जुया च्वंम्ह उम्ह खाचित छेँ ज्वना वया छ्यली वांछ्वया तल ।
अवले डन्वया सां उम्ह खाचित नं तुना वन धाइ ।

उम्ह खाचा सिना वना उम्ह साया गर्भय् प्रतिसन्धि च्वं
वन । जन्म जूवले मासा जुया च्वन । उम्ह साचा छुं भति तःधिक
जुया वःवले डन्वया पासापिसं उम्ह साचित ४-तका दांया मू तया
स्याना नल । साथय् डन्व नं नं नल । उकथं स्याना ला स्यंका
च्वंवले ताउँद्वँय्जी नं बहिदार छम्ह व वया कलाःम्ह अन थ्यंका
वल । कलाःम्हं साचिगु प्रति करुणा वना जिमि सा जक जूसा
स्याये मछ्छाः; थः थःमं सिना वंसा नं नये मछ्छाः; वँय् गाडे याना
छ्वयेका” धका धाल ।

अनं लिपा बहिदारया कलाःया काय् मचा छम्ह जन्म
जुल । थुम्ह मचां ७-दँ तकं खँ मल्हाः । अथे जुया बौम्ह बहिदारं
“बाबु, छं खँ ल्हा; थौं तलब कायेमानि । बाबुयात बांलाःगु वसः
न्याना हये” धया बहनी लिहाँ वःवले “थ्व बांलाःगु वसः बाबुयात
का स्व; का खँ ल्हा सा” धका धाःवले उम्ह मचां “डन्वया जाकि
कूछि” धका धाल ।

संक्षिप्तं कना यंके माली । अनं लिपा अबुम्ह बहिदारं
“बाबु, छं खँ जक ल्हाः; जाकि कूछि जक मखु; जाकि म्हाे छम्हाे
नं ऋण पुचा वी” धाःवले उम्ह मचां “अथे जूसा जाकि म्हाे
गाडाय् ति; आः हे वना ऋण पू वने” धाल । अले जाकि म्हाे
छम्हाे गाडाय् तया गन न्हाकाका यंकेगु लय् धाःवले ताउँद्वँय्जी
शहरं उत्तर पाखे गाडा न्हाकेया निरति मचां धाल । लिपा नं मचां
धाःगु लँ अनुसार गाडा न्हाकाका वंवले छ्छाउँव्वाः गां थ्यंवले “थ्व
हे गां खः; गामय् दुहाँ हँ; थुगु लँय् न्हाकी” भादि धका मचां

लँ क्यन । अन्तय् डन्वया छेँ थ्यंबले “का थ्यन; थ्व हे छेँ खः” धका मचां धाल । थ्व ऊन्वया छेँ खः ला धका तःधिकर्पि मनुतय्सं न्यंबले खः धका धया छेँ नं कुहाँ बल । लिक्क थ्यंबले मचां “अय् डन्व जित लुमं ला छं” धका न्यन । व खँ ताःबले “वया थः अबुथेँ जाःम्ह जितः डन्व धका सःतेगु ला” धका ऊन्व उलि थुलि मदयेक हे तँ चाल । अबले वहिदारं “ऊन्व तँ पिकया दी मत्यः; थ्व मचा-याके गजबगु कारण दया च्वंगु दु” धया प्रार्थना यात ।

छेँ तलय् थ्यंसैलि मचां “अय् डन्व छं जित ल्वःमन ला है; अबले छ व जि ग्वा कुबिया मिया जुया । जि छंथासं जाकि कूछि त्याय् काये नं । उगु ऋण पुले न्ह्यवः सर्पं न्याना जि सित । छंगु छेँ खा जुया वया । खा ल्वाका स्वको तक जि छन्त त्याका बी फयेक ल्वाना । प्यकोखुसी उखे पाखेयाम्ह खा जि स्वया तःधिकम्ह वल्लाम्ह जुया जि बुत; छं जित बुका बी ज्यू ला धका तँ पिकया दाया स्याना बिल । सी म्वाये जुइक वांछ्वया तःबले सा वया जित नं तुन । उम्ह साया प्वाथय् जन्म कया जन्म जूवले मासाचा जुया वया । वचाधिकम्ह साचा तिनिबले छिमिसं जित स्याना नल । अबले थुम्ह वहिदार माँ-वौपिसं लिक्क वया दया माया दुगु खँत ल्हात । उम्ह मासाचिया जन्मं सिना वंवले थुपि माँ-वौपिनि काय् जुया च्वने माल । आः जाकि कूछि पलेसा पुलेत वया च्वना” आदि धका धाल । धाक्व खँ फुकं नं सत्य सत्य जुया च्वन । उकि ऊन्व वं याये लाःगु ज्या खँत विचाः याना तःसकं नुगः मछिना वःगुलि ह्वाँय् ह्वाँय् ख्वल । (थुगु विषयवस्तुयात स्वयं ऊन्व नं हे येसच्चव जिल्लाया ऊ भात्वेयात व. सं. १३१३-दँय् कना हःगु खँ सीके दु । तर न्हापांगु संस्करणय् पूर्वोत्तर, छ्वाउँ छ्वन् गां, कांजीः धका दया च्वंगुयात ताउँद्वय्जी शहरं ऊ वातइन्या परीक्षण अनुसार निकोगु संस्करणय् पश्चिमोत्तर; छ्वाउँच्वा गां, भाछ्वाइँ-धका संशोधन याना तया ।)

थुगु कथावस्तुइ सीके वी मास्ति वःगु मुख्य सारांश- तृष्णां अजग्ग मजूतल्ले विभिन्न प्रकारयागु न्हून्हुगु जन्म उत्पन्न जुइका च्वनेमाः धयागु हे खः ।

लाखय् जुइगु द्वहं जुइगु ग्यानापुसे

व. सं. १३०१-दँ ति दुबले मण्डले नगरया फयाजी ताइकल्य विद्यार्थी भिक्षु छम्ह दया वने नं । वस्पोलया नां ऊ. आचिण्ण जुया च्वन । म्ह धिक तःधिक रूप लावण्य बांला यच्चुसे च्वं । श्रद्धा बांला । पिटक ग्रन्थत उद्योग याना न्वये वयेकु । उम्ह आचिण्णं- छन्हु पात्र सिला च्वं च्वं- पासा भाइ आयुष्मानपिं, होश तथा बिज्याहुँ; मेपिसं दान ब्यूगु भोजन नये त्वने याना बांबांलाक आचरण याना च्वना बिज्याहुँ । जिं ला स्वंगू जन्म तक थःमं हे अनुभव याना वये नंगु जुया विशेष रूपं होश तथा च्वं च्वना” आदि धका नापं च्वनीपिं भिक्षुपिन्त कन ।

उकथं कने धुंका वयागु घटना सीके मास्ति वया मेम्ह भिक्षु छम्हसिन्त न्यना स्वत । अबले वस्पोलं थुकथं कन । व मनुष्य जन्म सिना लाखेनी जुया वये नं । अबले नसा त्वंसा नं पूमवं; च्वनेगु थाय् नं बांलाक मदुगु जुया उखे वन थुखे बल याना तःसकं दुःख सिया वया । उगु जन्म सिना द्वहं जुया वया । उगु जन्मय् नापं वोळ कुवीम्ह मेम्ह द्वहं छम्ह लिसे छगू हे थलय् नापं नये त्वने यायेमाः । उम्ह नापं नये माःम्ह द्वहँया न्हासं ध्वग्गीगु न्हि सह याये मफयेक पिहाँ वया च्वंगु जुया उम्ह द्वहँयात च्वत्तु च्वया । अथे च्वयावले मालिक जूम्हं दाल । “तःधं जुल, सास्ति यात” भाःपाः दाःगु जुइमाः । बारवार च्वयेगु; च्वक्व च्वक्व पतिकं दायेका च्वनेमाः । उगु द्वहँयागु जन्म सिना थुगु जन्मय् थयंक वया । उकि संवेग उत्पन्न जुया भिक्षु जुया वया धयागु घटना कन । (उकथं कंबले उम्ह भिक्षु ६-गू १०-गू वास दये धुंक्कूगु खँ सीके दु ।)

[२५६] द्रहं खिचा जुइ धुंका तिनि हानं मनू जू

थुगु कथावस्तुं मुख्य सीके बी मास्ति वःगु ला तृष्णा दया न्हूगु जन्म जुया च्वनेमाः धयागु हे खः । अले हानं भूत प्रेत जुइ माःगु नं ग्यानापुसे च्वंगु खँ, द्रहं सातयसं खँ ल्हाये मसःगुलिं याना इमिगु कठिनाइयात मनूतय्त सीके बी मफया मनूतय्गु सासना फया च्वने माःगु नं ग्यानापुसे च्वंगु खँ नं संवेग काये बहःगु जुया च्वन ।

द्रहं खिचा जुइ धुंका तिनि हानं मनू जू

व. सं. १३१०—दँ ति इलय् मउँव्वा जिल्लाया गांयागु छगू विहारय् च्वंम्ह भिक्षु छम्हसित राष्ट्रद्रोही सैन्य छम्हसिनं “वया चेला सिपाहीयात सास्ति याःम्ह धका बन्दूकं कयेका स्याना बिल । उम्ह भिक्षु आः हानं मनुष्य जन्मय् जन्म काः वया भिक्षु जुया च्वं च्वन । सरकारी धार्मिक परीक्षाय् गुलि गुलि श्रेणी समेतं पास जुइ धुं कल धाःगु न्यने दु । उम्ह भिक्षु “बन्दूकं कयेका सिना वना द्रहंयागु जन्मय् जन्म कया वयागु खँ; अनं लिपा खिचाया जन्मय् जन्म कया वयागु खँ अनं लिपा मनुष्य जन्मय् हानं थ्यं क वयागु खँ” कन । अले हानं उम्ह भिक्षु बन्दूक ज्वना च्वनोपि मनूत खना तःसकं ग्या धका नं धाइ ।

थुगु कथावस्तुइ “भिक्षु जन्मं द्रहं जुइ माःगु, खिचा जुइ माःगु” धायेवले अति हे क्वह्यं गु जन्म धका भाःपिथाय् दया च्वन । तृष्णां रहित मज्जतल्ले ध्वयासिकं क्वह्यं गु हीनगु जन्मय् उत्पन्न जू वने हे फूनि । बुद्धकालीन अवस्थाय् आयुष्मान् तिस्स धयाम्ह भिक्षु सी नापं जू वन तिनि । उकिं तृष्णां अलग्ग मज्जनि तिनिपि (दृष्टि व विचिकित्सां नं अलग्ग मज्जनिसा) थुजोगु जन्मय् उत्पन्न जुइ फूनि खनि धयागु सीका तृष्णा रहित जुइ कथं प्रयत्न व उद्योग यायेगु आवश्यक जू । कमसेकम दृष्टि व विचिकित्सां रहित जुइ कथं उद्योग माये माःगु दु ।

तःधिकम्ह च्वम्हुलु ब्याँचा तकं जुइ नं धाइ

ब. सं १३२३-दँ ति इलय् दाइऊ शहरया लिक्क फआउँ-
वय् धयागु गामय् अजीवम्ह मचा छम्ह खने दयेक बल । उम्ह मचां
व दाइऊ शहरया दक्षिण पाखें २-माइलति तापाःगु ख्वावाइँजीया
भिक्षु जुया च्वंगु खँ धाल । न्वये वयेका लुमंका तयेगु ज्ञान नं
विशेषं बल्ला धाइ । व च्वना वये नं धाःगु विहारय् सःता थं कूबले
उगु विहारया चीज वस्तुत दक्वं वं स्यूगु जुया च्वन । थ्व फलाना-
म्हं दान याःगु चीज वस्तु आदि धका दान याःपिं व्यक्तिपिन्त नं
कनीगु जुया च्वन । कंपिं दक्वं नं पाय्छि जू धाइ । व उगु भिक्षु
जीवनं परलोक जूबले उगु विहारय् हे तःधिकम्ह च्वम्हुलु ब्याँचा-
यागु जन्मय् जन्म जुया वये नं । उम्ह च्वम्हुलु ब्याँचा विहार व
ताडमाया बिच्चे सरे जुया तिन्हुया वं बले कुतुं वना तुति त्वःधूगु
घाःपाःनं याना सिना वने माल । सिना वना उगु विहारया लिक्क
ज्यापु ज्या याना च्वम्ह फआउँवय् गां (फाउँवय् गां) या ज्यापु
दाजु (आः याम्ह वया अबु) या गाडाय् च्वना वना उम्ह ज्यापु
दाजुया छेँ वना च्वं वना धका धाल । उकी गाडाय् च्वना वना
आदि धया च्वंगु ला गतिनिमित्त खने दुगु हे धाये माल ।

थुगु कथावस्तु नं तृष्णां अलग्ग मज्जुनिसा थुजोगु न्हून्हुगु
जन्मत नं उत्पन्न जुया च्वने फु धका संवेग प्राप्त याना कया उगु
तृष्णां अलग्ग जुइया निरिति मार्गाङ्ग च्यागु धर्मयात वृद्धि जुइकेगु
हे खः । आःथें वर्तमान कथावस्तुतय्त उल्लेख याना कयना च्वनागु
कारण छु लय् धाःबले आःयागु अवस्थाय् गुलिसिनं पुनर्जन्म मद्दु
धका धया जुया च्वन । गुलिसिनं दु ला-मद्दु ला धका द्वन्द्व जुइका
च्वन । वाङ्मय ग्रन्थत प्रकट रूपय् दया च्वंसा नं गुलिसिनं न्हापा
न्हापा च्वया तःगु का धका गम्भीर रूपं विश्वास याये मफुसे च्वं
च्वन । उकिं कर्म व कर्मया फल अले पुनर्जन्मयात विश्वास याइगु

श्रद्धा धर्म उत्पत्ति व वृद्धि जुइका दृढता दयेका बी निति उद्देश्य तथा उल्लेख याना कयना च्वनागु खः । कयने बहःगु थ्वथे जाःगु कथावस्तुत ला यक्व यक्व दिन । तर- थुलि मात्रं हे उद्देश्य अनुसार पूवन धाये माली । आः कना वयार्ये तृष्णां न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइके सःगु जूया निति-

या अयं तण्हा=गुगु पित्याइगु प्याः चाइगु तृष्णा; पौनोभविका=हाकनं न्हूगु जन्मयात उत्पन्न जुइके सः । नन्दिराग-सहणता=न्ह्याइपु तायेगु आशक्ति दइगु लिसे संयुक्त जुया च्वन । वा=न्ह्याइपु तायेगु आशक्त जुइगु स्वभाव जुया च्वन । तन्नतन्नाभि-नन्दिनी=उगु उगु थ्यंथ्यंगु जन्म प्राप्त जूजूगु आरम्मणय् यइपु न्ह्याइपु तायेगु बानि दया च्वन- धका आज्ञा दयेका बिज्यात । अनं लिपा उगु तृष्णाया स्वरूपयात नं; सेध्यथिबं=उगु तृष्णा छु लय् धाःबले; कामतण्हा=यइपुसे च्वंगु कामगुणय् पित्याइगु प्याः चाइगु तृष्णा छगू; भवतण्हा=सदां दया च्वंगु दु धका भाःपिया पित्याइगु प्याः चाइगु तृष्णा छगू; बिभवतण्हा=सिना वने धुंका छु नं महु धका भाःपिया पित्याइगु प्याः चाइगु छगू; इबं=थुगु तृष्णा स्वंगु दुःख उत्पत्ति कारण समुदय सत्य खः- धका उल्लेख याना कना बिज्यात ।

कामतृष्णा

इपि स्वंगु मध्यय् कामतृष्णा धयागु यइपु ताये बहःगु इच्छा याये बहःगु आरम्मण वस्तुतय्त यइगु इच्छा जुइगु स्वभाव हे खः । थःगु सन्तानय् (थःके) दुगु आरम्मण थजु; मेपिनि सन्तानय् दुगु आरम्मण थजु; यइपु ताये इच्छा याये बहःगु आरम्मणयात यइपु ताल इच्छा यात धाःसा व कामतृष्णा खः ।

बांलाःगु शोभा दुगु रूपारम्मणयात खना यइपु ताल इच्छा जुल धाःसा कामतृष्णा हे खः । रूपारम्मण धाःसा नं रूप वर्ण मुक्कं

ला मखु; रूप वर्णया आधार जुया च्वंगु मिसा मिजं म्ह छम्हं, वसः इसः आदि चीज वस्तुत छगुलियात सोहरे याना यइपु ताइगु इच्छा जुइगु खः । अथे हे न्हाय्पं सिच्चुसे च्वनीगु शब्द आरम्मण वस्तुत; नं तुने यइपुगु गन्ध आरम्मण वस्तुत; नयेगु सवाः दुगु रस आरम्मण वस्तुत; नसा त्वंसा उपभोग्य वस्तुतय्त दयेका सजे याना ब्यूपि मिसा मिजं व्यक्तिपिं; थीवले यइपुगु आरम्मण वस्तुत; उपभोग याये बहःगु विभिन्न वस्तुत थुजोगुयात यइपु तायेगु इच्छा जुइगु नं कामतृष्णा हे खः । संक्षिप्तं धायेगु खःसा यइपु ताये बहःगु इच्छा याये बहःगुयात यइपु तायेगु इच्छा यायेगु धाक्व मुक्कं कामतृष्णा खः ।

मनू जुइत देवता जुइत मिसा जुइत मिजं जुइत, मनू जुया कामगुण आरम्मणत अनुभव यायेत देवता जुया कामगुण आरम्मणत अनुभव यायेत; मिजं जुया मिसा जुया कामगुण आरम्मणत अनुभव यायेत इच्छा जुइगु यइपु तायेगु नं मुक्कं कामतृष्णा हे खः । उकिं “यइपु न्हाइपु मज्जा तायेगु; बांला धाक्व कामतृष्णा खः” धका स्मरणिका दयेका तथा । उकीयात धाये माली ।

(१) यइपु न्हाइपु मज्जा तायेगु; बांला धाक्व कामतृष्णा खः ।

खना, ताया, नंतुना, नया वा थिया ध्वदुया बांला ताल कि मज्जा तायेगु यइपु तायेगु जुइगु हे खः । उकी बांला तायेगु अविद्या खः । अविज्जा धयागु आरम्मणया सही स्वभावयात त्वःपुया मिथ्या कथं वा द्वंक सिया च्वनीगु स्वभाव हे खः । अनित्ययात नित्य धका वं तायेकीगु खः । दिपा मदयेक क्षण क्षण पतिकं उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगु दुःख स्वभावतय्त सुख धका तायेकीगु खः । आत्म जीव मखुगु नाम रूप स्वभाव धर्म मात्रयात आत्म व जीव धका तायेकीगु खः । शोभा मद्गु थःगु शरीर मेपिनिगु शरीरयात शोभा दु धका तायेकीगु खः । व फुकं शुभ धका तायेकेगु जक खः । उकथं बांला

तायेकेगु द्वारा यइपु ताइगु इच्छा जुइगु कामतृष्णा खः । यइपु ताल इच्छा जुल धायेवं आशक्त जुइगु खः । आशक्त जुइवं थःगु इच्छा अनुसार सिद्ध व सम्पन्न जुइ कथं उद्योग याइगु खः । उगु उद्योग यायेगु कर्म व संस्कारत खः । उगु कर्म व संस्कारतय् कारणं न्हूगु जन्म नाम रूप स्कन्धत उत्पन्न जुइगु खः । उकिं यइपु ताइगु इच्छा जुइगु उत्पन्न जू जू पतिकं न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइगुयात ग्रहण याना च्वंगु धाइ ।

अले हानं उगु तृष्णां प्रभाव शक्ति दया वइगु कारणं अभिसंस्कार विज्ञान धयागु मरणासन्न जवन चित्तं प्रकट जुया वःगु कर्म कर्मनिमित्त गतिनिमित्त आरम्भणयात क्वात्तुक ज्वना तःगुथें हे क्वात्तुक आरम्भण याना च्वनीगु खः । उकथं मरणासन्न अवस्थाय् क्वात्तुक आरम्भण याना च्वनीगु जुया च्यूति चित्तया अनन्तरय् उगु आरम्भणयात ग्रहण याना प्रतिसन्धि चित्त उत्पन्न जुया न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइगु खः । उकिं उगु तृष्णायात “पोनोभ-
बिका=हाकनं न्हूगु जन्मयात उत्पन्न जुइके सःगु खः” धका कना विज्यात ।

Dhamma.Digital

भवतृष्णा

भव तृष्णा धयागु शाश्वत दृष्टि लिसे संयुक्त जुया च्वंगु तृष्णा धका अर्थकथाय् वर्णन याना तःगु दु । उगु पदया दुने भव-
धयागु “उत्पन्न जुया च्वन दया च्वन धयागु अर्थ दु । उकिं “सदां यथावत् दया च्वन- स्थिर जुया च्वन” भाःपाः उत्पन्न जुइगु यइपु तायेगु मज्जा तायेगु हे खः । शाश्वत दृष्टि धयागु “सजीव जुया च्वंम्ह सत्त्व सीगु विनाश जुइगु मद्दु; कोडागु रूपकाय शरीर विनाश जुया वंसा नं उम्ह सत्त्व जीव आत्म विनाश जुइ मखु । मेगु न्हूगु स्कन्ध शरीरय् प्रवेश जुया स्थिर जुया च्वंगु दु । विश्व

प्रलय जुया वंसा नं व विनाश मजू; गबलें हे विनाश मजू; सदां स्थिर जुया च्वंगु दु” धका भाःपिया च्वनीगु सिद्धान्त हे खः ।

बुद्ध-शासनं पिनेयागु सिद्धान्तत प्रायः याना थुगु शाश्वत वाद हे जुया च्वन । ईपि सिद्धान्तत मध्यय् गुलिं गुलिं “मनू सिना वन धाःसा ईश्वरयागु इच्छानुसार स्वर्गं लोक्य् थ्यना सदां स्थिर जुया च्वनीगु खः । अथवा स्थावर नर्कय् थ्यना सदां दुःख सिया च्वने मालीगु खः” धका थुजागु सिद्धान्त नं दया च्वन । गुलिसिनं ला “कर्मनुसार थुगु जन्मं उगु जन्म उगु जन्मं मेमेगु जन्मत आदि रूपं सरे सरे जुया सदां यथावत् स्थिर जुया च्वनीगु खः” धका धारण याना च्वन । गुलिसिनं निश्चित रूपं स्वीकार याना तःगु उत्पत्ति क्रम अनुसार परिवर्तन जुया यथावत् स्थिर जुया च्वनीगु खः” धका धारण याना च्वन ।

सारांश कथं ला “जीव आत्म विनाश मजूसे गोछि सरे जुया स्थिर जुया च्वनीगु खः” धका धारणा याक्व मुक्कं शाश्वत दृष्टि हे खः । उपमा कथं सिमा च्वय् च्वंम्ह कंगः उगु सिमा गोतु वन क्वदल धाःसा मेगु सिमाय् सरे जुया वनीगु खः । उगु निमागु सिमा क्वदल धाःसा नं हानं मेगु सिमाय् सरे जुया वनीगु खः । अथे हेथें जीव आत्म स्थिर व आधारित जुया च्वंगु कोडागु रूपकाय शरीर छगू छगू विनाश विनाश जुया वन धाःसा मेगु कोडागु न्हूगु रूपकाय शरीर छगू छगूली सरे सरे जुया वना च्वनीगु खः । व ला गबलें नं विनाश मजू । सदां स्थिर जुया च्वंगु दु धका भाःपिया च्वनीगु सिद्धान्त हे खः ।

उगु शाश्वतदृष्टि लिसे सम्प्रयुक्त जुया उत्पन्न जुया वइगु तृष्णायात भव तृष्णा धाइ । थुगु तृष्णां आत्म जीव सदां स्थिर जुया च्वंगु दु धयागुयात नं यइपु न्ह्याइपु तायेकु । “न्ह्यापा निसें यथावत् स्थिर जुया वया च्वंम्ह जि हे आः नं अनुभव याना च्वनागु दु; लिपा नं अनुभव याना वने माली तिति” धका विश्वास

व धारणा दयेका खनीगु ताइगु ध्वदुइगु सीके माःगु आरम्भणतय्त नं यइपु तायेकु ल्वःवना पुइकु । लिपा तिनि लाभ जुइ घयागुयात नं यइपु तायेकु ल्वःवना पुइकु । सदां स्थिर जुया च्वनी तिनिगु थःगु शरीरयात आः नं लिपा नं बांलाका सुख जुइका वने मास्ति वः । भिभिगु जन्मय् उत्पन्न जुइ मास्ति वः । लिपा लिपायागु जन्म जन्म पतिकं मुक्कं मनुष्य सुख दिव्य सुख दयेका वने मास्ति वः । गुलिसिया मुक्कं मिजं जाति जुया वने मास्ति वः । गुलिसिया मुक्कं मिसा जाति जक जुया वने मास्ति वः । व मुक्कं भवतृष्णात हे खः ।

थुगु भव तृष्णा द्वारा वर्तमान आरम्भणतय्त यइपु तायेकु ल्वःवंकु पतिकं; वर्तमान उत्पन्न जन्मयात यइपु न्ह्याइपु तायेकु पतिकं; उत्पन्न जुइ मानिगु जन्मतय्त आशा व प्रतीक्षा याक्व पतिकं न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइया निरिति तेज प्रभाव सहयोग ग्वाहालि दया दया वना च्वनीगु खः । उकिं नं थुगु तृष्णायात “पोनोभबिका = हाकनं न्हूगु जन्मयात उत्पन्न जुइके यः” धका आज्ञा दयेका विज्यात । थुगु तृष्णाया निरिति स्मरणिका ला “शाश्रत भाःपाः यइपु तायेगु; भवतृष्णा धाइ जुल ।” उकी शाश्रत भाःपाः यइपु तायेगु—घयागु सदां स्थिर जुया च्वंगु दु भाःपाः यइपु तायेगु स्वभावयात घया च्वंगु खः । उकीयात धाये माली ।

(२) शाश्रत भाःपाः यइपु तायेगु; भवतृष्णा धाइ जुल ।

विभवतृष्णा

विभव तृष्णा घयागु पदय् विभव—घयागु “उत्पत्ति जुइगु—दइगुलि अलग्ग जुइगु; भव प्यदनिगु” घयागु अर्थ दया च्वन । उकिं— “सी न्हवः जक दया च्वन; मरणं लिपा मन्त” धका भाःपिया धारणा दयेका यइपु तायेगु इच्छा जुइगुयात विभव तृष्णा धाइ । उच्छेद दृष्टि लिसे सम्प्रयुक्त जुया उत्पन्न जुइगु तृष्णा हे

खः । उच्छेद दृष्टि धयागु “सत्त्व मरणं लिपा छुं नं मदु; विल्कुल तना प्यदना वनीगु खः” धका भाःपिगु सिद्धान्त खः । थुगु सिद्धान्त-यात तथागतया युगय् अजित धयाम्ह गाणाचार्यं कना वया च्वंगु खः । वं कना च्वंगु पहः ला—

अग्र्यं पुरिसो = थुम्ह पुद्गल सत्त्व; **चातुमहाभूतिको** = महा-भूत प्यंगूया पुचः जक खः । **यदा कालं करोति** = गवले मरण जुइगु खः; अवले; **पथवी** = सजीव शरीरय् च्वंगु पृथ्वीधातु; **पथवीकायं अनुपेति अनुपगच्छति** = निर्जीव वाह्य पृथ्वीधातु पुचलय् समावेश जू वनीगु खः । (मरण जुइ न्ह्यवःयागु शरीरय् दया च्वंगु छाःगु क्वाचूगु पृथ्वीधातु स्वभाव धर्मत मरण जुइवले बाह्य निर्जीव पृथ्वी-धातु जू वनीगु खः । निर्जीव लाशय् च्वंगु पृथ्वी रूप जू वनीगु खः । अनं लिपा बुलुहुं बुलुहुं पृथ्वी ओजस् पृथ्वी रूप जू वनीगु खः । उगु पृथ्वी ओजं हानं सिमा फल आदि पृथ्वी धातु नं उत्पन्न जुया वनीगु खः धयागु भाव खः ।)

आपो = सजीव आपोधातु तरल धातु; **आपोकायं अनुपेति अनुपगच्छति** = निर्जीव आपोधातु लःधातु पुचलय् समावेश जू वनीगु खः । (सजीव शरीरय् च्वंगु प्याःगु धातु तरलधातु मरण जुइगु अवस्थाय् निर्जीव प्याःगु धातु लःधातु जुया वनीगु खः धयागु भाव खः ।)

तेजो = सजीव कुँ वाफ तेजोधातु; **तेजोकायं अनुपेति अनुपगच्छति** = निर्जीव वाह्य तेजोधातु पुचलय् समावेश जू वनीगु खः । **वायो** = सजीव वायोधातु; **वायोकायं अनुपेति अनुपगच्छति** = निर्जीव बाह्य वायोधातु पुचलय् समावेश जुया वनीगु खः । **इन्द्रियानि** = मिखा, न्हाय्, न्हाय्पं, म्ये, शरीर, नुगः धयागु सीके सःगु इन्द्रियत; **आकासं सङ्कमति** = आकाश धातुइ सरे जुया वना च्वनीगु खः । (थुगु उच्छेद दृष्टि धारणा दुम्ह व्यक्ति खनीगु, ताइगु चित्त, आदि रूपं सीके सःगु चित्त-विज्ञान धयागु अलग दु धका भाः मप्यु । मिखा न्हाय्पं आदि रूपं हे खना च्वन ताया च्वन

नं तुना च्वन सवाः सीका च्वन थिया सिया च्वन धका भाःपिया च्वन । मन धयागु इन्द्रियं विचाः याना सिया च्वन धका नं भाः पिया च्वन । उकिं सीकीगु प्यदना वनीगु पहःयात्त खुगू इन्द्रिय द्वारा हे धाइगु खः । उगू सीके सःगु खुगू इन्द्रिय नं आकाशधातु जुया वनीगु खः । खुल्लमखुल्लागु आकाशय् तना वनीगु खः धयागु भाव खः ।) ... ..

बाले च=मूर्खपि नं; पण्डिते च=पण्डितपि नं; कायस्स भेदा=रूपकाय शरीर विनाश जुइगु कारणं; उच्छिञ्जन्ति=बिल्कुल प्यदना वनीगु खः । विनस्सन्ति=तना विनाश जुया वनीगु खः । परं मरणा=मरणं लिपा; न होन्ति=दइ मखु । (मूर्ख वा पण्डित मरणं लिपा छुंछुं हे मल्यंक बिल्कुल तना विनाश जुया वनीगु हे खः । मूर्खं नं अकुशल कर्मया कारणं याना न्हूगु जन्म उत्पन्न जुया दुःख सीमाः धयागु मदु । पण्डित सत्पुरुष नं भिगु जन्मय् उत्पन्न जुया सुख जुइगु धयागु मदु । मरणं लिपा बिल्कुल तना मदया हे वनीगु खः धयागु भाव खः ।)

पालि अर्थ व्वना आः कना वयागु उच्छेद धारणा दुम्ह अजित आचार्यया गुलि गुलि उपदेश हे खः । उगु वादयात् अजित-इज्जम धका नं धाये फु । मभिगु लिचिके मास्ति मवःपि भिगु ज्या याये मं मदुपिसं उगु वाद ययेका च्वनी । उगु वादय् “मरणं लिपा मन्त” धाइगु जूया निति “मरणं न्हवः ला दया च्वन तिति” धका स्वीकार याःगु जू वं । उगु मरणं न्हवः दया च्वंगु छु लय् धका न्यन धाःसा सजीव सत्त्व, आत्म धका हे लिसः बी माली । उकिं वयागु वाद “धातुमहाभूतिको=धातु प्यंगू पुचः मात्र हे खः” धका धया तःसा नं “सत्त्व धयागु आत्म-उपादान ला दया च्वंगु दु” धका धायेमाली । उकथं आत्म उपादान दया च्वंगुलि उगु वाद दया च्वंम्ह व्यक्ति ला “मरण जुइ न्हवः अक्सर व ई दुबले तक कामगुण अनुभव याये; लिपायागु जन्मया निति उद्देश्य याना

आचरण यायेगु कथं अवसर व ई हानि जुइके मखु” धका नं धाइगु खः । उगु रूपं “मरणं लिपा छुंछुं हे मन्त विल्कुल तना विनाश जुया वनी” धका भाःपीगु खंकीगु उच्छेद दृष्टि लिसे संयुक्त जुया उत्पन्न जुइगु यइपु तायेगु इच्छा यायेगुयात विभव तृष्णा धाइ । उकीयात धाये माली ।

(३) उच्छेद भाःपाः यइपु तायेगु ; विभव तृष्णा धाइ जुल ।

थुगु विभव तृष्णा “छुं छुं हे आचरण याये म्वाक हे मरणं लिपा जन्म प्यदन” धयागुयात नं यः तायेकु । कारण छाया धाःसा उगु सिद्धान्त दुम्ह व्यक्त भिगु ज्या नं याये मयः । मभिगुयात नं चीके मयः । याना तःगु मभिगु ज्यात नं यक्व हे दया च्वन । अथे जुइबले मरणं लिपा न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइ त्तिनिगु जुल धाःसा वयागु मभिगु कर्मं मभिगु प्रतिफलत बिया च्वनी ; उकीयात वया यः ता मजू । मरणं लिपा छुंछुं हे मजुसे प्यदना वंसा त्तिनि वयात गोन्ह म्हुना छ्वयेथें जुया दुःखं मुक्त जुया वनी । उकिं थुगु विभव तृष्णा मरणं लिपा प्यदना वनीगु यः तायेकीगु हे खः ।

अनं लिपा मरण जुइ न्ह्यवः जक अनुभव याये दइगु धका भाःपिया तःगु जुया मरणं न्ह्यवः उकीया दुने लाभ याये फक्व अनुभव याये निति नं तीव्र रूपं यइपु तायेका ल्वःवंका च्वनीगु खः । उकथं यइपु तायेका ल्वःवंका च्वंगु जूया निति भि भाःप्यगु धाक्व-यात फक्व लाभ याना काये फयेक माला ज्या याना उद्योग याना च्वनीगु खः । उकथं ज्या याक्व पतिकं न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइत कर्म संस्कारत जुया वनीगु खः । अनं लिपा वर्तमान जीवनया सम्बन्धय् मज्जा तायेगु यइपु तायेगु उत्पन्न जुक्व पतिकं उगु तृष्णाया प्रभावत चित्त सन्तानय् लिना वइगु जुया च्वन । उकिं अभिसंस्कार विज्ञान धयागु मरणासन्न अवस्थाया जवन चित्तं कर्म कर्मनिमित्त गति-निमित्त आरम्भणयात क्वात्तुसे च्वंक आरम्भण याना च्वनीगु खः । उकथं क्वात्तुक आरम्भण याना च्वनीबले उगु जन्मं अन्तिम च्युति

चित्त द्वारा परलोक जुया वनीबले उगु कर्म कर्मनिमित्त गतिनिमित्त-
यात आरम्भण याना न्हूगु जन्म प्रतिसन्धि चित्त उत्पन्न जुइगु खः ।
व उच्छेद दृष्टि दुम्ह व्यक्ति न्हूगु जन्मय् उत्पन्न जुइ मं महुसां
न्हूगु जन्मयात उत्पन्न जुइके फूगु तृष्णा दयावं च्वन तिनिगु जुया
निर्ति उत्पन्न जुइगु हे जुल । हानं उत्पन्न जुइबले नं उगु सिद्धान्त
दुम्ह व्यक्ति मभिगु अकुशल कर्म आपाः दुम्ह जुइगु सम्भावना दुगु
जुया अपाय दुर्गति भवय् उत्पन्न जुइगु सम्भावना यक्व दया च्वन ।
उर्कि थुगु विभव तृष्णायात नं पोनोभबिका=हाकेनं न्हूगु जन्मयात
उत्पन्न जुइके सः धका कना बिज्याःगु खः । आः कना वयागु अनुसार
काम तृष्णा, भव तृष्णा, विभव तृष्णा- धयागु थुपि तृष्णा स्वंगुलि
न्हूगु जन्म उत्पन्न उत्पन्न जुया दुःख उत्पत्ति कारण मुक्कं जुया
च्वन । उर्कि “दुःख वृद्धि सही कारण, स्वता तृष्णा जुया च्वन”
धका निगमन स्मरणिका दयेका तथा । उकीयात धाये माली ।-

(४) दुःख वृद्धि सही कारण; स्वता तृष्णा जुया च्वन ।

आः कना वयागु तृष्णा स्वंगू न्हूगु जन्मयात उत्पन्न जुइके
सःगु कारणं याना जाति- शुरु याना उपादानस्कन्ध- अन्त दुगु
दुःख उत्पत्ति कारण हे जुया च्वन । उर्कि थुगु तृष्णायात समुदय सत्य
धायेमाः । थुगु तृष्णा गन उत्पन्न जुइगु लय् धाःबले- उकीयात
महासतिपट्टान सुत्त आदिलय् थुकथं वर्णन याना तःगु दु ।

लोके=लोकय्; यं पियरूपं सातरूपं=गुगु ययेके बहःगु
मज्जा ताये बहःगु स्वभाव; अत्थि=दया च्वन । एसा तण्हा=थुगु
तृष्णा; उप्पज्जमाना=उत्पन्न जुल धाःसा; एत्थ उप्पज्जति=थुगु
ययेके बहःगु मज्जा ताये बहःगुली उत्पन्न जुया च्वन । निविसमाना
=समावेश जुल धाःसा- प्रवेश जुल धाःसा; एत्थ निविसति=थुगु
ययेके बहःगु मज्जा ताये बहःगुली प्रवेश जुइगु खः ।

“विभंगं मूलं टीकाय् “पर्युस्थान अनुशयया इच्छा कथं
उत्पत्ति=उत्पन्न जुइगु, निवेश=समावेश जुइगु-प्रवेश जुइगुयात

संयुक्त जुइकेमाः” धका वर्णन याना तल । उगु वर्णन अनुसार निविसति=प्रवेश जुइगु खः- धका अर्थ विया तःगु दु । उकी उत्पन्न जुया च्वन धयागु उगु ययेके वहःगु मज्जा ताये वहःगुयात आरम्मण याना धात्थे उत्पन्न जुइगुयात धाइ । उकीयात पर्युस्थान क्लेश धाइ । प्रवेश जुया च्वन- धयागु ला भाविता याये मलाना अनित्य आदि धका मसिल धाःसा उगु मस्यूगु ययेके वहःगु मज्जा ताये वहःगु आरम्मण्य कारण समवाय जूवइवले उत्पन्न जुइ फूगु-यात धया तःगु खः । उक्तं उत्पन्न जुइ फूगु अवसर दुगु क्लेशयात अनुसय धाइ । उकीयात भाविता याये मलाःगु आरम्मण्य प्रवेश जुइगु जूया निन्ति आरम्मणानुसय धका नं धाइ । विपश्यनां उगु आरम्मणानुसययात हटे याइगु खः ।

उगु तृष्णा उत्पन्न जुइगु आरम्मण धयागु ययेके वहःगु मज्जा ताये वहःगु धयागु छु लय् धाःवले; (चक्खु लोके पियरूपं सातरूपं; एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति; एत्थ निविसमाना निविसति- आदि द्वारा) मिखा न्हाय् न्हाय्पं म्ये शरीर चित्त धयागु खुगु द्वार; वर्ण, शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श, धर्म धयागु खुगु आरम्मण, खना स्यूगु आदि विज्ञान खुगु; खना स्पर्श जुइगु आदि स्पर्श खुगु; खना अनुभव यायेगु आदि वेदना खुगु आदि धका विस्तृत रूपं उल्लेख याना तल । महासत्तिपट्टान सुत्त पालि निश्रययात स्वल धाःसा उकीयात दक्वं सीके फु । इपिं फुकं खनिगु क्षण आदिलय् भाविता याये मलाना अनित्य आदि धका यथार्थ रूपं मसिल धाःसा तृष्णा प्रवेश जुइगु उत्पन्न जुइगु क्षेत्र हे खः । उकिं खनिगु क्षण आदिलय् भाविता याये मलाना यथार्थ रूपं सीके मदुगु उगु मिखा वर्ण खनिगु आदि ययेके वहःगु मज्जा ताये वहःगु स्वभावत अनुसयया रूप्य प्रवेश जुया च्वंगु तृष्णा पर्युस्थान रूप्य धात्थे उत्पन्न जुइगु तृष्णा-थुगु तृष्णा निथी जाति आदि दुःखयात उत्पन्न जुइके यःगु दुःख समुदय आर्य सत्य धाइ धयागुयात लुमंका

[२६८]

विभव तृष्णा

तयेमाः । समुदय सत्य कारणायात् ला थुइके अःपुइ धुंकल । ई नं
यक्व ताउ बी धुंकल । उकिं थनं हे दिना उपदेश क्वचायेका
छ्वये नु ।

थुगु धर्मचक्र उपदेश गौरव पूर्वक न्यना लुमंका च्वनागु
धर्मश्रवण कुशल कर्म चेतनाया शक्ति सामर्थ्य आनुभावं याना आः
उपदेश न्यना च्वंप्पि परिषद् समूह सत्पुरुषप्पि दुःख समुदय सत्य
धयागु तृष्णायात् तदंग प्रहाण समुच्छेद प्रहाण द्वारा हटे याये फयेक
दिपा मद्दयेक भाविता याना चायेका वृद्धि याना उद्योग व अभ्यास
याना यंके फया सम्पूर्ण दुःख शान्त जुया च्वंगु निर्वाण सुख पवित्र
धर्मयात् थःपिसं कामना याये माःगु मार्ग ज्ञान फल ज्ञान द्वारा
द्रुतगतिं ध्यंक्क वना साक्षात्कार याना काये फयेमाः ।

साधु ! साधु !! साधु !!!

धर्मचक्र सूत्रोपदेश न्यागुगु द्या क्वचाल ।

धर्मचक्र सूत्रोपदेश

(खुगुगु या)

(१३२४-बै कार्तिक शुक्ल पुन्ही खुनु उल्लेख याना कना बिया:गु)

उपदेश स्वापु

वंगु कार्तिक शुक्ल अष्टमी खुनु पेगू सासना यैताय् उपदेश बिया च्वने मा:गुलि थुगु फां यिङ्ग महाधर्मशालाय् सदां कना च्वनागु धर्मचक्र सूत्रोपदेशयात्त कने मखंसे छुटे जुया वन । लिपा नं त्राउँऊ ताउँजी आदि थासय् वने मानिगु दनि । थौं ला १३२३-दैं कार्तिक पुन्ही जुया च्वन । थुगु कार्तिक पुन्ही तथागतया पालाय् जूसा भारत राष्ट्रया क्षेत्र छ्वाख्यरं तःसकं गौरव सन्मान याये मा:गु उत्तम पवित्रगु दि खः । थुगु दिनय् चन्द्रमा नं पूवं । (पुन्ही धयागु न्हापा ला फुइगु दिया रूपय् स्वीकार याना तःगु दि खः) ऋतु नं पूवनीगु जुया च्वन । (थुगु दि वर्षा ऋतुया अन्तिम दि खः) व भारतया मध्य देशया व्यवहार खः । बर्मा देश लिसे नं मिले जू । अथे नं-प्रत्येक देश व प्रदेशय् उगु दिनय् वर्षा ऋतु फुइगु खः धका ला धाये फइ मखु । अनं हानं थुगु दिनय् दैं नं पू वनीगु दि खः धया तल । थथे जुइबले उगु युगय् भारतया मध्य प्रदेशय् कार्तिक कृष्ण पक्ष पारू खुनु निसैं न्हूगु दि शुरु जूगु दि धका धाये माली । उकिं उगु युगय् थुगु कार्तिक पुन्ही खुनु पर्वत नक्षत्र उत्सव धयागु वन देवता पूजा यायेगु उत्सवत्त नं भारतया

मध्य प्रदेशय् न्यायेकेगु चलन दया च्वन । बर्मा देशय् ला थीं बहनी मि पूजा यायेगु उत्सव न्यायेकेगु चलन दया च्वन । व.ला तथागत-यात उद्देश्य याना पूजा याइगु खः । थीं कनेगु उपदेश ला धर्मचक्र उपदेशय् निरोध सत्य व. मार्ग सत्ययात कने माली । आः प्यंगू सत्य शोषकयात हाकनं धाये माली ।

- (१) दुःखसच्च=धात्थेंगु दुःख धर्म ।
- (२) समुदयसच्च=दुःख उत्पत्ति धात्थेंगु कारण धर्म ।
- (३) निरोधसच्च=दुःख शान्त जुइगु धात्थेंगु धर्म ।
- (४) मगसच्च=दुःख शमन पाखे ध्यंक वनेगुया कारण धात्थेंगु आचरण मार्ग धर्म ।

निरोध सत्य

इदं खो पन भिक्खवे दुःखनिरोधो^१ अरियसच्चं; यो तस्सायेव तण्हाय असेसविरागनिरोधो चागो पटिनिस्सग्गो मुत्ति अनालयो ।

भिक्खवे=भिक्षुपि; इदं खो पन=ध्व कने त्यनागु धर्म; दुःखनिरोधो=दुःख निरोध व शान्त जुइगु क्षेत्र व स्वभाव जुया च्वंगु; अरियसच्चं=आर्य सत्य हे खः । वा=आर्यपिसं सीके माःगु धात्थेंगु सही धर्म खः । तस्सायेव तण्हाय=उगु नये पित्याइगु तृष्णाया हे; यो असेसविरागनिरोधो=गुगु ल्यं पुल्यं मदयेक निरोध व विनाश जुइगु; यो चागो=(उगु तृष्णायात हे) गुगु त्याग यायेगु; यो पटिनिस्सग्गो=गुगु तापाक त्याग यायेगु; या मुत्ति=गुगु क्वात्तुक ज्वना मतःसे तोता छ्वयेगु; यो अनालयो=गुगु आलय

१- पञ्चम भाग (त्यागु वा) या शुरूइ वयना वयागु अनुसर दकसिबे युक्ति दुगु पालि पाठयात मू हाः याना कना वयागु खः ।

व आशक्ति मदङ्गु; अस्थि = दया च्वन । इदं = थुगु स्वभाव दुःख निरोध आर्य सत्य हे खः ।

दुःख निरोध अरियसच्च धयागु समुदयसच्च धयागु तृष्णा निरोध व शान्त जुङ्गु हे खः । तृष्णा निरोध व शान्त जुङ्गु धयागु विपश्यना ज्ञान आर्य मार्गं ज्ञानया सामर्थ्यं याना उगु तृष्णा उत्पन्न जुङ्गु अवसर मदुसे निरोध व शान्त जुया वनीगुयात हे धाःगु खः । सूर्ययागु जः लुया वङ्गु इलय् ख्युँगु तना मदया वनीगुर्थे अरहत्त मार्गं ज्ञान लुयां वङ्गु इलय् यङ्गु तायेगु इच्छा जुङ्गु तृष्णा उत्पन्न जुङ्गु अवसर मदुसे हे बिल्कुल निरोध व शान्त जुया वनीगु जुया च्वन । उकथं तृष्णा निरोध व शान्त जुया वनीबले न्हूगु जन्म नाम रूप स्कन्धत उत्पन्न जुया वये मफुसे बिल्कुल निरोध व शान्त जुया वनीगु खः । उकि यङ्गु तायेगु मज्जा तायेगु इच्छा जुङ्गु तृष्णा उत्पन्न मजुङ्गु-निरोध व शान्त जुङ्गु स्वभावयात निरोध सत्य धाइ । उगु रूपं अरहत्त मार्गं ज्ञानं तृष्णा निरोध व शान्त जुङ्गु ला निरवशेष रूपं निरोध व शान्त जुङ्गु हे खः । उक्कट्टु = उत्कृष्टगु निरोध व शान्त जुङ्गु खः ।

तर ओमक = हीन कथं निरोध व शान्त जुङ्गु नं दनि । गुकथं धाःसा- अनागामि मार्गं द्वारा कामतृष्णा निरवशेष रूपं निरोध व शान्त जुङ्गु नं दु । सकृदागामि मार्गं द्वारा कोडागु काम-तृष्णा निरोध व शान्त जुङ्गु नं दु । श्रोतापत्ति मार्गं द्वारा अपाय जन्मय् थ्यंका वी फूगु कामतृष्णा निरोध व शान्त जुङ्गु नं दु । इपि ला छुं छुं अंशया तृष्णा मात्र निरोध व शान्त जुङ्गु खः । उकि उगु निरोध व शान्त जुङ्गुयात ला ओमक नय द्वारा ग्रहण याये ल्वःगु निरोध सत्यत धका धाये माली । अनं लिपा विपश्यना ज्ञानद्वारा अनित्य दुःख अनात्म धका यथार्थ रूपं सीके दुगु आरम्भ-णय् तृष्णा उत्पन्न जुङ्गु अवसर मदुसे निरोध व शान्त जुङ्गु नं दया च्वन । उकीयात ला तदंगनिरोध धाइ । छुं अंशया

विपश्यना ज्ञान द्वारा छुं छुं अंशया तृष्णा निरोध वं शान्त जू
 घयागु भाव खः । विपश्यना भावना याक्व याक्व पतिकं उगु तदंग
 निरोधयात सिद्ध जुइकीगु कथं साक्षात्कार याना च्वन घका नं
 घायेमाः ।

उकि उगु तृष्णा गन निरोध जुया च्वन लय् घका न्ह्यसः
 पिकया निरोध सत्य वर्णन पाली थुकथं लिसः बिया वर्णन याना
 तल ।

लोके=लोकय्; थं पियरूपं सातरूपं=गुगु ययेके बहःगु
 मज्जा ताये बहःगु स्वभाव दया च्वन । एसा तण्हा=थुगु तृष्णा-
 यात; पहीयमाना=हटे याये माल घासा; एत्थ=थुगु ययेके बहःगु
 मज्जा ताये बहःगु स्वभावय्; पहीयति=हटे यायेमाः । निरुज्झ-
 माना=निरोध जुल घाःसा; एत्थ=थुगु ययेके बहःगु मज्जा ताये
 बहःगु स्वभावय्; निरुज्झति=निरोध जुइगु खः । आदि घका कना
 तल ।

उकी ययेके बहःगु मज्जा ताये बहःगु स्वभाव घयागु समदय
 सत्य काण्डय् क्यना वयागु अनुरूप मिला, न्हाय्, न्हाय्पं, म्ये, शरीर,
 चित्त घयागु खुगु द्वार; वर्ण, शब्द आदि आरम्भण खुगु; खना
 स्यूगु ताया स्यूगु आदि खुगु विज्ञान आदित हे खः । उकीयात पूर्ण
 रूपं सोके मास्ति वःसा महास्मृतिप्रस्थान सूत्र पालि निश्रय आदि-
 लय् स्वयेफु । अनं लिपा हटे-याना च्वन, निरोध जुया च्वन घयागु
 नं व्यवहार जक पाना अर्थ अभिप्राय स्वभाव ला समान हे जुया
 च्वन । न्हापां उल्लेख याना क्यना वयागु, “चागो=त्याग यायेगु;
 पटिनिस्सगो=तापाक त्याग यायेगु; मुत्ति=तोता छ्वयेगु;
 घनालयो=आशक्ति मदइगु” घयागु नं निरोध=निरोध जुइगु
 घयागु लिसे अर्थ स्वभाव कथं स्वरूप समान हे जुया च्वन । हटे
 यायेगु पहः निरोध व शान्त जुइगु पहः जक-

विपश्यना योगीयाके खनीगु क्षणय् खंगुयात भाविता याना अनित्य दुःख अनात्म सही स्वभावयात सिया वन धाःसा मिखा वर्ण खना स्यूगु आदि स्वभावयात नित्य सुख आत्म धका धारणा द्वनिगु तनीगु जुल । उगु अविद्या तदंग कथं तनीगु हे खः । अविद्या तन धाःसा उगु स्वभावय् यइपु तायेगु मज्जा तायेगु उत्पन्न जुइ फइ मखु । व तदंग कथं तृष्णां अलग्ग जुइगु खः । तृष्णां अलग्ग जुल कि तृष्णा पाखें स्वाकं उत्पन्न जुइगु उपादान कर्म संस्कारत उत्पन्न जुइ फइ मखुत । कर्म संस्कारया कारणं उत्पन्न जुइगु विज्ञान नाम रूप षडायतन स्पर्श वेदना धयागु दुःख प्रतिफल धर्मत नं उत्पन्न जुइ फइ मखु । व तदंग कथं तृष्णा लिसें दुःख निरोध व शान्त जुइगु पहः हे खः । तदंग निरोध, तदंग निर्वाण धका नं धायेमाः । ताइगु क्षणय् नंतुनेगु क्षणय् नया स्यूगु क्षणय् थिया स्यूगु क्षणय् विचाः याना स्यूगु क्षणय् नं ताइगु आदियात भाविता याना अनित्य दुःख अनात्म सही स्वभावयात सिया सिया वन धाःसा न्हाय्पं, शब्द, ताया स्यूगु; न्हाय्, गन्ध नंतुना स्यूगु आदि स्वभावतयत् नित्य सुख आत्म धका द्वंगु धारणा तना वना तृष्णा लिसें दुःख निरोध व शान्त जुइगु पहः; तदंग निरोध, तदंग निर्वाण धाये माःगु पहःयात नं समान रूपं हे सीके फूगु जुल ।

उकथं विपश्यना द्वारा तदंग निरोधय् थ्यना ज्ञान परिपक्व जुइबले श्रोतापत्ति मार्गं ज्ञान द्वारा निर्वाणयात साक्षात्कार याये माःगु जुया च्वन । अबले अपाय जन्मय् थ्यंका बी फूगु कामतृष्णा-यात श्रोतापत्ति मार्गं ज्ञानं हटे याइगु खः । उगु कामतृष्णां अलग्ग जुइगु खः । उकिं अपाय दुःखत काम सुगति भूमी न्हेगु जन्मं अप्वः उत्पन्न जुइगु दुःखत दक्वं शान्त जुया वनीगु खः । व तृष्णा निरोध जुया दुःख निरोध व शान्त जुइगु दुःख निरोध हे खः । अथे नं श्रोतापत्ति मार्गं फलं उगु अपायय् थ्यनीगुया कारण तृष्णा आदि शान्त जुइगु पहःयात आरम्भण याइगु खः धका ला मत्ती तये

मज्जू । नाम रूप दुःखत दक्वं शान्त जुइगु सामान्य शान्तिधातु स्वभावयात् आरम्भण याइगु खः धका जक मती तयेमाः ।

सकृदागामि मार्गं ज्ञान द्वारा निर्वाण साक्षात्कार यायेबले कोडागु कामतृष्णा लिसें कामसुगति भूमी निगू जन्मं अप्वः उत्पन्न जुइ तिनिगु दुःखत दक्वं शान्त जुया वनीगु खः । अनागामी मार्गं ज्ञान द्वारा निर्वाणयात् साक्षात्कार यायेबले शूक्ष्मगु कामतृष्णा लिसें रूप छगू जन्म स्वया, वा अरूप छगू जन्म स्वया अप्वः उत्पन्न जुइ मानिगु दुःखत दक्वं शान्त जुइगु खः । व नं तृष्णा निरोध जुया दुःखत दक्वं निरोध व शान्त जुइगु दुःखनिरोध हे खः । उगु मार्गं ज्ञान द्वारा निर्वाणयात् साक्षात्कार यायेबले नं नाम रूप दुःखत दक्वं शान्त जुइगु सामान्य शान्तिधातु स्वभावयात् जक आरम्भण याइगु खः ।

अरहत्त मार्गं ज्ञानं निर्वाण साक्षात्कार यायेबले तृष्णात धाक्व व भव दुःखत धाक्व दक्वं शान्त जुइगु खः । थ्व नं तृष्णा निरोध जुया दुःख निरोध व शान्त जुइगु दुःखनिरोध खः । उकि “दुःख निरोध सही शान्ति; तृष्णा निरोध जुया च्वन” धका स्मरणिका दयेका तथा । उकीयात् धाये माली ।

(१) दुःख निरोध सही शान्ति; तृष्णा निरोध जुया च्वन ।

तृष्णा निरोधं तिनि धात्थेंगु सही दुःख निरोध व शान्त जुइगु खः धयागु धापू खः । तृष्णा निरोध मजुइकं मेमेगु विधि द्वारा दुःख शान्त जुल सुख जुल धयागु ला यथार्थ रूपं शान्त जूगु मखु । छुं क्षण पलख जक शान्त जुइगु खः । छुं समय लिपा दुःखत हानं यथावत् लुया हे वइगु जुया च्वन । नमूना वयने माल धाःसा-कय्कुंका तथा त्यानुल धाःसा चक्कंकल कि त्यानुगु दुःख शान्त जुया वनीगु खः । तर छुं समय लिपा चक्कंका च्वं च्वं हानं त्यानुया वइगु खः । अथे हे फेतुना च्वं च्वं त्यानुया दना इरुथिरु जुल धाःसा-त्पन्नु-लन-वनीगु खः । छुं ई लिपा दना दना च्वं च्वं

इरुथिरु जुया च्वं च्वं नं हानं त्यानुया वड्गु खः । नये पित्याना उचितगु नसा नल धाःसा पित्याःगु दुःख शान्त जुया वनीगु खः । तर १२-घौति २०-घौति आदि विते जुया वनीबले हानं नये पित्याना वड्गु खः । रोगं सास्ति याना दुःख जुया च्वनीबले उचितगु वासलं उपचार यात धाःसा रोग तना सुखी जुया वनीगु खः । अथे नं लिपा छगू मखु छगू इलय् छता मखु छता रोग जुया वया हानं दुःख जुड्गु खः ।

नसा त्वंसा पुंसा च्वंसा कथं महना दुःख जुया च्वंम्ह व्यक्ति अनुकूलगु विधि द्वारा ज्या-खँ याना आर्थिक उपार्जन यात धाःसा नसा त्वंसा पुंसा च्वंसा कथं हना सुखी जुया वने यः । गुलिं गुलिसिके ला उच्चस्थ पदधारी जुया सेंठ साहु जुया सुखी जुया वना च्वंगु नं दु । तर कारण चू मलात धाःसा उच्चपदं सेंठ साहु भावं च्वद्यला कुतुं वया दुःख जुड्गु नं दया च्वन । जीवनकाँछि कथं हना च्वंना नं मरण अवस्थाय् हानं दुःख जुइ यः । दान शीलादि कुशल कर्मत याना लिपायागु जन्मय् सम्पन्न साहु महाजन जुया नं सुखी जुया वने फु । प्रभावकारी देवता जुया नं सुखी जुया वने फु । अथे नं उगु कुशल कर्मया बेग फुना वनीबले दुःखगु जन्मय् नं थ्यंक वने फुनि । दीर्घायु जुया सुखी जुड्गु उद्देश्य तया शमथ भावना उद्योग व अभ्यास याना रूपध्यान अरूपध्यान लाभ जुल धाःसा उगु ध्यान कुशलया कारणं रूप ब्रह्मलोक अरूप ब्रह्मलोकय् थ्यंक वना आपालं कल्प तक नं सुखं च्वं च्वने फु । तर- उगु ध्यान कुशल बेग फुना वनीबले हीनगु क्वह्यंगु जन्मय् थ्यंक वना दुःख जुइ यः । समुदय सत्य काण्डय् क्यना वयाम्ह माफार्थे हे खः । उकि तृष्णा फुना मवंतल्ले यथिजाःगु दुःख शान्त जूसां निश्चित मजू । तृष्णा फूसा तिनि सम्पूर्णं दुःख सदाया निंति दक्वं शान्त जुड्गु खः । उकि “तस्सायेव तण्हाय असेसविरागनिरोधो” आदि धका तृष्णा विनाश जुया वनीगु निरोध जुड्गुयात नं दुःख निरोध आर्य सत्य धका कना बिज्यागु खः ।

व प्रतीत्य समुत्पाद विधि कथं अविद्यादि कारण धर्म निरोध जुया संस्कार आदि फल (कार्य) धर्म निरोध व शान्त जुइगु स्वभाव हे खः । उकि अंगुत्तर पालि (प्रथम-१७८) लय् थुकथं कना बिज्यात ।

(कतमञ्च भिक्खवे दुक्खनिरोधो अरियसच्चं) भिक्षुपि, दुःखनिरोध आर्य सत्य छु खः ? (अविज्जायत्वेव असेसविराग-निरोधा सङ्गारनिरोधो) समुदय सत्यया क्षेत्र्य कना वयागु अविद्याया हे निरवशेष रूपं विनाश जुइगु निरोध जुइगुया कारणं संस्कारतय्गु निरोध जुइगु सिद्ध जुइगु खः; (सङ्गारनिरोधा विञ्जाणनिरोधो) संस्कारत निरोध जुइगु कारणं न्हूगु जन्मया विपाक विज्ञान निरोध जुइगु सिद्ध जुइगु खः; (विञ्जाणनिरोधा नामरूपनिरोधो) विज्ञान निरोध जुइगु कारणं नामरूप निरोध जुइगु सिद्ध जुइगु खः; (नामरूपनिरोधा सलायतननिरोधो) नाम-रूप निरोध जुइगु कारणं षडायतन निरोध जुइगु सिद्ध जुइगु खः; (सलायतननिरोधा फस्सनिरोधो) षडायतन निरोध जुइगु कारणं स्पर्श निरोध जुइगु सिद्ध जुइगु खः; (फस्सनिरोधा वेदनानिरोधो) स्पर्श निरोध जुइगु कारणं वेदना निरोध जुइगु सिद्ध जुइगु खः; (वेदनानिरोधा तण्हानिरोधो) वेदना निरोध जुइगु कारणं तृष्णा निरोध जुइगु सिद्ध जुइगु खः; (तण्हानिरोधा उपादाननिरोधो) तृष्णा निरोध जुइगु कारणं उपादान निरोध जुइगु सिद्ध जुइगु खः; (उपादाननिरोधा भवनिरोधो) उपादान निरोध जुइगु कारणं भव निरोध जुइगु सिद्ध जुइगु खः; (भवनिरोधा जातिनिरोधो) कर्मभव निरोध जुइगु कारणं न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइगु निरोध जुइगु सिद्ध जुइगु खः; (जातिनिरोधा जरामरण सोक परिदेव दुक्ख दोमनस्सु-पायासा निदञ्जन्ति) न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइगु निरोध जुइगु कारणं याना जीर्णं जुइगु, मरण जुइगु, शोक सन्ताप जुइगु स्वयेगु शारीरिक दुःख मानसिक दुःख प्रबल रूपं चित्तय् डाह जुइगु नं निरोध जुइगु

खः । (एवं) थ्व कना वयागु अनुसार (एतस्स केवलस्स दुक्ख-
वखन्धस्स) = सुख लिसे नं स्वापु मदुगु, आत्म नं मखुगु थुगु दुःख
पुचः मात्रया हे; (निरोधो होति) निरोध जुइगु खः । (इदं
वुच्चति भिक्खवे दुक्खनिरोधो अरियसच्चं) भिक्षुपि, आः क्यना
वयागु थुगु दुःख पुचः मुक्कया निरोध जुइगुयात दुःखनिरोध आर्यं
सत्य धका धाये माःगु जुया च्वन ।

उगु पाली अविद्या निरोध जुइगु कारणं संस्कार निरोध
जुइगु खः आदि धका क्रमिक रूपं क्यना तःगु ला कारण निरोध
जुइवं कार्यं निरोध जुइगु खः धका सीकेया निति क्यना तःगु खः ।
वास्तव्य सीके बी मास्ति वःगु ला अविद्या निरोध जुइवं तुरन्त
संस्कार आदि कार्यं धर्मत नं छगू पाखं निरोध जुइगु खः धयागुयात
मुख्य रूपं सीके बी मास्ति वःगु खः । उगु पालि निरोधा, निरोधो-
पदत्तयत् निरोध जुइगु धका जक अर्थ बी माः । निरोध जुइगु क्षेत्र
धका नं अर्थ बी फइ मखु; निरोध जुइगु कारण धका नं अर्थ बी
फइ मखु । निरोध जुइगु क्षेत्र, निरोध जुइगु कारण धका नं थुगु
पाली धाये तयंगु मखु । उकिं अविद्या संस्कार विज्ञान आदि कारण
धर्म, कार्यं धर्मत उत्पन्न जुया वये मफुसे निरोध व शान्त जुइगु,
तना शून्य जुइगु प्यदना वनीगुयात हे दुःखनिरोध आर्यं सत्य- धयागु
निर्वाण हे खः धका क्वात्तुसे क्वात्तुसे च्वंक लुमंका तयेमाः । उगु
कारण कार्यं नाम रूप दुःखतयंगु निरोध जुइगुयात हे निरोध जुइगु
क्षेत्र धका व निरोध जुइगु कारण धका आरूढ याना आपालं
अर्थकथाय धया तःगु दु धका नं लुमंका तयेमाः ।

निरोध सत्य विषय ला थुलि जुइबले ध्वाथुइके अःपुइ
धुं कल । थ्व स्वया विस्तृत व व्यापक रूपं सीके मास्ति वःसा तु
निर्वाण सम्बन्धी उपदेश सफूयात स्वय्माल । आः मार्गसत्ययात
वर्णन याना कना यंके ।

मार्ग सत्य

इदं खो पन भिक्खवे दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरिय-
सच्चं; अयमेव अरियो अट्टङ्गिको मग्गो; सेट्थथिदं-सम्मादिट्ठि
सम्मासङ्कप्पो सम्मावाचा सम्माकम्मन्तो सम्माआजीवो सम्मा-
वायामो सम्मासति सम्मासमाधि ।

भिक्खवे=भिक्षुपि; इदं खो पन=थ्व कने त्यनागु धर्म
ला; दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्चं=दुःख निरोध जुइगु
क्षेत्र निर्वाणय् थ्यनीगु थ्यंके वी यःगु आचरण जुया च्वंगु आर्य सत्य
खः । (छु छु लय् धाःसा) अट्टङ्गिको=अंग च्यागू दुगु; अरियो=
शुद्ध पवित्रगु; अयमेव मग्गो=थुगु मार्ग हे खः । सेट्थथिदं=उगु
आर्य मार्ग छु छु लय् धाःबले; सम्मादिट्ठि=सही रूपं खनीगु;
सम्मासङ्कप्पो=सही रूपं विचाः यायेगु; सम्मावाचा=सही रूपं
खं ल्हायेगु; सम्माकम्मन्तो=सही रूपं ज्या यायेगु; सम्माआजीवो
=सही रूपं जीवन हनेगु; सम्मावायामो=सही रूपं उद्योग यायेगु;
सम्मासति=सही रूपं स्मृति तयेगु; सम्मासमाधि=सही रूपं
दुचायेक स्थिर जुइगु; (इदं=थ्व हे अंग च्यागू दुगु आर्य मार्ग
खः । थ्व हे आर्य मार्ग सत्य खः ।)

थुगु मार्ग सत्ययात न्ह्यवःयागु भागय् नं गुलिखे गाक्क
प्रशस्त रूपं उल्लेख याना कना वये धुन । आः नं कने बहःगुयात
हाकनं दोहरे याना कने । उगु मार्गाङ्ग च्यागुली सम्मादिट्ठि व
सम्मासङ्कप्प धयागु प्रज्ञा मार्गाङ्ग निगू खः । सम्मावाचा-कम्मन्त-
आजीव धयागु ला शील मार्गाङ्ग स्वंगू खः । सम्मावायाम-सति-
समाधि धयागु ला समाधि मार्गाङ्ग स्वंगू खः । उगु मार्गाङ्ग
च्यागूयात थःगु भाषं पतिहाकलं धारण याना लुमंका तयेत दयेका
तयागु स्मरणिकायात स्वंगूगु चालय् कना वये धुन । आः नं हानं
धाये नु ।-

उकी सही रूपं खना स्यूगु धयागु सम्मादिट्ठि- पदया ह्यूभाय् खः । सही रूपं विचाः यायेगु धयागु सम्मासङ्कुप्प- या ह्यूभाय् खः । इपिं निगू प्रज्ञा मार्गाङ्ग खः । सही रूपं खँ ल्हाइगु खः; सही रूपं ज्या याइगु खः; सही मार्ग अनुसार मालेगु खः- धयागु सम्मावाचा सम्माकम्मन्त सम्माभ्राजीव- या ह्यूभाय् खः । व शील मार्गाङ्ग स्वंगू हे खः ।

सही रूपं व्यापार उद्योग याना च्वन- धयागु सम्मावायाम खः । सही रूपं होश दया च्वन- धयागु सम्मासति खः । सही रूपं आरम्मण प्रति ध्यान तथा च्वन, प्यपुना च्वन- धयागु सम्मासमाधि खः । थुपिं स्वंगू समाधि मार्गाङ्ग खः । च्यागू सही मार्ग खः- धयागु उगु मार्गाङ्ग च्यागू मार्ग सत्य नां दुगु सही आचरण मार्ग खः धयागु भाव जुल ।

उगु मार्गाङ्ग च्यागू मध्यय् शील मार्गाङ्गयात ला हानं कना च्वने माःगु मदु । समाधि मार्गाङ्गयात नं अलग्ग उल्लेख याना कने माःगु मदु । प्रज्ञा मार्गाङ्ग निगुली समादिट्ठि मार्गाङ्गयात ला उल्लेख याना क्यना कने मानिगु गुलिखे त्यंदनि । उर्कि उगु सम्मादिट्ठियात कनेत दकसिबे न्हापां बुद्ध-वचन वर्णनयात हानं छको दोहरे याना ब्वने ।

सम्यग्दृष्टि मार्गाङ्ग वर्णन

कतमा च भिक्खवे सम्मादिट्ठि ? यं खो भिक्खवे दुक्खे आणं दुक्खसमुदये आणं दुक्खनिरोधे आणं दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपवाय आणं; अयं वुच्चति भिक्खवे सम्मादिट्ठि ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं; सम्मादिट्ठि = सही रूपं धातये खनीगु; कतमा च = छु छु खः लय् ? भिक्खवे = भिक्षुपिं, दुक्खे = दुःख सत्यय्; वा = दुःख धर्मय्; यं खो आणं = गुगु प्रज्ञा ज्ञान;

बुद्धसमुदये=समुदय सत्यय् वा=दुःख उत्पत्ति कारण धर्मय्;
 यं खो ज्ञाणं=गुगु प्रज्ञाज्ञान; बुद्धनिरोधे=निरोध सत्यय्; वा
 =दुःख निरोध जुइगु क्षेत्र- दुःख निरोध जुइगु स्वभावय्; यं खो
 ज्ञाणं=गुगु प्रज्ञाज्ञान व; बुद्धनिरोधगामिनिया पटिपदाय=मार्गं
 सत्यय्; वा=दुःख निरोध जुइगु क्षेत्र- दुःख निरोध जुइगु स्वभाव
 पाखे-धयंक वना स्यूगु खंगु भाचरण मार्गय्; यं खो ज्ञाणं=गुगु
 प्रज्ञाज्ञान; अस्थि=दु; अयं=थुगु प्रज्ञाज्ञानयात; सम्माविट्ठि=सही
 रूपं धातथें खंगु घका; बुद्धति=धायेमाः ।

व सम्यग्दृष्टि मार्गाङ्गयात विस्तृत रूपं वर्णन याना तःगु
 बुद्ध-वचन खः । सारांश कथं धाल धाःसा प्यंगू सत्ययात सीके
 त्वःगु कथं सही रूपं धातथें स्यूगु सम्यग्दृष्टि मार्गाङ्ग खः । थन
 अर्थकथाय् वर्णन याना क्यना तःगु ला-

चतुःसत्य कर्मस्थान

बुद्धे ज्ञाणन्ति भाविना=दुःख सत्यय् प्रज्ञाज्ञान आदि
 शब्दं; चतुसच्चकम्मट्टानं=प्यंगू सत्ययात भाविता याना सीके
 माःगु कर्मस्थानयात; दस्सितं=क्यना विज्यात । तत्थ=उगु प्यंगू
 सत्य मध्यय्; पुरिमानि द्वे सच्चानि=दुःख व समुदय घयागु
 न्होनेयागु निगू सत्य; बट्टं=वर्तं सत्य खः । पच्छिमानि=निरोध
 व मार्गं घयागु लिउनेयागु निगू सत्य; विवट्टं=वर्तं मुक्तगु सत्य
 खः । तेषु=उगु वर्तंसत्य व विवर्तं सत्य मध्यय्; बट्टे=वर्तं
 सत्यय्; भिक्खुनी=योगी भिक्षुया; कम्मट्टानाभिनिवेसो=विपश्यना
 कर्मस्थानयात मनन यायेगु; अस्थि=दया च्वन । विवट्टे=विवर्तं
 सत्यय्; अभिनिवेसो=कर्मस्थानयात मनन यायेगु; नस्थि=मदु ।

दुःख व समुदय वर्तं सत्य-लौकिक सत्य निगुली जक
 विपश्यना भाविता याये ज्यू । निरोध व मार्गं विवर्तं सत्य-लोकुत्तर

सत्य निगुली विपश्यना भाविता याये मज्जू; याये मत्यः । भाविता यायेगु नं मजू । उकीयात् दृढता पूर्वकं लुमंका चायेका तयेमाः । लोकुत्तर सत्ययात् छाया भाविता याये मज्जू लय धाबले; (अविसयत्ता) पृथग्जनपिसं आरम्मण याये मफूगु धर्मं जुया च्वंगुलि हे खः । टीकां वर्णनं याना क्यना तःगु दु । खः; पृथग्जन पुद्गलं मार्गं फल धर्मयात् बिल्कुल आरम्मण याये मफु । निर्वाण धर्मयात् नं गोत्रभू उत्पत्ति क्षणं न्हवः बिल्कुल आरम्मण याये मफु । गोत्रभू चित्त धयागु विपश्यना ज्ञान परिपक्व प्रबल व सम्पन्न जुइबले तिति अनुलोम ज्ञानया अनन्तरय् उत्पन्न जुइगु खः । उगु गोत्रभू चित्तया अनन्तरय् श्रोतापत्ति मार्गं चित्त फल चित्त उत्पन्न जुइगु खः । उकिं धात्थेगु सही निर्वाण व आर्य मार्गं फलयात् पृथग्जनपिसं आरम्मण याये फइ मखु, मफु धयागु अतिकं स्पष्ट व छर्लङ्ग खने दया च्वंगु दु । अथे जुया निर्वाणयात् शुरु याना भाविता यायेगु आरम्मण यायेगु निति कनेगु निर्देशन बीगु मार्गं पद्धति जुल धाःसा धात्थे द्वना च्वंगु खः धका क्वक्वजीक लुमंका चायेका तयेमाः ।

थन उपसमानुस्सतिया रूप्य भाविता याये मज्जू ला धका न्यने थाय् दु । समाधि दयेकेत शमथ कर्मस्थानया रूप्य जुल धाःसा ला विराग=रागं विमुक्त जुइगु आदि निर्वाणया गुणतयत् भाविता व निरीक्षण याये ज्यू । व मात्र समाधि उत्पत्तिया निति निरीक्षण व भाविता यायेगु खः । आर्य मार्गं फल तत्क्षणय् लाभया निति भाविता यायेगु मखु । उकथं भाविता यायेगु नं निर्वाणयात् सीके खंके धुं कूपि आर्य पुद्गलपि लिसे जक उचित व अनुकूल जू । सामान्य पुद्गलपि लिसे अनुकूलगु कर्मस्थान मखु । उकिं मार्गं फलय् थ्यनीगु कृत्य सिद्ध जुइकेगु कथं निर्वाणयात् शुरु याना भाविता यायेगु ला धात्थे हे द्वंगु खः ।

(पञ्चकखन्धा दुक्खा, तण्हा समुदयो ति) स्कन्ध न्यागु दुःख सत्य, तृष्णा समुदय सत्य धका (एवं सङ्घेन च) थुकथं

संक्षिप्तं वा; (कतमे पञ्चकखन्धा-ति आदिना नयेन) स्कन्ध न्यागु छु छु खः लय् ? रूपस्कन्ध वेदना संज्ञा संस्कार विज्ञानस्कन्धत खः । रूपस्कन्ध छु खः लय् ? प्यंगू महाभूत व उपादा रूपत खः । इत्यादि विधि कथं (वित्थारेन च) विस्तृत रूपं नं; (आचरियस्स सन्तिके) = गुरुयाथाय्; (पूरिमानि द्वे सच्चानि) न्ह्योनेयागु सत्य निगूयात; (उगगण्हित्वा) सयेका कया; (वाचाय पुनप्पुनं परिवत्तेन्तो) म्हुतुं बारबार दोहरे याना ब्वना; (योगावचरो) योगी (कम्मं करोति) भाविता कर्म याइगु खः । (इतरेसु पन द्वीसु सच्चेसु) निरोध व मार्गं सत्य धयागु ल्यं दुगु सत्य निगुली ला; (निरोधसच्चं इट्ठं कन्तं मनापं; मगसच्चं इट्ठं कन्तं मनापन्ति) निरोध सत्य ययेके बहःगु इच्छा याये बहःगु सन्मान याये बहःगु धर्म खः; मार्गं सत्य इच्छा याये बहःगु ययेके बहःगु मान्यता वी बहःगु धर्म खः धका; (एवं सवनेन कम्मं करोति) थुकथं न्यनेगु द्वारा याये माःगु कार्यं याइगु खः । (थुगु लोकुत्तर सत्य निगूयात ला न्यना चित्तयात ववछुकेगु रूपय् मात्रं जक कृत्य सिद्ध जुइगु खः धयागु धापू जुल ।)

(सो एवं करोन्तो) उम्ह योगि आः क्यना वया कथं याना (चत्तारि सच्चानि एकपटिवेधेनेव पटिविज्झति) प्यंगू सत्ययात छको प्रतिवेध याना सीकेगु द्वारा हे प्रतिवेध याना सीगु जुया च्वन । (एकाभिसमयेन अभिसमेति) छको मात्र ध्वदुइवं सीवं हे खनीगु सीगु जुया च्वन । सीगु पहः ला दुःखयात विभाजन याना प्रतिवेध द्वारा सीकेगु; प्रतिवेध द्वारा समुदययात हटे यायेगु; प्रतिवेध द्वारा निरोधयात साक्षात्कार यायेगु; प्रतिवेध द्वारा मार्गयात वृद्धि जुइकेगु सीगु जुया च्वन । अभिसमय द्वारा दुःखयात विभाजन याना सीकेगु; अभिसमय द्वारा समुदययात हटे यायेगु; अभिसमय द्वारा निरोधयात साक्षात्कार यायेगु; अभिसमय द्वारा मार्गयात वृद्धि जुइकेगु खनीगु सीगु जुया च्वन । (एवमस्स द्विसु सच्चेसु) आः क्यना वयागु अनुसार उम्ह योगी आर्य मार्गय् मथ्यंनिवं

न्ह्यवः हे दुःख व समुदय धयागु सत्य निगुली (उगह परिपुच्छा सवन धारण सम्मसनपटिवेधो होति) अध्ययन याना सीकेगु न्यना सीकेगु, प्रश्न याना सीकेगु न्वये वयेका सीकेगु परामर्शन याना सीकेगु खः । (न्वये वयेका सीकेगु तक) सीकेगु प्यंगू परियत्ति ज्ञान मात्र खः । परामर्श याना सीकेगु ला विपश्यना भाविता याना भावना द्वारा सीकेगु खः । (द्वीसु पन सवनपटिवेधो येव) निरोध व मार्ग धयागु सत्य निगुली ला न्यना सीकेगु मात्र जक खः । (अपर-भागे) विपश्यनां लिपायागु भाग्य् आर्यं मार्गं क्षण्य्; (तीसु किञ्चतो पटिवेधो होति; निरोधे आरम्मणपटिवेधो) दुःख, समुदय, मार्ग धयागु सत्य स्वंगुली विभाजन याना सीकेगु सिद्ध जुइगु; हटे यायेगु सिद्ध जुइगु, वृद्धि जुइकेगु सिद्ध जुइगु धयागु कृत्य सिद्ध जुइगु कथं सीकेगु खः । निरोध सत्य्य् आरम्मण याना सीकेगु खः । (सुत्त महावग्ग अट्ठकथा-पौल्याः ३६१)

थुगु अर्थकथाय् क्यना तःगु अनुसार “निरोधय् प्रज्ञाज्ञान, मार्गय् प्रज्ञाज्ञान” धयागु थुगु ज्ञान निगू ला न्ह्यवःयागु भाग्य् जुल धाःसा न्यना सीकेगु श्रुतमय ज्ञान मात्र जुया च्वन । उगु लोकुत्तर सत्य निगूयात उत्तम पवित्र जुया च्वंगु सीका मन क्वच्छुकेगु मात्र आवश्यक जुया च्वन । उगु सत्य निगूयात आलप भाविता याना निरीक्षण याना च्वने माःगु ला आवश्यक मदु धयागु स्पष्ट जुया च्वंगु दु । “दुःखय् प्रज्ञाज्ञान, समुदयय् प्रज्ञा ज्ञान” धयागु थुगु ज्ञान निगू ला न्यना श्रुतमय ज्ञान जुइगु नं आवश्यक जू । भाविता याना सीका भावनामय ज्ञान जुइगु नं आवश्यक जू धयागु स्पष्ट रूपं सीके दु ।

आवश्यक श्रुतमय ज्ञान

श्रुतमय ज्ञान गुलि तक आवश्यक लय् धाःवले आः क्यना वयागु अर्थकथाय् “स्कन्ध न्यागू दुःख सत्य; तृष्णा समुदय सत्य” धका थुलि न्यना तये नन धाःसा संक्षिप्तं परिपूर्णं जुइगु खं क्यना

तःगु अनुसार जुया च्वन । उगु धापुति स्कन्ध न्यागू धयागु “संक्षिप्तेन पञ्चुपादानस्कन्धा बुद्ध्या” धका थुगु सूत्रय् कना तया बिज्याःगु उपादानस्कन्ध न्यागू हे खः । व खनीगु, ताइगु क्षण आदिलय् प्रकट रूपं खने दया च्वंगु स्वभाव धर्मत जुया च्वंगु खँ पोल्याः ३२१-आदिलय्) विस्तृत रूपं वर्णन याना कना वये धुन । समुदय सत्ययात नं समुदय सत्य काण्डय् विस्तृत रूपं वर्णन याना कना वये धुन । उगु दुःख सत्य व समुदय सत्ययात न्यना सीका तल धाःसा प्रतीत्य समुत्पादयात नं संक्षिप्तं न्यना स्यूगु श्रुतमय ज्ञान परिपूर्ण जुइगु खः । कारण छाय् धाःसा विशुद्धि मार्ग महा-टीका (द्वितीय-पोल्याः २३०) य् “ये धम्मा हेतुप्पभवा) गुगु धर्मत कारण हे मूल जुया च्वन । (तेसं हेतुं तथागतो ब्राह्) कारण हे मूल जुया च्वंगु उगु धर्मतय्गु कारणयात तथागतं आज्ञा दयेका बिज्यात” धका आयुष्मान अस्सजि स्थविरं कना बिज्याःगु उपदेश-यात “विस्तृत रूपं कना तया बिज्याःगु प्रतीत्य समुत्पादया संक्षिप्त जुया च्वंगु खँ” प्रकट रूपं क्यना तःगु दु । अनं लिपा आयुष्मानं अस्सजि कना बिज्याःगु उगु गाथाय् “ये धम्मा हेतुप्पभवा” धयागु खंपु द्वारा स्कन्ध न्यागू धयागु दुःख सत्ययात कना च्वंगु खँ ; “तेसं हेतुं तथागतो ब्राह्” धयागु खंपु द्वारा समुदय सत्ययात कना च्वंगु खँ विनय महावग्ग अट्टकथा (पोल्याः-२६६) य् वर्णन याना क्यना तःगु दु । उकिं दुःख सत्य व समुदय सत्ययात संक्षिप्तं न्यना सीके धुन धायेवं प्रतीत्य समुत्पादयात संक्षिप्तं स्यूगु श्रुतमय ज्ञान परिपूर्णं जुइगु खँ अतिकं स्पष्ट जू । उकिं प्रतीत्य समुत्पादयात चाकलाःगु नक्शा सहित विस्तृत रूपं मसिल धाःसा भावना धर्म उद्योग व अभ्यास याये मज्ज्यूगु खँ कना च्वंगु थुगु अर्थकथा टीकात लिसे विरोध व प्रतिपक्ष जुया च्वंगु प्रतिपत्ति शासनयात स्यंकीगु खँ धका लुमंका चायेका तयेमाः ।

बुद्धवचन पालियागु धापू कथं संक्षिप्त बहुश्रुत ला मूल-पण्णास पालि चूलतण्हासंखय सुत्तय् थुकथं दया च्वन ।

देवानमिन्द्र = देवराज; इध = थुगु शासनय्; भिक्खुनो = भिक्षुं; सुतं = न्यने नंगु; होति = जुया च्वन । (किं = गुकथं लय्); सब्बे धम्मा = सम्पूर्ण धर्मत; अभिनिवेसाय = नित्य खः; सुख खः; आत्म खः धका आशक्त जुइया निंति; नालं = योग्य मजू; उचित मजू । इति = थुकथं न्यने नंगु जुया च्वन । थुगु खँपु द्वारा श्रुतमय ज्ञान परिपूर्ण जूगु पहःयात क्यना च्वंगु दु । खंक्व पतिकं ताक्व पतिकं ध्वदुक्व पतिकं स्यूक्व पतिकं खुगु द्वारं प्रकट रूपय् खने दया च्वंगु सम्पूर्ण स्कन्ध न्यागू नाम रूप धर्मत नित्य खः सुख खः आत्म खः धका आशक्त जुइ योग्य मजू । अनित्यगु खः दुःख खः अनात्म खः स्वभाव धर्म मात्र खः धका न्यने नन धाःसा अरहत्त फलय् थ्यंक् भावना धर्म अभ्यास याये निंति श्रुतमय ज्ञान संक्षिप्तं परिपूर्ण जुल धका धाये त्यंगु खः । उकिं उगु खँया अनन्तरय् (सो सब्बं धम्मं अभिजानाति) उलि तक न्यने नंम्ह व्यक्ति (भिक्खुं) सम्पूर्ण धर्मयात अभिमुख याना स्यू- आदि धका नामरूप परिच्छेद ज्ञान उत्पन्न जुइ कथं भाविता यायेगु पहः आदियात कना वन । उकी-यात जि स्मरणिकात दयेका तया । धाये माली ।-

- (१) सम्पूर्ण धर्म अनित्य, दुःख अनात्म ।
- (२) न्यने ननेवं थुलि तक, श्रुत पूर्ण जू ।
- (३) ज्ञान न्ह्यचीका सीकेगु चायेका, नाम रूप पुचः जुल ।
- (४) अनित्य, दुःख अनात्म नित्य सीके विभाजनं ।

उगु स्मरणिका ४-गू मध्यय् न्हापांगु निगूगु २-पाद द्वारा श्रुतमय ज्ञान संक्षिप्तं पूर्ण जुइगु पहःयात क्यनीगु खः । स्वंगूगु पादं अभिजानाति पालि अनुसार खनीगु क्षण ताइगु क्षण आदिलय् उत्पत्ति क्षणया नाम रूप धर्मयात ज्ञानं न्ह्यचीका भाविता याना सीकेगु पहःयात क्यना तल । उकथं न्ह्यचीका भाविता यायेगु द्वारा धात्थें उत्पन्न जुया च्वंगु नाम रूप धर्मतय्त्त विभाजन याना सीका नामरूप परिच्छेद ज्ञान नं उत्पन्न जू । मिखा व वर्ण दया खना

चवन आदि धका कारणयात स्यूगु प्रत्यय परिग्रह ज्ञान नं उत्पन्न जुइगु खः । थुगु ज्ञान निगूयात अभिज्ञा प्रज्ञा धाइ । परिज्ञा स्वंगू मध्यय् ज्ञात परिज्ञा खः । प्यंगूगु स्मरणिका द्वारा (सब्वं धम्मं अभिञ्जाय सब्वं धम्मं परिजानाति) सम्पूर्ण धर्मयात न्ह्यचीका सीके धुंका सम्पूर्ण धर्मयात अनित्य दुःख अनात्म धका विभाजन याना स्यू- धयागु लिपायागु पालि वचनया अर्थयात उल्लेख याना तःगु दु । व तोरण परिज्ञा प्रहाण परिज्ञा लिसे सम्बन्धित खः ।

मुख्य खँ ला सम्पूर्ण धर्म अनित्य दुःख अनात्म मात्र खः धका न्यने नंगु मात्रं अरहत्त फल्य् थ्यंक भावना धर्म उद्योग व अभ्यास याये निर्ति श्रुतमय ज्ञान संक्षिप्तं पूर्ण जू धयागु खः । उकिं प्रतीत्य समुत्पादयात विस्तृत रूपं मसिल धाःसा भावना धर्म उद्योग याये मज्यू” धका धया तःगु खँ थुगु चूलतण्डासंख्य सुत्त पालि लिसे नं प्रतिपक्ष जुया चवन । भावना धर्म उद्योग याये मास्ति वःपिन्त रोके यायेगु विनाश यायेगु जू वनीगु जुया प्रतिपत्ति शासनयात स्यंकीगु खँ नं जुया चवन धका लुमंका चायेका चवने माली ।

इमिसं धाःगु अनुसार प्रतीत्य समुत्पादयात चाकलाःगु नक्शा लिसें विस्तृत रूपं स्यूसा तिनि भावना धर्म उद्योग याये मालीगु जूसा अवसर वा ई मदया वा न्वये वयेकेगु बुद्धि ख्वातुया उगु प्रतीत्य समुत्पाद विस्तृतयात न्वये वयेका लुमंके मफूगुलि गुलि गुलि व्यक्तिपिं मार्गं फल लाभ याये फूगु उपनिश्रय दया नं उद्योग याये मखंगु कारणं मार्गं फल धर्मं हानी जुइका ल्हातं छुटे जुया वनीगु सम्भावना दु । साधक नमूना पिकया वयने माल धाःसा तथागतया पालाय् आयुष्मान चूलपन्थक धयाम्ह आखः ग्वः ४४- गःति दुगु गाथा छपु ४-ला तक न्वये वयेका नं मवः । प्रतीत्य समुत्पाद विस्तृतयात न्वये वयेके फइगु ला अति हे तापाःगु खँ जुल । तर उम्ह स्थविर तथागतं विया विज्याःगु कर्मस्थानयात मनन याना उद्योग याना यंकूगुलि सुथबंछिया दुने हे ध्यान अभिज्ञा

लिसैं अरहन्त जुया विज्यात । उकिं भावना धर्म उद्योग याना च्वंपि व्यक्तिपि उद्योग याये मास्ति वःपि व्यक्तिपिन्त मनोवांछा स्यना वनी कथं धाइगुथें जाःगु खँयात प्रज्ञावान सत्पुरुषपिसं विशेष होश याना विरत जुइया निति जि थुगु धर्मचक्र सूत्रोपदेश द्वारा होश विया च्वं च्वना ।

गुरु मदयेक थः याकचां उद्योग यायेगु जुल धाःसा विशुद्धि मार्ग्य क्यना तःथें स्कन्ध आयतन धातु सत्य इन्द्रिय प्रतीत्य समुत्पादयात विस्तृत रूपं न्यना अभ्यास याना लुमंका तयेगु आवश्यक जू । बहुश्रुतं सम्पन्नम्ह कल्याणमित्र कर्मस्थानाचार्य-याथाय् उद्योग याइम्ह व्यक्ति जुल धाःसा आः उल्लेख याना क्यना वयागु पालि अर्थकथात अनुरूप “सम्पूर्ण धर्मत अनित्य दुःख अनात्म जक खः” धका थुलि न्यने नन धायेवं हे श्रुतमय ज्ञान पूवन धका चायेकेमाः । “पृथग्जनपिनि सन्तानय्” स्कन्ध न्यागू दुःखसत्य; तृष्णा समुदय सत्य’ धयागु थुगु कारण व कार्य लौकिक सत्य २-गू मात्र जक दु” धका थुलि न्यने नन धायेवं नं श्रुतमय ज्ञान पूवन धका चायेकेमाः । बर्मा देशय् बुद्ध शासनिक व्यक्तिपिके थुलि बहुश्रुत ला न्ह्यवः निसैं हे पूवना च्वंगु हे आपाः जुइ । यदि न्ह्यवः निसैं पूमवंनिसा नं भावना धर्म उद्योग याये त्ययेका कर्मस्थाना-चार्यया उपदेश न्यनेगु द्वारा पूवने फु । उद्योग याना च्वनेगु क्षण्य उपदेश न्यनेगु पाखें नं पूवने फु । उकिं श्रुतमय ज्ञानया सम्बन्धय् संशय जुइके थाय् मद्दु । बहुश्रुतं सम्पन्नम्ह कल्याणमित्र गुरुयागु निर्देशन अनुसार उद्योग यायेगु नं आवश्यक जू ।

गुकथं उद्योग याये माली लय् धाःबले- पृष्ठभूमि लिसैं उद्योग यायेगु पहः स्वंगूगु द्याय् (पौल्याः ११७ निसैं) कना वये धुन । आः स्वापु तयेगु कथं छुं भति हानं कना यके । वृद्धि जुइके माःगु मार्गाङ्ग स्वतं दु । उगु स्वतंया निति स्मरणिका धाये माली ।

[२८८] पूर्वभाग मार्ग धयागु विपश्यना मार्गाङ्गयात....

मूल मार्गाङ्ग धयागु कम्मस्सकता सम्मादिट्ठि व, शील मार्गाङ्ग उपचार समाधि, अथया अर्पणा ध्यान समाधि- थुपि हे खः । न्हवःयागु भागय् विस्तृत रूपं कना वये धुन । उगु मूल मार्गाङ्गत मध्यय् कम्मस्सकता सम्मादिट्ठि धयागु बुद्ध शासनिक व्यक्तिके मचाबले निसें पूवना वये धुंकूगु हे आपाः जुया च्वन । शील मार्गाङ्ग धयागु ला गृहस्थीपिके न्हवः पूमवंसां भावना धर्म उद्योग याये त्ययेका शील समादान याना यंकल धाःसा पूवनीगु जुया च्वन । भिक्षुपिके नं संशय दया च्वंसा देशना कनेगु आदि द्वारा उपचार यात धाःसा पूवनीगु जुया च्वन । समाधि पूर्वकेत ला आनापान आदि छगू मखु छगू शमथ कर्मस्थानयात धारण याना ध्यान लाभ जुइक तक वा उपचार समाधि प्राप्त जुइक तक उद्योग यायेमाः । उकथं उद्योग यायेगु अवसर वा ई मन्त धाःसा प्यंगू धातुयात भाविता याये माःगु विपश्यना कर्मस्थानं शुरु याना उद्योग याना यंकल धाःसा नं उपचार समाधि समानगु विपश्यना क्षणिक समाधि प्राप्त याना काये फु । उगु समाधि प्राप्त जुइवं नीवरण रहित जुया चित्त विशुद्धि उत्पन्न जुइगु खः । आः कना वयागु मूल मार्गाङ्गयात वृद्धि जुइकेगु संक्षिप्त पहः खः ।

पूर्वभाग मार्ग धयागु विपश्यना मार्गाङ्गयात वृद्धि जुइकेगु पहः

उकथं मूल मार्गाङ्गयात वृद्धि जुइके धुंका खनीगु, ताइगु, नं तुनेगु नया म्यूगु थिया स्पूगु विचाः याना स्पूगु क्षणय् प्रकट रूपं उत्पन्न जुया च्वनीगु उपादानस्कन्ध न्यागू धयागु दुःख सत्य धर्मयात यथार्थ रूपं गथे दु अथे सीकेत भाविता याना चायेका उद्योग यायेमाः । उद्योग यायेगु धयागु नं दिपा मदयेक भाविता याना चायेका च्वनेगुयात धाःगु खः । थन न्यागू उपादानस्कन्धया विषय व उक्तीयात भाविता याये मफया यथार्थ रूपं मसिल धाःसा नित्य

सुख आत्म धका भाःपिया आशक्त जुइगु पहः अले भाविता याये फया यथार्थ रूपं सिल धाःसा आशक्ति रहित जुया च्वनीगु पहः उकीयात स्वंगुगु द्या (पौल्याः १२४-आदि) लय् व प्यंगुगु द्या (पौल्याः १८७-आदि) लय् दिस्तृत रूपं कना वये धुन ।

उक्तं समाधि सम्पन्न जुइबले भाविता यावव यावव पतिकं नाम रूप उत्पत्ति विनाश अनित्य दुःख अनात्म स्वभावयात यथार्थ रूपं सिया सिया वनीगु खः । सीकेगु पहः ला-फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन, फेतुना च्वना, थिया च्वन, कयकुंका च्वना, चक्कंका च्वना, लह्ना च्वना, न्ह्याका च्वना, दिका च्वना, सना च्वन, शान्त जुया च्वन- आदि धका भाविता याना चायेका च्वनेगु क्षणय् चायेका सीके माःगु रूप अलग्ग- चायेका स्यूगु चित्त नाम अलग्ग छुटे जुया प्रकट जुइगु खः । व विपश्यना ज्ञानया पादक जुया च्वंगु नामरूप परिच्छेद ज्ञान खः । उगु ज्ञान उत्पत्ति पहःयात तथागतं दीघनिकाय सामञ्जस फल मुत्त (पौल्याः ७२) मज्झिमपण्णास महासकुलुदायी मुत्त (पौल्याः- २०६) य् मोतियागु उपमा द्वारा क्यना तःगु दु । क्यना तःगु पहः ला-

नाम रूप विभाजन पहः बुद्धोपदेश उपमा

वेलुरिय धयागु मोतिलय् हाकुगु म्हासुगु ह्याउंगु तुयुगु म्हासु म्हासु कंगु छपु मखु छपु खिपः दुख्वया तथा उगु मोतियात पाः ल्हाती तथा स्वल धाःसा मिखा ज्यूम्ह व्यक्तित्व मोति अलग्ग खिपः अलग्ग छुटे याना खनीगु जक मखु; मोतिया दुने खिपः दुख्वया तःगु दुहां वना च्वंगुयात नं स्पष्ट रूपं सिया च्वनीगु खः । अथे हेथें भाविता याना सीके माःगु रूपकाय अलग्ग भाविता याना स्यूगु चित्त विज्ञान अलग्ग छुटे याना सीके दु । भाविता याना सीके माःगु रूपकाय पाखे भाविता याना स्यूगु चित्त विज्ञान दुब्बां दुब्बां बना प्यपुं वंगुयात नं सीके दु । उगु उपमाय् रूपकाय

[२६०] नाम रूप विभाजन पहः बुद्धोपदेश उपमा

मोति समान जुया च्वन । भाविता याना स्यूगु चित्त खिपः समान जुया च्वन । खिपः मोतिया दुने दुहाँ वना च्वंगुथें हे भाविता याना स्यूगु चित्त विज्ञान भाविता याना सीके माःगु रूपकाय पाखे दुब्वां दुब्वां वना प्यपुना च्वनीगु खः । उगु रूपं रूप व नाम निगूयात विभाजन याना सीकेगु कारणयात क्यना तःगु दु । उगु क्यना तःगु पहःयात विशेष होश तथेमाः । उगु क्यना तःगु पहल्य् रूप गथे गुजागु, चित्त चैतसिक नाम गुलि गथे धका सीकेगु कारण दुमथ्याः । रूपकाय व भाविता याना स्यूगु चित्त विज्ञान मात्रयात सीकेगु कारण जक दयाच्वन । उकीयात विशेष होश याये वहः जू । अनं लिपा विशुद्धि मार्गं (द्वितीय-पौल्याः २२५) य् नाम धर्म प्रकट जुइगु पहःयात थुकथं क्यना तःगु दु-

अस्स=उम्ह योगीयात; **रूपं**=भाविता याना सीकेमाःगु रूप; **यथा यथा**=गुगु गुगु आकार प्रकारं; **सुविक्खालितं**=भाविता याना सीकेगु द्वारा बांलाक शुद्ध रूपं सिले च्वले धुंका; **निज्जटं सुपरिसुद्धं**=गथः गिथ मदयेक बांलाक परिशुद्ध जुइगु; **होति**=जुया च्वन । **तथा तथा**=उगु उगु आकार प्रकारं रूपयात सीकेगु शुद्ध परिशुद्ध जू लिसे; **तदारम्मणा**=उगु रूप हे आरम्मण दुगु; **अरूपधम्मा**=रूप मखुगु नाम धर्मत; **सयमेव पाकटा होन्ति**=स्वभावतः थः थःमं प्रकट जुइगु जुया च्वन । थुगु विशुद्धि मार्गंय नं नाम धर्मत गिन्ति व संख्या लिसे प्रकट जूगुयात अभिप्रेत मखुगु खँ; रूपयात आरम्मण याइगु कथं जक प्रकट जुया च्वंगु पहःयात अभिप्रेत जूगु खँ स्पष्ट जू । अले हानं उगु विशुद्धि मार्गं (द्वितीय-पौल्याः २३१) य् हे-

“नामं निस्साय रूपं पवत्तति; रूपं निस्साय नामं पवत्तति
=नामयात बःकया रूप उत्पन्न जुइगु खः; रूपयात बःकया नाम उत्पन्न जुइगु खः । **नामस्स खादितुकामताय पिबितुकामताय व्याह-रितुकामताय इरियापथं कप्पेतुकामताय सति**=नामया नये मांस्ति

वइगु त्वने मास्ति वइगु खँ ल्हाये मास्ति वइगु इर्यापथ दयेके मास्ति वइगु दत धाःसा; रूपं खादति, पिबति ब्याहरति इरियापथं कप्पेति = रूपं नइगु खः त्वनीगु खः खँ ल्हाइगु खः इर्यापथ दयेकीगु खः ।” धका क्यना तल । उगु रूपं क्यना तःगुलि नं गिन्ति व संख्या सहित स्यूगु पहःयात क्यना च्वंगु मखु । धात्थे उत्पत्ति जुया च्वंगु पहःयात जक क्यना च्वंगु दु । उकिं स्वरूप संख्या द्वारा निरीक्षण याना सीकेगु मात्रं धात्थेगु सही नामरूप परिच्छेद ज्ञान उत्पन्न मजू । धात्थे उत्पन्न जुया लुया वया च्वंगु नाम रूपतयत् भाविता याना चायेका च्वं च्वं सीके माःगु रूप व स्यूगु चित्त नाम अलग्ग अलग्ग छुटे याना ब्वथलाः स्यूसा तिनि जक धात्थेगु सही नामरूप परिच्छेद ज्ञान उत्पन्न जुइगु खँ लुमंका चायेका तयेमाः ।

आः कना वयागु अनुसार शारीरिक आकार प्रकार रूपयात भाविता याना च्वनेगु क्षण्य सीके माःगु रूप व स्यूगु नाम थुपिं निगूयात ब्वथलाः छुटे याना स्यूगु नं यथार्थ रूपं स्यूगु खँगु सम्यग्-दृष्टि खः । भाविता याये न्हावः व नकतिनि भाविता याःगु अवस्थाया शारीरिक रूप व प्रज्ञा ज्ञान नामयात (ग्रन्थयागु ज्ञानं छुटे जुया च्वंसा नं) साक्षात्कार जूगु प्रज्ञाज्ञानया हिसाबं ला छुटे याये फइ मखुनि । थुगु ज्ञान्य् थ्यनीबले ला सीके माःगु रूप व स्यूगु नाम स्वतः हे छुटे जुया च्वनीगु जुल । बिचाः याना च्वना, स्याना च्वन आदि धका भाविता याना सिया च्वनीबले नं बिचाः याना स्यूगु व आधार रूपकाय; स्याःगु व स्याःगुया आधार स्थल रूपकाय आदि स्वतः हे छुटे जुया च्वनीगु खः । उकथं नाम व रूपयात अलग्ग अलग्ग थीथी छुटे याना ब्वथलाः स्यूगु यथार्थ रूपं स्यूगु सम्यग्दृष्टि खः । उगु अवस्थाय् रूपकाय व स्यूगु चित्त नाम थुपिं निगू जक दया च्वन । उकिं अलग्ग मेगु सजीव आत्म धका मन्त धका थुकथं नं स्यू । व नं यथार्थ रूपं स्यूगु सम्यग्दृष्टि खः ।

अनं लिपा समाधि ज्ञान छतं थहाँ वइबले फुले जुया च्वन

[२६२] नाम रूप विभाजन पहः बुद्धोपदेश उपमा

सुके जुया च्वन फेतुना च्वना थिया च्वन आदि धका भाविता याना चायेका च्वं च्वं रूपकाय शरीर व थि माःगु दया थिया सीके माला च्वन; मिखा व खंके माःगु दया खना च्वन । न्हाय्पं व सः दया ताया च्वन । कय्कुंके मास्ति वःगु चित्त दया कय्कुंके माला च्वन । भाविता मयाना मस्यू । मसिया मज्जा ताया यइपुका च्वन । मज्जा ताया यइपुका च्वंगुलि आशक्त जुया च्वन । आशक्त जूगुलि ज्या याना च्वन खँ ल्हाना च्वन । ज्याः याना च्वंगु खँ ल्हाना च्वंगुलि याना भिगु फल मभिगु फल उत्पन्न जुइ माला च्वन । भाग्य दया भिगु फल दया च्वन । भाग्य मदया मभिगु फल दया च्वन आदि धका कारण व कार्ययात स्वापु तया पारमी ज्ञान अनुसार स्यू । व यथार्थ रूपं स्यूगु सम्यग्दृष्टि खः ।

अनं लिपा समाधि ज्ञान छतं थहाँ वइबले फुले जुया च्वन सुके जुया च्वन फेतुना च्वना थिया च्वन खना च्वना ताया च्वन विचाः याना च्वना त्यानुया च्वन पुना च्वन स्याना च्वन आदि धका भाविता याना चायेका च्वं च्वं चायेके माःगु आरम्भणया शुरू-यात नं प्रकट रूपं सीके दु । तना वना च्वंगु अन्तयात नं प्रकट रूपं सीके दु । उगु रूपं सीके दइबले उत्पन्न जुया वया तना तना वंगुलि अनित्य धका नं प्रत्यक्ष रूपं स्पष्ट रूपं सीके दु । दिपा मदयेक क्षण क्षणय् उत्पत्ति विनाश जुया वना च्वंगुलि भयंकरगु दुःख खः धका सीके दु । थःगु इच्छानुसार मजूसे अधीनस्थ मखुगुलि अनात्म खः धका नं सीके दु । उकथं स्यूगु नं यथार्थ रूपं स्यूगु सम्यग्दृष्टि हे खः ।

वयासिकं समाधि ज्ञान परिपक्व जुया शक्तिशाली जुया वइबले फुले जुया च्वन सुके जुया च्वन फेतुना च्वना कय्कुंका च्वना चक्कांका च्वना ल्हाना च्वना न्हाका च्वना दिका च्वना आदि धका भाविता याना चायेका च्वंसा नं शरीर प्वाः ल्हा तुति आदि धका भुजोगु रूप संस्थान द्रव्य पदार्थत प्रकट मजूसे शुरूशुरू

खुरूखुरू अतिवेगं तना तना वना च्वंगुयात जक खना च्वनीगु खः । उगु इलय् ला भाविता याना सीके दुगु आरम्मण व भावितां सिया सिया च्वंगु चित्त द्रुतर्गति तना तना वना च्वंगुयात जक खना च्वनीगु जूया निति अनित्य खः । भयंकरगु दुःख मात्र खः आत्म मखु स्वभाव धर्म मात्र खः धयागु अतिकं स्पष्ट रूपं सिया सिया च्वंगु दु । लुया लुया वःगु आरम्मण नं तुरन्त हे तना तना वना आत्मया रूप्य आशक्त जुइथाय् मदु । भाविता याना सिया सिया च्वंगु चित्त नं तुरन्त हे तना तना वना आत्मभाव अहंभावया रूप्य आशक्त जुइ थाय् मदु । उकिं उगु अवस्थाय् भाविता याक्व याक्व पतिकं उत्पन्न जुया वया च्वनीगु ज्ञान ला अनित्य दुःख अनात्म धका यथार्थ रूपं सिया च्वनीगु पहः अतिकं स्पष्ट जू । उजोगु ज्ञानत सम्यग्दृष्टि धयागु सही रूपं स्यूगु खंगु ज्ञानत हे खः ।

नाम व रूपयात थीथी छुटे याना स्यूगु निसं कया आः कना च्वनागु ज्ञान तक सही रूपं स्यूगु विपश्यना सम्यग्दृष्टि उत्पन्न जूजु पतिकं सही रूपं सीकेत मन क्वछुका वीगु सम्यक्-सङ्कल्प नं दुथ्याः । सही रूपं क्वथीक स्थिरगु सम्यक्समाधि नं दुथ्याः । सही रूपं चाया च्वनीगु सम्यक्स्मृति नं दुथ्याः । शारीरिक पहः चहःयात चाया च्वनीगु कायानुपश्यना, वेदानुपश्यना छगू मखु छगू वेदानायात चाया च्वनीगु, विचाःयात छगू मखु छगू कथं चाया च्वनीगु चित्तानुपश्यना, छगू मखु छगू स्वभाव धर्मयात चाया च्वनीगु धर्मानुपश्यना धयागु स्मृतिप्रस्थान प्यंगू मध्यय् छगू मखु छगू स्मृतिप्रस्थान खः । उकथं सही रूपं चायेका च्वने फयेक उद्योग व्यापार याइगु सम्यग्व्यायाम मार्गिङ्ग नं दुथ्याः । थुगु सम्यग्-व्यायामं उत्पन्न जुक्व जुक्व नाम रूपतय्त भाविता याना चायेके माःगु कथं व्यापार व उद्योग याना बिया यथार्थ रूपं चाया च्वनीगु सम्यक्स्मृति खः । थुगु स्मृति द्वारा सही रूपं भाविता याना चायेका भाविता याये लाःगु आरम्मणय् थ्याक्क थ्याक्क स्थिर स्थिर जुया च्वनीगु विपश्यना सम्यक्समाधि उत्पन्न जुइगु खः ।

[२६४] नाम रूप विभाजन पहः बुद्धोपदेश उपमा

थुगु समाधि द्वारा सही रूपं क्वात्तुक स्थिर जुया च्वना उगु नाम रूप आरम्भणय् मन क्वच्छुका वीगु सम्यक्सङ्कल्प उत्पन्न जुइगु खः । उगु सङ्कल्पं— सही रूपं सीकेत मन क्वच्छुका विया नाम रूप स्वभाव-अनित्य दुःख, अनात्म स्वभावतय् सही रूपं सिया सिया वना च्वनीगु सम्यग्दृष्टि उत्पन्न जुइगु खः ।

उगु अवस्थाय् भाविता याना स्यू स्यू पतिकं सम्यग्व्यायाम सम्यक्समृति सम्यक्समाधि धयागु समाधि मार्गाङ्ग स्वंगू व सम्यग्-दृष्टि सम्यक्सकल्प धयागु प्रज्ञा मार्गाङ्ग निगू निथी नापं तथा मार्गाङ्ग न्यागू दुथ्याना च्वंगु जुल । थुगु मार्गाङ्ग न्यागुलि छपुचः जुया मिले चले जुया भाविता याना सीकेगु याना च्वनीगु जुल । उकिं थुपिं न्यागू मार्गाङ्गयात् कारक मार्गाङ्ग धका अर्थकथाय् नां विया तःगु दु । ज्यमि मार्गाङ्ग धका धाये माल । उलि जक नं मखुनि; सम्यग्वचन सम्यक्कमान्त सम्यग्भाजीव धयागु शील मार्गाङ्गत नं दुथ्याना च्वन तिनि । दुथ्याना च्वंगु पहः गुकथं धाःसा शील भंग मजुइगु कथं दुथ्याना च्वंगु, विरति कृत्य सिद्ध जुइगु कथं दुथ्याना च्वंगु धका निथी दया च्वन । शील भंग मजुइगु कथं दुथ्याना च्वंगु पहः ला विपश्यना योगीं विपश्यना भाविता याये न्ह्यवः हे शील समादान याना वये धुंकूगु दु । परिशुद्ध जुइके धुंकूगु दु । भाविता याना चायेका च्वंवले नं उगु शील भंग मजू । यथावत् रूपं हे परिशुद्ध जुया च्वंगु दु । कं जक परिशुद्ध जुया च्वंगु दु धका समेतं धाये फु । उकिं उगु शील मार्गाङ्ग स्वंगू नापं धाये-बले भाविता याना स्यू स्यू पतिकं मार्गाङ्ग च्यागू उत्पन्न जुया वना च्वंगु दु । उकथं दुथ्याना च्वंगु पहःयात् उपरिपण्णास पालि महा-सलायतनिक सुत्त—य् थुकथं क्यना तःगु दु ।—

महासलायतनिक सूत्रं खनीगु सम्बन्धी संक्षिप्त ह्यूभाय्—

भिक्षुपि, (खनीगु क्षणय् भाविता याना) मिखायात् यथाभूत रूपं सिल खन धाःसा, वर्णयात्, खना स्यूगुयात्, खना स्पर्श जुइगु-

यात खना अनुभव जुइगुयात यथाभूत रूपं सिल खन धा:सा उगु मिखा आदिलय् आशक्त जुइ मखुत । मिखा आदिलय् आशक्त मजूसे संयुक्त मजूसे सही रूपं सीका दोष खंका च्वंम्ह व्यक्तियाके (**अर्याति पञ्चुपादानवखन्धा अपचयं गच्छन्ति**) लिपा उत्पन्न जुइगु उपादान-स्कन्धत विनाश जुया वनीगु जुया च्वन । भाविता याये मला:गु आरम्मणया सम्बन्धय् उत्पन्न जुइगु न्हूगु जन्म स्कन्धत उत्पन्न जुइगु अवसर मदुसे निरोध व शान्त जुया वनीगु ख: धयागु भाव ख: ।) **पोनोभविका** आदि द्वारा क्यने मा:गु तृष्णा नं निरोध जुया तना वनीगु ख: । (उगु आरम्मणय् उत्पन्न जुइ वह:गु तृष्णा रहित जुया च्वन धयागु मतलव ख:) ।

(**या तथाभूतस्स दिट्ठि सास्स होति सम्मादिट्ठि**) उकथं स्यूम्ह खंम्ह व्यक्तिया ज्ञान दृष्टि सम्यग्दृष्टि हे ख: । (**यो तथाभूतस्स सङ्कप्पो स्वास्स होति सम्मासङ्कप्पो**) उकथं स्यूम्ह खंम्ह व्यक्तिया सङ्कल्प सम्यक्सङ्कल्प हे ख: । उकथं स्यूम्ह खंम्ह व्यक्तिया उद्योग सम्यग्व्यायाम हे ख: । उकथं स्यूम्ह खंम्ह व्यक्तिया स्मृति सम्यक्समृति हे ख: । उकथं खंम्ह स्यूम्ह व्यक्तिया समाधि सम्यक्समाधि हे ख: । (**पुब्बेव खो पनस्स कायकम्मं वचीकम्मं अजाजीवो सुपरिसुद्धो होति**) उम्ह योगी पुद्गलया कायकर्म, वचीकर्म व आजीविका भावना धर्म अभ्यास याये न्हव: हे बांलाक परिशुद्ध जुया च्वने धुं कल । (**एवमस्सायं अरियो अट्ठिङ्गिको मग्गो भावना पारिपुर्णं गच्छति**) थ्व कना वयागु अनुसार उम्ह योगी च्यागू अंग दुगु थुगु आर्य मार्ग वृद्धि जुइकेगु कार्य सम्पन्न व परिपूर्ण स्थिती थ्यनीगु जुल ।

व खनीगु क्षणय् सीके वह:गु धर्म न्यागूयात सही रूपं स्यूम्ह योगीयाके मार्गाङ्ग च्यागू दुध्याना सम्पन्न जुया च्वंगु पह:यात क्यनीगु बुद्धवचन हे ख: । सारांश कथं मुख्ययात जक भाय् हिला क्यनागु ख: । विस्तृत रूपं सीके मास्ति व:सा उपरिपण्णास पालि

महासलायतनिक सुत्त स्वयेगु खः । उकी मार्गाङ्ग च्यागू परिपूर्ण जुइगु पहःयात अर्थकथां आर्य मार्गं क्षण द्वारा क्यना तःगु दु । व उत्कृष्ट नय द्वारा क्यना तःगु धका धाये माली । ओमक (निम्नः कोटीयागु) नय द्वारा ला विपश्यना क्षणय् पूर्ण जुइगु पहःयात काल धाःसा उगु वाक्यांशया मूला पादक वाक्यांश (चक्खुञ्च खी भिक्खवे जानं पस्सं यथाभूतं) आदि धका क्यना तःगु वचन लिसे छगू हे रूपय् समान जुया वना च्वंगु दु । समान जुया च्वंगु पहः ला-मिखा वर्ण रूप खना स्यूगु खना स्पशं जुइगु खना अनुभव यायेगुयात सही रूपं स्यूगु विपश्यना द्वारा स्यूगु खः । आर्य मार्गं ला मिखा आदियात आरम्भण याना मस्यू । सीकेगु कृत्य सिद्ध जुइकेगु मात्र जक दया च्वन । अथे जुया शुरूयागु भागय् क्यना वयागु मिखा आदियात सही रूपं स्यूगु विपश्यना क्षणय् हे सम्यग्दृष्टि आदि मार्गाङ्ग च्यागू पूर्ण रूपं दुथ्याना च्वंगु पहःयात क्यना च्वंगु दु धका काल धाःसा न्ह्यो लिउ समान जुया धात्थे ज्या याये माःगु विपश्यना मार्गाङ्ग वृद्धि जुइकेगु पहःयात क्यनेगु कृत्य नं सिद्ध जुया वनीगु खः । उकिं जि उगु बुद्धवचन द्वारा मुख्य क्यने मास्ति वःगु ला विपश्यना मार्गाङ्ग हे खः । उगु विपश्यना मार्गाङ्ग परिपूर्ण जुइवले उत्पन्न जुया वःगु आर्य मार्गाङ्गयात ला विपश्यनाया दिप्प लक्ष्यया रूपय् जक क्यना तःगु खः धका कायेगु यः ताः जू ।

आः उल्लेख याना क्यना वयागु खनीगु क्षणय् प्रकट जुया च्वंगु धर्म न्यागूयात भाविता याना सीका मार्गाङ्ग च्यागू वृद्धि जुइकेगु पहः खः । अथे हे ताइगु क्षणय् नंतुनेगु क्षणय् नया स्यूगु क्षणय् थिया स्यूगु क्षणय् विचाः याना स्यूगु क्षणय् नं कना तथा विज्याःगु वचनत दया च्वन तिनि । उकीयात ला विधियात बःकया सीके फये धुंकल । आः कना वयागु ला विपश्यना भाविता यायेगु क्षणय् शील भंग मजुइ कथं शील मार्गाङ्ग स्वंगू दुथ्याना च्वंगु हे खः ।

विपश्यना भाविता क्षण्य विरति कृत्य सिद्धि पहः

विरति कृत्य सिद्ध जुइगु कथं दुथ्याना च्वंगु पहः ला-
 खनीगु क्षण आदिलय् भाविता याना चायेका सही कथं सीके माःगु
 नाम रूप आरम्मणया सम्बन्धय् मृषावाद आदि मिथ्या वचन नं
 उत्पन्न जुइगु अवसर मदु । विचाः याना स्वःसा । “निरोध व
 विनाश जुया वना नित्यं मज्जु मन्त” धका सीके माःगु आरम्मणयात
 ल्वः वना वा मयया ह्ययेका खँ ल्हाये माःगु दनि ला ? मन्त ।
 अथे हे उगु आरम्मणया निति चुगली याये माःगु नं मदु । ब्ववी
 माःगु नं मदु । स्वाः मदुगु फुसुलु खँ ल्हाये माःगु नं मदु । उकिं
 मिथ्यावचन उत्पन्न जुइगु अवसर मन्त धका धया वयागु खः ।
 अथे हे स्यायेगु खुइगु अन्याय कथं अतिक्रमण यायेगु धयागु मिथ्या
 कर्मान्तं नं उत्पन्न जुइगु अवसर मदु । अधार्मिक रूपं सम्पत्ति मालेगु
 धयागु मिथ्या आजीविका नं उत्पन्न जुइगु अवसर मदु । उकिं
 भाविता याना चायेका सही रूपं स्पूस्यू पतिकं उगु सीके माःगु
 आरम्मणया सम्बन्धय् मिथ्यावचनं विरत जुइगु सम्यग्वचन कृत्य
 नं सिद्ध जू । मिथ्याकर्मान्तं विरत जुइगु सम्यक्कर्मान्तं कृत्य नं
 सिद्ध जू । मिथ्या आजीविकां विरत जुइगु सम्यग्आजीविका कृत्य
 नं सिद्ध जू । उकथं विरत जुइगु विरति कृत्य सिद्ध जुइगु जूया
 निति भाविता याना चायेका सही रूपं स्पूगु सम्यग्दृष्टि मार्गाङ्ग
 उत्पन्न जू जू पतिकं सम्यग्वचन, कर्मान्त आजीविका धयागु सील
 मार्गाङ्ग स्वंगु नं विरति कृत्य सिद्ध जुइगु कथं दुथ्याना च्वंगु दु
 धका धाये फु ।

उकिं फुले जुया च्वन सुके जुया च्वन फेतुना च्वना थिया
 च्वन विचाः याना च्वना त्यानुया च्वन पुना च्वन स्याना च्वन
 ताया च्वन खना च्वना आदि धका भाविता याना चायेकु चायेकु
 पतिकं सम्यग्दृष्टि लिसैं मार्गाङ्ग च्यागु धर्मयात वृद्धि जुइकेगु

[२६८] विपश्यना भाविता क्षण्य विरति कृत्य सिद्धि पहः

धाइ । प्यंगू सत्य मध्य्य दुःख सत्य छुटे याना सीके माःगु परिज्ञेय धर्म हे खः । दुःख सत्य धयागु नं उपादानस्कन्ध न्यागू हे खः । उपादानस्कन्ध धयागु खंक्व पतिकं ताक्व पतिकं ध्वदुक्व पतिकं स्यूक्व पतिकं खुगू द्वारं प्रकट जुया च्वंगु धर्मंत हे खः । उकिं परिज्ञेय जुया च्वंगु खनीगु ताइगु आदि दुःख सत्य धर्मंतयत्त भाविता याना चायेका सीकेमाः । उकथं स्यूस्यू पतिकं मार्गाङ्ग च्यागू धर्मंत वृद्धि याइगु खः । मार्गाङ्ग च्यागू धयागु वृद्धि जुइके माःगु भावेतव्य धर्म खः । वृद्धि जुइके माःगु मार्गाङ्ग च्यागू उत्पत्ति व वृद्धि जुइ कथं खनीगु ताइगु आदि दुःख सत्य धर्मंतयत्त भाविता याना चायेकेमाः ।

उगु अवस्थाय् खनीगु ताइगु आदि दुःख सत्य धर्मंतयत्त भाविता यात धाःसा मार्गाङ्ग च्यागू उत्पत्ति व वृद्धि जुइगु खः । मार्गाङ्ग च्यागू उत्पत्ति वृद्धि जुइके मास्ति वल धाःसा उगु दुःख सत्य धर्मंतयत्त भाविता याना चायेकेमाः । पूर्व भाग मार्ग धयागु विपश्यना भाविता यायेगु क्षण्य खनीगु ताइगु आदि दुःख सत्य भाविता याना सीके माःगु परिज्ञेय आरम्मण धर्म हे खः । भाविता याना सीकेगु मार्ग सत्य उत्पत्ति वृद्धि जुइके माःगु भावेतव्य आरम्मणिक धर्म खः । उकीयात वक्वक्वजीक लुमंका तयेमाः । कं अप्वः लुमना च्वनी कथं धाये माली ।

दुःखसत्ययात भाविता याःसा तिनि मार्गाङ्ग च्यागू उत्पत्ति व वृद्धि जुइगु खः ।

विपश्यना मार्गाङ्ग पूर्ण जूसा तिनि आर्य मार्ग द्वारा निर्वाणयात खनीगु खः ।

“दुःख सत्य आरम्मण; भाविता याना स्यूगु मार्गाङ्ग आरम्मणिक” धयागुयात आःथें बारबार धया च्वनागु कारण छाय् लय् धाःबले “नाम रूप संस्कार दुःख धर्मंतयत्त भाविता याना च्वन

धाःसा मुक्कं दुःख जक ध्वदुया च्वनीगु खः । निर्वाणयात् भाविता याःसा तिनि सुख प्राप्त जुइ” आदि धका बुद्धयागु विचाः लिसे प्रतिपक्षी जुया धया कना जुया च्वंगु शासनयात् स्यंकीगु धर्मत् दया च्वंगु जुया सही पद्धति सही मार्गयात् वक्वक्वजीक छुटे छुटे याना थुइ कथं बारवार धया च्वने माःगु खः ।

विपश्यना ज्ञान द्वारा प्यंगू सत्यया ज्ञान

खुगू द्वारं लुया वक्व धर्मयात् भाविता याना चायेका अनित्य दुःख अनात्म स्वभाव मात्र खः धका सिया सिया च्वनीगु दुःख सत्ययात् विभाजन याना स्यूगु खः । उकिं भाविता याना स्युक्व स्युक्व पतिकं परिज्ञा प्रतिवेध=विभाजन याना सीकेगु धयागु प्रतिवेध याना सीकेगु कृत्य नं सिद्ध जुइगु खः । थ्व ला अतिकं स्पष्ट जुया च्वने धुंकल ।

उकथं भाविता याना स्युक्व स्युक्व पतिकं अनित्य दुःख अनात्म स्वभाव मात्र खः धका सीके माःगु नाम रूप आरम्भणत् लिसे सम्बन्ध तया मज्जा तायेगु यइपु तायेगु इच्छा जुइगु प्रार्थना यायेगु तृष्णा उत्पन्न जुइ फइगु सम्भावना मदु । व तृष्णा धयागु समुदय सत्ययात् तदंग प्रहाणं हटे यायेगु अलग्ग जुइकेगु खः । उकिं भाविता याना स्युक्व स्युक्व पतिकं प्रहाण प्रतिवेध=हटे यायेगु धयागु प्रतिवेध याना सीकेगु कृत्य नं सिद्ध जू । थ्व ला आरम्भण याना स्यूगु मखु । हटे यायेगु अलग्ग जुइकेगुयात् हे स्यू धका धाःगु खः ।

उगु रूपं तृष्णा रहित जुइवले उगु तृष्णा पाखें स्वाकं लुया वइगु “उपादान, कर्म संस्कार, विज्ञान, नाम रूप” आदि “क्लेश वर्त, कर्म वर्त, विपाक वर्त” धयागु वर्त दुःखत नं लुया वये फइगु अवसर मन्त । तदंग रूपं शान्त जुया च्वनीगु खः । व विपश्यना द्वारा थ्यंक वने फूगु सिद्ध जुइ फूगु तदंग निर्वाण धयागु निरोध

हे खः । उगु तदंग निरोधयात सिद्ध जुइकीगु कथं विपश्यना ज्ञान थ्यंक वनीगु जुल । आर्य मार्गाङ्ग साक्षात्कार याइगुथें जाःगु खः । अथे धका आरम्मण याःगु ला मखु । भाविता याना स्युक्व स्युक्व पतिकं तदंग कथं शान्त जुइगुयात सिद्ध जुइकीगु मात्र खः । उकीयात “विपश्यना द्वारा सच्छिकिरियापटिवेध = साक्षात्करण प्रतिवेधयात सिद्ध जुइका च्वन, थ्यंक वनीगु रूप्य सिया च्वन” धका हे धायेमाः ।

भाविता याक्व याक्व पतिकं विपश्यना सम्यग्दृष्टि प्रमुख जुया च्वंगु मार्गाङ्ग च्यागु थःगु सन्तानय लुया लुया वना च्वनीगु खः । उगु रूपं उत्पत्ति वृद्धि जुया वना च्वंगुयात हे भावना पटिवेध = भावना प्रतिवेध धाइ । उगु भाविता क्षणय भाविता याना स्युगुयात आरम्मण याना स्युगु ला मखु । तर थःगु सन्तानय लुया वइगु धर्म जुया हाकनं लिखतं निरीक्षण याना स्वल धाःसा ला सीका कायेफु ।

आः कना वयागु अनुसार भाविता याना सिया सिया च्वनीगु क्षणय दुःख सत्ययात छुटे याना स्यु । व धात्थंगु सही परिज्ञा प्रतिवेध खः । समुदय सत्ययात तदंग प्रहाण द्वारा हटे याइगु खः । व प्रहाण प्रतिवेध खः । हटे यायेगु कथं सीकेगु कृत्य सिद्ध जुइगु खः । तदंग निरोधयात सिद्ध जुइकीगु कथं थ्यंक वनीगु खः । व साक्षात्करण प्रतिवेध खः । विपश्यना मार्गयात उत्पत्ति व वृद्धि जुइकीगु खः । व भावना प्रतिवेध खः । उत्पत्ति व वृद्धि जुइकीगु कथं स्यु । व दुःखयात आरम्मण याना सीकेगु कथं व, समुदय निरोध मार्गय चीका छ्वयेगु, थ्यंक वनेगु, उत्पत्ति व वृद्धि जुइकेगु कथं सीकेगु कृत्य सिद्ध जू । उकथं कृत्य सिद्ध जुइकेगु कथं भाविता याक्व याक्व पतिकं प्यंगू सत्य सिया सिया वनीगु जुल ।

उकथं विपश्यनां सीके बहःगु अनुसार प्यंगू सत्ययात स्युगु कथं परिपक्व प्रबल जुया पूवनीगु इलय आर्य मार्ग लुया वया

निर्वाणयात् साक्षात्कारं याद्गु खः । उगु मार्ग क्षण्य् आर्यं मार्गं सम्यग्दृष्टि प्रमुख जुया च्वंगु आर्यं मार्गाङ्ग च्यागुलिं पूवकं लुया वद्गु खः । उगु आर्यं मार्गाङ्गत ला छको जक लुया वद्गु खः । छको जक लुया वये मात्रं हे चीके वहःगु समुदय सत्य तृष्णा आदि क्लेशतयत् चीका छवयेगु कृत्य नं पूवनीगु जुल । दुःखयात् थी थी याना सीकेगु कृत्य नं पूवनीगु जुल । मार्गं सत्ययात् उत्पन्न जुइकेगु कृत्य (चव्य् चवय्यागु मार्गया दृष्टि वृद्धि जुइकेगु कृत्य) नं पूवनीगु खः । उकिं आर्यं मार्गं सम्यग्दृष्टि प्यंगू सत्ययात् छकोलनं सीगु खनीगु खः धका क्यना तल ।

आर्यमार्गं ज्ञानं प्यंगू सत्ययात् छकोलनं सीके खंकेगु

सीकेगु पहः ला— निरोध सत्य धयागु निर्वाण शान्ति धातु-यात् साक्षात् रूपं आरम्भण याना स्यू । उगु सर्वश्रेष्ठगु शान्ति धातुयात् सीके दुगु जुया उत्पत्ति व विनाश जुजुं अशान्तगु लौकिक नाम रूप संस्कारतयत् दुःख खः धका सीके फूगु जुल । उकिं दुःख सत्ययात् थी थी ब्वथलाः सीकेगु कृत्य नं सिद्ध जू । दुःख खः धका सीके फूगु जुया उगु दुःख्य् यइपु तायेगु मज्जा तायेगु तृष्णा लुया वये फइ मखु । उगु तृष्णा लुया वये फइ मखुगुयात् ला प्यतं ब्व थलाः लुमंके माली । न्हापांगु मार्गया सामर्थ्यं अपाय्य पतन जुइके फूगु तृष्णा, कामसुगती न्हेगू जन्मं अप्वः उत्पन्न जुइके फूगु तृष्णा धयागु लुया वये फइ मखुत् । निगूगु मार्गया प्रभावं कोडागु काम-तृष्णा, कामसुगती निगू जन्मं अप्वः उत्पन्न जुइके फूगु तृष्णा धयागु लुया वये फइ मखुत् । स्वंगूगु मार्गया शक्ति शूक्ष्मगु काम तृष्णा नं लुया वये फइ मखुत् । प्यंगूगु अरहत्त मार्गया सामर्थ्यं रूपराग अरूपराग धयागु भवतृष्णा नं लुया वये फइ मखुत् । उकी विशेष होश तये माःगु ला अनागामियागु सन्तान्य् उत्पन्न जुइ फूगु थुगु भवतृष्णा दृष्टि लिसे सम्प्रयुक्त मज्जुगु तृष्णा खः । उकिं शाश्वत

[३०२] आर्यमार्गं ज्ञानं प्यंगू सत्ययात छकोलनं सीके खंकेगु

दृष्टि लिसे सम्प्रयुक्त मजूगु भव तृष्णा नं दानि धका विशेष रूपं लुमंका चायेका च्वनेमाः । उकथं तृष्णा लुया वये फइ मखुगु चीकेगु कथं सीकेगु कृत्य सिद्ध जुइगु खः । अथे जुया “(तीसु किच्चतो) दुःख, समुदय, मार्ग— धयागु स्वंगू सत्यय् थी थी याना सीकेगु— परिज्ञा कृत्य सिद्ध जुइगु, चीकेगु— प्रहाण कृत्य सिद्ध जुइगु, उत्पत्ति व वृद्धि जुइकेगु— भावना कृत्य सिद्ध जुइगु, धयागु कृत्य सिद्ध जुइगु कथं सीकेगु खः” धका अर्थकथां वर्णन याना क्यना तल ।

आः कना वयागु अनुसार आर्य मार्गं ज्ञानं निरोध सत्ययात साक्षात्कार याना सीकेगु मात्रं ल्यं दुगु स्वंगू सत्यय् सीकेगु कृत्य सिद्ध जू । विपश्यना ज्ञानं नं दुःख सत्ययात भाविता याना सीकेगु मात्रं ल्यं दुगु स्वंगू सत्यय् सीकेगु कृत्य सिद्ध जू । उकीयात उद्देश्य याना “प्यंगू सत्यय् छगू सत्य; खंसां स्यूसां मार्गं वं । प्रतिवेध प्यंगू कृत्य; दक्वं सिद्ध जुइ जुल” धका स्मरणिका निगू दयेका तया । उकीयात धाये माली ।

- (१) प्यंगू सत्यय् छगू सत्य; खंसां स्यूसां मार्गं वं ।
- (२) प्रतिवेध प्यंगू कृत्य; दक्वं सिद्ध जुइ जुल ॥

आः कना वयागु अनुसार खनीगु ताइगु आदि उपादानस्कन्ध दुःख सत्य धर्मतय्त लुया वक्व वक्व पतिकं भाविता याना सीका वृद्धि जुइके माःगु विपश्यना मार्गाङ्गत शक्ति सम्पन्न जुइबले आर्य मार्गाङ्ग च्यागू लुया वया “भाविता याना सीके माःगु नाम रूप संस्कार दुःखत व भाविता याना स्यूगु नाम संस्कार दुःखत दक्वं निरोध व शान्त” जुइगु निर्वाणधातु स्वभावय् दुब्बां वनीगु जुल । उकीयात उद्देश्य याना “शान्तियात थ्यना खनीगु; मार्गाङ्ग सही आचरण” धका स्मरणिका दयेका तया । अथे नं उकीया न्हवःयागु निरोध स्मरणिका लिसे स्वाका स्वःसा तिनि स्पष्ट जुया वइ । उकिं उगु निरोध स्मरणिका नं धाये माली ।

- (१) निरोधं निनि तृष्णायागु; दुःख शान्ति सही जुल ।
 (२) शान्तियात थ्यना खनिगु; मार्गाङ्ग सही आचरण ॥

तृष्णा शान्त जुल धाःसा नाम रूप दुःख धाक्व दक्वं शान्त जुइगु खः । अथे जुया आर्य मार्ग लुया वइबले नाम रूप संस्कार दुःख धाक्व दक्वं शान्त जुइगु स्वभावयात जक आरम्मण याइगु खः । आर्य मार्ग चीका छ्वये धुंगु तृष्णा शान्त जुइगु मुक्कंयात जक आरम्मण याइगु मखु । कारण छा्य धाःसा तृष्णा शान्त जुइगु धयागु देशना नय कथं क्यना तःगु खः । उगु देशना नय अनुसार “तृष्णा शान्त जुल धाःसा संस्कार दुःखत दक्वं शान्त जुइगु खः” धका ग्रहण यायेमाः । उगु संस्कार दुःखत दक्वं शान्त जुइगु तिनि निरोध सत्य धात्थेंगु सही निर्वाण खः । उकि निर्वाणयात “सब्ब-सङ्खारसमथो = संस्कार दक्वं शान्त जुइगु क्षेत्र” धका कना तया बिज्यात । अथे जुया आर्य मार्ग लुया वइबले नाम रूप संस्कारत दक्वं शून्य निरोध व शान्त जुइगु स्वभावय् थ्यंक वनीगु रूपं जक स्पष्टं सीका काये दु ।

विपश्यना नं निरोधगामिनी प्रतिपदाय् दुथ्याः

उकथं संस्कार दुःख दक्वं शान्त जुइगु क्षेत्रय् थ्यंक वनीगु जुया निनि आर्य मार्गयात (दुक्खनिरोधगामिनीपट्टिपदा अरिय-सच्चं) दुःख निरोध व शान्त जुइ पाखे— निरोध व शान्त जुइगु स्वभावय् थ्यंक वने सःगु आचरण मार्ग आर्य सत्य धका पूपूर्वक नां विया तःगु खः । अथे नं विपश्यना मार्ग मदयेक व मुक्कं जक ला दुःख निरोध जुया च्वंगु निर्वाणय् थ्यंक वने फइ मखु । विपश्यना मार्गयात पारमी ज्ञान परिपक्व जू मजू अनुरूप तकोमिद्धि उत्पत्ति वृद्धि जुइके धुंका तिनि; अथवा घण्टौ घण्ट; गुलिखे गुलिखे दि, गुलिखे गुलिखे महीना तक उत्पत्ति व वृद्धि जुइका तिनि विपश्यना मार्गया वेगं विपश्यना मार्ग हे पिहाँ बया लुया वःगुभें च्वंक हे

[३०४] विपश्यना नं निरोधगामिनी प्रतिपदाय् दुथ्याः

आर्यं मार्गं लुया वये माःगु जुया च्वन । उकिं विपश्यना मार्गयात आर्यं मार्गया न्ह्यलुवा पूर्व भाग मार्ग धका धाये माःगु खः । आर्यं मार्गयात ला अन्तिम भागयागु दिपु मार्ग धका धाये त्वः जू । उकथं न्ह्यलुवा मार्गया रूप्य् व अन्तिम भाग मार्गया रूप्य् जक पाना च्वंगु दु । उत्पत्ति व वृद्धि जुइके माःगु ला छस्वाकं छगू पाखं खः । उकिं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा धयागु सही आचरण मार्गय् विपश्यना मार्गयात नं पादक रूप्य् दुथ्याका काये माःगु विषययात सम्मोहविनोदनी अट्टकथा (पौत्याः-११४) य् थुकथं कयना तल ।-

एस = थ्व कना वयागु मार्गाङ्ग च्यागू; लोकुत्तरो = लोकुत्तर जुया च्वंगु; अट्टङ्गिको = च्यागू अंग दुगु; अरियो मग्गो = आर्यं मार्गं खः । यो = गुगु आर्यं मार्गं; सह लोकियेन मग्गेन = लौकिक विपश्यना मार्गं लिसें; दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदाति सङ्घं = दुःख निरोधगामिनी प्रतिपदा धयागु हिसावय्; गतो = थ्यं क वन ।

प्यंगू सत्यय् दुगु मार्गं सत्य धयागु लोकुत्तर मार्गं हे जुया च्वंसां पूर्वभाग मार्गं धयागु विपश्यना मार्गं लिसे बाया व मुक्कं उत्पन्न जुइ मफु । आर्यं मार्गयात शुरू याना वृद्धि जुइके मज्यू । विपश्यना मार्गयात शुरू याना वृद्धि जुइका विपश्यना ज्ञान प्रबल व परिपक्व अले परिपूर्णं जुइ धुंका तिनि आर्यं मार्गं लुया वइगु खः । अथे जुया न्ह्यवःयागु भागय् पादक रूप्य् वृद्धि जुइके माःगु विपश्यना मार्गं लिसें आर्यं मार्गयात “दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा = दुःख निरोध पाखे थ्यं क वने सःगु (आचरण याः म्हासित थ्यंका वी सःगु धात्थेंगु सही आचरण मार्गं” धायेमाः धयागु भाव खः । उकिं जिं “मूल पूर्व अले आर्यं; स्वंगू मार्गाङ्ग उत्तम । जुइका वृद्धि थुपि मार्गं; थ्यनी निर्वाण धातुस” धका स्मरणिका निगू दयेका तथा । उकीयात हानं धाये माली ।

- (१) मूल, पूर्व अले आर्य; स्वंगू मार्गाङ्ग उत्तम ।
 (२) जुइका वृद्धि थुपि मार्ग; थ्यनी निर्वाण धातुस ।

मार्ग सत्य विषय थुइके अःपुल जुइमाः । थौं थुलिं हे दिना
 उपदेश क्वचायेके नु ।

थुगु धर्मचक्र सूत्रोपदेशयात गौरव पूर्वक न्यना लुमंका च्वने
 दुगु धर्मश्रवण कुशल कर्म चेतनाया प्रभाव आनुभावं आः उपदेश
 न्यना च्वंपि परिषद् समूह सत्पुरुषपिसं पूर्व भाग मार्ग धयागु
 विपश्यना मार्ग लिसें आर्य मार्ग धयागु मार्ग सत्य धर्मयात परिपूर्ण
 रूपं उद्योग वृद्धि व अभ्यास याये फया सम्पूर्ण दुःख रामन जुया
 च्वंगु निरोध सत्य निर्वाण सुख उत्तम धर्मयात द्रुतगति थ्यंक बना
 साक्षात्कार याना काये फयेमाः ।

Dhamma Digital
 साधु ! साधु !! साधु !!!

धर्मचक्र सूत्रोपदेश खुगुगु द्या क्वचाल ।

धर्मचक्र सूत्रोपदेश

(नहेगुगु वा)

(१३२४-दं फागुण शुक्ल पुन्ही खुनु कना बिज्याःगु)

उपदेश स्वापु

कार्तिक पुन्ही खुनु उपदेश बी धुंका लिपा मेमेगु थासय् वना उपदेश बी माला च्वंगु जुया फायिङ्ग धर्मशालाय् धर्मचक्र उपदेश स्वापु प्यदना वन । थौं १३२४-दं फागु-पुन्ही खुनु ला उगु धर्मचक्र सूत्रोपदेशयात स्वाकं कने माली । खुगुगु द्यालय् मार्गं सत्य तक स्वरूप क्यनीगु उपदेश वचचाये धुकल । थौं ला सत्य ज्ञान कृत्य ज्ञान कृत ज्ञानयात कनेगु पाः वया च्वच्चन । उकि उगु पाः वःगु निसें शुरू याना कने माली ।

दुःखं सत्यं सत्यं ज्ञानं

इवं दुःखं अरियसच्चन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि; ज्ञाणं उदपादि; पट्टञ्जा उदपादि; विज्जा उदपादि; आलोको उदपादि ।

भिक्खवे=भिक्षुपि; इवं=थ्व; दुःखं अरियसच्चन्ति=दुःख आर्यं सत्यं घका; वा=आर्यपिसं सीके माःगु धात्थेगु सही दुःखं घका; मे=जित; पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु=न्हापा न्यने मनंगु धर्मय्; चक्खुं उदपादि=प्रज्ञा मिला लुया वल; ज्ञाणं उदपादि

=प्रज्ञा ज्ञान लुया वल । पञ्चा उदपादि=विभेद याना स्यूगु
ज्ञान प्रज्ञा लुया वल । बिज्जा उदपादि=प्रतिवेध याना स्यूगु
विद्याज्ञान लुया वल । आलोको उदपादि=प्रज्ञा ज्ञान धयागु जः
लुया वल ।

ध्व दुःख सत्य सम्बन्धय् सत्य ज्ञान लुया वःगु पहःयात
क्यना तःगु खः । दुःख सत्य धर्म स्वरूप ला जातिपि दुक्खा आदि
धका न्हवःयागु भागय् विस्तृत रूपं वर्णन याना कना वये धुन ।
अथे नं कं अप्वः ज्ञान स्पष्ट जुइक छुं भति हानं कना यंके । इदं =
ध्व धयागु न्हापा क्यना वये धुंगु जाति- आदि दया उपादान-
बखन्धा- अन्त दुगु स्वभाव धर्मतयत् धया तःगु खः । उकी मुख्यगु
ला उपादानस्कन्ध न्यागू खः । उगु उपादानस्कन्धयात नं न्हवःयागु
भागय् विस्तृत रूपं वर्णन याना वये धुन । अथे नं गुलिसिनं उपा-
दानस्कन्ध न्यागूयात ग्रन्थयागु व्यवहार कथं जक ध्वाथुया च्वंगु
दु । आन्तरिक धर्मया रूपय् ध्वाथूपि व्यक्तिपि कम (म्हो) जुया
च्वन । मुख्य खँ ला आन्तरिक धर्मया रूपय् ध्वाथुया वइ कथं थन
हानं कने माली ।

आः खंक्व पतिकं ताक्व नंतुंक्व नया स्युक्व, थिया स्युक्व,
विचाः याना स्युक्व पतिकं प्रकट रूपं ध्वदुया च्वनीगु उपादानस्कन्ध
न्यागू हे खः । उकीयात आर्यपिनिगु दृष्टि भयंकरगु दुःखया रूपय्
खना च्वंगु दु । सामान्य प्रकृति व्यक्तिपिनिगु दृष्टि कथं ला उकी-
यात दुःख धका भाः मप्यु । सुख धका शुभ धका जक भाःपिया
च्वंच्वन । बांलाःगु शोभा दुगुयात खनीगु ज्यू बांला धका भाःपीगु
खः । थः स्वये मास्ति वःगु स्वयेगु खनीगु बांला ज्यू धका भाःपीगु
खः । मज्जा ताये बहःगु सः चाकूगु सः न्यनेगु बांला ज्यू धका
भाःपीगु खः । थः न्यने मास्ति वःगु न्यने दइगु ताइगु बांला, ज्यू
धका भाःपीगु खः । अथे हे बांलाःगु गन्ध नंतुने दइगु, बांलाःगु
सवाः सेबन याये दइगु, बांलाःगु नायुगु स्पर्श थि दइगु बांला, ज्यू

धका भाःपीगु खः । काम भूमी च्वंपि मनुत्तयसं उगु बांलाःगु
स्पर्शयात दकसिबे ज्यू धका भाःपीगु खः । लयताये वहःगु विषय-
तयत् विचाः याना च्वनेगु मती लूथे कल्पना याना च्वनेगु व नं
बांला, ज्यू धका भाःपीगु खः । मानसिक चिन्तन समेतं दक्वं तना
वन धाःसा मयः । यक्व हे हानी नोक्सानी जुया वनी धका भाःपी
यः । वास्तव्य ला उगु खनीगु ताइगु आदि मुक्कं उपादानस्कन्ध
खः । धात्थेंगु दुःख सत्य धर्मत मुक्कं खः । उकीयात दिपा मदयेक
उत्पत्ति विनाश जुया च्वनीगु जुया अनित्य आदि धका सीका
भयंकरगु दुःखया रूपम् यथार्थ रूपं सीके खंके फयेक धका विपश्यना
भाविता याना च्वनेमाः ।

तथागतं ला विपश्यना मार्गाङ्गयात पूर्णं रूपं वृद्धि जुइका
अरहत्त मार्गं ज्ञान द्वारा सर्वोत्तम सर्वश्रेष्ठ जुया च्वंगु निर्वाण
सुखयात सीका खंका कया विज्यात । उकथं दकसिबे भिंगु उत्तमगु
निर्वाण सुखयात सीका खंका बिज्याःगु जुया दिपा मदयेक उत्पत्ति
विनाश जुया च्वंगु उगु उपादानस्कन्ध धर्मतयत् भयानकगु धात्थेंगु
दुःखया रूपम् हे जक सीका खंका बिज्यात । उकथं खंका सीका
बिज्याःगु नं मेपिनि पाखें न्यने नना नं मखु । आलार व उदक
ऋषिपिनि पाखें प्राप्त जूगु विधि द्वारा स्यूगु नं मखु । स्वयम्भू
ज्ञानं मार्गाङ्ग च्यागूयात वृद्धि जुइका सीका बिज्याःगु मात्र खः ।
उकिं (पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि) न्हापा न्यने
मनंगु धर्मम् प्रज्ञा मिखा उत्पन्न जुया वये धुं कल आदि धका
उल्लेख याना आज्ञा दयेका विज्यात ।

उगु रूपं आज्ञा दयेका बिज्याःगु वचनत द्वारा (सम्मा-
सम्बुद्धो) मेपिनि पाखें विधि ग्रहण मयाःसे स्वयम्भू ज्ञान शक्ति
सामर्थ्यं द्वारा परीक्षण याना माला सहो रूपं सीका बिज्याःम्ह
बुद्ध जुया बिज्याःगु कारण नं स्वीकार याना बिज्यात । धुकथं
स्वीकार याना बिज्यायेगु नं आवश्यक जुमा च्वन । कारण छाम्

धाःसा- उगु युगय् निर्ग्रन्थतयसं आचरण यायेगु बानि दुगु नसा सेवन मयाःसे च्वनेगु आदि शरीरयात कष्ट वीगु कथं आचरण यायेगुयात हे भिगु आचरण उत्तमगु आचरण भाःपाः च्वन । पञ्चवर्गीयपिसं नं न्हवः उकथं हे भाःपाः च्वं च्वन । उकिं “आः आचरण याना वःगु सीका वःगु मेपिनि पाखें न्यने नंगु उजोगु आचरण मखु । न्यने नंगु अनुसार अनुमानं निरीक्षण याना स्यूगु मखु । थःगु निजी ज्ञानं आचरण याना वःगु, सीका वःगु जक जुया च्वन” धका स्वीकार याःसेलि तिति सम्मासम्बुद्ध = धात्थेंम्ह बुद्ध जुया विज्याःगु खँ अबले उपदेश श्रोता परिषदपिन्त विशेष रूपं प्रकट जुइक सीके वी फु । उकिं उगु रूपं उल्लेख याना कना विज्याःगु खः ।

उकथं न्यने मनंकं प्रज्ञाज्ञान उत्पन्न जू धयागु ला सम्यक्-सम्बुद्ध तथागतपिं व प्रत्येक बुद्धपिं लिसे जक सम्बन्धित खः । बुद्ध श्रावक शिष्यापिके ला बुद्ध कना विज्याःगु उपदेश न्यने धुंका तिति उगु न्यनागु उपदेश अनुसार चिन्तन मनन व उद्योग याये धुंका तिति थुजोगु प्रज्ञाज्ञान लुया वइगु खः । उकिं आः नं उजोगु प्रज्ञाज्ञान दयेका काये मास्ति वःसा तथागतं कना विज्याःगु महा-सतिपट्टान सुत्त आदि देशनात लिसे पाय्छि जुइक आचरण यायेमाः । उकथं आचरण यात धाःसा खनीगु ताइगु आदि लिसे स्वापु दुगु उपादानस्कन्ध धर्मतय्त धात्थेंगु सही दुःख धर्मत हे खः धका सिया खना वइगु खः । उगु रूपं सिया खना वइ कथं चिन्तन मनन याना उद्योग याये निति नं उद्देश्य तथा आज्ञा दयेका विज्याःगु खः ।

उगु उल्लेख याना आज्ञा दयेका विज्याःगुली विशिष्ट प्रज्ञाज्ञान उत्पत्ति पहःयात (चक्खुं उदपादि; मिखा लुया वल; (आणं उदपादि) ज्ञान लुया वल; (पञ्जा उदपादि) प्रज्ञा लुया वल; (विज्जा उदपादि) विद्याज्ञान लुया वल; (आलोको उदपादि)

जः लुया वल घका न्यागू नामं क्यना विज्यात । व प्रज्ञा ज्ञान छगू-
यात हे न्यागू नामं क्यना तथा विज्याःगु खः । उकि संयुक्त अट्टकथा
(द्वितीय-पौल्याः २०) आदिलय-

चक्खुन्ति घादिनि=चक्खुं आदि नांत; आणवेवघनानेव
=ज्ञानया समान अर्थवाची थीथी नांत जक खः । हि=अवश्य
खः; आणमेव=ज्ञान हे; एत्थ=ध्व चक्षु आदित मध्यय्;
वस्सनट्टेन=खंके सःगु अर्थ स्वभावया कारणं; चक्खु=मिखा
घाइ । आतट्टेन=सीके सःगु अर्थ स्वभावया कारणं; आणं=ज्ञान
घाइ । पजाननट्टेन=प्रभेद याना सीके सःगु अर्थ स्वभावया कारणं;
पञ्जा=प्रज्ञा घाइ । पटिवेघनट्टेन=प्रतिवेध याना सीके सःगु अर्थ
स्वभावया कारणं याना; विज्जा=विद्या घाइ । ओभासनट्टेन=
जहाँ थीके सःगु अर्थ स्वभावया कारणं; घालोको=जः घाइ घका
वर्णन याना क्यना तल ।

उगु नांयात पटिसम्भिदामगं पाली वर्णन याना क्यना
तःगु पहः ला “चक्खुं=मिखा घयागु; घम्मो=पालि व्यवहार
खः । वस्सनट्टो=खनीगु अर्थ स्वभाव; घत्थो=सीके बी मास्ति
वःगु अर्थ स्वभाव खः” आदि घका सीके बी मास्ति वःगु मुख्य
अर्थयात उद्देश्य तथा उपदेश श्रोता विभिन्न परिषदपिसं थुइ कथं
चक्खु- आदि घका पालि नांयात कना वर्णन याना क्यना तःगु
खः । उगु वर्णनय् नं धाम्मे तयंगु ला मिखां खनिगुथें हे स्पष्ट रूपं
सीके सःगु जूसा निति ज्ञानयात मिखा घया तःगु खः । उपमा कथं
क्यन धाःसा- गुलिखे गुलिखे दें तक मिखा कां जुया च्वंम्ह व्यक्ति
भिगु मिखाय् तयेगु वासः तये दया वा डाक्टरं शल्यक्रिया याना
उपचार याना बिया मिखा बांलाना जिया वल धाये नु; उम्ह
मिखा कां जुया च्वंम्ह व्यक्ति उपचार याये न्हावः छुं छुं हे मखं;
उपचार याये धुं क्रा न्हापा स्वये मदुगुयात स्पष्ट स्पष्ट रूपं खंके दु,
स्वये दु । अथे हेथें विपश्यनी ज्ञान आर्य मार्गं ज्ञान उत्पन्न जुइ

न्ह्यवः उपादानस्कन्ध न्यागू दुःख धर्मतयत् सुख शुभ धका हे जक भाःपिया च्वं च्वंगु खः । खनीगु त्मइगु क्षण आदिलय् दिपा मदयेक भाविता याना चायेका च्वनीम्ह योगीं विपश्यना ज्ञान तीव्र तीक्ष्ण जुया वइबले उगु उपादानस्कन्ध धयागु खनीगु ताइगु आदियात् “दिपा मदयेक क्षण क्षणय्-उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगु जुया भयंकरगु दुःखत खः” धका स्पष्ट रूपं छर्लङ्ग थुया वया सिया खना वइगु खः । व मिखां मखना च्वंगु स्थिति खना वःगुथें च्वं । आर्य मार्ग ज्ञानय् थ्यना दुःख खः धका सिया खना वइगु पहःयात् ला विशेष रूपं धया क्यने माःगु तकं आवश्यकता मदु । उकी स्पष्ट रूपं छर्लङ्ग स्यूगु ज्ञानयात् हे मिखां खंगुथें च्वंगु जुया— चक्खु = मिखा— धका कना बिज्याःगु जुल ।

आणं उदपादि = ज्ञान लुया वल— धयागुली पटिसम्भिदा- मग पालि (**आणं धम्मो**) **आणं** = ज्ञान धयागु व्यवहार शब्द खः; (**आतट्ठो अत्थो**) स्यूगु स्वभाव सीके बी मास्ति वःगु कर्थ खः— धका वर्णन याना क्यना तल । उकी नं ज्ञान उत्पन्न जुया वइगु धयागु ज्ञान लुया वल, सिया वल धयागु अभिप्राय हे खः । थ्व ला स्पष्ट जू ।

पञ्जा उदपादि = प्रज्ञा लुया वल धयागुली पटिसम्भिदा- मग पालि (**पञ्जा धम्मो; पजाननट्ठो अत्थो**) प्रज्ञा धयागु व्यवहार शब्द खः; प्रभेद याना स्यूगु स्वभाव धयागु सीके बी मास्ति वःगु अर्थ खः— धका वर्णन याना क्यना तल । उकी ला पालि भाषं **पञ्जा** धयागुयात् थःगु भाषं प्रज्ञा धका धया च्वं च्वन । व ला थःगु भाय्थें जुया च्वने धुं कल । उकीयागु अर्थ ला **पजानन** = प्रभेद याना सीके सः धयागु खः । प्रभेदं स्यू—धयागु सीके माःगुयात् छुटे छुटे याना व्वथलाः स्यूगुयात् धाःगु खः । विप- श्यनाया क्षेत्रय् ला फुले जुया च्वन सुके जुया च्वन— आदि धका भाविता याना चायेकेबले कसे जुइगु टम्म च्वनीगु सनीगु स्वभाव

अलग्ग+भाविता याना स्यूगु चित्त अलग्ग आदि धका नाम व रूपयात विभाजन याना स्यू । सामान्य मनूतयसं उकथं प्रत्यक्ष रूपं छुटे याना मस्यू । अनं लिपा कारण व कार्ययात नं छुटे याना स्यू । न्हून्हूगु लुया वःगु, विनाश जुया तना वंगुयात नं छुटे याना स्यू । लुया वया तना वंगुलि अनित्य खः; भयानकगु दुःख खः; थःगु स्वभाव अनुसार उत्पत्ति व विनाश जुया च्वंगु जुया अधीनय् मडुगु अनात्म स्वभाव धर्म मात्र खः धका- छुटे याना स्यू । व अथे अथे भुलुसुलु दंक बुलुसे च्वंक स्यूगु मखु । ल्हाती द्योने तया स्वयेगुथे हे पूपूवंक वक्वक्जीक थी थी याना स्पष्ट रूप छर्लङ्ग जुइक सिया सिया वनीगु खः । उकथं स्यूगुयात विभेद याना स्यू धका धाये माःगु खः । उकि प्रज्ञा लुया वल- धयागु थी थी याना छुटे छुटे जुइक स्पष्ट रूपं छर्लङ्ग जुइक सीके धुंकल धयागु भाव खः ।

विज्जा उवपादि- विद्या लुया वये धुंकल धयागुली पटि-सम्भिदामग्ग पालि (विज्जा धम्मो; पटिवेधट्ठो ग्रन्थो) विद्या धयागु व्यवहार शब्द खः । प्रतिवेध याना स्यूगु स्वभाव सीके बी मास्ति वःगु मुख्य अर्थ खः- धका वर्णन याना क्यना तल । उकी नं विद्या धयागु शब्द थःगु भाय्थे जुया च्वने धुंकल । तर गुलिसिनं विद्याधर धयागु शब्द लिसे समान याना धया च्वनीगु खः । विद्याधर धयागु मन्त्र धारण याइम्ह- मन्त्र सःम्ह धयागु अर्थ दु । उम्ह विद्याधरं मन्त्र व्वना आकाश मार्गं द्वारा व्वया वनीगु आदि ग्रन्थय् खने दु । थन विद्या व्यक्ति मखु । प्रज्ञाज्ञान खः । उकि प्रतिवेध याना स्यूगु स्वभाव धका वर्णन याना क्यना तल । प्रतिवेध याना स्यू- धयागु नं थुइके थाकु । ब. सं. १२००-दं तिया अवस्थाय् जिगु थःगु जन्म भूमि गामय्याम्ह छम्ह महास्थविर लिसे छलफल याये नं । जि खना स्यूगु ताया स्यूगु आदि लुया वक्व वक्व पतिकं लिना दिपा मदयेक भाविता याना च्वन धाःसा नाम रूप निगूयात यथार्थ रूपं स्यूगु प्रज्ञा लुया बड्गु खँ निवेदन याना । अबले महास्थविरं उकथं

भाविता याना स्यूगुयात प्रज्ञा धका चित्त बुद्धे मजू । उकिं उम्ह
महास्थविरं “प्रज्ञा धयागु प्रतिवेध याना सीकेमाः । प्रतिवेध याना
स्यूसा तिनि प्रज्ञा धाइ” धका धाल । गुकथं प्रतिवेध याना सीकेगु
ल्य् भन्ते— धका जि निवेदन याना । महास्थविरं ताउ तक विचाः
याये धुंका “प्रतिवेध याना स्यू धयागु प्रतिवेध याना स्यूगु हे का”
धका लिसः बिल ।

प्रतिवेध याना स्यू धयागु खँ “पटिवेध पालि भाय् हिला
तःगु थःगु भाय् खः । पटि = न्ह्योने—तःतःप्यंक + वेध = ह्वः खनेगु”
धयागु शब्दार्थं दया वःगु खँ खः । निगूगु काण्ड (पौल्याः—१०८)
ल्य् “सम्बोधाय = प्रतिवेध याना सीकेया निरिति” धयागु पदया
वर्णनय् कना वयागु अनुसार जुया च्वन । पर्दा अंगलं पना च्वंगु
जुया खंके फइ मखुगुयात उगु पर्दा ह्वः खना छ्वल धाःसा अंगलय्
च्वंगु ऊयाः चायेका बिल धाःसा छिरे याना खनीगुथें मोह बारयात
ह्वः खना छिरे याना सिया वनीगुयात धाःगु खः । न्ह्यवः खनीगु
ताइगु आदियात अनित्य दुःख अनात्मया रूप्य् सीके खंके फइ
मखु । नित्य सुख आत्मया रूप्य् जक भाःपिया वया च्वनीगु खः ।
अविद्या मोहं त्वःपुया तःगुलि खः । विपश्यना ज्ञान तीव्र तीक्ष्ण
जुया च्वनीबले उगु मोह बार चाला वनीगुथें स्पष्ट रूपं सीके दु ।
उकथं स्यूगुयात प्रतिवेध याना स्यूगु धाइ । तथागतयाके उगु रूपं
प्रतिवेध याना स्यूगु विशेष ज्ञान नं लुया वये धुं कल ।

आलोको उदपादि—जः लुया वल धका धायेगुली पटि-
सम्भदामग पालि (आलोको धम्मो; ओभासट्टो अत्थो) आलोको
=जः धयागु व्यवहार खँ खः; जः बीगु स्वभावयात सीके बीगु
मुख्य अर्थ खः— धका वर्णन याना कयना तज । उकिं जः धाःसा नं
मिखां खने दुगु जःयात धाःगु मखु । स्पष्ट स्पष्ट रूपं प्रकट प्रकट
जुइक सीके बी सःगु ज्ञानयात हे धाःगु खः । न्ह्यवः अनित्य दुःख
अनात्म स्वभावतय्त अन्धकारं त्वःपुया च्वनीबलेथें सीके मदया खंके

मदया च्वंगुली विपश्यना ज्ञान आर्यं मार्गं ज्ञानत लुक् वद्बले-
उकीयात स्पष्ट स्पष्ट रूपं प्रकट प्रकट जुइक सीके खंके दु । उकर्थः-
स्पष्ट रूपं स्पृगु खंगुयात हे आलोक=जः लुया वल- घका धाःगु-
खः । उकि उगु पदयात “प्रज्ञाज्ञान धयागु जः” घका उल्लेख याना
अर्थ विया वयागु खः ।

विशेषता दुगु प्रज्ञाज्ञान छगुयात- चक्खु, ज्ञाण, पड्डा,
विज्जा, आलोक- धयागु न्यागु नामं छाया धाये माल लय धाःबले;
उगु अवस्थाय उपदेश न्यना च्वपि विभिन्न व्यक्तिपिन्त- प्रकट रूपं
सीके बीया निति धाये माःगु खः । उकीयात वेनेय्यज्जासथ=
वेनेय्यपिनिगु अध्यासथ स्वया कमा विज्यात घका नं धायेमाः ।
आः जिमितं कनेबले नं गुलि गुलि शब्दतयत्त निगु स्वंगु नामं दतना
धाये माःगु अवस्था दया च्वन । व न्हापांगु छगु शब्दयात्त- थुइके
मफुत्त-धाःसाः निगुगु स्वंगुगु शब्द द्वारा थुइका बीया निति हानं
धायेमाः । अथे हे खः ।

आः कना वयागु पालि अर्थ अभिप्रायत दुःख सत्ययात
स्पृगु सत्यज्ञानयात क्यनीगु शब्दत मुक्कं जुया च्वन । उगु सत्य
ज्ञानया विषय ला थुइके अःपुइ धुं कल । आः दुःख सत्य लिसे स्वापु
तया याये माःगु कृत्ययात सीकेगु पहः कृत्य ज्ञानयात कने माली ।

दुःखसत्यम् कृत्य ज्ञान

तं खो पमिदं दुक्खं अरियसच्चं परिउडोय्यन्ति मे भिक्खवे
पुब्बे अमनुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि; ज्ञाणं उदपादि; पड्डा
उदपादि; विज्जा उदपादि; आलोकौ उदपादि ।

भिक्खवे=भिक्षुपि; तं खो पम इदं दुक्खं अरियसच्चं=
उजोगु स्वभाव दुगु थुगु दुःख आर्यसत्ययात; परिउडोय्यन्ति=
परिच्छेद याना सीके माःगु धर्मं घका; मे= जित्तः; पुब्बे अमनुस्सुतेसु

धम्मेषु=न्हापा न्यने मनंनिगु धर्मय्; चक्खुं उदपादि=प्रेज्ञा मिखा लुया वल; ज्ञाणं उदपादि=प्रेज्ञा ज्ञान लुया वल; पञ्जा उदपादि=विभेद याना स्यूगु प्रज्ञा लुया वल; विज्जा उदपादि=प्रतिवेध याना स्यूगु विद्या ज्ञान लुया वल; आलोको उदपादि=प्रेज्ञा ज्ञान धयागु जः लुया वल ।

व दुःख सत्य लिसे स्वापु तया याये वहःगु कृत्य स्यूगु कृत्य ज्ञान उत्पत्ति पहःयात क्यनीगु शब्द खः । उगु खंपुइ (तं=उजोगु स्वभाव दुगु) धयागु नकतिनि क्यना वयागु अनुसार धात्थेगु दुःख धका सीके माःगु स्वभाव दया च्वन; जाति शुरु याना उपादान-स्कन्ध अन्त दुगु स्वभाव दया च्वन धयागु भाव खः । उगु दुःख सत्य धर्मयात विभाजन याना सीके माःगु धर्म खः धका विशेषता दुगु प्रज्ञा ज्ञान नं लुया वये धुंकल । दुःख सत्ययात विभाजन याना सीके माःगु परिज्जेय धर्म धयागुयात विशेष होश यायेमाः । आर्थ मार्गं फल निर्वाणयात लाभ याये मास्ति वः, थ्यंक वने मास्ति वःसा जाति शुरु याना उपादान अन्त दुगु दुःख सत्य धर्मयात विभाजन याना सीकेमाः । विभाजन याना सीके दयेक उद्योग यायेमाः धयागुयात क्वात्तुक लुमंका तयेमाः ।

उगु जाति आदि दुःखसत्य धर्मया दुनय् मुख्यगु ला उपादानस्कन्ध न्यागू हे खः । उपादानस्कन्ध न्यागूयात यथार्थ रूपं सिल धाःसा दुःख सत्य धर्म फुकंयात सीकेगु कृत्य सिद्ध जुइगु खः । उकि महावग्ग सच्चसंयुत्त पाली (पौल्याः-३७३)

कतमञ्च भिक्खवे दुक्खं अरियसच्चं ?

पञ्चुपादानक्खन्धातिस्स वचनीयं ।

भिक्खवे=भिक्षुपिं; दुक्खं अरियसच्चं=दुःख आर्थ सत्य; कतमञ्च=छु छु खः लय् धाःसा; पञ्चुपादानक्खन्धाति=न्यागू उपादानस्कन्ध धका; वचनीयं अस्स=लिसः वी माः धका कना तल ।

उगु उपादानस्कन्ध न्यागु विषययात प्यंगुगु काण्ड (पौल्याः- १८७ आदि) लय् विस्तृत रूपं वर्णन याना वयना वये धुन । खंक्व पतिकं ताक्व पतिकं धिवक्व पतिकं स्यूक्व पतिकं खुगु द्वारं प्रकट रूपं उत्पन्न जुया वया च्वंगु धर्म हे खः । उगु धर्मयात उत्पन्न जू जू पतिकं लिना भाविता याना प्रत्यक्ष साक्षात्कार यायेगु कथं सीकेगु आवश्यक जू । उकथं भाविता याना याना पृथ्वीधातुयागु छाःगु क्वाचूगु नायुगु पिचूगु स्वभावयात विभाजन याना सीकेमाः । आपोधातुयागु वा वनीगु छधिछपांय् याइगु तरल स्वभाव प्याःगु स्वभावयात विभाजन याना सीकेमाः । तेजोधातुयागु पूगु ख्वाउंगु क्वाःगु स्वभावयात विभाजन याना सीकेमाः । वायोधातुयागु कसे जुइगु टम्म च्वनीगु घ्वाइगु धिनिगु सनिगु स्वभावयात विभाजन याना सीकेमाः । सीके फइगु पहः ला शरीरय् स्मृति ज्ञान द्वारा क्वथीक ध्यान तथा छथाय् मखु छथाय्यागु स्पर्शयात भाविता याना यंकल धाःसा थुपि प्यंगु धातुत मध्यय् छगु मखु छगूयात उकीयागु मूल स्वभाव लक्षण द्वारा विभाजन याना सीके फू । न्हापा नं विस्तृत रूपं कना वये धुंगु जुया थन ला विस्तृत रूपं कने मखुत ।

Dhamma.Digital

उगु प्यंगु महाभूत धातुयात सीके धुंका खना च्वना ताया च्वन आदि धका भाविता यायेवले खनीगुया आधार ताइगुया आधार आदि आधार जुया च्वंगु रूपतय्त नं स्यू । वर्ण, शब्द आदि आरम्भण रूपतय्त नं स्यू । खना स्यूगु आदि चित्त चैतसिक नाम धर्मतय्त नं स्यू । उकथं सीके धुंका लिपा “फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन, फेतुना च्वना, थिया च्वन, सिया च्वन, त्यानुया च्वन, पुना च्वन, स्याना च्वन, ताया च्वन, खना च्वन” आदि धका भाविता याना चायेकु चायेकु पतिकं भाविता याना सीके दुगु आरम्भण व भाविता याना स्यूगु चित्त न्हून्हगु लुया लुया वया तुरन्त तुरन्त हे तना तना विनाश जुया वंगुयात स्वयं प्रत्यक्ष खंगु

कथं सीके दु । उकिं भाविता याना चायेका च्वं च्वं (हुत्वा
 अभावतो अनिच्चा) उत्पन्न जुया वया विनाश जुया वंगु कारणं
 याना अनित्य धका नं विभाजन याना सीके दु । (उदयब्य-
 पटिपोलनट्टेन दुक्खा) उत्पत्ति विनाशं मद्दिक सास्ति याना तःगु
 कारणं याना भयानकगु दुःख धका नं विभाजन याना सीके दु ।
 (अवसवत्तनट्टेन अनत्ता) थःगु इच्छा अनुसार मजूसे थःगु स्वभाव
 अनुसार उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगु कारणं आत्म मखु अधीनस्थ
 मदुगु स्वभाव धर्मं मात्र खः धका नं विभाजन याना सीके दु ।
 उकथं उत्पत्ति क्षणया नाम रूपयात भाविता याना अनित्य दुःख
 अनात्म आकार प्रकारं स्वयं प्रत्यक्ष खनीगु कथं स्यूगु परिज्ञेय जुया
 च्वंगु दुःख सत्ययात विभाजन याना स्यू । उकथं विभाजन याना
 सीके माःगु धयागुयात क्वात्तुक दूढता पूर्वक लुमंका तयेमाः ।

धात्थे उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगु उपादानस्कन्ध धयागु
 दुःख सत्ययात अनित्य आदि पहःचहलं विभाजन याना सीकेमाः
 धयागु प्रज्ञा ज्ञान तथागतयाके सुयागुं पाखें न्यने मनंक लुया वल ।
 उकिं अननुस्सुतेसु धम्मसेसु चक्खुं उदपादि—आदि धका उल्लेख याना
 कना विज्यात । आयुष्मान कौण्डिन्य आदि बुद्ध शिष्य श्रावकपिके
 ला तथागतया पाखें वा बुद्ध श्रावकपिनि पाखें न्यने धुंका तिनि
 लुया वइगु खः । गुलिं गुलिसिके थुगु धर्मचक्र सूत्रोपदेश (परिउडोय्य
 =थी थी विभाजन याना सीके माःगु धर्म धका) स्पष्ट रूपं कना
 तया नं धात्थे उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगु उपादानस्कन्ध दुःख सत्य
 धर्मतय्त भाविता याना थी थी विभाजन याना सीकेमाः धयागु
 मथुया च्वं च्वन तिनि । रूप धर्म नाम धर्म अनित्य दुःख अनात्म
 धयागु न्यना मात्रं ज्या खँ सिद्ध जू धका दृष्टि द्वना च्वं च्वन ।
 शोचनीय दयनीय व्यक्तिपि धाये माल ।

“दुःखसत्य धयागु उपादानस्कन्धतय्त भाविता याना थी थी
 विभाजन याना सीकेमाः” धका स्यूगु ज्ञानभात कृत्यज्ञान धाइ ।

दुःख सत्ययु याये त्वःगु याये बहःगु कृत्ययात स्यूगु ज्ञान खः; थुगु ज्ञान ला आर्ये मार्ग ध्येने न्ह्यवः हे लुया बइगु ज्ञान खः। खंगुयात नं भाविता याना अनित्य दुःख अनात्म धका थी थी विभाजन याना सीकेमाः। ताइगु नंतुनेगु नया स्यूगु थिया स्यूगु विचाः याना स्यूगुयात नं भाविता याना सीका अनित्य दुःख अनात्म धका थी थी विभाजन याना सीकेमाः धयागु विपश्यना भाविता याये न्ह्यवः हे न्यना सीका तयेमाः। भाविता याना च्वं च्वं नं थुइका सीका तयेमाः। उगु रूपं स्यूगु तिनि भाविता याये योग्यगु उपादानस्कन्ध धर्मतयत्त पूपूर्वकं भाविता याना विपश्यना ज्ञान पूपूर्वकं उत्पन्न जुइ फु। जिमि शिष्यं जुया च्वंपि स्मृतिप्रस्थान योगीपिके ला भाविता याना चायेकेगु पहः भाविता याना चायेकेगु विधि कर्म-स्थान ग्रहण यासें निसे खनीगु क्षण ताइगु क्षण आदिलय प्रकट रूप उत्पन्न जुइगु स्वभाव धर्मतयत्त भाविता याना चायेकेगु यायेमाः धयागु न्यना थुगु कृत्यज्ञान उत्पन्न जुया वःगु खः। भाविता याना चायेका च्वं च्वं नं न्हापां “भाविता यायेमाः” धका मस्यूनिसां “ध्वं नं भाविता याये माली, ध्वं नं भाविता याये माली” धका भाविता याये योग्यगु धर्मतयत्त थुइका सिया सिया वया च्वनीगु खः। उकथं स्यूगु (परिच्छेद्य=थी थी विभाजन याना सीकेमाः धयागु) थुगु कृत्ययात स्यूगु ज्ञान हे खः। थुगु कृत्यज्ञान महत्वपूर्णगु जुया बारबार कना च्वनागुलि गुलिखे ताउ बित। थुलि जुइबले थुगु कृत्यज्ञानयात थुइके अपुल हे जुइ। आः कृतज्ञानयात कने।

दुःखसत्ययुक्तज्ञान

तं खो पनियं दुक्खं अरियसण्णं परिच्छातन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु खक्खुं उवपावि; उतपे उवपावि, वड्ड्या उवपावि; विज्जा उवपावि; आलोको उवपावि।

भिक्खवे=भिक्षुपि; तं खो पनियं दुक्खं अरियसण्णं=

उजोगु स्वभाव दुगु थुगु दुःख आर्य सत्ययात; परिञ्जातन्ति =
थी थी विभाजन याना सीके धुंकल- विभाजन याना सीकेगु कृत्य
सिद्ध जुइ धुंकल धका; मे = जितः; पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु =
न्हापा न्यने मनंगु धर्मय्; चक्खुं उदपादि = प्रज्ञा मिखा लुया वल;
आणं उदपादि = प्रज्ञा ज्ञान लुया वल; पञ्जा उदपादि = प्रभेद
याना स्यूगु प्रज्ञा लुया वल; विज्जा उदपादि = प्रतिवेध याना स्यूगु
विद्या ज्ञान लुया वल । आलोको उदपादि = प्रज्ञाज्ञान धयागु जः
लुया वल ।

खनीगु ताइगु आदि उपादानस्कन्ध दुःख सत्य धर्मतय्त
भाविता याना चायेका अनित्य दुःख अनात्म धका सिया सिया
च्चंगु विपश्यना ज्ञान खः । उगु विपश्यना ज्ञान द्वारा सीके मात्रं
थी थी विभाजन याना सीकेगु परिज्ञा कृत्य सिद्ध मज्जुनि । भाविता
याये मलाःगु आरम्मणय् नित्य सुख आत्म धका भाःपी फूनि ।
उगु भाविता याना सीकेगु विपश्यना ज्ञान प्रबल परिपक्व जुइबले
आर्य मार्ग ज्ञान द्वारा निर्वाण शान्ति धातुयात ध्वदुया वनीगु खः ।
उकथं आर्य मार्ग ज्ञान लुया वया निर्वाण शान्ति धातुयात ध्वदुया
खना वंसा तिनि अनित्य दुःख अनात्म ज्ञान दृढ सम्पन्न जुइगु खः ।
व दुःख सत्ययात थी थी विभाजन याना सीकेगु सिद्ध जुया वनीगु
खः । व नं श्रोतापत्ति मार्ग ज्ञान ति ला पूर्ण रूपं सिद्ध मज्जुनि ।
अरहत्त मार्ग ज्ञान द्वारा खंके धुंका तिनि दुःखयात थी थी ब्वथला
सीकेगु निरवशेष रूपं सम्पूर्णतः सिद्ध जुया वनीगु खः । तथागतं
अरहत्त मार्ग फल ज्ञानय् थ्यना बुद्ध जुया विज्यावले निसं दुःख
सत्ययात थी थी ब्वथलाः सीकेगु निरवशेष रूपं सम्पूर्णतः सिद्ध
याना बिज्यात । उर्कि (परिञ्जातन्ति) थी थी ब्वथलाः सीका
बिज्यात- थी थी ब्वथलाः सीकेगु कृत्य पूर्ण रूपं सिद्ध व सम्पन्न
जुइ धुंकल धका स्यूगु प्रज्ञा मिखा आदि लुया वःगु विषय स्वीकार
याना आज्ञा दयेका बिज्यात ।

आः भावना धर्म उद्योग याना च्वंपि योगीपिसं नं उगु
दुःख सत्ययात थी थी ब्वथलाः सीकेत, अन्तसः अरहत्त मार्गं फल्यु
थ्यंका उगु थी थी ब्वथलाः सीकेगु बिल्कुल सिद्ध जुया वनी कथं
उद्योग याना च्वने माःगु खः । अन्तिमयु छन्हु अरहत्त मार्गं फल्यु
थ्यना प्रत्यवेक्षण ज्ञान द्वारा “थी थी ब्वथलाः सीकेगु सिद्ध जुया
वने धुंकल” धका निरीक्षण याना सीके दइगु जुल ।

आः कना वयागु दुःख सत्य लिसे स्वापु तया सत्य ज्ञान
कृत्य ज्ञान कृत ज्ञान धयागु ज्ञान स्वंगुलि पूवन । संक्षिप्त रूपं
खनीगु क्षण आदिलयु दिपा मदयेक लुया बिना मदया वना च्वंगु
स्वभाव धर्म धाक्वयात दुःखसच्च=दुःख सत्य धका स्यूगु सत्य
ज्ञान; उगु दुःखसत्य धर्मयात भाविता याना चायेका थी थी ब्वथलाः
सीकेमाः धका स्यूगु कृत्य ज्ञान; थी थी ब्वथलाः सीकेगु कृत्य पूवन
धका निरीक्षण याना स्यूगु कृत ज्ञान खः । उकीयात धाये माली ।

- (१) दिपा मदयेक लुया बिना तना वना च्वंगु नाम रूप धाक्वयात
दुःख सत्य धका स्यूगु सत्य ज्ञान ।
- (२) दुःख सत्य धर्मतयुत थी थी ब्वथलाः सीकेमाः धका स्यूगु
कृत्य ज्ञान ।
- (३) दुःख सत्ययात थी थी ब्वथलाः सीकेगु कृत्य पूवन धका स्यूगु
कृत ज्ञान खः ।

उगु स्वंगु ज्ञान मध्ययु सत्य ज्ञान धयागु विपश्यना भाविता
याना च्वनेगु क्षणयु नं लुया बिना तना वनीगु धर्मतयुत दुःख खः
धका सिया लुया वइगु खः । व आर्य मार्गया न्हवः लुया वइगु
ज्ञान खः । आर्य मार्गं क्षणयु नं निर्वाण शान्ति धातुयात सिया
खना लुया बिना तना च्वनीगु धाक्व स्वभाव धर्मतयुत मुक्कं दुःख
खः धका सीकेगु कृत्य सिद्ध जू वनीगु कथं लुया वइगु खः । आर्य
मार्गं लिपायागु इलयु नं निरीक्षण याना सिया च्वनीगु दु । उकिं

“न्ह्यो ल्यू ईया मार्गं क्षण्य्; प्यंगुसत्य सीकेगु, सत्य ज्ञान खः”
धका स्मरणिका दयेका तथा । उकीयात धाये माली ।

(१) न्ह्यो ल्यू ईया मार्गं क्षण्य्; प्यंगू सत्य सीकेगु; सत्य ज्ञान
खः ।

सत्य ज्ञान मार्ग्य् थ्यने न्ह्यवः न्हापायागु इलय् नं लुया
वः । मार्गं क्षणं लिपायागु ईलय् नं लुया वः । मार्गं क्षण्य् नं लुया
वः धयागु मतलब खः । मार्गं क्षण्य् स्यू धयागु ला निरोध सत्ययात
जक आरम्मण याना स्यूगु खः । ल्यं दुगु सत्य स्वंगूयात परिज्ञा,
प्रहाण, भावना धयागु प्रतिवेधं सीकेगु कृत्य सिद्ध जुइगु रूपं स्यू
धका धाये माःगु खः । दुःख सत्य लिसे स्वापु तथा घाल धाःसा
निरोध सत्य शान्ति धातुयात सीवं खनेवं तुं उकथं शान्त मजुइगु
नाम रूपत दुःख हे खः धका सीकेगु कृत्य पूवनीगु खः । उकिं आर्य
मार्गं फल प्राप्त याये धुंकूपि आर्य पुद्गलपिसं (विशेष याना
अरहन्तपिसं) विचाः याना स्वल धाःसा लुया बिना तना वना
च्वंगु नाम रूपत मुक्कं दुःख खः धका स्यू । अथे जुया मार्गं क्षण्य्
दुःखयात थी थी ब्वथलाः सीकेगु धयागु पट्टिवेध = (प्रतिवेधं सीकेगु)
कृत्य सिद्ध जू धका धायेमाः । विपश्यना भाविताया क्षण्य् ला
उगु दुःख सत्य धर्मतय्त भाविता याना चायेका धात्थें सिया सिया
वना च्वनीगु खः । उकीयात नं “दुःखसत्ययात थी थी ब्वथलाः
सीकेमाः; थुकथं स्यूगुयात परिज्ञा प्रतिवेध धाइ” धका स्मरणिका
दयेका तथा । उकीयात नं धाये माली ।

(१) दुःख सत्ययात थी थी ब्वथलाः सीकेमाः; थुकथं स्यूगुयात
परिज्ञा प्रतिवेध धाइ ।

दुःख सत्ययात थी थी ब्वथलाः सीकेमाः आदि धका स्यूगु
कृत्य ज्ञान ला आर्य मार्गं क्षणया न्ह्यवःयागु भागया इलं निसें
लुया वया च्वने माःगु जुल । उकथं याये माःगु कृत्ययात न्ह्यवः

निर्सें हे सीका तःसा त्तिनि उगु कृत्ययात आचरण यायेगु कथं आर्यं मार्गयात दयेका काये फइ । दुःख सत्य लिसे स्वापु तथा घाये माल घाःसा खनीगु क्षण आदिलय् प्रकट रूपं लुया वया च्वनीगु उपादानस्कन्ध दुःख सत्य धर्मतयत्त लुया वक्व वक्व पतिकं दिपा मदयेक भाविता याना अनित्य आदि धका थी थी ब्वथलाः सीकेमाः । थी थी ब्वथलाः सीके फयेकेत दिपा मदयेक भाविता याना चायेका च्वनेमाः घयागुयात न्हवः । निर्सें सीका तःसा त्तिनि उगु ज्ञान अनुसार भाविता याना चायेका थी थी ब्वथलाः स्यूगु विपश्यना ज्ञान प्रबल परिपक्व सम्पन्न जुया वइबले आर्यं मार्गं लुया वइगु खः । समुदय, निरोध, मार्गं सत्यत लिसे स्वापु तथा याये ल्वःगु कृत्यतयत्त नं न्हवः । निर्सें सीका तःसा त्तिनि उगु कृत्यत सिद्ध जुइ कथं उद्योग यायेगु द्वारा आर्यं मार्गयात उत्पत्ति व वृद्धि जुइके फइगु खः । उकिं उगु कृत्य ज्ञानया निरिति स्मरणिकायात "सीके ल्वःगु चीके ल्वःगु; ल्वःगु थ्यंके व वृद्धि याये । सिया च्वनीगु न्हवः हे तुं ; खः व ज्ञान कृत्यज्ञान धका दयेका तया । उकीयात घाये माली ।

(२) सीके ल्वःगु चीके ल्वःगु; ल्वःगु थ्यंके व वृद्धि याये ।
सिया च्वनीगु न्हवः हे तुं ; खः व ज्ञान कृत्य ज्ञान ॥

दुःखसत्ययात थी थी ब्वथलाः सीके ल्वः जू धका स्यूगु कृत्यज्ञान; समुदययात चीका छवये ल्वः जू धका स्यूगु कृत्य ज्ञान; निरोधयात थ्यंके ल्वः जू- साक्षात्कार याये ल्वः जू धका स्यूगु कृत्यज्ञान; मार्गयात उत्पत्ति व वृद्धि जुइकेगु ल्वः जू धका स्यूगु कृत्यज्ञान- धुगु कृत्यज्ञान प्यंगु ला मार्गक्षणय् थ्यने न्हवः न्हवःयागु इलं निर्सें लुया वया च्वने धुंकेमाः धयागु भाव खः । स्मरणिकाय् सिया च्वनीगु न्हवः हे तुं धयागु उगु कृत्य प्यंगुयात न्हवः निर्सें हे सीका तःसा त्तिनि उगु कृत्य ज्ञान धका दयेका तया । उकीयात घाये माली ।

जुया च्वन धयागु व प्यंगू कृत्यज्ञान लुया वया च्वने धुंकल धयागु स्वभाव कथं समान हे जुया च्वन ।

अनं लिपा प्यंगू कृत्य सिद्ध जुया वने धुंकल धका स्यूगु कृत ज्ञान ला अरहत्त मार्ग फलय् ध्यने धुंका प्रत्यवेक्षण द्वारा निरीक्षण यायेवले तिनि (दुसितं ब्रह्मचरियं) उत्तमगु आचरणयात आचरण याये धुन । (कतं करणोयं) याये ल्वःगु ज्या याये धुन" धका निरीक्षण याना लुया वइगु ज्ञान खः । उकि उगु कृतज्ञानया निरिति स्मरणिका पदयात "सिद्ध जुइवं ज्या-खँ सिद्ध; जूगु स्यूगु खः कृतज्ञान" धका दयेका तया । उकीयात धाये माली ।

(३) सिद्ध जुइवं ज्या-खँ सिद्ध- जूगु स्यूगु खः कृत ज्ञान ।

अरहत्त मार्ग द्वारा निरोधयात साक्षात्कार याना दुःखयात थी थी ब्वथलाः सीकेगु, समुदययात चीकेगु, मार्गयात वृद्धि जुइकेगु धयागु कृत्य स्वंगूयात नं सिद्ध जुइकीगु खः । उकथं प्यंगू कृत्ययात याये धुंकूगु विषययात स्यूगु कृतज्ञान ला अरहत्त मार्ग द्वारा प्यंगुलि कृत्य सिद्ध जुइवले तिनि लुया वइगु खः । उकि कृत्य सिद्ध जुइ धुनेवं सिद्ध जूगु स्यू, खँ धका धया तःगु खः ।

आः कना वयागु (१) सत्यज्ञान स्मरणिका (२) कृत्यज्ञान स्मरणिका (३) कृतज्ञान स्मरणिकातय्त कथावस्तु वर्णन मूलटीका (पौल्याः- ११२)-य् क्यना तःगु शब्द अनुसार च्वया तयागु खः । दुःख सत्य लिसे स्वापु दुगु स्वंगू ज्ञानया विषय ला थुइके अःपुइ धुंकल । आः समुदय सत्य लिसे स्वापु दुगु ज्ञान स्वंगूयात कने ।

समुदय सत्यय् सत्य ज्ञान

इवं दुक्खसमुदयो अरियसच्चन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सु-
तेसु धम्मसे सुक्खं उदपादि; ज्ञाणं उदपादि; पइञ्जा उदपादि;
विज्जा उदपादि; भालोकी उदपादि ।

भिक्षुवे = भिक्षुपि; इवं = ध्व; दुःखसमुदयो धरिय-
 सञ्चस्ति = दुःख समुदय आर्य सत्य धका; वा = आर्यपिसं सीके
 माःगु दुःख उत्पत्ति कारण घात्योंगु सही धर्म धका; मे = जित;
 पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु = न्हापा न्यने मनंनिगु धर्मय; चक्खुं
 उदपादि = प्रज्ञा मिखा लुया वल; ज्ञाणं उदपादि = प्रज्ञाज्ञान लुया
 वल; पञ्चा उदपादि = प्रभेद कथं स्यूगु प्रज्ञा लुया वल; विज्जा
 उदपादि = प्रतिवेध याना स्यूगु विद्या ज्ञान लुया वल; ब्रालोको
 उदपादि = स्यूगु ज्ञान प्रज्ञा धयागु जः लुया वल ।

थुगु पालि अर्थय (इवं = ध्व) धयागु वचन द्वारा न्हापा
 उल्लेख याना क्यना वयागु कामतृष्णा भवतृष्णा विभवतृष्णा
 धयागु तृष्णा स्वंगूयात धाःगु खः । दुःख उत्पत्ति व वृद्धि जुइकीगु
 पहः ला कामतृष्णां कामगुण आरम्भणतयत्त यः ताइगु त्वः वनीगु
 जुया दया वइ कथं माले माः, ज्या यायेमाः । गुलिं गुलिं व्यक्तिपि
 उकथं लाभ याये मास्ति वःगुयात्त लाभ याये निति माला च्वं च्वं
 सिना वने मायेक तकं दुःख जुइका वने माःगु नं दु । तृष्णां ययेका
 च्वंसंलि ला ममाःसे रोके याना दवे याना वाक्कुछिना च्वनेगु नं
 दुःख हे खः । लाभ याये थाकूगुयात्त माला जुइगु नं दुःख हे खः ।
 लाभ जूगु सम्पत्तियात्त संरक्षण याये माःगु नं दुःख हे खः । चुरोट्
 ग्वय् यःपि व्यक्तिपिनि निति चुरोट् ग्वाः ग्वय् न्हाणे तयार जुया
 च्वंगु मदइबले दुःख जुइका च्वनेमाः । अय्ला गजि भांगय् आशक्त
 जुया च्वंपिन्त ला कं दकले दुःख जुइका च्वने माली ।

मनु मामं जन्म ब्यूबले याकचा हे खः । मचात्तिनिबले ला
 याकचा स्वतन्त्र रूपं जुइ च्वने अःपुया सुखी जुया च्वंगु दु । उमेर
 दया वःलिसे पासा दयेके मास्ति कया वइगु खः । कामतृष्णाया
 कारणं हे खः । उकथं पासा दयेके मास्ति वःगु तृष्णाया कारणं
 याना पासा मालेमाः । लाभ याये फइ मखुगुयात्त इच्छा यात्त
 धाःसा अतिकं दुःख जुइका च्वने माली । दया वःसां नं परस्परवा

मनोभावना मिले मज्जुल धाःसा दुःख जुइका च्वनेमाः । कथं हना पाय्छि जुया च्वंसा नं छम्ह मखु छम्ह तीत्र रूपं विरामी जुया च्वने यःगु नं दया च्वने यः । अथे जुइवले रोगीयात सुसा कुसा याना च्वने मालीगुलि तःतःसकं दुःख जुइका च्वनेमाः । वयासिकं अन्तिमय् छगू मखु छगू इलय् छम्ह मखु छम्ह सिना वन धाःसा ल्यं दुम्ह व्यक्ति ख्वयेगु विलाप यायेगु याना तःसकं दुःख जुइका च्वनेमाः । उकथं दुःख जुइका च्वने माःगु तृष्णां याना जुया च्वंगु खं स्पष्ट जू । तर आपालं सत्त्वपिसं ला थुगु तृष्णायात सुखया कारण धका भाःपिया च्वन । थुगु तृष्णा व विभिन्न आरम्भणतय्त मज्जा तायेका अनुभव याना च्वनेगु दकसिबे बांला जू धका भाःपिया च्वन । मज्जा ताये बहःगु मदया यइपु तायेगु मज्जा तायेगु तृष्णा लुया मवल धाःसा काकाक्क गना म्हाइपुसे च्वं धका भाःपिया च्वनीगु खः । विहारय् मन्दिरय् वनेगु म्हाइपु तायेका च्वनीगु जुल । उपदेश न्यनेगु नं म्हाइपु तायेका च्वनीगु जुल । सर्व साधारणगु विपश्यना उपदेश न्यनेगु ला कं हे म्हाइपुया च्वनीगु खः । जात्रा उत्सव सिनेमा जुल धाःसा तःसकं न्हाइपु तायेका ययेका च्वनीगु खः । उकिं यइपु ताये बहःगु आरम्भणत लाभ याये फक्क माला माला यइपु तायेगु मज्जा तायेगु तृष्णायात दयेका लःहिना च्वं च्वन । इपिं फुकं तृष्णायात सुखया कारण भाःपिया च्वंगुलि हे खः । उकथं भाःपिया च्वंगु नं मेमेगु कारणं मखु; अविद्याया कारणं खः । अविद्यां यइपुगु रूपय् मज्जा ताये बहःगु सुखया रूपय् खंका भाःपिया निर्देशन बिया च्वं च्वंगुलि हे खः ।

वास्तवय् ला उकथं बांला ज्यू भापिया च्वं च्वंगु फुकं दिपा मदयेक क्षण क्षणय् विनाश जुया च्वंगु जुया मुक्कं भयानक खः । न्हाक्व न्हाक्व अनुभव याःसा नं गात लुधन पूवन धयागु मदु । दि ला दँ गुलिखे गुलिखे वंक अनुभव याये धुंसा नं छुं छुं हे दुदंगु सार ल्यना मच्चं । उकिं उजोगु मज्जा तायेगु अनुभव यायेगु

दिपा मंदयेक दया च्वनी कथं सदां सदां उद्योग व्योपार याना च्वनेमाः । अन्तिमय् मज्जा तायेगु मदया प्यदना तना वनीबले तःसकं सास्ति जुया कष्ट फया च्वनेमाः । अथे जुया दुःखया कारण हे खः । ध्व प्रत्यक्ष जन्मय् दुःखया कारण जुया च्वंगु पहः संक्षिप्तं खः ।

न्हून्हूगु जन्मयात बारबार उत्पन्न जुइकेगु तिति धात्थेंगु सही दुःख उत्पत्ति कारण खः । वर्ण शब्द आदि बांवांलाःगु भिभिगु कामगुण आरम्मणतयत् यइपु ताइगु त्वःवनीगु तृष्णाया कारण याना आशक्त जुइगु प्यपुनिगु खः । आशक्त जुइगुलि थःगु इच्छा पूर्ण जुइ कथं उद्योग याइगु खः । व संस्कार, कर्मभव खः । उगु रूपं इच्छा आकांक्षा तथा याइगु कर्मत नं दया च्वंगु जुया, तृष्णा पाखें प्रभाव बानि दयेका वःगु अभिसंस्कार विज्ञान धयागु मरणा-सन्न अवस्थाया जवन चित्तं नं प्रकट रूपं लुया वइगु आरम्मणयात व्वात्तुक दृढता पूर्वक आरम्मण याना च्वंगु जुया च्युतिचित्तया अनन्तरय् न्हूगु जन्म प्रतिसन्धि विज्ञान दया वये माल । उगु न्हूगु जन्मया विज्ञान शुरु जुया लुया बल धायेवं उगु छगू जन्म लिसे स्वापु दुगु दुःखतयत् अनुभव याना वने मालीगु खः । उकथं न्हूगु जन्म विज्ञानं निसें दुःखत उत्पत्ति व वृद्धि जुइ माःगु यइपु ताइगु आशक्त जुइगु तृष्णा दया हे खः । तृष्णां रहित जुया च्वंपि आयुष्मान अरहन्तपिन्त ला उजोगु न्हूगु जन्म दुःखत लुया वये माःगु मन्त । उकिं कामतृष्णा जाति दुःख आदि दुःख उत्पत्ति कारण धात्थेंगु समुदय सत्य खः ।

रूप भूमि अरूप भूमिया कामना याइपि व्यक्तिपिसं रूपा-वचर ध्यान अरूपावचर ध्यान लाभ जुइक उद्योग याइगु खः । उगु ध्यान कुशलया कारण रूपब्रह्म जीवनं अरूपब्रह्म जीवनय् उत्पन्न जुइगु खः । उगु ब्रह्म जन्मय् ला स्याइगु सह याये थाकूगु शारीरिक दुःखत-मदु । मन अप्रसन्न जुइगु मानसिक दुःख नं मदु । आयु नं

कल्पानकल्प तक ताहाकः । लौकिक दृष्टि ला सुखी जुया च्वन धका हे धायेमाः । तर इमि आयु फुना वनीवले सिना वने हे माः । उर्कि मरणदुःख धयागु सी माःगु दुःख नं दनि । मसीसे च्वने मास्ति वःगु इच्छा पूमवंनिगु दुःख नं दनि । मरणं लिपा काम भूमी उत्पन्न जुया अनुभव याये माली तिनिगु दुःखतय् पाखें नं अलग्ग मजूनि । अथे जुया ब्रह्म जन्मय् उत्पन्न जुइकीगु भवतृष्णा नं दुःख उत्पत्ति कारण धात्थेंगु समुदय सत्य खः ।

मरणं लिपा छुं छुं हे मन्त धका भाःपाः खंका यइपु ताया मज्जा ताया च्वनीगु तृष्णाया कारणं अकुशल कर्मतय्त नं चीका मछ्वःसे दयेके फक्व दयेका माला अनुभव याना च्वनीगुलि आपालं अकुशल कर्मत उत्पन्न जुइगु खः । उगु अकुशल कर्म याना प्यंगू अपाय आपालं जन्मत उत्पन्न जुइ माःगु जुल । आपालं आपालं अपाय दुःखतय्त अनुभव याना च्वनेमाः । उर्कि थुगु विभव तृष्णा ला दुःख उत्पत्ति वृद्धि कारण धात्थेंगु समुदय सत्य जुया च्वंगु खं अति हे स्पष्ट जुया च्वंगु दु ।

उक्तं स्वंगुलि हे तृष्णा दुःख उत्पत्ति वृद्धि कारण धात्थें जुया च्वंगुलि तथागतं उगु तृष्णा स्वंगूयात धात्थेंगु सही दुःख उत्पत्ति कारण धका सोका बिज्याःगु पहःयात “श्व दुःख समुदय आर्य सत्य खः धका स्यूगु खंगु प्रज्ञामिखा जिके लुया वये धुं कल” आदि धका स्वीकार याना आज्ञा दयेका बिज्यात । उगु रूपं दुःख उत्पत्ति वृद्धि कारण धात्थें खः धका स्यूगु सत्य ज्ञान खः । उगु समुदय सत्ययात स्यूगु सत्य ज्ञान आर्य मार्गया न्ह्यवःयागु इलय् नं लुया वः; लिपायागु इलय् नं लुया वः; आर्य मार्ग क्षणय् नं प्रहाण प्रतिवेध धयागु चीकेगु अलग्ग जुइकेगु धयागु सीकेगु द्वारा स्यूगु कृत्य सिद्ध जुया च्वंगु दु । उर्कि “न्ह्यो ल्यु ईया मार्ग क्षणय्; प्यंगू सत्य सीकेगु, सत्य ज्ञान खः” धका स्मरणिका धया तथा ।

समुदय सत्य्य कृत्य ज्ञान

तं खो पनिवं दुक्खसमुदयो अरियसच्चं पहातब्बन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि; आणं उदपादि; पञ्जा उदपादि; विज्जा उदपादि; आलोको उदपादि ।

भिक्खवे=भिक्षुपिं; तं खो पन इवं दुक्खसमुदयो अरिय-सच्चं=उजोगु थुगु दुःख समुदय आर्य सत्ययात; पहातब्बन्ति=चीका छ्वये माःगु धर्म धका; मे=जित; पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु=न्हापा न्यने मनंगु धर्मय्; चक्खुं उदपादि=प्रज्ञा मिखा लुया वल; आणं उदपादि=प्रज्ञा ज्ञान लुया वल; पञ्जा उदपादि=प्रभेद याना स्यूगु प्रज्ञा लुया वल; विज्जा उदपादि=प्रतिवेध याना स्यूगु विद्याज्ञान लुया वल; आलोको उदपादि=स्यूगु ज्ञान प्रज्ञा धयागु जः लुया वल ।

दुःख निरोध व शान्त याये मास्ति वःसा दुःख उत्पत्ति व वृद्धि कारण धर्मयात, चीका छ्वये माली । उपमाया रूपय्- रोग वेदना लंके मास्ति वल धाःसा रोग उत्पत्ति कारण समुष्ठानयात वासलं चीका छ्वयेमाः । बर्मेली वैद्यतय्गु धापू कथं हि, फय्, पित्त, कफ् क्वाःगु स्वाउँगु नसा त्वंसा आदित खः । पश्चिमी डाक्टरतय्गु धापू कथं विभिन्न कीटाणु आदित खः । उगु रोग उत्पत्ति कारण-तय्त अनेक प्रकारया वासलं चीका तंका लंका छ्वःसा तिनि रोग वेदना बांलाक तना लना वनीगु खः । अथे हेथें न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइगु आदि सांसारिक दुःखतय्त निरोध व शान्त जुइके मास्ति वःसा उगु दुःख उत्पत्ति कारणयात चीका छ्वयेगु आवश्यक जू । दुःख उत्पत्ति कारण समुदय सत्य धयागु तृष्णा खः । उगु तृष्णायात चीका मदयेका छ्वयेमाः । उकिं उकीयात पहातब्ब=चीके बहःगु मदयेके माःगु धर्म धका धया तल ।

गुकथं चीका छ्वये माली लय् ? व महत्वपूर्णं जू । विशेष होश तयेमाः । ‘तृष्णात वये मत्य लुइ मत्य; तृष्णां रहितगु चित्त मुक्कं तथा तये; तृष्णां रहितगु चित्त मुक्कं उत्पन्न जुइके’ धका धया चित्त मुक्कं तथा च्वनां जी ला ? ज्यू धका विश्वास व धारणा दुर्पि व्यक्तिपिसं तथा स्वःसा । गुलि तक ताउ बीक तये फइ धका परीक्षण याना स्वःसा; कलाः काय् म्हाय्पिन्त यःगु चित्त मज्जा ताइगु चित्त लुया मवइ ला ? असत्धर्म धयागु मैथुन कार्य याये मास्ति वइगु तृष्णा लुया मवइ ला ? चुरोट त्वने मास्ति वइगु तृष्णा ग्वाः नये मास्ति वइगु तृष्णा साःगु तरकारी साःगु मरीचरी नये मास्ति वइगु तृष्णा लुया मवइ ला ? धन सम्पत्ति वैभव प्राप्त याये मास्ति वइगु तृष्णा लुया मवइ ला ? “इर्पि फुकं स्वाभाविक रूपं लुया वया च्वनीगु स्वभाव क्रमत खः; छुं ल्याः चाः मदु” धका ला जिदी याना च्वने मज्यू । मफुसा तिति जक सह याना च्वनेगु खः; फुसा ला पहातब्ब धर्म धयागु चीका छ्वये माःगु हे जक खः । उकीयात गम्भीर रूपं होश तथा च्वनेमाः ।

वास्तवय् ला चीका छ्वये माःगु तृष्णा स्वथी दु । (१) कायिक कर्म वाचिक कर्म सिद्ध जुइ कथं उल्लंघन याइगु तृष्णा छथी; (२) कल्पना मात्रं मज्जा ताया यइपु ताया आशक्त जुया इच्छा याना च्वनीगु तृष्णा छथी; (३) धात्थें लुया मवःनिसां लुया वये फूगु अवसर दुगु तृष्णा छथी; थुर्पि स्वथी हे खः । इर्पि स्वथी मध्यय् कायिक कर्म वाचिक कर्म सिद्ध जुइ कथं अतिक्रमण याइगु तृष्णायात वीतिक्रम वलेश धाइ । उगु वीतिक्रम वलेशयात शीलं चीका छ्वयेमाः । शीलयात गौरव पूर्वक संरक्षण याना च्वंम्ह व्यक्तित्व मेपिनि सम्पत्ति त्वःवंसां खुया मकाः । अधीनय् मदुगु मैथुन कामयात उल्लंघन मयाः । (अब्रह्मचर्य शिक्षापदयात संरक्षण याना च्वंम्ह व्यक्ति जुल धाःसा मैथुन कर्म मयाः ।) ह्यायेका खँ मल्हाः । अय्ला थ्वँ गजि भाँग आदि कायेके यःगु चीज वस्तुत प्रयोग मयाः ।

उक्तं शीलयात् गौरव पूर्वक संरक्षण याना च्वन धाःसा कायिक
कर्म वाचिक कर्म सिद्ध जुइक बीतिक्रम तृष्णा निरोध व शान्त जुया
च्वंगु दु । व शीलं चीकेगु पहः खः ।

कल्पना मात्रं मज्जा ताया यइपु ताया आशक्त जुया इच्छा
याना च्वनीगु तृष्णायात् ला पर्युष्ठान क्लेश धाइ । उगु पर्युष्ठान
क्लेशयात् ला समाधि चीका छ्वयेमाः । आनापान आदि शमथ
कर्मस्थान छगू मखु छगूयात् दिपा मदयेक चिन्तन मनन याना च्वन
धाःसा उक्तं चिन्तन मनन याना च्वनेगु क्षण्य कामगुण आरम्भण-
तयत् यइपु तायेगु इच्छा जुइगु विचाः यायेगु लुया मवःसे निरोध व
शान्त जुया च्वनीगु खः । उक्तं भावना छगू मखु छगूयात् तकं
उद्योग मयाःसे अलग्ग च्वंच्वन धाःसा ला चित्तं थः मंडुगु
आरम्भणत् कल्पना व चिन्तना याना प्रायः याना कामतृष्णात् लुया
वया च्वनीगु खः । काम तृष्णा लुया मवयेक चित्तं मुक्कं तथा तये
फू धका भाःपिया च्वन धाःसा व थःगु चित्तयात् थःमं मस्युगु खः ।
वास्तव्य ला छगू मखु छगू भावनायात् दिपा मदयेक उद्योग याना
च्वंक च्वंक हे तकं समाधि क्वातुया मवःनिसा काम वितर्क आदित
लुया लुया वया च्वनीतिनि । शमथ कर्मस्थानयात् मनन याना
उद्योग याना ध्यान समाधि लाभ जुल धाःसा उगु ध्यान भंग
मज्जनिगुया दुने कोडागु कडागु कामतृष्णा विचाःत् लुया मवःसे
निरोध व शान्त जुया च्वनीगु खः । व समाधि कामतृष्णायात्
विष्कम्भन प्रहाणं चीका तःगु जुया निरोध व शान्त जुया च्वंगु खः ।
भवतृष्णा व विभवतृष्णात् ला गुलि गुलि ध्यानलाभी व्यक्तिपिके
तकं निरोध मज्जसे हे ल्यना च्वने फूनि । गुलि गुलि ब्रह्मापिके नं
अलग्ग मज्जसे दया च्वने यः । उकिं भवतृष्णा व विभवतृष्णायात्
ला शमथ समाधि चीका छ्वये मफु । समाधि मदुपि सामान्य
व्यक्तिपिन्त थःपिनिगु जन्म व थःथःपिन्त मज्जा ताया च्वनीगु
तृष्णां अलग्ग मज्जनिगुयात् ला छुं धायेथाय् मदु । तर उक्तं मज्जा
ताया च्वनीगुयात् बहुश्रुत कर्मपि ममूतय्सं तृष्णा धका क्लेश धका

मस्यूसे च्वंच्वने यः । गुलिसिनं उकथं “चित्तयात क्लेशं अलग्ग जुया च्वन; उकथं क्लेशं अलग्ग जुया च्वंगु निर्वाण हे खः” धका तर्कं सिमानां पुइक द्वंक द्वंक कना च्वनीगु दया च्वन; तथागतयागु उपदेश लिसे प्रतिपक्षी उपदेश हे खः ।

धात्थें उत्पत्ति जुइ मधुं निसां कारण समवाय जुइगु अवस्थाय् उत्पन्न जुइ फूगु तृष्णयात अनुशय क्लेश धाइ । उगु अनुशय क्लेश आरम्भणय् उत्पन्न जुइगु अवसर दुगु आरम्भणानुशय छथी; सन्तानय् उत्पन्न जुइ फूगु अवसर दुगु सन्तानानुशय क्लेश धका छथी; थुकथं निथी दु । खनीगु क्षण ताइगु क्षण आदिलय् प्रकट जुइक जुइकं भाविता याना चायेके मलाना अनित्य आदिया हिसाबं सीके मदुगु स्वभाव धर्मय् हाकनं विच्चाः याना उत्पन्न जुइ फूगु अवसर दुगु क्लेशयात आरम्भणानुशय धाइ । उगु आरम्भणानुशय क्लेशयात विपश्यना प्रज्ञा द्वारा चीका छ्वयेमाः । विपश्यना प्रज्ञा द्वारा चीका छ्वयेगु धयागु भाविता याना चायेके लागु आरम्भणय् उत्पन्न जुइतिनिगु क्लेशयात जक चीका छ्वये फु । भाविता याना चायेके मलाःगु आरम्भणयात ला चीका छ्वये मफु । आर्य मार्गं चीका छ्वये मलाःनिगु जुया उत्पन्न उत्पन्न जुया वये फूनिगु क्लेशयात सन्तानानुशय क्लेश धाइ । व आर्य मार्गं चीका मछ्वःनिम्ह व्यक्तिया सन्तानय् (व्यक्तियाके) उत्पन्न जुइ फूगु क्लेश हे खः । उगु सन्तानानुशय क्लेशयात ला आर्य मार्गं जक चीका छ्वये फु । उर्कि उगु सन्तानानुशय क्लेशयात आर्य मार्गं चीका छ्वये फयेकेत धका विपश्यना भावना वृद्धि जुइके बी माःगु खः ।

अनुशय क्लेश दु धइगु प्रकट जू

अनुशय क्लेश दु धइगु खें सूत्र अभिधर्म पाली प्रकट रूपं कना तःगु दयेक दयेकं गुलिसिनं “अनुशय क्लेश धका मदु; मनं आशक्त जूगुलि क्लेशत दया च्वंगु खः” धका कना जुया च्वन हँ ।

व ला बुद्ध-वचनयात अगौरबं धया जुया च्वंगु खः । विचाः याना स्वः । उमेरय् मथ्यंनिपि मचा खाचातय्के मिजं मिसा काम कृत्यलिसे सम्बन्ध तथा यइपु न्ह्याइपु तायेगु कामतृष्णा प्रकट रूपं लुया वइ मखुनि । व कारण समवाय मजूनिगुलि लुया मवःनिगु खः । बिल्कुल निरोध व शान्त जुया च्वंगु ला मखुनि । इपि मचा खाचातय्के कारण समवाय जुल घाःसा उत्पन्न जुइ फूगु अवसर दया च्वन तिनि । उकि उमेरय् थ्यना वइवले ला मिसा मिजं आरम्मण खनेवं तुं, तायेवं तुं तुरन्त काम क्लेश लुया वया च्वनीगु यक्व यक्व हे दया च्वन । व न्ह्यवःनिसें खने नंगु तायेके नंगु जुया आशक्त जुइका च्वंगु जुया उत्पन्न जुया वःगु मखु । तुरन्त हे उत्पन्न जुया वःगु खः । उकथं उत्पन्न जुया वःगु इपि मचाखाचातय्गु सन्तानय् उत्पन्न जुइ फूगु अवसर दुगु अनुशय क्लेश दया च्वंगुलि हे खः । अले हानं गुलिसिनं त्रिरत्न प्रति शंका मदयेक प्रसन्न तायेका श्रद्धा तथा च्वन । अथे नं अन्यधर्मी उपदेश कर्तातय्गु उपदेशत न्यने लाइगु अवस्थाय् त्रिरत्नया सम्बन्धय् शंका जुइगु विचिकित्सा उत्पन्न जुया वः । गुलि ला मिथ्यादृष्टि तकं जुया वंनि । उगु विचिकित्सा व दृष्टि चित्ताशक्ति दया जूगु मखु । न्ह्यवःनिसें हे उम्ह व्यक्तिया सन्तानय् आर्य मार्ग चीका मछ्वःनिगु जुया उत्पन्न जुइ फूगु अवसर दया च्वंगुलि उत्पन्न जूगु खः । बुद्धकालीन आर्य-पुद्गलपिके उगु दृष्टि व विचिकित्सायात श्रोतापत्ति मार्ग चीका छ्वये धुंकूगु जूया निति यथि जाःम्ह आचार्य कंगु जूसां शंका मजू । दृष्टि नं लुया मवः । शक्र, मारदेवपिसं कनं नापं शंका मजू । दृष्टि नं लुया मवः । व आर्य मार्ग सन्तानानुशययात चीका छ्वये धुंकूगु जुया खः ।

उकि आः धर्मचक्र महोपदेशयात न्यने दुपि सत्पुरुषपिसं “थःपिनि सन्तानय् कारण समवाय जुइगु अवस्थाय् उत्पन्न जुइ फूगु तृष्णा निरोध मजूनि दया च्वन तिनि धयागु थुइका” दुःखया उत्पत्ति वृद्धिया सही कारण जुया च्वंगु समुदय सत्य तृष्णायात

आर्य मार्ग चीका छ्वये माःगु पहातब्य धर्म खः; विपश्यना भावना वृद्धि जुइका आर्य मार्ग चीका छ्वयेमाः” धयागुयात दृढता पूर्वक सीका तयेमाः । उकथं “चीका छ्वये माःगु धर्म खः” धका स्यूगु समुदय सत्यया निति याये बहःगु कृत्ययात स्यूगु कृत्य ज्ञान खः । उगु कृत्य ज्ञान आर्य मार्ग क्षणया पूर्व भागंनिसे उत्पन्न जुया च्वने माःगु पूर्ण जुया च्वने माःगु जुया च्वन । उकिं “सीके त्वःगु चीके त्वःगु; त्वःगु थ्यंके व वृद्धि याये । सिया च्वनीगु न्ह्यवः हे तुं; खः व ज्ञान कृत्य ज्ञान ।” धका स्मरणिका धया तयागु खः ।

तथागतयाके ला थुगु कृत्यज्ञान सुयागुं पाखें न्यने मनकं हे लुया वःगु जुल । उकिं “उजोगु स्वभाव दुगु थुगु दुःख समुदय आर्य सत्ययात चीका छ्वये माःगु धर्म धका न्हापा न्यने मनंनिगु धर्मय् जित प्रज्ञा मिखा लुया वल” आदि धका स्वीकार यासे आज्ञा दयेका बिज्यात । उकथं आज्ञा जुया बिज्याये धुंका उगु चीका छ्वयेगु कृत्य सिद्ध जूगु खँयात नं थुकथं स्वाकं आज्ञा दयेका बिज्यात ।

समुदय सत्यय् कृत ज्ञान

तं खो पनिदं दुक्खसमुदयो अरियसच्चं पहीनन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मसेसु चक्खुं उदपादि; आणं उदपादि; पञ्जा उदपादि; विज्जा उदपादि; आलोको उदपादि ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं; तं खो पन इदं दुक्खसमुदयो अरिय-सच्चं = उजोगु थुगु दुःख समुदय आर्य सत्ययात; पहीनन्ति = प्रहाण याये धुन-प्रहाण यायेगु कृत्य सिद्ध जुल धका; मे = जित; पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मसेसु = न्हापा न्यने मनंनिगु धर्मम्; चक्खुं उदपादि = प्रज्ञा मिखा जुया वल । आणं उदपादि = प्रज्ञा ज्ञान लुया वल । पञ्जा उदपादि = प्रभेदं स्यूगु प्रज्ञा लुया वल । विज्जा उदपादि = प्रतिवेध याना स्यूगु विद्या ज्ञान लुया वल । आलोको उदपादि = प्रज्ञा ज्ञान धयागु जः लुया वल ।

प्य ला चीका छ्वये माःगु समुदय सत्य धमागु तृष्णायात
 अरहत मार्गं चीका छ्वयेगु कृत्य सिद्ध जूगु अवस्थाय उगु कृत्य सिद्ध
 जूगुयात हाकनं विचाः याःगु प्रत्यवेक्षण ज्ञान लुया वःगु पहःयात
 स्वीकार यासे आज्ञा दयेका बिज्याःगु खः । याये माःगु कृत्य याये
 धुंगु खं स्यूगु जूया निति थुगु ज्ञानयात कृतज्ञान धाइ ।
 स्मरणिकाय नं “सिद्ध जुइवं ज्या-खं सिद्ध-जूगु स्यूगु खः कृत-
 ज्ञान” धका धया तथा ।

थुगु समुदय सत्यया सम्बन्धय विशेष सीके थुइके माःगु ला
 आर्यं मार्गं प्यंगुलि निर्वाणयात जक प्रत्यक्ष खंका स्यू । उकथं सीबं
 तुं न्हापां अपायगमनीय कारण तृष्णा निरोध जुया वनीगु खः ।
 निकोखुसी कोडागु कामतृष्णा निरोध जुया वनीगु खः । स्वकोखुसी
 शुक्ष्मगु कामतृष्णा निरोध जुया वनीगु खः । प्यकोखुसी ल्यं दनिगु
 तृष्णात दक्कं निरोध जुया वनीगु जुल । उकथं तृष्णा निरोध जुइ
 कथं चीका छ्वइगुयात हे आर्यं मार्गं प्यंगुलि समुदय सत्ययात स्यू
 धका धाःगु खः । उकीयात प्रहाण प्रतिवेध धाइ । प्रहाण धइगु
 सीकेगु धमागु भाव खः । उकथं प्रहाण याइगु निरोध जुइकीगुयात
 हे आर्यं मार्गं सीके बहःगु अनुरूप स्यूगु धका नं चायेका च्वनेमाः ।
 उकि “समुदय सत्ययात प्रहाण यायेमाः; थुकथं प्रहाण यायेगुयात
 हे प्रहाण प्रतिवेध धाइ” धका स्मरणिका दयेका तथा । उकीयात
 धाये माली ।

(२) समुदय सत्ययात प्रहाण यायेमाः; थुकथं प्रहाण यायेगुयात हे
 प्रहाण प्रतिवेध धाइ ।

थुमु कृतज्ञानं महत्त्वपूर्णं जू । भावना धर्म उद्योग व
 अम्यास यायेगु धइगु थुगु तृष्णा सहितगु क्लेशतयत चीका छ्वये
 फयेक अम्यास व उद्योग यायेमु खः । विशिष्ट धर्म लाभ जुल सिल
 कृत्य सिद्ध जुल धमागु थुगु तृष्णा सहितगु क्लेशत निरोध बूसा

तिनि मन धुक्क तायेथाय् दु । उकिं थःके तृष्णा सहित्गु क्लेशत्त निरोध जू ला धइगु परीक्षण याना स्वयेगु आवश्यक जू । कमसेकम श्रोतापन्न जुल धाःसा अपायय् पत्तन जुइके फूगु अकुशल कर्म याये फयेक इच्छा यायेगु आशक्त जुइगु निरोध जुइमाः । पञ्चशील शिक्षापदतयत्त उल्लंघन याये फयेक इच्छा यायेगु आशक्त जुइगु निरोध जुइमाः । सजीव आत्म अहंकार रूप्य् क्वात्तुक ज्वनेगु दृष्टि लिसे सम्प्रयुक्त जुया दया वइगु यइपु न्ह्याइपु तायेगु निरोध जुइमाः । उक्तं तृष्णा निरोध जूसा तिनि मन धुक्क तायेथाय् दु । निरोध मज्जिनिसा ला छुं धर्मं नं लाभ मज्जिनि धका हे सीकेमाः ।

आः कना वयागु समुदय सत्य लिसे सम्बन्ध तथा सत्य ज्ञान, कृत्य ज्ञान कृतज्ञान धइगु स्वंगुलि ज्ञान सम्पन्न जुल । उकिं निरोध सत्य लिसे सम्बन्धितगु स्वंगू ज्ञानयात्त कने माली ।

निरोध सत्यय् सत्य ज्ञान

इदं दुक्खनिरोधो अरियसच्चन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि; ज्ञाणं उदपादि; पञ्जा उदपादि; विज्जा उदपादि; आलोको उदपादि ।

भिक्खवे=भिक्षुपि; इदं=थ्व जुलसां; दुक्खनिरोधो अरियसच्चन्ति=दुःख निरोध आर्य सत्य धका; मे=जित; पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु=न्हापा न्यने मननिगु धर्मय्; चक्खुं उदपादि =प्रज्ञा मिखा लुया वल । ज्ञाणं उदपादि=प्रज्ञा ज्ञान लुया वल । पञ्जा उदपादि=प्रभेद स्यूगु प्रज्ञा लुया वल । विज्जा उदपादि=प्रतिवेध याना स्यूगु विद्या ज्ञान लुया वल । आलोको उदपादि=प्रज्ञा ज्ञान धइगु जः लुया वल ।

थुगु पालि अर्थय् दुने (थ्व जुलसां) धइगु समुदय सत्य धयागु तृष्णा निरवशेष रूपं निरोध जुइगु धका न्ह्यापा क्यता वये

धुंगु स्वभावयात धाःगु खः । तृष्णा निरोध व शान्त जुइगुलि रूप नाम संस्कार दुःख दक्वं निरोध व शान्त जुइगु शान्तिधातु स्वभाव-यात निरोध सत्य धाइ धका स्यूगु सत्यज्ञान लुया वल । उगु सत्यज्ञान “न्ह्यो ल्यू ईया मार्ग क्षणय्; प्यंगू सत्य सीकेगु; सत्य ज्ञान खः” धका धयातःथें आर्य मार्गया पूर्व भागय् नं उत्पन्न जू; लिपा नं उत्पन्न जू; आर्य मार्ग क्षणय् नं प्रत्यक्ष आरम्भण याना उत्पन्न जू । आर्य मार्गय् मध्यनिबले गुकयं स्यू लय् धाःसा-श्रावकपिसं मेपिनिपाखें न्यना श्रुतमय ज्ञानं जक सीके दु । तथागतं ला श्रोतापत्ति मार्गय् ध्यने न्ह्यवः पूर्व भागय् नं स्वयम्भू ज्ञानं हे संलग्न जुया सिया विज्यात । उकिं (पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मसेसु) न्हापा न्यने मनंनिगु धर्मय् जित प्रज्ञा मिखा लुया वल आदि धका स्वीकार याना आज्ञा दयेका विज्यात । थुगु सत्य ज्ञान आर्य मार्ग उत्पत्ति क्षणय् जुल धाःसा निर्वाणयात साक्षात्कार याना स्यूगु आर्य मार्ग ज्ञान हे खः ।

निरोधसत्ययु कृत्य ज्ञान

तं खो पनिबं दुक्खनिरोधो अरियसच्चं सच्छिकातब्बन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मसेसु चक्खुं उदपादि; आणं उदपादि; पञ्जा उदपादि; विज्जा उदपादि; आलोको उदपादि ।

भिक्खवे=भिक्षुपिं; तं खो पन इदं दुक्खनिरोधो अरिय-सच्चं=उजोगु थुगु दुःखनिरोध आर्य सत्ययात; सच्छिकातब्बन्ति=साक्षात्कार याये माःगु धर्म धका; पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मसेसु=न्हापा न्यने मनंनिगु धर्मय्; मे=जित; चक्खुं उदपादि=प्रज्ञा मिखा लुया वल । आणं उदपादि=प्रज्ञा ज्ञान लुया वल । पञ्जा उदपादि=प्रभेदं स्यूगु प्रज्ञा लुया वल । विज्जा उदपादि=प्रतिवेधं स्यूगु विद्याज्ञान लुया वल । आलोको उदपादि=प्रज्ञा ज्ञान धइगु जः लुया वल ।

ध्व “तृष्णा निरोध व शान्त जुइगु निर्वाण घइगु निरोध सत्य आर्य मार्ग साक्षात्कार याना खंका सीके माःगु धर्म खः धका स्यूगु ज्ञान खः । उगु ज्ञान निरोध सत्य लिसे सम्बन्ध तथा याये वहःगु याये ल्वःगु कृत्ययात स्यूगु ज्ञान जूया निरिति उकीयात कृत्य ज्ञान धाइ । साक्षात्कार याना खंका स्यूगु पहः ला संस्कारूपेक्षा ज्ञान प्रबल परिपक्व व परिपूर्ण जुइगु अवस्थाय् उगु क्षणय् क्षय व्यय जुइगु छगु मखु छगु स्वभाव धर्मयात द्रुतगति सीकुं सीकुं भाविता याना सीके माःगु संस्कार आरम्भणत व भाविता याना स्यूगु संस्कार दुःख दक्वं निरोध व शान्त जुइगु स्वभावय् कुतुं वनीगु खः । उकथं निरोध व शान्त जुइगु स्वभावय् कुतुं वना साक्षात् रूपं खना सिया वनीवले तृष्णा नं निरोध व शान्त जुइगु खः । उकिं तृष्णा निरोध जुइगुयात निरोध सत्य धका धाःगु खः । उगु निरोध सत्ययात ला आर्य मार्ग ज्ञानं साक्षात् आरम्भण याना स्यू । उकथं स्यूगुयात साक्षात्कृया प्रतिवेध धाइ । साक्षात्कार यायेगु धइगु प्रतिवेध ज्ञान खः । थुगु साक्षात्करण ज्ञान धइगु ला चाःचाः हीका मच्चंसे तःतःप्यंक धाइगु मुख्य व्यवहार हे खः । स्मरणिका धया यंके माली ।

(३) निरोध सत्ययात साक्षात्कार यायेमाः । थुकथं साक्षात्कार याइगुयात साक्षात्कृया प्रतिवेध धाइ ।

आः खं खं पतिकं ता ता पतिकं थ्यूथ्यू पतिकं स्यूस्यू पतिकं दिपा मदयेक लिना भाविता याना चायेका च्वंच्वने माःगु उगु निरोध सत्ययात साक्षात्कार याना स्यूगु साक्षात्कृया प्रतिवेध कृत्य सिद्ध जुइकेत खः । तथागतं बोधिवृक्ष मूलय् अपराजित पल्लंकय् अरहत्त मार्गं फल ज्ञानं निर्वाणयात साक्षात्कार याना उगु साक्षात्कृया प्रतिवेध कृत्य सिद्ध जुइका विज्यात । उकिं उगु कृत्य सिद्ध जूगु पहःयात निरीक्षण याइगु कृतज्ञान उत्पत्ति जूगु पहःयात थुकथं आज्ञा दयेका विज्यात ।

निरोधसत्यय् कृतज्ञान

तं खो पनिवं बुक्खनिरोधो अरियसच्चं सच्छिकतन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि; आणं उदपादि; पञ्जा उदपादि; विज्जा उदपादि; भालोको उदपादि ।

भिक्खवे=भिक्षुपि; तं खो पन इवं बुक्खनिरोधो अरिय-सच्चं=उजोगु थुगु दुःख निरोध आर्यसत्ययात; सच्छिकतन्ति=साक्षात्कार याये धुन साक्षात्कार याना सीकेगु कृत्य सिद्ध जुल धका; मे=जित; पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु=न्हापा न्यने मनंनिगु धर्मय्; चक्खुं उदपादि=प्रज्ञा चक्षु लुया वल । आणं उदपादि=प्रज्ञा ज्ञान लुया वल । पञ्जा उदपादि=प्रभेदं स्यूगु प्रज्ञा लुया वल । विज्जा उदपादि=प्रतिवेधं स्यूगु विद्या ज्ञान लुया वल । भालोको उदपादि=प्रज्ञा ज्ञान धइगु जः लुया वल ।

थ्व ला “सिद्ध जुइवं ज्या-खँ सिद्ध-जूगु स्यूगु खः कृतज्ञान” धका धया तःगु स्मरणिका अनुसार निरोध सत्ययात अरहत्त मार्गं फल ज्ञानं साक्षात्कार याना सीके धुन धका हाकनं निरीक्षण याइगु कृतज्ञान उत्पत्ति पहःयात आज्ञा दयेका विज्यागु खः । थ्व ला स्पष्ट जुया च्वने धुंकल । आः मार्गं सत्यय् स्वंबू ज्ञानयात कने मानि ।

मार्गसत्यय् सत्यज्ञान

इवं बुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरिसच्चन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि; आणं उदपादि; पञ्जा उदपादि; विज्जा उदपादि; भालोको उदपादि ।

भिक्खवे=भिक्षुपि; इवं=थ्व जुलसां; बुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा=दुःख निरोध व शान्ति पाखे थ्यंका बीगु आचरण जुपा च्वंगु; वा=दुःख निरोध व शान्ति पाखे थ्यनीगुया कारण आरम्भण

जुया च्वंगु; **अरियसच्चन्ति** = आर्यसत्य धका; **वा** = आर्यपिसं सीके माःगु सही धर्म धका; **मे** = जित; **पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु** = न्हापान्यने मनंनिगु धर्मय्; **चक्खुं उदपादि** = प्रज्ञा मिखा लुया वल; **आणं उदपादि** = प्रज्ञा ज्ञान लुया वल; **पञ्जा उदपादि** = प्रभेदयाना स्यूगु प्रज्ञा लुया वल; **विज्जा उदपादि** = प्रतिवेध याना स्यूगु विद्या ज्ञान लुया वल; **आलोको उदपादि** = प्रज्ञा ज्ञान धयागु जः लुया वल ।

थुगु सत्यया नां ताहाकः । **दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्च** । आपालं अर्थकथाय् ला मार्गं सत्य धका संक्षिप्त याना क्यना तःगु दु । थुगु उपदेशय् नं उगु संक्षिप्त नामं हे धाये माली । आर्य मार्गाङ्ग च्यागूयात “दुःख शमन जुइगु निर्वाण शान्तिघातुइ थ्यंक वनीगु सही आचरण मार्गं आर्य मार्गं सत्य खः” धका स्यूगुयात सत्य ज्ञान धाइ । थुगु सत्यज्ञान आर्य मार्गया न्ह्यवःयागु इलय्, लिपायागु इलय्, आर्य मार्गं क्षणया इलय् नं उत्पन्न जू; उकिं “न्ह्यो ल्यू ईया मार्गं क्षणय्; प्यंगू सत्य सीकेगु; सत्यज्ञान खः” धका स्मरणिका दयेका तया । उकीयात धाये माली ।—

(३) न्ह्यो ल्यू ईया मार्गं क्षणय्; प्यंगू सत्य सीकेगु; सत्यज्ञान खः ।

बुद्ध श्रावक शिष्यपिसं आर्य मार्गय् थ्यने न्ह्यवः थुगु मार्ग-सत्ययात श्रुतमय ज्ञानं जक सीका च्वने दु । पृथग्जन पुद्गलपिसं आर्य मार्गं सत्ययात प्रत्यक्ष रूपं खंके सीके मडुनि । उकिं (**मगसच्चं** = मार्गं सत्य; **इट्ठं** = इच्छा याये बहःगु धर्म खः; **कन्तं** = यइपु तायेके बहःगु धर्म खः; **मनापं** = तुगःयात वृद्धि जुइके यःगु सन्मान याये बहःगु धर्म खः— धका) थुकथं श्रुत मात्रं मन क्वछुके माःगु; उगु रूपं मन क्वछुका मात्रं मार्गं सत्यय् पूर्व भागय् याये ल्वःगु कृत्य सिद्ध जुइगु खं आपालं अर्थकथाय् क्यना तःगु दु । अथे हे पृथग्जन-पिसं खंके सीके मफूनिगु निरोध सत्य धयागु निर्वाणय् नं (**इट्ठं कन्तं मनापं**— इच्छा याये बहःगु— यइपु ताये बहःगु— मान याये

बहःगु धर्म खः- धका) मन क्वच्छुकेगु मात्र आवश्यक जुया च्वंगु; उकथं मन क्वच्छुके मात्रं निरोध सत्यय् पूर्व भागय् याये त्वःगु कृत्य सिद्ध जुइगु खँ क्यना त.गु दु । उकि आर्यं मार्गं सत्य धर्मयात चिन्तन मनन व निरीक्षण याना भाविता याना च्वने माःगु आवश्यक मदुयें हे निरोधसत्य निर्वाणयात नं पूर्व भागय् चिन्तन मनन व निरीक्षण याना भाविता याना च्वने माःगु आवश्यक मजुगु खँ थुइका व सीका तयेमाः । तथागतं ला निरोध सत्ययात स्वयम्भू ज्ञानं पूर्व भागय् न्हावः निसें हे सीका बिज्याये धुंकूथें हे उगु मार्ग सत्ययात नं स्वयम्भू ज्ञानं सीका बिज्याये धुंकल । उकि (धननुस्सु-तेसु धम्मेषु) न्हापा न्यने मननिगु धर्मय् प्रज्ञा मिखा लुया बल-आदि धका स्वीकार याना आज्ञा दयेका बिज्यात ।

आर्यं मार्गं उत्पत्ति क्षणय् ला निरोध सत्य धयागु निर्वाण शान्ति धातुयात जक प्रत्यक्ष रूपं खंका सीगु खः । उकथं आरम्भण याना स्यूगु मार्गाङ्ग धर्मत थःगु सन्तानय् (थःके) धात्थें हे लुया वनीगु जुल । उगु रूपं लुया वनीगु अवस्थाय् थःगु सन्तानय् उत्पत्ति वृद्धि जुइकेगु धयागु भावना कृत्य सिद्ध जुइगु खः । उकीयात भावना प्रतिवेध धाइगु खः । उत्पत्ति वृद्धि जुइकेगु धयागु सीकेगु । उकि स्मरणिका “मार्गं सत्ययात थःगु सन्तानय् उत्पत्ति वृद्धि जुइकेमाः; थुकथं उत्पत्ति वृद्धि जुइकेगुयात हे भावना प्रतिवेध धाइ” धका धया तल । उगु स्मरणिका धाये माली ।-

(४) मार्गं सत्ययात थःगु सन्तानय् उत्पत्ति वृद्धि जुइकेमाः; थुकथं उत्पत्ति वृद्धि जुइकेगुयात हे भावना प्रतिवेध धाइ ।

मुख्य अभिप्राय छु धाःसा- थःगु सन्तानय् आर्यं मार्गं उत्पन्न जुइवं उगु आर्यं मार्गयात सिल धाइ । सीकेगु कृत्य सिद्ध जुल धयागु मतलब खः । थःगु सन्तानय् उत्पन्न जुइगु धर्म धायेबले हाकनं निरीक्षण याना स्वल धाःसा नं पूपूर्वक सीके फइगु हे जुल । तर आर्यं मार्गयात न्हापां उत्पन्न जुइ कथं याये ला मज्यू । पूर्व भाग

मार्गं धयागु विपश्यना मार्गं न्हापां उत्पत्ति व वृद्धि जुइकेमाः ।
उकिं विपश्यनायात नं निरोध पाखे थ्यनीगुया कारण सही आचरण
मार्गय् समावेश याना ग्रहण यायेमाः । उकथं ग्रहण याये माःगु खँ
षष्ठम काण्ड (पौल्याः ३०३-४)-य् सम्मोह विनोदनी अटुकथा
वर्णन लिसें उल्लेख याना वये धुन ।

मार्गं सत्यय् कृत्य ज्ञान

तं खो पनिदं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्चं
भावेतब्बन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि;
जाणं उदपादि; पञ्जा उदपादि; विज्जा उदपादि; आलोको
उदपादि ।

भिक्खवे = भिक्षुपिं; तं खो पन इदं दुक्खनिरोधगामिनी
पटिपदा अरियसच्चं = उजोगु दुःख निरोधगामिनी प्रतिपदा आर्य
सत्ययात; वा = मार्गं सत्ययात; भावेतब्बन्ति = वृद्धि याये माःगु
वृद्धि याये बहःगु धर्म धका; मे = जित; पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु =
न्हापा न्यने मर्तनिगु धर्मय्; चक्खुं उदपादि = प्रज्ञा मिखा लुया वल;
जाणं उदपादि = प्रज्ञा ज्ञान लुया वल; पञ्जा उदपादि = प्रभेदं स्यूगु
प्रज्ञा लुया वल; विज्जा उदपादि = प्रतिवेध याना स्यूगु विद्या ज्ञान
लुया वल; आलोको उदपादि = प्रज्ञा ज्ञान धयागु जः लुया वल ।

मार्गं सत्य थःगु सन्तानय् उत्पत्ति व वृद्धि जुइके माःगु धर्म
खः धका स्यूगुयात कृत्य ज्ञान धाइ । मार्गं सत्य लिसे स्वापु तया
याये माःगु याये बहःगु कृत्ययात स्यूगु ज्ञान हे खः । दुःख सत्ययात
विभाजन याना सीकेमाः । दुःख सत्ययात छु यायेमाः ? (विभाजन
याना सोकेमाः भन्ते !) मार्गं सत्ययात थःगु सन्तानय् उत्पत्ति व
वृद्धि जुइकेमाः । मार्गं सत्ययात छु यायेमाः ? (थःगु सन्तानय्
उत्पत्ति व वृद्धि जुइकेमाः भन्ते) उकीयात सुनिश्चित रूपं लुमंका

सत्येमाः । मार्ग सत्ययात भावेतद्वत्- उत्पत्ति व वृद्धि जुइके माःगु धर्म धका थुगु धर्मचक्र सूत्रं शुरु याना कना विज्यात । अथे जुया मार्ग सत्ययात उत्पत्ति व वृद्धि जुइकेगु बुद्धयागु मनोभावनानुकूल निर्वाण थ्यनीगुया कारण आचरण मखु ला ? (खः भन्ते) मार्ग सत्ययात शुरु याये सार्थं तुं वृद्धि जुइके ज्यू ला ? (मज्यू भन्ते) गुगु धर्मयात न्हापां शुरु याना वृद्धि जुइके माली लय् धाःबले पूर्व भाग मार्ग धयागु विपश्यना मार्ग निसें शुरु याना वृद्धि जुइकेमाः । आर्य मार्ग सत्ययात उत्पत्ति व वृद्धि जुइके मास्ति वल धाःसा गनं निसें शुरु याना वृद्धि जुइके माली लय् ? (विपश्यना मार्ग निसें वृद्धि जुइकेमाः भन्ते) ।

पूर्व भाग मार्ग धयागु विपश्यना मार्गयात उत्पत्ति व वृद्धि जुइके मास्ति वल धाःसा गुगु धर्म भाविता याये माः लय् ? दुःख सत्ययात भाविता यायेमाः । दुःख सत्य धयागु उपादानस्कन्ध न्यागूयात उत्पन्न जू जू पतिकं भाविता यायेवं विपश्यना मार्गाङ्ग धर्मत उत्पन्न व वृद्धि जुइगु खः । उपादानस्कन्ध न्यागू धयागु प्यंगूगु काण्डय् विस्तृत रूपं कना वये धुन । खँ खँ पतिकं ता ता पतिकं नंतुक्व पतिकं नया स्यूक्व पतिकं थिया स्यूक्व पतिकं विचाः याना स्यूक्व पतिकं प्रकट रूपं उत्पन्न जुया च्वंगु नाम रूप धर्मत हे खः । इपिं धर्मतय्त उत्पत्ति जू जू पतिकं भाविता याना चायेका च्वन कि भाविता याना चायेके माःगु रूप व भाविता याना स्यूगु नाम, थुपि नाम रूप निगूयात न्हापालाक सीगु खः । उकथं सीके धुंका लिपा कारण व कार्ययात नं विभाजन याना सीगु खः । अनं लिपा न्हूनहूगु लुया लुया वया तना तना विनाश जुया वनीगुयात नं सीगु खः । लुया वया तना विनाश जुया वनीगु जुया अनित्य खः; अस्थिर खः । उत्पत्ति व विनाश मुक्कं जुया दुःख खः । थःगु स्वभाव अनुसार उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगु अनात्म खः धका नं सीगु जुल । उकथं स्वयं खंका सिया च्वनीगु सम्यग्दृष्टि मार्गाङ्ग खः । सम्यग्दृष्टि जुल धायेवं सम्यक् संकल्प आदि मेमेगु मार्गाङ्गत नं दुध्याना

च्वंगु खँ न्हापा कना वये धुन । उगु रूपं विपश्यना मार्गाङ्गत
उत्पत्ति व वृद्धि जुइ कथं गुकथं भाविता याये माः लय् धाःबले
भाविता यायेगु पहःयात नं न्हापायागु भागय् कना वये धुन ।

शरीरयागु छगू मखु छगू स्पर्श शुरु याना भाविता यायेमाः ।
उकथं भाविता यायेगुली अःपुइकेत प्वाः फुले जुइगु सुके जुइगु निसें
कया भाविता याये निति जिमिसं निर्देशन विद्या च्वना । फुले जूगु
सुके जूगुयात भाविता याना च्वं च्वं कल्पना लुया वल धाःसा उगु
कल्पनायात नं भाविता यायेमाः । त्यानुगु पूगु स्याःगु चासुगु आदि
दुःख वेदनात लुया वल कि उकी उकीयात नं भाविता यायेमाः ।
सनेगु दयेकेगु शारीरिक गतिविधित लुया वल धाःसा उकी उकीयात
नं भाविता यायेमाः । विशेष रूपं खनीगु ताइगु आदि लुया वल
धाःसा उकी उकीयात नं भाविता यायेमाः । उकथं भाविता याना
च्वन धाःसा भाविता याना च्वं च्वं पतिकं सही कथं स्यूगु सम्यग्दृष्टि
लिसें विपश्यना मार्गाङ्गत उत्पत्ति व वृद्धि जुइगु खः । विपश्यना
मार्गाङ्ग परिपक्व सबल सम्पन्न जुल कि आर्य मार्गाङ्ग च्यागू
उत्पत्ति जुइगु जुल । उकिं धात्थें उत्पत्ति विनाश जुया च्वनीगु
नाम रूप स्कन्ध दुःख सत्ययात मदिक भाविता याना च्वनेगु
मार्गाङ्ग च्यागू (भावेतब्ब) धर्मयात वृद्धि जुइका च्वनेगु खः । व
मार्गाङ्ग च्यागू वृद्धि जुइकेगु संक्षिप्त पहः खः ।

उगु मार्गाङ्ग च्यागू वृद्धि जुइकेगु पहःयात क्वात्तुसे दृढ
रूपं लुमंका तयेत धया यंके माली ।—

- (१) पूर्व भाग मार्गं धयागु विपश्यनायात वृद्धि जुइकूसा तिति
आर्य मार्गं लाभ जुइ फइ ।
- (२) विपश्यना मार्गाङ्गयात उत्पत्ति व वृद्धि जुइके मास्ति वःसा
खनीगु ताइगु आदि दुःख सत्ययात भाविता यायेमाः ।
- (३) खनीगु ताइगु आदि दुःख सत्ययात भाविता याना स्यूक्व
पतिकं मार्गाङ्ग च्यागू उत्पन्न जुइगु जुल ।

उक्तिं “मूल, पूर्वं अले आर्यं; स्वंगु मार्गाङ्ग उत्तम । जुइका वृद्धिं थुपिं मार्गं; ध्यनीं निर्वाणं धातुस” धका स्मरणिका दयेका तथा । उकीयात नं धाये माली ।

(१) मूल, पूर्वं अले आर्यं; स्वंगु मार्गाङ्ग उत्तम ।

जुइका वृद्धिं थुपिं मार्गं; ध्यनीं निर्वाणं धातुस ॥

गुलिसिन्तं नाम रूप उत्पत्तिं विनाशं अनित्यं दुःखं अनात्मं स्वभावतयत्तं ग्रन्थया अनुभवमात्रं ज्या सिद्धं जू धका न्हापा न्हापा मती तथा च्वन । स्मृतिप्रस्थानं विधिं अनुसारं भाविता याना चायेका स्वया विशिष्टं ज्ञानं दृष्टिं खनेदया वइबले तिनि थुया वःगु जुया च्वन । “खनीगु क्षणं ताइगु क्षणं आदिल्यं भाविता याना मचायेकुसे दुःखं सत्ययातं विभाजनं याना स्यूगु परिज्ञाकृत्यं सिद्धं जुइके मफु । मार्गाङ्गं च्यागु वृद्धिं जुइकेगु नं सिद्धं जुइ मखु” धका इमिसं थुया वःगु खं उल्लेखं याना धाइगु जुया च्वन । व ग्रन्थं बहुश्रुतं पूर्णं जुइ धुं पिं व्यक्तिपिं जूगु जूया निरितिं धात्थें उद्योगं व अम्यासं याना स्वया सहीं मार्गं सिया खना थुया वःगु खः । उक्तिं “मार्गाङ्गं च्यागु उत्पत्तिं क्षणया नाम रूपयातं भाविता याना सीका वृद्धिं जुइके माःगु भावेतब्बं धर्मं खः” धका थुगु धर्मचक्रं सूत्रयं कना तथा विज्याःगु बुद्ध-वचनयातं गम्भीरं रूपं सीका लुमंका तयेमाः । “उकथं स्यूगु ज्ञानं मार्गं सत्यं लिसे स्वापु तथा याये वहःगु याये माःगु कृत्ययातं स्यूगु कृत्यं ज्ञानं खः । थुगु कृत्यं ज्ञानं आर्यं मार्गं प्राप्तं जुइ न्ह्यवः हे श्रुतमयं द्वारा पूर्णं जुइका तये ल्वः जू । उकथं पूर्णं जूसा तिनि खनीगु ताइगु क्षणं आदी धात्थें उत्पन्नं जुइगु उपादानस्कन्धं दुःखं सत्यं धर्मतयत्तं भाविता याना सीका विपश्यनां मार्गाङ्गतयत्तं उत्पत्तिं व वृद्धिं जुइके फइ । उकथं विपश्यनां मार्गाङ्गतयत्तं उत्पत्तिं व वृद्धिं जुइकूसा तिनि आर्यं मार्गं धयागु भावेतब्बं मार्गं सत्यं धर्मयातं उत्पत्तिं व वृद्धिं जुइका निर्वाणयातं साक्षात्कारं याये फइ” धयागुयातं विशेषं होरा तथा दृढता पूर्वकं लुमंका तयेमाः ।

मार्गं सत्यं कृतं ज्ञानं

तं खो पनिदं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्चं
भावितन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि;
जाणं उदपादि; पञ्जा उदपादि; विज्जा उदपादि; आलोको
उदपादि ।

भिक्खवे = भिक्षुपि; तं खो पन इदं दुक्खनिरोधगामिनी
पटिपदा अरियसच्चं = उजोगु दुःखनिरोधगामिनी प्रतिपदा धयागु
थुगु आर्यं सत्ययात; भावितन्ति = वृद्धि जुइके धुन, वृद्धि जुइकेगु
कृत्य सिद्ध जुल धका; मे = जित; पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु = न्हापा
न्यने मन्निगु धर्मय; चक्खुं उदपादि = प्रज्ञा मिखा लुया वल;
जाणं उदपादि = प्रज्ञाज्ञान लुया वल; पञ्जा उदपादि = प्रभेद
याना स्यूगु प्रज्ञा लुया वल; विज्जा उदपादि = प्रतिवेध याना स्यूगु
विद्या ज्ञान लुया वल; आलोको उदपादि = प्रज्ञा ज्ञान धयागु जः
लुया वल ।

श्व ला वृद्धि जुइके वहःगु मार्गं सत्ययात अरहत्त मार्गं
थ्यकं वृद्धि जुइके धुंकूगु जुया वृद्धि जुइकेगु कृत्य सिद्ध जूगुयात
निरीक्षण याइगु कृत ज्ञान उत्पन्न जुया वंगु पहःयात स्वीकार याना
आज्ञा दयेका विज्याःगु खः । प्यंगू सत्यया सम्बन्धय् सत्य ज्ञान कृत्य
ज्ञान कृत ज्ञान धयागु ज्ञान स्वंगू सम्पूर्णं प्यथी गुणन सम्पन्न
जुया वने धुंकल । उगु ज्ञान स्वंगू गुणन प्यथीयात हानं संक्षिप्तं
स्पष्ट याना क्यने । स्मरणिकात धया स्पष्ट याये माली । न्हापांगु
स्मरणिका घाये माल ।

(१) न्हो ल्यू ईया मार्गं क्षणय्; प्यंगू सत्य सीकेगु; सत्य ज्ञान
खः ।

“श्व दुःख सत्य खः; श्व समुदय सत्य खः; श्व निरोध सत्य
खः; श्व मार्गं सत्य खः” धका थुकथं प्यंगू सत्ययात स्यूगु सत्य

ज्ञान खः । थुगु सत्य ज्ञान मार्गय् ध्यने न्ह्यवः नं लुया वः; श्रावक पिंके ला निरोध सत्य मार्ग सत्यय् पूर्वं भागय् श्रुतमय हिंसाबं जक लुया वः । निरोध सत्ययात्त मार्ग क्षणय् नं प्रत्यक्ष आरम्भण याना स्यू । ल्यंदुगु सत्य स्वंगूयात्त ला मार्ग क्षणय् परिच्छेद याना सीकेगु कृत्य, प्रहाण यायेगु कृत्य, वृद्धि जुइकेगु कृत्य सिद्ध जुइगु कथं सीकेगु सिद्ध जू । उकथं सिद्ध जूगु पहःयात्त (तीसु किञ्चित्तो-धका) उगु उगु अर्थकथाय् क्यना तःगु दु । मार्गय् ध्यने धुंका लिपा सीकेगु पहःयात्त ला विशेष धया च्वने माःगु मदु । स्पष्ट जुया च्वंगु दु । उकिं “न्ह्यो ल्यू ईया मार्ग क्षणय्; प्यंगू सत्य सीकेगु; सत्य ज्ञान खः” धका धया तयागु खः । निगूगु स्मरणिका धाये माल ।

(२) सीके ल्वःगु चीके ल्वःगु; ल्वःगु ध्यके व वृद्धि याये ।

सिया च्वनीगु न्ह्यवः हे तुं; खः व ज्ञान कृत्य ज्ञान ॥

“दुःखयात्त परिच्छेद वा थी थी विभाजन याना सीकेमाः; समुदययात्त चीकेमाः; निरोधयात्त साक्षात्कार याना ध्यंके वनेमाः; मार्गयात्त थःगु सन्तानय् वा थःके उत्पत्ति व वृद्धि जुइकेमाः” धका स्यूगु प्यंगू सत्य लिसे सम्बन्ध तया याये ल्वःगु याये बहःगु कृत्ययात्त स्यूगु कृत्य ज्ञान खः; आर्यमार्ग मध्यनिवं पूर्वं भागय् विपश्यना भाविता यानावं च्वनेगु क्षणय् वा भाविता याये मलानिवं लुया वइगु ज्ञान हे खः । उकिं सीके नंगु- धका धया तःगु खः । सीके नंगु जुइ नंगु धयागु स्वभाव कथं उत्तं जुया च्वन । प्यंगू कृत्य लिसे सम्बन्ध तया स्वल धाःसा सीके नंगु जुया च्वनेमाः धयागु अर्थ वः । कृत्य ज्ञान प्यंगू लिसे सम्बन्ध तया स्वल धाःसा उत्पन्न जुइ नंगु जुया च्वनेमाः धयागु अर्थ वः । अन्तिम स्वंगूगु स्मरणिका धाये माल ।

(३) सिद्ध जुइवं ज्या-खँ सिद्ध; जूगु स्यूगु खः कृत ज्ञान ।

लौकिक ज्या-खँत याना सिद्ध जुइ धुनीबले सिधल धका स्यूथें हे विभाजन याना सीकेगु कृत्य, प्रहाण यायेगु कृत्य; प्रत्यक्षी-

करण यायेगु कृत्य; वृद्धि जुइकेगु कृत्य धयागु थुपि प्यंगू कृत्य पूवंगु अवस्थाय् पूवंगुयात हानं दोहरे याना निरीक्षण याइगु खः; व प्रत्यवेक्षण ज्ञान खः । उगु ज्ञानयात कृत ज्ञान धाइ । कत=याये धुंगुयात+ज्ञान=स्यूगु; कत ज्ञान-कृत ज्ञान=याये धुंगुयात स्यूगु ज्ञान धयागु भाव खः ।

आः धया कना वयागु प्यंगू सत्य लिसे स्वापु तथा लुया वइगु सत्य ज्ञान ४-गू; कृत्य ज्ञान ४-गू; कृत ज्ञान ४-गू; जम्मा ज्ञान १२-गू जुल । उगु १२-गुली सत्य ज्ञान उत्पत्ति पहः व याये माःगु कृत्य ४-गूयात क्वात्तुक सीका तयेगु अत्यावश्यक जुया च्वन । उकि उगु कृत्य ४-गू व सत्य ज्ञान ४-गू सिद्ध जुइगु पहः स्मरणिका ४-गू हाकनं दोहरय् याना धाये माल ।

- (१) दुःख सत्ययात विभाजन याना सीकेमाः; थुकथं स्यूगुयात परिज्ञा प्रतिवेध धाइ ।
- (२) समुदय सत्ययात चीका हटे याना छ्वयेमाः; थुकथं हटे यायेगुयात हे प्रहाण प्रतिवेध धाइ ।
- (३) निरोध सत्ययात प्रत्यक्षीकरण यायेमाः; थुकथं साक्षात्कार यायेगुयात साक्षात्करण प्रतिवेध धाइ ।
- (४) मार्ग सत्ययात थःगु सन्तानय् वा थःके उत्पत्ति व वृद्धि जुइकेमाः; थुकथं उत्पत्ति वृद्धि जुइकेगुयात हे भावना प्रतिवेध धाइ ।

आर्य मार्ग क्षणय् प्यंगू सत्ययात छगू पाखे स्यूगु पहः

आर्य मार्ग क्षणय् निरोध सत्ययात जक प्रत्यक्ष आरम्भण याना स्यू । ल्यंदुगु स्वंगू सत्यय् परिज्ञा प्रतिवेध, प्रहाण प्रतिवेध,

भावना प्रतिवेध घयागु सीकेगु कृत्य स्वंगु सिद्ध जूगु हिसाबं जक स्यू । उकिं (तीसु किच्चतो पटिवेधो होति; निरोधे आरम्मण पटिवेधो)—स्वंगुली कृत्य सिद्ध जूगु कथं स्यू; निरोधय् आरम्मण यायेगु कथं स्यू— धका अर्थकथाय् वयना तःगु खः । उकथं स्यूगु पहःया लागी स्मरणिका निगूयात नं धाये माल ।

(५) प्यंगु सत्यय् छगु सत्य; खंसां स्यूसां मार्गं वं ।

(६) प्रतिवेध प्यंगु कृत्य; दक्वं सिद्ध जुइ जुल ।

उगु आर्य मार्ग क्षण्यथे हे विपश्यना भाविता याना सिया च्वनीगु क्षण्यं नं दुःख सत्य छगूयात आरम्मण याना सीवं तुं ल्यंदुगु स्वंगु सत्यय् नं सीकेगु कृत्य सिद्ध जुइगु जुल । सिद्ध जुइगु पहः ला अनित्य दुःख अनात्म धका सीके दुगु आरम्मणय् नित्य सुख आत्मा धका भाःपिया यइपु न्ह्याइपु ताइगु तृष्णा उत्पन्न जुइगु अवसर मदुसे निरोध व शान्त जुइगु खः । व तदंग प्रहाण प्रतिवेध खः । उगु उगु भाविता याना सीके माःगु आरम्मणय् नित्य सुख आत्मा धका भाःपिगु द्वंक सीकीगु अविद्यां निसें शुरु याना संस्कार विज्ञान आदित नं उत्पन्न जुइगु अवसर मदुसे निरोध व शान्त जुइगु खः । व तदंग निरोधयात सिद्ध जुइकीगु कथं थ्यंक वंगु साक्षात्कार याःगु खः । अनित्य दुःख अनात्म धका स्यूगु विपश्यना मार्गाङ्ग च्यागु भाविता याक्व पतिकं थःगु सन्तानय् उत्पत्ति वृद्धि जुइगु जुल । व भावना प्रतिवेध खः । उकिं विपश्यना क्षण्यं नं दुःख सत्ययात आरम्मण याना सीकेगु मात्रं ल्यंदुगु सत्यय् नं प्रहाण, साक्षात्करण, भावना घयागु प्रतिवेध कृत्य सिद्ध जुइगु कथं प्यंगु सत्ययात स्यू धका हे धाये फु । थौं प्यंगु सत्य स्यूगु ज्ञान स्वंगु गुणन प्यंगूयात कना वयागु पूवन । ई नं गाक्कं वने धुं कल । थनं तुं दिना उपदेश वं चायेका छवये नु ।

थूगु धर्मचक्र महान उपदेशयात गौरव पूर्वक न्यना लुमंका च्वने दुगु धर्मश्रवण कुशल कर्म चेतनाया शक्ति सामर्थ्यं आनुभावया

धर्मचक्र सूत्रोपदेश

[३४६]

कारणं याना आः उपदेश न्यना च्वर्षि परिषद पुचः सत्पुरुषर्षि
खनीगु ताङ्गु आदि दुःख सत्य धर्मतयत्त विभाजन याना सीके
फयेक भाविता याना चायेका च्वने फूर्षि जुया थः थः पिसं इच्छि-
तगु आर्य मार्गं ज्ञान फल ज्ञान निर्वाणय् याकनं थ्यंक वने फूर्षि
जुइमाल ।

साधु ! साधु !! साधु !!!

Dhamma.Digital

धर्मचक्र महान सूत्रोपदेश न्हेगु काण्ड व्वचाल ।

[३५०] बुद्ध धका स्वीकार याना बिमज्याःनिगु पहः

धर्मचक्र सूत्रोपदेश

(च्यागूगु काण्ड)

(१३२४-वें चंत्र गुक्ल पुन्ही खुनु उपदेश याना बिज्याःगु)

उपदेश स्वापु

फागुन पुन्ही खुनु प्यंगू सत्यय् सत्यज्ञान कृत्य ज्ञान कृत ज्ञान घयागु स्वंगू ज्ञान प्यंगू गुणन किनिगू ज्ञान उत्पत्ति पहःयात कना वये धुन । दथुइ म्येत्चिना बांमोः शहर पाखे वना उपदेश ब्यू वना चवनेमाःगुलि थुगु स्फटिक धर्मशालाय् धर्मचक्र देशना कने मखना स्वापु त्वाःदला वना चवन । थौं ला सम्यक् सम्बुद्ध तथागत धका स्वीकार याना बिमज्याःनिगु व बिज्याःगु पहः निसें शुरु याना अन्त तकं कने माली ।

बुद्ध धका स्वीकार याना बिमज्याःनिगु पहः

यावकीवञ्च मे भिक्खवे इमेसु चत्तसु परियसञ्चेसु एवं तिपरिवट्टं द्वाइसाकारं यथाभूतं ज्ञानदस्सनं न सुविमुद्धं ग्रहोसि; नेव तावाहं भिक्खवे सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सत्समज-न्नस्रणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तरं सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो ति पञ्चञ्जासि ।

भिक्खवे = भिक्षुपि; मे = जित; इमेसु चत्तसु परियसञ्चेसु = थुपि प्यंगू आर्य सत्यय्; एवं = थुकथं स्वीकार याना कना वयागु

अनुसारं; तिपरिवट्टं=स्वंगू परिवर्तं दुगु; द्वादसाकारं=किनिगु आकार दुगु; यथाभूतं ज्ञानदस्सनं=यथाभूतगु ज्ञान दर्शन; वा=ज्ञान दृष्टि; यावकीवञ्च=गवले गुथाय् तक; न सुविसुद्धं अहोसि=वांलाक विशुद्ध मजूनिगु खः; ताव=उबले तक; अहं=जि; सदेवके लोके समारके सब्रह्मके=देव, मार, ब्रह्मा सहितगु लोकय्; सस्समणब्रह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय=श्रमण ब्राह्मण धका स्वीकार याना च्वंपि ऋषि श्रमण व सत्पुरुषपि नं दुगु जक मखु सम्मुति देव धका धयातःपि जुजुपि व मनुष्यपि नं दुगु सत्त्व समूहय्; अनुत्तरं=थः स्वया ज्वः मदया सर्वोत्तम जुया च्वंगु; सम्मासम्बोधि=यथार्थ रूपं स्वयं स्यूगु ज्ञानयात; वा=यथार्थ रूपं स्वयं स्यूगु बुद्धत्वयात; अभिसम्बुद्धोति=सिल थ्यन प्राप्त जुल धका; नेव पच्चञ्जासि भिक्खवे=स्वीकार मयाना भिक्षुपि !

सम्मासम्बोधि- धयागु सम्यक्सम्बुद्ध तथागतपिके जक उत्पन्न जुइगु अरहत्त मार्गं ज्ञान हे खः । सम्यक्सम्बुद्ध तथागतपिसं थुगु अरहत्त मार्गं ज्ञानयात मेपिनि पाखें विधि स्थना मकाःसे थःगु हे स्वज्ञानं आचरण अभ्यास व उद्योग याना लाभ जुइगु खः; मद्रं कं सही रूपं नं स्यू; थुगु ज्ञान लाभ जुइवं तुं सम्पूर्ण धर्मयात दक्वं सोके फूगु सर्वज्ञता ज्ञानयात नं लाभ याना कया बिज्याइगु खः । उकिं थुगु अरहत्त मार्गं ज्ञानयात सम्मा-सम्यक् रूपं+सं-स्वयं थःथःमं+बोधि-स्यूगु ज्ञान=सम्मासम्बोधि-सम्यक् रूपं स्वयं थःथःमं स्यूगु ज्ञान धका धायेमाः । प्रत्येक बुद्धपिके उत्पन्न जुइगु अरहत्त मार्गं ज्ञानयात ला सम्बोधि-स्वयं थःथःमं स्यूगु ज्ञान धाइ । सम्मा-सम्यक् रूपं स्यूगु धयागु विशेषण गुण पद दुमथ्याः । बुद्ध श्रावक शिष्यपिके उत्पन्न जुइगु अरहत्त मार्गं ज्ञानयात ला (सम्मा-सम्यक् रूपं+सं-स्वयं थःथःमं धयागु विशेषण पदत नं दुमथ्याःसे) बोधि-स्यूगु ज्ञान धका जक धायेमाः ।

सम्यक्सम्बुद्ध तथागतपिके उत्पन्न जुया वइगु अरहत्त मार्गं ज्ञान स्वयं थःमं नं सिया बिज्याःगु खः; सही रूपं नं सिया

[३५२] बुद्ध धका स्वीकार याना बिमज्याःनिगु पहः

बिज्याःगु खः; उकि सम्मासम्बोधि धाइ । थुगु ज्ञान उत्पन्न जुइ धुनेवं तु हे सम्पूर्ण धर्मयात दक्कं सीके फूगु सर्वज्ञता ज्ञानयात नं प्राप्त याना कया बिज्याःगु खः । उकथं सम्पूर्ण धर्मयात सीका बिज्याये फूगु जूया निति सम्पूर्ण धर्मयात दक्कं सिया बिज्याःम्ह तथागत बुद्धया रूप्य नं ध्यंक बिज्याःगु खः । उकि थुगु सम्यक् सम्बोधि ज्ञान सम्पूर्ण धर्मयात दक्कं सिया बिज्याःम्ह बुद्धया रूप्य थ्यनीगुया कारण जूगु जूया निति बुद्ध जुइकीगु कारण ज्ञान धका नं धायेमाः । बुद्धत्व धका नं धायेमाः । उगु बुद्धत्व-बुद्ध जुइगुया कारण सम्यक्सम्बोधि ज्ञान प्राप्त जुल सिल धका न्हवः स्वीकार मयानानिगु खं आज्ञा दयेका बिज्यात । गबले तक स्वीकार याना बिमज्याःनिगु लय् धाःबले न्हवःयागु भाग्य कना बिज्याःगु प्यंगु सत्य लिसे सम्बन्ध तथा गथे खः अथे यथार्थ रूपं स्यूगु सत्य ज्ञान कृत्य ज्ञान कृत ज्ञान धयागु ज्ञान दृष्टि बांबालाक शुद्ध विशुद्ध रूपं उत्पन्न मज्जनिगु इलय् तक धका धया तल । उकीयात समय परिच्छेद कथं धाये माल धाःसा उगु आषाढ पुन्ही मध्यवं बैशाख पुन्हीया चाया सुथय् अरुणोदय जुइ त्यःगु इलय् अरहत्त मार्ग्य मध्यनिगु समय तक धयागु अभिप्राय खः ।

थुकथं आज्ञा दयेका बिज्याःगु द्वारा वयासिकं न्हवः दुष्कर चर्या आचरणयात आचरण याना बिज्याना च्वंगु इलय् स्वीकार मयाःनिगुली धायेगु हे छुं मन्त धका सीके बिया च्वंगु दु । उकी स्वापु स्वंगु धयागु छगू छगू सत्यय् सत्य ज्ञान कृत्य ज्ञान कृत ज्ञान धयागु थुपि स्वंगूयात धाःगु खः । किनिगु आकार धयागु ला उगु ज्ञान स्वंगूयात प्यंगु सत्यं गुणय् याये धुंका प्राप्त जूगु उगु ज्ञान स्वंगूयात स्यूगु पहः आकार प्रकार १२-गू हे खः । उकथं सत्य छगू छगुली स्यूगु पहः आकार प्रकार स्वंगू स्वंगू दुगु जूया निति प्यंगु सत्यय् स्यूगु पहः आकार प्रकार १२-गू दु धका धाये माःगु पूर्व भाग व अपर भाग ज्ञानत लिसे अरहत्त मार्गं ज्ञान गथे खः अथे यथार्थ रूपं स्यूगु खंगु यथाभूत ज्ञान दर्शन हे खः । उगु ज्ञान दर्शन

बांबांलाक विशुद्ध रूपं उत्पन्न मजूनितल्ले बुद्धत्व सम्यक् सम्बोधि ज्ञान प्राप्त जुल सिल धका स्वीकार मयानिगु खः । गनलय् धाःबले थुगु लोकय् ।

थुगु लोकय् प्रभावशालीपिं प्रज्ञा ज्ञान तीक्ष्णपिं देवतापिं नं दया च्वन । धर्मया विरोधी मारदेव धयापिं नं दया च्वन । इपिं देवतापिं मारदेवपिं स्वया प्रभावशाली नं जुया प्रज्ञा ज्ञान नं तीक्ष्णपिं ब्रह्मापिं नं दया च्वन । परिपूर्ण परिशुद्ध मजूनितं बुद्धत्वयात स्वीकार यात धाःसा इपिं देवतापिं मारदेव सहित ब्रह्मापिसं आलोचना याइगु, परीक्षण व परिचालन याइगु निरीक्षण याइगु अवस्थाय् समाधान जुइक निराकरण याये फइ मखु । इपिं देवतापिं मारदेव व ब्रह्मा धयापिं ला मनूत लिसे लिक्क मलाःपिं जुया अथें तये नु । थुगु पृथ्वी भूमण्डलया मनुष्य लोकय् नं श्रमण व ब्राह्मण नामधारीपिं ऋषि श्रमण सत्पुरुषपिं नं दया च्वन । मनूतय्सं सम्मुत्तिदेव धका धया तःपिं जुजुपिं नं दया च्वन । मेमेपिं मनूत नं दया च्वन । इपिं व्यक्तिपिसं नं निरीक्षण परीक्षण यात धाःसा निराकरण जुइ कथं समाधान याये फइ मखु । उगु युगय् भूत भविष्यत् वर्तमान सम्पूर्णयात स्यू धका स्वीकार याना च्वंपिं पूरण कस्सपादि गणाचार्यपिं दया च्वन; इपिं गणाचार्यपिन्त श्रमण प्रज्ञाविद्पिं गृहस्थ प्रज्ञाविद्पिं जुजुपिसं निरीक्षण व परीक्षण याना स्वःगु अवस्थाय् समाधान जुइ कथं निराकरण याये मफु । उकथं नं जुइ फु । छगू इलय् सम्यक्सम्बुद्ध तथागतयात समेतं प्रसेनजित कोशल जुजुं “भवमिं गोतमो = छःपिं गौतमं नं; अनुत्तरं सम्मासम्बाधि = बेजोड जुया सर्वोत्तमगु सम्यक्सम्बोधि ज्ञान धयागु बुद्धत्वयात; अभिसम्बुद्धो ति = च्चदुल सिल प्राप्त जुल धका; पटिजानाति = स्वीकार याना बिज्याः ला” धका जुजुयागु प्रभाव क्यना अभिभूत व वशीभूत याना निरीक्षण व परीक्षण याये नं । उगु युगय् पूरण कस्सपादि गणाचार्यपिसं साधारण मनूतय् न्होने ला बुद्धत्वयात निर्भीक पूर्वक स्वीकार याये छाःसा नं प्रसेनजित कोशल

जुजुं ग्हासः सः बले ला इपि गणाचार्यपिसं स्वीकार याये मच्छाः
 घाइ । उकिं इपि गणाचार्यपिस हे बुद्धत्व स्वीकार याये मच्छाः
 घासेलि आयुष्मान गौतम उमेरं नं चिधिक तिनि । भिक्षु जूगु कास
 नं परिपक्व मज्जुनि । अथे जुइक जुइकं बुद्धत्व स्वीकार याना
 विज्याना तिनि ला धका छतं थये याना तकं परीक्षण यात तिनि ।
 तर तथागत सम्यक्सम्बुद्ध ला धात्थेम्ह बुद्ध जुया विज्याना च्वंगु
 जूया निति निराकस्ण जुइक समाधान याना विज्याये फु । उकथं
 समाधान याना विज्याये फूगुलि अबलेसं निसें जुजु क्वेशल तथागत-
 याचाय् शरण भमन समादान याना उपासक जुया चल । उकथं
 परीक्षण याइपि व्यक्तिपि दया च्वंगुघात नं उद्देश्य याना “देवता,
 मारदेव, ब्रह्मापि नं दया च्वंगु लोक्य ऋषि श्रमण सत्पुरुषपि जक
 मखुसे जुजुपि मनूत नं दया च्वंगु सत्त्व पुचलय् स्वीकार मयानानिगु
 खें” आज्ञा दयेका विज्यात ।

जुगु घापू द्वारा यथार्थ मखुनितल्ले स्वीकार याये मत्त्वनिगु
 जूया निति स्वीकार याना विमज्याःगु खैयात सीके विजा च्वंगुपु ।
 उकथं स्वीकार मयानानिगु पहः आज्ञा दयेका विज्याये धुका
 स्वीकार याये ल्वंगु समय अ्यबले तिनि स्वीकार यात्रा विज्यानागु
 खैयात नं थुकथं आज्ञा दयेका विज्यात ।

बुद्धभाव स्वीकार यात्रा विज्याःगु

यतो च खो मे भिक्खवे इमेसु चतुसु परियसञ्चित्तु एवं
 तिपरिवट्टं द्वावसाकारं यथाभूतं आणदस्सनं सुचित्तुं ग्रहोसि;
 अथाहं भिक्खवे सदेवके लोके समारके सन्नहाके सत्समणब्रह्मजिया
 पञ्चाय सदेवमनुस्साय अनुत्तरं सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धोति
 वच्चञ्जासि ।

भिक्खवे = भिक्षुपि; यतो च खो = गुगु अवस्थाम् ला;
 मे = चित्त; इमेसु चतुसु परियसञ्चित्तु = धुपि धंगु कार्यवत्तम्;

एवं=शुक्लं स्वीकार याना कना वयाथें; तिपरिवट्टं द्वादसाकारं=स्वंगू परिवर्त व फिनिगू आकार दुगु; यथाभूतं ङाणदस्सनं=यथाभूत रूपं सीके खंकेगु; वा=यथाभूतगु ज्ञानदर्शन; सुविसुद्धं अहोसि=बांलाक विशुद्ध जुया वन; वा=बांबांलाक विशुद्ध रूपं उत्पन्न जुया वल; अथ=उक्तं ज्ञानदर्शन विशुद्ध जूवले; अहं=जि; सदेवके लोके समारके सब्रह्मके=देव, मारदेव ब्रह्मापि नं दुगु लोकय्; सस्समणब्रह्मणिंया पजाय सदेवमनुस्साय=श्रमण ब्राह्मण धका स्वीकार याना च्वंपि ऋषि श्रमण व सत्पुरुषपि दुगु जक मखु सम्मुत्तिदेव धायेका च्वंपि जुजुपि व मनुत्त नं दया च्वंगु सत्त्व समूहय्; अनुत्तरं=व सिकं जोड मदुगु सर्वोत्तमगु; सम्मासम्बोधि=सम्यक् रूपं स्वयं थःथःमं स्यूगु ज्ञानयात; वा=सम्यक् रूपं स्वयं थःथःमं स्यूगु बुद्धभावयात; अभिसम्बुद्धोत्ति=सिल प्राप्त जुल थ्यन धका; पच्चञ्जासि भिक्खवे=निर्भीक रूपं सही कथं स्वीकार याना वया भिक्षुपि !

थुगु वचन द्वारा उल्लेख याना घोषणा याना बिज्याःगु ला आर्यसत्य प्यंगू लिसे स्वापु तया सीके त्वःगु सीके बहःगु सत्य ज्ञान प्यंगू; कृत्य ज्ञान प्यंगू, कृत ज्ञान प्यंगू हिसाबं स्यूगु आकार प्रकार फिनिगू दुगु यथाभूत ज्ञानदर्शन बांबांलाक विशुद्ध रूपं दया वःबले तिनि सर्वोत्तमगु सम्यक् सम्बोधि ज्ञानयात सिल प्राप्त जुल बुद्धभावय् थ्यन धका स्वीकार याना बिज्यानागु खं घोषणा याना आज्ञा दयेका बिज्याःगु खः । उक्तं स्वीकार याना घोषणा याना बिज्याःगु नं छुं अंश मात्र दुगु प्रदेशय् जक मखु; प्रभावशाली नं जुया ज्ञान नं तीक्ष्णपि देवतापि नं दुगु धर्मया विरोधी जुया च्वंपि मारदेवपि नं दुगु, अति प्रभावशाली नं जुया ज्ञान नं अति तीक्ष्णपि ब्रह्मापि नं दुगु लोकधातु छगुलीसं निर्भीक पूर्वक घोषणा याना बिज्यात । प्रज्ञावान् ऋषि श्रमण व सत्पुरुषपि दुगु जक मखु प्रभाव आज्ञा तच्चःपि जुजुपि नं दया मेमेपि मनुत्त नं दया च्वंगु मनुष्य लोक छगुलीसं स्वीकार याना घोषणा याना बिज्यात ।

उगु धापू अनुसार यथिजाःपि देव, मारदेव व ब्रह्मापिसं हे थजु द्वन्द संशय दत धाःसा निरीक्षण सुपरिवेक्षण याये फु । यथिजाःपि ऋषि श्रमणपि, सत्पुरुषपि, जुजुपि व प्रज्ञावान् मनुष्यपिसं हे थजु द्वन्द संशय दत धाःसा निरीक्षण व सुपरिवेक्षण याये फु । निरीक्षण व सुपरिवेक्षण याःयाःगुयात निराकरण जुइ कथं समाधान याना बी धयागु उद्देश्यं निर्भीक पूर्वक घोषणा याःगु खँ उल्लेख याना क्यना तल । अतिकं गहनगु घोषणा हे खः । उकथं घोषणा याना उल्लेख याना क्यंगु नं निरीक्षण परीक्षण मयाःसे काचाक्क घोषणा याना उल्लेख याना क्यंगु मखु । प्रत्यवेक्षण ज्ञान द्वारा निरीक्षण व सुपरिवेक्षण याये धुंका तिनि स्वीकार याना घोषणा याना बिज्याःगु खँयात थुकथं नं हानं आज्ञा दयेका बिज्यात ।

निगमन वचन

आणञ्च पन मे वस्सनं उवपादि “अकुप्पा मे विमुत्ति; अयमन्तिमा जाति; नत्थि वानि पुनभबो” ति ।

मे = जित; आणञ्च पन वस्सनं = स्यूगु खंगु निरीक्षण ज्ञान नं; उवपादि = उत्पन्न जुल । (किन्ति = गुकथं उत्पन्न जुल लय-धाःसाः) मे = जिगु; विमुत्ति = क्लेशं मुक्त जुइगु; अकुप्पा = भंग जुइ फइ मखुत । (जिगु क्लेशं मुक्त जुइगु अरहत्त मार्ग अरहत्त फल द्वारा मुक्त जूगु खः । रूपध्यान अरूपध्यान द्वारा मुक्त जुइगुर्थे; विक्खम्भन- तापाइ कथं जक मुक्त जुइगु मखु; समुच्छेद = निरवशेष रूपं हा ल्यहे दंक मुक्त जुइगु जक मखुसे; पटिप्पस्सदि = हाकनं शान्त जुइकीगु मुक्त जुइगु नं खः; उकि भंग जुइ फइ मखुत घका थुकथं नं प्रत्यवेक्षण ज्ञान द्वारा निरीक्षण याना सिया बिज्यात) अयं = आः दुगु थुगु जन्म; अन्तिमा जाति = अन्तिम जन्म खः । इवानि = आः; पुनभबो = हानं उत्पन्न जुइतिनिगु स्यूगु जन्म; नत्थि = मन्त । इति = थुजोगु स्यूगु खंगु प्रत्यवेक्षण ज्ञान नं उत्पन्न

जुइ धुं कल पञ्चवर्गीय भिक्षुपि ! धका अन्तिम निगमन कथं आज्ञा दयेका विज्यात ।

उगु अन्तिम निगमन खँय् “अकुप्पा मे विमुत्ति=जिगु मुक्त जुइगु स्यने फइ मखुत” धयागु वचनद्वारा रूपध्यान अरूपध्यानं मुक्त जुइगुथें हानं छको स्यना वने फइ मखुत धयागु भाव जुल । रूपध्यान अरूपध्यानय् थ्यना च्वंम्ह व्यक्ति नं कामच्छन्द व्यापाद आदि क्लेशं मुक्त जुया च्वंगु दु । उगु ध्यान प्राप्त जुया च्वंम्ह व्यक्तियाके उगु कामच्छन्द आदि क्लेशत उत्पन्न मज्जे शान्त जुया च्वंगु दु । अथे नं उगु ध्यान प्रहीण व भंग जुया वनीबले कामच्छन्द आदि हानं उत्पन्न जुया वइगु जुयाच्वन । उगु ध्यानं क्लेश उत्पन्न जुइगु तापाका बीगु कथं जक मुक्त जू । उकीयात विषखम्भन विमुत्ति- धाइ । तथागतयाके सम्पन्न जूगु विमुत्ति ला क्लेश धाक्वालि निर्मूल जुइक मुक्त जुइगु धयागु समुच्छेद विमुत्ति व क्लेशतय्गु प्रभाव शक्तियात हाकनं शान्त जुइका मुक्त जुइगु धयागु पटिप्पस्सद्धि विमुत्तित खः । समुच्छेद विमुत्ति- धयागु अरहत्त मार्ग द्वारा क्लेशत निर्मूल रूपं निरोध व शान्त जुइगु कथं मुक्त जुइगु हे खः । पटिप्पस्सद्धि विमुत्ति धयागु अरहत्त फल द्वारा क्लेशयागु प्रभाव शक्तियत् हाकनं शान्त जुइका मुक्त जुइगु हे खः । इपिं मुक्त जुइगु ला स्यनेगु मदये धुं कल । उकिं तथागतं “जिगु विमुत्ति स्यने फइ मखुत” धका प्रत्यवेक्षण याना विज्यात ।

अले हानं तथागत अरहत्त मार्ग द्वारा समुदय सत्य धयागु तृष्णायात ल्यं पुल्यं मदयेक प्रहीण जुया च्वने धुं कल । तृष्णा मन्त वाःसा न्हूगु जन्म धयागु मन्त । तृष्णां अलग मजुनिपिं सत्त्वपिके ला छगू छगू पुलांगु जन्मं सित धाःसा सी त्ययेका प्रकट जुया वइगु कर्म कर्मनिमित्त गतिनिमित्त धयागु छगू छगू आरम्भणयात वःकया आरम्भण याना छगू छगू न्हूगु जन्म उत्पन्न जुया वनीगु खः । उकिं तृष्णां अलग मजुनिपिं सत्त्वपिनि उत्पन्न जुइगु न्हूगु जन्म दया हे

च्चनीगु जुस । बोधिसत्त्व नं आपालं आपालं पुलांगु जन्मं छगू जन्मं ल्यू मेगु जन्म स्वात्तुस्वां उत्पन्न जुया वया च्वने माल । उर्कि तथागतं नकृतिनि बुद्ध जू जक जुया विज्याःबले “न्हूगु जन्म स्कन्ध शरीरयात बारबार निर्माण याना प्रबन्ध याये सःम्ह तृष्णा मिजं सिक्कः मियात माला जुया च्वनाम्ह जि उगु तृष्णायात खंके फइगुया कारण जुया च्वगु अरहत मार्गं ज्ञान धयागु बांलागु प्रज्ञामिखा प्राप्त मज्जुनिगु कारणं याना (अनेकजाति संसारं सन्धाविस्सं) आपालं आपालं जन्म दुगु संसार पर्यन्त ब्वांब्वां जुया चाः चाः हिला वयेधुन ।” धका विचाः याना विज्याःगु खः । सर्वज्ञता ज्ञान सहित अरहत मार्गं ज्ञान लाभ जुया तृष्णा सिक्कः मि खंका काये धुन । आः जिगु स्कन्धगुहयात्त छ तृष्णां दयेके म्वाल” आदि धका नं उगु अवस्थाय् हे निरीक्षण याना विज्यात्त । उगु निरीक्षण पहयात्त आः उल्लेख याना कना विज्याःगु जुल ।

तृष्णां अलग जुया हानं छको न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइ मखुतगु जूसां तृष्णा दया च्वंबले उत्पन्न जुया वःगु वर्तमान जीवन ला दयावं च्वन तिनि । उगु वर्तमान जीवन अन्तिम जन्म जुल । उर्कि “अयं =वर्तमान थुगु जन्म; अन्तिमा जाति=अन्तिम जन्म खः। । इदानी=आः; पुनग्भवो=हानं उत्पन्न जुइतिनिगु न्हूगु जन्म; नत्थि=मन्त” धका थुकथं निरीक्षण याना यथार्थ रूपं स्थूगु प्रत्यवेक्षण ज्ञान नं उत्पन्न जुया वये धुं कूगुयात्त उल्लेख याना आज्ञा दयेका विज्यात्त । उगु वचन धर्मचक्र सूत्रोपदेशया अन्तिम वचन हे जुल ।

विचाः यायेथाय् दु

थुगु धर्मचक्र सूत्रवात् परिवेक्षण याना स्वये माल धाःसग “द्वे मे भिक्खवे अस्ता पब्बजितेन न सेवितग्घा” धयागु शुरुं निसंयागु खं निसं “अयमभित्तय जाति; नत्थि दानि पुनग्भवोति” धयागु

अन्तिम वचन तक स्वयं तथागतं आचरण यांना विज्याःगु मार्ग पद्धति व स्वयं लुङ्का सीका विज्याःगु धर्मत, लूगु स्यूगु पहःतय्त उल्लेख यांना तःगु जक जुया च्वन । गुकथं गथे आचरण यायेमाः धयागुयात तप्यंक उल्लेख यांना तःगु मद्दु ला हे धाये माःथें च्वं । शुरु शुरुइ “अन्त निगू सेवन याये मज्यू” धयागु छगू पद ति हे जक आचरण याये निति निर्देशन बिया तःगु कथं खने दु । अथे जुया उगु जमानाय् उपदेश श्रोतागणपिसं गुकथं गथे मार्ग फल विशिष्ट धर्म प्राप्त यांना कया वन धका विचाः यायेथाय् दया च्वन । उकीयात आः स्पष्ट यांना वने ।

धर्म श्रोतागणपिन्त विशिष्ट धर्म लाभ जुइ फूगु पहः

तथागतं कना विज्याःगु उपदेशय् “थुकथं आचरण यायेमाः; थुकथं नुगलय् थनेमाः” आदि धका निर्देशन व प्रेरणा बीगु पहः तप्यंक दुथ्याना मच्चंसा नं “सेवन याये वहःगुयात सेवन याये निति; चीके माःगुयात चीकेया निति निर्देशन व प्रेरणा दया च्वंगु दु” धका हे ग्रहण यायेमाः । उकि पुलांपि आचार्यपिसं नेत्ति नय कथं थुकथं क्यना तःगु दु “बुद्धभाषित जुल धाःसा आणात्ति न्ह्याबलें दया च्वनी ।” उदाहरण क्यने माल धाःसा—

असेवना च बालानं; पण्डितानञ्च सेवना ।

पूजा च पूजनीयानं; एतं मङ्गलमुत्तमं ॥

धयागु मंगल सूत्र गाथाय् मूर्खतय्गु संगत मयार्येगु; प्रज्ञावान्पिनि सेवन यायेगु; पूजा याये वहःपिन्त पूजा यायेगु; थुपिं स्वंगू उत्तम मंगल खः— धका मंगल स्वरूप स्वंगूयात जक क्यना विज्यात । सेवन याये मत्यः; सेवन याः; पूजा याः— धका प्रेरणा बिया तःगु मद्दु । तर उकथं प्रेरणा बिया विज्याःगु दु धका हे ग्रहण यायेमाः ।

[३६०] धर्म श्रोतागणपिन्त विशिष्ट धर्म लाभ जुइ फूगु पहः

उगु विधि कथं हे थुगु धर्मचक्र सूत्रय् नं तप्यंक प्रेरणा बिया तःगु महुसा नं अन्त भाग निगूयात उपसंक्रमण मयाःसे- मध्यम प्रतिपदा आचरण मार्गयात जि तथागतं प्रतिवेध याना सिल- धका कना बिज्याःगुली जि तथागतर्थे छिमिसं नं अन्त भाग निगूयात त्याग यायेमाः; मध्यम प्रतिपदा आचरण मार्ग अनुसार आचरण यायेमाः- धका निर्देशन व प्रेरणा बिया बिज्याःगु दु धका ग्रहण यायेमाः ।

“मध्यम प्रतिपदा आचरणं प्रज्ञामिखा लुइका बी सः” आदि धका कना बिज्याःगुली नं मध्यम प्रतिपदा आचरण मार्गयात आचरण यात धाःसा छिमिके नं प्रज्ञामिखा लुया बया विशिष्टगु प्रज्ञा ज्ञानत उत्पन्न जुया निर्वाणयात साक्षात्कार याये फइथाय् तक विशिष्ट फलत लाभ जू वनी आदि धका ग्रहण यायेमाः ।

मार्गाङ्ग च्यागूयात स्वरूप उल्लेख याना क्यना बिज्याःगुली नं शील समाधि प्रज्ञा मार्गाङ्गतय्त उत्पत्ति वृद्धि जुइकेमाः धका निर्देशन बिया तःगु दु धका हे ग्रहण यायेमाः ।

अले हानं दुःख सत्यया स्वरूप उल्लेख याना क्यना बिज्याःबले उगु दुःख सत्य धर्मतय्त सीके फयेक अम्यास व उद्योग याये निति निर्देशन बिया बिज्यात धका कायेमाः । समुदय सत्यया स्वरूपयात कना बिज्याःगुली नं उगु धर्मयात प्रहीण याये निति निर्देशन बिया बिज्यात धका कायेमाः । निरोध सत्य मार्ग सत्ययात कना बिज्याःगुली नं मार्ग सत्ययात थःगु सन्तानय् उत्पत्ति वृद्धि जुइका निरोध सत्ययात स्वयं थःमं साक्षात्कार याना सी कथं अम्यास व उद्योग याये निति निर्देशन बिया बिज्यात धका कायेमाः ।

अनं लिपा सत्यज्ञान प्यंगूयात कना बिज्यागुली उगु सत्य प्यंगूयात स्यगू सत्यज्ञान प्यंगू उत्पत्ति जुइ कथं अम्यास व उद्योग

याये निंति निर्देशन बिया बिज्यात धका कायेमाः । कृत्यज्ञान
 प्यंगुयात कना बिज्याःगुली नं दुःखसत्ययात अनित्यादि आकारं
 परिच्छेद याना सी कथं भाविता याये निंति निर्देशन बिया बिज्यात
 धका कायेमाः । थ्व ला अतिकं स्पष्ट जू । “परिच्छेदयं- परिच्छेद
 याना सीके माःगु धर्म” धका कना बिज्याःसेलि “उगु दुःखसत्य
 धर्मयात परिच्छेद याना सीकथं अभ्यास व उद्योग यायेमाः” धयागु
 अतिकं स्पष्ट जुया च्वंगु दु । उगु दुःखसत्य धयागु नं जाति- निसें
 उपादानस्कन्ध- अन्त दुगु स्वभाव धर्मत जुया च्वंगु खँ न्होनेयागु
 भाग्य् उल्लेख याना क्यना वये धुंगु जूया निंति थःपिनि सन्तानय्
 खनिगु ताइगु आदि कथं प्रकट रूप्य् उत्पन्न जुया च्वंगु धर्मत जुया
 च्वंगु खँ नं सीके फु । उकिं खनिगु ताइगु आदि लुया वक्व पतिकं
 अनित्यादि आकारं परिच्छेद याना सीकथं भाविता यायेमाः धयागु
 नं थुइके फु । मार्ग सत्ययात उत्पत्ति वृद्धि जुइके माःगु धर्म धका
 कना बिज्याःगुली खनिगु ताइगु आदि उपादानस्कन्ध दुःख सत्य
 धर्मतय्त भाविता याना सीका उत्पत्ति वृद्धि जुइकेमाः धयागु थुइके
 फु । समुदय सत्ययात प्रहीण याये माःगु धर्म धका कना बिज्याःगुली
 नं सही कथं स्पूगु जुइ कथं दुःखसत्य धर्मतय्त भाविता यायेगु द्वारा
 थुपिं धर्मय् यइपु न्ह्याइपु तायेगुयात हटे यायेमाः धका थुइके फु ।
 निरोध सत्ययात साक्षात्कार यायेमाःगु धर्म खः धका कना बिज्याः-
 गुली नं दुःखसत्य धर्मतय्त यथार्थ रूपं सी कथं भाविता याना
 विपश्यना मार्गाङ्गतय्त वृद्धि जुइके धुंका अन्तिमय् निरोध
 सत्ययात साक्षात्कथं लुइके दइ धयागु थुइके फु ।

तथागतं स्वयं मध्यम प्रतिपदा धयागु मार्गाङ्ग च्यागूयात
 वृद्धि जुइका थुकथं थुकथं सिया वल धका कना बिज्याःबले धर्म-
 श्रोता परिषदपिसं नं तथागतथें हे मार्गाङ्ग च्यागू धर्मतय्त जिमिसं
 वृद्धि जुइकल धाःसा जिमिसं नं तथागतथें हे सीके बहःगु धाक्वयात
 सीके दइ धका थुइके फु । उपमा कथं- मनू छम्हसिनं भिगु वासः
 सेवन याये दया रोग लँगु खँ धाल धाःसा वथें हे जाःगु रोग दया

[३६२] धर्म श्रोतागणपिन्त विशिष्ट धर्म लाभ जुहू फूगु पहः

च्वंपि व्यक्तिपिसं जिमिसं नं उगु वासः सेवन यात घाःस्स रौणः
लनी घका थुइके फुथे खः ।

अबलेयापि धर्मश्रोता परिषदपि न्हापांगु धर्मोपदेश न्यने
धुंका विशेष धर्म प्राप्त याये ल्वःपि व योग्यपि विशिष्ट व्यक्तिपि
जुया च्वंगुलि आः जि घया वयाथे थुइके फु । थूगु अनुसारं नं
उत्पत्ति क्षणया नाम रूप दुःखसत्य धर्मतय्त भाविता याना
विपश्यना ज्ञान छसिकथं थहाँ वना योग्यतानुसार आर्य मार्ग प्यंगु
द्वारा निरोध सत्य निर्वाण विशिष्ट धर्मयात साक्षात्कार याना वन
घका चायेके फु ।

आः जि कना च्वनागु धर्मयात थुया सिया च्वंपिःसत्पुरुष-
पिसं नं उत्पत्ति जुयावं च्वंगु नाम रूप घयागु उपादानककथं दुःखः
सत्य धर्मतय्त परिच्छेद याना सीके फइ कथं भाविता याना चायेका
वृद्धि याना आर्य सत्य प्यंगुयात सीके योग्य कथं सीका आर्यमार्ग
फल विशिष्ट धर्म लाभ जुया वनीगु खँ संशय मदवेक सुनिश्चितः
जुया च्वन ।

आः जि स्पष्ट याना कयना वयाथे थुया सिया च्वंगुलि
न्हापांगु उपदेश धर्मचक्र्यात न्यना च्वंपि परिषदपि मध्यय आयुष्मान
कोण्डञ्जं थःगु सन्तानय प्रकट रूप उत्पन्न जुयावं च्वन तिनिगु ताइगु
स्युगु प्रसन्न जुइगु लयूताइगु, थीगु, खनिगु आदियात भाविता याना
विपश्यना मार्गाङ्गतय्त उत्पत्ति वृद्धि जुइका श्रोतापत्ति मार्ग फलय्
थ्यंक बिज्यात । उकथं थ्यंगु पहःयात ला गुलिखे लिपा तिनि हानं
घाये ।

१८-गू कोटि ब्रह्मापि नं अथे हे वृद्धि व भाविता यावक
आर्य मार्ग फल विशिष्ट धर्म प्राप्त जूपि जुल । 'अथरिमाणां च
देवताथे अभिसम्मिसु' घका कयना तःगु मिलिन्द-पञ्च पाणि
अनुरूप अप्रमाण आपालं कामाकचर देवतापिसं नं अथे हे वृद्धि क

भाविता याना आर्य मार्गं फल विशिष्ट धर्म प्राप्त याना वन ।
 उक्तं विशिष्ट धर्म प्राप्त याये ल्वःपि योग्यपि व्यक्तिपिसं विशिष्ट
 धर्मत लाभ याना वने धुं कूगु जुया छथी, कने बहःगु धर्म परिपूर्ण
 जुया वंगु नं छथी—थुपि निगू कारणं याना तथागतं धम्मचक्कप्प-
 वत्तन सुत्तन्त देशनायात नकतिनि जि ब्वना क्यनागु निगमन कथन
 द्वारा अन्त याना विज्यात् । उकि उक्तं निगमन अन्त याना
 विज्याःगु कारण व पञ्चवर्गीय भिक्षुपि खुशी प्रसन्न व सन्तोष ताःगु
 कारणतयत् प्रथम संगायन आरुढ याःपि स्थविरपिसं थुकथं लेखावद्ध
 याना अंकित याना तथा थका विज्यात ।

संगायन रेकर्ड

इदमवोच्च भगवा; अत्तमना पञ्चवर्गिया भिक्खू भगवतो
 भासितं अभिनन्दुन्ति ।

इदं=थ्व क्यना बयागु “द्वे मे भिक्खवे अन्ता पब्बजितेन
 न सेवितब्बा” निसं “नत्थि दानि पुनब्भवो” तकयागु धम्मचक्क-
 प्पवत्तन सुत्तन्त धर्मयात; भगवा=भगवान बुद्ध; अवोच्च=न्हापांगु
 उपदेश कथं कना विज्याःगु जुल । पञ्चवर्गिया भिक्खू=पञ्चवर्गीय
 भिक्षुपिसं; अत्तमना=लय ताःगु मन दुपि जुया; भगवतो भासितं
 =भगवान बुद्ध कना विज्याःगु कथनयात; अभिनन्दुं=ययेका
 लुधं फुधं तायेका साधु धया सहर्ष स्वीकार यात । इति=थनं हे
 अन्त जूगु जुल ।

अनं लिपा आयुष्मान कोण्डञ्ज स्थविरं विशिष्ट धर्म प्राप्त
 याना काःगु पहःयात नं संगायन याना विज्याःपि स्थविरपिसं थुकथं
 रेकर्ड तथा हानं उल्लेख याना कना विज्यात ।

इमस्मिं च पन वेय्याकरणास्मिं भञ्जामाने आयस्मतो
 कोण्डञ्जास्स विरजं वीतमलं धम्मचक्खुं उदपादि “यं किञ्च
 समुदयधम्मं; सब्बं तं निरोधधम्म”न्ति ।

च पन=लुमंका तये माःगु विशेषता ला; इमस्मि वेय्याकर-
 णस्मि=थुगु धर्मचक्रसूत्र उपदेशयात; भञ्जामाने=कना बिज्याना
 च्चंबले; वा=कं जक कना बिज्याये सिधःबले; धायस्मतो
 कोण्डञ्जस्स = आयुष्मान कोण्डञ्ज स्थविरयात; विरजं=धु
 मदुगु; बीतमलं=मल मदुगु; धम्मचक्खुं=श्रोतापत्ति मार्गं ज्ञान
 धयागु धर्ममिखा; उवपाधि=उत्पन्न जुल । (किन्ति=गुकथं उत्पन्न
 जुल लय् धाःसा) समुदयधम्मं=उत्पन्न जुइगु स्वभाव दुगु; यं
 किञ्चि=निश्चित मदुगु छुं छगू धर्मं; अस्थि=दु; तं सध्वं=व
 फुकं; निरोधधम्मं=निरोध जुइगु स्वभाव दु; इति=थुकथं उत्पन्न
 जुल ।

थुगु रेकॉर्ड वचन पाखें मुख्य सारांश ला आयुष्मान कोण्डञ्ज
 श्रोतापत्ति मार्गं फलय् थ्यना श्रोतापन्न जुया वन धयागु खः ।
 गुगु इलय् थ्यंक वन लय् धाःबले भञ्जामाने- भणियमाने- कना
 बिज्याना च्चंबले कना बिज्याना च्चं च्चं । थुगु धर्मचक्र उपदेशयात
 तथागतं कना बिज्याना च्चंबले कना बिज्याना च्चं च्चं हे श्रोतापन्न
 जुया वन धयागु भाव खः। । थ्व उकीयागु मूल पालि अनुसार
 शब्दार्थं कथं (वा व्याकरणयागु अर्थं कथं) क्वक्वजीक बिया तयागु
 अर्थं खः । सारत्थदीपनी टीकाय् थुकथं हे वर्णन याना तःगु दु ।
 पटिसम्मिदा मग्ग अट्टकथाय् ला थुगु पदयात वर्तमानया लिक्क
 अतीत काल वाची जुया च्चंगु खें क्यना (भणिते- कना बिज्याये
 धुंसेलि) धयागु अर्थं क्यना तःगु दु । उकिं जि नं (वा- कं जक
 कना बिज्याये धुंबले- धका) मेकथं छथी अर्थं छ्याना तयागु दु ।

उपदेश न्यं न्यं आयुष्मान कोण्डञ्जयात विशिष्ट धर्म लाभ

आयुष्मान कोण्डञ्ज तथागतं कना बिज्याःगु धर्मय् दुथ्याःगु
 मध्यम प्रतिपदा धयागु मार्गाङ्ग च्यागूयात स्वरूप उल्लेख याना
 क्यना च्चंबले नं उगु मार्गाङ्ग च्यागूयात वृद्धि जुइका श्रोतापत्ति

मार्गं फल विशिष्टं धर्मं प्राप्तं जुइ फु । प्यंगू सत्यया स्वरूपं न्यने दुबले नं उगु प्यंगू सत्ययात सीके ल्वःगु अनुसार सी कथं भाविता याना मार्गं फल विशेष धर्मं प्राप्तं जुइ फु । विशेष रूपं धायेगु खःसा दुःखयात परिच्छेदं याना सीके माःगु धर्मं, मार्गयात वृद्धिं जुइके माःगु धर्मं” धयागुयात न्यने दुबले दुःखं सत्यं धयागु उपादानं स्कन्धतयत् भाविता याना सीका विपश्यना मार्गाङ्गतयत् वृद्धिं जुइकेगु कथं श्रोतापत्तिं मार्गं फलय् थ्यनेत तःसकं सःति जू ।

दुःखयात भाविता याना सीका वृद्धिं जुइकेगु पहः ला धर्मं सः ताः ताः पतिकं ताःगुयात भाविता याना सीका नं धात्वंगु उदयं व्ययं जुया च्वंगु स्वभाव, अनित्यं दुःखं अनात्मं स्वभावतयत् सीका मार्गाङ्गं च्यागू वृद्धिं जुइके फु । कना बिज्याःगु उपदेशया अर्थयात सिया खना थुया वःगुयात भाविता याना सीका नं वृद्धिं जुइके फु । प्रसन्नं तायेके बहःगु सः व प्रसन्नं तायेके बहःगु उपदेशं तायेके दया लुया वःगु श्रद्धायात भाविता याना चायेका नं वृद्धिं जुइके फु । प्रसन्नं जुया लय् लय् ताइगु नं यक्व जुया वइ; अथे जुया च्वनीबले लय् ताइगु प्रीतियात भाविता याना सीका नं वृद्धिं जुइके फु । उगु प्रीतियात भाविता याना सीका वृद्धिं जुइकेगु पहः ला तःसकं सःति जू । उर्किं पाली उपदेशं श्रोता परिषदपिनि सन्तानय् (कल्लचित्तं = उचितगु चित्तं लुया च्वनीबले; मुदुचित्तं = कोमलगु चित्तं लुया च्वनीबले; विनीवरणचित्तं = नीवरणं रहितगु चित्तं उत्पन्नं जुया च्वनीबले; उदग्गचित्तं = हर्षं उत्तेजितगु चित्तं उत्पन्नं जुया च्वनीबले; पसन्नचित्तं = विश्वस्तगु चित्तं-प्रसन्नगु चित्तं उत्पन्नं जुया च्वनीगु बलतय्) तथागतं प्यंगू सत्ययात कना बिज्याःगुलि विशिष्टं धर्मं लाभं जुया वंगु खँ क्यना तःगु दु । अले हानं थःगु शरीरय् दुने स्पर्शं जुइगु, भिं मभिं अनुभवं जुइगु, तथागतयात दर्शनं यायेगु आदियात नं भाविता याना सीका मार्गाङ्गं च्यागूयात वृद्धिं जुइके फु ।

आः कमा वयागु ताइगु आदिः उत्पत्ति क्षणया नाम रूपत
 नाम प्रज्ञप्ति मात्र मल्लु । धात्थे उत्पन्न जुया च्वंगु धात्थे दया च्वंगु
 धात्थेगु सही परमार्थ धर्मत खः । उपादान स्कन्ध न्यागु धयागु
 इपि परमार्थ धर्मत हे खः । परिच्छेद याना सीके माःगु परिच्छेद-
 दुःख सत्य धयागु नं थुपि परमार्थ धर्मत हे खः । उकिं दुःख सत्य-
 यात परिच्छेद याना सीकेमाः धका धया तःगु देशनानुरूप भाविता
 याक्व पतिकं उगु उगु दुःख धर्मतयत उत्पत्ति विनाश अनित्य दुःख
 अनात्म आकार प्रकारं परिच्छेद याना स्यू । उकथं स्यू स्यू पतिकं
 नित्य सुख आत्म कथं विचाः द्वंका यइपु ताइपु तृष्णा उत्पत्ति
 जुइगु अवसर मदुसे अलग अलग जुया वनी । थ समुदययात हटे
 यायेमाः धका धयातःथे तदंग प्रहणं हटे हटे याना वना च्वनेगु हे
 खः । उकथं सीके माःगु आरम्भणय् मस्यूगु द्वंक स्यूगु अविद्या निसै
 वल्लेश कर्म विप्राक उत्पत्ति जुइगु अवसर मदुसे निरोध व शान्त
 शान्त जुया वनी । व तदंग निरोध हे खः । भाविता याना स्युक्व
 स्युक्व पतिकं तदंग निरोधयात सिद्ध जुइका थ्यं वनी । भाविता
 याना स्युक्व स्युक्व पतिकं विपर्ययना मार्गाङ्ग धर्मत वृद्धि याना
 च्वंगु पहःयात ला विशेष धया च्वने माःगु मन्त । उकथं ताइगु
 आदियात भाविता याना सीका प्यंगु सत्ययात सीके बहः जूगु
 अनुरूप स्यूगु विपर्ययनायात वृद्धि जुइका आयुष्मान कोण्डञ्ज धर्म-
 चक्र उपदेश न्यना च्वं च्वं हे श्रोतापत्ति मार्गं फलय् थ्यना श्रोतापन्न
 जुया वन । अथवा, धर्म उपदेश अन्त जुया वना च्वंगु अवस्थाय्
 श्रोतापत्ति मार्गं फलय् थ्यना श्रोतापन्न जुया वन- धका चायेके फु ।

मार्गं ज्ञानय धू मलत निरोध

उकथं जूगुली श्रोतापत्ति मार्गं ज्ञानयात (बिरजं) धू मदु;
 (बीतमलं) मल मदु-धका प्रसंसा याना तःगु खः । युथय् गुक्थं
 धू मदुगु लय् छु मल मदुगु लय् धका विचाः याये थाय् दु । सारत्थ-

दीपनी टीकाय् वर्णनं याना तःगु ला अपाय गमनीय जुया च्वंगुया कारण जुया च्वंगु रागादि धू मद्दु; दृष्टि व विचिकित्सा धयागु मल बिल्कुल मद्दु धका क्यना तःगुदु । व श्रोतापत्ति मार्गं हटे याये माःगु क्लेशयात धू मलया रूपय् क्यना तःगु हे खः । पटिसम्भिदा मग अट्टकथा-य् क्यना तःगु ला धू धयागु नं रागादि हे खः; मल धयागु नं रागादि हे खः धयागु रूपं वर्णनं याना राग आदि अभिभूत याये सःगुलि याना धू धाइ; स्यंके सःगुलि याना मल धाइ धका नं वर्णनं याना तःगु दु । थन हानं विचाः याये थाय् दया वल । थुपि धू व मलत धम्मचक्खु धयागु मार्गं ज्ञानं सम्प्रयुक्त मज्जुगुयात अलग जूगु धाये त्यंगु ला ? आर्यं मार्गं ज्ञान द्वारा निर्वाणयात सीके खंके मफइ कथं बिघ्न बाधा बी मफूगुयात धाये त्यंगु ला धका हानं विचाः याये थाय् दया वल । मार्गं ज्ञान धयागु क्लेशत लिसे बिल्कुल सम्प्रयुक्त जुइगु मद्दुगु कारणं याना सम्प्रयुक्त मज्जुगुयात ला धाये त्यंगु मखुगु खं स्पष्ट जू । अथे जूसैलि निर्वाणयात सीके खंके मफइ कथं बिघ्न बाधा बी मफूगुयात हे “क्लेश धू मद्दु, क्लेश मल मद्दु” धका काये माःगु दु ।

बिघ्न बाधा बी मफूगु पहः ला श्रोतापत्ति मार्गं हटे याये माःगु दृष्टि विचिकित्सात व अपाय गमनीय जुया च्वंगु रागादित शक्तिशाली जुया च्वंतल्ले विपश्यना भाविता याना च्वंसा नं श्रोतापत्ति ज्ञान द्वारा निर्वाणयात खंके फइ मखुनि । मिखाय् मोत्तिविन्दुं त्वःपुया बिघ्न बाधा बिया च्वंगुलि वर्णं रूपयात खंके मफइगुर्थे खः । विपश्यना ज्ञान प्रबल परिपक्व व परिपूर्णं जुइगु अवस्थाय् उगु दृष्टि विचिकित्सात व अपाय गमनीय जुया च्वंगु रागादित दुर्बल जुया वनी । उकिं निर्वाणयात खंके मफयेक बिघ्न बाधा बी फइ मखुत । मिखाय् मोत्तिविन्दू सालुया वनीबले खंके मफयेक त्वःपुइगु बिघ्न बाधा बीगु याये मफइर्थे खः । उजागु अवस्थाय् श्रोतापत्ति मार्गं ज्ञानं निर्वाणयात साक्षात् खना उत्पन्न जुया बइ । उकथं निर्वाणयात खना उत्पन्न जुया बये फइकथं शक्ति

[३६८] विपश्यनां फक्व हटे याये धुंका तिनि मार्गं ज्ञानं हटे याइ

सामर्थ्यं दुगुयात हे (बिरज) धू मडु; (बीतमल) मल मडु धका
घाये त्यंगु खः धका काये त्वः जू ।

विपश्यनां फक्व हटे याये धुंका तिनि मार्गं ज्ञानं हटे याइ

थुकथं कायेगु द्वारा धम्मचक्खुं—धर्म मिखा घया तःगु लिसे
नं अनुकूल जुया मिले जुइगु खः । (तस्स तं उप्पन्नभावं विनासय-
मानं यस्मा तं तं लोफियलोकुत्तरजाणं उप्पज्जति) धका घया
तःगु विशुद्धि मार्गं (दु. ३३०) (पठनं लोफियजाणेन यथाबलं
पहीनमेव लोकुत्तरजाणं पजहति) न्हापां लौकिक विपश्यना ज्ञानं
बल शक्ति दक्व हटे याना तये धुंगु क्लेशयात लोकुत्तर मार्गं ज्ञानं
निर्मूल जुइक हटे याइगु खः घयागु विशुद्धि मार्गं महाटीकात लिसे
नं मिले जुइगु खः ।

विपश्यना ज्ञान हे मार्गं ज्ञान जुया वःगु खः

थन विशेष होश याये माःगु ला लोकुत्तर मार्गं ज्ञान घयागु
नं मेथासं वया उत्पन्न जुया वःगु मखु । न्हावः न्हावःयागु चित्त
पाखें स्वाकं प्रतिनिधित्व याना लिपा लिपायागु चित्तत उत्पन्न जुया
वइगुथें विपश्यना ज्ञान पाखें स्वाकं प्रतिनिधित्व याना उत्पन्न जुया
वःगु हे खः । एकत्त नय अनुसार घाल घाःसा विपश्यना ज्ञानं हे
मार्गं ज्ञान उत्पन्न जुया वःगु खः धका नं घाये फु । उकीयात विशेष
होश यायेमाः । उकिं विपश्यना ज्ञानया सामर्थ्यं याना शक्ति हीन
जुया च्वंगु दृष्टि विचिकित्सा आदि क्लेशधू व मलतय्सं निर्वाणयात
मखनि कथं त्वःपुइ मफयेक विघ्नबाधा बी मफइगुयात हे धू व मल
मडुगु खः धका घाये त्यंगु खें चायेकेगु हे खः ।

मज्झिमपण्णास ब्रह्मायु सुत्त (३४६)—यं क्वय्यागु मार्गं
स्वंगुयात धम्मचक्खुं—धर्म मिखा धका घया तल । उपरिपण्णास

चूलराहुलोवाद सुत्त (३२७)-य् आर्यं मार्गं फल ज्ञानं प्यंगूयात् धम्मचक्खु-धर्मं मिखा धका धया तल । उगु उगु च्वय्यागु मार्गं ज्ञानतयत्त "धू व मल मदु धया तःगुली नं विपश्यना ज्ञानया सामर्थ्यं याना कामराग व्यापाद आदित्त वल शक्ति हीन जुया निर्वाणयात् मखनि कथं विघ्नवाधा बी मफूगुयात् हे (विरज वीतमल) धाइ धका काये त्वः जू । आःथे गहन व प्रगाढ रूपं परिवेक्षणं याना धया च्वने माःगु नं मेता कारणं मखु । आर्यं मार्गं ज्ञानं धयागु मेथासं वया उत्पन्नं जुइगु मखु । विपश्यना ज्ञानं हे पक्कत्तूपनिस्सय शक्ति द्वारा उत्पन्नं जुया वइगु खः धयागु थुइके बी मास्ति वया हे खः ।

उगु धम्मचक्खु-धर्मं मिखा धयागु श्रोतापत्ति मार्गं ज्ञानं गुकथं उत्पन्नं जुइगु खः धाःबले- यं किञ्चिच्च समुदयधम्मं, सब्बं तं निरोधधम्मन्ति उत्पन्नं जुइगु स्वभाव दुगु धर्मं धाक्व निरोधं जुइगु स्वभाव दुगु मुक्कं जुया च्वन धका सीका खंका उत्पन्नं जुइगु खः । उकथं सोगु खनीगु निथी दया च्वन- उदयव्यय ज्ञान आदि उत्पन्नं जुइगु क्षणय् भाविता थाक्व थाक्व पत्तिकं उत्पन्नं उत्पन्नं जुया तुरन्त हे विनाश विनाश जुया वना च्वनीगुयात् जक ध्वदुया च्वनीगु कारणं उत्पन्नं जुया वक्व विनाश व निरोधं जक जुया वना च्वनीगु खः धका विपश्यना ज्ञानं सिया खना च्वनीगु छथी खः । संस्कारुपेक्षा ज्ञान प्रबल परिपक्व व परिपूर्णं जुइबले दिपा मदयेक उत्पन्नं जुया च्वनीगु (पवत्त धयागु) नाम रूप प्रवाहया अटूट रूपं क्षण क्षणय् विनाश विनाश जुया वना च्वनीगुयात् सिया सिया च्वन धाःसा नाम रूप संस्कार विल्कुल निरोध व शान्तं जुइगु स्वभावय् दुने धुसे जुया वंथे सिया खना वनी । उकथं सिया खना वना च्वंगु निर्वाण शान्ति धातु स्वभावयात् साक्षात् ध्वदुया सिया खना वना च्वंगु खः । अबले उत्पन्नं उत्पन्नं जुया वक्व फुकं निरोध, शान्तं व शून्यं जुया वंगु कथं हे सीके खंकेमाः । ध्व आर्यं मार्गं ज्ञानं स्यूगु खंगु छथी हे खः । धम्मचक्खु-धर्मं मिखा धयागु श्रोतापत्ति मार्गं ज्ञानं उत्पन्नं

[१७०] मार्गं फलया आरम्भण निर्वाणय् नाम रूप दक्खं निरोध

जुइगु पहःआः कना वयागु सीके खंकेगु पहः निया दुगुली निगुगु सीके खंकेगु पहः अनुसार स्थगु खंगु जुया वनीगु हे खः । उकि श्रोतापत्ति मार्गय् ध्यनीवले नाम रूप संस्कारत्त दक्खं निरोध, शान्त व शून्य जुइगु स्वभावय् दुने ध्यंक वनीगु कथं स्पष्ट जू । उकथं श्रोतापत्ति मार्गं ज्ञानं सिया खना वन धाःसा उत्पन्न जुया दक्ख निरोध व विनाश जक जुइगु खः धका स्थगु ज्ञान दृष्टि नं दृढ जुया वनीगु हे जुल । च्वय् च्वय्यागु मार्गं ज्ञानत्त द्वारा स्थगु पहः नं थये हे जुल । उकि चूलराहुलोवाद सुत्त-य् मार्गं ज्ञान प्यंगुलि उत्पन्न जुइगु पहःयात्त (विरजं वीतमलं धम्मचक्खं उवपादि “थं किञ्च समुदयधम्मं; सब्बं तं निरोधधम्म”न्ति) धका समाप्त रूप हे क्यना तल ।

मार्गं फलया आरम्भण निर्वाणय् नाम रूप दक्खं निरोध

थन छम्ह व्यक्ति चूलनिहेस अटुकथा-य् “श्रोतापत्ति मार्गं दृष्टिगत सम्प्रयुक्त चित्त ४-गू व विचिकित्सा सहगत चित्त १-गू धयागु थुमि अकुशल चित्त ५-गू निरोध जुइगु खँ” क्यना तःगुयात्त उद्धरण साधक प्रमाण याना “श्रोतापत्ति मार्गं फल क्षणय् नाम रूप संस्कार दक्खं निरोध व शान्त जुया च्वंगु खने दु” धयागुयात्त तिरस्कार याना कनेगु क्यनेगु च्वयेगु याना तल । वयागु धारणा “श्रोतापत्ति मार्गं अकुशल चित्त ५-गूया निरोध जुइगुयात्त जक श्रोतापत्ति मार्गं फलं आरम्भण याना सीके खंके याइगु जुइ” धका धारणा दयेका तःगु पहः दु । व ला तःसकं वना च्वंगु धारणा हे खः । कारण् छाया धाःसा- निर्वाण धयागु अकुशलया छुं छुं अंश निरोध जुइगुयात्त नं धाःगु मखु । रूप धर्म नाम धर्मया छुं छुं अंश मात्र निरोध जुइगुयात्त नं धाःगु मखु । वास्तवय् ला क्लेश कर्म विपाक धयागु स्वंगुलि वर्त नाम रूप संस्कार दक्खं निरोध, शान्त व शून्य जुइगु स्वभावयात्त जक निर्वाण धाःगु खः । अबे जुया मार्गं

मार्गं फलं छुकीयात आरम्मण याइगु लब्धका न्यन धाःसा-
निर्वाणयात आरम्मण याइगु खः धका लिसः बी माली । निर्वाण
धयागु नं आः कना वयार्थे नाम रूप संस्कार दक्वं निरोध, शान्त व
शून्य जुइगु स्वभाव हे खः । अथे जुया “श्रोतापत्ति मार्गं फल
उत्पत्ति क्षणय् सीके माःगु व स्यूगु निरोध, शान्त व शून्य जुया
च्वंगुयात जक खना च्वने माःगु जुल” धयागु स्वाभाविकगु यथार्थ
व सही कथं सिया खना च्वंगु पहः हे जुल ।

क्वक्वजीक होश याना स्वल निरीक्षण परीक्षण यात धाःसा
उगु चूलनिद्देस पालि अट्टकथाया संवण्णेतब्ब पारायण वग्ग अजित
सुत्त-य् हे “एत्थेतं उपरुज्झति-थुगु निर्वाण शान्त धातुइ उगु नाम
रूप दक्वं निरोध जुया च्वन” धका धया तःगुयात प्रकट रूप खंका
काये फु । अले हानं “श्रोतापत्ति मार्गया आरम्मण निर्वाण व च्वय्
च्वय्यागु मार्गतय् आरम्मण निर्वाण उत्ते ला ? भेद जुया च्वंगु दु
ला ?” धका न्यन धाःसा नं “उत्ते हे खः; भेद मजू” धका हे
लिसः बी माली । यदि श्रोतापत्ति मार्गं अकुशल चित्त ५-गू निरोध
जुगुयात जक आरम्मण या; भेमेगु मार्गतय्सं नं इमिसं हटे याइगु
चित्तत निरोध जुइगुयात आरम्मण या धाल धाःसा मार्गं प्यंगुया
आरम्मण निर्वाणत नं ४-गू भेद जुया च्वनी । उक्तं भेद मजू ।
छगू मात्र निर्वाणयात जक आरम्मण याइगु खँ तःसकं तःसकं स्पष्ट
जुया च्वंगु दु । उकिं श्रोतापत्ति मार्गं फलं अकुशल चित्त ५-गू
निरोध जुइगुयात जक आरम्मण याना सीके खंकेमाः” धका धारणा
दयेकेगुयात तःसकं द्वना च्वंगु खः धका धया वयागु जुल । परिवेक्षण
यायेगु यक्व जुया च्वंगुलि मूल विषय स्वापु व्यना वन । उकिं मूल
विषय पालि अर्थयात हाकनं उल्लेख याना यंके नु ।

इमस्मि वेय्याकरणस्मि=थुगु धर्मचक्र सूत्र उपदेशयात;
भञ्जामाने =कना विज्याना च्वंबले; वा=नकतिनि जक कने
सिधःबले; आयस्मतो कोण्डञ्जास्स=आयुष्मान कोण्डञ्ज स्थविर-

[३७२] उपदेशित धर्म चित्त बुद्धे जुइवं जक मार्गं ज्ञान लुया.....

यात; विरजं=धू मद्दुगु; वीतमलं=मल रहितगु; धम्मचक्खुं=श्रोतापत्ति मार्गं ज्ञान घयागु धर्म मिला; उदपादि=लुया वल; (किन्ति=गुक्थं लुया वल धा:सा) समुदयधम्मं=उत्पन्न जुइगु स्वभाव दुगु; यं किञ्चि=अनिश्चितगु छुं छगू धर्म; अतिथ=दया च्वन । तं सम्भं=इपिं फुक्कं; निरोधधम्मन्ति=निरोध जुइगु स्वभाव दया च्वन धका उत्पन्न जुया वल ।

उपदेशित धर्म चित्त बुद्धे जुइवं जक मार्गं ज्ञान
लुया वइगु मखु खनि सा

थन वादारोपण यायेथाय् दया च्वन । गुक्थं धा:सा- आ: च्वना क्यनागु पालि व अर्थय् आयुष्मान कोण्डञ्जं विपश्यना भाविता या:गु खँ मद्दु मखु ला ? धर्मचक्र सूत्र तथागतं कना विज्याना च्वं च्वं (अथवा) नकतिनि कने जक सिध:बले धम्मचक्खु घयागु श्रोतापत्ति मार्गं ज्ञान उत्पन्न जूगु खँ जक दु मखु ला ? अथे जूसंलि तथागतं कना विज्या:गु धर्मचक्र उपदेशयात चित्त बुद्धे जुया श्रोतापत्ति मार्गं ज्ञान लुया व:गु मखु ला ? अथे धायेबले आयुष्मान कोण्डञ्जं विपश्यना भाविता या:गु पह: क्यनेगु अप्व: जुया मच्चं ला ? धका वादारोपण यायेथाय् दु । अप्व: मजू । कारण छाया धा:सा-थुगु धर्मचक्र सूत्रय् दुने हे मार्गाङ्ग च्यागूयात वृद्धि जुइके बह: जू धका नं कना तथा विज्यात । बुद्धे आणं आदि सम्यग्दृष्टि वर्णन पालि उगु उगु अर्थकथाय् दु:ख सत्य व समुदय सत्यतय्त भाविता याना सीकेभा: धका नं क्यना तल । पूर्वभाग मार्गं घयागु विपश्यना मार्गाङ्गत परिपूर्णं जूसा तिनि आर्यं मार्गं ज्ञान लुया वइगु ख: धका क्यना त:गु नं दनि । काय, वेदना, चित्त, धर्म-घयागु प्यंगू धर्म मच्चय् छगू छगूयात तकं भाविता मयात धा:सा विपश्यना प्रज्ञा, मार्गं प्रज्ञा उत्पन्न जुइ फइ मखु धका निश्चित रूपं क्यना त:गु नं दु । (स्वंगूगु काण्ड पौल्या: १३५-६-गुली साधक नमूना उल्लेख

याना क्यना वये धुन) । स्मृतिप्रस्थान प्यंगूयात् उत्पत्ति जुइकूसा त्तिनि सम्यक् स्मृति मार्गाङ्ग उत्पन्न जुइगु कारण नं पालि स्पष्ट रूपं दु (पौल्याः १३०—गुली क्यना वये धुन) । उकथं आपालं कारणतय्गु अनुसार विपश्यना मार्गाङ्गयात् वृद्धि मजुइकुसे आर्य मार्गाङ्ग उत्पत्ति जुइगु रूल मद्दुगुलि उपदेश न्यंन्यं विपश्यना मार्गाङ्ग वृद्धि जुइकेगु पहःयात् सीके थुइके बीत धात्थे आवश्यक जुया च्वंगु निति उल्लेख याना क्यना च्वनागु खः । उकि उगु उल्लेख याना क्यना वयागु आपालं विधित मध्यय् छगू मखु छगू विधि द्वारा विपश्यना भाविता याना छगू क्षणया दुने हे श्रोतापत्ति मार्गं फलय् थ्यंक् बिज्यात् धका लुमंकेमाः ।

आयुष्मान् कोण्डञ्जं श्रोतापत्ति मार्गं ज्ञानं प्राप्तं याःगु पहःयात् क्यने धुंका लिपा धर्मचक्र सूत्र धर्मयात् साधुकार बीगु पहः आदियात् संगायन आरुढ याना बिज्याःपि स्थविरपिसं थुकथं क्यना तःगु दु ।

देव ब्रह्मापिनिगु साधु अनुमोदन

पवत्तित्ते च पन भगवता धम्मचक्के भुम्मा देवा सद्दम-
नुस्सावेसुं "एतं भगवता वाराणसियं इसिपतने मिगदाये अनुत्तरं
धम्मचक्कं पवत्तित्तं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन
वा मारेन वा ब्रह्मना वा केनचि वा लोकस्मि"न्ति ।

च पन = विशेष लुमंके माःगु ला; भगवता = भगवान् बुद्धं; धम्मचक्के = धर्मचक्रयात्; पवत्तित्ते = प्रवर्तनं याना बिज्याये धुंका; (धर्मचक्र धयागु धर्मयात् प्रतिवेध याना सिया बिज्याःगु प्रतिवेध ज्ञानं व मनय् त्वःगु आकार प्रकार आदियात् सिया बिज्याःगु देशना ज्ञानं थुपि निगू ज्ञानं जुया च्वंगु खँ अर्थकथां वर्णनं याना तःगु दु । धर्मचक्र सूत्र धर्मयात् कना बिज्यायेगु द्वारा उगु धर्मं

चक्रयात चाः हीका बिज्याःगु धाइ । मेकथं हानं अर्थं बी माल धाःसा) धम्मचक्के=धर्मचक्र उपदेशयात; पवत्तित्ते=कना बिज्याये धुंसेलि; भुम्मा देवा=भूमी च्वंपि देवतापिसं; सद्दं=साधु अभिनन्दन याःगु शब्दयात; अनुस्सावेसुं=छकोलनं उद्घोषण याःगु जुल । (किन्ति=गुकथं धाःबले ।)

लोकस्मि=लोकय्; अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा=श्रमण नामधारीपि थजु ब्राह्मण नामधारीपि, देव, मारदेव, ब्रह्मा थजु, मेपि सुं छम्ह हे थजु, सुना नं लिफ्याये मफूगु-रोकय् याये मफूगु; अनुत्तरं=वयासिकं ज्वः मदुगु; एतं धम्मचक्कं=धुगु धर्मचक्रयात; वा=थुगु धर्मचक्र उपदेशयात; भगवता=भगवान बुद्धं; बाराणसियं=बाराणसी शहरया क्षेत्र जुया च्वंगु; इसिपतने भिगवाये=ऋषिपतन नां जुया च्वंगु मृगदावनय्; पवत्तितं=चाः हीका-उपदेश याना बिज्याये धुं कल; इति=थुकथं उद्घोषण याःगु जुल ।

भुम्मानं देवानं सहं सुत्वा चातुमहाराजिका देवा सहमनुस्सावेसुं "पे" चातुमहाराजिकानं देवानं सहं सुत्वा तावत्तिसा देवा "पे" यामा देवा "पे" तुसिता देवा "पे" निम्मानरत्त देवा "पे" परनिम्मित्तवसवत्ति देवा "पे" ब्रह्मकायिका देवा सहमनुस्सावेसुं "एतं भगवता बाराणसियं इसिपतने भिगवाये अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तितं अप्पटिवत्तियं समणेन वा "पे" केनचि वा लोकस्मि"न्ति ।

भुम्मानं देवानं सहं सुत्वा=भूमी च्वंपि देवतापिनिगु प्रशंसा याःगु उद्घोषण सः ताया; चातुमहाराजिका देवा=चतुर्महाराजिक देवतापिसं; सहं=प्रशंसा याःगु सःयात; अनुस्सावेसुं=छकोलनं उद्घोषण याःगु जुल । "पे" चातुमहाराजिकानं देवानं सहं सुत्वा =चतुर्महाराजिक देवतापिनिगु प्रशंसा याःगु उद्घोषण सः ताया; तावत्तिसा देवा=त्रयस्त्रिंशत् देवतापिसं; "पे" यामा देवा=यामा

देवतापिसं; “पे” तुसिता देवा = तुषित देवतापिसं; “पे” निम्मान-
रती देवा = निर्माणरति देवतापिसं; “पे” परनिम्मितवसवत्ति देवा
= परनिमित्त वशवर्ती देवतापिसं; “पे” ब्रह्मकायिका देवा = ब्रह्मा-
देवपिसं; सद्दं = प्रशंसा सःयात; अनुस्सावेसु = छकोलनं उद्घोषण
याःगु जुल । (किन्ति = गुकथं धाःसा)

लोकास्म = लोकय्; अप्पटिवत्तियं “पे” केनचि वा = श्रमण
नामधारी थजु “पे” मेपि सुं छम्ह हे थजु सुना नं लिपयाये मफूगु
रोके याये मफूगु; अनुत्तरं = वयासिबे ज्वः मदुगु; एतं धम्मचक्कं =
थुगु धर्मचक्रयात; वा = थुगु धर्मचक्र उपदेशयात; भगवता =
भगवान बुद्धं; बाराणसियं इसिपतने मिगदाये = वाराणसी शहरया
क्षेत्र ऋषिपतन नां दुगु मृगदावनय्; पवत्तिं = चाः हीका-उपदेश
याना विज्याये धुं कल; इति = थुकथं उद्घोषण याःगु जुल ।

इतिह तेन खणेन तेन मुहुत्तेन याव ब्रह्मलोका सद्दो
अभुगच्छि ।

इति = थुकथं; इह = थुगु लोकय्; तेन खणेन = थ्व क्षणं;
तेन मुहुत्तेन = थुगु मुहूर्तं; सद्दो = साधु अनुमोदन प्रशंसा उद्घोषण
सः; याव ब्रह्मलोका = ब्रह्मलोक तकं; अभुगच्छि = फइले जुया
थहाँ वन ।

तेन लयेन पटिसं अर्थकथाय् मदु

[अभिधान ग्रन्थय् किगू चुट्कियागु ईयात छगू क्षण धाइ
धया तल । किगू क्षणयात छगू लय; किगू लययात छगू क्षणलय;
उगु क्षणलय किगूयात छगू मुहूर्त धका नं धया तल । उगु धापू
अनुसार छगू मुहूर्त समय द्वःछिति क्षण समूह दया च्वंगुली गुकथं
ग्रहण याये योग्य जुइ लय् धाःसा- पटिसम्भदामग अटुकथा-य्

तेन खणेनाति वचनं=उगु क्षणं- धयागु खंयात; विसैसित्वा= विशेषता क्यना; तेन मुहुसनेनाति=उगु मुहूर्तं धका; वुत्तं=धया तःगु जुल; मुहुससङ्घातेन=मुहूर्तं धका धया तःगु; खणेन=क्षणं; इति वुत्तं होति=धये धाये त्यंगु खः; न परमत्यखणेन= वास्तविकगु क्षणं मखु; इति=थुकथं धाये त्यंगु खः" धका वर्णन याना क्यना तल । उगु क्षणं धयागुली फ़िगू चुट्की क्षणयात धाये त्यंगु मखु; मुहूर्तं क्षणयात जक धाये त्यंगु खः । थुगु पटिसम्भिता- मरग अटुकथा-या विचाः कथं तेन लयेन=धयागु पालि मद्गु सिहल प्रति, थाइ प्रति कम्बोडिया प्रतित कं उचित जू; उगु कं उचितगु प्रतियात थन क्यना च्वनागु खः- टिप्पणी ।]

भूकम्प व तेज प्रकाश उत्पत्ति

धयञ्च वससहस्ती लोकघातु सङ्कुम्प सम्पकम्प सम्पवेधि ।
अप्पमाणो च उलारी ओभासो लोके पातुरहोसि अतिवकम्म देवानं
देवानुभावन्ति ।

धयञ्च वससहस्ती लोकघातु = थुगु फ़िदः लोकघातु नं;
सङ्कुम्प=थहाँ थहाँ वया कम्प जुल; (उद्धं उग्गच्छन्ती=च्वयू
पाखे थहाँ वया; सुद्धु कम्प=बांलाक सन- थुगु पटिसं-ट्ट-अनुरूप
हे ।) सम्पकम्प=थहाँ कुहाँ जुया कम्प जुल; (उद्धं उग्गच्छन्ती
अधो ओक्कमन्ती सुद्धु पकम्प- ध्व हे-ट्ट-खः ।) सम्पवेधि=प्यंगू
दिशायसं थाथा याना कम्प जुल; (अतुद्दिता गच्छन्ती=प्यंगू
दिशायसं वना; सुद्धु पवेधि=बांलाक सन- थुगु-ट्ट-हे खः) ।
अप्पमाणो उलारो=अप्रमाण रूपं उलारगु; ओभासो च=देशना
ज्ञानया कारणं उत्पन्न जूगु तेज प्रकाश नं; अतिवकम्म देवानं
देवानुभावं=देव ब्रह्मापिमिगु तेज प्रकाश आनुभावयात अतिव्रमण
याना; लोके=लोकय; पातुरहोसि=प्रकट रूपं उत्पन्न जुया वल;
इति=थनं हे अत्वाः खँ सिद्ध जुल ।

तथागतं उदान व्यक्त याना बिज्याःगु

अथ खो भगवा इमं उदानं उदानेसि “अञ्जासि वत भो कोण्डञ्जो; अञ्जासि वत भो कोण्डञ्जो”ति । इति हिंवं आयस्मतो कोण्डञ्जास्स ‘अञ्जासि कोण्डञ्जो’त्वेव नामं अहोसीति ।

अथ खो = धर्मचक्र उपदेशयात् नकतिनि कना बिज्याये सिधःवले, आयुष्मान कोण्डञ्जयात् श्रोतापत्ति मार्गं ज्ञान धयागु धर्मं मिखा नकतिनि लुया वःगु उगु अवस्थाय्; भगवा = भगवान बुद्धं; अञ्जासि वत भो कोण्डञ्जो अञ्जासि वत भो कोण्डञ्जोति = भो, कोण्डञ्जं सीका काल, भो, कोण्डञ्जं सीका काल धका; इमं उदानं = हर्षं प्रफुल्लितगु थुगु उदानयात्; उदानेसि = सहर्षं पूर्वक व्यक्त याना बिज्यात् । इति हिं = थुकथं उदान वाक्य व्यक्त याना बिज्याःगु कारणं हे; आयस्मतो कोण्डञ्जास्स = आयुष्मान कोण्डञ्जयात्; अञ्जासि कोण्डञ्जो त्वेव = अञ्जासि कोण्डञ्ज धका हे; इवं नामं = थुगु नां; अहोसि = च्वंगु जुल; इति = थनं नं धम्मचक्कप्पवत्तन सुत्त व्वचाःगु जुल ।

आः निगमन कथं व्वना क्यनागु पालि अर्थ ला महावग्ग संयुत्त मूल पाली दुगु धर्मचक्र सूत्र अन्तिम वचन हे जुल । तथागतं थुगु धर्मचक्र उपदेश कना बिज्याये सिधःगु अवस्थाय् प्रत्यवेक्षण याना स्वया बिज्याःवले आयुष्मान कोण्डञ्जं श्रोतापत्ति मार्गं फल विशिष्ट धर्म सीका काःगुयात् खंका विज्यात् । अबले लय् लय् ताया बिज्याःगु जूया निति “कोण्डञ्जं सीका काल; कोण्डञ्जं सीका काल” धका लय्ताःगु वाक्य व्यक्त याना बिज्यात् । उकथं व्यक्त याना बिज्याःगुयात् कारण याना आयुष्मान कोण्डञ्जयात् आपालंसिनं अञ्जासि कोण्डञ्जा धका धायेगु यात् । उगु संयुत्त पालि अनुसार ला धर्मचक्र उपदेश थनं हे व्वचाःगु जुल । तर

[३७६] आयुष्मान अञ्जासि कोण्डञ्जं उपसम्पन्नभाव प्रार्थना...

विनय पाली अनुसार भिक्षु संघ प्रादुर्भाव जूगु पहःयात स्वाकं धाये माःगु ल्यं दया च्वन तिनि । उगु विनय पालि आदिलय् क्यना तःगु धर्मकथायात नं स्वाकं धाये माली तिनि ।

आयुष्मान अञ्जासि कोण्डञ्जं उपसम्पन्नभाव प्रार्थना याःगु

अथ हो आयस्मा अञ्जासि कोण्डञ्जो विदुधम्मो पत्तघम्मो विदितघम्मो परियोगाल्हघम्मो तिण्णविषिकिच्छो विगत-
कथं कथो वेसारज्जप्पत्तो अपरप्पच्छयो सत्थुसासने भगवन्तं
एतववोच “सभेध्याहं भन्ते भगवतो सन्तिके पब्बज्जं; सभेध्यं
उपसम्पद”न्ति ।

अथ हो = भगवान बुद्ध उदान व्यक्त याना विज्याये धुंगु
उगु अवस्थाय्; आयस्मा अञ्जासि कोण्डञ्जो = आयुष्मान
अञ्जासि कोण्डञ्जं; भगवन्तं = भगवान बुद्धयात; एतं अवोच =
थुज्जेगु वचन निवेदन यात; गुकथं निवेदन यात लय् धाःबले;
भन्ते = भगवन्; अहं = जि; भगवतो सन्तिके = भगवान शास्ताया
सन्मुखय्; पब्बज्जं = श्रामणेर भाव; सभेध्यं = लाभ याये मास्ति
व; उपसम्पदं = उपसम्पन्न भावयात; सभेध्यन्ति = लाभ याये
मास्ति वः धयागु; एतं = थुगु प्रार्थना वचनयात; अवोच = निवेदन
यात ।

वंश परम्परागत धर्म त्याग याये अःपु मजू

आयुष्मान कोण्डञ्जया वंश परम्परागत धर्म ला दये हे
माः । उगु धर्मयात त्याग याना भगवान बुद्धयाथाय् उपसम्पदा
जुइ मास्ति वः धयागु सामान्य विश्वासं ला जुइ फइ मखु । थौं
कन्हेयागु युगय् अन्य धर्मावलम्बी व्यक्ति बुद्ध शासनय् दुर्हा कया
भिक्षु जुइगु धयागु अःपु मजू । गुलि गुलिसिनं ला चीवर पुनेया

निति तक नं मखुनि; भावना धर्म उद्योग याये निति त्रिशरण गमन शील समादान यायेमाः धायेबले तकं अःपु मजुया च्वने यः नि । आयुष्मान कोण्डञ्जं मेपि पञ्चवर्गीय प्यम्ह भिक्षुपिसं नं भगवान बुद्धया सन्मुख्य भिक्षुभाव ग्रहण याये निति निर्णय याये फूथें मच्चंनि । आयुष्मान कोण्डञ्जं छु कारण्य भगवान शास्तायाथाय भिक्षु जुइया निति प्रार्थना व निवेदन यात लय धाःबले उकथं प्रार्थना व निवेदन याये फूगुया कारणतयत् **दिट्ठधम्मो**- आदि विशेषण गुणात्मक पदतयसं क्यना तःगु दु ।

दिट्ठधम्म आदि गुणात्मक पदं सम्पन्नगु स्थिति

दिट्ठधम्मो = सीके खंके धुंकूगु धर्म दुगु कारणं नं प्रार्थना याःगु खः । प्यंगू सत्य मध्यय् निरोध सत्य धयागु निर्वाण धर्मयात नं साक्षात्कार याना खंका सीके धुंकूगु जुया च्वन । उगु निर्वाण शान्तिधातुयात खंके सीके दुबले क्षण क्षणय् दिपा मदयेक उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगु नाम रूप संस्कारतयत् नं भयावह दुःखया रूप्य खन; उगु नाम रूप दुःखतयत् हे यइपु न्ह्याइपु ताया च्वंगु तृष्णा-यात नं दुःख उत्पत्ति वृद्धि सही कारण रूप्य खन; **सम्मादिट्ठि** = सही दृष्टि आदि मार्गं सत्य धर्मयात नं शान्ति धातुइ थ्यनीगुया धातथेंगु कारण सही आचरण मार्गया रूप्य खन; उकथं यथार्थगु प्यंगू सत्य धर्मतयत् स्वयं थःमं खंबले थुगु धर्मयात तथागतं परिपूर्ण रूपं खंका बिज्याये धुंकल धयागु सुदृढ रूपं आस्था व विश्वास दत्त; उकथं आस्था व विश्वास दुगुयात **एवेच्चप्पसाद** = ज्ञानं धर्मयात सीके धुंका विश्वास यायेगुयात श्रद्धा धर्मं धाइ । उपमा कथं धाल धाःसा भिगु वासः सेवन याये दया रोग लंम्ह व्यक्ति वासः ब्यम्ह वैद्यराजयात सःम्ह वैद्यराज धका सीका विश्वास यायेथें हे खः । उकि **दिट्ठधम्मो** = प्यंगू सत्य धर्मयात भगवान बुद्धं कना बिज्याःगु अनुरूप खंगु स्यगु जुइ धुंकूगु कारणं याना नं भिक्षुभाव प्रार्थना व निवेदन याःगु खः ।

विदु = खंगु वयागु नं ज्ञानं खंगु मखुसे मिखा आदि खंगु नं दया च्वंगु जुया पत्तधम्मो = ध्यने धुंकूगु धर्म दुगु कारणं नं घका हाकनं उल्लेख याना क्यना तल । उगु ध्यंगु धयागु नं ज्ञानं ध्यंगु मखुसे मेमे कथं ध्यंगु नं दया च्वंगु जुया विदितधम्मो = प्रकट रूपं सीके धुंकूगु धर्म दुगु कारणं नं घका हानं उल्लेख याना क्यना तल । उगु प्रकट रूपं स्यूगु नं आंशिक रूप्य् स्यूगु नं दया च्वंगु जुया निरवशेष रूपं प्रकट जुइक स्यूगु खः घका सीके बीत परिपो-
गाल्हधम्मो = छचाख्यरं दुबिना सीके धुंकूगु धर्म दया च्वन घका नं हाकनं उल्लेख याना क्यना तल । इपि फुकं उगु युगं पालि भाय् कथं प्रशस्त रूपं पर्यायवाची शब्द द्वारा उल्लेख याना क्यना च्वंगु हे जुल ।

उकथं आर्यं सत्यं प्यंगूयात् साक्षात् ज्ञानं च्वदुइकेगु खंकेगु सीकेगु अत्यन्त आवश्यकं जू । यथार्थं धर्मयात् स्वयं थःथःमं मसिया च्वन तिनि धाःसा बुद्धधर्मयात् विश्वास याना च्वना धाःसां द्वन्द संशय अलग्ग मजूसे च्वं च्वने थःनि । संशय जुइ बहःगु कारण चूला वइबले बुद्ध धर्मं संघलिसे स्वापु तया नं संशय जुया च्वने यः । थःमं आचरण याना च्वनागु शील समाधि प्रज्ञा आचरण शिक्षालिसे स्वापु तया नं संशय जुया च्वने यः । च्वदुइके लुइके बहःगु धाक्वयात् स्वयं थःमं लुइका सीके दइबले ला संशयत् रहित जुइ माक्व रहित जुइगु खः । खँ खँ पतिकं ता ता पतिकं च्वदुक्व पतिकं स्यूक्व पतिकं मदिक भाविता याना चायेका च्वनीमू योगि समाधि ज्ञान क्वातुया वइबले चायेका सीके माःगु रूप व चायेका सिया च्वनिगु चित्त नामयात् छुटे याना स्यू । अनं लिपा मिखा व वर्ण रूप दया खना स्यूगु दया च्वन आदि घका नं स्वयं थःमं लुइका सीके दु । वने मास्ति वया वनेगु दया च्वन आदि घका नं सीके दु । भाविता याना चायेका मस्यूगु जुया बांला भि भाःपिया च्वन ; बांला भि भाःप्युगु जुया थइपु न्हाइपु ताया च्वन । थइपु ताःगु जुया आशक्त जुया च्वन ; आशक्त जूगु जुया थःगु इच्छा

पूर्ण जुइ कथं उद्योग याना जुया च्वन आदि धका नं स्वयं थःमं लुइका सीके दु । भाग्य मदुगुलि बांमलाःगु मभिगु लुइका अनुभव याना च्वनेमाः; भाग्य दया बांलाःगु भिगु अनुभव याये दया च्वन आदि धका नं सीके दु । उलि तक्र स्वयं थःमं लुइका थुया वन धाःसा आत्मा दु ला; सृष्टि कर्ता दु ला आदि धका संशय मजूसे अलग्ग जुया च्वने फइगु जुल ।

अनं लिपा भाविता याना चायेके माःगु नाम रूपत भाविता याना च्वनेगु क्षण क्षणय् हे उत्पन्न उत्पन्न जुया स्यना स्यना वना च्वंगु लुया च्वनीबले अनित्य मात्र खनिसा; भयावह दुःख जक खनिसा; अधीनय् मदुगु आत्मा मखुगु स्वभाव धर्म मात्र खनिसा धका भाविता याना च्वं च्वं हे सिया खना थुया वइगु जुल । उकथं विशिष्ट रूपं सिया वइगु अवस्थाय् “थुगु धर्म उपदेश कना बिज्याःम्ह तथागतं स्वयं थःमं लुइका सीका कना बिज्याःगु खः; धात्थे यथार्थम्ह तथागत हे खः; कना तया बिज्याःगु धर्म नं धात्थेगु सही धर्म हे खः; थुगु धर्मया आचरण याना च्वंपि संघपि नं बांलाक आचरण याना च्वंपि धात्थेपि संघपि खः” धका विश्वास यायेगु क्वातुया वइगु जुल । अनं लिपा नाम रूप संस्कार बिल्कुल निरोध, शान्त व शून्य जुया च्वंगु स्वभावय् दुने थ्यंका दुग्यना वनीगु जुल । अबले धाःसा निरोध सत्य निर्वाण शान्ति धातुयास्त स्वयं साक्षात्कार याना सीके दइगु जुया च्वन । अबले दुःखायात विभाजन याना सीकेगु; समुदययात चीका छ्वयेगु; मार्गयात थःगु सन्तानय् उत्पत्ति वृद्धि जुइकेगु धयागु कृत्य सिद्ध जुइ कथं दुःख, समुदय, मार्ग धयागु ल्यं दुगु स्वंगू सत्ययात नं सीके दु । उकथं प्यंगू सत्ययात सीके ल्वः कथं सीके दइगु जुया बुद्ध, धर्म व संघ लिसे स्वापु दुगु विश्वास यायेगु श्रद्धा स्यने फइ मखुगु रूपं दृढ जुया वनीगु खः । शील समाधि प्रज्ञा आचरण शिक्षा लिसे स्वापु दुगु विश्वास नं स्यने मफइ कथं दृढ जुया वनीगु खः । उकथं स्वयं थःमं लुइका सीका विश्वास यायेगु दृढ जुया च्वनीगुलि संशय जुइगु

विचिकित्सायात् बांबालाक पुला मुक्त जुया वनीगु खः । आयुष्मान् कोण्डञ्ज नं प्यंगू सत्ययात् स्वयं थःमं लुइका सीका संशययात् पुला मुक्त जुया वंगु जुल । उकिं तिण्णविचिकिच्छो = संशययात् अतिक्रमण याना वने धुंकूगु जूया निरति हे भगवान् बुद्धया सन्मुख्य् शिष्य भिक्षुभावयात् प्राथना व निवेदन याःगु खः ।

संशय जुइगु विचिकित्सा मन्त धाःसा “~~अर्थं~~ कथं—गुकथं खः, गुकथं खः— धात्थेम्ह बुद्ध खःलाथे, मखया जकं च्वन लाथे” आदि घका द्वन्द संशय जुइगु नं दइ मखुतगु जुल । उकिं विगत-कथं कथी = अथे खः ला थथे खः ला घका द्वन्द संशय जुइगु मद्दुगु कारणं नं प्रार्थना व निवेदन याःगु खः । थुपिं निगू पदत नं समान अर्थं दुगु पर्यायवाची पदत हे खः ।

अनं लिपा सत्थुसासने = शास्तायागु अनुशासन शासनय् ; वेसारउच्चप्पत्तो = धात्थे सही खः धयागु प्रज्ञा ज्ञान द्वारा निर्भयत्वय् थ्यंगु कारणं नं प्रार्थना याःगु खः । अनं हानं अपरप्पच्छयो = मेपिन्त लः ल्हाना विश्वास यायेगु मखुसे स्वयं थःमं हे सिया च्वंगु कारणं भगवान् बुद्धया सन्मुख्ये भिक्षुभाव प्रार्थना याःगु खः ।

संसारय् धर्मं माने याना च्वंगु स्वयं थःमं मसीकुसे मेपिन्त विश्वास याना भरोसा कया माने याना च्वनीगु हे आपाः । गुलिंसिनं सिमा वन पर्वतया देवतापिन्त माने याना च्वन । मां—बौ बाज्या अजि गुरु आचार्य परम्परां निसें उम्हं थुम्हं धाःगु कथं माने याना वयां च्वन । सुना नं इपिं देवतापिं नाप लाःगु नं मखु । गुलिंसिनं, शक्र, ब्रह्मा, आकाश भूमिया ईश्वर धाःपिन्त माने याना च्वन । सुना नं स्वयं थःपिसं खंके नंगु मखु । मां—बौ गुरु आचार्य-पिसं धाःगुवात् विश्वास याना माने याना च्वंगु जक खः । बुद्ध शासनिक व्यक्तित्विनि पुचलय् नं सीके माःगु सीके बहःगु धर्मयात् सीके मधुं नि तिनि सा मां—बौ गुरु आचार्यपिन्त वःकया विश्वास

याना माने याना च्वने माःगु हे जुया च्वन । शमथ विपश्यना भावना कार्ययात उद्योग व अभ्यास याना छुं भति स्वानुभूति दयावल धाःसा ला साक्षात् अनुभव कथं नं विश्वास व भरोसा काये दु । ध्यान मार्गं फल धर्मत लाभ जुया च्वन धाःसा तु उगु ध्यान मार्गं फलया क्षेत्रय् मेपिनि भरोसा कया विश्वास याये माःगु मन्त । स्वयं थःमं स्पूगु जुया च्वनीगु खः ।

चित्त गृहपति व नाटपुत्त

तथागतया पालाय् चित्त धयाम्ह अनागामि गृहपति महाजन छम्ह दया च्वन । छन्हु उम्ह चित्त गृहपति नाटपुत्त धयाम्ह निर्ग्रन्थ गणाचार्ययाथाय् थ्यंक वन । नाटपुत्त गणाचार्य धयाम्ह जैन धर्मावलम्बीपिसं सर्वोत्तम सर्वज्ञया रूप्य् माने याना तःम्ह महावीर धयाम्ह व्यक्ति हे खः । व तथागत सम्यक्सम्बुद्ध प्रादुर्भाव जुया बिज्याये न्ह्यवः निसैं नां दना च्वंम्ह व्यक्ति खः । उम्ह नाटपुत्त आचार्य “गथे खः लय् चित्त गृहपति, छिमि गुरु गोतमं—वितर्कं विचार रहितगु ध्यान समाधि दुम्ह धया तल । विश्वास दु ला” धका न्यन । अबले चित्त गृहपति “वितर्कं विचार रहितगु ध्यान समाधि दु धयागु थुगु क्षेत्रय् भगवान बुद्धयात विश्वास याना स्वीकार व समर्थन याये माःगु मखु” धका लिसः बिल । अबले नाटपुत्त आचार्य “चित्त गृहपति भगवान बुद्धयात विश्वास मयाना धाल” धका भाःपिल । उकिं वं “अय् शिष्यपि, स्वःसा ; थुम्ह चित्त गृहपति अति हे सोळा तप्यं ; वं विश्वास मयानागुयात विश्वास मयाना धका हे धाल ; विश्वास याये नं बहः मजू ; फय्यात जालं प्यना ज्वन धाःसा ज्वने फइ मखुथें गंगा खुसीया लःयात पाः ल्हाति पन धाःसा पने फइ मखुथें तुं वितर्कं विचारयात निरोध व रहित जुइ कथं याये फइ मखु” धका वया शिष्य परिषद्पिन्त धाल ।

अले चित्त गृहपति “आयुष्मान नाटपुत्त आचार्य, सिया

च्वनीगु व विश्वास यायेगुली गुगु पत्ति अप्वः श्रेष्ठोत्तम लय्” घका न्यन । सिया च्वनीगु विश्वास यायेगु स्वया कं अप्वः श्रेष्ठोत्तम घका आचार्यं लिसः बिल । अबले चित्त गृहपति “आयुष्मान आचार्यं, जि यथि जाःगु इलय् थजु इच्छा जुइबले वितर्कं विचार दुगु प्रथम ध्यान समापत्ती प्रवेश जुइफु । वितर्कं विचार रहितगु द्वितीय ध्यान समापत्ती नं प्रवेश जुइ फु । प्रीति रहितगु तृतीय ध्यान समापत्ती नं प्रवेश जुइ फु । सुख रहितगु चतुर्थ ध्यान समापत्ती नं प्रवेश जुइ फु । थुकथं वितर्कं विचार रहितगु ध्यान समाधियात स्वयं थःमं लुइका सीका खंका च्वना नं “वितर्कं विचार रहितगु ध्यान समाधि दु” घयागु थुगु क्षेत्रय् मेपि भिक्षु श्रमणपिन्त भरोसा कया विश्वास याना च्वने माःगु दइतिनि ला” घका हानं प्रतिकार याना लिसः बिल ।

थुगु कथावस्तुइ वितर्कं विचार रहितगु ध्यान समाधियात स्वयं थःमं लुइका सीका च्वंम्ह चित्त गृहपति मेपिन्त लः ल्हाना विश्वास याना च्वने माःगु मदु; स्वयं थःमं हे सिया च्वंगु दु घाःथें हे प्यंगू सत्य धर्मयात स्वयं लुइका तःगु रूपं सिया च्वंम्ह आयुष्मान कोण्डञ्जं तथागतयागु मार्गाङ्ग च्यागू, शील समाधि प्रज्ञा घयागु अनुशासन शासन सम्बन्धय् मेपिन्त भरोसा कया विश्वास याये माःगु मखुत । उकि अपरप्पञ्चयो=आधार भरोसा व विश्वास याये माःपि मेपि मदु, मेपिन्त लः ल्हाना विश्वास याये माःगु मखुसे स्वयं थःमं हे सिया च्वने धुं कूगु कारणं नं भगवान बुद्धयाथाय् शिष्य भिक्षुभाव प्रार्थना व निवेदन याःगु खः । तःसकं श्रद्धा प्रसन्न तायेके बहः जू । उगु पालिया अर्थयात परिपूर्णं रूपं ब्वना क्यने ।

तःसकं प्रसन्न तायेके बहः

अथ खो = तथागतं उदान व्यक्त याना विज्याये धुं कूगु उगु अवस्याय्; आयस्मा अञ्जासि कोण्डञ्जो = आयुष्मान अञ्जासि

कोण्डञ्ज; **दिट्ठधम्मो** = सीके खंके धुं कूगु धर्म दुम्ह जुया; **वा** =
 प्यंगू सत्य धर्मयात सीके खंके धुं कूम्ह जुया; **पत्तधम्मो** = ध्यने
 धुं कूगु- लाभ जुइ धुं कूगु धर्म दुम्ह जुया; **वा** = प्यंगू सत्य धर्मयात
 ध्यने धुं कूम्ह लाभ याये धुं कूम्ह जुया; **विदितधम्मो** = प्रकट रूपं
 सीके धुं कूगु धर्म दुम्ह जुया; **वा** = प्यंगू सत्य धर्मयात प्रकट रूपं
 सीके धुं कूम्ह जुया; **परियोगाल्हधम्मो** = छ्चाख्यरं परिपूर्ण रूपं
 दुत्तिना सीके धुं कूगु धर्म दुम्ह जुया; **वा** = प्यंगू सत्य धर्मयात
 परिपूर्ण रूपं दुत्तिना सीके धुं कूम्ह जुया; **तिण्णविचिकिच्छो** =
 अतिक्रमण याये धुं कूगु संशय दुम्ह जुया; **वा** = संशययात अतिक्रमण
 याये धुं कूम्ह जुया; **विगतकथं कथो** = थथे ला अथे ला धका द्वन्द
 संशय मदये धुं कूम्ह जुया; **सत्थुसासने** = तथागत शास्तायागु
 अनुशासन शासनय्; **वेसारज्जप्पत्तो** = निर्भयत्वय् थ्यंम्ह जुया;
 (छ्चाय् धर्म परिवर्तन याये माल लय् आदि धका मेपिसं न्यनीगु
 आदियात ग्यायेगु मद्दुसे निर्भय जुया च्वंगु कारणं ध्यागु अभिप्राय
 जुल) **अपरप्पच्चयो** = मेपिन्त भरोसा कया विश्वास याये माःगु मखुसे
 स्वयं थःमं हे सिया च्वने धुं कूगु जुया; **भगवन्तं** = भगवान बुद्धयात;
लभेय्याहं भन्ते भगवतो सन्तिके पब्बज्जं; **लभेय्यां उपसम्पदन्ति** =
 भगवानया सन्मुखय् प्रव्रजित (श्रामणेरे) भाव, उपसम्पन्न भाव
 लाभ याये मास्ति व भगवन्- ध्यागु; **एतं** = थुगु प्रार्थना व
 निवेदन खँ; **अबोच्च** = प्रार्थना व निवेदन याःगु जुल ।

उकी संगायन आरुढ याना बिज्याःपि महास्थविरपिसं
 आयुष्मान कोण्डञ्जयागु उपसम्पन्नभाव प्रार्थना याःगुली कारण नं
 जुया च्वंगु गुणतयत् दिट्ठधम्मो पत्तधम्मो आदि धका उल्लेख याना
 तःगु तःसकं प्रसन्न तायेके बहःगु जुया च्वन । गुलि गुलि धर्म
 स्वभावयात सिल उलि उलि हे प्रसन्न तायेके बहःगु जुया च्वन ।
 उक्तं आयुष्मान कोण्डञ्जं प्रार्थना व निवेदन याःगु अवस्थाय्
 तथागतं थुकथं आमन्त्रण याना सःत्ता उपसम्पदा याना बिया
 बिज्यात ।

एहि भिक्खू उपसम्पन्न जूगु

“एहि भिक्खू” ति भगवा प्रवोच “स्वाक्खातो धम्मो; चर ब्रह्मचरियं सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाया”ति । ताव तस्स आयस्मतो उपसम्पवा ग्रहोतीति ।

भिक्खु=भिक्षु; एहि=जिगु शासनय् दुहाँ वा; इति=युक्तयं न्हापां आज्ञा दयेका विज्याये धुंका; धम्मो=धर्मयात्त; स्वाक्खातो=बांलाक कना तये धुन; सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाया=सम्यक् रूपं दुःखया अन्त यायेया निति; ब्रह्मचरियं-पवित्रगु शील समाधि प्रज्ञा आचरणयात्त; चर=आचरण या वा; इति=यथे; भगवा प्रवोच=तथागत भगवानं आज्ञा दयेका विज्यात् । सा एव=उक्तयं; एहि भिक्खु धका सःता आज्ञा दयेका विज्यायेगु हे; तस्स आयस्मतो=उम्ह आयुष्मान अञ्जासि कोण्डञ्जवा; उपसम्पवा=उपसम्पन्नभाव; वा=भिक्षुभावया कारण- उपसम्पदा याना वीगु; ग्रहोसि=जुल; इति=थनं छधाः क्वचाःगु जुल ।

आयुष्मान अञ्जासि कोण्डञ्ज न्हावः निसैं नं ऋषि श्रमण हे खः; तर तथागतया शिष्य शासनिक श्रमण ला मखुनि । उकि शासनिक श्रमणभाव प्रार्थना व निवेदन याःगु जुल । अथे जूसैलि तथागतं एहि भिक्खु- धका सःता विज्याना उपसम्पदा याना बिया विज्यात् । शासनिक भिक्षुया रूपय् स्वीकार याना विज्याःगु हे खः । उगु रूपं एहि भिक्खु- धका सःता विज्याये धुंका शासनिक भिक्षुया रूपय् स्वीकार याना विज्याये मात्रं तु आयुष्मान अञ्जासि कोण्डञ्ज बुद्ध श्रावक शासनिक उपसम्पन्नभावय् थ्यंक विज्यात् ।

अणुवर्गीसु उपदेश न्यने दया विशेष धर्म खाम्पु म्पि

उगु धर्मचक्र न्हापांगु उपदेश कना विज्याःगु इत्यय् मनुष्यया रूपय् न्हापांगु उपदेश न्यने दुपि पञ्चवर्गी न्याम्ह जक दु । विशेष

धर्म लाभ जूम्ह ला इपि न्याम्ह मध्यय् आयुष्मान अञ्जासि कोण्डञ्ज छम्ह जक खः । ब्रह्मापि ला विशेष धर्म लाभ जूपि १८-गू कोटी दु । कामावचर देवतापि ला प्रमाण व ल्याः चाः मदयेक यक्व यक्व हे विशेष धर्म लाभ जूपि दुगु जुल । उकिं मिलिन्दपञ्हा पाली थुकथं क्यना तःगु दु ।

अट्टारस ब्रह्मकोटियो = १८-गू कोटी ब्रह्मपिसं व अपरिमाणा च देवतायो = प्रमाण मदयेक यक्व दुपि देवतापिसं; **अभिसत्तिसु** = विशेष धर्म खंका सीका काःगु जुल । (मिलिन्द-पौल्याः ३३१)

अबले आयुष्मान अञ्जासि कोण्डञ्ज छम्ह जक बुद्ध श्रावक भिक्षु भावय् दुहाँ विज्यात । पञ्चवर्गी न्याम्ह मध्यय् ल्य दुपि आयुष्मान वप्य आयुष्मान भद्रिय आयुष्मान महानाम व आयुष्मान अस्सजि धयापि प्यम्हसिनं ला बुद्ध श्रावक शासनिक भिक्षु प्रार्थना व निवेदन मयानिगु खः । कारण छाय् घाःसा इपि आयुष्मान अञ्जासि कोण्डञ्जथें दिट्ठधम्म आदि साक्षात्कृत प्रज्ञा ज्ञानं परिपूर्ण मज्जनिगु जुया बुद्ध-शासन लिसे सम्बन्ध तथा निर्भिक जुइगु सुनिश्चित रूपं विश्वास यायेगु धयागु गुणत पूमवंनिगु जुया हे खः । तर धर्मचक्र उपदेश न्यने दया श्रुतमय कथं प्रसन्न तायेगु विश्वास यायेगु श्रद्धा ला दया च्वने धुंकल । उकिं इपि प्यम्ह नं उगु उपदेश न्यने धुंगु इलं निसें बुद्ध भगवानयागु अनुशासन व निर्देशन अनुरूप अभ्यास, उद्योग व आचरण याना च्वं च्वन । उगु रूपं अभ्यास व उद्योग याःगु पहः व धर्म खंगु स्यूगु पहः आदियात विनय महावग्ग पालि आदिलय् थुकथं क्यना तःगु दु ।

अभ्यास व उद्योग याये धुंका तिति विशेष धर्म लाभ

अथ खो = आयुष्मान अञ्जासि कोण्डञ्जयात एहि भिक्खु उपसम्पदा याना विज्याये धुंकूगु उगु अवस्थाय्; **भगवा** = भगवान बुद्ध; **तदवसेसे भिक्खू** = उम्ह आयुष्मान अञ्जासि

[३८८] शासनया शुरु शुरुइ कथंहंक अभ्यास व उद्योग....

कोण्डञ्जं ल्यंदुपि प्यम्ह भिक्षुपिन्त; धम्मिया कथाय=धार्मिक कथन द्वारा; श्रोवदि अनुसासि=अववाद उपदेश व निर्देशन बिया बिज्यात । अथ खो=उकथं निर्देशन व अनुशासन याना बिज्या:-बले; भगवता=भगवान बुद्ध; श्रोवदियमानानं अनुसासियमानानं =अववाद अनुशासन याना बिज्या:गु जुया; वा=अववाद व अनुशासन याना बिज्या:गु कारणं अभ्यास, उद्योग व आचरण या:पि; आयस्मतो व वप्पस्स=आयुष्मान वप्पयात व; आयस्मतो व भद्दियस्स=आयुष्मान भद्दिययात; बिरजं=धू मदुगु; बीतमल्लं =मल रहितगु; धम्मचक्खुं=श्रोतापत्ति मार्गं ज्ञान घयागु धर्मवा मिखा; "यं किञ्च समुदयधम्मं; सब्बं तं निरोधधम्मम्भि= उत्पन्न जुइगु स्वभाव दुगु धाक्व उगु धर्मं दक्वं निरोध जुइगु स्वभाव दुगु जक खः" धका सीका खंका, उवपादि=उत्पन्न जुल ।

उकथं धर्मं मिखा चाले धुंका श्रोतापन्न जुइ धुंबले उम्ह आयुष्मान वप्प व आयुष्मान भद्दियपिसं भगवान बुद्धयाथाय भिक्षु भाव प्रार्थना यात । भगवान बुद्ध एहि भिक्षू उपसम्पदा याना बिज्यात घयागु बिषयतयत्त नं क्यने धुंका विनय महावग्ग पाली युक्थं नं स्वाकं क्यना बिज्यात ।

शासनया शुरु शुरुइ कथंहंक अभ्यास व उद्योग या:गु पहः
लिसै संरक्षण याना बिज्या:गु पहः

अथ खो=आयुष्मान वप्प व आयुष्मान भद्दियपिन्त एहि भिक्षू उपसम्पदा बी धुं कूगु उगु इलय्; भगवा=भगवान बुद्ध; तववसेसे भिक्षू=उकि ल्यं दुपि आयुष्मान महानाम व आयुष्मान अस्सजि भिक्षुपिन्त; नीहारभस्ती=स्वयं थः भिक्षाटन विमज्या:से हे लाभ याना ह:गु भोजन सेवन याना; धम्मिया कथाय=धार्मिक कथन द्वारा; श्रोवदि अनुसासि=अववाद व अनुशासन याना बिज्यात; तथी भिक्षू विण्णाय करित्था=स्वम्ह भिक्षुपिसं

पिण्डाचरण याना; यं आहरन्ति=गुगु भोजन लाभ याना हृद्गु
 खः; तेन=उगु भोजनं; छब्बग्गो=भगवान बुद्ध सहित छवर्गी-
 पिसं; यापेति=सेवन याना यापन याना च्वं च्वन; अथ खो=
 उगु अवस्थाय्; भगवता धम्मिया कथाय ओवदियमानानं अनुसा-
 सियमानानं=भगवान बुद्धं धार्मिक कथा द्वारा अववाद व अनुशासन
 याना विज्याःगु जुया; वा=अववाद व अनुशासन याना विज्याःगु
 कारणं अभ्यास, उद्योग व आचरण याःपि; आयस्मतो च
 महानामस्स=आयुष्मान महानामयात व; आयस्मतो च अस्सजिस्स
 =आयुष्मान अस्सजियात; विरजं=धू मदुगु; वीतमलं=मल
 रहितगु; धम्मचक्खुं=प्रज्ञा मिखा; “यं किञ्चि समुदयधम्मं;
 सम्बं तं निरोधधम्मन्ति=उत्पन्न जुइगु स्वभाव दुगु धाक्व उगु धर्म
 दक्वं निरोध जुइगु स्वभाव दुगु जक खः” धका सीका खंका;
 उषपादि=उत्पन्न जुल; ते=इपि आयुष्मान महानाम व आयुष्मान
 अस्सजिपिसं; दिट्ठधम्मा पत्तधम्मा विवितधम्मा=खंगु-थ्यंगु-प्रकट
 रूपं स्यूगु धर्म दुपि जुया; परियोगाल्हधम्मा=पूर्ण रूपं दुयंगु धर्म
 दुपि जुया; तिण्णविचिकिच्छा=अतिक्रमण याये धुंगु द्वन्द संशय
 दुपि जुया; विगतकथं कथा=थथे ला अथे ला धयागु शंका मदुपि
 जुया; वेसारज्जप्पत्ता अपरप्पच्चया सत्थुसासने=तथागत शास्ता-
 यागु शासनय् कतपिन्त वः मकाःसे हे स्वयं थःपिसं हे स्यूपि खंपि
 जुया निर्भिक जुइगु स्थिती थ्यंका; भगवन्तं=भगवान बुद्धयात;
 “लभेय्याम मयं भन्ते भगवतो सन्तिके पब्बज्जं; लभेय्याम उप-
 सम्पवन्ति=भगवान बुद्धया सन्मुख्य प्रव्रजितभाव उपसम्पन्नभावयात
 जिमिसं लाभ याना काये मास्ति वः” धयागु; एतं=थुगु निवेदन
 खंयात; अब्बोच्चुं=प्रार्थना याःगु जुल; भग्वा=भगवान बुद्धं;
 एथ भिक्खवो ति=भिक्षुपि, जिगु शासनय् दुहां वा धका सःता
 विज्याये धुंका; स्वाक्खातो धम्मो=धर्मयात बाँलाक कना तये
 धुन; सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाय=सम्यक् रूपं दुःखया अन्त
 याये निति; चरथ=आचरण या वा; इति=थथे; अब्बोच=आज्ञा

[३१०] शासनया गुरु गुरुह कथं हंक अम्यास व उद्योग....

दयेका विज्यात । साव ता एव=उक्तं सःता आज्ञा दयेका विज्याःगु है; तेषं प्रायस्मन्तानं=इपि आयुष्मान महानाम व आयुष्मान अस्सजिपिनि; उपसम्पदा=भिक्षुभाव; ग्रहोसि=जुल ।

थ्व विनय महावग्ग पाली कथना तःगु खं खः । थुगु पाली निम्ह छज्वः, निम्ह छज्वः भावना धर्म उद्योग व अम्यास याना वासय् थ्यंगु पहःयात कथना तल । उकीया वर्णन अर्थकथाय ला छम्ह छम्ह याना विशेष धर्म लाभ जूगु पहःयात थुकथं कथना तःगु दु ।

वप्पत्थेरस्स=वप्प स्थविरयात; पाटिपवदिवसे=आषाढ कृष्ण पारु खुनु; धम्मचक्खुं=धर्म मिखा; उवपादि=उत्पन्न जुल । भद्वियत्थेरस्स = भद्विय स्थविरयात; बुतियदिवसे=द्वितीया खुनु; महानामत्थेरस्स=महानाम स्थविरयात; ततियदिवसे=तृतीया खुनु; अस्सजित्थेरस्स=अस्सजि स्थविरयात; चतुत्थियं=चतुर्थी खुनु धर्म मिखा उत्पन्न जुल । इति=थुकथं सीके दु । च पन=अन अतिरिक्त लुमके माःगु विशेषता ला; इमेसं भिक्खूनं=थुपि प्यम्ह भिक्षुपिनि; कम्मट्टानेसु=कर्मस्थानय्; उप्पन्नमलवि-सोधनत्थं=उत्पन्न जूगु मल व गथःयात विशोधन यायेया निति; भगवा=भगवान बुद्ध; अन्तो विहारे येव=भिक्षाटन विमज्याःसे विहारया दुने हे; ग्रहोसि=तयार जुया च्वना विज्यात । उप्पन्ने उप्पन्ने कम्मट्टानमले=उत्पन्न जुक्व जुक्व कर्मस्थानया मल; अत्ता-सेनेव गन्त्वा=आकाशं विज्याना; मलं विनोदेति=मल दोषयात चीका मदयेका विया विज्यात । पक्खस्स पन पञ्चमियं=कृष्ण-पक्षया पञ्चमी खुनु ला; सब्बे ते=इपि न्याम्हस्सिंत; सन्निपातेत्था=मुंका विज्याना; अनत्तसुत्तेन=अनात्म लक्षण सूत्र द्वारा; ओवदि=अववादविया विज्यात ।

व विनय अट्टकथा-य् कथना तःगु खं हे जुल । उकी विहास्य् दुने तयार जुया विज्यात धयागु नीहारमत्तो=धयागु पालि अनुसार

क्यना तःगु खँ खः । विशेष होश याये माःगु ला आकाशं विज्याना मजयात चीका मदयेका सचे याना विया विज्यात घयागु हे खः । अत्यावश्यक जुया याकनं विज्याःगु भाव हे खः । उकीयात बः कया स्वल धाःसा थौकन्हे नं कर्मस्थानाचार्यं शिष्य योगीपिन्त सदां संरक्षण याना सचे याना वी फत धाःसा ऊं दकले बांलाः घयागु होश यायेगु खः ।

मूलपण्णास पासरासि सुत्त (पौल्याः २२६) य् नं थये क्यना तःगु दु ।

भिक्षवे = भिक्षुपिं; द्वेपि भिक्षू = निम्ह भिक्षुपिन्त नं; श्रोवदामि = अववाद व निर्देशन लिया च्वना; तयो भिक्षू = स्वम्ह भिक्षुपिं; पिण्डाय चरन्ति = पिण्डाचरण याः वनीगु जुया च्वन; तयो भिक्षू पिण्डाय चरित्वा = स्वम्ह भिक्षुपिं पिण्डाचरण याये धुंका; यं आहरन्ति = गुगु भोजन प्राप्त याना हइगु खः; तेन = उगु भोजन द्वारा; छब्बग्गिया = खुम्ह पुचः दुपिं जिमिसं; यापेम = यापन याना च्वना । भिक्षवे = भिक्षुपिं; तयोपि भिक्षू = स्वम्ह भिक्षुपिन्त नं; श्रोवदामि = अववाद व निर्देशन विया च्वना; द्वे भिक्षू पिण्डाय चरन्ति = निम्ह भिक्षुपिं पिण्डाचरण याः वनीगु जुया च्वन; द्वे भिक्षू पिण्डाय चरित्वा = निम्ह भिक्षुपिसं पिण्डाचरण याः वना; यं आहरन्ति = गुगु भोजन प्राप्त याना हइगु खः; तेन = उगु भोजन द्वारा; छब्बग्गिया = खुम्ह पुचः दुपिं जिमिसं; यापेम = यापन याना च्वना । भिक्षवे = भिक्षुपिं; अथ खो = उगु अवस्थाय्; मया एवं श्रोवदियमाना एवं अनुसासियमाना = आः कना वयार्थे जि तथागतं अववाद व अनुशासन याना विज्यानागु जुया; वा = जि तथागतयागु अववाद व अनुशासन अनुरूप आचरण व अभ्यास याना च्वंपि जुया; पञ्चवग्गिया भिक्षू = पञ्चवर्गी भिक्षुपिं; अत्तना जातिधम्मा समाना = स्वयं थःपिं न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइगु स्वभाव दुपिं जुया; जातिधम्मे आदीनवं विदित्वा = न्हूगु

जन्म उत्पन्न जुइगुली दोष खना; अजातं अनुसरं योगस्त्रेभं निब्बानं
 = न्हूगु जन्म उत्पन्न जुइगु मदुगु योग फुना च्वंगु सर्वोत्तमगु
 निर्वाणयात्त; परियेसमाना = माला प्रयत्न पूर्वक उद्योग व अभ्यास
 याना; अजातं अनुसरं योगस्त्रेभं निब्बानं अज्जागमंसु = न्हूगु जन्म
 उत्पन्न जुइगु मदुगु योग फुना च्वंगु सर्वोत्तम निर्वाण लाभ जूपि
 जुल- आदि धका अरहत्त फलय् ध्यंक वंगु खं भगवान बुद्धं उल्लेख
 याना क्यना तथा विज्यात् ।

उगु सूत्रया अट्टकथा-य् वर्णन याना क्यना तःगु गुकथं
 घाःसा- द्वेपि सुदं भिक्खवे भिक्खू भोववामीति आदि-ओवदामि
 आदि खं; पाटिपवविबसतो पट्टाय = आषाढ कृष्ण पारु खनु निसं;
 पिण्डपातत्थायपि = भिक्षा भोजनया निति तकं; गामं अप्पविसनत्थं
 = गामय् दुहां भवनेया निति; वुत्तं = आज्ञा दयेका कना विज्याःगु
 खं खः । हि = विस्तृत याना क्यने माल घाःसा; तेसं भिक्खूनं =
 आयुष्मान वप्प आदि इपि भिक्षुपिनि; कम्मट्टानेसु = कर्मस्थानय्;
 उप्पन्नमलविसोधमत्थं = उत्पन्न जूगु मल दोष विशोधन याना सचे
 याना बीया निति; भगवा = भगवान बुद्धं; अन्तोविहारे येव =
 विहारय् दुने हे; अहोसि = तयार जुया च्वना विज्यात्; उप्पन्ने
 उप्पन्ने कम्मट्टानमले = कर्मस्थानया मल व गथःत उत्पन्न जुक्व जुक्व
 पतिकं; तेपि भिक्खू = इपि भिक्षुपि नं; भगवतो सन्तिकं गन्त्वा =
 भगवान बुद्धयाथाय् वना; पुरुच्छन्ति = न्यना निवेदन याइगु जुया
 च्वन; भगवा पि = भगवान बुद्ध नं; तेसं निसिन्नट्टानं गन्त्वा = इपि
 भिक्षुपि (ध्यान) च्वना च्वं थासय् विज्याना; मलं = मल व गथः
 तयत्त; विनोदेति = चीका शान्त याना विज्याइगु जुया च्वन;
 अथ = उगु अवस्थाय्; भगवता एवं नीहटभत्तेन ओवदियमानानं =
 भिक्षाटन या वने म्वाक लाभ याना कया हःगु भोजन द्वारा भगवान
 बुद्धं थुकथं क्यना विज्याःगु अनुसार अववाद व अनुशासन याका
 च्वपि; नेसं = इपि भिक्षुपि मध्यय्; वप्पत्थेरो = वप्प स्थविर;
 पाटिपवविबसे = आषाढ कृष्ण पारु खनु; सीतापन्नो अहोसि =

श्रोतापन्न जुल; भद्रियत्थेरो = भद्रिय स्थविर; दुतियायं = द्वितीया खुनु; महानामत्थेरो = महानाम स्थविर; ततियायं = तृतीया खुनु; अस्सजित्थेरो = अस्सजि स्थविर; चतुत्थियं = चतुर्थी खुनु श्रोतापन्न जूगु जुल । पक्खस्स पन पञ्चमियं = कृष्ण पक्ष पञ्चमी खुनु ला; सम्बेव ते = इपिं पञ्चवर्गी भिक्षुपिं न्यामहसित नं; एकतो सन्निपा-
तेत्वा = छथासं मुं के विया; अनत्तलक्खणमुत्तं = अनात्म लक्षण सूत्र उपदेशयात; कथेसि = कना विज्यात । सुत्तपरियोसाने = सूत्रो-
पदेशया अन्तय; सम्बेपि = सकलें हे; अरहत्तफले = अरहत्त फलय; पतिट्ठहिंसु = प्रतिष्ठित जुल ।

न्यना मात्रं मज्जू उद्योग व अभ्यास या:सा तिनि

श्व पासरासि सुत्त वर्णन अट्टकथाय् क्यना त:गु खँ ख: । विनय पालि व सुत्त पाली ला निम्ह छपुच: निम्ह छपुच: छथाय् याना संक्षिप्तं क्यना तल । उगु उगु अट्टकथा-य् ला छम्ह छम्ह छन्हु छन्हु श्रोतापन्न जूगु पह:यात क्वजीक छुटे याना क्यना तल । थुलि हे जक पाना च्वंगु दु । उपदेश न्यना मात्रं जक मखुसे भावना धर्म उद्योग व अभ्यास याये धुंका तिनि श्रोतापन्न जूगु पह:; भिक्षाटन हे मवंसे चान्हं न्हिनं दिपा मदयेक अभ्यास व उद्योग या:गु पह:; भगवान बुद्ध नं गोछिं दया च्वना विज्या:गु पह:- थुपिं तथ्यत ला दक्वं छगू कथं छथी हे जुया च्वनं । उकिं आयुष्मान वप्पं पुन्हीया सन्ध्या इलं निसें उद्योग व अभ्यास यात । कृष्ण पक्ष पारु खुनु तिनि श्रोतापन्न जुल । व भगवान बुद्धं अववाद व निर्देशन विया विज्या:गु अनुरूप उद्योग व अभ्यास या:गु जुया श्रोतापन्न जूगु ख: । उपदेश न्यना मात्रं जूगु मखु । आयुष्मान भद्रियं निन्हुति उद्योग व अभ्यास याना कृष्ण पक्ष द्वितीया खुनु तिनि श्रोतापन्न जुल । आयुष्मान महानाम स्वन्हुति उद्योग व अभ्यास याना कृष्ण पक्ष तृतीया खुनु तिनि श्रोतापन्न जुल । आयुष्मान अस्सजि ला

[३६४] न्यना मात्रं मज्जु उद्योग व अम्यास याःसा तिति

प्यन्हुति उद्योग व अम्यास याना कृष्णपक्ष चतुर्थी खुनु तिति श्रोता-
पन्न जुल । उपदेश न्यना मात्रं जूगु मखु । भगवान बुद्धं क्वात्तुसे
क्वात्तुसे च्वंक अबवाद बिया सने याना बिया विज्याःगु अनुरूप
प्रयत्न पूर्वक दिपाः मद्येक भाविता याना चायेका वृद्धि याना
उद्योग व अम्यास याःगुलि श्रोतापन्न जूगु खः घयागु अतिकं हे स्पष्ट
जुया च्वंगु दु ।

अले हानं इपि आयुष्मान वप्प आदि पञ्चवर्गी भिक्षुपि
सामान्य व्यक्तिपि मखु । बोधिसत्त्व जन्म जुया विज्याःबले लक्षण
निमित्त ब्वं पि राजपुरोहित ब्राह्मणत धका नं घया तल । गुलि गुलि
अट्टकथातय्गु विचाः कथं इपि ब्राह्मणपिनि कार्यपि धका नं घया
तल । बोधिसत्त्व मचाचा तिनिबले निसं हे इपि गृहत्याग याना
श्रमण जुया च्वने धुं कूपि विशिष्ट व्यक्तिपि नं जुया च्वन । तथागतं
कना विज्याःगु उपदेशयात श्रुतमय कथं जूसा ला याउंसे अःपुक
सीके थुइके फइपि व्यक्तिपि जुया च्वन । उपदेश न्यना मात्रं बुया
लुधने मात्रं श्रोतापन्न जुइ फइगु जूसा इपि आयुष्मान वप्प आदि-
पिसं छन्हु निन्हु इत्यादि रूपं थाकुक उद्योग व अम्यास याना च्वने
माःगु आवश्यक जुइ मखु । तथागतं नं इमित कष्ट जुइक उद्योग व
अम्यास याके बिया विज्याइगु खइ मखु । छको कना मात्रं श्रोतापन्न
मज्जनिसा हानं निको कना विज्याइगु जुइमाः । निकोलं मज्जनिसा
स्वको आदि रूपं बारबार कना विज्याइगु सम्भावना दु । अये जुया
नं उकथं कना विमज्याःसे छाया भावना धर्म उद्योग व अम्यास
याके बिया विज्याये माल लय् धका विचाः याना स्वये त्वः जू ।
विचाः याना स्वयेबले उद्योग व अम्यास याःसा तिति श्रोतापन्न
जुइपि नेय्य पुद्गलपि जुया च्वंगु जुया तथागतं उद्योग व अम्यास
याये निति अबवाद व निर्देशन बिया विज्याःगु खः घयागु स्पष्ट
लुया वइ ।

उकि थौं कन्हे 'श्रोतापन्न ति जक जुइत ला समय
विपश्यना उद्योग व अम्यास याये माःगु मडु; गुहं द्वाःये थुल

धाःसा सिल मन लुधन धाःसा ज्या सिद्धजू” आदि धका शमथ विपश्यना भावना कार्ययात उद्योग व अभ्यास याये मं मदइ कथं रोकावट बिया कना क्यना च्वंगु सिद्धान्त तथ्य व आधारहीनगु सिद्धान्त, प्रतिपत्ति शासनयात स्यंकीगु सिद्धान्त हे खः धका सुदृढ रूपं क्वात्तुक चायेका च्वनेमाः । “उजोगु सिद्धान्तयात विश्वास व अनुशरण याना जुया च्वन धाःसा नं निर्वाण मार्ग प्वाः तिना वनी” धयागुयात क्वात्तुसे क्वात्तुसे च्वंक चायेका लुमंका तये माली ।

आयुष्मान वप्प आदिपिसं उद्योग व अभ्यास याःगु पहः

आयुष्मान वप्पादि प्यम्हसिनं गुकथं उद्योग व अभ्यास यात लय् धाःबले- थुगु धर्मचक्र सूत्रोपदेशय् कना क्यना तःगु अनुरूप मार्गाङ्ग च्यागूयात थःथःपिनिगु सन्तानय् उत्पत्ति वृद्धि जुइका उद्योग व अभ्यास याःगु जुया च्वन । मार्गाङ्ग च्यागू उत्पत्ति वृद्धि जुइके थःसा थःगु सन्तानय् दिपा मदयेक दया वया च्वंगु खनिगु ताइगु आदि उपादानस्कन्ध न्यागू दुःख सत्य धर्मतय्त विभाजन याना सीके फयेक दिपा मदयेक भाविता याना च्वनेमाः आदि रूपं न्हवः विस्तृत कथं क्यना कना वये थुंथें भाविता याना चायेका वृद्धि याना उद्योग व अभ्यास याना च्वंगु खँ स्पष्ट जुया च्वंगु दु ।

उत्पत्ति क्षणया नाम रूपयात दिपा मदयेक भाविता याना च्वंम्ह योगीयाके नकतिनि नकतिनि भाबिता याना च्वनेबले काम वितर्कादि कल्पना चिन्तना कंचिगत नं लुया वया च्वने थः । विशेषतः बहुश्रुत अप्वःपि व्यक्तिपिके खः मखु विभाजन व विचाः याना द्वन्द्व संशय जुइगु विचिकित्सात नं लुया वये थः । शरीरय् सह याये थाकुइगु दुःख वेदनात नं गुलि गुलि व्यक्तिपिके अत्यधिक रूपं लुया वये थः । विशिष्ट विशिष्टगु आरम्भण निमित्तत खना त्थं तायेकेगु नं लुया वये थः । सुं छम्हसिनं लिक्क लिक्क वया धाः वया च्वंगुथें भाःपिया च्वनीगु नं जुया च्वने थः । गुजुहुँ च्वना

[३६६] आयुष्मान वप्प आदिपिसं उद्योग व अम्यास याःगु पहः

अलसी जुया मन क्वतुना च्वनीगु नं जुया च्वने यः । भ्रद्धा व प्रज्ञा, समाधि व वीर्यं आदित सन्तुलनय् मदइगु कारणं भावना धर्मं थहाँ वने मफया च्वनीगु लिसे नं ध्वदुया च्वने यः । वक्वक्वजीक ध्यान तथा भाविता मयाःगु कारणं समाधि ज्ञान लुया मदःसे च्वना च्वनीगु लिसे नं ध्वदुया च्वने यः । उदयव्यय ज्ञानय् ध्यनीबले ला तेज प्रकाश प्रीति सुख स्मृति ज्ञान विशेष आदि खने दया बया तःधं तायेकेगु प्रायशः ध्वदुया च्वने यःगु हे जुल । उक्तं कर्मस्थान मल कचिगतयत्त ध्वदुया च्वनीगु इलय् कर्मस्थानाचार्यं यचुका स्पष्ट याना सचे याना वीगु आवश्यक जू । सचे याना बीम्ह गुरु आचार्यं मन्त धाःसा अनर्थं जू वने यः । उकिं आयुष्मान वप्प आदिपिसं भावना धर्म उद्योग व अम्यास याना च्वंगु इलय् तथागतं भिक्षाटन हे विमज्याःसे तयार जुया पिया स्पष्ट जुइक सचे याना बिया बिज्याना च्वंगु जुल ।

उक्तं तथागतं सचे याना बिया बिज्याःगुलि आयुष्मान वप्पं छन्हति जक उद्योग व अम्यास याये मात्रं श्रोतापत्ति मार्गं फल ज्ञानत प्राप्त याना काल । अवले प्यंगू सत्य धर्मयात साक्षात्कृत अनुभव कथं सीके खंके दुगुलि दिट्ठममादि विशिष्ट गुणं सम्पन्न जुया वन । थुगु रूपं सही धर्मयात साक्षात्कृत अनुभवं सीके खंके दुबले भगवान बुद्धयागु अववाद शासन लिसे स्वापु तथा संशय याये माःगु मदया वन । शासन लिसे स्वापु तथा न्ह्याम्हसिनं न्ह्याकथं हे न्यंन्यं समाधान याना बीत ग्याये माःगु मन्त । निमित्त जुइगु जुल । उकिं तथागतयाथाय्, उपसम्पन्न भाव प्रार्थना व निवेदन यात । तथागतं एहि भिक्खु धका सःता उपसम्पदा याना बिया बिज्यात ।

आयुष्मान भदिय आयुष्मान महानाम आयुष्मान अस्सजिपिसं नं श्रोतापत्ति मार्गं फल ज्ञानतयत्त प्राप्त याना काये धुंका संशयं रहित जुया निमित्तत्वय् ध्यंगुलि कृष्णपक्ष द्वितीया, तृतीया व चतुर्थी खनु थी थी उपसम्पन्नभाव प्रार्थना व निवेदन यात । तथागतं एहि भिक्खु धका सःता उपसम्पदा याना बिया बिज्यात ।

आषाढ कृष्ण पञ्चमी खुनु ला पञ्चवर्गी भिक्षुपिं फुकसित मुंके बिया विज्याना तथागतं अनात्म लक्षण सूत्रोपदेशयात कना विज्यात । अबले उपदेश न्यना च्वंच्वं उपादानस्कन्ध न्यागूयात भाविता याना विपश्यना मार्गाङ्ग धर्मतय्त वृद्धि जुइका न्याम्हं हे अरहत्त मार्ग फलय् थ्यंक विज्याना अरहन्त जुया विज्यात । उकिं-

भगवान बुद्ध सहित अरहन्तापि खुम्ह

तेन खो पन समयेन छ लोके अरहन्तो होन्ति- धका संगायन कारक आयुष्मान स्थविरपिसं विनय महावग्ग पाली रिपोर्टं उल्लेख याना तथा विज्यात ।

तेन खो पन समयेन = अनात्म लक्षण सूत्रोपदेशयात कना विज्याये धुं कुगु इलय्; लोके = मनुष्य लोकय्; छ = भगवान बुद्ध सहित खुम्ह; अरहन्तो = पवित्र अरहन्तापि; होन्ति = न्हापा उत्पन्न जुइ मनं कथं विशेष रूपं उत्पन्न जुया च्वंगु जुल । वस्पोल पवित्र अरहन्त आयुष्मानपिन्त आरम्भण याना पूजा याये धुंका थुगु धर्मचक्र महान सूत्रोपदेशयात क्वचायेका छ्वये निंति धया यंके माल ।

पुला वने धुं कुगु २५५१-दँ आषाढ कृष्ण पञ्चमी खुनु वाराणसी नगरया लिक्क मृगदावनय् क्लेश क्षय जुया अरहन्त जुया विराजमान जुया विज्याना च्वपिं भगवान बुद्ध सहित पञ्चवर्गी न्याम्ह अरहन्त पवित्र आयुष्मानपिन्त जिमिसं सत्कार सम्मान पूर्वक गौरव तथा ल्हात जोजलपा वन्दना व पूजा याना च्वनागु जुल भन्ते !

महानिगमन उपदेश इति श्री प्रार्थना

बर्मेली सम्बत् १३२४-दँ भाद्र कृष्ण आमाई निसें गुरु याना अन्तिम चैत्र शुक्ल पुन्ही तक च्याको तक विस्तृत रूपं वर्णन

[३६८] महा निगमन उपदेश इति श्री प्रार्थना

याना कना क्यना वयागु धम्मचक्रकप्पवत्तन सुत्तन्त नां दुगु धर्मचक्र
महान सूत्रोपदेशयात् गौरव पूर्वक न्यना लुमंका वयागु धर्मश्रवण
कुशल कर्म चेतनायागु आनुभाव व सामर्थ्यया कारण उपदेश श्रोता
परिषद समूह सत्पुरुषपि कामसुखल्लिकानुयोग धयागु अति सिथिलगु
भाग वा अन्त व अत्तकिलमथानुयोग धयागु अति कसे जूगु भाग
वा अन्ततयत् विरत याना हटे याना चीका छवये धुंका मज्झिम
पटिपदा धयागु दधु लं आचरण मार्गं धयागु मार्गाङ्ग च्यागु
धर्मतयत् उत्पत्ति व वृद्धि जुइकेगु द्वारा दुःख सत्ययात् विभाजन
याना सोकेगु धयागु परित्रापटिवेध व परित्राभिसमय; समुत्थ
सत्ययात् प्रहाण यायेगु धयागु पहानपटिवेध पहानाभिसमय; निरोध
सत्ययात् साक्षात्कार यायेगु धयागु सच्छिकिरियापटिवेध सच्छि-
किरियाभिसमययात् व मार्गं सत्ययात् थःगु सन्तानय् उत्पत्ति वृद्धि
जुइकेगु धयागु भावनापटिवेध भावनाभिसमययात् सिद्ध जुइके
फूपि जुया सम्पूर्णं दुःख शान्त जुया च्वंगु निर्वाणय् द्रुतगति ध्यंका
वने फयेमाल ।

साधु ! साधु !! साधु !!!

धर्मचक्र महान सूत्रोपदेश च्यागुगु काण्ड क्वचाल ।

धर्मचक्र महान सूत्रोपदेश थुलि इति श्री जूगु जुल ।

धम्मचक्कप्पवत्तन नां दुगु
धर्मचक्र सूत्र पालि

(छट्ट संगायना संस्करण)

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

(निदान) +

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा बाराणसियं विहरति
इसिपत्ते भिगदाये । तत्र खी भगवा पञ्चवगिगये भिक्खू
आमन्तेसि- (१)

(असेवनीय भाग वा अन्त २ गू) +

द्वे'मे भिक्खवे अन्ता पब्बजितेन न सेवितब्बा । कतमे द्वे ?
यो चा'यं कामेसु कामसुखल्लिकानुयोगो हीनो गम्मो
पोथुज्जनिको अनरियो अनत्थसंहितो ।

यो चा'यं अत्तकिलमथानुयोगो दुक्खो अनरियो अनत्थसं-
हितो- (२)

(मध्यम प्रतिपदा व उक्किया प्रतिफल)

एते खो भिक्खवे उभो अन्ते अनुपगम्म मज्झिमा पटिपदा
तथागतेन अभिसम्बुद्धा चक्खुकरणी ज्ञाणकरणी उपसमाय अभि-
ज्जाय सम्बोघाय निब्बानाय संबत्तति । - (३)

+ थुजोगु ब्राय्केट् थुने दुगु शीर्षकत आः तिनि तथा क्यनागु
शीर्षकत खः ।

(१) थुगु वाक्यपदया अर्थं थुगुं महान उपदेशया सफू पौल्याः ४-
ली स्वयेगु ।

(२) अर्थं पौल्याः ५४, ५५, ५६ आदिलय् स्वयेगु ।

(३) अर्थं पौल्याः ५८, ८६ आदिलय् स्वयेगु ।

कतमा च सा भिक्खवे मज्झिमा पटिपवा तथागतेन अभि-
सम्बुद्धा चक्खुकरणी आणकरणी उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोघाय
निम्बानाय संवत्तति ।

अयमेव अरियो अट्टङ्गिको मग्गो । सेय्यथिवं ?

सम्माविट्ठि सम्मासज्जुप्पो सम्मावाचा सम्माकम्मस्तो
सम्माआजीवो सम्मावायामो सम्मासति सम्मासमाधि ।

अयं खो सा भिक्खवे मज्झिमा पटिपवा तथागतेन अभि-
सम्बुद्धा चक्खुकरणी आणकरणी उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोघाय
निम्बानाय संवत्तति । - (४)

(दुःख सत्य)

इदं खो पन भिक्खवे दुक्खं अरियसत्तवं ।

जातिपि दुक्खा; जरापि दुक्खा; (म्याधिपि दुक्खो) ★
मपणम्मि दुक्खं; ( ) □ अप्पियेहि सम्पयोगो
दुक्खो; पियेहि विप्पयोगो दुक्खो; यम्मिच्छं न लभति तम्मि
दुक्खं; संखित्तेन पञ्चुपादानक्खग्घा दुक्खा । - (५)

(समुदय सत्य)

इदं खो पन भिक्खवे दुक्खसमुदयं + अरियसत्तवं; या'यं
तण्हा पोनीअभिका नन्दीरागसहगता तत्रतत्राभिनन्दिनी । सेय्य-
थिवं; कामतण्हा भवतण्हा विभवतण्हा । - (६)

(४) अर्थं पौल्याः १११, ११२, ११३, ११४ आदिलय स्वयेगु ।

★ थुगु त्राय्केटय् दुने दुगु पालि सच्चनिद्देस पाली मद्दु । अट्ट-
कथा वर्णनं नं मद्दु ।

□ थुगु त्राय्केटय् सच्चनिद्देस पाली सोक परिदेव दुक्ख दोमन-
स्सुपायासापि दुक्खा- धयागु-पालि दु ।

(५) अर्थं पौल्याः १६६, १६७ ली स्वयेगु ।

+ थाइ व कम्बोडिया संस्करणय् दुक्खसमुदयो- धका दु ।

(६) अर्थं पौल्याः २१२ ली स्वयेगु ।

(निरोध सत्य)

इदं खो पन भिक्खवे दुक्खनिरोधं★ अरियसच्चं; यो तस्सायेव तण्हाय असेसविरागनिरोधो चागो पटिनिस्सगो मुत्ति अनालयो ।-(७)

(मार्गं सत्य)

इदं खो पन भिक्खवे दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरिय-सच्चं ।

अयमेव अरियो अट्टङ्गिको मग्गो । सेय्यथिदं ?

सम्मादिट्ठि सम्मासङ्कप्पो सम्मावाचा सम्माकम्मन्तो सम्माअजावीवो सम्मावायामो सम्मासत्ति सम्मासमाधि ।-(८)

(दुःखसत्यय् सत्यज्ञान)

“इदं दुक्खं अरियसच्चं”न्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु चक्खुं उदपादि; आणं उदपादि; पञ्जा उदपादि; विज्जा उदपादि; आलोको उदपादि । (९)

(दुःखसत्यय् कृत्यज्ञान)

“तं खो पनिदं दुक्खं अरियसच्चं परिञ्जेय्य”न्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु चक्खुं उदपादि; आणं उदपादि; पञ्जा उदपादि; विज्जा उदपादि; आलोको उदपादि । (१०)

★ थाइ व कम्बोडिया संस्करणय् दुक्खनिरोधो- धका दु ।

(७) अर्थं पौल्याः २७०, २७१ ली स्वयेगु ।

(८) अर्थं पौल्याः २७८ ली स्वयेगु ।

(९) अर्थं पौल्याः ३०६, ३०७ ली स्वयेगु ।

(१०) अर्थं पौल्याः ३१४, ३१५ ली स्वयेगु ।

(दुःखसत्यय् कृतज्ञान)

“तं खो पनिदं दुक्खं अरियसच्चं परिच्छात”न्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उवपादि; आणं उवपादि; पञ्जा उवपादि; विज्जा उवपादि; आलोको उवपादि । (११)

(समुदय सत्यय् सत्यज्ञान)

“इदं दुक्खसमुदयं + अरियसच्च”न्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उवपादि; आणं उवपादि; पञ्जा उवपादि; विज्जा उवपादि; आलोको उवपादि । (१२)

(समुदय सत्यय् कृत्यज्ञान)

“तं खो पनिदं दुक्खसमुदयं + अरियसच्चं पहातम्भ”न्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उवपादि; आणं उवपादि; पञ्जा उवपादि; विज्जा उवपादि; आलोको उवपादि । (१३)

(समुदय सत्यय् कृतज्ञान)

“तं खो पनिदं दुक्खसमुदयं + अरियसच्चं पाहीन”न्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उवपादि; आणं उवपादि; पञ्जा उवपादि; विज्जा उवपादि; आलोको उवपादि । (१४)

(११) अर्थ पौल्याः ३१८, ३१९ ली स्वयेगु ।

+ थाइ व कम्बोडिया संस्करण पाली दुक्खसमुदयो- धका दु ।

(१२) अर्थ पौल्याः ३२३, ३२४ ली स्वयेगु ।

+ थाइ व कम्बोडिया संस्करण पाली दुक्खसमुदयो- धका दु ।

(१३) अर्थ पौल्याः ३२८ ली स्वयेगु ।

(१४) अर्थ पौल्याः ३३३ ली स्वयेगु ।

(निरोध सत्यय् सत्यज्ञान)

“इदं दुःखनिरोधं★ अरियसच्च”न्ति मे भिक्खवे पुब्बे
अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि; आणं उदपादि; पञ्जा
उदपादि; विज्जा उदपादि; आलोको उदपादि । (१५)

(निरोध सत्यय् कृत्यज्ञान)

“तं खो पनिदं दुःखनिरोधं★ अरियसच्चं सच्छिकातब्ब”-
न्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि; आणं
उदपादि; पञ्जा उदपादि; विज्जा उदपादि; आलोको उद-
पादि । (१६)

(निरोध सत्यय् कृतज्ञान)

“तं खो पनिदं दुःखनिरोधं★ अरियसच्चं सच्छिकत”न्ति
मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि; आणं
उदपादि; पञ्जा उदपादि; विज्जा उदपादि; आलोको
उदपादि । (१७)

(मार्ग सत्यय् सत्यज्ञान)

“इदं दुःखनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्च”न्ति मे
भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि; आणं उदपादि;
पञ्जा उदपादि; विज्जा उदपादि; आलोको उदपादि । (१८)

-
- ★ थाइ व कम्बोडिया संस्करण पाली दुःखनिरोधो- धका दु ।
(१५) अर्थ पौल्या: ३३५ ली स्वयेगु ।
(१६) अर्थ पौल्या: ३३६ ली स्वयेगु ।
(१७) अर्थ पौल्या: ३३८ ली स्वयेगु ।
(१८) अर्थ पौल्या: ३३८, ३३९ ली स्वयेगु ।

(मार्गं सत्यम् कृत्यज्ञान)

“तं खो पनिदं बुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्चं भावेत्तच्च”न्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि; ज्ञाणं उदपादि; पञ्जा उदपादि; विज्जा उदपादि; आलोको उदपादि । (१९)

(मार्गं सत्यम् कृतज्ञान)

“तं खो पनिदं बुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्चं भावित्त”न्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि; ज्ञाणं उदपादि; पञ्जा उदपादि; विज्जा उदपादि; आलोको उदपादि । (२०)

(बुद्धभाव स्वीकार याना विमञ्ज्याःनिगु पहः)

यावकीवञ्च मे भिक्खवे इमेषु चतूसु अरियसच्चेषु एवं त्तिपरिवट्टं द्वावसाकारं यथाभूतं ज्ञाणवस्सनं न सुविसुद्धं अहोसि ।

नेव तावाहं भिक्खवे सदेवके लोके समारके सब्बहाके, सस्स-मणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय “अनुत्तरं सम्मासन्धोधि अभिसम्बुद्धो”त्ति पच्चञ्जासि । (२१)

(बुद्धभाव स्वीकार याना विमञ्ज्याःगु पहः)

यतो च खो मे भिक्खवे इमेषु चतूसु अरियसच्चेषु एवं त्तिपरिवट्टं द्वावसाकारं यथाभूतं ज्ञाणवस्सनं सुविसुद्धं अहोसि ।

(१९) अर्थं पौल्याः ३४१ ली स्वयेगु ।

(२०) अर्थं पौल्याः ३४५ ली स्वयेगु ।

(२१) अर्थं पौल्याः ३५०, ३५१ ली स्वयेगु ।

अथाहं भिक्खवे सदेवके लोके समारके सब्रह्मके, सस्समण-
ब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय “अनुत्तरं सम्मासम्बोधि अभि-
सम्बुद्धो” ति पच्चञ्ज्जासि । (२२)

(निगमन वचन)

ञ्जाणञ्च पन मे दस्सनं उदपादि; अकुप्पा मे विमुत्ति;
अयमन्तिमा जाति; नत्थि दानि पुनब्भबोति । (२३)

(संगायना टिप्पणी)

इदमवोच भगवा; अत्तमना पच्चवग्गिया भिक्खू भगवतो
भासितं अभिनन्दुन्ति । (२४)

(आयुष्मान् कोण्डञ्जं धर्मविशेष लाभ याःगु)

इमस्मि च पन वेद्यकरणास्मि भञ्जामाने आयस्मतो
कोण्डञ्जास्स विरजं वीतमलं धम्मचक्खुं उदपादि “यं किञ्चि
समुदयधम्मं; सब्बं तं निरोधधम्म”न्ति । (२५)

(देवब्रह्मापिसं साधुकार ब्यूगु)

पवत्तिते च पन भगवता धम्मचक्के भुम्मा देवा सद्दम-
नुस्सावेसुं “एतं भगवता वाराणसियं इसिपतने मिगदाये अनुत्तरं
धम्मचक्कं पवत्तितं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा
मारेन वा ब्रह्मना वा केनचि वा लोकस्मि”न्ति ।

भुम्मानं देवानं सद्दं सुत्वा चातुमहाराजिका देवा सद्द-
मनुस्सावेसुं “एतं भगवता वाराणसियं इसिपतने मिगदाये अनुत्तरं

(२२) अर्थ पौल्याः ३५४, ३५५ ली स्वयेगु ।

(२३) अर्थ पौल्याः ३५६, ३५७ ली स्वयेगु ।

(२४) अर्थ पौल्याः ३६३ ली स्वयेगु ।

(२५) अर्थ पौल्याः ३६४ ली स्वयेगु ।

धम्मचक्कं पवत्तितं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मणा वा केनचि वा लोकस्मि'न्ति ।

चातुमहाराजिकानं देवानं सद्दं सुत्वा तावत्तिसा देवा.....
यामा देवा..... तुसिता देवा..... निम्मानरती देवा..... परनि-
म्मितवसवत्ती देवा..... ब्रह्मकायिका देवा सद्दमनुस्सावेसुं "एतं
भगवता बाराणसियं हसिपत्तने भिगदाये अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तितं
अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मणा
वा केनचि वा लोकस्मि'न्ति ।

इतिह तेन खणेन (तेन लयेन) + तेन मुहुत्तेन याव
ब्रह्मलोका सद्दो अग्भुग्गच्छि । (२६)

(भूकम्प जूगु; तेज प्रकाश लुया वःगु)

अयञ्च वससहस्सिलोकधातु सङ्कुम्पी सम्पकम्पि सम्प-
वेधि ।

अप्पमाणो च उलारो ओभासो लोके पानुरहोसि अतिक्कम्म
देवानं देवानुभावस्ति । (२७)

(तथागतं उदान व्यक्त याना विज्याःगु)

अथ खो भगवा इमं उदानं उदानेसि "अञ्जासि वत्त भो
कोण्डञ्जो; अञ्जासि वत्त भो कोण्डञ्जो"ति ।

इति हिदं आयस्मतो कोण्डञ्जास्स "अञ्जासि
कोण्डञ्जो" त्वेव नामं अहोसीति । (२८)

- + थुगु आय्केट्य् दुने दुगु पालि विदेशी संस्करणय् मदु ।
(२६) थुगु वाक्यपदया अर्थ पौल्याः ३७३, ३७४, ३७५ ली स्वयेगु ।
(२७) अर्थ पौल्याः ३७६ ली स्वयेगु ।
(२८) अर्थ पौल्याः ३७७ ली स्वयेगु । महावग्ग संयुत्त-या विचाः
कथं थनं धर्मचक्र सूत्र अन्त जुइगु जुल ।

(आयुष्मान् कोण्डञ्चां उपसम्पन्नभाव प्रार्थना याःगु)

अथ खी आयस्मा अञ्जासि कोण्डञ्चो दिट्ठधम्मो पत्त-
धम्मो विदितधम्मो परियोगाल्हधम्मो तिण्णविच्चिकिच्छो विगत-
कथं कथो वेसारज्जप्पत्तो अपरप्पच्चयो सत्युसासने भगवन्तं
एतदवोच-

“लभेय्याहं भन्ते भगवतो सन्तिके पब्बज्जं; लभेय्यं
उपसम्पद”न्ति । (२६)

(एहिभिक्षु उपसम्पदा)

“एहि भिक्षू” ति भगवा अवोच “स्वाक्खातो धम्मो;
चर ब्रह्मचरियं सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाया”ति ।

साव तस्स आयस्मतो उपसम्पदा अहोसीति । (३०)

धम्मच्चक्कप्पवत्तनसुत्तं निट्ठितं ।

Dhamma.Digital

-
- (२६) अर्थं पौल्याः ३८४, ३८५ ली स्वयेगु । थुगु पाद व मेगु
छगु पाद विनय महावग्ग-य् क्यना तःगु खँ खः ।
(३०) थुगु वाक्यपदया अर्थं पौल्याः ३८६ ली स्वयेगु ।

